This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

https://books.google.com

This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google books

https://books.google.com

Stanford University Libraries
3 6105 119 302 656

054.99
R393

LELAND·STANFORD·JVNIOR·VNIVERSITY

Digitized by Google

Digitized by Google

LA RENAXENSA

Digitized by Google

Digitized by Google

LA RENAXENSA

REVISTA CATALANA

DE

Literatura, Ciencias y Arts

Any V

TOMO I

BARCELONA

IMPRENTA DE LA RENAXENSA

Montjuich del Bisbe, 3, baxos

1875

Digitized by Google

302658

Digitized by Google

TAULA

D' AUTORS Y SAS COMPOSICIONS

Pág.

ALSIUS, PERE.

Troba singular. 310

ANAIS DE ROUMANILLE, ROSA.

Sonet de Petrarca. 189

ANGELON, MANEL.

Lletras catalanas. 15

ARGULLOL, JOSEPH DE

Lo Rondallayre, (Bibliografía). 358

Associació de Gerona.

Llista de las composicions rebudas. 121

AULESTIA, ANTONI.

La influencia de Catalunya en lo progrés d' Espanya. . 301

A.

Los dotze mesos. 250

BALAGUER Y MERINO, ANDREU.

Fragment inédit de la cuarta Heroida de Ovidi. . . . 491

BARTRINA, JOAQUIM MARIA.

Quan feya fret. 221
Delirium tremens. 285

BELL-LLOCH, MARIA DE

La batalla dels morts. . . 64
La pesca del fluix. 280

Pag.

Lo mont del Fay.. 547

BLANCH, JOSEPH.

Fragments d' un llibre de viatje. . . . . . . 458 y 533

BOFARULL, ANTONI DE.

Dos mots sobre 'ls cuatre mots (ortografía catalana).. 45

BRIZ, FRANCESCH PELAY.

Del llibre del cor meu.. . . 33
La mort d' en Jaume. . . . 148

CALVET, DAMÁS.

Sibila de Fortia (fragment).. 29
Mallorca cristiana (fragment) 395

CAMPS Y FABRÉS, ANTONI.

Las tres flors desencantadas. 353

COCA, EMILI.

La fábrica. 518

COLLELL, JAUME.

Comunicat. 368

Consistori del Jochs Florals de Barcelona.

Cartell. 334
Adició al cartell. 409
Llista de las composicions rebudas en secretaria. 372, 409, 439. y 473.

Digitized by Google

Pág.

CREUS, TEODORO.

De las constitucions de Catalunya. 136
Documents curiosos. . . . 314

CUTXET, LLUIS.

A D. Jaume primer d' Aragó. 165

FITA, FIDEL.

Salabrugas, (bibliografía). . 34
Tres cartas inéditas del rey Alfons lo sabi. 173

FITER, JOSEPH.

Novas sobre los objectes marítims y de guerra descuberts en lo port de Barcelona.. 145
Gramática catalana, (bibliografía).. 407

GATELL, JOSEPH ALFONS.

Lo camí del saber. . . . 70 y 347

GENER, POMPEYO.

La llegenda del Juheu errant.. 381

GENIS, SALVADOR.

Lo bressol nou. 217
Musica trista. 433
Adagis catalans. 506

GÜELL, PERE.

A ma aymía.. 327

LA REDACCIÓ.

A nostres lectors.. 1

MALUQUER, JOAN.

Lo canal d' Urgell. . 413, 445 y 485

MARTI Y FOLGUERA, JOSEPH.

Las darrerias del any. . . . 258
Quan ve 'l bell temps. . . . 471

MASPONS, FRANCISCO

L' Espluga de Francolí. 89, 125 y 157
Lo bou d' or. 204
Dias feriats.. . . . . 419 y 452

Pag.

MESTRES, APELES.

Revista de l' Exposició de Bellas Arts. . . . . . 76 y 108
Remitit. 233
Marian Fortuny (necrología).. . . . . 237 y 269

MILÁ Y FONTANALS, MANEL.

Quatre mots sobre ortografía catalana.. 3
Arnaldó de Beseya. 108

MISTRAL, FREDERICH.

Traducció de Quixot. . . . 41

MOLINS, ANTONI.

En la mort de mos fills. . . 288
Tribut á la memoria del llorejat poeta N' Eussebi Anglora. 554

OPISSO, ALFREDO.

Caretas y disfresas. , . . . 319

PALAU, EMILIA

A ma inspirada amiga y llorejada poetisa Victoria Penya d' Amer.. 190

PANADÉS, JOSEPH.

Los avis y los nets de la rassa llatina.. 197

PUIGGARÍ, JOSEPH.

Dos flors lliterarias de la etat mitxana. 21
Un recort al doctor Pere Vives y Cebriá, (necrología).. 99
Altre recort.—Deute del cor. 200
Del mal parlar en catalá.. . 274

RENYÉ, FREDERICH.

Las postres d' un casament. . 437
La Flor d' Urgell. 556

RIERA, JOAQUIM

Lo psalm de la vida.. . . . 83
Gent de la terra. 208
Aniversari de la mort del popular músich-poeta Joseph A. Clavé. 355

Digitized by Google

Pág.

ROCA, JOSEPH.

Jochs Florals (bibliografía. . . . . . . 180, 222 y 329
La filla del marxant. . . . 362

RODOREDA, JOSEPH.

Mignon. 365

R. LL.

Distribució de premis de la *Academia Bibliográfico-Mariana* Lleyda. 113

SALETA, FELIP DE.

Cosas del cor. 326

SARDÁ, JOAN.

Algo, Cartas familiars sobre un assunto trascendental, Apuntes para formar una biblioteca, Publicacions de fí d' any, Cansons de la terra, Apuntes de Historia de Lérida, Associació literaria de Gerona, Biblioteca agricola, Cansons Alegres, Avant, Guspiras, Certámen poético de la Academia Bibliográfico Mariana, Lo llibre del cor meu. (Bibliografías) 84, 187, 188, 229, 232. 260, 261, 291, 401, 403, 480, 517, 513 y 560
Lo diari del viatje del Sha de Persia. 142
Divuyt anys. 176
Comunicat. 292

SERRA Y CAMPDELACREU, JOSEPH.

A un llorer. 469

SERRA, JOAN.

Noticias biográficas sobre Marian Fortuny. . . . . 426 y 496

SOLANES, RAFEL.

L' escéptich. 521

TOBELLA, J. X.

Exposició de Floricultura. . 546

TOMÁS Y SALVANY, JOAN.

A ma benvolguda amiga Maria del Pilar Senespleda. . 552

Pág.

UBACH, FRANCESCH.

Discurs pronunciat en la sessió inaugural de *La Jove Catalunya*. 389

VALLDAURA, AGNA DE.

A un aucellet. 112

VERDAGUER, ALVAR.

Un poeta llibreter. 94

VERDAGUER, MAGÍ.

La Musa vigatana. 241

VIDAL, GAYETÁ.

Al Sr. D. Francisco Maspons, parlanti del llibre *Los Jochs de la Infancia*. . . . . 26 y 56

VILARRASA, EDUART.

Pensaments sugerits per la próxima festa dels morts. . 9

VILASECA Y DOMENECH.

Lo monument á Clavé. . . . 341

VINARDELL, ARTUR.

Queixas. 151

V. E. X.

La taula de cambi y lo Banch nacional. 131

X.

Festa pública de la Academia de Lleyda. 114

A mes s' han repartit durant los mesos de publicació d' aquest vólum, 6 plechs de la novela de 'n Frederich Soler L' ANY TRENTA CINCH, y alguns plechs de la novela que 'l Sr. Martí y Genís ve publicant. Aquestas obras igualment que la HISTORIA DE BANYOLAS de la que hem repartit durant aquet vólum alguns plechs se acabarán per tot aquest any. LA RENAXENSA ha publicat igualment en la secció de Novas tot lo que referent al mohiment literari, artístich y científich, axís en Catalunya com fora d' ella, ha cregut podía ser de utilitat á sos lectors.

Digitized by Google

Any V 1874 Núm. 1

LA RENAXENSA

15 DE OCTUBRE

Á NOSTRES LECTORS

Circumstancias agenas á nostra voluntat, com diguerem en l' últim número, nos obligan á avansar de tres mesos las reformas que pera La Renaxensa teniam projectadas.

Humils conreadors de las lletras catalanas, entussiastas com qui mes de sas bellesas volem tant sols que la *Revista*, seguint pas á pas lo despertament del novell esperit, sia fins allá ahont nostras forsas ho consenten un trasllat fidel de sa preponderancia y robustesa. A est fí hem cregut convenient susbtituir la forma antiga perla actual, mes manuable, mes própia pera la índole dels trevalls que venen á honrarla, no perdonant sacrifici de cap mena per introduhirhi totas aquellas milloras que pugan ferla mes considerada dintre y fora de casa.

Contant ja cuatre anys de vida, per demes fora evidenciar ahont anem ab nostra incessant propaganda. Fulléginse 'ls cuatre volúms que forman la colecció de la *Revista* y 's veurá sempre, en totas sas planas, baix un sens fí de manifestacions lo desitj, la convicció ferma de tornar la nacionalitat catalana al envejat temps de sa esplendorosa gloria.

Digitized by Google

Molt ha fet en pochs anys l' idea nova; ben clar s' obra l' espay als qui tenim fe y creyem; emperó 'l concurs de tots se necessita pera dur á bon terme l' arca santa de nostras aspiracions; y no será per cert La Renaxensa qui tracti de separar voluntats, ni atiar discordias en lo pacífich moviment catalanista. Nostra revista, no pertany á tal ó cual fracció ó escola: en La Renaxensa, y axó ho diem molt alt, hi cap tot aquell que per Catalunya trevalli, vinga d' ahont vinga y manifesti sas ideas ab l' ortografía que 's vulga.

Tota cuestió, ja sia religiosa, ja política, queda completament separada de nostras columnas ahont sols se veurán representadas las ciencias, las arts y las lletras, com á fillas del bon seny y de la laboriositat que sempre ennobleix y dona prosperitat als pobles.

Darém mes extensió á la part crítica, ocupantnos també de las obras castellanas escritas per fills de Catalunya ó que 's referescan á assumptos ó fets de la terra que á las nostres mans arribin y totas aquellas noticias ja de casa, ja forasteras que judiquem dignes de marcada atenció.

Axó será d' avuy mes La Renaxensa. Si segueix captantse com fins are la voluntat dels catalanistas, si tothom la ajuda en sa empresa, altras y mes trascendentals serán las milloras que estém promtes á introduhirhi.

La Redacció.

Digitized by Google

QUATRE MOTS SOBRE ORTOGRAFÍA CATALANA

Havent sigut preguntats, mes de una vegada, de lo que pensavam en punt á las qüestions de ortografía catalana que han originat entre 'ls promovedors de la esplendent renaixensa de la nostra literatura no poques diferencies y quasi podriam dir: «bella.... plus quam civilia», y essent prou de mal tornar una resposta de paraula y compendiosa, pensarem ferne un articulet y á ell nos comprometerem mes endevant y ara de bona ó de mala gana l' havem d' escriure. Mes devem advertir que en aquesta materia som un poch tebis é indiferents, creyent que la hora y quant se tracta de formar una ortografía nova en tot ó part, que no sia purament fonética, mes que mes *si no 's te una sola mena de parlar que servesca de patró*, per forsa s' hi ha de ficar quelcom de convencional que no 's pot mirar com article de fe. Per axó no tractam mes que d' oferir poques y encara poch estudiades observacions pera que quiscú en prenga lo que vulla.

En aquest temps de resurreccions de llengues oblidades (1) no es sols la ortografía de la nostra la qui ha promogut dificultats y bregues.

La rumana ó moldo-valaca, que fins ara poch temps ha s' havia escrit ab alfabet grech-eslau, derrerament ha volgut usar del de sa mare y germanes y ha tingut de fabricar de cap y de nou una ortografía. Mes los uns han tirat cap al sistema fonétich, y altres, entre ells los académichs de la llengua, s' han llansat de pit al etimológich, haventhi

(1) En les mateixes llengues oficials no deixa de haverhi encara alguna coseta. En la castellana que te una ortografía molt arretglada se veu una tirada etimológica en la conservació de la *x* (v. g. *auxilio*) y una tirada fonética en la supresió d' altres consonants (v. g. *trasladar sétimo, reló*). En la francesa veyem un famós impressor que després de haver introduit per tot lo mon milions dels seus llibres subjectes á la ortografía académica, ara voldria reformarla.

qui afegeix á les lletres molts signes, á modo de cues y crestes, per senyalar la vera pronunciació.

En los dialectes del mitxjorn de Fransa se nota mes concordia. La rahó principal es que haventse ja perdut l' antiga llengua dels trovadors en los derrers segles, cada terra hagué de arreglarse una nova ortografía apropiada al seu parlar, y ara, ja sia que 's tracta de purificar eixos dialectes, no se ha intentat uniformarlos ni per consegüent resucitar l' antiga llengua. A mes en Provensa va comensar quasi sol lo respectable Roumanille y despres lo gran poeta y expert provenzalista Mistral ha adoptat, perfeccionantla, la ortografía de aquell, y la han seguida sens contenció, acomodantla, quant s' esdevé, als diferents territoris, tots los anomenants felibres, homes alegres y de bona jeya. Sols un escriptor de molt mérit, en un llibre de poesies populars, gosá menysprear la ortografía avinyonesa y li caygué sobre una pedregada tan grossa que ventura que no fou mes que de paraules.

La renaixensa de la llengua catalana duya mes greus dificultats. Esta llengua may ha sigut mirada com un dialecte ó com un aplech de dialectes que cada terra pogués escriure á son pler: sempre s' ha cercat, encara que per diferents camins, un ideal de bon catalá. Mes succehí que cap á la fi del segle XVI y majorment en lo XVII, no fent ja compte dels escrits vells, foren adoptades noves formes, mes acomodades al parlar de molts territoris y entre ells al de la capital Barcelona, pero que reberen les encontrades de pronunciació diversa, com, per exemple, la Vall de Andorra que encara les emplea en escrits oficials.

Tenim donchs dues menes de catalá, ó estrenyent mes la qüestió, dues ortografíes les cuals se diferencian al primer cop d' ull pels plurals ja en *es*(1), ja en *as*. Una y altre tenan ara feels secaces y la conservació de la una y la renovació de l' altre han sigut defensades por dos egregis Catalanistes; lo un que ha llegislat ab molt seny gramatical la mes moderna, lo altre que ab sos bells exemples y sa influencia ha trevallat per la resurrecció de la mes antiga.

(1) Ja sabem que no sempre 's trova *es* en los antichs escrits. En aquells temps les practiques ortográfiques se seguian per instint mes que per regles ben determinades y per ço los escriptors y copistes, segons era son territori ó sa impericia, barrejavan *as* ab les *es* plurals aixis com posavan sovint *e* per *a* singular.

Digitized by Google

Ara vejam les rahons de mes pes, es á dir, *las que tals no 's semblan,* que 's poden aduhir en pro del un y del altre sistema.

La forma antiga es la dels temps en que la nostra llengua tenia plena vida pública y privada, en que s' escriguerén nostres obres mes famoses y de major interés pera la historia general y literaria; y ademes correspont á una gran part del territori de la mateixa llengua, ahont cabalment se pronuncian ab mes puresa les vocals, es á dir, á tot lo regne de Valencia y á la que 's diu ara provincia de Lleyda y un bon tros de la de Tarragona.

La forma moderna de la llengua era ja la tradicional y per tots admesa, aquella en que los de Catalunya y de les illes haviam aprés á estimarla com á llengua escrita vivent, la mes apropiada al parlar de moltes encontrades, los natius de les quals han de fer un esfors per pendre l' altre; y ademés l' adopció de aqueixa havia de portar mes duptes y mes diferencies especials y si 's volgués ser conseqüent la sustitució de la *e* á la *a* també en moltes terminacions de verb v. g. *troven* per *trovan* empobrint la conjugació y confonent certes formes indicatiues ab les subjunctiues.

Dues rahons s' han proposat que no 'ns persuadeixen, y son la irregularitat de que la *a* singular se convertesca en *es* plural, perqué es sabut que 'ls idiomes tenan anomalies que no poden mudar los escriptors (1); y la de que dites finals en *es* afeminan la llengua, quant les usan los descendents dels ilergetes que en bona fe no passan pas per gent molla ni fluixa.

Altres punts dificultosos hi ha y lo qui per nosaltres ho es mes es el de la *x*. No veyem perque s' ha de escriure *baix* y no *baixa* ni *baixada*. O sempre ó may. La cz (v. g. eczercit,) que hauria de correspondre á un antich *cç*, nos sembla forma exótica.—Aixís encara que hi trovam inconvenients, seguim, al menys per ara, usant de *ix*, que miram com un doble signe corresponent á un so senzill (2), com ho es també lo de la ny (ñ castellana).

(1) Lo voler reformar certes rareses de les llengues nos recorda á un director de col-legi (parlam de mes de qüaranta anys) que preguntava á un mestre de llatí perque los gramátichs no habian reduhit á un sol los acusatius dobles com *narem* y *narim*.

(2) En algunes encontrades se fa sentir molt clar la *i* ans de la *x*, mes no es aquest lo motiu de sa adopció.

Digitized by Google

Ab tot que la terminació *ig* per lo só actual tx, en algunes parts itx ó its, com en *boig*, *puig*, sia molt arbitraria y antifonética, deixar de usarla seria un cop massa fort á la tradició tant antiga com moderna. ¿Voldriam que les innumerables families que 's diuhen *Puig* densá que hi hagué noms de casa, se tornassen tot plegat *Putx*? Es ver que aprés de la *i* s' ha de seguir per forsa un altre camí y escriurem *mitx*, encara que mateix só seria 'l de *mitj*, sols perqué quant dues consonants germanes sonan iguals en articulació inversa es mes gramatical usarla forta. Y no hi fa que tingam mitx y mitja, tan bon punt com tenim *amat* y *amada*

En una cosa no hi pot haver dupte y es en los infinitius dels verbs que corresponen al *ere* breu llatí. Ja que s' escriu *amar*, *saber*, *llegir*, encara que son poques les terres ahont axís se pronuncia, en los dits altres infinitius s' ha d' escriure una *r*, no dues: tant mal es *pareixe* com *creurer*.

Lo us del accent agut per senyalar les sílabes dominants ó com se sol dir llargues ó tóniques ab tot y haver sigut imitat del castellá es seguit per tots ab major ó menor conseqüencia. Com creyem que hi ha poch que advertir en lo que á ell pertany sols direm que no voldriam que s' introduhís la nova costum de la Academia espanyola que s' en serveix també per diversificar homónims, y per altra part que 's deu ordenar conforme á regles y no al albir del escriptor, segons li sembla ó no oportú en cada cas particular. En lo que pertoca al accent greu pera distingirse homónims (*Dèu*, *deu*) nò 'ns apar gens mal, pero si innecessari pels naturals y enfadós pels forasters á quí la llengua francesa ha acustumat á mirar dit accent greu, al revés de lo que fem nosaltres, com á significatiu de la vocal oberta.

L' apóstrofe ó elisió de vocals es de fácil reglamentació en la ortografía; pero ¡quina regla seguirem en la pronunciació tan bon punt com nos separam de la comuna? Nostres mes antichs poetes se menjavan moltes vocals y poch ó molt los ha seguit en axó un dels lloats catalanistes, presentant una innovació ó mes be renovació digna de advertencia y estudi. Mas havem de considerar que com també ha succehit en la llengua castellana, la cual no desconeixia les elisions y ha acabat desterrantles del tot (en quedan rereliquies en *al* y *del*), la reflexió gramatical y la tirada mes

Digitized by Google

literaria y académica de la llengua ha restituit en la escriptura catalana moltes vocals que abans se elidian y sens les qual apar que cualsevol dictat se vulgarisa.

¿Que va que no hem conseguit complaure á ningú y y que les nostres opinions han semblat rares; ja á lo un, ja al altre dels lectors? Donchs la que anam ara á expressar, ans de concloure, temem que ho semble á tots. Dihemla d' una vegada. Nosaltres creyem que qualsevol sia lo sistema ortográfich que s' accepte, á ell se deu acomodar la pronunciació y axís procurárem ferho desde 'l principi llegint per exemple en Ausias March *asenyalades* y no *asenyaladas;* en Lopez Soler *astre benigne* y no *astra benigna*, en Aribau *serras* y no *serres*, *llavors* y no *llavós*. Si aquesta no passa deuria passar y valdre la regla següent: «Lo poeta que vulga que un consonant, un assonant ó molts assonants se formen seguint la seva propia pronuncia vulgar y no la mes literaria ó la mes clássica, que ho mostre en la ortografía.» Exemple: si vol que *ar* se pronuncie *a* que escriga *á* y no *ar*; si vol que les finals se pronuncien *as* que escriga *as* y no *es*. Motiu: Lo dit poeta no ha de voler que lo llegidor que per sistema ó per naixensa usa de una pronunciació mes clássica, endevine ó accepte la del mateix poeta si aquest no 's dona lo trevall de advertirla. Es ver que en la poesía vulgar y també en la popular (que en punt á versificació no sempre es bona guiadora) y áduch en molt bons poetes lletrats se trovan exemples de eixos (pera nosaltres) mals consonants ó assonants, mes de alguns sabem que n' han fugit y esperam (y ab axó sol no será mal aguanyat lo present article), que 'ls altres s'esmenarán de aquest pecatet (1)

Grat sia a Deu, ja hi som, usant de las bones paraules de un poeta. Ja havem arribat á la conclusió. ¿Quina será aquesta?

(1) Havem parlat tan sols de ortografía y pronunciació. Altres coses hi ha que demanan mes estudi, al menys per part nostra. Parlarem de una qu' es molt clara, recordant ab eixa ocasió que per haverse queixat uns mantenedors de que no tots la sabessen va correr y 's va confondre la veu fins á un diari que entengué que 'ls dits mantenedors no la sabian. Es l' us del *llur*, originat del genitiu *illorum*, que al principi era inflexible com es encara lo italiá *loro* y que despres se convertí com també en frances y provenzal en adjectiu posessiu declinable. *Llur* es a *seu*, com *nostre* y *vostre* a *meu* y *teu*, es a dir, que senyala *pluralitat de possesors*. Una explicació poch diferent doná ja en son *Sistema gramatical* un dels lloats catalanistes.

Digitized by Google

Pensam que hi hauria de haver dues menes de llenguatje: 1.ª Una literaria general (y si no 's vol dir catalana no 's diga de cap manera llemosina, sino catalano-valentino-baleárica) la cual es en substancia, la que, com havem dit, ha sigut derrerament restablerta y la que, ab poques diversitats s' escrivia encara per tot arreu cap á la fí del segle XV y comens del XVI; trayentne vulgarismes, llatinismes y paraules forasteres; prenent lo bo de la llengua moderna com es, segons nos apar, la diferencia de les expresades formes indicatiues y subjuntiues, seguint sempre lo precepte que donava 'l vell retórich de triar lo mes nou de lo antich y lo mes antich de lo nou, y no volent ésser, com de certs llatinistes deya Heinnecci, mes ciceronians que 'l mateix Cícero. 2.ª Un altre llengua particular y variable, es á dir molts dialectes diferents ahont sense portar les coses massa enllá, se representás lo modo de parlar de cada encontrada, com ja s' está prop de ferho en certs escrits cómichs y 's podria fer en obres series de un temperament molt especial á un determinant territori.

Aquest sistema tendria los seus grops y mals passos (també 'n tenen los altres), pero portaria molts avantatjes literaris y filológichs.

M. Mila y Fontanals.

Digitized by Google

PENSAMENTS SUJERITS

PER LA PRÓXIMA

FESTA DELS MORTS

La humana historia es un mar, que desde 'l port del paradís terrenal está continuament creuhat de naus, que á misteriosas platjas se encaminan. Ja á mils se contan las generacions que han desembarcat en lo lloch del etern descans; ¡quanta varietat de formas han ofert á la observadora mirada los baixells en que han viatjat los pobles, que uns á altres se han suxehit com las onas, que per la peregrinassió los han passejat!; de quanta varietat de suxessos testimonis han sigut las ayguas movedissas, que ara mansas, ara turbulentas y moltas vegadas tempestuosas, sempre han portat á la frontera de la vida las atropelladas multituts! ¡De quanta sang estan tenyidas las onas de aquest mar! ¡quantas coronas de llor y de olivera; quantas diademas de or y diamants son joguina entretinguda de la sua cristallína escuma! ¡quantas espasas, que á pobles enters sepultaren baix la llosa de la ambissió ó de la venjansa, sepulta en sas inmidables entranyas, aquest gran mar del temps! Mes altas las montanyas de sas ayguas que las mes sorprenents alturas, edificadas per lo talent y per lo geni, á totas las tapa aquesta espantosa llosa, que es diu *lo passat*.

Tot ha passat!! la riquesa, la gloria, las alturas de xeixanta setgles! ¡los grans sabis, los grans capitans, los grans artistas, los grans pobles; Egipte ab lo seu Sesóstris; Phenicia ab lo seu Hiram; Assiria ab lo seu Nabucodonosor; Persia ab lo seu Ciro; Grecia ab lo seu Alejandro; Roma ab los seus Céssars; ¿que son devinguts? Han passat; las onas del temps sepultan quasi tots los monuments que alsaren, los llibres que 'ls seus sabis escrigueren, las divinitats ó ídols que ab lo seu orgull fabricaren! Sos tronos, sos altars caygueren al fons de aquest mar, que apres d' engolirse tots los homes

2

Digitized by Google

y totas las obras de tots los setgles, está famolench com lo jorn que comensá lo bram de sas dejunas ayguas!

Esglayador abisme 'l de la historia humana! Son fons negre guarda la primera gota de sang de la que la nostra sang es filla; las cendras del paternal cor á qual impuls tots los nostres cors baten; el bressol de la humanitat descansa en ell: allí jau lo primer llit nupcial del home, allí las despullas de la primera cabanya, abrich de la primera familia! Espantós recort, com amargas la mel de la existencia que el dit de Deu, posá en nostres tremolosos llabis!

¡Ay, hermosa societat humana: tas conquistas, tos progressos, tas glorias, tas grandesas son endoladas per lo pensament de ton fi; tot vá al fons de aquest mar; la nau en que tu passejas, avuy empavessada y orgullosa, s' estrellará com se han estrellat totas las que 't precehiren, y la generació que portas al cor, la que avuy s' embarca per seguirte, desde la balustrada de sa nau, mirará y dirá: mirant al fons, *ha passat.*

Ha passat!

Mes ¡oh Deu de la vida! es possible que criasseu al home, imatje vostra, sols per ensenyarli rápidament las vostras grandesas, sols per fer naixer en son cor el llegítim desitj de la inmortalitat, sols perque anhelés gosar per sempre de vos y de vostras obras; que embarquesseu aquest ser sensible é intel-ligent perque atmirés las extensas platjas, que tenen maravellas per arenas, y que despres de habervos vist en la magnificencia de las vostras obras, y de habervos cantat l' himne de la vostra alabansa, contemplarvos en lo mirall de la creació, li digueu: «Prou, fill meu, prou has cantat, prou has atmirat, prou has desitjat; t' he embarcat á la vida perque vinguesses á estrellarte en la mort; t' he fet per tenir lo gust de desferte; te he il-luminat perque te enamoresses de la llum y te desesperesses davant la certesa de que tornarias al fons de las tenebras; he fet que coneguessis la diferencia que va de ser home á ser pols, per afondir en ta ánima l' horror de esdevenir un grapat de la pols que trepitjas! Es creible que Deu escrigués ab lletras de estrellas l' anunci de la sua gloria, en la nit, y que encengués de dia el sol, perque al resplandor de aquesta colossal llantia, l' home s' enterés de la divina inmensitat, perque un moment despres sentís la veu carinyosa del autor de

Digitized by Google

tants prodigis dientli: «ja m' has conegut, ja m' has desitjat, ja m' has amat; prou he fet de tu, tot ha acabat per tu!»

No. La idea de la dignitat de Deu y lo sentiment de la dignitat del home se revoltan contra aquesta pressumpció. La fé y l' humanitarisme condempnan tota escola materialista. La pols que pensa, no pot renunciar á la esperansa del seu pensament sense abdicar ab villania, la sua alta y quasi soberana realesa.

Sent això, mentres que quants contemplan las ruinas de la humanitat enfonsadas en el temps y en el espay, guiats per lo criteri rahonalista, murmuran del curt y estret destí del home; los que miran la historia desde las alturas de la fe exclaman: «no, no ha passat la humanitat de ahir; en eix abisme que 'ns esglaya y aterra, quedan las obras materials del home, las despullas de la sua vejetació, la pols que ja á la pols tocava; mes l' esperit que ideava las obras, que dictava las lleys, que combinava las civilisacions, que formava 'ls talents y enaltia als genis, no ha passat; no ha mort l' home imatje de la vida; viu, y viu en una regió de pau perpetua, de goig aquí incalculable; ó viu, ab lo remordiment de no haber sapigut aprofitarse de las llissons de la veritat y de la justicia.»

Eix es lo criteri cristiá; eixa es la consoladora y digna doctrina de l' Esglesia que proclama la inmortalitat del ánima. Docma completament de acort ab las nostras aspiracions, y ab lo sentiment de repugnancia, en nosaltres sempre encés, á tot lo que signifiqui destrucció total y definitiva de nostre ser.

Segons el cristianisme, la vida humana no te fronteras; la mort no es mes que la línea equinoccial; el pas de un á altre hemisferi; el fi del viatje; la arribada al port; en aquest port se estrellan y enfonsan las naus frágils, que de res nos servirian ja; mes allá en lo nou port, esperan lo nostre desembarch munió de celestials esperits, que obrint las suas alas, forman novas y mes seguras y mes lleugeras naus, que 'ns trasportan, no per ayguas borrascosas, sino per suavíssims y puríssims ayres al port de nostre dols y perpetuo descans.

Allí, reclinats en lo pit del Criador, contemplan los que en alas de la virtut santa á tanta altura pugan arribar, vehuen no entre mitg de glassas y ab lo reflexo d' espills,

Digitized by Google

lo manantial de las hermosuras y bellesas, la qual sombra prenem aquí com resplandent llum; allí, sentintse lliures de las cadenas de la vida material, regnant no las lleys estretas del temps sino las infinitas de la eternitat; no la tempestat de las passions destructoras, sino la calma imperturbable del amor, sempre creixent, de la pau fundada en la eterna justicia, s' abrassan fraternalment los que conquistaren lo títol de sants; allí gosan, allí se dilatan, allí senten eternisarse lo seu inagotable plaher.

La esperança de eixa glorificació es la única que suavisa y destrueix la tristesa de la sentencia contra l' home dictada.

Eixa esperança sembra en los cors dels faels la Esglesia, quan en la festa del morts, reunintnos en los sagrats temples, nos exita á pensar en los que 'ns avansaren en la peregrinació temporal. Ella, mare sempre compassiva, recorda que molts dels fills engendrats per la seua caritat, nutrits ab la llet de la seua doctrina, fortificats ab la gracia dels seus sagraments, foren despedits en la frontera del temps per el dols abrás de las seuas entranyas.

¡Son morts á la terra! *¡han passat!* diuhen los mortals, perque no poden veurerlos ab los ulls de la carn, despertarlos ab la carnal llengua; ¡ja no existeixen! exclaman, perque no contestan á sas preguntas, no alternan en sos discursos.

Mes no, diu la mare de sas ánimas, la Esglesia de la veritat; no han passat los que son morts; los morts viuhen; y la vida dels morts no mor ja; lo sepulcre es un bressol: el que jau en ell, comensa una vida il-limitada, no te ja de morir; la mort lo ha inmortalisat; quí mor naix; el naixement per la mort es resurrecció; y naixer per resurrecció es igual á naixer per no morir.

De lo que s' infereix que segons la Esglesia, lo bressol es mes un sepulcre, que lo mateix sepulcre, perque devant del bressol está la mort; y 'l sepulcre es mes bressol que lo mateix bressol, perque devant del sepulcre está la vida. El noy vé al bressol per morir, l' home va al sepulcre per ressucitar. El bressol es lo punt per lo qual lo ser passa del no rés al sufrir; lo sepulcre es lo punt, per lo qual lo mortal passa del sufrir al gosar.

Si, el gosar, suposant que durant la sua peregrinassió no

Digitized by Google

hagi resistit á la veu del Senyor que, com diu l' Esperit Sant, *condueix al just per la recta via;* y que si del dret camí no se aparta, *li ensenya el regne de Deu: ostendit illi regnum Dei.*

No deu, donchs, estranyarnos que una escriptora del nostre temps, en unas inspiradas meditacions sobre la mort, exclamés: «Oh! quant la hora será arribada, y l' ángel de pau de aquell millor mon, que n'dihem la mort, me tocará per emportarsem lluny de la terra, no ploreu, amichs! Jo aniré ab mon pare. No ploreu sobre las mevas mortals despullas; perque jo estaré ja reunida ab la meua primitiva familia, y habitaré en lo mon atmirable dels beneventurats esperits. Hauré llavors tornat á veure aquells estimadíssims sers, que he perdut aquí baix. No ploreu, perque no tindreu motiu de plorar com jo tampoch ne tinch de plorar la ausencia dels que disfrutan ja de la gloria del regne de Deu. Allí están aquells que mes endintre han estat del meu cor; allí las joyas mes preciosas de ma vida; allí está mon Jesus, allí mon Deu, als quals peus, mon Jesus me acompanyará. No ploreu; vosaltres vindreu també un jorn á reunirvos ab mi y ab mon pare. Y quan vindreu, veurán també los vostres fills brillar la dolsa rialla de la esperansa en vostres suplicants llabis» (1).

David, ab divina inspiració deixá escrita la verdadera fórmula de expressar lo sentiment del home que creu, quan empren la última jornada de la vida: «*La alegría vessa del meu cor, quan penso en las paraulas que se m' han dit:* ANEM Á LA CASA DEL SENYOR» (2).

Eix es el fí del viatje: *la casa del Senyor*; aquella Jerusalem, edificada com la mes hermosa ciutat, junt á quals llindars, los peus del profeta estavan clavats, com si fossin de marbre.

Gloria sia per sempre á la Esglesia cristiana que en cambí de alguns saludables preceptes hermoseja la mes negra perspectiva; la vista del sepulcre.

Si vos espanta la mort, perque no la habeu vista sino sentada en mitj de cadavres podrits, de ossos descarnats, tenint per fills generassions de cuchs que 's revolcan y uns ab altres se devoran, veniu y la veureu falaguera y agrado-

(1) Metitacions sobre la mort, per Victoria, reyna de Inglaterra.
(2) David. salm. 121.

Digitized by Google

sa: mireu un sepulcre cristiá: la Esglesia coloca sobre d'ell un ángel que té alsat lo bras dret, senyalant ab lo dit lo cel que mira; posició filosófica que diu, sens parlar, al que va á buscar al parent ó amich perdut dintre aquella ossaria: *no está aqui aquell que buscas :* NON EST HICH; *s' ha alsat ja:* SURREXÍT; *se ha adelantat, lo trobarás en la celestial Galilea;* PRŒCEDET CON LA GALLILEAM.

Creu la Esglesia en la vida dels que han mort; per açó, rega ab aygua beneyda lo vas mortuori; lo rega y no se rega la llevor que se sap es ja morta; rega las cendras dels antepassats, perque aquella santa humitat alsi fins al etern un vapor que ablani las entranyas misericordiosas de Deu, y perdoni las faltas de las ánimas que visqueren un jorn en aquellas despullas.

Moltas reflexions ocupan la nostre imajinassió nascudas de la naturalesa de la festa dels morts, totas consoladoras, totas edificants, totas fraternals.

Eixa festa honra á la Esglesia, perque en ella se mostra especialment mare, que propia de mares es no olvidarse dels fills que s' han perdut; honra á la societat cristiana, per los sentiments fraternals que esplaya, inclinantse sobre las tombas dels germans, que ja res mundá poden donarnos; reanima nostre valor y fá llum lo sentiment de nostra dignitat, puig, ¡qui dupta que l' home inmortal, semblant á Deú, es mes alt y mes gloriós que l' home, que semblant á la bestia, trobés son fí en la terra!

Lo jorn dels morts es, donchs, una gran llissó de filosofía cristiana; estudiem aquesta plana del llibre de la profonda, humanitaria y divina moral.

Quan las ploradoras campanas nos cridin en aquell jorn, anem á la Esglesia, no com qui vá á contemplar las despullas de la mort, sino com qui vá á cobrar esperansas de vida. Aquell jorn, lo temple no sols es lo lloch en que se nos recordan nostras miserias; es la escola ahont se nos ensenya la nostra inmortalitat.

EDUART MARIA VILARRASA.

Digitized by Google

LLETRAS CATALANAS

A lloch comú es passada aquella frase dihent que lo millor es enemich de l' bo, ab la cual se vol significar que moltas vegadas, buscánt lo perfet fora de temps ó esperança, se prescindeix de lo útil y possible. Dihém axó perqué may se cregue que, cuan nos congratulém, atmirantlos, de l's progressos realisats en lo renaixement de nostras lletras, volguém anar mes depressa de lo que s' deu y pot exigirse á nostres ben volguts cultivadors de la llengua catalana.

Aixis, per exemple, si be compreném, respectém y fins á cert punt participém de lo criteri de aquells que desitjan que nostre teatre dongue un pas en avant, fent alguna cosa que constituesque verdadera escola y justifique sa rahó de esser; no podém creurer arribat lo venturós instant en que aquest pas se dongue, faltant, com faltan, moltas condicions pera que lo dit progrés se porti á cap ab esperansa de resultat felís. Innumerables vegadas hem sostingut que nostra escena, mes que de *teatre catalá* es de *teatre en catalá*; pero de aquí á pensar que nostre poema dramátich pot reflectar lo temps present, com los dramas de Calderon reflectan lo temps del gran ingeni espanyol, hi ha una distancia molt gran, que han de recorrer plegats los escriptors, los fets generals del pais y lo mateix públich. Mentres tant ¿no es res haber arribat en deu anys, desde l's sainetes de En Robreño y de En Renart á las comedias de En Soler y de En Arnau? ¿No es res haber obtingut que lo públich de nit alterni l' opera italiana ab lo drama catalá, y l' públich de tarde trovi preferibles las *Joyas de la Roser* y la *Mitja taronja* á la *Monja sangrienta* y la *Inquisicion por dentro*?..

Molt, realment, falta fer, pero molt se ha fet y molt depressa: caminém decidits y ferms hasta 'l fí; pero no corrém de tal manera que poguém perdrer l' alé ó entrebancarnos.

Mes rigorosos creyém poder esser en altre género literari, que de alguns anys á eixa part se 's estacionat de una

Digitized by Google

manera trista y tal volta ha donat algun pas enrera. Nos referim á la poesía lírica.

Quiscú conegue los rudiments retórichs sab ab cuanta mes rahó poden tenirse exigencias á los poetas lírichs que á l's dramátichs, no perqué s' necessite major geni per compondrer un bon diálech que un bon romanso, no perqué la trascendencia de lo que s' veu representar sia major ó menor que la de aquella composició que s' recita ó s' canta; sino perque á un treball complicat li es deguda mes tollerancia que á un sensill, y perque cuantas mes son las parts que han de armonisarse y los objectes que han de satisferse, menor es lo dret del públich y fins lo de la crítica, cuan lo fruit del renaixement lliterari no ha sortit encare, sens dupte per falta de temps, de la etat de infantesa. La poesía lírica naix en los pobles avans que la dramática, y degut á eixa especie de primogenitura y á que los elements de son organisme se desarrollan ab mes prontitut que los de sa germana, s' deu probablement, com demostra la esperiencia, que l' teatre jau encara en lo bressol, quan lo poeta lírich ha donadas ja provas de virilitat, bon gust y progrés efectiu. ¿Com se esplica, donchs, que en lo renaixement de las lletras catalanas s' hage infringit aquest ordre regular del progrês?

A nostre modo de veurer, la estranya anomalia te una sensilla rahó de esser. Lo despertament de nostra lliteratura fou produit mes de l' entussiasme que de l' cálcul, mes de l' imaginació que de l' estudi. Uns cuants hómens de lletras cultivaban per gust una poesía que tenia tot lo aspecte del monument arqueológich; y part per lo desitj de estendrer lo vell género ab son trajo de novetat; part obehint, tal volta inconscienment, á un efecte de reacció produhit por un sistema polítich desatinadament centralisador; varen resucitar las antigas trovas, que cridaren de promte la atenció com pogués una disfressa fora de Carnestoltes. Pero la disfressa era elegant; recordaba ab bon sentit un temps en moltas cosas mes felís pera Catalunya, y l' foch de l's genis catalans, que solament tenia necessitat de una guspira per esser flama y comunicarse, va produhir de prompte una munió de poetas, que existian sens dupte, pero necessitaban una ocasió oportuna per manifestarse.

Digitized by Google

De aquí los *Jochs florals*. Esta institució, recort de la vellura, es dir, recort de l' temps en que Catalunya era la vera patria de l's catalans, venia á esser l' *aereopago* de la renaixensa lliteraria. Podia haver fet molt y ha fet menos de lo que podia. En lloch de restablir l' escola antiga, armonisantla ab los progressos de las lletras per tota Europa; en lloch de disposar y facilitar los estudis indispensables pera que lo ressucitat gosi de bona salut; en lloch de anar á l' esdevenidor per lo camí trillat del passat y lo mes incert del present; la institució de l's Jochs florals, ab sos mantenidors y adjunts, ab sos mestres en gay saber y sos premis ordinaris y estraordinaris, s' es limitada á organisar una festa anyal, en profit, principalment, de la jovenalla que hi llueix sos vestits de primavera; festa en la cual los poetas, y encara mes las composicions premiadas, fan menos paper que la flor natural que regala l' jardiner S. Martí, y la música de 'n Saldoni que costeja l' Ajuntament.

Ni ataquém l' institució, ni menys á los digníssims membres de l's setse tribunals de mantenidors creats fins are, de l's cuals inmerescudament hem format part duas voltas; pero es la veritat del fet que nostres Jochs florals han tingut mes de agradables que de útils, mes de ball que de academia. La falta está, segons nostre humilt concepte, en que mancá, desde son orígen, pensament lliterari, com si la renovada institució no tingués altre objecte que atjudicar justament lo títol de mestres á una dotzena de escriptors, de l's cuals, molt avans de entregarlos lo diploma, se sabia que l' tenian ben guanyat per sos talents y estudis.

Hem dit que faltaba pensament en la renovada empresa, y hem de completar nostra idea. Lo pensament que faltaba es lo pensament práctich. No basta adoptar un lema per creure haber fundat una escola, no basta dir á l's poetas: inspireuvos en los sentiments de *Patria, Fides Amor*, per resoldrer un problema tan difícil y complicat com lo renaixement de una antiga lliteratura. Es dir, segons nostra manera de veurer, lo temple estaba dedicat á bonas divinitats, pero era precís haber reunit materials pera construir lo temple. *¡Patria!...* Certament la idea de la patria es una gran font de inspiració, pero ¿qué se ha fet per popularisar l' coneixement de la patria? Poch menos de res: oferir un premi á l' autor de la poesía que millor tractés un assumpto

Digitized by Google

históricb ó una costúm de l' país. ¿Qué ha resultat de axó? Que essent lliure l' autor pera elegir assumptos; bastantli per tant coneixer de cualsevol fet aislat de la historia; ha pogut prescindir molt bé de rompres l' cap estudiant los fets, costums y proesas de nostres pares; de ahont habia de naixer la verdadera idea de la patria catalana. De aquí que la major part de las poesías hagen recaygut sobre fets y personatjes tan coneguts com los Peres y Jaumes y l' manossejat compte de Urgell, ni mes ni manco que si Catalunya s' hagués reduhit á las proesas ó malas venturas de eixos tres hómens.

Suposém que 'n lloch de ferse los Jochs florals com se han fet, s' hagués escullit tots los anys un diferent assumpto históricb per tema de un premi ordinari, tenint bon cuydado de subjectar l' esculliment á un cert criteri, cuan no hagués sigut altre que l'cronológich. Desde luego se hagueren obtingut tres grans aventatjes. Primera, que essent un l' assumpto per tots los lluytadors, lo premi hauria recaygut atés lo mérit relatiu de las composicions, y no en consideració á l' mérit absolut de cada una, com are s' fa, contra las lleys naturals de tots los certámens. Realment ¿quin punt de relació existeix, per exemple, entre un *soneto* á la defensa de Gerona y la llegenda d' En Pere sense po? Y n' obstant, una y altre composició poden obtar á l' premi de *Patria*, segons las prácticas del Consistori.

Altre aventatje haguera estat que, essent diferent lo assumpto quiscun any, los poetas catalans s' hagueran vist obligats, vullgas que no, á estudiar l' historia, pas á pas; ab lo cual guanyaria no poch la ciencia y lo sentiment patriótich, puig la patria es mes volguda sempre y quant es mes coneguda, sobre tot quant la patria es Catalunya. Y la tercera aventatja hauria estat que las poesias premiadas, de las quals no debia esperarse fossen vulgaritats, com no ho son las que han merescut premi, hagueren constituhit, á la hora present, lo comensament de un *Romancer*, en lo cual lo pais hauria trobat, en especial las classes humilts de la societat, una vera escola de patriotisme y de bon gust literari.

Altre tant podriam dir de l's lemas *Fides* y *amor*, lemas que no basta sentir, lemas que no basta espressar aisladament, lemas que es precís conduhir de la manera deguda,

Digitized by Google

si la poesia religiosa y amatoria ha de produhir *algo* mes que cuatre sospirs á la lluna per un col-legial de ahir, ó un grapat de desatencions á Deu per un metrifricador de goigs.

Per convensers de estas veritats y de quant útil fora posarhi remey, basta llegir y comparar los tomos publicats per lo Consistori de l's Jochs florals. Consideradas las poesias en general y desapassionadament, las últimas son inferiors á las primeras; y lo que es mes trist, aquellas son, salvas algunas, pobres imitacions de eixas. Sos autors, que no mancan de geni ni de coneixements lliteraris, se veu que caminan casi be á las foscas per un camí poch trillat. Y axió 's deu á que careixen de escola, treballant aislats y quiscun ab sos esclusius recursos propis, ab son criteri únich, ab son instint y gust per tota norma y cátedra. Adhuc aixis produeixen bellas, molt bellas composicions, que honran á sos autors; pero la inmensa majoria de ellas res perderian en ser traduhidas á altres idiomas; y no es per donar á llum composicions cosmopolitas que mereix la pena de treballar en la restauració de una lliteratura que ha estat poch menos que agonitsant. Los catalans son fills de Espanya, y si la renaixensa de las lletras catalanas tingués que reduirse á escriure en l' idioma de la provincia alló mateix que s' pot escriurer, ab igual éxit, en lo idioma de la nació, francament diriam que nostres vers poetas fan molt mal renunciant á lo camp mes conegut, mes gran y fins mes profitós de 'l Parnás de Castella.

¡Canteu, los inspirats de Apolo, en llengua de vostra terra, las nobles gestas de vostres avis, los costums de vostres pedregosas montanyas y de vostras valls sembradas de flors! Canteu en la llengua que vos parlaba vostre mare la vida que porteu en las cabanyas de vostres boscos, los balls que tenen lloch en vostres mitx arruinadas plassas; la vista que 's descubreix desde l' campaná de la esglesia ahont foreu batejats; fins la nina de vostres amors, si aquesta nina porta la casta caputxa y la típica espardenya de Catalunya! Pero sempre que vos proposeu cantar la lluna y l' sol y l' mar y tots aquells assumptos que son identicament los mateixos en la terra catalana que en lo estrem de nostre planeta, canteu en llengua mes coneguda, que l' obligació del poeta, sempre que no perjudica la especiali-

Digitized by Google

tat de sa composició, es ferse entendre del major número possible.

Sens dupte lo novell planté de escriptors catalans té en son descárrech que ni se l's ha exigit mes de lo que saben, ni tindrian ahont apendre los qui volguessen saber mes; sens dupte nos dirán que malament poden esser deixebles allí ahont no hi ha escola ni professors; sens dupte argüirán que ni sisquera es possible exigirlos que escrigan gramaticalment allí ahont ni hi ha reglas gramaticals de comú acort fixadas. Tenen rahó que l's hi sobra. Los iniciadors de la renaixensa de las lletras catalanas se han detingut á meytat del camí, y en lloch de ajustar sos actes á l' *lema* de la Academia espanyola, *limpia, fija y da esplendor*, prefereixen disputar eternament, sens arrivar á cap conclusió, si tal paraula es ó no es arcaica, y si tal terminació de verb deu esser en e ó en a; deixant al pobre aprenent en los mateixos ó mes duptes que avans. Nosaltres no pretaném ni sisquera coneixer un borrall de catalá, péro comprením la necessitat ab que ha dit lo festiu, fecundo y llorejat Pitarra, que ell escriu catalá *de 'l que ara s' parla* ; es dir, que ell escriu com vol, ja que no pot escriure á gust de tots.

Reasumint: creyém que ab posterioritat á nostres Jochs florals se ha fet bastant, pero no tot lo que s' podia fer; creyém que hi ha en Catalunya bona terra lliteraria per rébrer la sementera, que li fa falta; creyém que las personas caracterisadas de nostra lliteratura emplearian molt millor lo temps en cumplir la obra de misericordia de ensenyar á qui no sap, que en estérils pléts que may se fallan, ó en lluytas en las cuals, fassen lo que vullgan, se transparentan personals petitesas. Deu li pach á qui acomplesca sa missió, y ho tingue en compte á los qui no fan tot lo que podrian per las lletras patrias, y permeten que tans genis juguen á puput en lo Parnás de Catalunya.

MANEL ANGELON.

Digitized by Google

DOS FLORS LLITERARIAS

DE L' EDAT MITXANA

L' erudit historiaire crítich de la *Literatura Espanyola*, al trassar lo judici de las obras de l' Infant En Joan Manoel, y entre ellas del llibre de *Patroni* ó *Compte Lucanor*, proba lo bon partit que aquell famós scriptor tragué dels apólechs orientals, de las tradicions arábigas y nacionals, y fins de las vulgars de la terra, donant per exemple lo del «Diacha de Santiago ab D. Illan de Toledo» y lo del «Minyó qui casá ab una dona brava.»

Abdos exemples se troban en lo tractat de *Regiment* de *Princeps*, de altre celebérrim scriptor catalá del segle XIV, en Francesch Eximeniç; y com differen bastant dels primers citats, pot deduhirse que no s' copiaren un de altre, sino que prengueren naixement de la propia arrel, ó sia la tradició vulgar lliteraria, que era mes general del que sembla en aquell temps de difícil comunicació ó comers d' ideyas, no existint encara l' imprempta.

Per esser dos floretas de bonicas formas y suau perfum, que sobre l' interés de dita comparació offereixen lo que s' despren de sa lectura, crehem póden ben figurar en los colondells de la *Renaxensa*.

En Ampurdá havia un cavaller que havia molts fills, los quals lo dit cavaller no podia ben provehir; e lo major era hom molt grosser, e treméslo en Espanya per passar la vida, prenent sou del rey de Castella; e á cap de temps vench. E avia aquí mateix prop d' ells una dona viuda famosa fort, de gran riquea; mas era tan terribla en sa conversació, que negun no la podia sofferre, e per sobres de malicia ó de malea li morian los marits, en tan que negun marit no li vivia ne la podia sofferir ultra un any, e havian' ahuts ja tres ó quatre. E com fos parlada per muller al jove demunt dit, ço es al primogenit del dit cavaller, lo pare noyc volch per

res consentir, tementse que son fill no moris dins l' any, axí com los altres marits eren morts, é majorment com ell pensás que los altres fossen homens certs e avists, e lo seu fill fos ó apparegues fort pech e bestial; la cual cosa sabent son fill, e veent que son pare era pobre e no li podia res dar de quel heretás en sa vida, supplicá al pare quey consentís, nes temés de sa vida ne de la malea de la fembra, car sens tot dupte Deu hi daria bon consell. Finalment lo pare apres grans prechs del fill, hi consentí, e lo dit matrimoni vench á fí. Lo dit jove estant esposat, tractá ab un bon escudér seu, per quan lo dit novi apres ses esposalles trametia á ella ses joyes e saluts, que lo dit escuder digués á ella infinit bé d' ell, sino que li digues que ell havia un gran mal que tota sa bonea li afollaba, ço es que era tan maliciós e soptosament axí torbat, que paria que fos rabiós, en tan que soptosament donava del punyal ó de la espaa á quisqui li fes negun enuig ó desplaer; per les quals paraules la dona concebé fort gran pahor en son cor. E deus saber que lo dit jove esposat, per confermar les paraules del dit escuder, cant venia á veure la dita esposada e veya en qualque loch apres ella gat ó cá ó gallina ó ques vol, soptosament trahia lo punyal, e trobada qualque occasió, tot ho matava tantost, per la qual cosa la dona concebia ja major pahor e dava major fe á les paraules del dit escuder; e ja ella per pahor, començá á aprobar totes les foyllies e les dites morts que son esposat fahía de les gallines e dels cans e gats e daltres coses semblants, e de consentir de bocha tot quant ell fahía.

Ffeyt lo matrimoni, e lo jove perseverant en aquella rabia e malea començada, per tal que la pahor de que li parlava tot jorn lescuder li entrés el cor aemper tostemps, per rahó daço lo dit jove ordoná axí ab lescuder, que ell faría aparés que volgués anar á caçar, e manaria al escuder que li ensellás lo cavall que era bo e bell, e quel escuder mesés dejus entre la sella el costat del cavall, una gran brocha que entrés pel costat del cavall mentre lescuder estrenyía la sella, e com lo cavall repetnás e contrastás al ensellar, e lo dit jove cuytás lescuder, el escuder nol pogués ensellar, que lo dit jove devallás ab lespasa treta contra lescuder, el escuder veentlo venir per lascala avall ab furia, que fugís, el jove no trovant lescuder percudís lo cavall pel coll, e lin

levás lo cap; aprés, que ab la espasa treta que cercás lescuder furiosament fora casa: elo fet axí tractat se posá en execució de punt á punt; é finalment lo cavall axi escapçat él escuder fugit, lavors lo dit jove prés altra bestia e aná á caçar; e aquí s' trobaren éll el escuder, é rien mol ab dos daçó que fet era, e tractaren quel escuder fenyent no gosar tornar á casa en presencia del senyor, que ans que ell fos vengut que amagadament tornás á casa, e confermás mes la pahor en lo cor de la dona per çó que avia vist, dientli: —nous ho deya yo, madona, que aquest hom era diable infernal? veus que per no res maguera huy mort sim agués pogut aconseguir; no ha duptat alciure lo cavall que valia mes que tot quant ha son pare. Ara podets veure yo sius deya veritat; e á la fí dirli axí: placiaus, madona, que procurets cant lo senyor sia tornat en sí mateix, que yo torn en casa, car no poria viure per altra via, e yo, madona, seré conservador de la vostra vida, e vos de la mia. Finalment lo fet se feu axí; perque al vespre lo jove vinent de caça, hecvos la dona que li hix á carrera, e fali ses lemponíes e abelliment, e aprováli la mort del cavall e li loá molt tot ço que ell fet avia; é ell feu lo gros, que anvides se volia ablanir, encara menaçant al escuder, que finalment á prechs della e daltres torná en casa, e ell perseverant en esta fencta manera ó malea e rigor, ja passá lany primer; é les gents que esperaven que tantost ell morís axí com los altres marits primers, estigueren fort maravellades com ell vivia tant, majorment que hoyen dir que ell la tenia axí dejus peu que ella no gosava res fer ne dir sino ço que ell volia.

E com aquest jove é sa muller aquesta, ab daltres cavallers, vinguessen á unes grans noces, e tot hom esperás de veure aquest jove é sa muller com se comportarien aquí, e tots estiguessen en una gran sala en gir lo foch, los altres cavallers scientment posaren en noves de bonea de mullers e de lur malesa, e lo dit jove que conech que per ell se deya, dix axi:—cavallers, nou digats per mí, que yo vull posar lo millor cavall que tench en casa, que á juhy de vosaltres yo he la pus humil e reverent dona per muller que negun de vosaltres, ne hom de tota la terra; e com aquells dixessen lo contrari, dix aquest jove:—ara provemho de present. Manats coscún de vosaltres á vostres mullers que giten los mantells al foch; e ells faerenho, e neguna nou

Digitized by Google

volch fer, dient: quina oradura los era venguda á tots, que aytal cosa los manassen. Ara dix aquest:—fets venir así la mia dona. Ella venguda, manáli gitar lo mantell al foch; e ella tantost, sens tota altra dilació, pres son mantell e gitál al foch; de la qual cosa tots foren fort maravellats, dient: qué es açó? El jove respós:—aço es ço que dix Salamó, que mes val giny que força, e que no ha al mon tant forçor ferre que ab manera nos puxa amollir, ne tan mala fembra que ab art nos puxa abonir. E aprés dirlos axí: Senyors, hom que res se pren, totes maneres deu çercar á abonançar sa muller ans que la fira, car ferir es gran mínua de la dona e major del senyor, e aprés de tota la casa, en quant l'om fa parlar de sí matex á tota res; empero aqui negunes armes no valen recorregua á la tempesta, ço es al ferir, que son les pijors, mas per sa propia honor á servar, façen tostemps ab temprança.

Sobre la desconexença de homens pageses e maliciosos, se recompta aytal historia per lo fabulari, jatsia que haia entés per persona fort spiritual e sancta, que la historia aquesta contén veritat.

Deus saber que á Tolosa un jove generós appellat Pere, tenia un jovenastre appellat Arnaut, que li portava tots jorns los libres á la escola, e era son servidor; e aquest Arnaut sovin llagotegava al dit Pere son senyor, dienli axí:—Senyor, si jo era rey de França, yous faria lo major hom del regne. E aquest Pere volch provar si lo dit Arnalt li havia tangut amor com li deya tot jorn; e ab encantacions posál en aytal estament, que li fo vigarés que lo dit Arnaut era en un palau fort gran e bell e be ornat, e ell era rey de França, qui tenia al costat la regina, la pus bella fembra del mon, e seyenli als peus dos fills e dues filles, fort bells e bons infants, e apres per lur orde seyen los prelats, els altres grans senyors e maestres de França, e erali feta honor per tots fort gran, axí com á senyor é á llur rey: E ell estant en aquesta gloria, foli vigarés que Pere que era stat son senyor, tocá á la porta del palau, e Pera entrant, feu gran reverencia al dit Arnaut, ço es reverencia axí com á rey; empero Arnaut nos ach cura dell, e aquest Pere lavors li tremés á dir per un porter, que per sa bonea li membrás dell, e daquell temps que abdos eren á Tolosa, en que ell li prometía

Digitized by Google

tot jorn que si era rey de França que ell lo faria lo major hom del regne. E lavors respós Arnaut, qué volia que li faes de present; e Pere dix que li donás al menys un compdat: e respós Arnaut, que massa seria pera ell. Dix Pere, que almenys li donás una bona ciutat. Respós Arnau que nou faria, per aquexa matexa rahó. E Pera demaná almenys un aytal castell: respós Arnaut, que massa seria. Lavors Pere cridá: sus, sus, donchs daquí á malguany, e tornats en vostre loch; e decontinent Arnaut se trobá en son lit, croy e mesquí e pobre, en casa de Pere, axí com dabans solia estar, e Pere dixli axi:—Arnaut, pagés, vilá, desconexent, truá, asnás vil, levats daquí, agranatsme lestable e ensellatsme lo rocí, e torcatsli be los peus; en rapaç, fermater arlot, e seguitsme, car cavalcar vull entro en aytal loch. E aquell mesquí Darnaut, essec tot fora de sí matex cant pensaba que s' ere vist en tan gran estament, o ho era vigarés, e qu' ara veya que era legament desonrat per Pere son senyor. E lavors en Pere prés un bastó, e bastonál bé, dient: —com estás axí, arlot? com no fas ço que yot dich? cuydes estar encara en la cadira del regne, axí com ades estaves? Lavors nom conexíes, mas aram, conexerás axí com deus. Cant Arnaut hoy aytals paraules, tantost pensá que Pera sabia la negativa que li havia dita de tot quant li havia demanat, e ach fort gran vergonya, en tan que nol gosava guardar, pensant que primerament lo dit Arnaut prometia á Pere maravellas, e cant ferho podia nol volia hoir ne darli res, e per rahó daçó cuydá venir á desperació; e tornan á si matex, dix á Pere:—senyor, fill só de vil pagés, e vil só, e rustech e desvergonyat per natura; placiaus haver pietat de mí, car çó que natura m'a dat no ses pogut amagar en son loch, ço es pagesía, rusticitat, malicia e desconexença; perque us placia, senyor, james no dar fe en paraulas d'om brutal e pagesivol.

Per copia, Joseph Puiggarí.

Digitized by Google

AL SR. D. FRANCISCO MASPONS

PARLANTLI DEL LLIBRE

LOS JOCHS DE LA INFANCIA (1)

Mon estimat amich: si 'l curiosíssim é important aplech de jochs de la infancia, degut á la teba afició á las cosas de la terra, y al teu amor á la edat de la ignocencia, no tingués 'l mérit de esser la primera col-lecció catalana de lo que 'n podriam dir primers vagits de la literatura popular, col-lecció que ensemps demostra constancia, sentiment y verdader judici crítich; tindria, al menos pera mi, la inapreciable cualitat d' haberme fet viurer tot un dia en la primera edat de la vida, de la cual, per desgracia, ne so ja tant lluny, essent poderós pera esvahir del cap los mil desagradosos pensaments que en los temps que corren, per forsa, y encara que un no vulga, continuament l' omplenan, y substituir en lo cor, per sentiments puríssims, tendres y delicats, las passions encontradas que 'l combaten, mercés á la lluyta de tots instants, en que, sino material, moralment, fins los mes indiferents, obligats se veuhen á pendrer part.

Sens que pretenga rebaixarli 'l mérit en la part mes mínima, dech confessarte que no podia arribar á las mebas mans en ocasió mes oportuna. Tu saps per experiencia, y ¡qui ho ignora si ha arribat á lo que 'n diu lo poeta «la meytat del camí de nostra vida!» que segons sia la situació del nostre esperit, se troba ab millor ó pitjor disposició pera rebrer determinadas impressions. De manera que aixis com no alcansa á penetrarlo pregondament una mala nova, si del cor nos sobreix lo regositg, y no sabem apreciar, y fins nos danyan los alegres sons de la dansa, quan versa aquell llágrimas d' amargura, un fet que en altras circunstancias hauria passat poch menos que desaperce-

1) Barcelona: Frederich Martí y Cantó: 1874.—Una pesseta.

Digitized by Google

but, nos impressiona en grau eminent, aumentant la tristesa ó la alegría que 'ns domina. Semblant efecte l' expressa 'l poble ab major perfecció de la que jo conseguiria per molt que escrigués, ab la gráfica expressió de *plourer sobre mullat.*

Donchs be: ensemps que ton estimat llibre, arribá á las mebas mans una carta de nostre amich Briz recordantme la promesa que l' hi tenia feta de col-laborar en lo *Calendari Catalá* de 1875. Volguí complir inmediatament, y com me dominaba en aquell jorn un fort acces d' aqueix mal que lo poeta Trueba califica de la mes noble de totas las malaltias LA ANYORANSA, á corra cuyta escriguí unas cuantas planas procurant descriurer los afectes y sentiments que los sons de las campanas de ma vila despertaren en mon pit en altres temps. Mentres escribia, puch assegurartelio: vivia molts anys enrera; essent ja home torní á esser nin. Conta, donchs, la impressió que 'm produhiria la lectura del teu llibre, que emprenguí tant bon punt com fou termenada la obra que habia empres.

¿Comprens are perque he dit, que no podia arribar á las mebas mans en ocasió mes oportuna? En aquella hora y en semblant sahó, era jo un home que tenia los sentiments d' un baylet de pochs anys: figurarte pots, donchs, las impressions que m' anaban fent aquellas ditas, aquellas cançonetas, aquells jochs, que presumia tenir oblidats, y que no obstant sols eran foch colgat sota cendras, puig bastá la mes leu bufada pera que escampantse estas, brillás ab tota la seva forsa é intensitat.

Tant cert es lo que dich, que mentres anaba llegint, y quan trobaba alguna diferencia entre la manera com tú transcrius los jochs, y aquella com jo 'ls habia jugat, com si fos lo jorn avans aquell en que constituian mon mes grat plaher; com si no haguessin transcorregut los trenta anys que de aquells temps me separan, deya ensemps que anaba llegint.

¡Ay, ay! de los que 'l Sr. Pin y Soler ne diu *petarinas* nosaltres ne deyam *pastallunas!* y totduna se 'm representaban aquells jorns d' hivern en que humitejada la terra per las plujas, cercabam lo fanch mes argilós, cosa que no 'ns costaba gayre, puig lo que en Vilafranca sobra es argila, y fentne un grapat, corriam á la entrada de casa, que era

Digitized by Google

una de las pocas que llavors estaban encayronadas, y fent las pastallunas y dient:

«Pasta lluna fes forat
ab lo c.. arremangat,»

aixordabam l' aire á forsa d' esbalechs, fins que eixint lo meu pare del estudi ó la meba avia al cap de la escala, ab un reny posaban terme á tant ruidosa diversió.

Y passant mes endavant, me trobaba ab la *Gallina puritana* y deya: Oh no, nosaltres no hi jugabam aixis: nosaltres despres de haber amagat los peus dessota las brusetas ó los devantals, afegiam unas preguntas y respostas, que fetas aquellas per lo qui portaba 'l joch, y contestadas las segonas per los demés, comunicaban gran atractiu á la brometa. Aqueixas preguntas y respostas deyan:

—¿Ahont son los bous?
—Al corral.
—¿Qué menjan?
—Pallot.
—¿Qué beuhen?
—Aygua dels reguerots.
—¿Ahont son los aucells?
—Al niu.
—¿Qué fan?
—Piu, piu, piu, piu.....

Moment que era esperat ab la mes viva impaciencia, puig trayent los peus fins aquell punt amagats, los moviam ab gran detriment del calsat, que de resultas de la *gallina puritana*, envellia avans d' hora. Com pots veurer, amich Francisco, la nostra *gallina puritana* tenia tot lo de la teba y á mes, una part del final de la teba *Sabateta*.

(Acabará.)

GAYETÁ VIDAL.

Sarriá 30 de Septembre de 1874.

Digitized by Google

Tenim lo major gust en fer coneixer á nostres lectors como á mostra de la importancia de l' obra la escena última del primer acte del drama inédit *Sibila de Fortia* de D. Damás Calvet.

Lo Rey En Pere del Punyalet s' ha fet á la vela en lo port de Salou per la illa de Cerdanya, y no ha donat l' abrassada de despedida á sa esposa Dona Sibila, tement no poder soportar la escena de separació. La Reyna acompanyada de l' infant D. Joan, y mostrant un fals desitj de véure al Rey avans d' embarcarse arriba á Salou quan l' estol ja s' perdia en l' horisont. La escena te lloch demunt d' una roca que domina al mar.

D. JOAN. Miráulas. Sa nau de guerra
arriba ja al horisont.
Per conquistá un tros de mon
deixa un tros de cel en terra.
SIBILA. D. Joan, de vostra passió
casi estich avergonyida.
Pensáu que qui us doná vida
es mon marit.
D. JOAN. Marit, no.
Es no mes l' ussurpador
de ma esposa y ma esperansa;
es lo qui fa que venjansa
respire sempre mon cor.
Pero esta venjansa es tal
que jo venjarme no puch,
pus pera venjarme duch
de parricida 'l punyal.
SIBILA. Allunyáu de vostra pensa,
infant l' idea del crim.
Pensa, D. Joan, que t' estim
ab la passió mes intensa.
D. JOAN. Pensa que jo en mon amor
no vull rival!
SIBILA. Mes ton pare
es ja vell.
D. JOAN. Pero es encare
lo Rey y l' primer senyor
de ta hermosura.
SIBILA. ¡Oh calla!
D. JOAN. Y al cenyirte la corona
cregué que 'l cor d' una dona
es com guanyá una batalla!
En los combats, lo guerrer
mes fort, mes brau, mes ferreny
ó l' arriscat sense seny
es qui s' emporta 'l llorer.
Pero en las lluytas d' amor
s' ha de sentir lo que 's diu,
y s' ha de sentir molt viu

Digitized by Google

per ferse sentir d' un cor.
S' ha de veure brillá en l' ull
la atracció de la serpent,
y en lo tremolós accent;
y de la llengua en l' embull,
en l' ira, en la gelosia,
en la espera, en la impaciencia,
en lo seny, en la demencia,
en la tristó y l' alegría,
se coneix l' aymador franch!
Una barba tota blanca
es d' una estátua! Si hi manca
á dintre 'l bull de la sanch!

SIBILA. D. Joan, si ixen del teu cor
eixas paraulas sentidas,
quina es la porta s' hi cridas
que te tancará l' amor?
De mi sols respondre se
que t' escolto enamorada,
que bech foch de ta mirada
y que m' encench y 'm fa be.
Mes la cremor del cor meu
es la febre del lleó,
que en la llíbica regió
sols troba per beure, y beu
d' una aygua mitx corrompuda
y calenta y amarganta,
que sols ab febre se aguanta,
perque qualsevol beguda
ab la set de febra es bona.....
y jo rebo sas besadas
perque hi miro retratadas
tas faccions en sa persona.

D. JOAN. Oh, tu, dona idolatrada,
que lo valor has tingut
de tráure crim de virtut,
fent mel lo fel de besada.
Qué per tú no he de afrontar?
No ab lo Rey, unida ab llassos
á Deu fossis, dels seus brassos
jo t' aniria á arrencar.

SIBILA. Doná en fals un pas tan sols
costaria als dos la vida.

D. JOAN. Si podiam la partida
junts empéndre ¿qué mes vols?

SIBILA. No del coltell temo 'l tall;
mes com ta estirpa preclara
mostrará al poble la cara
que es de sa honra 'l mirall?
y al entregar la senyera
com podrá di á sa mesnada
lo Rey:—Vos la dono honrada;
tornáumela tal com era.
Si fóssis vassall, D. Joan,
compendria 'l sacrifici;
mes un Rey ni en son desfici
ha de deixar d' esser gran.
Si fossis un ver creyent
no deurias pensar may
que pots dir.—La vida ray
puch jugarla voltas cent!
Si fossis un lluytador
en las guerras amorosas
¿podrias per las hermosas

Digitized by Google

fer sempre trossos lo cor?
En corts d' amor lo guerrer
que vol guanyar la corona
ha de vestir sa persona
no ab armadura d' acer;
ab armadura trempada
en la desgracia y 'l martiri,
y caballé en son deliri
rébre de mans de sa aymada
banda qu' oprimeixi 'l pit,
corona que oculti espinas
y miradas tan divinas
que elevin son esperit.
Miradas com rebs d' aquella
que sols mirante 's compláu
que 't diu lo que al cap li plau
mes no 'l que 'l cor li aconsella;
y que lo favor te implora
de no atormentarla més
perque es dona y frágil, y es
ta esclava sent ta senyora.

D. JOAN. Amor del cel devallat
no pot ser crim en la terra.

SIBILA. Ay, D. Joan, y quina guerra
nosaltres hem comensat!
Ton pare al menys pot dormir
fatigat de las batallas,
y resguardat per murallas
y soldats. Mes podem dir
nosaltres en ningun' hora
sentats en soleys y espins
á nostre cor. Via dins!
quan ell crida. Via fora!
Ay, D. Joan, ja mes no puch
soportar la vida mia
perque del cor la sangría,
cicatrisada no duch.
Miral' es gruta que plora
y sas gotas petrifica
y ab ellas sempre fabrica
ta figura seductora.
Es una font ignorada
que en lo desert de ma vida
va fer brotar sense mida
ta fatillera mirada.
Es un sentiment tan fort
que fins lo crim divinisa
pero ¡ay! ¡ay! que 'ns martirisa
y que será nostra mort.

D. JOAN Aymada, la mes aymada
que per galan ho fou may.
A quin mon, á quin espay
me trasporta ta alenada?
De quin cel has devallat
per inspirá' al aymador
aquest tan inmens amor
que ha tot mon ser transformat.
De quina gloria vestida
te presentas á mos ulls?
Digam, de quin sol reculls
aquest foch que 'm dona vida
Digas, de quin temple vens
per adorarte de nou?
Angel ó deesa?

Digitized by Google

SIBILA — Prou
D. Joan. Tos sentiments.
conech, y d' ells tinch tal joya
que per tu, novella Elena,
veuria empendre sens pena
novella guerra de Troya.
Sempre per tu obert contemplo
lo camí del sacrifici,
y per evitá un suplici
de mas miradas te exempto.
Y pus podem del plaher
entregarnos en los brassos
sens fer trossos dels meus llassos
ab qui te doná lo ser;
sens que res entengui 'l mon
farem los dos nostra vía.
¡Ah de la nau! Qui ho diria
qu' ara aquí ton sol se pon.

(Apoya son cap en lo pit de l' infant.)

FÍ DEL ACTE PRIMER.

DAMÁS CALVET.

Digitized by Google

*
* *

(De «Lo Llibre del cor meu».)

Las fibras de mon cor avuy bruntzeixen,
lo alé d' amor per sas escletxas passa;
lo sol que avuy mon jove front calenta,
mos infantívols anys de pau enllassa
ab los anys de sabor en que rubleixen
las venas, dolls de jove sanch bullenta.

S' arrel en terra ja ha clavat ma vida:
deixant allí de sa llavor la costra
al sol, mon cor reverdeixent, cerca ayre:
mon cos al cel totas sas gracias mostra,
y ja ma carn lo temps de creixe oblida.
L' arma vol foch, buscant xardor s' enlayra

¿Hont trobará lo dóls abrich que ansia?
¿Hont es la pau pel greu que 'l seny li roba?
Lo mal d' amor sols ab amor se cura.
Lo cor del home sols remey ne troba
en cor gentil de encisadora aymia:
Lo foch del un, lo foch del altre atura.

Lo seny no pot pas retre l' embrantzida
que 'l pols ne dóna á las ardentas venas;
tampoch pot l' arbre deturar la sava
que activa puja á amorosir sas brancas,
á dúl's cada any novell alé de vida,
á deixarlas de flo' y de fruit ben plenas.

Oh vésten seny! Mon cos al cor se dóna.
Amor jo cerco y éll amor me porta;
escalf ell puja á mas bessonas galtas;
per la dels ulls tan perillosa porta
l' Encis hi entra ab resplandent corona:
¡oh Encis que tot ab ilusions ho esmaltas!

Ja rich de joya faig alegre via,
del tot en brassos de ilusions aleno,
un altre cor mon jove cor ne busca
pera trenarhi lo que 'l meu destrena,
per pendre en éll com prén verda llambrusca
pél tronch del arbre qu' aprop d' ella 's cria.

Amor! amor! De via tan ardenta
cércam la fi; la bona sort apórtam;
l' instant aqueix que veig tant lluny, siga ara.
Si defallesch (que no 'u crech pas) confórtam!
Jove es mon cor, podria esperá' encara;
mès ¿pui 'm detura 'l foch que l' aturmenta?

Mes si no dech lograr goig en ma vida,
si sols lo amarch patir vers meu s' atansa,
páram lo cor, al seny llivertat dòna,
dels ulls, qu' aixuts guspiran d' esperansa,
òbram las fonts, y un raig de ta corona
donga á mon cos una mortal punyida.

FRANCESCH PELAY BRIZ.

Digitized by Google

BIBLIOGRAFÍA

SALABRUGAS.—*Poesías catalanas de Maria de Bell-lloch.*—Barcelona, estampa de la RENAXENSA, Montjuich del Bisbe, 3, baxos; 1874.—Un volúmen en 8.u de 144 páginas.

Salabrugas ¿qué vol dir? No responen á esta pregunta En Labernia ab totas sas edicions, ni ab son gran *Gazophylacium catalano-latinum* lo vell La Cavallería, ni ab sas *Floras* (puig Salabrugas ja 's deixa veure que es nom de planta, com los *Brots d' acks)* En Costa, En Bassaganya, En Texidor moderníssims. Es paraula *salabruga* que s' estila encara en tot l' alt Vallés per á denotar lo que en altras bandas s' anomena *bruga*, *brossa*, *xipell*. Es la *Brica vulgaris* de Linneo, ó la *Calluna vulgaris* dels moderns botanistas; boniquíssima, com eix darrer nom ho indica, aixerida, humil y suau, d' ayrosas brancas, fulla menuda y exams de purpúreas flors, que freqüentada per las abellas actualment aromatisa nostras montanyas. Al fer passar esta paraula de la boca del poble á la página del llibre, Maria de Bell-lloch porta una pedra no menys preuable al inmens edifici filológich y etnológich que construeix avuy la Ciencia. Indubitablement lo prenom *sala*, perdut en altras comarcas que diuhen *bruga*, es l' arábich, *azala*, significatíu d' *ericácea*, que s' es conservat sencer en una especie, l' *azalea*, y també com prenom en lo *talabart (salabardá* de Berga), que val dir literariament *ericácea rosa*. No cal estranyar esta derivació; puig que del árabe certament aprenguérem mil y mil altres noms de plantas, de flors y de fruyts: *alcaravía*, *alcarxofa*, *alfals*, *alhenya*, *alicacabí*, *aljonolí*, *argelaga*, *arrós*, *asberginia*, *asberser*, *aufábrega*, *atzavara*, *bisnaga*, *galangal* ó *galanga*, *gavarrera*, *marduix*, *sajulida*, *sumach*, *jessamí*, *albacora* ó *bacora* (figa flor), *barcoch*, *garrofa*, *magrana*, *safrá*, *taronja*, etc. etc.

¡Salabrugas! ab semblant idea significá Virgili la primera part de sas poesías (1): «Non omnes arbusta juvant humilesque *myricae.*» Creyém que las de nostra poetisa no desdiuhen de tan bon modelo.

Lo llibre va precehit d' un prólech de Joan Sardá. Eix prólech no podia ser un *encomi* tractantse de tal autora, qual nom se recomana sobradament com á llaureat en públich y gloriós certámen desde la oda primera «A la Verge Maria.» En lo cel de la RENAXENSA catala-

(1) Égloga IV, 2.

na lo brillant talent de Maria de Bell-lloch n' es estel de primera magnitut; y lo prólech sobredit hi escau essent, com es, un juhí literari concis y sech.

Curiosíssim es lo punt de vista en que, guiat per un amich seu se col-locá En Sardá. Per á major exactitut ne transcriuré la sentencia.

«Un amich meu fa de las obras poéticas una divisió que, si no exacta matemáticament, en tésis general las abarca totas y senyala bastant aproximadament los distints carácters de que solen venir revestidas. Poesías de cap diu á las unas, de cor á las altras y poesías de cap y cor á las compresas en lo ters dels seus grupos, podem dir, prototípichs. Poesías de cap son per á ell aquellas poesías, ó mes ben dit, tiradas de versos, ben amidats, ben ajustats, musicalment armónichs mercés al escrupulós respecte guardat á las lleys de la retórica, que fan de vestidura á altra tirada de pensaments mes ó menos originals, mes ó menos poétichs, pero que acusan á primer cop d' ull una generació laboriosíssima, una reiterada destil-lació per l' alambí intelectual seguidament refrescat per la corrent del estudi y de la profunda consideració dels bons modelos. Poesía de cor es per á ell la que careixent, literariament considerada, de qualitats rellevants ó no oferintlas en abundó sobrada, se fa aixís y tot d' interessantíssima lectura perque, com se diu vulgarment, toca al cor, perque es sentida per son autor y en un moment d' inspiració composta y com á tal infiltrantse ab vigor, fa esperimentar emocions de igual naturalesa y de no gayre menor intensitat que las que sentia aquell al escríurela. Dit está ja ab aixó quinas son las de cap y cor y quanta de rahó té ell al assegurar que si inseguint son sistema práctich, si prenent las cosas pèl prisma que ell las pren, s' examinessen ab conciencia totas las literaturas, pochs foran los poetas que com á mestres podrian presentar y d' ells encara mes pocas las poesías que en tant preeminent categoría poguessen arrenglerarse.

Las poesías d' una dona, per terme general, se classifican en la segona categoría; ó no son res, ó fundan llur mérit principal en la espontaneitat de sentiments que hi campeja, en la vivesa de las emocions que las han dictadas. La rahò n' es obvia: ¿hont pot la dona adquirir, dada la posició que en la organisació de la familia y de la societat ocupa, hont pot adquirir la educació literaria competent ni 'l cúmul de coneixements indispensables per á que demá, sentintse cridada á la poesía per la veu de la inspiració que clame dintre d' ella poderosa, trove en sas facultats intelectuals lo desenrotllament necessari per aplicarlas á la mes acertada esteiorisació dels pensaments que aquell escalf engendra? Hont pot la dona apendre aquesta manera de fer del poeta de cap, en virtut de la qual arriva en certs moments á aparentar un calor y una vida y una inspiració que no te arrels mes que en la superficie, aplicadament adobada ab l' estudi? Y si es aixís y si fins moltas que tal vegada reuneixen disposicions

Digitized by Google

privilegiadas per á la poesía no poden traduhirlas en obras escritas perque 'ls hi faltan los primers rudiments didáctichs indispensables y per tal rahó tenen mort lo caudal que dins d' ells atresoran y qual existencia fins potser desconeixen, ¿qué molt que al escriure poesías, al dar forma á llurs impressions, incorren literariament en defectes mes ó menos importants, mes ó menos tangibles y que 'l crítich que vaje á analisarlas fredament hi trove cosas á tildar, si en cambi y á despit d' això sent una veu irresistible que 'l força á ferne cas omis y li revela la presencia d' alguna que ell potser no sabria definir, pero que se l' atrau y fa seu ab imperatiu domini?

Heuse aquí compendiat lo que en mon entendre son las poesías catalanas de D.ª Maria de Bell-lloch á que serveixen de prólech las presents ratllas.»

Respectant l' opinió del Sr. Sardá, nosaltres no l' acceptám, sino es ab la reserva que mana lo gran legislador del Parnás llatí:

«Naturâ fieret laudabile carmen, an arte,
«Quaesitum est. Ego nec studium sine divite venâ,
«Nec rude quid prosit video ingenium; alterius sic
«Altera poscit opem res et conjurat amice.»

La teoria estética del Sr. Sardá mena massa lluny en nostre concepte. No creyém en tan forta ni en tan freqüent separació del art y del ingeni, del pensament y del sentiment, del fondo y de la forma, ó (com altres tal vegada dirian) del *classicisme* y *romanticisme*. L' art sensa l' ingeni es cos sens ánima, y viceversà; d' abdós resulta la bellesa poética, que com la plástica y la pictórica té sos graus, pero sempre es una. Virgili no es menos poeta quan á imitació de Teócrit y Hesíodo, canta las costums senzillas dels pastors y dels comparets, que quan descriu las flamas del cor de la infelís Dido ó las devoradoras d' aquella renombrada ciutat, reyna del Asia, quals runas acaba de descubrir Schliemann.

Las poesías de Maria de Bell-lloch son *líricas;* y com á tals judicarse deuhen. Clar y catalá n' es l ' idioma, ab la llibertat que s' prenian los poetas grechs d' utilisar las varias formas d' un dialecte predominant. Lo dialecte eólich distingeix las odas de Safo, com las de Maria de Bell-lloch lo del Vallés, perque en aquesta encontrada delitosíssima passan la major part dels quadros que descriu, ó de las escenas que canta. Lo metro es pur, escullit y adaptat al tó, color y moviment de cada cansó. L' aurella, jutje superb, no s' fastigueja may de tan armoniosa y melodiosa veu: ja dolsa com la d' una mare, al peu del bressol; ja ondejant majestuosíssima, si axí s' pot dir, com lo mantell del sol, ó l' fragor de la tempestat; ja enlayrada com la calandria; ja trista com lo sálzer plorós d' una tomba. Voleu llum y sublimitat en los assumptos que tracta? Vos agrada lo foch del entussiasme encés per la guspira del ideal diví? Llegiu, si us plau, son oda

Digitized by Google

al temple monumental de San Miquel de Barcelona, enderrocat no fa gayre temps ab sentiment de tothom aymant de las glorias de Catalunya y de las Bellas Arts:

«Oh temple, que guardavas
recorts de tanta gloria,
tú que eras la urna santa
d' antiguas llibertats,
que ressonar sentires
devall ta volta rónega
la veu que Catalunya
contra l' d' Anjou va alsar!

Qui havia de pensarse
palau d' independencia,
que dret te deixaria
l' hereu d' un tron' furtat
y un jorn esdevindria
en que fet runas foras
per 'quells que ab mes deliri
t' havian d' estimar!

Lo recort sant que feya
un segle y mitj que hi era
avuy las mans profanas
del tot l' han esborrat.
La llibertat que s' canta
com seny de nova vida
¿per qué comensa, oh poble,
per fer plorar las arts?

. . . .

Runeu avuy los temples
demá runeu las casas,
per tot lo que s' enlayre
passeuhi prompte 'l ras.
¡Aixís tindréu complerta
vostra igualtat volguda,
mes erms serán las pradas
carners nostras ciutats!

Análoga entonació presentan las duas odas, ó plegarias *á la Verge María*, y las baladas inspiradas pel geni de nostras tradicions populars, *L' ánima condempnada*, *lo Castell de Centellas*, *Los amors de la esclava*, *Lo gorch de las donzellas*, *Vall de Ros*, y en particular la que comensa:

«Al cim d' una aspra roca
»de Sant Miquel
»hi ha un convent de monjas
»de Sant Benet.»

Digitized by Google

Gustant aquestas trovas y pensant en l' autora, no una sola volta l' lector s' creurá transportat als temps y á las selvas en que florian del céltich y del Teutónich veneradas y obehidas la *verdaderas fadas*, com *Búndica* y com *Vel-leda*, que descrigueren Tácito y Dion Cassio.

En punt á las odas y madrigals, en que dols y suau, com la llum de la lluna ó l's colors del arch de Sant Martí, galaneja l' esprit ja sentimental, ja graciosíssim de María de Bell-lloch ¿qué direm que no haja ben apuntat en son prólech En Joan Sardá? No volem seguir en devant, de por de trepitjar la cristal-lina font ó de flayrar lo lliri, ans de que 'n disfrutin nostres lectors. Solament direm que poesías com *Blanqueta*, *La nit de Nadal*, *¿Hon ets?*, *Las set flors*, *La nina perduda*, *La nina del Flix*, en que s' maneja ab ma de mestre l' diálech, tenen llur contrast hermosíssim en *Las nits de Maig*, *Anyoransa*, *La flor blava*, *Lo comiat del rossinyol*, *Afany*, *Amor de tomba*, *Resignació*, etc., en que predomina l' sentiment, com las alas de l' imaginació descriptiva se gronxan, ó passan com un llamp en *Lloansas*, *Al single de Vall de Ros*, *A una roquerola*, *A las fadas de Vall de Ros*, *La festa major*, *Unas bodas*, *A una senyoreta molt colrada que 's planyia de viurer sola en lo camp*, *L' aplech de Puig-graciós*, *Los fadrins de montanya*, y finalment en la inimitable fantasía poética *La Caritat*, que comensa:

Dolsa son me n' ha agafada;
ab dolsa son m' adormia,
y l' bon ángel de ma guarda
ab sas alas me cubria.

Y acaba ab un pensament que no desdenyaria l' autor de «*La vida es sueño*.»

Res de lo que has desitjat
may donártela podria;
la ditxa es la *Caritat*;
lo demés es fantasía.»

FIDEL FITA.

Digitized by Google

NOVAS

En la inauguració de las funcions de la societat dramática *Lo Rector de Vallfogona*, instalada en lo teatre del Olimpo, s' ha estrenat una pessa catalana original de D. Ricardo Poch, titolada *Pot mes amor que diners*.

La *Revista histórico-latina* (núm. 6, primer d' Octubre) comensa á insertar la réplica que 'l Sr. Bofarull fa als articles de D. Joseph María Torres, publicats en lo *Boletin-Revista del Ateneo de Valencia*, en que aquest combat la opinió del Sr. Bofarull sobre haber sigut Barcelona la primera ciutat d' Espanya que adoptá l' imprenta, y sosté la primacia en favor de Valencia. Cridém l' atenció de nostres lectors sobre eixa discussió históricb-literaria, que promet ser molt interessant y donar profitosos resultats pera dilucidar son objecte.

Llegim en los peródichs d' esta capital que s' ha proposat al Ajuntament la compra del retrato de cos enter del conceller en cap Miquel Grimosachs, pintat en 1690, que figurá en la Exposició retrospectiva celebrada fa alguns anys ahont fou admirat per tots los inteligents. No duptém que nostre ilustrat Municipi procurará adquirirlo, ja per son valor com á obra d' art, ja perque colocat en las Casas Consistorials, será un digne recort del gloriós y celebrat govern popular de Barcelona.

A propósit de quadros, suposém que seguirá son curs l' execució del acort prés pel citat Municipi de colocar un nou retrato en la galeria de catalans il-lustres. En tot cas fora de desitjar que s' hi desplegués la possible activitat, puig sabut es lo perillosos que son los retars pera la realisació dels projectes.

Ab lo títol de Algo ha publicat En Joaquim María Bartrina un aplech de poesías castellanas que per lo carácter especial que revestexen están destinadas á cridar en alt grau la atenció del públich. Aquesta obra va dedicada á en Joseph Roca y Roca.

Han vist la llum pública *Les cobles noues sobre la presa de Sanct Quinti y victoria del Princep y Rey de Espanya, ab dos vilancets molt graciosos* que, formant part del acreditat romancer dirigit per En Marian Aguiló, publica la acreditada

Digitized by Google

imprenta d'En Celestí Verdaguer y C.ª Recomaném aquesta rica colecció á tots los que vulguin estudiar nostra llengua y los primers passosde l' imprenta á Catalunya.

L' ilustrat banyolí En Pere Alsius ha sigut nombrat per unanimitat soci corresponsal de la Academia de la Historia. Ha merescut tal distinció per lo trevall que ha vingut publicant en las columnas d' aquesta revista, *Breu ensaig históric de la vila de Banyolas*. Felicitem de cor al Sr. Alsius per tal distinció.

La literatura catalana contará d' avuy en avant ab un nou propagandista, en lo periódich setmanal La Rondalla. Hem vist alguns dels trevalls que han de publicarshi y per ells podem assegurar que cumplirá la redacció perfectament son programa de instruir deleytant y portar sempre en avant la combatuda nau de las lletras catalanas.

Per lo dia de Tots Sants estará ja de venda en las principals llibrerías l' acreditat CALENDARI CATALÁ, que desde tants anys y ab general aceptació dona á llum En Francesch Pelay Briz.

Nostres lectors disculparán l' atrás ab que ha sortit lo present número y 'l que hi pugui haver en lo vinent, comprometentnos d' allí endevant á repartirlos ab la puntualitat deguda. Las reformas que hem introduit en La Renaxensa, han sigut causa de que no pogués sortir en son dia.

TAULA DEL PRESENT NÚMERO

La Redacció	A nostres lectors	1
Manel Milá y Fontanals	Quatre mots sobre ortografía catalana.	3
Eduart María Vilarrasa.	Pensaments sujerits per la próxima festa dels morts	9
Manel Angelon	Lletras catalanas	15
Joseph Puiggarí	Dos flors lliterarias de l' edat mitxana.	21
Gayetá Vidal	Al Sr. D. Francisco Maspons, parlantli del llibre los Jochs de la infancia.	26
Damás Calvet	Sibila de Fortia (fragment)	29
Francesch Pelay Briz	Del Llibre del cor meu (poesia inédita)	33
Fidel Fita	Salabrugas (Bibliografía)	34
Frederich Soler	L' any Trenta Cinch (novela original).	

Estampa de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 3.

Digitized by Google

Any V 1874 Núm. 2

LA RENAXENSA

31 *DE OCTUBRE*

L' ilustrat reproductor de la edició primera de la inmortal obra de Cervantes en F. Lopez Fabra, en sa estrema amabilitat, s' ha servit facilitarnos, traduits al proven sal, los consells dats per D. Quixot á son escuder. Aquesta preciosa traducció de Mistral formará part del volum que com á apendice á la edició foto-tipográfica publicará dit Sr. Lopez.

L' ENGENIOUS GENTILOME

DON QUICHOTE DE LA MANCHO

PER

MIQUEU DE CERVANTES SAAVEDRA

MADRIT (ESPAGNO) 1605-1615

TROS DÓU CHAPITRE XLII (2.º Partido).—Di counsèu que dounè Don Quichote à Sanche Panza avans que partiguèsse pèr gouverna l'-isclo, emé d'-àutri causo bèn counsiderado.

. . . .

Premeiramen, o moun fiéu, agues la crento de Diéu, perço-qu' es en lou cregnènt que l'on a la sagesso, e en estènt sage noun poudras erra en ren.

Digitized by Google

Segoundamen, agues lis uei sus ço que sies, en cercant de te counèisse tumeme, couneissènço mai dificilo que ço que pòu s'imagina. De te counèisse n' en vendra que noun te gounflaras coume la granouio que vouguè s' aparia 'mé lou biòu; que s' acò t' arribavo, ço que dèu te leva l' envejo de te pavouneja, es la counsideracioun d' avé garda li porc dins toun endré.—Acò 's verai, respoundeguè Sanche, mai èro quand ère pichot: car uno fes grandet, es lis auco que gardère e noun li porc. Peréu me sèmblo à ièu qu' acó vau rèn à dire, per-ço-que tóuti aquéli qui gouvernon sorton pas di braio d' un rei.—Acó 's verai, repliquè Don Quichote, vaqui perqué aquéli que sorton pas de la noublesso dèvon acoumpagna la graveta de sa cargo em' uno galanto avenènço, que, guidado pèr la prudènci, lis engarde di marìdi lengo, di qualo noun i' a gens d' estat que siegue à l' abri.

Fai te glòri, Sanche, de l' umelita de toun lignage, e n' agues pas crento de dire que ti gènt soun de pacan; per-ço-qu' en vesèn que noun te fai vergougno, degun te n' en fara vergougno; e recerco pulèu d' èstre umble vertuous que pecadou superbe. Innoumbrable soun aquéli que, de basso man nascu, se soun gandi jusqu' à la digneta suprèmo de papo o d' emperaire, e d' esto verita te pourrièu traire tant d' eisèmple que te vendrien en òdi.

Arregardo, Sanche, que se prenes lou biais de la vertu e se vos faire d'acioun vertuouso, noun dèves enveja aquéli qu' an de prince o de segnour pèr davancié, per-ço-que lou sang s' eireto e la vertu s' acampo, e la vertu vau pèr elo soulo ço que lou sang noun vau.

D' abord qu' acò 's ansin, se d' asard venié te vèire, se 'n-cop sies dins toun isclo, quaucun de ti parènt, anes pas lou rebuta nimai ie faire afront; mai fai-ie d' acuei, de bòni maniero emai de regale, que d' aquéu biais satifaras lou cèu que vòu que res mesprese ço qu' a fa, e faras toun devè au regard de la santo naturo.

Se menes ta mouié 'mé tu (e vai pas bèn qu' aquéli que mandon pèr gouverna rèston long-tèms sènso si femo), ensigno-la, endóutrino-la, e descrassisse-la de sa rudesso naturalo, per-ço-que tout ço que pòu gagna un gouvernadou discrèt, uno mouié groussiero e pèco lou perd e lou degaio.

Se pèr cas veniès véuse (causo que pòu arriba), e que la

Digitized by Google

plaço te permete de faire un meiour mariage, n' en prengues pas uno talo que te serve de mousclau o de cano pèr pesca o bèn d' escampadouiro pèr dire: *vole pas*; per-ço-que, te lou dise bèn de bon, de tout ço que reçaup la mouié dóu juge, lou marit n' en rendra comte au jujamen universau, e pagara au quatriple, aprés la mort, lis article di quau se sara descarga dins sa vido.

Noun te guides jamai pèr la lèi dóu caprice, coume lis ignourènt que volon faire li fin.

Que li lagremo dóu paure trovon en tu mai de pieta, mai pas mai de justiço que li reclamacioun dóu riche.

Fai en sorto de descurbi la verita, à travès li proumesso e li presènt dóu riche coume entre lou plourun e l' impourtunita dóu paure.

Quand se pòu e se dèu faire la part de l' equita, cargues pas lou coupable de touto la rigour de la lèi; que la reputacioun de juge rigourous vau gaire mai qu' aquelo de juge pietadous.

Se d' asard fas plega la barro de la justiço, que fugue pas souto lou pes de l' argènt, mai souto aquéu de la misericòrdi.

Se t' arribo de juja l' afaire de quaucun de tis enemi, lèvo toun pensamen de toun injùri, e cerco de counèisse la verita di causo. Que la passioun jamai t' emborgne dins lis afaire dis autre, car lis àrri que te farié faire, quasimen toujour, sarien sèns remèdi, e se n' i' avié un, noun sarié qu' i despèns de toun crèdi e de toun bèn.

Se quauco poulido femo te vèn demanda justiço, barro tis uei à soun ploura e tis auriho à soun gemi, e counsidero d' aise lou founs de sa demando, se noun vos que ta resoun s' ennègue dins si plour e ta bounta dins si souspir.

Noun mau-trates en paraulo aquéu que dèves castiga, car lou malurous a proun de la peno dóu suplice, sènso que l' on i' apounde li marrìdi resoun.

Lou fautible que toumbara souto ta juridicioun, counsidèro-lou coume un paure marrit, sujèt i coundicioun de nosto cativo naturo; e dins ço que depènd de tu, senso faire de tort á la partido contro, mostro-te-ie pietadous e clemènt, car, emai lis atribut de Diéu siegon tóuti egau, forço mai resplendis e ressort à nòstis uei aquéu de la misericórdi qu' aquéu de la justiço.

Digitized by Google

S' aquésti precète e aquésti règlo siegues, o Sanche, ti jour saran long, toun renoum eterne, ti desir coumpli, e ta felicita desparaulado. Chabiras tis enfant coume voudras: auran de titre de noublesso, éli emai ti felen; viéuras en pas e benvougu de tóuti; à toun darrié, la mort te vendra querre dins un vieiounge siau e madur; e te barraran lis uei li man tèndro e delicado de ti rèire-pichot-nebout. Ço que t' ai di jusqu' aro, acò 's d' avis pèr alisca toun amo; escouto aro aquéli que podon te servi pèr alisca toun cors.

FREDERI MISTRAL.

Digitized by Google

DOS MOTS SOBRE 'LS QUATRE MOTS

(ORTOGRAFIA CATALANA)

«Qui calla otorga» diu un vell adagi, y si es virtut continuar callant quant una veu autorisada s' oposa á las convicions própias no divulgadas, obligació y deber es tornar á parlar despres de aquella quant ja abans se parlá en sentit divers, pus sempre dóna prova de net qui 's sacut la pòls que li portan las novas ventadas.

Abans de tot devem consignar nostre goig ab una enhorabona, dirigida al experimentat y respectable escriptor que s' ha resolt á péndrer part, tebi ó no tebi, en la brega ortográfica catalanesca, pus son exemple pót animar als que fins ara han callat, y, á la fí, la bona discussió es sempre llum, sobre tot entre 'ls que van de bona fé, y aman la veritat, la ciéncia y la pátria per lo que ellas són, nó pera fer negoci á sa sombra. Enhorabona, sí, al coneixedor de la poesia popular y primer publicador de sas mostras, al autor de *Los Trobadores en España,* al que tant ha treballat en bè de las lletras en general, y en bè de las lletras de sa terra, enhorabona, sí, de cor, pus quant tals sacerdots se mouhen, senyal que la discussió té vida, que la veritat s' aclara, y que 's perdrá pera sempre lo pobre sistema de tants escolans de *amen,* sense voluntat ni judici propis, que si bè de mòltas cosas parlan, com sobre ellas no hi ha hagut formals debats, ni han fet estudi, las fallan, no obstant, conformantse sols ab lo sentit del primer sagristá á qui serveixen.

Justificat deixa ab sos quatre mots la persona á qui 'ns dirigim son carácter esbrinador y lo mòlt que al corrent está del moviment lliterari y resurrecció filológica de diversas regions, y punts toca sobre la nostra llengua que són certament importants. De tots no devem ocuparnos, que prou feyna tenim, en l' estat present, defensantnos de la guerra que 'ns mouhen de fora de Catalunya, per haver defensat

Digitized by Google

un dret que á eixa li correspon, mes com entre 'ls punts n' hi haja algun que l'havem tractat mòlt particularment, punt que senyala l' insigne escriptor com expressió, *al primer cop de ull*, de una de las duas ortografias que ell créu existents, encara que per ell no siam directament nomenats (y ha fet bè), devem donarnos per aludits, tant com autors del *Sistema gramatical* que cita, com per altras referéncias que no podem donar per desentesas, per mes que vajan acompanyadas de recomendacions que sols sa amabilitat y bona amistat podrian regalarnos. A aquest punt sols que tant nos toca y á las conseqüencias que de sa proposició trau, tocantlo, respondrém, donchs, segurs de que nostra resposta no pórta ni pót portar agravi á qui tant nos estima, com no 'l porta sa manera de véurer en l' assumpto respecte de nosaltres, que sempre á sa estimació corresponem.

Lo trevall de aclarar, l'ofici que un y altre fem es ofici de apóstol, predicar y convertir, disposantse fins á ser mártir si convé: un y altre, certament, voldriam *la pau y concórdia entre 'ls prínceps cristians*, mes lo que 'ns diferencia en nostra predicació es la manera de confiar en *la extirpació de totas las heretgias*, pus l' amich á qui 'ns dirigim proposa un medi conciliatori, que, en nostre concepte, las multiplicaria, y nosaltres som mes partidaris de combátrer la heretgia ahont se vulla que sia, deixant al temps, gran servidor, que 'ns ajude en aquesta part. Ab aquesta mira, que fins es deber, quant parlam per segona vegada, no déu péndrer l' amich nostres escrúpols com oposició á sa doctrina, sí sols com refermament de nostra convicció, que allunya lo que no admet, justificant perque ho allunya. Aném, donchs, al cas.

L' autor dels *Quatre mots*, esplicant, ab l' acert que acostuma, la diferéncia que hi ha entre un aplech de dialectes y una verdadera llengua que ha tingut vida pública y privada, mes clar, entre las mòltas maneras de parlar del mitjorn de Fransa (y aquí prescindim de si són ó no derivats sos dialectes del llenguatje, pera nosaltres, convencional dels Trobadors, de si dit llenguatje era ó no igual al provensal parlat ó á la prosa escrita, y de si la titulada Llengua de Oc tenia sa particular fesomia), y la llengua Catalana, que, com sap tohom, era la oficial de una gran nacionalitat política, y serví pera tots los usos de la ciéncia; ha consig-

Digitized by Google

nat la major concórdia que, diu, se nota en los dialectes tocant á ortografia ó al intent de uniformarlos, desde que comensá ab aquesta idea Roumanille, y la perfecciona Mistral, idea mòlt laudable, pero que crehem de lluny y costós resultat, al examinar certas obretas y almanachs que tenim á la vista; y, al comparar aquest esfors y renaixement del parlar de nostres vehins al l' actual del nostre, indica, fixantse principalment en lo punt que 'ns mou á escríurer, una desviació de concórdia, que expressa ab aquestas paraulas: «Tenim donchs dues menes de catalá, ó estrenyent mes la qüestió, dues ortografíes les cuals se diferencian al primer cop d' ull pels plurals ja en *es*, ja en *as*.» Estas duas ortografias sembla que són defensadas respectivament per dos egregis catalanistas—prenga cada un la part que li toca,—ja llegislant l' un, ja trevallant l' altre ab sos bells exemples y ab sa *influencia*, mes com al us nou de la desinéncia vella, la de las *es*, li diga l' bon amich, á boca plena, *resurrecció*, y això proba lo mort que era de mòlt temps, ha hagut de buscar lo motiu de desaparició, y cregut de que «sempre s' ha cercat, encara que per diferents camins, un ideal de bon catalá», ha descubert aquell, patentisantlo ab la següent observació: «Mes succehí que cap á la fí del segle XVI y majorment en lo XVII, no fent ja compte dels escrits vells, foren adoptades noves formes, mes acomodades al parlar de molts territoris y entre ells al de la capital Barcelona, pero que reberen les encontrades de pronunciació diversa, com, per exemple, la Vall de Andorra que encara les emplea en escrits oficials». Aquí comensa nostre dissentiment, y aquí per lo mateix ha de comensar á aclararse la rahó de tan important divergéncia. Lo distingit observador créu que no fent compte dels escrits vells, foren adoptadas novas formas á la fí del segle XVI, y com no expressa la rahó del cambi, semblaria això tan sols una rebeldia, peró rebeldia poderosa, ja que, en un temps en que anava tant de baixa la importáncia catalana, tenia forsa pera fer adoptar lo nou parlar, que era de mòlts territoris y entre ells de Barcelona, fins en «encontrades de pronunciació diversa, com, per exemple, la Vall de Andorra», (y nosaltres hi afegim la Sardenya, mes notable per quant es una illa y ben apartada del territori catalá,) y mòlt mòltíssim esplica, aquesta imposició, quant se véu tan generalment, y ab pocas escepcions, adop-

Digitized by Google

tada la nova manera de parlar, podentse observar encara, que fins hi ha en ella uniformitat, nó en la ortografia en lo sentit lato, casi sinónim de gramática, que aquí se li dóna y ara se li sól donar, sinó en la vera ortografia, de manera que, comparats los escrits de la nova parla, sian llibres, sermons, goigs, certámens de festas religiosas ó civils, pastorals, órdres y bandos de las autoritats, y sobre tot nous y mes perfets cants de poetas, en totas aquestas mostras de la nova parla, que nova parla es no obstant de que algun autor conserve 'l plural en *es*, se descubrirá, *á cop de ull*, lo gran pas donat del temps passat á aquell en que l' escrit se móstra mes ortográfich y gramatical, mes entonat y llegible per la aplicació de signes que ans no tenia, mes literari per haver sortit de la anterior rudesa, y, en un mot, mes académich, com diriam en termes moderns. L' olvit de las vellas formas hi es en part, mes aquest olvit no l' experimenta sols la llengua catalana, sinó totas las llenguas del mòn, y mes encara las que tenen vida oficial y política, y es un olvit voluntari, fill del cambi dels temps, ó millor necessitat imprescindible en totas las nacions que tenen una llengua própia de mòlts segles, y que en aquella ocasió se veuhen obligadas á reformar, perque llavors precisament comensa una era nova, un mòn nou, un sentit y gust nous, á quals reglas se han de subjectar en endevant nó ja sols las llenguas, sino 'ls usos, las arts, y tot quant dóna vida al mòn, ó de sa vida es expressió y símbol. Si no fos lo temor de que nostres exemples y testimonis semblássen una vanitat de erudició, recordariam aquí la creació de la llengua inglesa, en la qual, de segur, no haguera escrit Milton quant sols era parlada, y portariam las infinitas mostras de francés antich, que proporcionará á qualsevol lo gran Ducange, mostras de aquella llengua que tant fa riurer als francesos actuals quant la llegeixen, y grácias que la sápian llegir; mes cenyintnos á una ensenyansa inmediata de tots coneguda, á una llengua mes agermanada á la nostra, si no per parentiu, per comuna habitació, á la llengua castellana, preguntarém breument: ¿lo castellá anterior al segle XV es igual al de després? ¿la parla del archipreste de Hita, de Gonzalo de Berceo, del poema y fins dels romansos del Cid, de mòltas crónicas y llibres que coneixem y de la documentació de aquell temps es, per ventura, lo llenguatje de fra

Lluis de Leon, de Granada, de Tirso, de Calderon, y 'l parlar de Cervantes no arriba encara á major perfecció en la época en que viuhen los Jovellanos y 'ls Moratins? ¿considerarém sols clássichs los primers y no ho serán los segons y últims perqué vinguéren en temps mes nous? ¿com se perdéren aquellas antigas formas, per exemple, las terminacions de verb en *ades* y *edes*, las inicials etimológicas de certas paraulas, substituidas després per *h*, como *fizo, fijo, fabla*, las sinéresis y apócopes que després no 's trovan *non, nin, nil* y altres aglomeracions de paraulas com aquesta *muchembidiosa*, l' us de preposicions com *ca*, may mes enpleada en sentit de *porque*, lo seus fí de mots poch eufónichs que per espay de llarchs segles estigueren en boca de tothom, *nomne, conusco, tenudo*, y la preferéncia constant donada á la conjecció *e* ó *et* en lloch de la de *y* que ara tenim? Lo Renaixement, que portava nova vida y nova forma, la imprempta que ab sa claretat empenyia als escriptors á escríurer de manera que fossen mes facilment entesos y á fer mes grata la lectura de sas obras, las mes estretas relacions de uns pobles ab altres, tot aixó y mòltas altras causas infundíren y arreláren la perfecció en tots los idiomas, los gramatisáren, los purgáren, los posáren en lo camí de arribar ahont han arribat, y si, donchs, est benefici tocá á tots, ¿esceptuarém de ell sols al idioma catalá, lo deixarém estacionat en sa vellura, lo creurém incapás de reforma y de gramatisació quant altres experimentavan aqueixas ventatjas, y negarém lo títol de clássichs als sabis mestres y poetas que han escrit del segle XVI en avall, sols perque parlan de una manera diferent dels que escriguéren desde aquell segle en amunt? Aquí está 'l tot de nostra divergéncia: la imposició del nou llenguatje á que 's refereix l' amich observador no es, en nostre concepte, tal imposició y menos de un parlar especial de tal ó qual comarca sobre altras que parlavan ab pronunciació diversa, perque aixó fora mòlt difícil averiguarho, per mes que se semble lo nou parlar al de alguna; es sols adopció de una millora, perfeccionament del parlar antich, refinament ó modificació de formas, progrés natural y racional, insensible y gradualment realisat, de la llengua antiga per escriptors y lletrats, únichs qne mudar la poden ab sos exemples, moguts per lo convenciment general de la major utilitat, y si així no fos, en va podria volar

Digitized by Google

una manera de parlar de un territori, y en aquells temps, á un altre que no 'l té, com á la Vall de Andorra (mes gascona de lo que crehem, com ho revela la legenda de sas armas). No devem contar, donchs, mes que un sol llenguatje, l' antich que s' aná perfeccionant, que adoptá tothom en lo jas de la materna llengua, en Catalunya, á pesar de las pronunciacions diversas, que han tingut totas las llenguas, llenguatje que havian conservat y perpetuat fins ara tots sos cultivadors y amants, sens créurer may que havia de tornar enrera: nó dos llenguatjes, y menos, per consegüent, dos ortografias, perqué igual es en sa esséncia la ortografia de tots tant si se segueix la corrent general dels plurals femenins en *as*, com la dels esceptuats que 'ls hajan volgut fer en *es*. Cert es que, comparant lo llenguatje reformat ab l' antich, s' hi nóta diferéncia ¿qui ho dupte? pero aixó no vól dir que eix sia sols lo clássich, será 'l clássich antich en tal cas, y si alguna volta intenta usarlo 'l poeta, son treball será bella imitació, recomenable testimoni de erudició y saber, com ho acreditá magistralment l' autor del *Pros Bernat*, y fins á dita imitació s' hi pot aplicar mòlt bè la ortografia que podriam dir moderna; mes lo llenguatje reformat, es á dir, lo que havem anat netejant de vulgarismes, llatinismes y paraulas forasteras, y en que hi cap molt bè lo precepte del vell retórich «de triar lo mes nou de lo antich y lo mes antich de lo nou», precepte que 'ns ensenya á preferir la terminació femenina en *as*, no ja per las rahons que donárem en altre article, sinó perque es millora que correspon á lo mes nou de lo antich, com que la tendéncia, déria ó tirada dels escriptors del segle XVI axí ho demostra, no déu dividirse may en dos, ni requireix duas ortografias, perque si 's diu qne hi ha actualmente duas maneras de parlar en los escrits dels poetas, devem sostenir que no són lo vell clássich y 'l classich reformat, sinó aquest y un altre que no es aquell, un altre que propendeix á fer barreja de vell y de nou, á preferir lo desusat á lo intel-ligible, á introduhir vulgarismes locals fentlos passar per vellas joyas de la llengua, á parlar de una manera nova en tots los territoris, y que tan poch entendrian Muntaner y Joan I, com Serafí, Aribau, y 'ls que en nostra temps, pera escriurer, estudiam las obras dels que han escrit desde 'l segle XVI ensá, únich llenguatje al que sols, verament, podem dir *ideal*

Digitized by Google

de catalá, perque ideal es, y may se arrelará com l' altre, catalá real y positiu, catalá millorat, progressiu y únich que 's déu admétrer, catalá de tots, catalá de la terra y nó de escola, y que may, may se deu confóndrer ab lo catalá vulgar, ab las maneras ingramaticals de parlar de diferents territoris, pera 'ls que qualsevol ortografia es bona.

L' amich observador, no vehent axí la llengua, pensa que hi ha de haver duas maneras, ó *menes* com ell diu, de llenguatje, una literária general y una altra particular y variable: nosaltres nos conformam ab sa idea, crehent que un y altre anam á conciliar, mes sobre ella nos expressarém despres de haver dit alguna coseta que encara falta sobre las terminacions en *es*, ó sobre la preponderáncia de la *e* en determinadas comarcas, que substituhintla per *a* créu ajudarian á empobrir la conjugació y confondrian certas formas indicativas ab las subjunctivas. Admetem, diguérem, lo llenguatje antich com imitació, com mostra de erudició y saber, mes en l' us general literari no admetem una sola cosa de aquell, que 'l cambi de temps ó 'l bon gust ha desterrat, sens admétrer tot lo demés que la acompanyava en la parla de la vellura: mes clar, no admetem la terminació femenina en *es* en lo llenguatge reformat, sens fer revíurer ab. ell tots los modismes, idiotismes, y anomalias, totas las síncopes, apócopes, sinéresis y descuyts, totas las paraulas rústicas ja desterradas, y fins la caréncia absoluta de ortografia del temps en que 's parlava de altra manera, y pus axó no pót ser, perque en cap comarca parlan ara lo llenguatje dels vells escrits, menos podem admétrer una sola forma especial, enclavada capritxosament en lo llenguatje reformat. La terminació en *es* no te res que véurer ab la bella y natural práctica de pronunciar la *é* quant correspon y tal com se escriu, que conservan determinadas comarcas, pus si ab la pronunciació vulgar ó comuna deviam guiarnos, tíngas present que, en alguna de las mateixas comarcas, per las inmediacions de Cervera, axí com en Barcelona hi ha la tendéncia ó tirada de mudar la *e* en *a* en los mots derivats, fent de *vell vallura*, de *vert vardós*, en aquella 's transforma la *e* en *i*, no ja sols en derivats, sino en terminacions, *mingi* per *menge*, *biguda* per *beguda*, *frari*, *pari* y *mari*, y fins en los plurals, dient *lis sopis són escudelladis*, al pas que mudan la *i* en *a*, com

Digitized by Google

batxaller per *batxiller*, *canta* per *canti* y altres; y en quant al perjudici dels verbs, sabut es que 'l temps de subjunctiu, que en algunas llenguas, y especialment en l' Italiá, se confon ab l' indicatiu, es lo mes rich per variat que té la llengua catalana, y per lo mateix lo mes difícil de fixar y de resóldrer, pus, entre vulgar y no vulgar, un mateix verb se diu de diversas maneras *escriga*, *escrigue*, *escrigui*, *escriguia* y fins *escriguiga*, sent lo mes estrany precisament que en las dítas comarcas y en altras de mes enllá, ahont se pronuncia marcadament la *e*, fan lo subjunctiu ab la tosca terminació de *o*, dihent *no ploros*, *que ho prengo*, *que begon* etc., vici que cap escriptor imitará de segur y 'l esmenará á son gust, pus no són lo mateix aquestas esmenas que las que volia fer del acusatiu llatí lo director de col-legi de quaranta anys enrera, perque no es lo mateix tractant de llenguas vivas y que 's milloran ó de una llengua morta, sábia venerable y que ningú ja pót mudar. Si la terminació en *es* se concedeix que es *anomalia*, axó basta pera explicar la rahó que tinguéren los primers reformadors de tráurerla y mudarla, com altras anomalias traguéren sens que ningú haja reclamat, y lo que es mes, sens que de ellas s' en recorden ni 'n vullan fer us los mateixos partidaris del plural en *es*, sent així que igual títol de arcaisme é igual dret de resurrecció té aquesta aislada forma á las altras de que se sap prescindir; y en quant á si las finals en *es* afeminan la llengua, prescindint de lo que axó significa aplicat á la llengua, nó á las personas, contestarém á qui no ho admet per l' exemple dels ilergetas, los quals pronunciau *e* y no sóu gent molla ni fluixa, dihent: que no sabem com pren la paraula *ilergeta*, pus si haviam de judicar ara dels habitants de una comarca per las virtuts dels antichs pobladors que traguéren los moros, podriam citar en nostre favor un símil que no deixaria de fer forsa, y es que 'ls actuals successors dels indigetas pronuncian lo plural femení en *as*, y de sos passats sabut es ja lo que 'n digué un antiquíssim autor: *asperi... gens dura... gens ferox*.

Aném ara al remey de las heretgias, á la composta, á la conciliació. Diu l' autor dels *Quatre mots:* «pensam que hi hauria de haver dues menes de llenguatge.» ¿Qué per ventura no hi són? Lo mateix aquí que en las nacions que te-

Digitized by Google

nen gran llengua, viva, literària ó acadèmica, y oficial, se coneixen y 's coneixerán sempre duas llenguas, aquella y la del poble, cabent en aquesta tots los dialectes provincials de un mateix orígen, totas las maneras de parlar local, dígas andalus, bable, gallego, germania, caló, patois, d' argot ó lo que sia. Dos llenguatjes hi ha, donchs, y axió es mes vell que Quintiliá, pero com al principi del seu article diu l' amich observador que «tenim dues menes de catalá, ó estrenyent mes la qüestió, dues ortografies les cuals se diferencian al primer cop d' ull pels plurals ja en *es* ja en *as*», queda 'l dupte de saber á quin dels dos llenguatges se han de aplicar respectivament aquestas duas ortografias, perque si hi hauria de haver y hi ha duas maneras de llenguatge, una *literària general* y una altra que ha de ser *llengua particular* y *variable*, á una de las duas ha de tenir la bona ó mala sort de correspóndrer la ortografia de las *as* ó la de las *es*, y mal paper faria la que 's destinás á la segona, á la vulgar, quant entre 'ls premiats en los Jochs florals n' hi ha de una y altra. No pót ser, de cap manera, que axió vulla dir tant discret escriptor, pus ja havem manifestat, y ell ho sap bè, que la escritura ahont se fa gala de aplicar las terminacions femeninas en *es*, ni es un catalá per aquesta sola circunstancia (sino en tal cas per lo que tal aplicació simbolisa), ni es una ortografia, pus cada un de sos partidaris te y usa la ortografia que vól, sino una pretenció de escola que té sos alts y baixos, y si avansa, es precisament per la desviació de son propósit anantse agregant als partidaris de las *as*: sols distracció, per consegüent, pót ser no haver fet dit amich aplicació de las ortografias á la divisió final que proposa de dos llenguatges, un literari general y un particular ó variable, divisió que may pót ser la del principi, en *as* y en *es*, y, axí, interpretant lo que haja volgut dir, crehem que son intent es fer una sola ortografia general pera 'l llenguatge literari, y una altra ó moltas altras, fonéticas ó no fonéticas, pera 'ls mòlts dialectes diferents, es á dir, tantas ortografias com maneras diversas de parlar ó com regions diversas, y si axó vol dir, francament devem declarar que tal diversitat portaria mes confusió que altra cosa, fóra un camí lo mes contrari al propósit dels fundadors dels Jochs florals de unificar y perfeccionar la llengua, y tal volta un

Digitized by Google

mal exemple pera que la jovenalla que comensa á pasturar pel Parnás se inclinás mes al segon llenguatje, al vulgar, que al primer y literari. Si tal cosa s' intentás, que ho crehem irrealisable, nos ocorre una comparació que fará ríurer, pero que 'ns sembla expressiva, sobre tot recordant lo propósit y éxit de concórdia que l' amich observador sap véurer en los dialectes del mitjorn de Fransa: á nostres ulls nos semblaria que En Roumanille fóra una especie de Emperador Guillem dels felibres, pus tendeix á la unificació y la imposa, al pas que la nostra abundáncia de ortografias populars locals vindria á ser, si fa no fa, un cantonalisme gramatical.

No sabem si estam obcecats ú obtusos; si havem tingut la desgrácia de no enténdrer lo que tal volta 'ls altres haurán entes al primer cop, pero sia ó no sia, ja que á la conciliació 's vá, proposarém al amich lo millor plan que 'ns sembla, y que crehem no despreciará, perque, ab menos feyna, concilia: tal es que traballem tots pera fixar y perfeccionar lo llenguatje reformat dels clássichs que comensan en lo segle XVI, únich llenguatge literari que 's déu regonéixer, y deixem als llenguatjes vulgars y locals, á las maneras de parlar diversas y del poble que campen per allá ahont vullan, que la irregularitat es sa mateixa vida, y pera res necessitan cap ortografia, ni hi ha perill de que 's confonen, may, ab la altra llengua que ha de ser exclusiva de la gent de lletras, sia 'l que 's vulla son accent y sa pronunciació; y en quant á la gran dificultat de las terminacions en *es*, déixes en llibertat á qui usar la vulla, que com no es mes que una sola forma aislada, una *anomalia* regoneguda, una *resurrecció* capritxosa, sobre tot en Catalunya y Mallorca, ja anirá cahent y tornantsen á la tomba per ella mateixa, com han desaparegut y mort diversas altras estranyesas ressucitadas per los profanadors dels Jochs florals y desconixedors del esperít catalá, com desaparegué la primera y mes antiga déria de dir *el* en l' article masculí en compte de *lo*, com passá lo metéoro del *llur* que á tans deixá enlluhernats, com s' han anat abandonant las rónegas y disfressadas paraulas de *niguls, estotjar, colcar, ausat,* y altras cent mil que 's prováren de ficar á cops de martell en lo llenguatge que á tothom se volia fer intel-ligible, y com passarán totas las dérias, ano-

Digitized by Google

malias y estranyesas, que no poden víurer per la gran rahó de que han mort pera 'l bon gust, lo qual va mes aviat endevant, que enderrera.

Acabém, y per acabar voldriam semblarnos en alguna cosa á nostre amich, en prova de simpatia: diu ell, ab rahó, que no será malaguanyat son article, perque alguns dels lectors se esmenarán de cert pecatet, y com eix pecatet es en part fill del vici de la inconstáncia, recomanam als mateixos pecadors que s' esmenen de tot lo vici, es á dir, que sian constants en sa manera de escríurer, sia qualsevulla lo sistema que seguescan, pus certament dóna pena véurer en mòlts dels escrits que 's publican una ortografia en la primera ratlla, una altra en la tercera, y á voltas una altra en las demes, contrária á aquesta y á aquella.

Encara mes: pregunta modestament l' autor dels Quatre mots: «¿Qué va que no hem conseguit complaure á ningú....?» Tocant á nosaltres, li asseguram que 'ns ha donat mòlt gust, y 'l tornam á felissitar per lo bon exemple de fer sentir sa autorisada veu. ¿Podrém fer la mateixa pregunta que ell nosaltres? Farém la mateixa, si, dirém lo mateix, pero en diferents termes: nostre article complaurá als que 'l llegirán, y no es axó vanitat, pus en estas qüestions com en los artícles polítichs, regularment s' estalvia la lectura dels de opinió contrária, perque sabent qui firma l' article, ja se sól judicar ans de llegirlo, y, per bo que sia, sempre sembla dolent. A la persona á qui 'ns dirigim no li desagradará, y fins nos sembla que, un cop llegit, li vehem fer una benévola rialleta y esclamar: «Es mòlt original lo nostre amich... sempre 'l mateix: may muda.»

Si axó diu, no deixará de ser una alabansa de nostre carácter, per lo qual benehim á Dèu que 'ns l' ha donat, pus si defensam la veritat ahont nos sembla que es, y quant nos tocan, nó per axó olvidam may la máxima de *unusquisque in suo sensu abundet.*

ANTONI DE BOFARULL.

Digitized by Google

AL SR. D. FRANCISCO MASPONS

PARLANTLI DEL LLIBRE

LOS JOCHS DE LA INFANCIA

En cambi 's diferenciaba molt del que anomenas *Cambra sota cambra*, 'l que coneixiam nosaltres ab lo nom de la *vella sorda*, que per cert tenia pera mi cert tint terrorífich, pervinent sens dupte dels versos ab que comensaba. Assentada al mitx una de las criaturas, y tenintli agafada la brusa, faldillas ó devantalet, tres ó cuatre de las mes petitas, las demes, agafadas las mans y donant voltas cantaban lo següent:

La vella vella sorda
Quan fila may se torba:
Son marit n' es mort;
Portemlo al clot:
Si per cas no hi entra
Llevemli lo ventre
Si per cas no hi cap
Tallemli lo cap.
Qui son aquestos homes
Que passan per assí?
Sonne dotze comptes
Tots gent del mal viatge
Que portan armillas
Brodadas de seda
¿De quina seda?
Ni groga ni vermella
¿Y donchs de quina?
De la corona fina
¿A quan va l' unsa?
A sis truquets
Jo me 'n quedo aquesta
Pel meu marit Marqués.

Com veus, la variant es per demes notable. Y are de passada permetme que 't cridi la atenció sobre 'ls «dotze comp-

Digitized by Google

tes, tots gents del mal viatge» y los colors de las sebas armillas(?) que no eran los de las barras catalanas. ¿Qui podian ser eixos comptes? Pogué sugerir semblant idea, un confos recort, una com reminiscencia dels dotze pars de *Charles Maynes*? Las suas armillas estan brodadas no de seda, sino de fil d' or (de la corona fina). Tú ab mes coneixements que jo podrás tal volta arribar á la resolució del problema que 'm prench la llibertat de proposarte, sens desconeixer la dificultat que te, donada la incongruencia de la lletra que acompanya al joch, per lo menos tal y com la recordo, que estich segur es la que 'ns servia á nosaltres essent petits.

Al joch que descrius en la pájina 37 deyam nosaltres:

—*San Joan de las Canadellas*
—¿Qué mana mi Senyó?
—Quantas fullas hi ha al arbre?
—*Cent* y un canó etc.

La cansó del A. B. C. (p. 55) la cantabam tal com tu la posas, pero lo tercer vers lo substituhiam dient:

Si hi ha peix faré 'l mateix.

Y en compte de dir Batllori pica foch (p. 56) nos esgargamellabam cridant:

Pallari picafoch.

Los jochs que tenen diada fixa y determinada los coneixiam també: per lo tant no 'ns escapaba lo *Dineret de la Santa Creu* que á mes de demanarlo als varons ab la mateixa cantarella que tu posas, (p. 70,) y á las damas dientlos:

Vosté senyora hermosa
que te la cara de Rosa,

lo sol-licitabam dels Rts. preberes de la comunitat, quan eixian de la conventual ó quan anaban al mitj dia á arreglar lo seu rellotje ab lo de sol existent en la paret de can Pausas, cantantlos:

Pare capellá,
Ministre de Déu,
Deume un dineret
Per la santa Creu.

Digitized by Google

Sabiam que 'l dia 8 de Maig, en que commemora la Iglesia «la Aparició de S. Miquel» *baixa 'l berená del cel»*, y en efecte llavors comensa la temporada de la fruita tendra, cireras, albercochs, peras, pomas, préssechs, figas, reims, cindria, meló y gíngols etc. etc., y que el 29 de Setembre, en que celebra «la Dedicació de S. Miquel» *lo berená se 'n puja al cel»*, y es cert: puig ve 'l temps de las fruytas secas anous, atmellas, avellanas, pinyons, pansas y figas, y *quando celis* cudonyat. Jo 'm recordo perfectament de la última vegada que pera mi se 'n pujá 'l berená al cel, y de bona gana 't referiría la estratagema de que 's valgué una criada que 'ns serví molts anys, pera que se verificás la ascenció.

Quinze dias avans de S. Joan ja comensabam á fer *manadas* ab las espigas ó brins de blat y ordi que 'ls segadors no habian arreplegat ab lo rampí, y no tornabam cap jorn á casa sens una cenallada de rostoll, ó una carretada (lo carro era 'l que servia pera arrossegarnos los uns als altres) que anabam enmagatzemant en lo celler, esperant que arribás la vesprada de la vigilia del sant Precursor. ¡Qué 'n tenian pera nosaltres d' atractius aquells dias! Mes tant bon punt s' habia post lo sol de la vigilia, fent un pilot de rostoll que sostenian mitja dotzena de canyas, y termenaban las cistellas y coves vells que en casa hi habia, hi pegavam foch ab las manadas, de las cuals oportunament s' habia espolsat lo gra y corrent en totas direccions cantant:

Foch á la nalla,
foch á la palla,
foch al pallé,
foch á la cua del Pau Jané,

produhiam l' espectable mes fantástich que 's pot imaginar, en tant que ganganassos de divuit y vint anys y mossas del carrer que passaban dels quinze, fent voltar la encesa manada, saltaban la foguera de la qual entre núvols de fum se desprenian rojencas flamas. ¡Com podiam imaginar allavors, tendres nins, ignoscents é ignorants, que aquella festa en la qual, com en la vigilia dels reys las encesas atxas de vent, constituia l' element principal lo foch de rostolls y manadas, no era mes que una reminiscencia de las que l' antich paganisme celebraba en los solsticis d' ivern y

Digitized by Google

d' istiu, y que nosaltres, los bordegassos y las mossas, representabam los papers que en aquellas desempenyaban los genis, los sàtyros y las bacants d' aquells temps en que no habia vingut encara lo Redemptor del mon!

Y per cert que val la pena de posar esment en la manera com l' ingeni popular 's va apoderant de quants elements l' hi ofereix la historia, pera consignarlos y perpetuarlos, ó per lo manco transmétrerlos á varias generacions, ab una sola paraula, la major part de las vegadas. Los fochs de Sant Joan datan del paganisme grech y romá, aixis com son reminiscencia de ceremonias célticas y druídicas, moltas de las prácticas que en semblant nit s' estilan (la bonaventura, passar una criatura trencada entre 'l tronch d' un salzer badát, rentarse en las fonts al trench de l' alba, cullir l' herba de S. Joan etc. etc.) y esta festa pagana, modificada merced á la influencia de la Iglesia, coneguda la lley de gracia, s' enllassa ab un fet que, insignificant en si, representa fins á cert punt los cambis introdruits ab la Revolució: lo predomini de las ideas novas, sobre 'ls principis del regiment passat. ¿No 't dona de parer que eix Pau Jané, contra la cua del qual cridabam foch essent petits, degué esser un d' aquells menestrals honrats, per l' estil del calsater Lluch de qui parlo en la *Pubilla del Mas de Dalt*, que volgué morir portant lo cuot que fou son orgull en sa joventut? Per la meba part aixis ho imajino.

Mes tot fent crítica, anaba oblidantme del objecte que al escriurer la present m' he proposat, que no es altre que confiarte las impresions que en mi produhia la lectura del teu llibret estimable.

També en Vilafranca celebrabam festas del carrer, y encara recordo ab agradable fruició las que tenian lloch durant la vuytada del Corpus, que 's celebraban ab festa á la Iglesia 'l dematí; cossos á la tarde avans de la hora de la reserva, y castell de foch y carretillas y sarau al vespre. Estas costums avuy quasi han desaparegut; mes no s' ha oblidat encare lo

Nyigo, nygo, nygo,
calsas de botigo
nyigo, nyigo, nyigo,
calsas de paper,
totas las musicas
van pel meu carrer

Digitized by Google

ab que per nostra part las animabam, molestant ab tal tonada als que lo jorn avans y lo jorn següent, nos habian mortificat y debian mortificarnos, fentnos presumir que passant totas las músicas pel seu carrer respectiu, no podian passar pel nostre. D' aquí batalla á cop de bossas al eixir d' estudi: afortunadament may arribaba la sanch al riu.

¡Pero la gran diada pera nosaltres era la del 6 de Desembre! Y aixó que jo no he conseguit ja aquells temps en que la festa revestia tot lo carácter de verdader espectacle, ab tablado á la plassa ahont sehia l' emperador en presencia del qual los súbdits tapats d' ulls debian decapitar un galldindi, que enterrat devant lo siti del emperador, sols deixaba veurer cap y coll. Eixa festa ab totas las ceremonias que la acompanyaban pertocaba als estudiants de l' aula, es dir los que cursaban llatí; mes en la que 'm referesch, y passo á descriurer, eram actors los nens d' estudi, y encara no los de tots los estudis, sinó 'ls de la escola pública que sostenia lo Magnífich Ajuntament, y que pera distingirla de la anterior, es dir de l' aula de gramática, que estaba situada en lo primer pis, se coneixia ab lo nom de «estudi de baix.»

Donchs be: los assistents á dita escola, grans y xichs, richs y pobres, eixiam de la escola lo dia 5 de Desembre y aplegats al voltant de una bandera que tenia pintada la efigie de S. Nicolau de Bari, ab la bota dintre la qual hi ha las dos criaturetas nuas, recorriam totas las casas de la vila captant pera fer una berena. Los mes distingits tornavan en portar la bandera: á son costat los mes grans aixordaban los vents fent petar grossas fonas ó mandrons: venian després los que portaban las bassinas per arreplegar quartos, bassinas que lo senyor Ramon (lo Mestre) habia demanat al Sagristá major de la parroquia, y després tota la maynada portant cada dos una sanalla ó cabás pera arrepleglar las fruytas, que demanabam entonant la seguent cansó y fent sardana al voltant de la bandera,

Sant Nicolau
Bisbe de Pau,
Pansas y figas
Y nous y olivas
Y tot lo que volgau;
Caritat, senyora,
Caritat si os plau

Digitized by Google

Que 'n venim de Roma
Que 'n portam corona
De Sant Nicolau.
Bisbe de Pau etc.

y aixis anabam seguint, arreplegant pansas y figas y pomas y talls de condonyat y atmetllas y avellánas, y un qu' altre penjoll de rehims, que aixafantse, ab las sotregadas, posaba la recapta feta una llástima.

Y per cert que ara 'm recordo d' un fet que be mereix consignarse, ja que probablement no l' haurá registrat la historia en sos anals y fora llástima que 's perdés. Es donchs lo cas, que s' establí en la vila una nova escola, que en lo llenguatje modern podriam dirne lliure, ja que no estaba sots la protecció y despesa de la autoritat local. Com he dit, sols los que á dit estudi assistiam, disfrutabam lo privilegi de fer la festa de Sant Nicolau. Es de presumir que 'ls assistents á la lliure mirarian ab mals ulls eixa desigualtat social, y com no saberen trobar un medi pera disfrutar parescut favor, acudiren al expedient predilecte de totas las oposicions, á la sátira, á la parodia, al ridícol. Al efecte enhastaren en un semalé un tros d' estora vella, cansada de correr pel fanch, y ab gran escandól de las gents pacíficas, que tot y escandalisantse, no tingueren resolució per emprender contra 'ls perturbadors á natas y clatelladas ,recorreren los carrers de la vila cantant lo següent:

San Micu blau
Potas de gripau
La panxa del Granota
La gepa del Carota.

Aqueix Carota era un pobre, vell y geperut que captaba de porta en porta y aquell Granota un home molt panxut.

Axó encara que 'ns mortificaba no hauria tingut resultat, si los revolucionaris no haguessin portat son atrevi- ment fins al punt de col-locarse devant de nosaltres ofegant ab sos crits la nostra cantarella. Y lo pitjor fou, que las mestressas de las casas escandilisadas sentint aquell cant tan poch respectuós y molt menos ignoscent, presumint que nosaltres eram los que l' entonabam, comensaren á negarnos l' acostumada almoyna de pansas y figas. Los dels man-

Digitized by Google

drons que veeren lo mal negoci que de la broma 'ns ne resultaba, considerant que la conseqüencia llegítima 's tocaria en la magresa del berenar, determinaren defensar los llegítims drets, lo qual demostra que l' home no 's mou fins que d' aprop lo tocan, y fent voltar las terribles fonas la emprengueren contra 'ls intrusos que com valents respongueren á la agressió. Los de las cenallas y cabassos apretarem á correr tement que l' enemich en la retirada 's tirás demunt lo convoy de municions. Tot eran crits y avalot y jo no se com hauria termenat la lluyta, puig era tan l' ardiment dels contendents que no podia contenirlo la intervenció d' uns quants hómens que s' hi ficaren, si la oportuna presencia del agutsil posant prés al del semalé y la estora, y la fugida del exércit enemich, no hagués estat motiu pera que terminás aquella tremenda batalla. Apaibagats los esperits, ordenadas novament las filas, y empresa de nou la col-lecta, retornarem al estudi, contents de lo que habiam arreplegat, y orgullosos de la victoria obtinguda sobre 'l contrari.

Nuant are lo fil de la meva narració, trencat per la del epissodi prescedent, dech manifestarte que lo dia següent, es dir lo de la festa del Sant, assistiam al dematí á l' ofici ab música, desprès del qual anabam al estudi ahont sentantnos quiscun á son puesto, lo mestre 'ns repartia ab gran equitat lo producte de la capta, y á mes una llesca de pá blanch, que per lo que á mi toca puch dirte, que ab tot y no esser de bon tros tan bó com lo que tots dias menjaba á casa, y á esser las figas y nous tot sucós, conseqüencia necessaria de la aixafada dels reims, tenia jo no se quants gustos, de manera que no hauria cambiat per lo berenar millor. Ja 's veu: lo berená de cada dia res me costaba, puig ni tant sols debia demanarlo y lo de Sant Nicolau me l' habia guanyat esgargamellantme cantant.

Com pots veurer per lo que deixo escrit, lo nostre *Sant Nicolau*, te molta semblansa ab los jochs y festas que descrius en lo teu llibre ab los noms de *Serra la vella* y *Santa Llucia*.

La frase de difícil pronunciació que esmentas en la pájina 78 la deyam nosaltres com segueix:

Un plat blau, blanch, pla,
ple de pebre negre n' era:
un plat blau, blanch, pla,
ple de pebre negre está.

També llegint lo teu llibre vaig recordar que del joch que tú 'n dius á *saltar pilans* ne deyam á la meva terra *Al un andarí*; mes no puch citar las diferents ditas corresponents á cada salt, puig com impropi de la classe á que pertanyia, may l' habia jugat. En cambi l' habia vist jugar á centas de vegadas, dalintme molt y fins envejant la sort dels que per no esser senyors podian jugarlo. Sols recordo que al número set deyan:

A las set
lo miquelet
porta calsas y barret,
ab las claus á la butxaca
lo canó de la fragata
que fa *pum*,

y al pronunciar esta paraula saltaban donant una bella patacada á las ancas del que paraba.

Y are mon estimat amich, vaig á posar terme á la present, que de segur no haurá tingut pera tu los atractius que pera mi lo teu estimable llibret. No es estrany: tú recullint espiga per espiga la grossa garba que constituiex la bellíssima colecció dels «Jochs de la infancia,» has viscut respirant constantment una atmósfera impregnada de tan delitosa flayra, que no pots percibir las emanacions que 's desprenen d' humils floretas: jo he arribat fins á ubriacarme ab los perfums de ta jemosa toya y per lo mateix no deus estranyar que en l' estat de puríssima voluptuositat en que lo teu llibre 'm sumí, haja tractat de ferte partícep del mateix. Tinch la ferma convicció de que no será la present la única edició que del teu aplech se donga á llum: ja que res pugas utilisar de la present, al menys veurás que á mi m' ha aprofitat la lectura; mes si quelcom te serveix, donará per molt ben empleat lo trevall que escribint la present s' ha donat ton invariable amich

Gayetá Vidal.

Sarriá 30 Septembre de 1874.

Digitized by Google

LA BATALLA DELS MORTS

Era una tarde de un hermós dia de Setembre; lo xiulet de la locomotora, al fer parar lo tren, nos feu coneixer que haviam ja arrivat á la Vila de Sant Celoni ahont teniam de baixar. Com que era ja tardet y haviam de caminar encara duas ó tres horas pera arrivar al terme del nostre viatje, poch nos entretinguérem per la vila; cercarem un guia que 'ns acompanyés al poble de Campins ahont deviam fer nit, y un cop lo tinguerem nos posarem tot seguit en camí. Lo sol deixava encara veurer sos últims y esmortuits raigs derrera una de las montanyas del estrep del Montseny, quan nosaltres, deixant enrera la antigua vila, toparem ab las ruinas d' un abandonat monestir. Jo no se que hi haja res que parli al cor ab mes elocuencia que lo mudisme dels enderrochs; aquells archs, aquellas voltas ahont algun dia s' havian alsat núvols d' incens y entonat cantars al Omnipotent Senyor; il-luminadas per aquella mística claror, en aquella hora trista y melancólica del dia, infundian en sa mateixa destrucció, una emoció y veneració profunda incapás de poderse esplicar. Passarem avant; la nit nos vingué demunt quan encara eram ben apartats del lloch ahont anavam. Lo caminet que seguiam entre mitj d' aquells alzinars era estret y desigual; á la dreta 's aixecavan enlayradas montanyas y á la esquerra hi teniam un fondo xaragall ó torrent que amenassava engolirnos al primer pas en fals que déssem; al altre costat del torrent, espessíssims boscos d' abets y sureras, que movian pausadament sas fortas brancas, 's estenian allá d' allá fins á perdres de vista. Quí sap! pot ser entre aqueixas centenarias alzinas, dintre d' aqueixa torrentera ó dalt d' aquell turó, pensava jo, fou ahont morí á mans de son germá lo bon compte Ramon Berenguer, anomenat Cap d' estopa. Embeguda en eixos pensaments anava caminant jo sens dir res y sense atalayarme tan solzament de que lo guia hagués encés un fanalet que pel cas portava. Sobte los cla-

pits d' un gos me feren tornar al mon present: en mitj d' aquella espessedat d' arbres y per entre la negrenca verdó de sas brancas brillava una llum, mes no una llum natural com la que nosaltres duyam, sino una llum grossa y roja que llensava vivas flamas, y entre los clapits del gos s' ohia un colpejar seguit com demunt de ferro. Confesso que tot alló, en aquell bosch y en aquella hora de vespre, me impresioná profundament. Lo guia, coneixent lo que en mi passava.

—No tingueu por, me digué, es la Farga d' en Janot.

—Si que está ben sola, vaig dir jo, y ben lluny de vehins. Puig no 'm recordava haver vist ni una sola casa en tot lo camí.

—Ja ho podeu dir, me digué 'l guia, mes ara ray: no hi ha de que temer; ab tot no succeheix aixis tot lo temps del any.

Jo havia sentit á parlar molt del Gorch Negre ahont hi tenian las bruixas sos conciliábuls y m' havian contat sobre d' ell moltas llegendas y tradicions, motiu pe 'l qual, mes que per altre cosa, me trobava jo en aquell lloch, puig tenia gran desitj de visitarlo; y com no distava d' allí mes que de tres horas y mitja á cuatre me creguí que no arrivessen fins allí las bruixas enfurismadas per haverlas tretas dels voltants del gorch quan plantaren la creu dalt del single que á son costat s' aixeca, y que no fos aqueix lo perill que 's corre per allí en cert temps del any; aixis fou que ho preguntí al guia.

—Ca, no es axió, no, 'm va respondre aquest; prou van quedar allavoras ben arraulidas y lligadas; no poden arrivar tant lluny ni allí poden fer cap dany; deixeus que en cada cim de roca hi plantaren una creu y que tota una professó de Bisbes aná pera benehir lo gorch; no: ellas ray, poca po 'm farian.

—Donchs qué es lo que hi ha que teme?

—Mireu, me digué, veyeu dalt d' aquell turonet una massa alta y fosca que sembra un gros gegant?

—Si.

—Veyeu aquí baix del torrent y demunt d' una cosa blanquinosa que no son mes que unas inmensas rocas, una altra cosa alta y negrosa com la de dalt del turó?

—Ja ho veig.

—Donchs axió son dos Castells ó duas casas senyorials;

Digitized by Google

moltas ne veureu per aqueixos vols; no estan situadas al cim de altas montanyas com acostumavan á estar aquells, puig los senyors d' aqueixos casals eran uns petits senyors que tenian pocas terras; mes com l' ambició del home es gran y com que com mes se te mes se vol tots ells tenian gran enveja á aquells poderosos senyors que tenian feudos y castells capdals, y no podent ferlos la guerra, puig los haurian xafat com á formigas, la tenian sempre entre ells puig volian apoderarse lo un del de l' altre pera veure de engrandirse.

Dos senyors del casal del turó, ó sia los senyors de Bell-puig, tenian la guerra declarada ja de molts anys als amos del casal que haveu vist abatut demunt las rocas del torrent, y si be aquells tenian mes medis de defensa natural per tenir sa casa en las alturas, aqueixos eran d' una rassa de valents als que raras vegadas ningú vencia mes que fos ab sobradíssimas forsas. Veyent los del turó que jamay los podian vencer, irritats de la gran resistencia d' aquells, als que en un principi se cregueren que atacarlos y véncerlos era igual, s' irritaren tant y tant que alló que de primer era una mala volensa 's convertí luego en una encarnissada guerra de mort y d' estermini; jamay no 's donava cuartel, y, ay del infelís que queya en las mans de sos contraris, puig jamay cap Neron ha inventat mes cruels torments. Cada dia eixas valls y montanyas se regavan ab sanch dels combatents, y cada vespre las Milocas celebravan entre eixos arbres suntuosos festins. Per fi, vingué un dia en que semblá que 'l cel s' havia apiadat d' aqueixa terra. Lo senyor de Bell-puig tenia una única filla y 'l del casal del torrent un únich fill; casats ells dos, tota la herencia se juntava en una mateixa familia que era lo que pledejavan tants anys feya. Per res se consultá lo cor dels dos contrayents; era lo que convenia y bastava; ademés lo pare de la donzella no la havia may volguda ab estrém, y apesar de la tranquilitat que li devia reportar lo que son vástago fos una dona pera la pau de son senyorío, hauria mil vegadas preferit continuar la guerra ab tal de haver un fill varó; per qual motiu no se li havia vist may que li fes una caricia, ni procurá dolcificar la pena que á sa filla li causava lo casament ab un home al que ni poch ni molt volia y del qui tampoch era gens volguda.

Digitized by Google

La boda passá envant y la donzella de Bell-puig aná á habitar lo casal de son marit. Bona com era ella, procurá ab totas sas forsas amar á aquell al que estava unida per la vida, y quasi hauria lograt que ell fes altre tant, sino fos estat una nova desgracia que destruí tots los plans y encengué altra volta y mes que may, la teya de la discordia.

La senyora de Bell-puig morí, y son marit, que la tenia mitj aborrida á causa de no haver de ella cap fill, va tornar á casarse molt promte ab una jove dama, tant jove y bella com perversa. Eixa dominá de tal manera á son espós, que li feu trencar tots los pactes y paraulas donadas al marit de sa filla, prometentli á ella nombrar per hereu al fill que d' ella hagués; ab eix motiu y com vos podeu pensar, renasqueren ab mes forsa los antichs oys, y lo jove cavaller s' anava apartant de sa esposa, filla d' aquell desleal senyor. Per desgracia la nova senyora de Bell-puig sentí la vida de un nou ser en sas entranyas y ab l' afany de que fos un varó com savia desitjava son marit, consultá als mes savis doctors y á las mes afamadas sibilas: tots li digueren que veuria complerts los seus desitjs. Desde aquell moment, la ambició d' aquella dona no tingué fre, y no contenta de haver despullat de la herencia á sa fillastra, volgué també com los antepassats d' aquella casa apoderarse dels bens del jove cavaller marit d' aquella.

Era 'l capvespre del dia dels morts; las hosts de Bell puig baixaren á la vall pera atacar la casa del cim del torrent; lo mateix senyor dirigia lo assalt, y al seu costat una hermosíssima dama 'l seguia donantli consells y animant als que lluytavan. Semblava impossible que aquella dona que era un ángel de tan hermosa, pogués assistir impassible á aquellas escenas de desolació y de mort. Los del casal, ben lluny d' esperar aquell assalt y desprevinguts com estavan, en los primers moments no feren resistencia, poguent aixís sos enemichs entrar fins als primers patis, mes llavoras, ab son senyor al davant, se comensá una lluyta espantosa cos á cos. Lo senyor de Bell-puig, instat per la seva esposa, s' abrahoná contra 'l seu gendre, y ben promte los dos senyors no formaren mes que una sola massa, que ara s' aixecava, ara queya en terra ahont ab forsa ressonavan las armaduras demunt las pedras, y ab los cops que 'ls dos se donavan. Mentres tant la desdixada filla del

Digitized by Google

senyor de Bell-puig pregava ab tota la forsa del seu cor al Deu de las misericordias que la lliurés de la gran aflicció en que estava; ella no podia voler la victoria del seu pare perque llavoras perdia el seu marit, ni tampoch podia voler la de aquest perque no podia anar contra 'l seu pare. Cada crit y cada cop que sentia y que sens may parar se succehian l' un al altre la estremian y oprimian son desfallescut cor. Sobte, sentí que se obria la porta de la cambra en que estava y una dona embolicada en son mantell hi entrá: ella llensá un crit mitj ofegat y aná pera aixecarse, mes la que acabava de entrar li posá ab forsa sa pesada ma demunt sa espatlla fentla restar agenollada: llavoras, trayent sa ma de dessota del manto en que estava embolicada, descubrí un xich son rostre al temps que brandava enlayre sa daga. Lo terror se retratá en lo rostre de la filla de Bell-puig y ab tremolosa veu digué.

—Ah no, per pietat, no siau... parricida.

Aquest últim mot lo digué ab esgarrifosa veu al temps que l' arma homicida 's clavava en son pit.

Aixis com la daga obrí 'l si de la noble senyora sa madrastra sentí un cop en son front y, posantsi sobtament la ma, la tragué d' alli mullada de la tebia sanch de sa víctima.

Aquella mateixa nit, deslliurá d' un infant com li havian predit, mes en mitj del front hi duya estampada una grossa taca de sanch.

Los senyors del casal del torrent moriren, lo senyor de Bell-puig també, y sa nissaga fou una nissaga malehida.

Desde llavoras, tots los anys en lo dia dels morts torna á armarse la batalla, y la senyora de Bell-puig, empunyant sa daga y embolicada ab son mantell, baixa del turó y camina terras arreu fins al torrent, y ficantse á la casa repeteix la mateixa escena que aquell dia malhaurat, y se la veu sortir ab la ma al front y mormolant, *parricida parricida*, paraula que sempre mes ressoná en sas orellas, perque diu que fins son mateix fill quan nasqué ja ab son primer plor digué aqueixa paraula la que repetí sempre. Y ¡ay d' aquell que en semblant diada se trobés per aquí!: tot torna á comensar com en lo dia de aquella feresta lluyta. Los cavallers s' alsan de sas tombas, los soldat armats de tota lley d' armas, los vassalls plens de coratje, y tornan los crits la

Digitized by Google

sanch y l' estermini y fins la terra sembla que s' enfonsa.

En aquell moment arrivavam al peu de la Iglesia de Campins, ó sia al terme de la nostra caminada per aquell dia: cinch ó sis casas del vol de la rectoría deixavan avivar la claró de la llar per entre las clivellas de la porta y se 'ls sentia acabar los últims parenostres del Rosari. Al enfront nostre s' aixecava altiu y majestuós lo mont de Fogás que serveix de estrep á un costat del vell Montseny; mes enllá se veya una de las enlayradas crestas d' aquesta, cuberta ab sas sempiternas neus, y en altre cantó y als peus del Fogás, lo turó de Bell-puig ahont á la mística claror de las estrellas se dibuixava com la ombra d' un gegant, sola, feréstega y tenebrosa, la arruinada mansió dels ambiciosos y parricidas senyors. Jo la mirava, plena ma pensa de totas las cosas que acabava de sentir; me semblava veure á la dama de Bell-puig armada ab sa daga y embolicada ab son manto baixar per la espadada pendent; me semblava sentir lo crit de guerra dels combatents y la llastimosa veu de la trista filla de Bell-puig. Una xuta que hi havia adalt del campanar comensá en aquell moment á deixar oure sa trista y pahurosa veu, me paregué que era la senyal de mort de tots aquells sers dels que 'm havian parlat tot lo camí, y dirigint mos ulls sota del campanar me semblá veure aixecarse de sas fredas tombas á tants mil sers com allí reposan. Per sort, la ample porta de la casa s' obrí, y tornantse á fermar tot seguit derrera nostre m' impedí veure res mes.

María de Bell-lloch.

Digitized by Google

LO CAMÍ DEL SABER

CARTA PRIMERA

Gracia 5 *de Novembre del any* 1874.

Molt ple 'm fa, mon estimat Oleguer, lo veure que seguexes la vía tan felisment comensada baix la nostra humil direcció. Me dius que 'ls llors plantats en lo camí del saber t' encisan. ¡Ditxós de aquell que busca la sabiduría! ¡Ditxós de aquell que se estima mès rumbejar en son front noble la corona del saber, que exas altres coronas del poder que 's guanyan moltas voltas prenent part en un malehit joch de perfídias que tot ho trepitjan, ó de ambicions que tot ho ofegan; que exas altras coronas de la gloria militar ahont entre sa lluentor s' hi veuen las espurnas de la sanch que llansavan entre plors de agonía milers de víctimas que jeuen y jeurán en desconeguda fossa. Succehex per regla general que un jove, al arribar, com tu, als vint y dos anys, quan ha rebut ja la borla del Doctorat, com á coronament de sa carrera lliteraria, y majorment si una posició desfogada l' hi permet desenténdrerse de las atencions de la vida material, amaga 'ls llibres de estudi en un racó de biblioteca pera substituirlos per llibres de passatemps; considera l' art lliterari com un aplech de preceptes empalagosos que no servexen pera res mes que pera lligar l' esperit; los cálculs científichs los pren com trencacaps que no merexen la pena de que un los hi dediqui alguna estona; y la filosofía passa á ser per ell un flach recort perdut allá molt lluny entre 'ls núbols de las abstraccions metafísicas.

Exa es la causa perque avuy en dia son molts los rahonalistas y pochs los rahonadors; y com se parla molt y 's pensa poch, succehex que moltas de las obras del nostre temps nos agradan, pero no 'ns omplen, en rahó de que hi trobam la armonía de las formas pero no la vida del pen-

Digitized by Google

sament; y ex es lo motiu també perque vejem enfilarse á las alturas, que deurian estar reservadas sols pe 'ls homes del saber, als homes del sofisma que pretenen desde allí empunyar lo sceptre de la inteligencia; y com tot poder que es fora de lley acostuma á esser tiránich, tractant de erigirse, no ja en doctors, sino fins en pontífices, convertexen las sevas il-lusions ó los seus capritxos en dogmatisme doctrinal, menys preuhant al qui no pensa com ells y calificant de preocupacions de lo vellura tot lo que diferex de sas novetats ó de sas extravagancias.

Tu vols deslliurarte y tems confóndrerte en exa Babel ahont se parlan las diversas llenguas de tants sistemas los mes contradictoris; vols seguir lo nort de principis clarament definits; vols, en fí, que 'ls fruyts de ta intel-ligencia siguen lo resultat de conviccions ben arreladas. Comprens que 'ls brots de ciencia que aparegueren en l' Abril de la vida es menester que arriben á sahó, fecundisats per lo sol de una etat mes varonil; sabs que 'ls fruyts de la primera joventut son massa verts per alimentar la vida intel-lectual; que es necessari al trevall massa lleuger del noy, seguexe 'l trevall mes madur y mes ben cementat del home; ço es: reconexes que en lo col-legi com en la Universitat lo que s' ha fet es obrir los fonaments, preparar los materias, dibuxar lo plan, y que ara es l' hora de axecar l' edifici intel-lectual.

Me demanas algun consell: no tinch inconvenient en dartel, no pe 'l que 't puga servir mon saber, que es poch, sino contant tan sols ab ma poca ó molta experiencia.

Comenso diente que en las regions intelectuals procures no caminar á las palpentas, perque acabarias esberlante 'l cap en la roca del escepticisme; si anessis á las foscas, com lo camí es prou escabrós, lo propi que 'ls succehex á tants altres, caurias de dalt á baix de algun barranch y arribarias á ferte la il-lusió que 's fan molts, de que van pujant cap á munt, quan no fan res mes que rodolar cap avall. En lo camí que tractas de empendre deus proposarte un terme, perque de lo contrari, es impossible que avansis si no saps ahont vas; al navegar per l' Occeá de la intelligencia deus buscar en las alturas de sos inmensos espays un estel que 't servesque de nort, de altre manera 't perdrias irremisiblement. Ex nort, com tu comprens, trac-

Digitized by Google

tantse de la intel-ligencia, no pot ser altre que la veritat.

Ficsa, donchs, constantment tas ulladas en la veritat; procura no pérdrerla may de vista; ves en seguiment de la veritat, estímala; pero estímala molt: ja no es un consell lo que vaig á consignar, es un precepte, y un precepte diví: —Estimarás la veritat sobre totas las cosas,—y si be es cert que la paraula divina lo que diu es:—*Estimarás á Deu sobre totas las cosas,* no ignoras que 'ls grans mestres de la filosofía, desde Platon fins á Leibnitz, desde San Agustí fins á Malebranche, tots establexen que las veritats relativas ó parcials que descubrim en los objectes son una revelació natural de la veritat en sa propia idea, en sa essencial ilimitació, ço es, de la Veritat Absoluta, que debent trobarse substancialment en un sér, ex sér substancial, ex sér absolut com la veritat matexa, es Deu. Si; com los ulls del cos tenen lo seu sol, lo seu sol te també l' ull de l' ánima, qu' es la intel-ligencia; y axís com al ull material l' hi arriba la llum del sol desde una grandíssima distancia, ¿perqué al ull del ánima no l' hi ha de venir la llum de las altíssimas regions de 'l infinit? Crech mol útil exa observació, á fí de que comprenent la noblesa, la dignitat del preciós treball que emprens, t' animes mes á vencer tots los obstacles, y tingues una regla segura per orientarte sempre que 't surtissis de camí, no olvidant may que, si 's va á Deu per la impulsió del cor sempre que ex busca l' amor, no en los objectes que, limitantlo, destruexen sa idea, sino en la ilimitació propia de sa naturalesa; axís se va á Deu per la impulsió de la intel-ligencia; y la matexa paraula divina que ha dit:—*Ego sum charitas;* ha dit també:—*Ego sum veritas.*

Ben fixat l' objecte de la veritat, tenintlo sempre á la vista, alashoras l' home en la matexa espontaneitat propia de sa naturalesa racional troba una forsa que l' empeny á pujar á aquellas regions sagradas. Pero 's fan menester dos cosas; la primera es, llibertat de esperit per mourerse, per volar en un gran espay; la segona exa forsa de esperit per empendrer y sostenir la volada.

Te recomano que no ho olvides; l' esperit que no sab sostenir sa llibertat, y no sab sostenirla ab tota sa fermesa, ni arribará may á volar per las regions puras del saber; los interessos, las passions, las preocupacions lo tancarán dins

Digitized by Google

de un cércol molt petit, cércol ahont no podentse mourer, no trobanthi ayre per respirar, acaba per ofegarse la gran vida del home. Sigues zelós, molt zelós de aquesta llibertat de esperit, á fí de que afeccions menos nobles no 't sepultessen entre 'l fanch de la materia, ahont s' apaga fatalment la llum de la vida intel-lectual; á fí de rompre 'ls lligalls dels respectes humans; á fí de evitar la boyra de las preocupacions de ton segle, que tots tenen las seuas; á fí de que lo núbol de certas il-lusions personals no t' arribés á tapar l' hermosíssim sol de la veritat.

A més de la llibertat d' esperit, te recomano la forsa. La llibertat y la forsa d' esperit venen á confondres en una matexa cosa: un esperit no pot esser lliure si al matex temps no es fort per sostenir los drets de sa llibertat; un esperit no pot esser fort si es al matex temps no es lliure per revindicarlos drets de sa forsa.

Al recomenarte que sigues esperit fort ja compendrás que vull qu' ho sigues en la propia expressió de la paraula. Alguns anys enderrera, ja m' hauria guardat de aconsellarte que fossis esperit fort. No ignorarás que alashoras patian moltas intel-ligencias uns desvanexements tals que se arribavan á cambiar los noms de las cosas; y á lo que era blanch se li deya negre, y lo que era negre se volia fer passar per blanch. Axís era que 's motejava d' esperits débils á aquells que, com lo roure vell, estavan ben arrelats en la terra de las grans prediccions del llinatje humá; y al contrari, 's perifollavan ab lo títol d' esperits forts aquells que com verda canya s' ajeyan á tot vent. Passava alashoras una forta torrentada que s' enduya á molts dels que 's deyan rahonalistas ó lliure-pensadors; á molts dels que tenian la presumció de que arrossegats per aquella corrent, ella 'ls portaria á regions mes extensas ahont podrian plantar en una terra nova lo jardí del saber. Avuy, grat sia á Deu, hi ha prou bon sentit per coneixer en que consistex la forsa de esperit y en que sa debilitat: per altre part, una trista experiencia está ensenyant que 'ls que en la fatal corrent se dexan arrastrar per un rahonalisme que no es res mes que la rahó sortintse de camí; que 'ls que 's dexan arrossegar per una llibertat de pensar que 's reduhex á senyalar á la acció de la intel-ligencia lo cércol dels sistemas humans, y com á tal petit, com ha de esser petit un cércol traspat per

Digitized by Google

una ma d' home; en lloch del cércol trassat per la ma de Deu, y per lo tant, inmens, com es inmens tot lo de Deu; 'ls que 's dexan arrastrar, dich, per exa corrent van á sepultarse en la mar de totas las negacions.

Y si 'm preguntesses qu' has de fer per gosar de exa forsa de esperit, jo respondré de una manera molt senzilla.

Quan arribis al edifici de la ciencia, no 't limites á admirar lo seu defora, no 't detingues á únicament contemplar sas majestuosas parets, no 't quedes encantat devant de son frontis tan admirable de bellesa y armonía; traspassa sa portalada, entra en son interior: es dir, no 't reduhexes á admirar los accidents; estudia la substancia; no 't contentes ab un empirisme que 's limita únicament als fets; penetra en lo mon de las causas; allí está la regió dels principis, allí 's troba la atmósfera de las intel-ligencias, allí l' esperit respira 'l seu ayre propi, y en aquell mon sempre mes nou, sempre mes gran, l' esperit reconex la grandesa de sa vida espiritual é inmortal, se eleva sobre tot lo de la materia y sembla que casi arriba á tocar á la regió dels ángels.

Vaig á terminar. Tingas present á ta consideració un llibre que, cobert ab los vells pergamins del passat, s' hi va afegint cada dia un nou full; que hi ha planas que s' están escribint encara, per mes qu' estigui col-locat sobre l' antich faristol de xexanta segles; es lo llibre de la historia ab sas experiencias, ahont hi están escritas ab lletras lluentas d' or las unas, vermellas de sanch las altras, las lleys de la Bondat y de la Justicia Providencial. A mes del llibre de la historia, tens lo de la naturalesa, ab la esplendor de sas llums, ab la sabiduria del ordre que en ella hi regna. Cuadro preciós en lo que no sabrás que admirar mes, si l' colorit, si las prodigiosas combinacions de llum y de sombra que per tot nos encantan, ó las oscilacions de una vida que per tot respira; poema del que cada lletra es un manantial de inspiració; música que 'l cor que l' escolta se sent transportat á un mon de armonias indescriptibles. Pero ans de obrir lo llibre de la historia y de la naturalesa, comensa per estudiarte á tu mateix. L' home, si; l' home es lo resúmen mes admirable y mes complert de aquestos dos llibres; l' estudi de tu matex es l' estudi mes profitós de preparació que pots fer: el *Nosce te ipsum* dels grans sabis de tots temps. Hi trobarás, com en la historia, las lluytas entre 'l bé y 'l mal,

Digitized by Google

lo combat entre la materia y l' esperit; hi trobarás las satisfaccions ó 'ls remordiments de ta conciencia, com se troban en la historia exos pobles que de la soletat de una virtut desconeguda ó menyspreuada s' han axecat sobre 'l pedestal de una civilisació esplendosa; com se troban en la historia simbolisant lo remordiment aquets Sardanápalos que s' ofegan en lo llot de las degradacions, ó aquets Baltasars que cauhen en la borratxera de sos festins. Hi trobarás com en la observació de la naturalesa, lo seu abril, en que, quan eras molt noy vejeres apareixer, bonicas com las rosas de abril, las primeras flors de la vida: y despres ve lo maig, es dir la primera juventut ab sos encants, ab sas olors, ab sos encisaments; ara 't trobas en lo temps del entussiasme, del calor; ço es, en l' istiu; vindrá també per tú, com per la naturalesa, la tardó y veurás arrencadas del arbre de ta existencia las fullas de tas ilusions ó de tas esperansas humanas, fins que com arbre despullat en mitj del hivern haurás anat á dexar ta calavera en una freda tomba. Pero tornará per tu com per la naturalesa la primavera, y si sembras la llevor de ta vida en la terra del be y de la veritat, ta vida ab sas forsas, ab sas hermosuras, ab sas armonias, renaxerá centuplicada en un mon millor.

Veig que 'm falta temps per continuar exas reflexions: dexemho per un altre dia, mentres te repetex son afecte

JOSEPH ALFONS GATELL.

Digitized by Google

REVISTA

DE LA EXPOSICIÓ DE BELLAS ARTS

INAUGURADA L' DIA 18 OCTUBRE DE 1874.

En vigilia de veure arrasat per sempre mès l' edifici que sis anys fa apenas serveix d' Exposició á las obras dels pintors, escultors, y arquitectos catalans, nos sentim avuy obligats á despedirnos d' ell mès que d' un amich... d' un ecselent mestre. ¿Com no créurho aixís al recordar las Exposicions celebradas avans de 1868, época en que s' estrená l' edifici qu' avuy nos ocupa y que badalla ja en l' agonía?

Procureu, sinó, recordar las Exposicions qu' en los corredors del convent de Sant Joan se celebravan vint anys enderrera; dessota aquellas voltas tant limitadas vivia l' Art catalá... milló que l' Art la *rutina*.

Allí l' pinsell feya renéixehi sempre las sombras místicas dels antichs reys, entatxonadas entre las penosas siluetas de tots los sants del martirologi. Allí l' pinsell se proposava portarvos á la memoria las maneras de Miquel Angel, Rafael, Meniquino ó Fra Angélico... pero may fervos viure en la Naturalesa, verdadera mare de l' Art, al cual obra sempre un camí á cada pas mès florit y mès espayós, camí únich que porta de lo gran á lo sublim. Lo verdader calificatiu de que creyem dignes aquellas exposicions es lo de *casulanas;* no per aixó volem denigrarlas ni tant solsament humiliarlas.

Al estiu de 1868 la Academia organisá en lo segon pis de la Llotxa una exposició de pinturas, y en aquell conjunt de cuadros pogué observarse ja l' gran pas que acabava de donar l' Art en Catalunya; s' exposaren poch mès de 360 obras. Prova de lo que acabém de dir son alguns cuadros que la mateixa Academia adquirí per sa galería. Entr' ells figuran telas dels senyors Martí, Tusquets, Llorens, Escobedo etc.

En 20 Desembre de 1868 s' inaugurá—gracias á una So-

Digitized by Google

cietat d' amants de l' Art—l' *Edifici per Exposicions de Bellas Arts*, en lo carrer de Corts, y tots recordem ab orgull lo número ja major d' obras exposadas (480 aproximadament) y l' avens que brillava en las novas produccions de tants joves qu' en ella descollavan y que llavoras acabaren de ferse dignes dels dictats de *pintors* y *artistas*. Entr' ells recordarém als senyors Amado, Caba, Comeleran, Daunas, Ferrán, Pellicer, Gomez, Torrescasana, Tusquets, Urgell, Vayreda etc.

Sentim tenir que ressenyar més breument de lo que voldriam aquest' época de verdadera renaixensa per l' Art catalá, ja que l' cárrech que n's hem imposat es jutjar esclusivament la actual Exposició de Pinturas.

En fi, d' un any al altre y al pas que ab la reunió de sas obras *los artistas* veyan mes clarament en lo camí de l' Art, descubrint y vencent novas dificultats, anava desenrotllantse en lo públich lo sentiment artístich, sentiment que principalment deu cultivarse per fomentar la instrucció y moralisació d' un poble, á lo cual deu tendir l' Art sens dupte.

Y l' poble l' ha comprés l' Art lo dia que s' ha trovat en éll; y provas n' ha donadas devant de las obras qu' han representat tipos, costums, usatges y tradicions propis d' ell. En aquest terreno han brillat á son temps lo cuadro del jove Vayreda que portava per títol:—*¡Després de tants anys, quina recansa!*—hont se reflectia l' condol d' una pobre familia al abandonar forsosament la casa payral. Pertaneixía també á aquest género l' cuadro del senyor Gomez (Simon.) —*Las cartas*.—Ensenyant la *bruixa* de l's nostres dias, figura rónega y desprestigiada, aprofitant encare la credulitat y bona fe (diguemne ignorancia) d' unas damas de no baixa categoría.

Molts altres han sigut los cuadros d' aquest género, mès ó menos notables qu' hem aplaudit durant aquestos pochs anys y ha pogut compendre fins la part menos instruida del nostre poble. Molts més han sigut sens dupte l's artistas qu' han volgut seguir aqueix camí..... No obstant forsa es consignar que desgraciadament no han sigut en majoría los qu' han lograt resultat. Infinitas vegadas lo *realisme* no ha servit més que per desenrotllar algun capritxo trivial, insípit y fins degradant, y llavoras es quant ha produhit aquest número considerable d' obras senyaladas en los catálechs

Digitized by Google

baix l' nom d' *estudis*. Los sèus corresponents autors s' han plangut de la fredor y silenci del públích devant sas obras.... sense qu' ells hagin sapiguda aprofitar la llissó qu' aquell silenci y fredor los donava. ¿Quina impressió ha de causar la *copia* d' una paret mahó per mahó, ó d' una verdissa fulla per fulla?

Perqué la Pintura prenga 'l nom d' Art creyém indispensable que la forma desprès de impresionar la vista, impresioni l' cor; lo cap... es indiferent; pero si no es aixis, l' espectador un cop agotada la novetat ó curiositat que la obra li inspira se n' aparta ab tota indiferencia.

En l' alta montanya la gent rústica y senzilla que cap impresió reportará d' un cuadro de grans cualitats *realistas*, s' atura embadalida una y cent vegadas devant de la xavacana é incorrecta pintura d' un miracle. ¿Pot donarse compte del sentiment qu' en aquells moments la domina?.. segurament que no, pero la vritat es que la pintura li enrahona y ell per escoltarla ha de ferhi atenció y posarhi esment.

Y no sembli que parlem solsament pel's cuadros de figura; nos referim á tots.

Segons la estació, lo clima, l' hora que vulga representar un paysatge vos eleva l' esperit, vos alegra dolsament, vos inspira melancolía, vos entristeix, ó vos aterra. Tots los sentiments de l' ánima poden despertarse devant d' una matinada tranquila y festiva ó una trista y silenciosa posta de sol; devant d' unas planadas sembradas y boscos ombrívols cridant abundò y riquesa, ó un ermot solitari sembrat de rocas y argelagas.

Los cuadros de flors y *bodegons* (admetém la paraula) son susceptibles de tot lo mateix. Recordem d' una de las passadas exposicions de París un cuadro representant un grupo de flors de cementiri prop d' una fossa. Aquest cuadro portava l' recort d' un orfe, d' una viuda... y un núvol de tristesa vos revestia l' imaginació. En cambi l' parió d' aqueix cuadro, unas floretas de jardí plenas de rosada, feya renèixer tots los sentiments d' alegría.

Entre l's *bodegons* ne recordém dos que 'l senyor Teixidor presentá en una de las nostras últimas exposicions, portant per títols:—*Alopatía* y *Homeopatía*. En l' un pots, emplastres, empollas de capil-lera y sangoneras vos feyan presents los metges d' antany, los homes de la mangala, la cap-

Digitized by Google

sa del rapé y las receptas llatinas, units á un apotecari *brut*. En l' altre l' botiquin dels globulillos vos tornava á la vida actual.

Fent punt final á las nostras consideracions y entrant de ple en lo nostre propósit, anem are á tractar exclusivament de la Exposició oberta al públich lo diumenje 18.

Lo catálech registra 427 obras, de las cuals 391 perteneixen á pintura. Bastant crescut es lo número d' expositors entre l's cuals figuran nostres principals artistas, y ab tot y que realment no es aquesta la mès brillant de las Exposicions celebradas en l' edifici del carrèr de las Corts no es desayrada ni molt ni menos.

L' artista que mès bon lloch hi ocupa es sens dupte l' senyor Urgell. Sa natural disposició pèl paysatge, unida al constant estudi que de la Naturalesa ha fet sempre dit senyor l' han posat á una gran altura entre l's paysatgistas; aixís ho havia fèt veure en las anteriors Exposicions, pero en la present acaba de confirmarho. De las trenta obras que té exposadas no sabríam casi quina triar ab preferencia á un altre, pero entr' ellas debem citar principalment.—*La carretera d' Austrell.—Lo matí d' un bon dia.—Cap al tart d' un mal dia.—Ultimos dias de Otoño.—Despues de una tormenta.—Cercanías de Austrell.—Costas de Cataluña.—Adios* y l' *Cementerio de San Pedro*. Aquestos nou cuadros sobressurten á mès de la gran vritat en color y distribució de termes, perqué á la espontaneitat y frescor d' estudis reuneixen las condicions de *cuadros*. Ab lo nom d' *estudis* té tambè alguns cuadrets d' una vritat prodigiosa; y son no menos dignes de citarse una *cochera* y un *interior de Sant Miquel en Sant Pere*. Acabém de dir que no desdenyem los uns pèl's altres pero á nostra vista los cuadros citats descollan per sobre las obras conegudas de son jove autor. De tot cor felicitém al senyor Urgell tant per l' avans que deixa veure en sas últimas produccions com per haver sapigut desviarse d' aquellas marinas—moltas vegadas monótonas è insípidas—á que s' havia entregat avans. Sí, desitjariam del senyor Urgell que ja que tant bè ha sabut véncer las dificultats dels dias núvols y horas de posta espargint en sos cuadros aquella velatura de melancolía, nos trasportés en altres obras, á dias serens y plens de llum; en lo cual género no duptem lograría resultat com en tots los altres que s' ha proposat tractar.

Digitized by Google

Ocupan un del's primers llochs en la Exposició tres cuadros del senyor Gomez (Simon) en los cuals brilla un cop mès lo ja conegut talent de son autor. En lo cuadro del's *daus* figuran unas testas dignas fillas del pinsèll que las ha creadas; pintadas ab estraordinaria valentía unida á una gran correcció de dibuix y fermetat y riquesa de color. ¡Llástima que tant bons caps s' ocupinen una cosa tant poch laudable! En los altres dos cuadros lo senyor Gomez s' ha apartat bastant de sa antigua escola, sobre tot en lo que titula—*Mariposilla* d' una delicadesa y finura de color qu' encantan. Es en aquest terreno hont preferim veure al autor, en lo cual estém segurs de que trovará un camp mès espayós y florit y fará apreciar més sas obras del públich en general. Tenim lo goig de consignar qu' aqueixos dos cuadros han sigut venuts al cap de pochs dias d' oberta la Exposició.—Lo ters cuadro—*L' Hereu*—propietat ja, es verdaderament un estudi que ben merescut se tè l' nom de cuadro.

L' senyor Martí y Alsina ha esposat també aquest any gran número de cuadros, bastants d' ells ja coneguts; descollan sobre l's demés alguns paysatges y algun retrato. L's elogis que féssim are d' aqueix artista servirian solsament per afegir una fulla mès á la corona que li ha valgut son geni.

Lo senyor Rigalt (Lluis) ha presentat també varios paysatges (molts d' ells igualment coneguts) pintats ab la habilitat que de tants anys li coneixém. D' ell debém dirne lo mateix qu' acabém de dir del senyor Martí y Alsina.

Las duas obras que té esposadas l' senyor Mercader nos sentim obligats á confessar que no afegeixen cap pèdra al monument d' aquest reputat artista. L' cuadro gran titolat —*¡Pobres huérfanas!*—presenta duas joves de tal edat y apariencia que mes bè semblán víctimas d' un ayguat ó un incendi que de la desgracia que se suposa. En las germanas de Caritat no sabem veurhi la espressió caritativa y consoladora que sens dupte hauría de caracterisarlas. De tots modos creyém inútil dir que está pintat ab la mestría propia de son autor. Té al mateix temps un retrato de noya titolat:—*Ya cumplí los diez y seis...*—que deixant apart algunas bonas cualitats que l' favoreixen es antipátich de color y feixuch de model-lat.

Altres dos joves pintors qu' ocupan també lloch de prefe-

Digitized by Google

rencia entre sos mestres y condeixebles son los senyors Mas y Planella.

Lo primer té exposats tres cuadrets portant per títols—*A l' herbey*—*Lo primer passeig del xay*—y—*La vinguda del solstici.*—Si bè tots tres tènen grans cualitats de dibuix com de color y detalls d' una veritat sorprenent, jutjem com á mès important lo primèr. Es un fragment de bosch espadat y frondós hont sembla sentirse xiuxiuejar los arbres y la brossa que l' entapissa. Las figuretas que l' acompanyan sent casi bè accessoris tenen molta importancia y dónan rahó d' una existencia distint de lo que las rodeja; no del tot aixís succeheix ab la cabra y xayet del segon cuadro. En *La vinguda del solstici* domina tant l' accessori, que la figura—assumpto del cuadro—n' queda molt eclipsada, acabant d' ofegarla l' que per compendre l' espectador la feyna ó acció que desempenya hagi de dexifrarho cuydadosament. Apart d' aixó té una cama malíssimament colocada, la cual dòna un paralelisme fatal. Tot aixó no obsta perqué considerém tal cuadro una obra de grans cualitats, devant del cual nos hem parat moltas vegadas ab verdader entussiasme.

Molt y molt nos agrada l' cuadro del senyor Planella y nos agradaría molt mes si no s' titolés—*La Brèma.* Vensudas gloriosament en aqueix cuadro las dificultats de dibuix, color, llum y espay, son autor nos fa admirar un carrer d' un poblet pel cual passa una dona ab un cove al cap (figura digne de tot elogi) y un home empenyent á rodolons una bòta. Francament creyém—y ho sentim—que l' senyor Planella ha buscat mès bè un títol á un *estudi* que no ha pintat un cuadro sobre un concepte. En tots los pobles qu' hem visitat durant la Brèma hem vistas sempre las bòtas bèn arrestatlladas en los cellers; y hem vist trasportar la brèma sino en réculas, en grans portadoras y samalers. Aixó nos ha donada idea del gran tràfech y trasbals, moviment y alegría ab que se celebra aquella festa de la Naturalesa, pero si hem vist (que no ho recordém) los detalls qu' ha recullit lo senyor Planella no han lograt fixarnos la atenció passant desapercebuts entre detalls mès culminants. Si 'l senyor Mas y l' Senyor Planella pintessin sos richs y estudiats cuadros per desarrollar un concepte, sas obras tindrian un interés é importancia cent vegadas major del molt qu' avuy ne tènen. De totas maneras ab sas últimas obras mostran

Digitized by Google

un gran avens que fa concebir d' ells vastas esperansas.

Del senyor Torrescasana devém recordarne un motiu de decoració per menjador, de detalls mòlt bèn pintats; pero mès nos ha fixada l' atenció són altre cuadro titolat—*El filósofo en ciernes*—cuadro ple de sentiment y del cual n' aplaudim potser mès l' concepte que la forma.

Lo senyor Miravent ha presentat—*un gerro ab flors*—de gran delicadesa y riquesa de color, pero bastant faltat de veritat y vida. Té ademès un ram de flors, molt bèn pintat també pero en cap manera superior á moltas altres obras qu' hem vistas y apreciadas del senyor Miravent.

Deixém per un altre número la continuació del present judici, hont ressenyarém los demés travalls d' alguna importancia y ayguadas; axí com las obras exposadas de Escultura, Arquitectura, Grabat y Litografía.

Apeles Mestres.

Digitized by Google

LO PSALM DE LA VIDA

(DE LONGFELLOW.) *

No 'm digueu, no, jamay, ab veu trista, planyenta,
«la vida es só que 's pert.»
L' ánima, al ensopirse, no es l' ánima viventa;
lo nostre fí es ben cert.

L' ánima té debers; té sol que la illumina
guiantla bondadós;
«Polsina, tu deurás convertirt' en polsina!»
sentencia es pera 'l cos.

Un plaher fugitíu, un error, una pena,
no es tal nostre destí:
es l' acció llesta y viva; la lluyta en mitx l' arena,
y un pas cada matí.

L' obra de l' hom' es lenta y 'l temps corrent tranzita
com un clam de dissort;
y sempre nostre cor en tot lo que l' agita
sent un bramul de mort.

Alerta!... Cal dexar lo repós de la vida
y ficarse al combat;
vésten als grans bivachs, y ab una ambició ardida
lluyta com brau soldat.

De ton pervindre incert dexa al lluny lo paisatge;
dóna al passat l' adéu;
obra dins lo present; obra ab pit, ab coratge,
ab la confiansa en Deu.

Lo qu' han fet los grans homes nos ho ensenya l' historia,
ab forsa ó ab sabè....
que 'l cel nos assistesca, y, débils, tindrém gloria,
y nom tindrém també.

Algun dels germans nostres ¿qui sap? potsè algun dia
retut per lo dolor,
se sentirá reviure en horas d' agonía
ab nostre nom y ardor.

A l' obra, donchs, companys: en la gloria ó l' abísme,
rich, pobre, bon obrer,
á cada cor digueu pera darli heroisme:
«ama, trevalla, prega, que tal es ton deber.

JOAQUIM RIERA.

* Lo *Diari de Barcelona* del dia 16 del prop-passat Octubre, en sa edició del matí, portá un article de crítica literaria suscrit per mon distingit y bon amich en F. Miquel y Badia, donant á conéxer l' eminent poeta nort americá Enrich Longfellow.
La lectura de semblant article 'm feu pensar qu' entre mos papers havia de trobarhi la traducció d' una de las composicions d' aquell poderós geni, la que podía esser d' algun agrado als lectors de LA RENAXENSA, contant ab sa benevolencia pera 'l traductor.

BIBLIOGRAFÍA

ALGO.—Coleccion de poesías originales, por Joaquin M. Bartrina.— Barcelona, Imprenta de la Renaxensa.—1874.

Pensem que ab pochs mots pot ferse un judici, en globo consideradas, de las composicions que ha coleccionat baix aquell títol lo jove poeta de Reus, Joaquim M.ª Bartrina, germá d' altre poeta, en Francesch, ventatjosament conegut un temps en la república de las lletras catalanas.

Cada una de ellas—salvem escepcions—es un lloch comú, una vulgaritat quasi: en lo desenrotllament d' aquestas quasi vulgaritats no hi ha ni una vulgaritat, ni un lloch comú.

Aquest judici, ab sa concisió y son aspecte á primer cop d' ull paradóxich, te 'l mellor comprobant en las pessas en vista de las quals ha sigut format. Lo que en Bartrina diu s' ha dit en tots los tons, en vers y en prosa, mes de deu y mes de cent vegadas; lo que no s' ha fet gayre, es dirho en la forma y manera originalment gráfica que ell emplea. Aixis, la primera, la dominant qualitat del *Algo* es la novedat en la espressió d' ideas vellas; es un mérit d' execució.

En Bartrina es, filosoficament parlant, un poeta subjectiu. Se canta ó, mellor dit, se conta á si mateix. Propens á la meditació *centrípeta*, pren son *yo* per tema y 'l presenta en acció.

Aquest *yo* ofereix un fenómeno moral digne d' estudi, no per sa raresa sino per lo que ell es en si mateix. *Yos* com en Bartrina, en la manera de ser dintre del género, no escassejan; que pensan com ell y 's mouhen per los senders que ell recorre, que esperimentan lo que ell esperimenta, son molts. Per això hem tatxat de llochs comuns los assumptos de sas composicions.

Som en un temps y no ve d' ara, en que las ciencias naturals y las físicas y las ciencias filosóficas s' han sentit desvaneixe 'l cap per los vapors del encens ab que, orgullosas de llurs avensos colossals, á si mateixas s' adornavan; s' han arrivat á creure que enllá del límit á que alcansa llur jurisdicció no hi ha res mes, y perque al anatomisar la creació l' escarpell de llur ingeni finit no descubreix sino medis y efectes, *¡vanitas vanitatum!* han elevat los efectes primers á la categoria de causas primeras essent aixís que no ho son mes que segonas, y en un arranch d' olímpica superbia han dit, parodiant una célebre frase: la veritat soch yo: en mí está 'l perque de totas las cosas: lo que yo no esplico no es.

Edat poca, set de sabiesa, enteniment de cera, discerniment no

Digitized by Google

prou madur y per nudriment lo pa terrenal que consagran ab ineficaces paraulas los sacerdots de la ciencia nova ¿á que han d' arrivar las inteligencias ?

La ciencia es un monte,
quien sube va viendo
el mundo mas grande
y el cielo mas lejos.

Efectivament, aquesta es la ciencia, pero la ciencia míope. La ciencia de bona lley, la d' ulls de lince es la del veure á Deu en totas las cosas y de amarlo y servirlo sobre totas; es la del sentit comú; la que derrera del quadro grandiós que als ulls del espectador presenta incessantment lo mon, hi veu l' artista que mou y dirigeix tota la tramoya; la que no 's deixa seduhir per l' efecte de perspectiva que li presenta 'ls objectes en apariencia com si 's moguessen y girassen y 's combinassen per una virtut resident en ells mateixos.

En Bartrina l' ha devorat, á lo que 's veu, aquell racionalisme y aquell materialisme, y ells han cegat, ó corromput al menos, los manantials brillants d' inspiració poética que dins d' ell existian y que ben clarament revelan, no sempre impurs, algunas de sas *Intimas*.

Un dia, dia maldito,
una ánsia de saber lóca
hizo probar á mi espíritu
la, por vedada, incitante
fruta del árbol prohibido
del bien y del mal..... ¡ La ciencia
me arrojó del paraíso !
Ella cruel, en microscopios
mis ojos ha convertido :
lo que otros ven agua pura
llena de infusorios miro
y donde hallan amor ellos
solo descubro egoismo.
Hay quien de noche en el bosque
se encanta ante el puro brillo
de una luz que entre las hojas
del césped se abre camino :
yo no, no puedo encantarme,
y á aquella luz me aproximo
hasta encontrar al gusano.....
¡ y hago en el mundo lo mismo !

¡ Gran doctora de poesía semblant ciencia ! Educat per ella, en Bartrina poguent ser un poeta superior, ha quasi deixat de serho.

Aquesta febra del análissis ha trovat empero en son cor y en sa vigorosa imaginació un adversari digne y la lluyta s' ha entaulat entr e ellas ab succés vari.

Digitized by Google

Quan las últimas han aixafat vietoriosas á la primera, en Bartrina ha escrit sas *Intimas:* quan ha dominat aquesta, potser alguns *Arabescos:* quan escaldats los ulls per la lectura sábia y marejat l' enteniment pèl cúmul d' ideas que en ell s' agombolavan, ha reposat un moment, s' ha preguntat ahont anava y al veure 'l punt final de sa carrera ha sentit dintre seu una veu que 'l cridava á rebel-larse contra 'l déspota que encadenava sas facultats y las empenyia á un abisme sens fondo de negacions escépticas, en aquells moments mitj d' indecisió, mitj de decepció, ha escrit las composicions que forman lo primer grupo del *Algo.*

Aquesta brega son molts los que dins seu la senten; las peripecias y las emocions las mateixas; per això en Bartrina diu lo que altres han dit y diuhen; per això son quasi vulgaritats lo que diu.

Axís y per rahó del moment psicológich en que son escritas, afectan semblants composicions aquell to mitj de mofa contra la ciencia que no 'l satisfá, mitj d' amargura al contemplar los estragos que causa en son esperit.

En aquest to hi creyem descubrir nosaltres la originalitat: lo talent poétich d' en Bartrina, aussiliat per sos coneixements científichs, influhit pél medi en que viu en tals moments, pren un biaix especial, dona á la idea y á la frase un giro *sui generis* y al estil un tint filosófich y lleugerament sabi, que constituheixen un alicient poderós y atrahuen per la veritat ab que vesteixen las ideas y pensaments que s' han encarregat d' espressar.

Això es l' *Algo* segons la nostra manera de veure, y no estranye 'l lector que l' haguem considerat mes baix lo punt de vista fisiológich-moral que baix lo punt de vista esclusivament literari. Las pessas que 'l componen per la fesomía especial que las caracterisa demanan, segons nos sembla, una crítica tal com la hem feta mes que no pas una crítica literaria. Y mes que mes quan abriguem los nostres dubtes sobre si moltas de las composicions que havem llegit en l' *Algo* son veritables poesías en la accepció mes genuina de la paraula ó bè si no 'n tenen mes que la forma literaria.

¡Quina llástima que unas facultats poéticas no vulgars com demostra tenir lo jove poeta de Reus no hajen tingut ó no pugan tenir per las rahons especials que duhem consignadas, lliure completament la esfera de llur acció y no cohibida la volada! Podriam allavoras admirar en major número composicions com v. gr. la que dú lo número II en la colecció d' *Intimas* y que 'ns permeterem citar:

Duerme la tierra cubierta
bajo un fúnebre capuz
cuando el alba la despierta
dándola un beso de luz.
Huye la sombra de donde
la luz nueva vida crea;

Digitized by Google

tras los árboles se esconde
para que el sol no la vea.
Del campo las verdes galas
cruza cantando su amor
esa armonía con alas
que se llama ruiseñor.
El aura corriendo esquiva
presta al valle nuevo encanto
y en las flores compasiva
del rocío enjuga el llanto
y su voz, de acentos suaves
fingiendo un hueco sonido
corre á asustar á las aves
que aun duermen dentro su nido.

En ella no sabem que admirar mes, si las bellesas de descripció, ó la hermosura de las imatges ó la intenció delicadament encuberta que 's despren del contrast de las primeras ab la última quarteta ó la galana versificació ab que tant primorosas ideas van vestidas.

¿Per qué qui pot escriure aixó ha de perdre 'l temps en jochs de mans y salts de corda com v. gr. en alguns *Arabescos* hont se lluheix, es cert, travessura de ingeni, pero hont se presenta l' autor cent vegadas inferior á lo que es en la citada y altras que podriam citar, delicadíssimas composicions?

J. SARDÁ.

Digitized by Google

NOVAS

Durant la darrera quinzena s' han estrenat, al Teatro de Gracia, la comedia en un acte *Las moscas á la mel*, original d' en Joan Perelló, primer autor cómich de la companyia que en aquell actua, y al Circo la sarsuela també en un acte, lletra d' en Conrat Colomé y música del Sr. Rius, titolada: *Qui tot ho vol tot ho pert.*

D. Ramon J. Brusola ha publicat en *La defensa de la sociedad* (nº 92—10 Octubre) un article que titula: *Cuatro palabras al Sr. D. José M. Torres sobre el primer libro impreso en España.*

En la darrer número de la revista *L' Artista* que 's publica á París baix la direcció d' Arsène Houssaye, figura una aplech de pensaments deguts á la ploma del jove escriptor catalá en Pere Gay.

Segons *La Lucha* de Gerona, la Exma. Sra. Duquesa de Medinaceli, com á propietaria que es del célebre monastir de Sant Pere de Roda, tracta de restaurarlo, trayentlo del estat ruinós en que avuy se troba, y asegurant la conservació de aquella joya arquitectónica.

TAULA DEL PRESENT NÚMERO

Frederich Mistral..	Traducció del Quixot..	41
Antoni de Bofarull.	Dos mots sobre 'ls quatre mots (ortografía catalana)..	45
Gayetá Vidal.	Al Sr. D. Francisco Maspons, parlantli del llibre los JOCHS DE LA INFANCIA.	56
Maria de Bell-lloch.	La batalla dels Morts.	64
Joseph Alfons Gatell.	Lo camí del saber.	70
Ápeles Mestres.	Revista de la exposició de bellas arts..	76
Joaquim Riera..	Lo psalm de la vida.	83
Joan Sardá.	ALGO (Bibliografía).	84

Estampa de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 8.

Digitized by Google

Any V 1874 Núm. 3

LA RENAXENSA

15 *DE NOVEMBRE*

LA ESPLUGA DE FRANCOLÍ

I.

Favorescuda per salutíferas ayguas la antigua vila La Espluga de Francolí, cada estiu s' ompla de forasters á qui dona bon y agradós hostatje. Situada al mitj de la hermosa vall ó conca de Barberá, en la provincia de Tarragona, mostra sos voltans plens de rica y ufanosa vinya y de llarchs boscos de olivers que la fan tot l' any agradable y fresca. A son mateix peu, s' uneixen en bona companya l' ample y furiós Riusech y l' apacible torrent de Milans, los quals arreplegant l' aygua que de una abundosa y clara font que de dessota mateix la vila raja, forman lo riu que passant per la imperial Tarragona, s' honra ab lo nom de Francolí que reb de la vila, principal provehedora de sas profitosas ayguas.

Allí, en aquella font, dita Fontmajor, tingué orígen la Espluga. Parteix d' ella per la vora mateixa del riu, fins á esser á la Font de baix, á l' altre cap de vila, un carrer estret

Digitized by Google

y fondo, avuy mes horts que casas, en los quals se troban encara antichs fonaments, dominat per altas y espedadas rocas dintre de las quals s' obran unas amples y fondas covas. D' ellas prengué en los temps antichs lo territori aquell lo nom de *speculum* ó cova, y com hi fessen guarida una colla de malfactors y lladres, la gent dels paissos comarcans per la semblansa d' hábits que veyan que tenian ab los aucells de rapinya coneguts per Francolins de que abundavan las mateixas covas, ne comensaren á dir cova ó speculum de francolins que modificantse ab lo temps ha vingut á parar en lo actual de Espluga de Francolí. Així ho conta la tradició mes comuna, si be que altres volen que tingui lo nom de Francolí de haber sigut dita vila sempre desde bon principi franca del delme d' oli y per lo tant ser un poble *franch d' oli,* com efectivament ho era.

Damunt de las covas sobreditas s' alsa un turó alt y dret, al cim del qual, conegut per Capuig, comensa la vila, que baixant per la aygua vessant contraria fins á esser á una torrentera torna á pujar un xich per lo repeu de las montanyas altas de Poblet, estenentse de font á font, com si tot l' any volgués ser regalada y fresca.

Y ja que la casualitat m' hi ha dut y es vila de antichs recorts, m' ha paregut esser del deber meu lo apuntarlos encara que breument, en quant possible me sia, ab lo qual podré correspondre á la bona hospitalitat que n' he rebut d' ella. Pera buscarlos m' ha servit molt lo ilustrat Notari de la mateixa D. Joan Dromí, á qui deu tantaquella y que, verdader amant de nostra terra, se complau en estudiar y saber quant se refereix á eixa.

Poch temps pogué sostenirse la població en aquella fondaria de riu escabrosa y estreta, ahont havia nascut sobre tot sent dominada per lo referit tossal ó puig, propi pera ser atacats mes al ensemps, propi també pera defensarse. Las contínuas guerras que tingué que sostenir Espanya y la invasió y correrías dels árabes obligaren als habitants á deixar la vora de riu ahont havia comensat á estendres lo poble y á pujarsen á dalt del puig, ahont en cambi de la rica y abundosa aygua que perdian pera sos horts y casas, guanyavan la seguretat que abaix may podian trobarne. Per manera que 's pot dir que allí dalt fou lo segon ó verdader orígen de la actual Espluga. La construcció d' algu-

Digitized by Google

nas de sas casas, la estretó y forma dels carrers y fins lo trajo y modo de parlar encara de la gent que l' habitan, proban be la major antigüetat del Capuig sobre la demés vila.

Allí sostingueren sos habitants los embats de la gent musulmana y encara que, com tota la terra, foren á ella sotmesos, no varen ser dels últims en redimirse, donchs que en 1078 quasi prop d' un sigle avans de que fossin conquistadas las dos importants ciutats de Tortosa y Lleyda, se troba ja guanyada la Espluga per lo Comte de Barcelona D. Ramon Berenguer y son germá Berenguer Ramon, segons la donació que de dit lloch de la Espluga y son terme feren á Pons Huch, de Cervera, á vint y cinch Desembre del any vint del reynat de Felip, rey de Fransa, y ho proba la data de 1077 que existeix en una casa del carrer de la Abadía, en una lápida damunt lo portal de la mateixa, religiosament guardada en las diferents reconstruccions que de dita casa n' han fet sos amos.

Senyora la casa de Cervera de la població y terme de la Espluga, ab la vehindat tan próxima com tenia dels mahometans, que arribavan quasi á sas mateixas casas, ja que fins 1153 no foren conquistadas las montanyas de Poblet vehinas, no tingué altre recurs que encastillarse y fins tancar la població dins una forta muralla. Axís ho feu y 'ls trossos de muralla que al obrir fonaments en lo carrer de las Parras se troban be ho demostran. Quan los temps foren mes tranquils y las necessitats de la població, cada dia mes creixent exigiren mes ámbit pera viure, fou tirada á terra aquella muralla y se 'n construhí un' altre que ha durat fins quasi avuy dia, un xich mes avall que aquella, la qual corrent paralelament á dit carrer de las Parras, á mitj camí trencava en ángul recte fins á esser al carrer ahont hi ha l' Hospital, al cap de vall del qual tornava á pujar cap amunt pera seguir la mateixa ratlla de l' altre meytat y tancar las casas construidas sota 'l castell. En lo quadrat que al mitj d' ella quedava hi havia construida la Iglesia ab lo altar á Orient com era costum en aquella época y lo cementiri al costat. Se trobava dita Iglesia voltada per una contra-muralla y era d' estil gótich, dedicada á San Miquel y un xich fonda. La fetxa de sa construcció encara que no se sap, per una inscripsió que ab prou feynas

Digitized by Google

se llegeix en la portada lateral que donava al cementiri, se be á colegir qu' era l' any 1294, donchs que sembla que altre cosa no pot dir lo que tot just se llegeix y diu:

ANNO DUI MCC... CI. II.

Posteriorment, tingué necessitat d' aixamplarse mes la població y ho feu desde lo carrer del Hospital, fora la muralla, travessant la torrentera que per allí passa y anantse enfilant per lo repeu de las montanyas de Poblet. Y vingueren á existir las dos Esplugas, dita la una, la Espluga alta ó vila de dalt y la altre Espluga baixa ó vila de baix ó com se llegeix en antichs documents vila Subirana y vila Jussana, que, formant una sola població, eran distintas per los diferents drets de que gosavan y prestacions distintas á que estavan obligadas.

La Vila de dalt comprenia lo Capuig, ab lo castell al estrem á la part de solixent y dos ó tres carrers al bell sota mateix fins á parar á la font dita de baix que es la entrada de la vila. Lo castell que prompte passá á ser dels templaris com á Senyors de la vila, donant nom á un dels llavors principals carrers, era ample y espayós y edificat sobre rocas venia á ser inespugnable: tenia la entrada á tramuntana ab una torre groixudíssima pera resguart que 's corresponia ab un portal que hi havia al cap de vall del carrer de las Parras en la avuy Plassa de S. Miquel; despres se corria la muralla sobre 'l riu demunt mateix la entrada de la vila, ab dos torras amples y cuadradas: era tan gran dit castell que 's diu que fins hi cabian dos mil homes; tenia sas salas y dependencias grans y espayosas y en son centre una plassa d' armas grandíssima. Contenia també la dita vila de dalt una carniceria, un forn y entre altres carrers lo dels Jueus, que proba la importancia de la població, dit després dels Ollers y avuy dels Ametllers, interceptat avuy per una casa y al comens del qual, detras mateix de la Iglesia, s' hi veu encara lo portal ab que se 'ls tancava cada vespre. La Vila de baix tenia també son forn, era mes franca de drets que la de dalt y sos carrers mes amples y drets demostran sa menor antigüetat. Entre una y altre hi havia la Iglesia, que quedava al mitg, en senyal d' esser lloch comú pera totas las dos vilas, tenint sobre d' ella al bell mitg, una

Digitized by Google

fita ó terme, volent dir que perteneixia á totas dos poblacions y meytat de cada una, y un camp bastant gran en lo qual se ha construit ara fa poch la nova Iglesia d' estil grech romá, mes espayosa que l' altre. Per anar d' una vila á l' altre se tenia de passar per entre mitg de la muralla y la contra muralla que tancava la Iglesia, que tenia un portal devant lo major d' aqueixa, formant un carreró estret y llarch.

Avuy las dos vilas estant unidas per haberse tirat totas las murallas á terra: lo castell també está derruhit quedantne sols d' ell lo peu de la torre de entrada y de las dos torras cuadradas, de damunt mateix la font: subsistí fins á la guerra civil passada dels set anys, en que habentshi fet forts los liberals, quan la divisió carlista navarra hi passá, lo destruhí; despres fou venut per la desamortisació com á pertanyent á la orde de S. Joan, Senyora de la Espluga y comprat pera fortificar la molta pedra picada que hi havia á fi de construir la nova Iglesia, apesar d' aixó y de no veuresrhi per lo tant las torres y murallas ab sos merlets y barbacanas que tan agradable vista donavan á la entrada de la vila, los restos que 'n quedan y la font al bell sota mateix, de divuyt brochs, ó canellas de renglera que seguidament vessan, posadas en una ample y cóncova paret termenada pel costat ab dos columnas y á dalt per cornisa, tot de pedra picada donan encara á la vila un aspecte antich al ensemps que bonich y agradable. La pedra de dita paret, que constitueix tota la font, es treta del Obelisch que 'l monastir de Poblet tenia fet á son antich monjo, lo mártir San Bernat d' Alcira y sas germanas Maria y Gracia, mitg quart avans d' arrivarhi al peu mateix del riu y al tombar lo plané camí de la Espluga.

Tal es eixa vila, rica per lo comers de vi que fa é important per lo lloch que ocupa, en son orígen y desarrollo. Donada á la casa de Cervera passá després al domini de la Orde del Temple y per fi á la Hospitalaria de S. Joan de Jerusalem. Com va tenir lloch aixó y quins eran los drets senyorials á que estava subjecte, los veurem en los següents articles.

F. Maspons y Labrós.

Digitized by Google

UN POETA LLIBRETER

Molts son los homes distingits que han sabut agermanar l' exercici de la professió de llibreter ab lo conreu de las lletras. Es aquest un punt de vista molt interessant per la historia de las nostras industrias y molt nos agradaria veure una ploma mes autorisada que emprengués eix treball. Nosaltres, fent la tasca á la mida de nostras forsas, tindrém mes modestas pretencions y parlarém avuy de un simpátich company d' Avinyó que ha consagrat quaranta anys al cultiu de la poesía. La alta distinció que ha vingut, fa algunas setmanas, á recompensar al renovador de la poesía provensal, donará, potser, alguna oportunitat al retrato que anem á fer del poeta, ara company nostre de professió.

La llibretería francesa pot ben honrarse de contar entre 'ls seus al poeta Roumanille. Pel centre y pel nort de la Fransa lo nom de Roumanille no es certament pas desconegut, mes los comensaments del poeta y del llibreter nos apar que ofereixen un interés particular pels lectors del *Journal de la Librairie*, y anem á contarlos ab tota sa senzillesa, servintnos de algunas noticias consagradas á Roumanille per Mr. Saint-René Taillandier y per Mr. Armand de Pontmartin . Joseph ROUMANILLE nasqué á Saint-Rémy de Provensa (Bocas del Ródano) lo 8 d' Agost de 1818; es fill de Joan-Dionis Roumanille, soldat vell del prímer imperi. Trenta anys fa, en una de sas poesías explicava sa naixensa, y li cedeixo la paraula. «En un mas que s' ama- «ga entremitj de pomeras, una hermosa matinada, en lo «temps del segar, naixquí d' un jardiner y d' una jardi- «nera, en lo jardí de Saint-Rémy. De set pobres infants so «lo primer.» Joseph Roumanille feu sos estudis en lo collegi de Tarascó. Fou de primer professor en lo col-legi municipal de Nyons (Drôme) (1844-1845), y en un col-legi particular d' Avinyó (1846-1847), y després en 1847 corrector

de la imprenta de F. Séguin major, lo qui publicava llavors algunas obras molt importants: *Catena aurea* de St. Tomás; *Tertullianus predicans*.

A instancias de Mr. Séguin, Roumanille copiá de un exemplar únich las *Révélations de Sainte-Brigitte*, las revisá, las corretgí y *proh! scelus!* las modernisá segons las instruccions formals del mestre estamper. Cansada sa vista per las penosas funcions de corrector, hi renunciá y s' establí llibreter en l' any de Dèu 1855, creant una casa que vint anys d' esforsos han lograt fer próspera. Nostre company Dézobry, l' autor de *Rome au siècle d' Auguste*, donantli provas de la mes benévola confiansa, omplí los prestatges de sa botiga. L' exemple venia de dalt y fou seguit per tots los llibreters parisenchs.

He dit que Roumanille es poeta y torno ab pler á sas poesías. A vint anys, diu Mr. Saint-René Taillandier, escrigué uns versos com los que 's solen fer al sortir del col-legi, versos senzills, sens pretencions, verdadera poesía de familia. Eixos versos los destinava á sa mare, y un vespre á la vetllada los hi recitá; lo jove poeta s' havia fet una il-lusió que 'l desengany va desvaneixe: la pobra dona no 's recordava ja del poch de francés que havia aprés á costura. Los versos eran escrits en una llengua qu' ella no entenia. Lo humil cantor llavors comensá á pensar y va dirse á si mateix: «Nostras mares no saben prou de francés per en- «tendrer los cants que la tendresa filial nos dicta, cantem, «donchs, en la llengua de nostras mares. Procurem formar «una literatura per la llar de nostres pares y de nostres «avis.»

D' aquell jorn endavant, Roumanille feu vot d' escriure versos provensals, ab lo ferm propósit de substituir una poesía sana, franca, honesta y veritablement popular, á n' aquell desgavell de paraulas grosseras que *mataran la ignocensia* en las orellas dels nins.

Després de llarchs estudis, s' entregá á sa inspiració poética, comensá á llegir als treballadors de la ciutat unas narracions familiars, uns apólechs morals, excellents quadros de género en los quins sempre la llissó s' destacava de la alegre vivesa dels detalls. En ell venian á juntarse la gracia somrienta d' un moralista cristiá ab la verbositat d' un Teniers provensal.

Digitized by Google

L' *Écho du Rhône*, imprés á Tarascó, havia publicat de 1835 á 1838 sas primeras poesías. Lo *Publicateur d' Arles*, lo *Mercure d' Apt*, l' *Indicateur d' Avignon* recullíren las flors subsegüents que Roumanille aplegá en 1847 baix lo títol senzill de *Li Marguerideto* y pot considerarse com la primera manifestació de la renaixensa literaria en Provensa.

Vingueren aprés *li Sounjarello*, poema, 1852; la *Part de Dieu*, precehida d' una disertació sobre la ortografía provensal, 1853; la *Campano mountado*, poema heroi-cómich en set cants, 1857. Totas eixas poesías publicadas á part y sovint reeditadas foren reunidas, en 1860, en un volum intitolat: *Lis Oubreto*, en vers, in 18 jés. VIII—360 planas. Altra nova edició revisada, corretgida y considerablement aumentada ne fou feta en 1864, in 18 jés., ab una introducció per Armand de Pontmartin, XXXVI—359 planas.

Los escrits en prosa de J. Roumanille (quasi lo únich prosador provensal) han estat aplegats en un volum intitolat: *Lis Oubreto en proso*, in 8.°, 429 planas. En ell s' hi veu una guerra declarada á la demagogia meridional del 1848. Enfront dels oradors de la república roja, Roumanille se mostra lo defenedor de las costums antigas y de las santas tradicions. Tots sos petits llibells son obras mestras de entussiasme y de bon sentit. Son comedias inspiradas per lo espectacle dels carrers, escenas del género de Aristófanes. S' hi riu, y com mes va mes....

Vint y tres anys mes tart, després de la guerra de 1870-71, de dins de casa nos vingué lo perill y la vergonya. L' ateïsme s' manifestá en las zonas del mitjorn, multiplicant fins á l' infinit las ceremonias y las festas de la religió del buyt, es á dir los enterraments civils. Mes en lo mitjorn mateix tenim la musa d' en Roumanille á punt per protestar contra aquella fanfarronada sacrílega. *Lis Entarro-chin*, * diu Mr. Armand de Pontmartin, «es una obra mestra de color local, de honesta malicia y de bon sentit.» Eixa obra arribá aviat á la 6.ª edició. Estampat ab luxo, en paper de Holanda, ilustrat ab 18 composicions fora del text, plenas de xispa y bon humor: eix volum honra al ensemps al poeta y editor Roumanille, y á l' estamper Séguin.

* La paraula *Entarro-chin* (enterra-gos) á propósit dels empressaris de enterros *civils*, es ja proverbial en Vaucluse.

Digitized by Google

Eixa campanya contra l' ateïsme y la demagogía fou portada felisment á cap, y la creu de cavaller de la Llegió d' honor vingué en lo 4 d' Agost darrer, á recompensar, ab aplauso de tothom, al bon ciutadá, al poeta inspirat, al modest llibreter d' Avinyó.

«Tinchme per molt ditxós en la ocasió present, escribia «ahí á un seu amich, per molt ditxós d' haver donat lo pri- «mer cop de cávech á eix benhaurat recó de terra proven- «sal, avans tot plé d' esbarsers y argelagas que 'ns dona «avuy—en recompensa de mos treballs y de mas penas— «unas flors tan olorosas y uns fruyts tan assahonats. Ja «vaig endevinarho bé quan desde l' any 1835, essent en- «cara noy, vaig posar mans á l' obra ab irresistible passió; «ab un entussiasme ardent y tan jove, entrevegí, dich, que «ma estimada Musa de Provensa faria miracles. Ella ha fet «*Mireïo* y *Calendau*, sens contar tot lo demés. Grat sia á «Deu.....»

Al nom de Roumanille devém juntarhi lo de Frederich Mistral, l' inmortal autor de Mireïo *, que fou son deixeble á la escola com ho fou mes tart en los restaurats dominis de la llengua y literatura provensal; Teodoro Aubanel, fill d' un estamper d' Avinyó que reuneix á las creencias de sa propia llar una imaginació inquieta y trista, y es ara un dels mestres de la pléyada de Felibres. ** Lo president de eixa academia es en Mistral. Homero y á la vegada Virgili de la Provensa, ell es avuy dia l' iniciador y promotor de eixa escola que los lletrats de Europa estudian y aplaudeixen, y á la qual desitjém llarga vida.

May alabarém prou la encisadora gracia ab que Roumanille proclama la superioritat de sos émuls, Mistral y Auba-

* Una traducció francesa y la música de Gounod han popularisat lo poema *Mireïo*.

** Lo 21 de Maig de 1854, diada de San Estello (Santa Estrella) en lo calendari provensal, Roumanille y sos amichs determinaren pendre lo nom de *Felibres* (pareixentlos gastat lo nom de trovador). Felibre ve del grech y equival á amich de lo bell. Tots aquells que han fet ó fan valerosament sas provas son rebuts com á membres de l'Academia dels Felibres. En Novembre de 1854 fou creat per los Felibres *l' Armaná provençau* per 1855. Des d' allavoras han anat publicantse sens interrupció y de molts dels anys se n' es acabada la edició. Lo éxit cada any creixent de eix almanach, ha fet que lo tiratje degués esser aumentat fins á deu mil exemplars.

nel, lo cuydado ab que ha publicat *Mireïo*, assenyalant la obra de son amich com la epopeya de la Provensa moderna. Fem vots pera que Roumanille seguesca per molts anys fidel á la poesía y á nostra professió. Las nostras simpatías lo seguirán en eixa doble carrera.

E. B.e

Traduit del *Journal de la Librairie*, per Alvar Verdaguer.

Digitized by Google

NECROLOGÍA

UN RECORT

AL DOCTOR

EN PERE VIVES Y CEBRIÁ

La curia catalana está de dol, puig en breus anys ha perdut algunas de sas millors llumeras. No consumits encara los ossos dels Drs. Rey y Roig, den Martí d'Eixalá y altres, faltá Permanyer; seguiren Anglasell, Pons y Gallarça, Esteve y Tomás, lo Dr. Gibert, en Manel de Torres: avuy plorám al egregi Dr. Pere Nolasco Vives y Cebriá!

Eixos vuyts que de poch en poch ó á colp soptat causa la mórt, son doblement plorables, així per lo valer científich de tals subjectes, com per las bonas dots personals que en ells resplandiren; circunstancias ja difícils de reunir en nostra disipada societat.

Y per cert, si be entre la gran copia de gent que forma una generació abundan los llistos, ambiciosos, falsos y altres pitjors, escassejan los que á boca plena poden dirse hómens de bé. Heus aquí com casi ve á ser un dól públich la pérdua de quiscú d'ells, ja que entre moltas desenas y centenas, será difícil trobar qui mereixia reemplassarlos.

Digne entre ls' dignes, lo Dr. Vives fou sens dupte un dels juristes qui mes valgut nom gosáren per sas llums, per sa dretura, per son consell y per son exemple en tot sentit. Com á jurisconsult, basta coneixer la celebrada obra *Constitucions de Catalunya*, comentaris al dret catalá, trets dels millors casuistas, y apostillats ab gran criteri y experiencia propia,—fruyt primerench de sa joventut, y no obstant digne de la práctica consumada de un savi anciá, que per molts anys y vuy encara, ha anat y vá en mans de tots los qui s' consagran al dur ministeri de la justicia;—basta, re-

Digitized by Google

petim, la noticia de semblant obra, perque lo nom del Doctor Vives brillia perpétuament ab la gloriola de las celebritats.

Tant identificat se trobava ab sa propia doctrina, que era com un llibre obert, al qual ab confiansa y fruyt recorrian no sols los particulars, sino los mateixos companys de facultat, per ventilar qüestions árduas, y resóldrer ab segur criteri dificultats llegals y de aplicació.

Durant llarch temps, sa vida fou una consulta no interrompuda, un estat de consell permanent, últim terme de resolució ó de avinensa, ja apurats tots los medis conciliatoris, com árbitre, liquidador, compromissari, ters en discordia, etc, etc.

¡Cuántas familias li deuhen son repós y sa fortuna! Cuántas llágrimas ha aixugadas y miserias socorregudas! Cuántas desgracias é injusticias ha reparat ó previngut eix ministre ocult de un excels sacerdoci; eix operari ferm de un treball superior al del atleta, en quant la intelligencia sobrepuja á la forsa; eix modest héroe, que ferm al peu del canó fins á la hora suprema, ha servit mes á la causa humana que ls' famosos guerrers y afamats polítichs, hisendistas, calculistas, perque sa missió fou benefactora y reparadora, y no destructora ni perturbadora, tant mes enaltida quant mes reservada; per exigir un constant sacrifici de la alta llum de sa rahó, llum que brilla per pochs, y que menys d' aquests pochs acertan á seguirla, imposantse altres grans sacrificis; tot á fi de servir á la viuda, al orfe, al matrimoni desunit, als pares, fills y amichs agraviats; es dir, la difícil curació dels mals que mes secreta y coralment afectan lo recte benestar de la societat.

Diem que una eminencia semblant á la del Dr. Vives no sols es un dó singular del cel, sino una qualitat penosa de adquirir, perque argüeix tremp molt ferm pera sobiranas abnegacions. Lo recte criteri ve imprés en la front de tothom,—lo criteri, germá de la conciencia, que guia al home en lo breu camí de sa vida, y com dit de Deu l' endressa per lo entrebanch de sas lluytas y passions. Mes, desobre lo recte criteri, hi ha aquell gran sentiment de deber y justicia que forma los Sants, los filosops, los pensadors, los propagandistas, los grans hómens en general; perque la justicia es lo suprem fi de las accions humanas, aixi com la veritat

Digitized by Google

ho es de la ciencia. Quin ministeri, donchs, pot dirse superior al de aquell que en virtut de disposició y vocació natural, viu consagrat de prop al servey de la justicia? No guanya certament als que dalt indicàbam, resorts segonaris de un objecte molt menys en relació ab lo bé racional del llinatje humà?

Pero encara dels sérs axí aventatjats, n' hi-ha molts que flaquejan desviantse, y per ambició, vanitat, interés ó altres móvils, acaban fent un abús punible d' aquellas mateixas qualitats, de hont provenen tant grans danys socials; perque no en va dóna fum lo qui deuria donar claror, y quant una intelligencia preuada abusa, sas desviacions son de funest esment y carrejan grossos mals. Recordém en lo sagrat llibre de Job, un exemplar de lo qu' es l' esperit de justicia enaltit fins á lo sublime.

Ara be: si l' home just per principis, subordina á la mateixa norma de conducta totas sas accions; si en lloch de escarriarse per los molts caminets que condueixen á perdició, segueix en tot y per tot la recta via, fentse viu spill de quant professa y predica: nó pot dirse contínuo mártir del deber, puix á cada moment sacrifica lo que á cada moment atrau á tants d' altres? No es verament un héroe sens petulancia ni vanagloria, lo qui s' constitueix padró d' espós, de parre, de amich, de patrici, bon ciutadá y home honrat, sempre lleal, sincer y modest, fins á humillar sa innegable superioritat al parer de altres inferiors, baix aquell sant respecte, noblesa y delicadesa de sentiments que son patrimoni del savi?

No alcansárem la fortuna de intimarnos ab dit Doctor, pero si de tractarlo ab alguna confiansa. Ja en la fas, mirall del ánima, portaba retratada sa homenia de be. Aquella color animada y fresca, aquella sanitat que rebossá fins á sos derrers jorns, eran claríssim testimoni de sa regularitat de vida y severitat de costums: aquella mirada neta y oberta, revelaba la pau de sa conciencia y la mundicia de son cór; y com de la abundancia del cór parla la boca, may en sos llávis se ohí paraula imprudenta, sino sols un llenguatje á voltas afable, á voltas sentenciós, sempre lo convinent á subjectes de sa valensa. Temerós de Deu, perque en eix temor estriba la vera sabiduria, practicaba sincerament la relligió de nostres avis, de nostra terra,—eixa

Digitized by Google

relligió vuy neciament deprimida, á la qual no obstant tantas maravellas se deuhen, y sens la qual serán vanas quantas utopias se discorrian. Vencent tota contradicció, ell se mantingué fiel á las suas prácticas, y mes de una volta lo veerem entregat á ellas ab igual modestia, reculliment y sinceritat que en los demés actes de sa vida.

Enemich de pompas y grandesas, si be desempenyá alguns cárrechs públichs, ja com á síndich del Ajuntament, ja com á catedrátich de la Universitat, habent merescut també los honors de la magistratura; no figurá en llistas ni sisquera en diaris, abhorrint la política, perque mes que altres coneixia sa falsía y corrupció: bastábanli las comissions de confiansa que, sens buscarlas, plouhian sobre ell á tots moments, y los severs y augustos cárrechs á que consagrá sa llarga y profitosa existencia.

Tal es lo concepte que á nosaltres y á molts, també amadors de la justicia, meresqué l' il-lustre con-ciutadá y amich que acabém de perdrer.

En un temps en que tant s' enlayra á certas individualitats, sols perque han fet bombo de una ó d' altre manera, sians lícit posar una sensilla flor sobre lo túmbol del Doctor En Pere Vives, com testimoni per cap estil forsat, ans molt sincer, de admiració y bon recort, al egregí varó que de segur contará per sempre, entre los fills mes benvolguts de Barcelona. A sa iniciativa en particular, deu la casa de la ciutat la conservació y restauració de la part antiga del edifici, cosa que proba baix altre concepte, excellent gust artístich y entranyable patriotisme.

Encara que no l' rodejés l' aura popular, bé podem creurer piadosament, haurá merescut corona de gloria, lo qui ja en vida cenyí la garlanda dels justos.

Barcelona, novembre de 1874.

JOSEPH PUIGGARÍ

Digitized by Google

REVISTA

DE LA EXPOSICIÓ DE BELLAS ARTS

INAUGURADA L' DIA 18 OCTUBRE DE 1874.

(Conclusió.)

Quèdan ja consignadas las obras mès notables que forman part de la Exposició de Pintura; no obstant ne faltan encare algunas bèn dignes de fersen' menció.

Lo Sr. Peyró, jove valencià, tè esposadas tres obras—diguém duas—qu' honran l' Art valencià. La una, y la que mès complau als artistas en general es—*Una maja. Cabeza de estudio*—. L' altre es un *cuadro* representant lo cardenal Adrià d' Utrech rebent en lo palau del's Vilareguts en Valencia los capithostes de las germanías. Pot, en efecte, tenir aquest cuadro mès defectes que l' altre, pero tè un motiu y está pensat y estudiat; aixís, donchs, per mòltas desventatges que tinga un cuadro de tals condicions, creyém que deu posarse sempre al devant d' un estudi. De totas maneras lo Sr. Peyró revela mòlt talent y deixa veure en sas obras espontaneytat y conciencia.

Un altre jove valencià, l' Sr. Miralles, tè esposat un cuadro bastant regular—*Per no faltar á la cita*—, pero de son autor hem vistas obras mès importants qu' aquesta.

L' artista que mès malcontents ha fet aquest any ha sigut sens dubte l' Sr. Urgellés. Desprès d' uns quants anys seguits de ocupar entre l's paysatgistas los llochs de preferencia, aquest any en las tres obras qu' ha exposat ha volgut: ó pintar senzillament tres estudis, ó ha deixat apagar son talent per lo que mòlts se complauen en nomenar *realisme* y que no es sinó *futilitat*. Sentim no poder dir aquest any del Sr. Urgellés lo que n' hem dit altres vegadas y li aconsellém que torni al camí qu' acaba d' abandonar no comprenèm perque.

Lo Sr. Galofre ha esposadas tres obras de las cuals la principal es la que titula—*Recuerdos de Salamanca*—que á

mès de ser una de las obras del espressat artista, que mès nos han agradat, es un dels paysatges qu' aquest any sobressurten, ja per tenir interés, ja pel bon recort que porta d' aquellas serras blavas.

No gayre mès cridan la atenció las obras esposadas aquest any pel Sr. Armet. De sis cuadros, cinch los titula paysatges, no passant d' estudis de verdissas y canyadas; y per mès que tingan detalls bèn pintats ès casi impossible qu' interessin. A un jove, que no fòs lo Sr. Armet, y emprenguès lo camí de la Pintura los hi passariam com á *estudis*, pero desde l' moment que son obras de un pintor acreditat tenim dret á exigirne mès de lo que nos ofereixen.

Duas obras tè esposadas lo Sr. Dot, y sentim que la execució no responga de mòlt á la idea, que tant va agradarnos. Son *L' Hivern* y *L' Estiu* representats: l' un pél carro de la llènya y l' altre pel carro de las garbas. Lo primer d' aquestos dòs cuadros no espressa ni en color ni en detalls la penuria que sòn autor haguèra volgut ferli espressar sens dubte; lo segòn en lloch de respirar la vida, l' alegría y la xafogor de l' estiu, te per fondo un cel negre, boyrós y emplujat. Sentím que l' autor hagi esguerrat aquestos cuadros en la forma, ja qu' en concepte sòn del's pochs de la Exposició que n' tènen. De tots modos aplaudim la idea.

Alguns joves de última cullita han aparescut en la present Exposició, fent concebir bonas esperansas. Entr' ells citarem al Sr. Pujol autor de varios payssets y un cuadret mès ben sentit qu' espressat, que ab tot y que no son obras cumplertas descubreixen un estudi constant de la naturalesa. Recordem també algun cuadro del Sr. Carbonell, sobre tot lo titolat—*Las deu horas*—en lo cual l' autor ha batallat fermament per trovar llum y espay. Lo travall qu' ha esmersat en aquesta obra li lluhirá sens dubte en un' altre qu' emprenga. També revela estudi l' cuadret del senyor Romeu, que tè per títol—*Amiguitas*—, de llum bèn disposada, y del cual la figura principal tè importancia sobre tots los detalls y accessoris del cuadro. Encoratjem á aquestos joves á perseverar en lo estudi de la naturalesa y en saber algun dia agrupar los estudis qu' are fassin al vol d' una idea ó concepte.

Un cuadro quèda encare, que atura al públich (?) pero es

Digitized by Google

per lo trivial y pueril. Nos referim á la broma del Sr. Borrell titolada—*Una cosa que no pot ser.*

Mòlts sòn los cuadros mès ó menos importants que podriam anar citant, sinó temèssim fernos pesats è insípits; pero d' aquestos cuadros un gran número, la major part potser, sòn indignes de fixar los ulls dels concurrents á la Exposició.

No tè tampoch gran importancia la secció d' Ayguada, sent en ella lo mès notable: varios *estudis* del Sr. Rigalt (D. Agustí) y Sr. Alorda; algun paysatge dels senyors Pujol y Arrant, y una impresió de Madrit á l' hora de posta, obra del Sr. P. G.

En la secció de Grabat los senyors Gomez, Parys y Romèu —únichs expositors—representan cada hú un paper digne ab tot y l' poch camp qu' en nostres capitals tè encara l' grabat en fusta.

Respecte á Litografía no recordem altre cosa qu' un rehim del Sr. Miravent, litografiat pèl Sr. Serrallonga, la cual reproducció s' confòn casi bè ab l' original; no sembli això una pulla dirigida contra aquest.

Fins aquí tot lo referent á Pintura; y entrem á la secció d' Escultura que pot dirse quèda concretada á un noyet, del Sr. Roig, tant ple de vida, mohiment y correcció de forma que l' jutgem una de las obras mès apreciables de sòn autor. Lo n' felicitem com s' ho mereix.

Y, finalment, tè tant poca importancia la secció d' Arquitectura, que per lo poch que podriam dirne preferim no dirne un mòt.

Aquest efecte nos ha produit la derrèra Exposició d' objectes d' Art, deixantnos per recort la indiferencia. Y bèn segur que tots los que l' hagueu recorregut sense catálech, si al surtirne l' heu fullejat pot ser pels títols no haureu recordat un sol cuadro.

Un número reduhidíssim d' obras porta l' modest títol d' *Estudis*, pero á dreta lley deurian titolarse aixís las tres cuartas parts. Es que nostres artistas no han comprés en son major número l' *Realisme*, y en lloch de ferne l' áncora

Digitized by Google

de salvament de l' Art l' han embrutit cayent en lo que podriam nomenar *materialisme* ó *escepticisme* de l' Art.

D' aquí vè la fredor que s' esperimenta al surtir de la Exposició y que al fixar la vista en los arbres del Passeig olvideu casi completament lo qu' acaveu de veure á dintre. La part mès numerosa de cuadros sembla fèta á máquina; pochs sòn los que revelan en sos respectius autors la existencia d' un cor y apenas d' un sentiment.

Es precís aixecar l' Art del precipici hont s' enderroca, ó sino las obras del's nostres artistas acabarán per no tenir mès que miradors; res d' admiradors. No hi ha dupte que l' Art se trova avuy dia en Europa á una altura hont may havia arribat, y deu gran part de sa gloria moderna al *Realisme;* pero quan lo Realisme s' ha decantat á un cantó tant fatal per l' Art, hem vist bè de quina manera ha sigut desayrat en las derrèras Exposicions y Concursos. Los artistas Alemanys pensan, los francesos sentan, los inglesos executan. En cambi en Espanya que tan per la riquesa de son cel y terra com per las calamitats de que fa mès d' un segle ès la víctima... (1) nostres artistas semblan refusar las ofertas de sa mare patria. No consisteix en sols pintarlo fer un cuadro, sino en sentirlo avans y en pensarlo. Desgraciadament entre nostres artistas contemporanis los que tènen la forma no pensan ó no sèntan y l's que pensan y sèntan, volent fer apendre de memoria al poble alguna gèsta gloriosa de nostra terra la dissecan entre corassas y mantells de púrpura.

L' dia que l's artistas espanyols procurin unir en sas obras, forma y concepte—agermanant realisme y sentiment—nostres Exposicions de Pintura podrán posarse al devant de las Europeas.

Pero per aixó es precís l' *unitat* y l' *concurs*, y aquest any s' arrunará l' Edifici hont fins are s' han celebrat las Exposicions, y aixó sens esperansa de que l' any vinent ó un altr' any tinguem aixecat un altre edifici que l' substitueixi.

Ja com sis anys endèrrera quedem de nou condempnats á veure y jutjar las obras artísticas catalanas ab la escassa claror d' un carrer y al través dels vidres d' un aparador,

(1) Ha d' inspirarshi l' color y l' sentiment.

Digitized by Google

hont se reflecsan las impertinents siluetas de mil transeunts.

Ab un sol detall de gran importancia volem acabar lo present article. Ab los sis anys de celebrarse Exposicions en lo local á que avuy nos referim, s' han venudas en éll obras per valor de setse-mil duros. Ni may los artistas s' havian vist tan bèn recompensats ni may havia demostrat lo públich tant sentiment è interés artístichs.

Novembre 1874.

APELES MESTRES.

Digitized by Google

ARNALDÓ DE BESEYA

I

Un vassall del nostre comte,
Lo rey sarrahí de Denia,
Te pahor de perdre 'l ceptre
Que altres reys li mohuen brega.
Al comte demana ajuda
Y haver monedat s' en mena
Y un aplech de cavallers,
De cavallers de la terra.
També s' en duu n' Arnaldó,
Fill de Rambau de Beseya,
Qu' encara qu' es nin y jove
Com bon bataller torneja.
N' Arnaldó s' en va... tots ploran...
Mes que tots plora y gemega
En Robert Dalmau lo patje,
Son companyó d' infantesa.
Lo bon clergue del castell
A la Verge per ell prega,
Y lo vell Rambau li diu
Ab cap dret y veu sencera:
«Mon car fill, serva tres coses:
Fé, llealtat y prohesa.
Fes que ningú del llinatje
De ton nom s' envergonyesca.»

II

En Rambau, com es tan vell,
Pel regiment ja no basta:
Ab pas tardá y cap enclí
Sempre fa mitja rialla.
Per so ha tornat son hereu,
Cavaller de anomenada,
Y fan festes los vassalls
Y en Robert, molta gaubansa.
Lo ver amich d' Arnaldó,
Lo qui tan fort l' anyorava
¡Be se 'l mira! ¡be 'n apren
Com ell maneja la llansa!

Digitized by Google

Vol vestir los seus colors
Y l' estrafá quant cavalca,
¡Si se l' escolta de grat!
De noves ¡si n' hi demana!
Arnaldó ab plaher retrau
Dels sarrahins manta usansa;
Llurs amples vestits de seda,
Anaps d' or, llanties de plata;
Llurs jardins tan ben olents
Ab cants d' aus y remors d' aigua,
Llurs palaus que al sol relluhen
Com si fossen d' esmeralda:
Y tanta trova plasent
Tan bell so y ayrosa dansa
Y 'l saber de llurs doctors
Que diu que 'ls estels traspassa.
Assó compte 'l senyor jove,
Prop del foch de la gran sala,
Y als sirvents y als homes d' armes,
Aytal rahonar encanta.
En Rambau, com quí no ho sent,
Sempre fa mitja rialla,
Lo bon clergue del palau
Roda 'l cap sens dir paraula.

III

Ja poch parla n' Arnaldó,
No cavalca ni torneja,
S' enmagreix mes cada dia,
Qualque tristor lo rosega.
Sembla qu' en Rambau no ho veu;
En Robert que prou ho veya
Cerca remeys prop y lluny
Y consells de tota mena.
En fa venir un jueu
Mitx desfet per la vellesa.
Son cap li toca als genolls
Y sa barba s' arrossega.
Ha vist las set parts del mon
Sens deixar illa ni terra,
Muntant puigs, ficantse en baumes
Sols per cullir una herbeta.
La herbeta guareix molts mals.
No guareix lo de tristesa;
Per so al mesquí n' Arnaldó
No li trau la que 'l rosega.
D' amagat porta en Robert
Una dona fatillera

Digitized by Google

Que si vol, floreix lo prat,
Si vol, l' arbre se corseca.
  Diuhen que 'l sol la obeheix
Y en sa cambra de nit entra,
Mes ja sia que sap tant,
No ha sabut tornarse bella.
  Escriu figures al ayre,
Va endevant y torna arrera,
Canta estranyes oracions
Que sentirles fa feresa.
  Tant se val.... del cavaller
No minva 'l mal ni la pena
Y á Robert y als bons vassalls
Esperansa no 'ls hi resta.
  —Una nit, que ningú ho veu,
Arnaldó surt en finestra
Que mira cap á mitxjorn,
Cap á les terres de Denia.
  Canta un cant molt dols y trist
Que no es pas de nostra llengua.
Óuenlo y fujen del niu
Lo mussol y la xibeca.
  Lo guayta que s' endormisca
A la mes alta torrella
Se pensa qu' es prop del mar
Y que canta la Serena.
  Ab lo trepitx del ramat
La veu llunyana 's barreja:
Lo pastor tem que hi ha fades
Y camina mes depressa.

IV

  A en Robert Dalmau lo clergue
L' ha apaygabat y 'l sermona:
Ja 'n te uns altres pensaments
Y son cor se reviscola.
  Escomet á son amich
Y li diu: «vinguda es l' hora
De anar á beure á una font
De pau y de vera joya.
  Anirem á Montserrat
Per pregar á Nostra Dona
Ab donzells y cavallers
Als qui ton penar congoixa.»
  —«Anáuhi, respon, pel goig
La mev' ánima ja es morta:
La benhauransa dels altres
Doblada tristor me dona.»

Digitized by Google

En Rambau, que n' era allí,
Ara sí que 's veu qu' escolta;
«Veshi, t' ho mana qui pot»,
Diu ab cap dret y ab veu forta.
Gran tráfech n' hi ha al castell,
No hi queda ni un' arca closa;
Uns s' afanyan, altres van
A fer arribar la nova.
A Collbató se congregan
Arnaldó y sa gent cofoya
Ab donzells y cavallers
Als qui son penar congoixa.
Negra nit la professó
Serpejant puja la costa,
Y veu, al naixer lo sol,
Lo monastir á la vora.
«Allí es» tots cridan y cantan:
«Pregau per ell, gran Senyora.»
Los moixons cantan també
Y alegre campana sona.
Los boixos y 'ls gonfanons
Balandreja l' aura dolsa;
Tot mitx sembla que 's desperta
Y mitx sembla que reposa.
Ampla y pregona s' esten
La montanya del sol roja,
Y fa al cim com torres d' or
Dins de llacunes de boyra.
—Per revenir n' Arnaldó
S' es assegut á una roca:
Ningú 'l mira. Una centura
Se trau obrintse la gona.
Una centura de seda,
De perles brodada tota
Que diu ab lletres moresques
Los noms de Arnaldó y de Lobna.
¡Ab quin neguit se la mira!
Sent dins del cor una forsa
Que l' empeny pera que clave
Al nom de Lobna la boca.
Mes ab ayre de greu pena
Tot de sopte clama: «¡fora!»
Y gita lluny la centura
Qne ja pels abenchs rodola.
S' aixeca del aspre seti
Y ab gran cuyta s' agenolla,
Y canta ensems ab les altres:
«Pregau per mi, gran Senyora.»

Setembre de 1874.

M. Milá y Fontanals.

Digitized by Google

Á UN AUCELLET

Jo tinch una gabieta
tota pintada de vert,
hont viu la meva alegría,
un petit, festòs aucell.

Aixis que l' aubada apunta
ja per veurem se daleix,
y piula d' una manera
com si «m' anyoro» diguès.

Mentres prop d' ell passo 'l dia
sempre está d' alas batent
y en son piu piu endevino
un «jo t' am, jo t' am» etern.

A la tarda quan paivaga
la viva claror del cel
un pinyonet jo li dono
que dels llavis ell me 'l pren.

Desprès aprop meu refila
mentres estich aprop seu,
y si per etzar lo deixo
ja ningú cantar lo sent.

Ditxòs ell que dins la gabia
es felis y lliure 's créu:
trista de mi que so lliure
y tinch lo cor presoner.

Ditxòs ell que re ambiciona
fora del lloch hont es prés,
y la llibertat no anyora,
donchs no sab llibertat qu' es.

Trista de mí que voldria
no haver vist tan ample 'l cel,
pus desig de volá al hora
tingut no hauria 'l cor meu.

Ample es l' espay que 'm tentava
ab son puríssim mantell;
¡com ab pler lo cambiaria
ab ta gabia, oh dols aucell!

Canta, canta: aixis mas penas
ne tindrán millorament,
aucellet, sol de ma vida
alegra, alegra 'l cor meu.

AGNA DE VALLDAURA.

Digitized by Google

CORRESPONDENCIA

Lleyda 20 de Octubre.

Ab lluiment complert, que gens ha desmerescut del d' anteriors anyadas, y ab l' entussiasme que fan revíurer sempre las poéticas festas hont, destituits de tota mala llevadura, s' admiran y se enalteixen los mes purs afectes de l' ánima, tingué lloch en la tarde del passat diumenge lo dotzé Certámen dels que anyalment celebra la Academia bibliógrafo-mariana d' aquesta ciutat. Ni menys podia succehir. Prou be ho esplicá lo ínclit Sr. Director D. Joseph Maria Escolá al explanar en un magnífich discurs, á propósit de las grandiosas emocions en quiscun de eixos actes rebudas, que tant com á la fi 'ns fatigan los meros gojos materials, y com caduchs y reduits enujan, tant mes complauen aquellas dolsas expansions de l' ánimo, mogudas d' un amor infinit é inmens que mes satisfá, com mes se saboreja. Y prou be ho testimoniá lo digne Sr. Secretari accidental de la Academia D. Joseph Antoni Mostany, que ho fou també de la Comissió censora, per no permétrer enguany al ordinari desempenyar aytals funcions un dolorós trastorn de familia, al descriurer ab llenguatge escullit y valentas pinzelladas las dots mes relevants dels poetas triunfadors que en mitg de las tempestas de la vida no habian vacil-lat en despenjar dels sálzers llurs liras armoniosas per dirigirne cants á Aquella que—Emperatriu de terra y cels—pot enfrenar la alborotada mar y esbargir, desfetas, las borrascas.

Com de costum, la Musa catalana, intrépida, acudí á la lluyta, rival noble mostrantse en son valiment de la Musa de Castella. Aixís fou que l' públich numerós é intel-ligent, quals palmadas habian ans victorejat los noms d' En Timoteu Domingo Palacios, de Na Narcisa Perez Reoyo de Boado y d' En Joan Batista Pastor Aicart, guanyadors del llimó, de la poma y de la pera d' or y d' argent, com respectius autors del poema de la llegenda y de la oda castellana de mes estima, sens escasejarlos á Na Isabel Cheex Martinez y á En Marian Batanero, obtentors d' accéssit; eix mateix públich aplaudí calorosament los hermosos conceptes y esmerada execució de las trovas de nostra terra que llorejadas s' anunciaren. Foren aquestas una preciosa invocació «A la Inmaculada Verge Maria» del alicantí Pastor Aicart, á qui, separadament del premi de poesía castellana dalt enumerat, tocá á mes l' accéssit de esta última: un delicadíssim y tendre romans *A la Mare de Deu* degut á la inspirada mallorquina Na Victoria

Digitized by Google

Penya de Amer, qual accéssit obtingué la carinyosa jovencela mayagüezana Na Emilia Palau; y la descripció enérgica que ab tot lo gust de la vera poesía popular, baix lo títol de *Lo dilluns de Sant Qujesme* fa en Pau Bertran y Brós, de Collbató, d' un fet tradicional miraculosament esdevingut en la guerra dels francesos: lamentantse que un prech en aquest sentit interposat no consentís anunciar lo nom del autor á qui perteneixia un afectuós *Cant de llágrimas* mencionat honoríficament.

Segueix, donchs, d' enhorabona aquí l' aymada llenga de nostras encontradas: que aixís com en Barcelona rumbeja sas galas cada primavera, y las lluí un afortunat estiu en la ciutat de Tarragona comarcana, y á Girona las aporta en la tardor ara ja per tercera volta, visita tots anys, en la tardor també, á sa bona amiga Lleyda, vehent en los que avuy s' han pogut casi dir sos «Jochs fruytals» placévolment coronats son enginy y sa bellesa. De enhorabona está, donchs, com enssemps deuhen estarho los incansables continuadors dels Certámens académichs de Maria, ja que fentli rocle tant amorós en sas poéticas veremas, li deixan ostentar uns dons, que no n' hi ha pas altres mes saborosos ni mes richs, ni que dongan major alegría als cors, ni als enteniments mes vida.

Ll. R

Girona 8 *Novembre de* 1874.

Seguint la consuetut establerta dès de dos anys enrera, l' *Associació literaria* d' esta capital convocá en pública sessió als poetas premiats en lo Certámen d' enguany, cual solemnitat tinguè lloch—apesar dels mals vents que corrian—lo dimars dia 3 del present en lo lloch de costum ó sia en lo bonich saló de nostre espayós y elegant Teatre.

Las circunstancias no afavorian segurament la festivitat literaria de nostra benvolguda *Associació;* mes encara que contrariada y tot pèls aconteixements polítichs en que 's trobava envolta nostra ciutat estimada, aquella se portá á bon terme, superant hasta—sí així 's pot dir—las esperanças que havian concebut tots los qui, com nosaltres, miran sempre ab lo mirall d' un fundat optimisme lo desenrotllament de las cosas *de la terra.*

Digitized by Google

Bè es cert que la escassa concurrencia de forasters á Girona en los dias de *fira* se fèu notar en la sessió literaria de que venim parlant, degut al bloqueig que pochs dias avans havian posat ó *imposat* los carlistas; emperó no per aixó á la hora marcada—las 12 del dia—deixava d' estar lo Teatre omplert—ab poca diferencia dels anys anteriors—per un numerós y distingit auditori, entre 'l qual figuravan d' una manera per demès honrosa las més principals y agraciadas damas d' esta ciutat, á qui tan deuhen ja nostres poetas per las ricas joyas que tots los anys los hi ofereixen com á mostra de son desprendiment y de sa galantería per las lletras pátrias.

Obrí la sessió lo President de l' Associació y Jurat nostre benvolgut amich y llorejat poeta en Joan Baptista Ferrer, ab un bonich y correcte discurs sobre la *bellesa* que fou rebut ab forts picaments de mans per part del numerós é intel-ligent públich que l' escoltava.

Seguidament s' aixecá á llegir la consabuda Memoria lo senyor Secretari nostre amich n' Emilio Grahit. Per sa lectura sapiguérem que fóren 122 las composicions rebudas en Secretaria dès de l' anunci del Certámen, de las quals 74 eran escritas en catalá, 46 en llengua castellana y 2 en dialecte rossellonés.—A una indicació del senyor President, després d' acabar lo senyor Grahit la lectura de sa bèn escrita Memoria, se doná comensament á lo que 'l públich impacient estava ja esperant: es á dir, á la obertura dels plechs que contenian los noms dels autors de las composicions premiadas. Lo resultat per órdre correlatiu, fóu lo següent:

PREMI D' UN MEDALLÓ D' OR ESMALTAT.—Lo guanyá la poesía titolada *Lletra d' Amor*, qual autor aparegué ésser lo senyor D. Pere Mártir Fornells. En ausencia de l' autor, llegí la poesía lo senyor Vinardell.

Primer accéssit.—Poesía: *Al auba.*—Autor: D. Francesch Ubach y Vinyeta.—La llegí lo senyor Girbal.

Segon accéssit.—Poesía: *Queixas.*—Autor: D. Arturo Vinardell y Roig—L' autor mateix fèu sa lectura.

Menció honorífica.—Poesía: *Cant d' amor.*

PREMI D' UN RAM DE LLORER D' OR ESMALTAT.—Poesía: *Otger.*—Autor: D. Francesch Ubach y Vinyeta.—La llegí lo senyor Pellicer.

Menció honorífica.—Poesía: *La mortalla del francés.*

PREMI D' UN EXEMPLAR DE LAS OBRAS DE NICOLÁS.—Poesía: *A Dios*—Autor: Joan B. Pastor—La llegí lo senyor Pujol.

PREMI DE LA JOVE CATALUNYA.—Poesía: *Gent de la terra.*—Autor: D. Joaquim Riera y Bertrán.—La llegí lo senyor Pellicer.

Accéssit.—Poesía *La Verema*—Autor: D. Salvador Genís.—La llegí lo senyor Font.

Accéssit al PREMI d' UNA CORONA d' ARGENT.—Poesía: *La Patria* (oda)—Autor: Don Mariano Layta y Moya—La llegí lo senyor Rigau.

Menció honorífica.—Poesía: *A España.*

Digitized by Google

Premi d' una ploma d' argent.—Poesía: *Europa* (oda)—Autor: Don Joan Rodriguez Guzman.—La llegí lo senyor Ametller.

1.er *Accéssit.*—Poesía: *La locomotora.*—Autor: D. Isidro Reventós.—La llegí lo senyor Girbal.

2.on *Accéssit.*—Poesía: *Desitj.*—Autor: D. Francesch Ubach y Vinyeta.—La llegí lo senyor Font.

3.er *Accéssit.*—Poesía: *Lo Volcá.*—Autor: D. Francesch Matheu y Fornells.—La llegí lo senyor Vinardell.

Menció honorífica.—Poesía: *Consolació.*

Aquestas fóren las composicions premiadas y 'ls autors que meresquéren ésser distingits en lo Certámen d' enguany, en concepte del Jurat de nostra *Associació literaria.*—No es temps oportú encara pera fer un detingut exámen crítich de las obras premiadas; emperó si dirém que la lectura de moltas d' ellas fóu rebuda ab mostras de verdader entussiasme per part del respectable auditori que concorregué á la indicada solemnitat literaria.

Lo senyor Vice-president D. Celestí Pujol y Camps fou encarregat de despedir al públich y donar per termenada la sessió y ho feu ab un ben pensat discurs de gracias que tots los assistents aplaudirem ab forts picaments de mans.

Se 'ns oblidava fer constar que la part oficial estava dignament representada en la festa de que venim parlant, puig ademés del senyor Gobernador civil, assistí á la mateixa en persona lo senyor Alcalde de la ciutat y una respectable comissió de la Exma. Diputació provincial.

A las tres,—poch mes, poch menys—havia termenat ja lo Certámen, y serian las 6 quan una vintena dels més entussiastas que concorregueren á la festa, se reunian altre vegada en lo saló principal de la *Fonda d' Espanya*, ahont tingué lloch un modest *arrós literari* en honor dels poetas premiats, dels quals per desgracia solsament un pogué assistirhi, lo Sr. Vinardell, únich que per etzar se trobava dins de Girona. Allí llegiren y recitaren poesías los poetas Srs. Atmetller, Girbal, Franquesa, Ferrer, Pellicer, Pou y l' indicat Sr. Vinardell. La vetllada se passá alegra y cordialment fins á las 11, y tots, al retirarnos, férem promesa formal de continuar la obra comensada fins á deixar ben fondas las arrels y ben assegurat l' edifici.

¡Salut y fins á un altre any!

X.

Digitized by Google

NOVAS

En lo número 7, (primer de Novembre) de la *Revista històrico latina*, continua lo Sr. Bofarull sa réplica al senyor Torres sobre 'l primer llibre imprés á Espanya, y 'l senyor Parassols sas *Reseñas, aclaraciones y documentos notables pertenecientes á la historia del Principado de Cataluña*. En est trevall l' erudit Prebere s' ocupa incidentalment de la tradició del *Comte l' Arnau*, probant ab copia de datos, trets de documents auténtichs, que dita tradició no es mes qu' un confós embull de ideas relativas á personatges históricbs de distintas épocas, cap dels quals (ni 'l meteix Arnau de Mataplana, Comte de Pallars, que visqué á mitjan segle XIV y al qui segurament fá alusió lo principal d' aquella tradició) mereix la calumniosa fama ab que l' ódi del poble, incitat per certas exaccions pecuniarias fetas per aquell noble, ha perpetuat sa memoria.

Es també molt interessant la nova que 's dona en lo meteix número de l' existencia de varias sepulturas romanas en la montanya de Montjuich, que han deixat al descubert las escavacions practicadas prop de Vista-Alegre ab motiu de las obras del Port.

S' ha estrenat al Odeon una pessa en un acte, arreglo del castellá, ab lo títol de *Lo sargento Rompe y rasga*.

S' ha descubert en lo poble de Vilet, provincia de Lleyda, un magnífich paviment en mosaich que formava part segurament d' algun edifici de l' época romana; y en las escavacions que en lo lloch ahont está situat se practican s' han trobat ademés ánforas y altres objectes de valor arqueológich. Esperém que no s' interrumpirán aquellas escavacions y que 'l resultat de las mateixas será objecte d' algun lluminós trevall per part de nostres erudits, á fí de determinar lo carácter y l' importancia de ditas antigüetats.

Digitized by Google

Ha surtit lo número quart de *La Rondalla*, setmanari que ab lo curt temps que conta de vida s' ha captat ja las simpatías de tots los catalanistas per la bona tendencia y l' entussiasme que manifesta 'l jovent que 'l redacta.

Lo sumari es lo següent: «Novelas catalanas, per Enrich Franco.—Recorts históricħs, Los almogávers en Orient (continuació), per F. Rodriguez y Masdeu.—Lo vent (poesía), per Balbina Solá.—Efemérides N' Antoni de Capmany, per Joseph Fiter é Inglés.—Amor perdut (poesía), per Baldomero Escudé.—Corrandas, per S. A. y Clós.—Bellas arts, Esposició de pinturas, per N.—A la Dolors (poesía), per Joan Estruch.—Novas y curiositats.—Teatros, per Anicet Tecina. —Gra y palla, per diferents autors.—Correspannencia.

Dos nous setmanaris han vingut á aumentar lo nombre dels que 's publican en catalá: *Los cuentos de la vora del aygua* y *La Cucurulla Roja*.

En lo número del 2 del corrent del *Paris Journal*, s' hi llegeix un extens article sobre l' exposició d' obras y bocets d' escultura que ha instalat en aquella capital nostre eminent artista en Venanci Vallmitjana. Las contínuas llohansas que, tant á éll com á son germá Agapito, se 'ls fan en dit periódich, un dels mes llegits en França, acreditan la justa fama que han adquirit y van cada dia mes adquirint fora d' Espanya, los qui en ella tant s' han fet admirar per sas bellíssimas produccions.

La Excma. Diputació Provincial de Barcelona ha publicat en lo *Boletin oficial* un facsímil del escut que en endevant usará y es lo següent: en camp d' or quatre barras de gules, carregadas al centre ab un petit lonsange de plata y creu senzilla de gules, timbrat dit escut ab la corona de Príncep y al peu dos brancas, una de llorer y altre de olivera.

No podem menys d' aplaudir aytal modificació ja que tants gloriosos recorts evoca l' escut de San Jordi que la Diputació ha volgut unir ab lo de Catalunya.

Digitized by Google

L' haverse encarregat per l' Ajuntament al conegut pintor escenógrafo Sr. Soler y Rovirosa la part de decorat en la próxima restauració del Saló de Cent, dona lloch á esperar que será aquella una obra de veritable gust artístich.

Las sessions que tots los dissaptes celebra *La Jove Catalunya,* desde que fa un quant temps reanudá sos trevalls interromputs en la temporada d' estiu, se vehuen molt animadas. En ellas se ha donat lectura de trevalls en prosa y en vers dels Srs. Matheu, Blanch, Tomás y Salvany, Costa, Bartrina y altres, continuant lo Sr. Auléstia la de sos *Quadros d' historia catalana,* premiats en lo darrer certámen dels Jochs florals.

Actualment está preparant dita Societat la celebració d' una sessió estraordinaria en honor dels poetas premiats á Gerona, que se celebrará lo dissapte 21 del corrent.

La societat Económica d' Amichs del pais s' está ocupant ab molta activitat en tirar avant lo projecte pera l' Exposició general catalana y d' invents d' Espanya. L' haver nostre Municipi, nombrat ja la comissió que deu representarlo dintre de la que enten d' aquell assumpto, es una prova de la bona acullida que va obtenint lo pensament, y una garantia de que podrem veurel realisat.

Aplaudim com se deu, lo propósit de nostre municipi de restaurar lo saló de Cent tornantli lo carácter que antiguament tenia. Si 's realisa lo projecte en la forma que hem llegit en alguns periódichs, será á no dubtar aquell saló un dels mes bells y suntuosos qu' existeixen á Espanya.

La obertura de l' Exposició de bellas arts del passeig de Gracia ha coincidit ab l' exhibició dels cuadros dels senyors Caba y Gomez, artistas que han concorregut á las oposicions pera provisió de la cátedra de colorit y composició de l' escola de Bellas Arts. De la primera ne veurán nostres lectors en aquest número extensa ressenya; respecte á las obras dels Srs. Caba y Gomez direm solzament que abduas revelan grans qualitats, com aixis ho ha regonegut lo Jurat, premiant al Sr. Caba ab la cátedra y al sen-

Digitized by Google

yor Gomez ab una menció honorífica donada per unanimitat.

L' Ateneo de Valencia, á fi de conmemorar dignament lo quart centenari de l' introducció de l' Imprenta á Espanya, obra un certámen que 's verificará lo dia 20 del próxim Desembre y en lo qual s' adjudicarán los següents premis:

Una flor de plata á la mellor oda castellana que celebre l' invenzió de l' Imprempta.

Altre flor de plata á la mellor composició poética castellana ó llemosina en llahor de la Verge María.

Títol de soci de mérit al autor de la mellor memoria referent als orígens de l' imprempta á Valencia, sempre qu' aquest trevall continga novas inéditas sobre 'ls primers impressor d' aquella ciutat, y las obras que estamparen.

Ademés d' aqueix certámen, l' Ateneo se proposa celebrar, per la mateixa fetxa, una exposició retrospectiva de obras estampadas á Valencia desde l' introducció de la imprempta fins avuy, y altre exposició d' arts gráficas contemporáneas.

Las composicions que obten als referits premis deurán ser tramesas al secretari del Ateneo, en plech tancat, acompanyat d' altre ab lo nom del autor, avans del primer de Desembre próxim.

TAULA DEL PRESENT NÚMERO

F. Maspons y Labrós.	La Espluga de Francolí.	89
Alvar Verdaguer. . .	Un poeta llibreter..	94
Joseph Puiggarí. . .	Un recort al Doctor En Pere Vives y Cebriá (Necrología).	99
Apeles Mestres. . . .	Revista de la exposició de bellas art. . .	103
M. Milá y Fontanals. .	Arnaldó de Beseya.	108
Agna de Valldaura. .	A un aucellet.	112
Ll. R.	Distribució de premis de la Academia Bibliógrafo En Mariana de Lleyda. . .	113
X.	Festa poética de la Asociació literaria de Girona.	114
Frederich Soler.. . .	L' any Trenta cinch, (continuació.)	

Estampa de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 8.

Digitized by Google

SUPLEMENT

ASSOCIACIÓ LITERARIA DE GERONA

CERTÁMEN DE 1874

TITOLS Y LEMAS DE LAS COMPOSICIONS QUE HAN ENTRAT EN CONCURS

1. Lo bressol nou.—*La non non.*—2. Memoria Artístico-Histórica sobre el Monasterio de San Pedro de Roda (Provincia de Gerona).—*Labor omnia vincit.* (Virgilio).—3. La lligacama.—*¡Ay lasseta que faré.* (P. Serafí).—4. ¿Ahont?—5. Mon tresor.—6. A la Verge María.—*Vita, dulcedo, et spes nostra.* —7. Heroismo de Gerona.—*¡Oh Gerona inmortal, salud, salud!.*—8. María.—*Gloria y grandeza.*—9. Lo testament del manyá (Crema dels furs).—*Que es la mayor maldicion que pueden darte los hombres* (Romancero).—10. La Teixidora.—*Mon amor es teixidor.*—11. Los tres toms.—*Passant per davant de casa.*—12. Al Deu de la llum.—*Escoltam.*—13. Consolació. —*Laudate pueri, Dominum...*—14. Los trenta de 'n Gotti (1809).—*Heviam perdut cent valents companys.* (Mistral).—15. A m' aymia.—*Ay; aquella mujer, tan solo aquella—tanto delirio á realizar alcanza.* (Espronceda, *canto á Teresa*).—16. ¡A la patria!—*Los españoles unidos sois invencibles, pero sois demasiado orgullosos para serlo mucho tiempo.*—17. Lo rey y 'l caváller.—18. Queixas.—*Lo que va d' ahir á avuy.*—19. Ante dos tumbas—(A mi amigo C. Aniversario).—*Un año mas.*—20. Amor.—... *del alma inmaculado raudal copioso...* (Torrella).—21. La mortalla del francés (Romanç del séti de Giro-

Digitized by Google

na l' any 1285).—*Qui la volrá costarli há.* (Desclot).—22. Romanç históricb del séti de Gerona en l' any 1285.—*No la poc haver per guerra, mas per fam.* (Lápida memorativa).—23. Soletat (Fantasia—Stramps).—*¡Lejos de mi placeres de la tierra.* (Zorrilla).—24. Agrahiment.—*Jamay Verge es sorda —A qui li prega ab fé.*—25. Dolor y Conçol.—*Fides.*—26. Lo dia dels Innocents.—*Un cop l' any...*—27. Las niñas y las flores. (Emblemas).—28. A la Verge María—*Amor.*—29. Adeu! —*Ja res en mon cor resta.*—30. A la Sagrada Eucaristía.—*Caro mea veré est cibus, et sanguis meus veré est potus.* (Joannis, cap. 6.°)—31. Nostra poesía.—32. Mater dolorosa. (Poema lírich en alabança de la Mare de Deu de las Dolors.) *Non miremini, fratres, quod María martyr in anima fuisse dicatur... Fecit et hoc charitas, cui post (charitatem Christi) illam, similis altera non fuit.* (Sancti Bernardi, abbatis).—33. A Girona.—Sich.—34. Orém!—35. Voldrie jo ser Cantiniere. (Romanç-históricb.—Parlar Rossellonés.)—*Ridendo mores.*—36. A la manay done d' Estagell que á cada feste porte flors á la statoue d' Aragó ques á la plasse. (Romanç históricb.)—37. La verema.—*Com mes vi mes doctes.*—38. Al triunfo de Jesucristo en Jerusalen.—*Benedictus, qui venit rex, in nomine Domini, pax in cœlo et gloria in excelsis.* (Lucas. Capítol XIX. v. 38).—39. La guerra civil.—*Dissort de la patria.* —40. Esperança.—*Cuando será que pueda—libre de esta mansion volar al cielo.*—41. ¿Per qué ploras? (A mon benvolgut amich I. R. y A.)—42. Alvarez.—*Guerrer y martre.*—43. A María.—(Soneto). *Vita et dulcedo et spes nostra, salve.*—44. Richs y pobres. (Al meu fraternal amich J. Verdós).—*Beati qui lugent.*—45. Lluyta y victoria (Oda—á la senyoreta M. M. y Q.)—*¡Fé!*—46. Amors del altre mon.—*Allí se irán á juntar—Tus amores y los mios.*—47 La festa del Roser (A C...) —*Ruede la danza.* (Piferrer).—48. La patria. (Oda.)—*La patria es el corazon.*—49. ¿Al mon? No. ¿Al cel? Pot ser.—*Semper semperque.*—50. Oda.—*Memento.*—51. Lo vici. *Et ne non inducas in tentationem.* (O. D.)—52. A España.—*Pueblo que llenó la historia—Está mejor en la tumba—Que en el lodo.* (Vicente Barrantes.)—53. Amor.—*Fantasía.*—54. Romans novament tret del casament de 'n Pere Pau. (Endressat á mon car amich A. V. C.)—55. L' Iglesia Católica.—*En el Templo me inspiro sosegado—Por el Sol de Justicia iluminado.*—56. Amor maternal.—*Amor de Madre, que—todo lo demás es aire.*—57.

Digitized by Google

La locomotora.—*Miraula!*—58. Al heróico defensor de Gerona, D. Mariano Alvarez.—(Oda).—*La parte principal subiose al cielo;—Fué con ella el valor; quedóle al suelo—Miedo en el corazon; llanto en los ojos.* (Fray Luis de Leon).—59. A una nube.—*Yo soy el bardo solitario y triste,—Alma que cruza por el Mundo sola.* (Aurelio Aguirre).—60. Esperanza.—*Be n' haja 'l qui l' aguanta.*—61. A Estelrina.—*Lucero de la mañana —Dulce pensamiento mio...*—62. A la imperecedora memoria del ilustre defensor de la Inmortal Gerona, el inolvidable patricio é insigne guerrero D. Mariano Alvarez de Castro.—(Soneto).—63. ¡Alvarez y Gerona!—64. Mon amor.—*Llavors la vostra imatje—M' aparegué com angel de ventura...*—65.. La Sortija (Costums de Barcelona). *Cada terra—fa sa guerra.*—66. Un jorn en Montserrat.—¡*Quin dia tan felis*! —67. La campana.—¡*Via ford*! ¡*Via fora*!—*Via fora Catalans.*—68. Dolora.—*Sombra y Luz.*—69. Epígramas.—¡*Oh mores*!—70. Un Quid pro quo.—¡*Ellas...* ¡*Ellas siempre ellas*!—71. Timidez.—*Las personas tímidas rara vez son necias; pero tienen la desgracia de parecerlo.* (Senial-Dubay).—72. Un descubrimiento prodigioso.—¡*Oh tempora*!—73. A las hermosas de Gerona.—*Pues la pedís erótica—Allá vá esta.*—74. ¡¡Lástima!!—¡¡¡*Oh*!!! (De varios autores).—75. Esperanza.—*La Esperanza es un árbol en flor.* (Marsieu.) 76. Un deseo.—*Y dijo Dios al hombre; ganarás el pan con el sudor de tu rostro.*—77. Caridad.—*Las llamas de la caridad enjugan las lágrimas del dolor.* (***)—78. Malehida la guerra *Ne, pueri, ne tanta animis assuescite bella:—Neu patriæ valida in viscera vestita vires.* (Aneidos lib. VI).—79. La mujer.—¡*Es ella*!—80. Humillacion.—*Iban vestidos con capas de plomo...* (Dante).—81. Un pensamiento.—*Seguidme, y descargando golpes ciertos—Los contareis mejor despues de muertos.* (Zorrilla).—82. Malhaurança y conhort.—*Pobre del cor que no espera.*—83. ¡Miseria!—*Asi yo meditaba—en tanto me afeitaba—esta mañana mismo...* (Espronceda).—84. Epígramas.—*Hombre precavido vale por dos.*-85. Adios.-(Lauro y plegaria. poesía lírica).—*Ut sciat ommis terra, quia est Deus in Israel.* (1 reg. cap. 17).—86. A D. Mariano Alvarez de Castro. (Defensor de Gerona en 1808.—Oda).—*El 24 llego, el 25 la ataco, la tomo el 26 y el 27 la arraso.* (Toreno.)—87. Miradas y suspiros. (Imitacion). *Inútil decir seria—que mi pobre pluma aqui—mis pensamientos te envia;—harto sabes, vida mia,—que*

Digitized by Google

todos son para ti.—(N. Serra.)—88. Lo somni del poeta.—¡*Ilusions*!—89. Camarellas.—*Ab las costums beneytas—mos cants inspiraré.*—90. Meditacion religiosa.—Adios.—¡*Dios mio*!—91. Ansia de pau.—92. En el Gólgota.—*Madre he ahí á tu hijo! Hijo hé ahí á tu madre!* (..............)—93. ¡Dolor!—*Lloraré mi muerte ya—y lamentaré mi vida—en tanto que detenida—por mis pecados está.* (San Juan de la Cruz.)—94. Cant d' amor.—*Un dia puro, alegre, libre quiero....* (F. L. de Leon. —95. L' amor mia.—*Somni.*—96. A la Mare de Deu.—*Consolatrix aflictorum.*—97. El primer paso de Jesus.—98. En el... prado.—99. Europa. (Oda.)—(***) 100. ¡Patria—*Mi patria no tiene límites,—mi libre corazon no sufre yugos.—mis hermanos son las víctimas,—mis contrarios los verdugos!*—101. España. —*Es preferible vivir pobre en la patria que rico fuera de ella.* —102. A la Excma. Diputacion provincial.—103. Alvarez de Castro.—*La mort dels héroes es la vida dels pobles en la historia.*—104. Al Auba.—Amor.—105. Gent de la terra.—*Catalunya mare nostra.*—106. Amor meva.—*De mort á vida.*—107. Desitg.—*Y quant dels que están cegos lo vel la vena esqueixe —que del amor de patria la pensa se nudreixe,—y 'l cor que ple ne sia d' amor de llibertat!* (V. Balaguer.)—108. Otger.—*Vir.*—109. La batalla de Arapiles.—*Poeta y Español, canto á mi patria.*—110. L' himne del Amor.—*Oh, amor! oh, llum de creació divina.*—111. Cant d' amor.—*Recort d' un moment de felicitat.*—112. Lletra d' amor.—*Sobres d' amor, ma pensa han tan torbada...* (P. Serafí.)—113. Lo volcá.—114. Apostolat.—115. Pluja d' Abril.—*Per l' Abril—cada gota 'n val mil.*—116. Amor.—*Si lo Sol de mon amor—no tingués posta—jo hauria començat—aquí la gloria.*—117. L' ánima al Espós.—*Reconciliació.*—118. Nit de Reys.—119. Las claus de S. Pere.—*San Pere vellet,—sa lley perseguida.*—120. A l' amor meua.—*Me dihuen la María dels amors.* (Roca de Lleyda.—121. Bon hereu!—122. San Ignacio de Loyola. (Oda.)—¡Os lego el mundo...! (Palabras del Santo al espirar, dirigiéndose á sus discípulos.)—*Nihil ita gratum Deo, et ita curæ est animarum salus.*

Gerona 23 de Octubre de 1874.—El Secretari, Emilio Grahit.

Digitized by Google

LA RENAXENSA

30 *DE NOVEMBRE*

LA ESPLUGA DE FRANCOLÍ

II.

Com vaig dir en lo primer article, D. Ramon Berenguer y D. Berenguer Ramon, al conquistar la Espluga, 'n feren donació en 1078, segons era costum en aquell temps, á un dels capdills que l' ajudaren, lo noble D. Huch Pons de Cervera, descendent de un dels nou barons de la fama. ¿Com de dita casa de Cervera passá lo Senyorio de la vila á la orde de S. Joan de Jerusalem última que va tenirlo? Axó es de lo que vaig á ocuparme, confessant desde luego que son tan pochs los datos que existeixen, degut á la incuria del temps, que quasi res hauria pogut dirne, si no fos estat la tan preciosa com escassa obra del P. Finestres y Monsalvo, que, encara que incidentalment, ve á donarne algunas noticias. Y ja que parlo de dita obra permétissem encara que siga fent una digressió donar alguna noticia d' ella, en gracia als pochs exemplars que 'n quedan y per lo tant á lo que es poch coneguda. Jo sols n' he pogut veure

Digitized by Google

exemplars truncats; un tomo in foleo imprés en Barcelona en casa Campins, l' any 1746; dos tomos, de la edició en quart publicada á Cervera imprenta de Joseph Barber en 1753 y altres dos de la edició en quart publicada també á Cervera imprenta de Manel Ibarra en 1756 si no son tots de la mateixa edició publicats en diferenta imprenta y tres anys los uns despres dels altres, no havent pogut veure lo tomo quint que s' ocupa dels Abats quadrienals de Poblet, molt mes escás per lo que sembla. Per aquell temps á mitg sigle passat s' havia suscitat grossa cuestió entre 'ls monestirs de Poblet y Santas Creus sobre sa major antiguetat y preferencia, com que hi havia un ruidós plet en que hi jugavan molt lo poder é influencia de cada un dels respectius convents, y pera aduhir rahons á favor del de Poblet, lo Reverent P. F. D. Jaume Finestres de Monsalvo, erudit per demes y sabi arxiver del mateix se decidí á publicar la referida obra; aixis se compren del primer tomo de la edició de 1746, encaminat sols á aclarir la dita controversia y que quasi m' inclinaria á creure que es únich ó sia que no fou seguit dels altres tomos. Anys despres, quan lo plet fou acabat y decidit á favor de Poblet, trobantse sens dupte lo referit P. Finestres ab tants é importantíssims datos reunits pera la Historia de son monestir, se decidiria á publicarlos fent la historia complerta del mateix. Allavoras ja cambiá de métodо, y 'l primer tomo, prescindint per complert de tots los capítols que en la edició de 1746 s' ocupavan del sobredit litigi, tracta de la creació del monestir refutant los errors dels que havian prescindit de sos primers abats Esteve y Vidal donant lloch al plet ab Santas Creus, y acaba ab una descripció detallada y minuciosa de tot lo convent y dependencias que pot servir avuy encara pera son complert coneixement y que es llástima no sigui mes coneguda: en los tres tomos següents s' ocupa de la historia de cada un de sos Abats perpetuos y obras que feren en la casa y en lo quint, que no he pogut veure, tracta dels Abats quadrienals. Es obra importantíssima y la mes complerta que 's pugui donar de Poblet. Cada tomo porta en apéndice tots los documents citats en lo cos del mateix y com n' hi ha de molt importants, diu la tradició que veyentho l' Abat y Monjos y creyent que no era convenient que 's publiquessen, maná recullir tota la edició á lo qual se deu lo escas-

Digitized by Google

síssim número d' exemplars que 's troban. Lo primer tomo de la edició de 1753 lo vaig deurer á la amabilitat del referit Notari de la Espluga D. Joan Oromí; y 'l primer de la de 1746, segon de la de 1753 y tercer y quart de la de 1756 á la de D. Joan Civit per conducto del propietari de la mateixa D. Francisco Güell, á tots los quals dono desde aquí las mes espressivas gracias.

De dita historia, donchs, de Poblet, son los datos que segueixen referents al Senyorio de la Espluga. Avans es de saber que aquesta vila 's creya tenir dret á cullir una carga de llenya perduda en los boscos de Poblet y 'ls de la Espluga de baix, sobre tot, podian «fer tots jorns ó cada dia dues carregues de llenya en lo bosch de Poblet, é si los frares, monestir ó altres per ells los feyen empaig, en tal cas los podia llevar la post del trestallador del moli de la vila situat prop de la font» que era propi del Monestir, segons tot axí se llegeix en los documents antichs y llibres de cabrevacions de la referida vila, lo qual portá una serie de disputas entre lo Monastir de Poblet y la Espluga. Per ellas ne tracta la referida obra de 'n Finestres, y se ve en coneixement de las pocas noticias que 's saben de la historia de la Espluga:

En 1159 se troba encara Senyora de aqueixa, la casa de Cervera, puig conta que Ramon de Cervera feu donació de dos camps de la Espluga á Guillem de Cabrera, altre dels descendents de un dels nou barons de la fama, á qui Ramon Berenguer IV havia donat lo Senyorio de Poblet al conquistar aquest territori. Y lo propi D. Ramon de Cervera com á tal Senyor també ab escriptura de 3 de Mars de 1166 doná en franch alou á don Huch Abat y al convent de Poblet tot lo domini y drets que tenia en lo Molí y aygua de la Espluga de Francolí, com també llicencia pera arrancar y portar pedras y rocas de dit terme sempre que fossen necessarias pera la fábrica del Monestir y sas dependencias.

Fins á quan durá lo domini de dita casa no consta, sabentse si solzament que ja en 1235 era Senyor de la Espluga lo noble Simó de Palacio, vescomte de Bas segons apareix de la escriptura de concordia entre ell y l' Abat de Poblet D. Vidal á setze de Mars del referit any 1235.

Per aquesta época 's troban ja encesas las cuestions en-

Digitized by Google

tre 'l Monestir y la Espluga ab motiu de la llenya dels boscos de Poblet. Ja en 1187 volent los frares sostenir son dret de no deixar tallar las referidas llenyas per los vehins de la Espluga, los ne privaren, com diu lo referit Finestres, (tomo 2^n pág. 114.) lo qual ocasioná que alguns de aqueixos s' atrevíssen á insultar al Prior y á altres Monjos y Religiosos conversos de Poblet y habent acudit lo monestir al rey D. Alfonso II aqueix nombrá jutge pera coneixe de la causa que 's formá á D. Bernat de Bergua, Bisbe de Barcelona, qui doná sentencia promulgada en presencia del Ilustríssim Archebisbe de Tarragona D. Berenguer de Vilademuls, de D. Grau de Jorba y altres caballers á 13 de Juny del referit any 1187 per la qual condemná als vehins de la Espluga á anar á peu descals devant l' altar major de la Iglesia de Poblet y oferirli doscents sous barcelonesos. Mes apesar d' axó no tingué remey lo mal, y com alguns vehins de la Espluga alta, no obstant las concordias firmadas per son Senyor lo Vescomte de Bas, dalt dit, inquietessen lo Monestir devastant sos boscos de nit y de dia, segons diu lo mateix Finestres, (tomo 2.^n pág. 396) y en lo any 1248 arribessen á tal estrem qne á ma armada ataquessen á los monjos y conversos ferintne alguns d' ells, D. Ramon de Moncada, Llochtinent de D. Jaume á 7 Janer de dit any dictá sentencia manant que 'l Monestir de Poblet fos posat en posessió dels bens de dits vehins fins que haguessen pagat doscents ducats d' or en recompensa del agravi que li havian fet y que juressen en son poder que contra la voluntat del convent de Poblet no tocarian sos boscos ni altre cosa perteneixent al Monestir: empero després las dos parts de convent y vehins de la Espluga firmaren compromis en mans del Archebisbe de Tarragona D. Pere de Albalate, imposantse pena de doscents moravatins al contrafactor del compromis. En virtut d' ell l' Archebisbe á onze del propi mes y any feu sentencia arbitral en que va declarar y maná á dits vehins baix las penas del jurament, de doscents moravatins y de escomunió que ja may mes inquietessen al monastir de Poblet y per los noys menors de catorze anys que per rahó de la edat no havian pogut jurar maná que 's renovés lo jurament de quinze en quinze anys, fulminant desde luego contra 'ls transgressors sentencia de escomunió. Devent ser absolts d' ella en 1250 per no haver

volgut compareixe devant Fra. Arnau Sorés Prior de Scala Dei, jutge delegat del Papa Inocenci IV.

Apesar d' això torná á suscistarse la cuestió per pretendre tenir dret lo Comenador y frares del Temple, com á Senyors de la Espluga de tallar llenyas en lo referit bosch de Poblet, fins que en 1280, Berenguer de Cuadras, oficial del Archebisbe de Tarragona, doná sentencia en contra los Templaris y 'ls vehins de la Espluga, no obstant la qual tornaren aquells á promoure plets y cuestions, ja deturant las ayguas del Molí de la Espluga ja tornant á tallar llenya; vist lo qual D. Jaume II en lo mes de Mars de 1302 desde Vilafranca ahont se trobava, maná á sos Batlles que guardessen y defensessen los boscos de Poblet de las invasions dels de la Espluga. (Finestres tomo 3r pág. 66 y 114.)

Los senyors del Temple, no obstant, forts en son dret que creyan tenir, continuaren usantne, y per això diu lo referit Finestres, en lo mateix tomo tercer, pág. 123, que trobantse los bens dels Templaris secuestrats pel rey, com un dels antecessors del Abat D. Pere Alferich, hagués venut la vila de la Espluga alta á los Templaris sens dupte pera lliurar al convent de las molestias y danys que frecuentment li ocasionavan ab sos atentats y plets, sens plena necessitat ni observancia de las reglas jurídicas; considerant que per aqueix motiu era nula la venda, lo referit Abat Alferich acudí personalment acompanyat d' altres monjos á D. Jaume II que allavoras se trobava en Valencia, demanantli: ó que restituís al convent la dita Espluga alta ab tots los fruyts que los Templaris haguessen pogut percibir desde el dia de la venda, ó se manés á aquestos que ressarcissen tot lo que de menos de son valor havian donat, á lo qual feu de resposta lo rey que ja que la Espluga se trobava en poder de sos oficials reals, fins que 's provehís á la causa dels Templaris, esperessen que se 'ls faria justicia.

De tots quals documents apareix que en 1235 lo Senyorío de la Espluga de la casa de Cervera habia passat á la del Vescomte de Bas; que en 1248 existian ja las dos Esplugas, alta y baixa; que de la de dalt ne foren Senyors los Monjos de Poblet, los quals la vengueren á los Cavallers del Temple; que eixos ho eran de las dos vilas; que la persistencia en voler tenir dret á tallar llenyas del bosch de Poblet debia naixer d' eix mateix domini de la vila de baix que com s' ha vist

Digitized by Google

podia fer tots jorns ó cada dia, duas cargas de llenya, ab facultat cas que 'ls monjos los ne privessen de deturárloshi las ayguas del molí de la Espluga, y per això en 1302 los monjos, com he dit, se queixaren al rey D. Jaume que 'ls de la Espluga ó Comenador del Temple 'ls hi tallavan llenya ó deturavan l' aygua del molí; que la Espluga alta no devia tenir tal dret y sols anavan á tallar llenya per abus al que en cap manera volian consentir los monjos y per això acudiren ultimament sols contra la Espluga alta; que las continuas queixas de Poblet devian provenir de la confusió que naixia dels diferents drets que tenian las dos vilas, estant totas dos baix un mateix domini y de la impossibilitat de desllindar be si la llenya servia pera 'ls de baix ó 'ls de dalt, y per últim que de las dos ne fou senyor interinament lo rey Jaume II del que despres passá á la hospitalaria orde de San Joan de Jerusalem.

Sapigut es com foren acusats los Templaris del crim d' heretgia, y encara que segons sembla no 'ls hi fou probat, per Butlla del Papa Clement V en lo Concili general de Viena de Fransa á 20 Mars de 1312, fou estingida la ordre en tota la Cristiandat y ocupats sos bens, essent en lo nostre regne repartits entre las diferents ordres militars llavors existents, y tocant la Espluga á la de Cavallers Hospitalaris de San Joan de Jerusalem, qui foren senyors d' ella fins á las últimas lleys desamortisadoras.

Tothom se recorda encara de quan desocuparen lo castell y 'ls foren venudas las fincas. Ara sols falta donar una idea dels drets que dits senyors tenian, lo qual será objecte del tercer y últim article.

(*Acabará*).

F. Maspons y Labrós.

Digitized by Google

LA TAULA DE CAMBI

Y LO

BANCH NACIONAL

Fa encara pochs anys existia en Barcelona una institució que no per lo poch que d' ella 's parlás y la modestia ab que vivia, deixaba de ser important y representaba una de las millors glorias y recorts de Catalunya. Esta institució era la «Taula de Cambi» que mentres nació alguna conegut habia altre de semblant nostres Consellers la fundaren en lo primer any del segle XV. (1).

Baix lo reynat de Joan I, y vigilancia del Consell de Cent que tenia á son cárrech tot lo referent á cambis y banchs particulars, que molts eran los establerts, com ho demostran los noms dels carrers de Cambis vells y nous, propietat en sa major part de llombarts y juheus, se fundá lo «Banch de cambi y comuns depósits» conegut en un principi ab lo nom de «Taula de Cambi» que tenia son assiento en la casa Llotja, y que després hem tots vist funcionar en lo carrer de la Ciutat, en la casa coneguda encara per «Comuns depósits».

La munió de monedas quc 's trobaban en curs en passats segles, degut á la llibertat que tenian de acunyarne corporacions, ciutats y vilas, y lo acudirne de tots paissos y lleys al nostre mercat, lo que prova la importancia mercantil de Barcelona, ja en passats segles, produhian tal confusió y eran impediment tan gran pera lo comers y tráfech, que respongué á una necessitat verament sentida, la creació del «Banch de cambi y depósits comuns». No bastaban los oficis dels cambistas ó banquers, que fixaban

(1) Lo primer banch que s' establí, segons Anderson, fou lo de Venecia en 1157 y altres autors lo fixan en l' any 1171. Lo segon fou «La Taula de Cambi» que suposan los autors del *Dictionnaire de l' Economie Politique*, existia ja en los últims anys del segle XIV, mes de la naturalesa y objecte perque est sigué creat, fou lo primer.

Digitized by Google

lo valor ab que debian regonéixerse las diferents especies de monedas, puig mes d' una vegada y encare que ab grans cástichs per los que faltaban, la codicia sens mida dels juheus y usurers, feya que 'l públich se trobás enganyat ab frecuencia sobrada. Per aixó fou que la ciutat responia ab son crédit y ventas públicas de la bona gestió dels que administraban l' establiment, casi sempre mercaders, y los cárrechs administradors y demes oficis de la «Taula» eran per lo Consell elegits y pagats dels fondos del Comú. Se fixaba lo verdader valor que debia tindre la moneda en los cambis y circulació y se custodiaban y asseguraban tota especie de caudals que en lo mateix banch se depositaban á aqueix objecte, ja pertanyessen á comunitats ó á particulars, ja á gremis ó altres corporacions sens premi de cap classe.

Molts foren los privilegis, inmunitats y concesions que los Reys y estaments de la ciutat li otorgaren. Ja en 1472 lo Rey D. Joan II, ab cédula dada en Pedralves á 16 d' octubre calificaba la «Taula de cambi» de *insigne, célebre* y *segurissima* prevenint *que per pretest algun, causa, motiu ni deute, ni tant sols per crim ó delicte, encara que fos aquest de lesa Majestat, poguesin los tals deposits ser secuestrats, embargats, ni detinguts per autoritat alguna* y lo qu' es mes: *que encara que Jo, ó lo Princep manasem la extracció de un caudal no se 'ns obeesca*; prevenintse en quantas ordenansas han regit que los depósits se guardassen sempre á disposició de son duenyo.

En las Corts generals que presidí lo rey Ferran II en 1503, declará eixa «Taula» de gran utilitat no sols pera la ciutat de Barcelona y principat de Catalunya, si que també pera 'ls demés regnes, per qual rahó se admeteren depósits fins d' estranjers sens diferencia ni reparo de cap mena. Lo mateix Felip V, tant contrari dels catalans, no pogué menys de compendre la gran utilitat y servey que prestaba la «Taula de cambi», y encare que tantas glorias é institucions desaparegueren en son regnat, sens consideració al mateix Consell de Cent que la fundá, respectá tot lo fet per sos antecessors; y havent ja cambiat los temps y ab ells las necessitats de l' época en que s' establí, li doná novas ordenansas á 14 de Janer de 1723, publicadas á só de trompeta en los llochs públichs y acostumats de esta ciutat, y

Digitized by Google

en las demes ciutats, vilas y llochs de Catalunya, calificant á dit establiment ab las espressions de *bona fe, crédit, seguretat y utilitat,* desapareixent desde aquell moment lo giro que avants tenia y quedant reduhit tant sols á «Taula numularia de comuns depósits» baix lo patronat y vigilancia de l' Ajuntament, Audiencia y Capítol Catedral, y havent avants confirmat, ab cédula de dotació de 16 de Setembre de 1718, la consignada á esta «Taula, importants per junt á l' any 41.217 rals 22 mrs., que 's la que continuá disfrutant fins la estinció, per atendre al pago de sous de Administradors, oficials de llibres, escribá, credencer, caixer, arjenter, porter y gastos de escriptori, cantitat per cert ben mesquina, si 's considera las crescudas fiansas que per seguretat y garantia dels depósits tenian prestadas, de quaranta mil lliuras catalanas, cada un dels Administradors y demés empleats, important de per junt, mes de doscentas cinquanta mil lliuras de la espressada moneda.

Aixis seguí la «Taula de Cambi» fins l' any 1865 de tots considerada y per tots respectada, y encare que la creació dels Banchs de San Cárlos en lo segle passat y posteriorment dels de Isabel II, San Fernando y per últim del Banch d' Espanya creat per las Corts constituyents de 1854, alguna importancia li tragueren se declará en varias R. O. que los depósits judicials en lo territori de l' Audiencia de Catalunya se fessen com sempre en la «Taula» atenent *al crédit, antiguetat, desinteres y confiansa sens limits que sempre habia obtingut.* Ningú s' atreví á combatre cara á cara tal institució, fins que, funcionant, ja anys feya, la Caixa general de depósits, creada per lo Gobern ab sucursals en totas las provincias, y desitjant disfrutar dels caudals en la «Taula» existents y que dirigírsehi poguessen en lo successiu, no faltaren representants complacents del gobern central, que á pretest de mal entesas economias (en las que s' hi amagaban tal volta mesquinesas é interessos personals, y sobra de adulació y egoisme per part d' altres) tractaren de acabar d' una vegada per sempre ab la «Taula de Cambi» manant á sos digníssims Administradors que preparassen la liquidació y aportassen á la Sucursal de depósits del Gobern los fondos allí existents, si mentres lo perentori temps de sis mesos que se 'ls doná no havian los particulars é imponents retirat los caudals.

Digitized by Google

Res bastá á tal propósit ni la contestació dels administradors á lo disposat, demostrant los dubtes que tenian respecte al dret de tal manament, ni la demostració de la inexactitut de las suposadas economias (1) y perjudicis que á l' Ajuntament li podia reportar, ni menys las observacions de periódichs y corporacions, y 's doná 'l cas que 'ls successors d' aquell Honorable Consell de Cent, deixaban desapareixer, sino ab complasencia, al menos sens oposició, lo que sos antecessors fundaren, després de *quatrecents xexanta quatra* anys d' una honrada existencia sens interrupció, y sens que en est llarch temps (que pot ser cap altre institució de sa especie contá) hagués ocorregut *un sol robo, ni la menor defraudació ni jamay én descobert trobat s' hagués de la mes mínima cantitat;* lo cual forma son mes convincent elogi ó apologia; constant també en públichs documents lo succés notable de que haventse en l' any 1757 obert una visita pera residenciar als administradors y demes empleats de la «Taula» 's pregoná que qualsevol podia dar queixa contra ells, prevenint que 's tindria secreta la acusació, posantla en una caixeta que á est fí darrera de la porta de la mateixa «Taula» s' habia colocat, y que ab tot d' haber comensat la visita lo dia 21 de janer, y durat fins lo 31 de maig de dit any, obrintse tots los dias la caixeta, de la que tenia la clau lo Ministre visitador, se feu constar per formal diligencia diaria que 's practicaba, *que ningun dia 's trobá paper, memoria ni nota contra la Administració de la «Taula» ni sos empleats.* Y finalment recordarse 's deu també que en cap de las varias y frecuents revoltas y conmocions populars perque ha passat Barcelona, ab tot y haber estat dit edifici ocupat per los sublevats, jamay s' atentá contra 'ls depósits allí existents, ans bé regonegueren sa inviolabilitat y s' oferiren á defensarlos com á cosa per ells sagrada y com consecuencia de la pública veneració de que gosá sempre dita «Taula.»

Res li valgué, donchs, á la «Taula de Cambi», y sens cap retribució ni recompensa, ni sisquera haber obtingut la mes mínima mostra de apreci y gratitut sos empleats, alguns dels cuals en son serveys envelliren per lo bon zel,

(1) Part del edifici que ocupaba la «Taula» fou destinat pera habitació del Corregidor, amoblantse ab fondos del comú, mobles que poch despres de la revolució 's vengueren á públich encant.

Digitized by Google

fidelitat y exactitut ab que sempre desempenyaren son cárrech, desaparegué per sempre mes, habent passat per complert los caudals que allí 's guardaban á engrossir los ja existents en la Caixa sucursal de depósits de la provincia; á aquella caixa de tants encomiada y per tants enaltida y que tants desenganys proporcioná, y que á nostre entendre no era mes que un constant empréstit, semi voluntari y semi forsós, que 'l Gobern tenia ab la Nació; y si tenim èn compte lo dit per un economista «que los empréstits son esponjas que 's xuclan la millor sang de la nació» be podém dir sens por de que se 'ns desmentesca, que de continuar aixís debian acabar ab la riquesa pública. No 'ns estranyá, donchs, lo modo fins á cert punt violent, y que esperabam, de com se tancaren aquellas sangrías, per cert per un Ministre, célebre economista y catalá per mes senyas, y que ignorar no podia ahont havian anat á parar las existencias de la «Taula de Cambi», produhint de moment sa resolució la desgracia de infinitat de familias, que no podent esperar la realisació dels papers ó bonos, que á cambi de sos caudals y estalbis se 'ls donáren, tingueren que sofrir sensibles quebrantos en sos bens y fortuna, sens profit pera la nació.

Ab tot be 's pot consignar que precís fou una revolució per acabar d' esventar los restos de la «Taula de cambi», á la manera dels fonaments d' enderrocat castell, que aguantant la incuria dels segles y las malifetas dels homes, no desapareixen tant facilment, sens un cataclisme de la naturalesa. No creyem siga precis tant per esborrar en molt menos temps la existencia de la institució, que ab la nova organisació que se li dona avuy, comensa pretenint tenir lo carácter de Nacional. Això 'ns proposem é intentarem demostrar un altre dia si á Deu plau.

E. X. V.

Digitized by Google

DE LAS CONSTITUCIONS DE CATALUNYA

Y DEL COMPENDI QUE 'N FEU

MICÉR NARCIS DE SANT DIONIS

Sr. Director de LA RENAXENSA

Molt Sr. meu: desitjós de que no aparegui una divergencia d' apreciació, que realment no existeix, entre eixa redacció y lo apreciable escriptor D. Andreu Balaguer de una part y ma pobre personalitat de altre, respecte á la época en que fou empremptada la 1.ª edició dels «Usatges y constitucions de Catalunya», prechli me permetia deixar consignats los següents extrems:

En la secció «Novas» del n.° 16 del any passat de eixa benvolguda RENAXENSA se deya, parlant de dita 1.ª edició, que fou estampada «á la fi del segle XV (1481—93?)».

En mon escrit de 25 de Juny, n.° 19, diguí: «no m' apar possible *la primera* de las duas fetxas á que se refereix en las «Novas» la oblidada edició, l' any 1481, perque segons diu D. Pere Vives comprenia las disposicions donadas en lo regnat de D. Ferrando II en 1493».

En sa comunicació del 15 d' Agost, n.° 25, diu D. Andreu Balaguer: «tot lo referit me produeix lo convenciment de que fou dit volum estampat en l' any 1493».

Y com ademes, segons lo mateix senyor, las segonas corts celebradas en Barcelona durant lo regnat de Ferrando II tingueren lloch en aquell mateix any, obrintse en lo mes de Maig, no tan sols resulta de tot no haber jo impugnat en manera alguna la fetxa del 1493 com la de la edició de que s' tracta, sino que fins pot conciliarse ab ella lo dit del Dr. Vives, podent molt be ser feta, ó al menys comensada, la expressada edició dins l' any 1493, encare que contingués disposicions donadas per lo dit rey en los primers mesos del mateix.

Are, respecte á lo manifestat per lo propi Sr. Balaguer en lo tocant al manuscrit que diguí tenir en mon poder, y que, á dir veritat, no habia tingut ocasió de cotejar, ni

Digitized by Google

ab lo raríssim exemplar empremptat de que 'ns dona noticia dit senyor, ni ab altre algun de la 1.ª edició de que s' tracta, deeh dir, corresponent á la atenta invitació del mateix, qne examinat ab mes detenció que ho habia fet fins ara y cotejantlo ab lo que de la dita 1.ª edició nos traslada don Andreu Balaguer, si be lo títol que porta dit manuscrit no es lo del inventari á que s' refereix: «Constitucions abreujadas de micer Sanct Dionis» sino lo de «Libre de les Constitucions de Catalunya, appellat compendi fet de les dites Constitucions per lo honorable micer Narcis de Sanct Dionis doctor en leys, canonje de Barchenona» tampoch te la extensió y carácter que la part traslladada per dit Sr. Balaguer demostra.

Y pera major complacencia de aqueix escriptor, y á fi de que millor puga ab la superioritat de coneixements que posseeix y de elements de que disposa, judicar del valor bibliográfich que puga tenir lo manuscrit que 'ns ocupa, trasladaré á continuació, si á V., Sr. Director, plau, lo proemi que en son comensament porta y las seccions en que sa materia n' es partida.

Diu aixís lo primer:

«Com les constitucions generals de Catalunya en lur primitiua ordinació sien stades en diuersos temps é per diuersos Reys de Aragó príncceps de Catalunya seus orde é sens consecuencia de títols fetes é promulgades: é per lo senyor Rey en Ferrando en la cort general de Barchanona hage ordonat que les dites Constitucions é altres de la terra fóssen arromantades de guisa que per tots letrats é no letrats sien millor enteses é que per degut orde fossen sots cóngruos títols collocades. Considerant yo Narcis de Sandionis dottor en leys Canonje de Barchanona que per la dita forma se haurien á destruir quasi infinits libres segons les antigues compilacions ja fets é altres no sens grans treballs é despesas aver de nou affer escriura. Car cascun aduocat abans que us de offici de aduocar en Catalunya es tengut de hauer les dites constitucions é altres drets de la terra com segons aquells é aquellas se haien á decidir é determinar totes questions é plets en Catalunya per ço é en procuráda é ab lo diuinall adjutori trobada dotrina molt breu ab la quall sens res que nouar en les antigues compilacions de les dites Constitucions cascun porá sens

Digitized by Google

alcuna difficultat trobar en promptu tot quant en les dites Constitucions es determinat é compres. E ço que los entichs juristes iat sia ben pratichs ab gran affany é ab dilació de lonch temps apenas poden trobar cascun per nouell juriste que sia é encara tot altra ab aquest present tractat. Lo quall per ço com en breus paraules conten en suma la essencia de les dites Constitucions vull esser appellat compendi promptament hi puxa trobar tot quant vulla. En lo quall compendi per ço quell han pus familiar cascun juriste he volgut seguir lorde dels títols del códi é de la divisió dels libres. E é dons diuisit lo present tractat en deu parts é cascuna part en rubricas é les rubriques (sic) en parraffos. E a la fi de cascun parraff será scrit lo nom del Rey qui a statuit ço que en lo dit parraff es contengut é en quall cort é a quants capítols de la dita Cort fou feta la dita Constitució estesament es posade. Empero en aquest tractat no son posades totes les rubriques del codi sino solament aquelles de la materia de les quals se troba esser feta alcuna Constitució. E per ço que ab lo dit present trectat se puxa auer noticia de tots los drets de la terra no solament de les dites Constitucions mes encare dels Capítols de Cort é dels Usatges de Barchanona he volgut designar en cascuna rubrica tots los dits Usatges que fassen á la materia de aquella rubrica en alcuna manera posant solament lo comensament dels dits Usatges é lo nombra de cascun dells. E a la fí de aquest tractat he posat los comensaments de tots los Usatges per alfabet á fin que mes prestament se demostren com los dits Usatjes per la forma que son stats posats no puxen axi facillment sumar com les dites Constitucions son sumades. E deu aver cascun ben per mans lorde de les robriques ó títols per ço que sapia si la robrica en que vol trobar alguna Constitució es situada en la primera part ó en la segona é axí de les altres».

Son las següents les

«Rubriques de la primera part del present libre.

De la santa fé chatólica é de babtisma é que nagun no gos publicament disputar de aquella.=De les sacrosantes sglesies é coses é privilegis de aquelles.=Dels bisbes prelats é clergues é de lurs cosas e privilegis.=De les coses prohibides als clergues.=De la audiencia del príncep é de son títol.=De excomunions.=De aretges.=De jueus é sar-

Digitized by Google

rahins.=De celebrar Corts generals.=De leys é constitucions é de la interpretació é observancia de aquellas.=Si contra dret ó utilitat publica fos alcun rescripte impetrat. =De diversos rescriptes é allongaments.—De priuilegis inmunitats gujatges é saluagarda.=De dret de sagell.= Que tots los officials de Chatalunya sien chatalans.=De offici de canceller ó regent la cancellaria.=De offici de camerlench sacratari o prhonotari.=De offici de gouernador de batlle general é de procurador reyal é de llurs assessors =De offici de jutges de la Cort del Senyor Rey.=De offici de vaguer é de batlle.=De offici de jutge é de legat é de comissari.=De offici de jurats consellers pahers é administradors de la cosa pública.=De offici de advocat é procurador fiscall é de tullidors de terços.=De offici de posanders. =De offici de porters é atzemblers.=De offici de saigs.= De les coses prohibides als oficials.=De offici de inquisidors é jutges de la taula.

De la segona part.

De amostrar cartes.=De donar libell.=De citar é votar en juy.—De juraments de calupnia.=De pactar é transaccions.=Que aduocats é metges sien examinats auans que usen llur offici.=Que no sie lagut a nagun cessionar accions en pus potents.=Que nagun priuat no pos senyals. =De arbitres.

De la terça part.

De juys é de fermes de dret.=De orde de juys.=De dilacions.=De jurisdicció de tots jutges e de for competent.= De for de homens de patges é de domestichs é familiars del Rey.=Quant sia lagut a nagun vengarse sens jutge.=Quant lo princep entre viduas é miserables personas puxa conexer.=En quin loch per crim ó per ban haie hom á pledexar. =De testament inofficios.=De us de fruit é de seruituts. =De dan donat com sia smenat.=De jugadors é taffuraria.

De la cuarta part.

De jurament.=De salaris.=De accions é obligacions é que per deute ciuil nagun sia pres.=Que per deute ciuil no sia fet omanatge é cascun porrogar son deutor sens prejudici del contracta.=Que lo fill no sia conuengut per lo pare ne lo pare per lo fill.=De testimonis.=De prouacions.=De fe é autoritat de cartes.=De notaris é scriuans. =De usures.=De deposit é cambiadors.=De comprar é

Digitized by Google

vendra.=De vectigals gabellas é leudes é de seguretat de cambis.=De dret emphitéutich de loysme é de forascapis.

De la quinta part.

De sposalles é matrimonis.=De prometensa de dot.= Disolt lo matrimoni quin dret ha la viuda.=De tudors é curadors.=De furs é sclaus fugitius.

De la sizena part.

De substitucions pupillars é daltres.=De fills é de pares preterits é desaratats.=De successions ab intestat.=De aquells aqui per indignes la heretat es tolta.=De significació de paraules.

De la setena part.

De prescripcions.=De fruits é despeses de plets.=De auaries é composicions.=De fer execucions de la cosa jutjada.=De appellacions é nullitat de sentencias.=De cessió de bens.

De la vuitena part.

De violencia é restitució de spullats.=De obres publicas.=De penyoras.=De represalias é fadigues.=De coses litigioses,=De fermances.=De emancipació de fills.=De consuetuts é stils de diverses Corts.=De donacions.=De reuocar donacions.

De la nouena part.

De acusacions é denunciacions.=De perquisicions =De custodia de presos.=De algutzirs é lur salari.=De blasfemadors é juradors de Deu.=De adulteris.=De homicidi. =De crim de fals.=De falsa moneda é de valor de la bona. =De furtar é tallar arbres.=De no trencar la sequia dels molins.=De aquells recullen é amagen los criminosos é de so matent é de sagramaltall.=De penes temporals é de exili.=De pena de priuació de offici.=De pena de infamia.

De la dezena part.

De batalla é de desafiaments é coses pertanyents á caualleria.=De feus é ampares Reyals.=De pagesos é homens propis.=De regalies é dassó ques pertany al Sr. Rey.=De les coses que deu fer lo Sr. Rey.=De les coses quell senyor Rey no deu fer.=De pau é de treua.=De censals é violaris. =De usatges de Barchanona.»

Vilanova y Geltrú 8 Octubre de 1874.

TEODORO CREUS.

Digitized by Google

LO DIARI DE VIATGE DEL SHAH
DE PERSIA

Los nostres lectors se recordarán probablement d' aquell Shah de Persia que vingué en la primavera prop passada á visitar la Europa quals principals ciutats recorregué, deturantse especialment á Inglaterra que 's feu un deber d' embellirli la estada desplegant á sos ulls la pompa de sos mes suntuosos espectacles y enlluhernantlo ab tot l' esplendor de sa civilisació originalíssima.

Segons llegim en l' estracte que fan los diaris inglesos d' una carta, llegida á la Academia, que escrigué desde Teheran ab data del 10 d' Agost V. A. Schindler, lo Shah ha publicat en un tomet in 4.° de 208 planas lo diari de son viatge, dedicat en gran part á la ressenya del d' Inglaterra, que 'l tingué per hoste durant divuyt dias.

Es curiosíssim llegir sas impresions, trasllat fidel de las que forsosament te de sentir un assiátich, ignorant dels progressos y del estat d' Europa, en quant te ocasió de veurels de prop en tota sa magnificencia. La publicació d' aquestas impresions enclou una llissó que, segons apar, fan semblant de no entendre 'ls inglesos ja que prenen á broma la manera de veure del soberá persa y las cándidas observacions que li suggereix la contemplació de cosas pera ell enterament novas. Sens dubte esperarian llegir en las planas del diari de viatge d' un persa per Inglaterra, un himne continuat de cega admiració pera aquellas cosas que *la civilisació* conceptua grans y com l' últim esfors del geni; lo persa, empero, distrau sa atenció d' aquestas maravellas contentantse tot lo mes ab ferne seca menció adornada, quan mes, ab un adjectiu fredament laudatori, per á fixarla entera en nimietats y petitesas que prenen á sos ulls proporcions d' acontcixement, gracias á que están avesats á esplayarse en un horisont hont hi caben mes las últimas que las primeras. Això 'ls fa riure als inglesos, com nos fa riure á nosaltres lo veure á un pagés embabie-

Digitized by Google

cat contemplant las habilitats d' un saltimbanquis y aburrintse á la ópera; pero nosaltres voldriam veure la crítica que faria un persa del diari de viatge d' un inglés trasportat de sobte á la cort persa, y de segur que seria com la del pagés al observar las mostras d' admiració que donem los *senyors* en sent al camp, á la vista de cosas pera ells las mes trivials y com del altre mon pera nosaltres.

Segons relata 'l corresponsal citat, está escrita la obra ab un estil pobríssim, fill en part de la poca coneixensa que te 'l Shah del idioma de la nació en que impera, d' hont visqué allunyat fins á la edat de 18 anys, y potser de la sequedat y concisió inherents á unas notas presas al vol en los moments en que la obsequiosa oficiositat de la cort inglesa li dava un punt de repós.

Com á mostra transcriu diversos fragments que en part reproduhirém per via de curiositat y á fí y efecte de que 'ls nostres lectors tingan coneixement de la obra en qüestió.

Esplica, despres de sa despedida del Rey de Bélgica, la travessía á Dover á bordo del «Vigilant» que comandava M. Clintock «conegut per sos viatges á las illas del polo Nort». Lo que li crida la atenció ab preferencia en lo «Vigilant» son los menjars; «hi havia, diu, préssechs, rahims blanchs y negres, uns melons petits pero molt dolsos: los rahims eran procedents d' hivernacle y per lo tant molt cars; cada gotim costa dos franchs». Es observació, aquesta culinaria, que no descuyda may, com no descuyda tampoch la d' haver segut en cadira, moble que, á lo que sembla, li crida estraordinariament la atenció.

Arrivat á Dover, lo reben lo Duch d' Edimburgh, lo príncep Artur y altres dignataris. Lo primer «es un jove molt guapo, poca barba y ulls blaus, (es molt alt); lo segon no es tant alt, te la cara prima y es mes flach que 'l seu germá». De Dover á Londres recorre la hermosa campinya de Hent y apunta en son Diari: «no es necessari parlar de la agricultura inglesa; es coneguda de tot lo mon». ¿Hi ha medi mes espeditiu de salvar la dificultat? Passat Shelslhurst se crema una roda d' un carruatge y «de poch no 'ns cremem tots».

No es aquet l' únich accident de que fa menció. Quan la revista naval passada en son obsequi, al baixar del *Sultan* pera embarcarse en lo *Victoria Albert* «lo bot, son paraulas

Digitized by Google

testuals, aná á parar sota la roda, la roda comensá á moures, la roda de poch toca 'l nostre bot; si la roda hagués tocat lo nostre bot, tots nos hauriam ofegat. Gracias al Tot Poderós pará la roda y pujarem á cuberta sense cap mes perill.» Realment, si la versió es exacta, la literatura persa no tindrá pas en la obra del successor de Ciro una obra clássica que oferir á la admiració de sos afectes.

Parlant de la visita que feu á la Reyna á Windsor, cita entre altres de las personas que formavan la comitiva d' aquella al príncep Leopold «vestit de escocés» lo qual diu ser «un vestit en que 'ls genolls van nusos», y á «una filla de la Reyna de 16 anys, que viu á la casa y que encara es soltera». Las damas de la Cort, segons sembla, li fan poch efecte. ¡Quina decepció pera ellas, ellas que pospos a á negres, japonesos, actors y altra gent encarregada de divertirlas! Al vespre, va al concert de Guildhall y esplica que hi havia vuyt mil polissons. Sobre aquestos conta «que 'l poble de Londres los tem molt; que 'l qui falta al respecte á un *policemen* te pena de mort». No sentaria mal aquesta nota, direm nosaltres per via de comentari, en la cartera de viatge d' un *turista* inglés que visités á Espanya.

Entre sas visitas son dignas de menció per la manera com las conta, la que feu als jardins zoológichs. Conta que va ser rebut ab los hurras de costum y diu ell, ¡infelis! «realment m' estiman». De la visita als jardins del Duch de Sutherland lo que li agradá mes fou lo joch de botjas y sobre tot lo veurehi jugar en mánega de camisa.

Parlant del gran concert ab que fou obsequiat á Albert-Hall diu que «may s' hauria vist, de desde 'l principi del mon fins ara, tanta de gent reunída: hi havia 12,000 personas; ningú feya soroll; tots escoltavan y miravan; durá una hora; acabat, nos en anarem á casa á dormir.» Capítol de crítica musical!

Torna á Albert-Hall y compra «deu ó quinze pinturas». Ab esta ocasió refereix una anécdota que, quan son viatge, va corre molt. «Vaig veure un quadro d' un burro y vaig preguntar: ¿quánt val? Llegí 'l preu lo director y digué: cent lliuras esterlinas-axó equival á 250 tomans de Persia. —Jo vaig dir: lo preu d' un burro viu es ab prou travalls de cinch lliuras; ¿com es que es tant car un burro pintat? Respongué 'l director: perque no costa res de mantenir, no

Digitized by Google

menja cibada ni palla. Jo vaig dir: si no costa res de mantenir, en cambi tampoch serveix pera travallar ni pera muntar, y varem riure d' alló mes.»

La admiració no te límits al parlar de la Esposició de figuras de cera de Mad. Tussaud. «Es quasi impossible, escriu, distingir las figuras veritables de las de cera. Vaig provar de distingir entre las figuras veritables y las de cera pero no vaig poder fins que 's varen alsar las senyoras caminant y rihent; alashoras vaig coneixe que eran sers humans.»

No volem molestar mes als nostres lectors reproduhint las demés citas que fa de la obra Mr. Schindler y trascriuhen los periódichs que estem estractant. Diguem, empero, y va la última, que 'l pobre Shah que quasi, quasi va servir per un quant temps de *primo* al poble inglès, á pesar de la formalitat que es peculiar á aquest, se n' aná d' Inglaterra ab la persuassió de que «lo poble va sentir molt la sehua martxa» tant, que al aclamarlo en sa despedida «fins feyan la cara trista.»

Si la carta en qüestió es fidel y si no hi ha hagut per part de son autor deliberat propósit de ridiculisar al real hoste, cosa de fácil execució pus bastava ab transcriuren sols los párrafos que 's prestessen á distraure lo *spleen* dels lectors inglesos, justificada está en part la frase d' un dels articulistas que 'ns proporciona aquestas noticias y es lo de la Nova Ilustració de Londres: «lo llibre está ple d' absurdos que hauria facilment pogut evitar fentsho esplicar per los intérpretes; no obstant val mes que no ho fes aixis perque 'ns hauria privat d' una estona molt deliciosa.»

Despres d' axó sols nos cab donar un *hurra* á la galanteria inglesa.

S.

Digitized by Google

NOVAS SOBRE LOS OBJECTES
MARÍTIMS Y DE GUERRA DESCUBERTS
EN LO PORT DE BARCELONA,
EN LO PROP PASSAT MES DE JULIOL

No deixan d' ésser curiosos los objectes trobats dins nostre port, no lluny de la Porta de la Pau, y dels que vá parlarse en la secció de Novas del número 22, any IV, de La Renaxensa. Com s' es dit en aquell número, aytals objectes consisteixen en 11 canons de ferro, balas de canó de variat calibre, una politxa de forma no molt antiga, alguns calabrots y trossos de fusta que per sa forma plana exteriorment pareixen haver sigut part del casco d' una galera y altres objectes de no gran importancia. Tots ells son recuberts d' una capa de petrificació, mes ó menys espessa.

Per lo que toca á la forma dels canons no es tant antiga com en un principi 's pogué créurer, y es la que s' usava per punt general baix lo regnat d' En Lluis XIV de Fransa, y que fou aplicada fins á las primeras modificacions que á principis del corrent segle se feren en la artillería y que d' aytal manera han extés los límits de sas aplicacions. Constan los dits canons de tres parts anomenadas: coll, eix y culata, separadas exteriorment per un com á bordó, compost de diferents cordons: en un d' ells y dessobre de son primer bordó s' hi llegeix una lletra W y dessota lo número 2120 seguit d' una lletra A: en altres canons s' hi veu una lletra D, no podentshi llegir cap altre inscripció á causa de lo molt descompost qu' está 'l ferro.

Axó dit, passem á veurer si 's pot trobar de quina mena de sinistre marítim provenen aquestos restos, lo que crech haver portat á cap, gracias á la amabilitat envers mi tinguda, per los Srs. que tenen á son cárrech la custodia dels arxius Municipal de Barcelona y Parroquial de la Esglesia de Santa Maria del Mar.

Digitized by Google

Los mentats objectes no son (si 's te en conta sa forma) ni anteriors al any 1650 ni posteriors al 1715; y en las relacions dels combats que en aquest espay de temps se lliuraren dins ó á la vista de nostre port, no 's fa concreta menció de haverse sumergit cap galera dins lo port de Barcelona, cosa que no 's compren qu' aixís se fes si verament hagués naufragat en ells alguna nau. Ab això 's compren que l' haverse enfonzat los objectes trobats de que are parlem, no fou efecte d' un sinistre marítim causat per la guerra.

Ja en lo número 22 del any passat d' aquesta revista se feya notar que «No fora d' estranyar qu' els dits objectes pertanyessen á un barco sumergit per accident natural dins de nostre port». Y d' un d' aquestos accidents, succehit cabalment en l' espay de temps que va desde mitjan del segle XVII á principis del XVIII, això es en 1684 parla lo senyor Balaguer en sa *Historia de Catalunya*. Comprobadas degudament las novas que á ell referents dona dit senyor, he trovat lo següent: En lo «Dietari» que de l' any 1684 se conserva en l' arxiu Municipal, que «A 9 de Nohembre— y no á 19 com erradament se diu en la dita Historia de Catalunya—«se mogué una gran borrasca de vent de mit«jorn en lo mar, y entre nou y deu oras de la nit, se en«fonça una galera y se negaren tots los que estaven dins». Aquesta galera era la Patrona de las que d' Espanya debian estar d' estació naval en nostre port, en aquells temps que tant sovint lluytaren espanyols y francesos, y lo governador de aytals galeras morí també anegat, essent trobat son cadáver al cap de cinch dias y portat á enterrar ab gran pompa, á la parroquial Esglesia de Santa Maria del Mar, segons consta en lo «Llibre de Consells» que, pertanyent á 1684, es custodiat en lo arxiu de dita parroquia, en un document que ja que dona alguna llum sobre 'l present cas, transcriuré en sas parts mes notables: «Dimars als 14 «de Nbre 1684.—Consell particular tingut en la sagristia de «la present Iglesia, en lo que foren presents (noms d'ells)— «fonch proposat per lo prebere Joan Aroles, que vuy se ha «sabut y tingut avís, de que havian trobat lo Governador «de las Galeras de ESPANYA, lo cual també se negá quan la «PATRONA de ESPANYA, se obrí y se sumergí, en lo port de «la present ciutat, la nit de 9 del corrent mes y any. Y lo

Digitized by Google

«prebere Gerónim Casanoves, son confessor, diu, que dit «senyor mentres vivia, li havia declarat sa voluntat, dient «que si N[tre] S[r]. era servit morís en esta ciutat, que volia ser «enterrat en la present Iglesia, y com esta materia pateix «moltas difficultats, per quant se encontra ab lo Illustre «Capítol, que ha enterrats los demés que patiren en aquella «tempestat, en lo fossar que ha eregit y novament benehit «en lo devant del Buluart de llevant, fora las murallas d' «esta ciutat....»—fou anomenada una comissió per anar á tractar ab lo Il-lustre Sr. Vicari general, la manera que millor se podria fer pera cumplir la voluntat del finat, y no mancar ab las prerrogativas del Il-lustre capítol, y de la comunitat—«lo qual senyor declará que fos enterrat dit ca- «dáver en la present Iglesia de Sta. María del mar, attés «constava per son confessor que eixa era la voluntat de «aquell, si moria en la present ciutat».

Per lo que 's veu aquest naufragi fou molt sentit en Barcelona, y lo Il-lustre capítol de la Séu, va deliberar «fer y «celebrar offici de difunts per las ánimas dels cristians se «eran negats en la galera lo dia de la gran borrasca» lo que 's feu lo dia 16 de Novembre de 1684 ab gran pompa, y assistencia dels consellers de la ciutat.

Crech ab tot lo dit, que es mes que probable per no dir rotundament cert, que los objectes enfonzats en nostre port y que fa poch temps se son descuberts, no procedeixen d' altre accident marítim que del transcrit. Serveix això de complement y rectificació á la Nova que redactada per qui subscriu lo present article, fou inmerescudament insertada en La Renaxensa y poso aquí punt final, demanant indulgencia per part dels llegidors d' aquesta revista.

Joseph Fiter é Ingles.

Digitized by Google

LA MORT D' EN JAUME

¿Qui vol sentir,
qui vol saber
la mort d' En Jaume primer?

Quan va tenir
damunt sa esquena
lo pes dels anys
tot se encongí:
deixar lo mon
prou li feu pena;
mes com gran rey
volgué morir.

¿Qui vol sentir,
qui vol saber
la mort d' En Jaume primer?

Cridá á son fill
que senglotava
y aixis mateix
li va parlar,
(prou n' hi hagué algun
que l' escoltava,
que fins la mort
li va envejar).

¿Quí vol sentir,
qui vol saber
la mort d' En Jaume primer?

—Mon car fill meu,
tè ma corona
que jo he portat
mes de trent' anys:
en nom de Deu,
Pere, se 't dona
rica de brill
llíure d' afanys.

¿Qui vol sentir,
qui vol saber
la mort d' En Jaume primer?

»Tu de la Creu
serás defensa

Digitized by Google

com brau soldat,
com bon cristiá.
Si en lo Senyor
fixas ta pensa,
Ell sobre teu
sa má estendrá.

¿Qui vol sentir,
qui vol saber
la mort d' En Jaume primer?

»Cuyda del nom
de ta nissaga:
pensa qui som,
que tu ets fill meu.
S' alé mon cor
avuy apaga
prenga ell alberch
dintre l' cor teu.—

¿Qui vol sentir,
qui vol saber
la mort d' En Jaume primer?

Mentres lo rey (1)
aixis parlava
nova ja 'n ve
trista y molt greu.
Lo moro ardit,
llest se n' entrava
terras endins
pel regne seu.

¿Qui vol sentir,
qui vol saber
la mort d' En Jaume primer?

Fora del llit
depressa s' llansa
y ab aspra veu
crida ell axí:
—Vinga l' escut
vinga la llansa,
rey oltrajat
no vull morir.

¿Qui vol sentir,
qui vol saber
la mort d' En Jaume primer?

(1) L' autor ja sab que, segons opinió de molts autors, l' infant era á la guerra y que per lo mateix no podia estar ab lo seu pare, pero fer poesia no es fer historia.

Digitized by Google

»La sanch que tinch
may será vella,
com lo meu cor
que alena ardent.
Vinga 'l cavall,
vinga ab la sella,
deume 'l capell
d' or y d' argent.—

¿Qui vol sentir,
qui vol saber
la mort d' En Jaume primer?

Mes ay! lo cos
li flaquejava
y en brassos cau
d' un vell baró.
Mentres los ulls
mig aclucava
diu:—Aixó 't val
moro traydor!—

¿Qui vol sentir,
qui vol saber
la mort d' En Jaume primer?

L' angoixa sent
de la agonia
sa espasa pren,
besa la creu...
Sona de cop
crit d' alegría,
ompla aquell lloch
d' un hom la veu.

¿Qui vol sentir,
qui vol saber
la mort d' En Jaume primer?

Es un soldat,
de lluny arriva;
diu que vençut
es ja l' infel.
En Jaume ho sent
s' alsa, 's reviva,
riu......y se 'n va
l' ánima al cel.

Eixa es la fi,
eixa es la mort
d' En Jaume 'l conqueridor.

F. Pelay Briz.

Digitized by Google

QUEIXAS

PREMIADA EN L' ÚLTIM CERTÁMEN POÉTICH DE GERONA

¡Qu' hermosa qu' eras, qu' hermosa
lo cop primer que 't vegí!...
Tú eras tendra colometa,
y ab tos cants vaig adormirm!

En ton niu voltat de rosas
me retenías captiu...,
y, esclau d' amor, en tas alas
haguera volgut morir.

En tas alas, qu' eran blancas
y puras com flor de llir...
¡Alas mèvas, de tan negras
no us conech, si us conegui!

Dolços temps,.. ¿per qué fugíreu?
¡Que bé diu aquell que diu:
«¡Recordanças de la vida...
lo que vá d' avuy á ahir!!»

Ahir eras blanca y pura,
arrodideta en ton niu...;
tot á l' entorn te sonreya,
ángel del mèu Paradís.

Jo ab llábis trémols venia
tots los jorn de bon matí,
á dirte: «Coloma mèva,
mon amor, desperta, riu...

Riu, que 'ls rossinyols ja cantan
per l' auba clara que ha eixit,
y las flors badan llurs cálzers
per' rébre al sol de l' estiu.

Anèmhi prest, ma estimada.
á la font del Regalim,
y, ans qne ningú, podrém béure
l' aygua d' amor que 'ns somriu.»

Digitized by Google

Y tu llavors ¡ay! baixavas
en alas de mon desitj,
mitj dormida, mitj desperta
ab los ulls fixos en mí.

Jo 't donava un bes al front,
y 'l front te feya enrogir...
y abdos, las mans agafadas,
tots dosets 'navam allí.

Quantas voltas, amor mèva,
al travessar lo camí,
gent del poble que 'm mirava
deya al passar: «¡Qué felís!...

Y era felis, per ma vida...
Dolços temps... ¿per qué heu fugit?
Ara, ¡ay, lás! tot ho veig negre
des que tu 'm váres trahir.

Coloma per l' ergull presa,
ja no ètс blanca com lo llir
y en lloch de cants y de fláyres
te cercan planys y sospirs...

Tú esfondráres la caseta
de mos amors, un temps, niu...
Prėga als cels que te perdónen...
Jo, per tú... sols vull morir.

ARTHUR VINARDELL ROIG.

Tarrassa, Septembre, 1874.

Digitized by Google

NOVAS

Lo telégrafo, ab son fret y terrible laconisme, nos ha anunciat la irreparable pérdua que l' Art acaba de sufrir en la persona del eminent pintor catalá Marian Fortuny, qu' ha finat sos dias á Roma, quan solzament contava 35 anys d' etat. Catalunya, Espanya, tot lo mon artístich ha eczhalat un dolorós plany al veure arrebassada en la flor de la joventut aquella eczistencia dedicada al conreu de la bellesa en una de sas mes esplendentas manifestacions.

Fortuny que de humil posició, per la forsa de son gran talent, sabé conquestarse potser lo primer lloch entre 'ls pintors contemporánis, es una gloria catalana y per tal mereix per part de la terra un monument, una pública manifestació que recorde son nom y perpetue sa memoria.

Nosaltres nos permetem indicarlo al Municipi com lo catalá ilustre qual retrato podria colocarse aquest any en la galería del Saló de Cent si no hi ha fins ara determinat res sobre 'l particular.

També creyem fora oportuna una exposició pública de las obras qu' eczistexen á Barcelona, las quals no duptem facilitarian las corporacions y particulars.

Sabem que *La Jove Catalunya,* desitjosa d' honrar la memoria d' en Fortuny, celebrará próximament una sessió extraordinaria, en la qual, á mes d' altres treballs alusius al objecte, lo soci En Joaquim Maria Bartrina llegirá la necrología d' aquell.

Tenim la satisfacció d' anunciar á nostres lectors qu' en lo concurs obert pera 'l projecte de panteon que 's deu axecar al músich-poeta En Joseph A. Clavé, en lo cementeri d' aquesta ciutat, ha sigut acceptat lo dels jóvens arquitectes en Joseph Vilaseca y Lluis Domenech.

Ha mort, víctima de una crudel enfermetat, lo conegut escriptor En Manel Patxot, director que venia essent fa ja alguns anys del diari *La Imprenta* y fill del eminent autor de *Las ruinas de mi convento.* ¡Que Deu l' haja acullit en sa gloria!

La *Revista de España* (núm. 161, 13 Novembre) porta un article d' en Víctor Balaguer, titolat *Dos trovadores rivales,* referintse á n' Anfos I y Bertran de Born.

Digitized by Google

Ha aparegut *Lo Rat-Penat*, calendari escrit en catalá, que comensa desde aquest any á publicar á Valencia en Constantí Llombart. Lo preceheix un article d' introducció, en lo qual se demostra dit Senyor molt entussiaste de nostra renaxensa, dolentse de que los valencians y mallorquins no treballen tant en ella com ho fan los catalans. Seguexen després treballs en prosa y en vers dels Srs. Altet, Auléstia, Balader, Balaguer (Víctor), Balaguer (Andreu), Blasco, Bodria, Codonyer, Cirujeda, Careta, Carboneres, Escalante, Escrig y Gonzalez, Ferrer y Bigné, Ferrer y Carrió, Fantasio, Faubel, Guimerá, Gomez (M. y Z.) Juliá y Cabrera, Labaila, Llorente, Llorens, Llorca, Mateu, Pau, Millás, Navarro, Briz, Pella, Penya (senyora), Pizcueta, Peyró y Dander, Pinyó, Riera y Bertran, Reventós, Sanmartin y Aguirre, Tramoyeres, Ubach, Amer, Fauro y Simon y 'l col-lector; y termina 'l volum ab alguns datos referents á Valencia.

Nosaltres qu' estimém en lo que val lo gran pas que s' ha donat entre 'ls valencians, ab la publicació del *Rat Penat*, felicitem per ells al Sr. Llombart, y l' encoratjém pera que porte avant sa obra, segur de que, com diu son lema, *Pel fil treurá lo capdell.*

La *Societat per l' estudi de las llenguas románicas*, de Montpellier ha acordat qu' en l' any vinent 1875 se celebre en dita Ciutat un concurs ensemps filosófich y literari.

En la sessió qu' aquella Societat celebrará lo dilluns de Pascua, 29 de Mars del expressat any, se concedirán los següents premis:

Un al mellor treball filológich (geografia dels dialectes, gramática, fonética, preparació d' un text poch conegut, estudi d' un dialecte particular etc.) sobre la llengua *d' oc* antigua ó moderna, comprenent en ella 'l catalá.

Altre á la mellor composició de poesia en llengua *d' oc.*

Altre al mellor escrit en prosa (historia general ó particular, estudi de costums, novela etc.) en llengua *d' oc.*

Pera l' obtenció dels premis segon y ters s' admeten en lo concurs tots los idiomas del Mitjorn de França, lo rossellonés, lo catalá, lo valenciá y 'ls dialectes balears.

Los treballs que s' envien deurán ser inédits. No obstant lo premi de filológia podrá otorgarse á qualsevulla obra publicada ab posterioritat al 1.er de Janer de 1874 ab tal de que no haje figurat en cap concurs.

Se concedirán mencions honoríficas als treballs que per llur importancia ó per lo talent ab que haguessen sigut eczecutats se consideren merexedors d' aytal distinció. Queda absolutament prohibit del concurs tot assumpto polítich.

Los manuscrits y las obras impresas deurán dirigirse, franquejadas, abans del 10 de Mars, al secretari de la *Societé pour l' étude des langues romanes* á Montpellier. Los manuscrits deurán anar acompanyats d' un epígrafe que s'

Digitized by Google

estampará també en un plech tancat en que hi haurá continuats lo nom y l' indicació del domicili del autor. Aquest plech s' obrirá despres de pronunciar son fallo 'l Jurat.

Los catalanistas s' han vist aquets dias agradablement sorpresos ab la aparició d' un nou periodich catalá, titolat *La Llumanera de Nova Yorck,* que 's publica en dita Ciutat, baix la direcció literaria d' en Arturo Cuyás y l' artística d' en Felip Cusachs. Lo primer número, qu' hem tingut ocasió de veure, conté en sa primera plana un grabat alusiu al efecte que produhirá segurament en los yankes la sortida d' un periódich catalá y en las tres planas restants se llegexen varietat d' articles humorístichs y novas referents á aquella nació, manifestantse en ells l' amor que portan á Espanya y especialment á Catalunya los citats directors y las demés personas que 'ls han ajudat en sa llohable empresa. Reben tots de la Redacció de *La Renaxensa* la mes coral felicitació, com axis se la donarán també tots los qui estiman exa pátria catalana que tant puras afeccions sap fer brollar en los cors de tots sos fills.

A La *Llumanera* s' hi suscriu á Barcelona en la Llibreria del Sr. Lopez, Rambla del Centro.

L' Ajuntament d' aquesta Ciutat ha obert un concurs pera premiar lo mellor projecte de monument á las glorias d' Espanya en la guerra d' Africa, que deurá axecarse en la plassa de Tetuan. Lo plasso pera la presentació de treballs es de 3 mesos despres de publicat l' anunci en la *Gaceta,* y 'l premi consistirá en 3000 pessetas; adjudicantse ademes dos accéssits un de 1500 y altre de 1000 pessetas.

La *Revista Europea* en son n.° 38 (15 Novembre) segueix insertant sas interessants Correspondencias de Roma sobre Bellas arts. La del citat número se dedica tota á fer una biografia artística de nostre compatrici lo llorejat pintor en Ramon Tusquets.

Segons anunciarem, *La Jove Catalunya* celebrá lo dia 21 del corrent sa sessió pública en honor dels poetas premiats á Gerona. Ab una nombrosa y lluhida concurrencia, comensá la sessió llegint lo Sr. Riera y Bertran sa poesía *Gent de la terra,* premiada ab la joya oferta per la societat. Seguidament ho feren lo Sr. Vinardell ab sas duas composicions *Queixas* y *Romans del siti de Gerona,* que s' endu-

Digitized by Google

gueren accéssits; lo Sr. Ubach ab la titolada *Otger* qu' obtingué premi; lo Sr. Matheu ab *Lo Volcá* y 'l Sr. Pirozzini ab la del Sr. Reventós *La Locomotora*, que havian estat també distingidas ab accéssit. Termená la sessió ab un discurs que pronunciá el President En Pere Nanot Renart en lo qual s' estengué en atinadas consideracions sobre la tendencia de *La Jove Catalunya*, fent notar especialment que en ella cabian tots los que estiman las cosas de la terra, tan los que s' enlayran en las delitosas regions de la poesía, com los que 's dedican als trevalls especulatius y á las investigacions históricas, científicas y artísticas, tant los que escrihuen, com los simples aficionats. La concurrencia aplaudí calurosament totas las poesías llegidas, axís com lo discurs del Sr. President, surtint del local molt complascuda d' aytal vetllada.

La matexa Societat acordá en una de sas anteriors sessions estampar per son compte l' obra del Sr. Auléstia, *Quadros d' historia catalana*, premiada en los darrers Jochs Florals.

S' ha estrenat al Olimpo la comedia *Plasso y deuta*.

Ha exit lo *Calendari del pagés pera l' any* 1875, que ab tanta constancia ve publicant de fa molts anys l' Institut Agrícola Catalá de Sant Isidro.

Ab aquest número donem de mes á mes á nostres lectors un plech de la novela de D. Martí Genís, *Julita*.

TAULA DEL PRESENT NÚMERO

F. Maspons y Labrós	La Espluga de Francolí	125
E. X. V.	La taula de Cambi y lo Banch Nacional.	131
Teodoro Creus	De las constitucions de Catalunya.	136
S.	Lo diari del viatge del Shah de Persia.	141
Joseph Fiter é Inglés	Novas sobre los objectes marítims y de guerra descuberts en lo port de Barcelona.	145
F. Pelay Briz	La mort d' En Jaume.	148
Artur Vinardell Roig	Queixas.	151
Frederich Soler	L' any Trenta cinch, (continuació).	

Estampa de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 8.

Digitized by Google

Any V 1874 Núm. 5

LA RENAXENSA

15 *DE DESEMBRE*

LA ESPLUGA DE FRANCOLÍ

III.

Los Senyors de la Espluga gosavan del mer y mixt imperi, de la jurisdicció alta y baixa, y 's recorda encara tothom dels ceps, argollas é instruments de cástich que al tirarse á terra lo castell de sas presons se 'n tragueren. Cada vegada que 'l Comenador se cambiava ó sempre que á aquest plavia podia fer cabrevar als vehins de la Espluga qui, comú y vehins, eran obligats á ferho. Lo Comenador de la orde ó Senyor era 'l batlle de la vila y anomenava lo sots batlle y concellers qui exercian en lo seu nom la jurisdicció. Aquestos eran los primers que devian comensar las confesions ó cap breu reconeixent dimanar son poder del referit senyor: despres confessavan y declaravan los mateixos «per Nostre Senyor Jesucrist y sos sants quatre evangelis de llurs mans corporalment tocats sobre la vara del Batlle y per quiscun de ells», per lo terme de la vila en conjunt y després per la de las dos vilas; seguia la confessió y homenatje de vassalls feta per lo síndich y procuradors especials del comú en virtut de

Digitized by Google

la qual reconeixian que tots los poblats y habitants de dita vila de la Espluga de Francolí y termes de aquella eran vassalls de dita sagrada religió de San Joan de Jerusalem y per ella de lo Senyor Comenador, prestantli sagrament y homenatje de vassallatge de fidelitat, ab salvetat empero y protestació de que dit Comenador y Religió juressen per sa part tenir y observar y en manera alguna trencar los privilegis, ordinacions, prácticas, consuetuts y bons usos així escrits com no escrits de la vila; despres venian las confesions de las prestacions que 's devían fer en comú ó siga per tots los vehins en general y per últim las que cada particular prestava per las fincas ó terras que respectivament possehia.

La crida pera fer cabrevar se feya per medi del nunci, y lo comú, que 's reunia en la plasseta de davant la porta de la Iglesia ó en lo cementiri, com á punt intermedi entre las dos vilas y tots los vehins que tinguessin «cases, botigues, masies, corrals, hortes, vergers, farreginals, domenges, barqueres, deveses, garrigues, terres campes així de rech com de fora rech, boschs, herbes, pastures, llenyes, y altres qualsevols propietats així cultes com hermes pera las quals, estessen obligats á pagar censos, censals, lluismes, tersos, foriscapis, delmes, tasques, terratjes, parts de esplets, tragines, batudes, podades, reparos y obres del castell, fadigues directes, senyories y altres qualsevols drets», estavan obligats á compareixe dintre 'l castell á cabrevar dintre 'ls vuyt dias següents al de la crida.

Així se llegeix en los llibres de cabrevacions per los quals se ve en coneixement de quinas eran las prestacions senyorials: y per lo curiosa que es, copio la confessió feta per lo sotsbatlle y concell de la vila, á últims del segle XVI segons se llegeix en un de aquells. Prescindint de las fórmulas que com á tota escriptura s' acostumavan á posar al cap, diu així la referida confessió:... «In quadam aula Castri jam dictæ vilæ de la Espluga de Francolí et in præsentia Josephi Valluerdu Sub bayuli, Fran.ci Martí, Ludouici Calbet et Michaellis Font Juratorum et alionem consiliarum Universitatis dictæ jam villæ de la Espluga de Francolí, qui dictus Magnificus Jacobus Dilla, dicto nomine (Procurador del comenador) eidem Josepho Valluerdu Sub bayulo dixit et interrogavit sequentia: Digau vos Joseph Valluerdú per-

Digitized by Google

que aportau aqueix bastó ó vara é lo dit Joseph Valluerdú responent digué perque so sots batlle de la Espluga de Francolí: y lo dit Magnifich Jaume Dilla en dit nom li digué perque sou sots batlle é lo dit Joseph Valluerdú dix que era sots batlle y aporto lo bastó ó vara per lo dit Illustríssim Senyor Fr. D. Arnau Moix y per la Religió y Sagrat orde de la Milicia de San Joan de Hierusalem, é lo dit Magnifich Jaume Dilla en dit nom quius ha criat sots batlle é lo dit Joseph Valluerdú responent digué á mi me ha criat sots batlle lo dit principal de vostra mercé Fr. D. Arnau Moix, é lo dit Magnífich Jaume Dilla en dit nom lo interrogá al dit Joseph Valluerdú sots batlle dihentli quina Jurisdictió exercia y quina la tenia dit son principal en la vila y terme de la Espluga de Francolí, lo qual sots batlle responent digué que exercia en dita vila y terme de la Espluga de Francolí la Jurisdictió civil y criminal, alta y baixa, mer y mixt imperi: Item interrogá dit Procurador en dit nom al dit Joseph Valluerdú sots batlle dihentli com sabie ell que tal Jurisdictió tingués y exercís y lo mateix digué als dits Jurats y promens y concellers açí pressents e lo dit sots batlle y Jurats respongueren y digueren que havian vist tots aquestes processos y causes així de coses civils com de casos criminals ilustrats dins dita vila de la Espluga de Francolí y terme de aquella y hauerne vist condempnar y absoldrer en temps dels Senyors comenadors passats que son estats de la vila y encomanda de la Espluga de Francolí y Sagrada Religió de San Joan de Hierusalem predecessors de dit Illustre Senyor Don Fra Arnau Moix així de Galera com á penjar Jaume tal de Vallbona á galera y á Joan Bassa á penjarlo y que tots los comanadors de la dita Encomanda han fet y exercit la dita Jurisdictió alta y baixa, civil y criminal, mer y mixt imperi de tant de temps ensá que noy ha memoria de homens en contrari, les quals coses foren així mateix confessades y denunciades per lo sots batlle y jurats de la vila de la Espluga de Francolí en poder del Discret Hieronym Alba Notari públich de la vila de Montblanch als dos del mes de Juny, any de la Nativitat del Senyor mil siscents setanta hú.»

Las prestacions que la vila feya al Senyor, unas eran comunas á las dos vilas y altres especials á cada una de ellas. Las comunas eran lo delme de pollastres ó pollas, per lo

Digitized by Google

qual cada vehí per la primera llocada que posés estava obligat á donar al Senyor un poll ó quatre diners tant si aquella anava be com malament y per las següents llocadas un poll, fos lo número que volgués lo de polls que sortissen, encara que no mes fos un, empero cap si eixia completament esguerrada la llocada y lo mateix dels ánechs y ocas que 's posessen: delme de anyells y cabras, per lo qual tots los vehins estavan obligats á pagar del bestiar axí de llana com de pel que nodrissen y parissen dintre de la vila, lo onzé pera lo qual quiscun any lo dia de divendres sant, despres de celebrats los divinals oficis, ficant tots los anyells ó cabrits dins un corral y tancadas las portas, ab un portellet no obstant obert per ahont tinguessen aquells d' anar eixint de un en un, ab lo ben entés que no hi hagués ningú dintre del corral perque no hi hagués frau, s' anavan fent sortir desde fora 'ls anyells ó cabrits essent los deu primers que eixissen pera l' amo y l' onzé pera 'l Senyor: delme de ruchs y vadellas per lo qual tothom que tenia vacas ó someras de ventre ó sian paridoras, estava obligat á pagar sis diners per cada vadell ó vadella, ruch ó somera que nasqués dins de la vila ó son terme, empero res, si la cria s' afollava: delme de porchs per lo qual «tots los homens y habitants que tenen porques y de aquelles hauran porcells de cada porcellada fará la truya ó truyes los porcellarán y de tants com ne tindrán son tinguts á pagar delme», qu' era l' onzé per lo Senyor Comenador que devia donarne part al Senyor Rector; si 'n naixian menos de deu s' estimavan en lo que valian y del preu se 'n treya l' onzé pera 'l Senyor qui devia ferne quatre parts y quedantsen tres per ell, donarne la restant al Senyor Rector; no 's delmava fins que los porchs tenian tres setmanas: també estavan obligats los de las dos vilas á ajudar á la obra del castell, axó es, á la cistella y barbacana del mateix tenint de ajudar á fer la cals y la llenya á sas despesas, lo Comanador no obstant havia de pagar y mantenir lo mestre y manobras que las fessin; y per últim també estavan obligats á pagar lo lluisme de las vendas á rahó de dos sous per lliura y lo ters de venda de totas aquellas cosas que feyan quistia de blat ó diners al Senyor, advertint, empero, que los de la vila de munt eran franchs d' ell contractant ab los de la vila de munt y los de la vila de vall ab los de la mateixa vila,

Digitized by Google

empero no si los de la una contractavan ab los de l' altre.

Las especials á cada vila eran lo delme de tot lo fruyt que 's cullia y la joua (de jou ó parell de bestiar gros) que si be eran comuns á las dos vilas eran diferents en lo modo de prestarlo. La vila de munt partia lo delme que pagava per mitat entre lo Senyor Comenador y l' Archebisbe de Tarragona, menos lo delme que pagavan los *capmases* ó *cavallerias* que 's partia en quatre parts, tres per lo Comenador y una per l' Archebisbe y los delmes menuts que eran íntegros per lo Senyor Comenador. La joua consistia en la obligació que tenia tothom que tingués parell de fer un jornal de sembrar al Senyor, avisantlo est empero ab un dia de anticipació y debentli fer la vida de pa, vi y carn enrahonablement així com donar una fanega de cibada per cada parell de mulas y no podent obligar á fer la joua sino en dia de carn y may en divendres, ni dissapte ni dia de dejuni. Així mateix y baix las mateixas condicions, sols que per compte de donar una fanega de cibada devia dit Senyor darne tan sols un punyeró per cada animal, estava obligat tothom de dita vila de dalt que tenia animal gros á ferli un dia de batuda: també estavan obligats á pagarli tragí ó per ell sis diners per cada animal gros y tres per bestia somerina: á mes li prestava la vila de munt en una sola paga cent disset mitjeras de cibada á mesura quistiera, que reduhidas á mesura de cibada á rahó de vint y dos punyeras per mitjera eran setanta dos mitjeras y dos fanegas ó sian cent cinquanta nou quarteras y mitja: é igualment un cens de trenta sous anual per un forn que tenia dita vila en lo carrer dels Juheus á mes de la obligació de courer de franch á lo Senyor Comenador, frares y demes que habitessen al castell lo pa, panadas, flahons y cassolas.

Los de la vila de baix partian lo delme en vint y quatre parts, nou per lo Senyor, deu per lo Archebisbe de Tarragona, tres per lo Carlá Alenya y las dos restans per en Diego Gendre ó sos successors: escepto las menuderias que 's partian per catorzenas de deu sous, això es, de cada catorze sous ne prenia sis y mitg lo Comenador, dos y mitg lo Archebisbe, dos sous y tres diners la Castlania y dos sous nou diners en Gendre: també era tinguda á donar la joua com los de la vila de munt, baix las mateixas condicions, debent empero lo Senyor fer lo guaret de sa propia rella y donant per cada

Digitized by Google

parell una fanega de cibada, mesura de forment vella ó sian cinch cuartans; á fer un jornal de tirar garbas á la era del Senyor ó ahont aquest volgués ab tal empero que fos dintre lo mateix terme de baix, tothom que tingués parell ó bestia grossa y també un jornal de batuda, donantne lo Senyor per cada animal un punyeró de civada ó sia un cuartá y una cuarta: també estavan obligats los de la vila de baix á portar los forments nets en gra de la era en fora al castell ab una mula lo mateix dia de la batuda ó tot lo mes l' endemá y per últim estava obligada dita vila á pagar un cens de cincuanta sous anuals per un forn que tenia y á coure en ell lo pa, panadas, flahons y cassolas, com los de la vila de dalt sens dret algun al Comenador, frares y demés que visquessen en lo castell.

Lo comú de la vila prestava un cens de trenta sous anuals al Senyor per la privativa que aquest li havia cedit de vendre vi durant un mes escullit per dit comú durant l' any, y á mes diferents censos per l' Hospital, la plassa y una botiga ó farmacia.

La Castlania, la tenia la casa d' Alenyá y per ella sos successors de la casa Mesadas de Segura; tenia dret com s' ha vist á part dels grans que 'l Comenador percibia, mes en cambi estava obligada á tenir un nunci ó misatge jurat en la Cort de dit Comenador per servey de dita Cort pagantli la soldada y cobrant dit nunci del Senyor ó Comenador al temps de la partició dels grans dos fanegas de forment dels graners de la vila de munt y altres dos dels de la vila de baix.

Los capmasés ó cavallerias com se 'n deyan eran los que cobravan lo delme de tot un tros de territori anomenat cavalleria, per encárrech del Senyor, qui 'ls feya franch del seu delme y partia ab ells lo gra de distinta manera que las dos vilas.

Aqneixas son las prestacions á que estava obligada la vila de la Espluga y ab ella tanco 'ls datos ó noticias históricas que he pogut arreplegar de la mateixa: pochs son en si, mes sempre podrán servir d' ajuda á qui volgui fer algun dia la historia complerta de la dita vila.

Espluga de Francolí 30 Juliol 1874.

Digitized by Google

APÉNDICE

Escrits los precedents articles, del arxiu de la Corona d' Aragó he pogut arreplegar algunas noticias mes que com á apéndice poso y que podrán completar un xich mes los estudis avant fets.

En lo armari corresponent á la Espluga consta 'l procés ó acta feta entre 'l Veguer y Procurador Fiscal de Montblanch de una y 'l Prior de Catalunya d' altre sobre las prestacions y drets que pretenia tenir dit Prior sobre la Espluga ó *Spellunçæ de Francolino*, com comunament s' anomena, á 12 Febrer de 1352.

En lo mateix armari en lo llibre de enagenacions del rey Pere III de 1353 á 1358 fol. 29 consta la venda á carta de gracia que dit Rey á 4 Abril de 1357 feu á Arnau de Parets tortas (Parietibus tortis) prior del Hospital de San Joan de Jerusalem de lo mer y mitx imperi y tota altra jurisdicció que tenia en los llochs de *Spellunca superiori et inferiori de Francolino de Barberano* et de *Valle fecunda* (Vallfogona) de la Vegueria de Montblanch, mes no de *Turribus Sodanello* de la Vegueria de Lleyda, per preu de 40,000 sous; escriptura que també 's troba en lo arxiu del Mestre Racional en lo plech titulat Vegueria de Montblanch. Trobantse en la Batllia general la certificatoria ó carta de pago, feta per dit Mestre Racional de la rebuda de dit preu, en qual ápoca se fa constar expressament que dita venda fou del mer y mitx imperi y tota altra jurisdicció alta y baixa corresponent al rey en dits llochs y termes. Lo qual sens dupte se devia fer constar espressament, perque segons se troba també en los documents de dita Batllia, per part del Prior de Catalunya s' assegurava que 'l sobredit Arnau de Paretstortas á qui va ésser feta la antecalendada venda, posehia ja, avans de ella, lo mitx imperi y tota la jurisdicció civil en dits llochs de las Esplugas superior é inferior de Francolí, Barberá y Vallfogona en la Vegueria de Montblanch y en los llochs

Digitized by Google

de Torres y Sodanell de la Vegueria de Lleyda, aduhint en proba de lo mateix varios documents y fundantse també en que 'ls Veguers de Montblanch y Lleyda respectivament exercian lo mer imperi que tenia 'l rey, avans de dita venda, y á que en dits llochs no hi habia Batlle y oferint fer reventa de dit mer imperi per preu de 2000 lliuras.

Y per últim, com á dato també molt important, apareix que 'l lloch de la Espluga de Francolí, 'l de Barberà y los demés pertanyents á la Hospitalaria Orde de San Joan de Jerusalem de la Vegueria de Montblanch havian estat venuts á dita Orde per lo rey Alfons IV per preu de 50,000 sous, qual venda després fou rescindida en virtut de certa concordia feta entre dit rey y 'ls Comenadors de San Joan segons d' això 's fa menció en una provisió feta á primer de Juny de 1428 de dita Batllia general.

F. Maspons y Labrós.

Digitized by Google

Á DON JAUME I D' ARAGÓ

Ben diferents son los temps nostres, noble Rey, d'aquells en que vos viviau la terrena vida. Aquell era lo sigle del Dante y de San Tomás d' Aquino, época de fé religiosa y de fé patriótica per excelencia. En nom de Jesu-Christ y en nom de la patria conquistáreu lo regne de Mallorca, empresa immensa en aquells dias de predomini moresch, y en la cual ostentá sa generositat y son poder la ciutat de Barcelona. Conquistáreu després lo regne de Valencia, de cual conservació per vos se felicitaría segurament l' ombra del Cid, l' heróich capdellador; guanyant encara lo regne de Murcia pera generosament regalarlo á Castella, com si fósseu cansat de tantas possessions, pensant ja mes en ben regir lo heretat y lo acquirit que en fer novas anexions de territoris.

Desde que deixàreu aquest teatro de tantas y tan diversas lluytas, moltas son las generacions que han respirat l' ayre del's vostres antichs dominis, pero probablement pocas com la actual haurán tant trobat á menys las virtuts vostras, puix cada dia hi ha desgraciadament sobrada ocasió de recordarlas, aixi las militars com las cívicas, essent realment indubtable que al venir á aquesta vall de proba, nasquéreu adornat del's dons essencials que han de constituir en tot país al príncep verdaderament natural. Mentre lo vostre llinatge, bon Senyor, lo llinatge dels Comtes de Barcelona, guardá, després de vos, lo sceptre per via directa masculina, encara, ben pesat tot, continuá la bona estrella; pero ja mes tard, á consecuencia de la tristíssima declaració de Casp, y després del horrendo crim de Xátiva, ahont un vostre mal fadat nét fou mort en una sala del castell de un modo que fa erissar los cabells sols recordarho, apar com si la protecció del cel nos haje estat retirada, á pesar de dos ó tres regnats de poch durables glorias, que certament se han pagat ben caras.

Digitized by Google

Pero, deixemnos de vanas lamentacions, per mes que sia innegable que acabant de tenir la corona d' Aragó la dinastia barcelonina, se desvià de allí en devant lo curs históric d' un realme digne, al menys aixi sembla, de millor fortuna. Sia com vulla, vos, Rey Jaume, anabau per un camí que no volgueren, ó tal vegada no pogueren seguir los Reys de l' altra casa. De tots modos, ha resultat que fa ja molt temps que la península hispana es la mes desventurada de Europa, y soviny afligida de convulsions terribles que fins semblan ja del tot incurables; distingintse per l' intensitat del flagell aquesta regió precisament en que vos ab tant conhort dels habitants imperàreu y tanta fama vostra. Sols Deu pot saber la sang escampada en est pobre país, y en aquestos moments mateixos en los regnes d' Aragó y Valencia, ab lo Principat de Catalunya, en lloch de lleys de pau, quasi no regeixen mes que lleys de guerra, lo cual equival á dir, que fora de las poblacions muradas no sembla sinó que los habitants hajen tornat á la trista condició d' esclaus de remença, á qui en vostres llochs reyals vos procurabau emancipar, mogut de la flama verament caritativa que animaba lo vostre gran pit. Y no son ara alarbs, no son infiels de la secta de Mahoma qui promohuen los desastres á que habem de assistir, sinó que hi ha mortal enemistat entre hómens d' una mateixa patria, d' una mateixa sang, d' una mateixa fé; y si res poden ja sobre nosaltres ni fé, ni sang, ni pátria, poch tardarem en ser un poble mort.

Los primers christians eran exemple al mon per lo viu amor que entre ells se professaban, aixi ho consignan los mateixos escriptors del paganisme; los christians d' avuy apar que sols ho siam de nom; la nostra vida pública queda reduhida á una explosió incessant d' enveja, d' òdi, d' ira, de totas las malas passions; y naturalment los fruits d' eixa discordia no han d' esser mes que llágrimas y desolacions. Estos Senyorius, en los dias vostres tan gloriosos, han vingut á esser camp de las majors miserias. Admiració de las altras nacions foren nostres passats; nosaltres ne som l' irrisió y l' escàndol. L' àmbit de la vostra Corona, valerós Jaume, era en realitat una arena ahont no's respiraba mes que ayre d' honor y d' independencia, arena á tal extrem ara vilipendiada, que fins lo lloch, tres vegadas sagrat,

Digitized by Google

ahont descansaba lo vostre nobilíssim còs, aquell còs per tants anys terror del's soldats sarrahins, fou per una turba tret ab avalot de son majestuós sepulcre, ahont maravellosament conservat se guardaba feya prop de sis cents anys. Oh! quins instants aquells! còm un ángel de Deu no prengué llavors la vostra gran espasa pera exterminar al's infames que un tan monstruós sacrilegi cometian! Pero, recordem las admirables, las realment divinas paraulas pronunciadas ab motiu de la demencia y brutalitat d' una altra turba: «Pare, perdonaulos, que no saben lo que fan».

¡Vos, Rey Jaume, que tan fèreu en glorificació de la gent cathalana, fill d' héroes que habian trencat las cadenas posadas als àvis nostres per los hómens del turban, y pare d' altres héroes, dignes continuadors de la gran dinastía; vos, á qui los mateixos reys y cronistas enemichs nomenaban plens de respecte «lo gran emperador de Barcelona»; vos, tant plé de generositat com valentia; vos, verdader pare del poble, á qui tants drets y tants bons furs espontaneament otorgareu; admirable com á Rey, com á legislador y com á capitá; amich de fer justicia á nobles y á plebeyos; casi sempre á caball per montanyas y plans, ab la espasa á la ma en honra de la pátria contra estols de contraris; vos, que de vostras ciutats y vilas ne fereu centros de las mes amplas llibertats, convertint sobre tot la capital cathalana en una verdadera república, reservantvos solament un protectorat benéfich, car realment en república fou convertida Barcelona per la institució del Consell del's Cent, espill etern de sabiduria patriótica, y que al mirarnos en ell hauriam de càurer tots morts de vergonya; vos, Senyor, habeu tingut violada la vostra tomba y la de vostra familia, al crit de llibertat!

Rahó sobrada tenia aquella il-lustre dona quan vers la fi del sigle passat, poch ans de morir violentament en França, com tantas altras víctimas, á mans de tigres disfressats de polítichs, exclamaba: «¡Oh llibertat, cuants crims en nom teu comesos!»

Sempre la malicia humana se val de grans noms com á vel pera cohonestar las mes odiosas accions. Ben santa es la paraula «Religió» y no obstant, las maldats en tots temps perpetradas en son nom son lo torment del's cors mes intimament religiosos. En la essencia, la llibertat es lo res-

Digitized by Google

pecte del's drets del's altres, y la religió, la christiana se enten, es l' amor del's semblants; es abnegació, es desprendiment. ¿Qui no veu, donchs, que aquesta nació desventurada está plena de mentiders de religió y de mentiders de llibertat, que semblan no haber vingut al mon sinó pera deshonrar ensemps á una y altra? en totas edats hi ha hagut farisaisme polítich com farisaisme religiós. Quan lo mateix Jesus, tan terrible anatematisador del farisaisme, es dir, de la hipocresía, ó de la mentida, filla del dimoni, no ha acabat, no obstant sos prodigiosos esforços, ab eixa infernal pestilencia, horriblement inficionada ha de estar l' especie humana. ¡Y encara hi ha qui nega lo pecat original! En cada hu de nosaltres, en son interior, y á pesar del sant baptisme, no trobarem sempre sinó sobrats vestigis de l' impuresa primitiva. Neguia qui negar vulla, mes jo crech fermament en las veritats fundamentals de nostra fé, que trobo cada dia mes certas, mes elevadas, y realment mes d' orígen diví. Y si ha de venir algun remey social pera aquest desgraciat poble, si pot apareixer algú que nos salve, no pot esser sino un escullit que vingue á tráurernos de est mar d' hipocresía, per lo cual ja fa massa temps estam condemnats tots á navegar.

Si ara tornabau, don Jaume, en mitx de tantas caretas religiosas y políticas, poch regoneixeriau en nosaltres al's descendents de vostres bons sotsmesos. Molt alt de estatura, mes alt encara d' enteniment; alt així mateix per las qualitats morals, per dret de naixement y per dret de Naturalesa erau en tots sentits la mes elevada personificació d' una raça viril, enemiga de falsos rahonaments, celebrada per la franquesa del parlar, dihent, segons la tan coneguda expressió popular, pa á lo que es pa, y dihent ví á lo que es ví.

Ben mudats son los temps, monarca inolvidable; llavors ni l' crit de Religió ni l' crit de «Llibertat» significaban pera los habitants d' estos dominis, lo dret d' esclavisar al compatrici. Avuy molts al cridar «viva la llibertat» entenen dir simplement: viva ma voluntat despótica, no la del poble; com entenen molts per Religió la veu del infern y no la veu del cel.

Es inútil dir las causas d' aqueixa decadencia; jo vos prego, bon senyor, que ab vostres il·lustres amichs Ferran

Digitized by Google

de Castella y Lluis de França, ja que la França tampoch está molt sana y á més tambè vé Lluis de bona sang d' Espanya, vullau intercedir á favor del's malaventurats habitants de las nacions que los tres, en una mateixa edat, ab tant d' esplendor y tanta sabiesa gobernáreu. Menten á Dèu y al's hòmens, D. Jaume, aquells que negan las llibertats del's temps vostres, encara que desgraciadament no fossen universals, com tampoch llavors ho eran en ninguna part del mon (1). Pero, primerament se tracta d' un fet á tota llum evidentíssim; y per altra part, no es sinó molt natural, essent un verdader cap de las hosts del fill de Maria, que las vostras banderas despedissen raitx de llibertat, en oposició á las banderas del Profeta, que eran representació de tot lo contrari. Durant prop de vuyt-cents anys tots los regnes de l' Espanya christiana combatiren ab l' Evangeli lo Corán, es dir, ab la religió del amor, la de la força, la del sabre. No, no pot permétrer may esclavituts y tiranias la doctrina d' Aquell que ha dit: «Qui de vosaltres vulguia esser primer, que sia l' últim.»

De tot açó se desprèn, que separar en Espanya la llibertat de la religió ó la religió de la llibertat, es una aberració monstruosa, contraria á las mes gloriosas y mes incontestables tradicions históricas, una aberració que ha costat y está costant encara rius de sang, y que ha transformat la pátria del's mes nobles caballers del mon en un infern d' abominacions y d' ignominias.

(1) Al parlar de llibertats en los sigles de l' Edat Mitjana, naturalment habem d' enténdrer llibertats relativas, puix se tracta de l' época feudal, quan en tota l' Europa part del poble, especialment lo rural, vivia en servatge baix lo poder de senyors ab dret de vida y mort sobre sos pobres vassalls; pero no es menos cert que comparant l' estat del's habitants de la Corona d' Aragó ab lo de las demés nacions, se troba que en ninguna hi habia, considerat tot, tants privilegis y franquicias, un régimen generalment tan digne d' hòmens, com en las terras de la mateixa Corona. Las llibertats tenian á vegadas mes carácter aristocrátich que popular, pero aquesta era, no obstant, la terra ahont l' autoritat monárquica estaba mes limitada, ahont la dignitat del súbdit mes era tinguda en compte, ahont la veu del país, degudament representat en sas Corts, solia esser mes atesa; y tot axó, los mes insignes escriptors extrangers ho regoneixen. Encara se conservan en arxius declaracions solemnes del's vells, dihent al Rey que estimaban mes la llibertat que la vida, y que sensa las llibertats que tenian, no voldrian habitar una terra en general tan poch fértil.

Digitized by Google

Per gran que sia l' agravi fet á vos y al's vostres, rey Jaume, dignauvos, si es possible, obtenir del Etern Pare un poch de misericordia per nosaltres. Culpables som sens dupte, molt culpables, pero en lo nostre rebaixament hi ha també bona part d' una especie de fatalitat terrible. Una série de desventuras, y la principal una llarga opressió, han pogut alterar lo vell temperament; mes, recordeu la nostra memorable cayguda á principis del sigle XVIII; sembla que en aquells tremendos jorns tot lo que hòmens poden fer per la llur honra ho feren los cathalans, tant los del bras eclesiástich, com los del militar y del reyal; després, pobres de nosaltres, lo jou degrada, don Jaume, degrada fins al's mes ben nats, sobre tot si es massa dur; y encara ab tot això los fills de las vostras ciutats de Çaragossa y Girona no vos deixarian pas molt descontent á poch de començada la present centuria. Lo primer crit d' independencia feu alçar l' esclau, y feu reviurer lo valor antich. ¡Quí sab! pot esser en aquesta raça, si volgués Déu se dirigís novament per alts camins, hi hauria encara tal vegada estofa pera empresas meritorias, pera un retorn á la vida formal y digna d' hòmens. Es sobradament cert que en l' actualitat apar aquest lo país de totas las malvestats; mes, si algun dia la Providencia, olvidant nostres desacerts y nostre mal obrar, permetia tinguessem encara un altre home magnánim, (com vos, per exemple) ab bon seny pera obehirlo, tal vegada tornaria la passada gloria. Jo dech limitarme á demanar, pero de tots modos, que 's fasse la voluntat del Altíssim.

No m' proposo atenuar l' enormitat de la violació del Pantheon de Poblet, pero vull créurer que jamay hauria arribat á verificarse, sense la llarga tiranía que ha suffert lo pobre Principat, tiranía que volgué envilir esperits y cors, y sofocar en las generacions futuras fins la memoria de tot quant habia constituit la grandesa de la Corona d' Aragó, ó ahont això no pogués lograrse enterament, tancar ó corrómprer al menys, las mes puras fonts de nostra historia. Los nostres jóvens eixian de las Universitats ab molts coneixements, pero generalment desconeixian, ó sabian molt mal, la vida gloriosa de llurs ávis. Y això era lógich per part del's dominadors, això concordaba perfectament ab la máxima d' Estat d' aquells temps: «Als cathalans y

Digitized by Google

aragonesos lo peu al coll.» Ara aqueixa máxima no prevaleix per fortuna, la unió ab Castella es ja mes fraternal; pero, per aytals amarguras han passat, gloriós Jaume, los néts de vostres vassalls y companys d' armas; del's vassalls y companys d' armas del vostre fill En Pere, tan digne continuador de las tradicions de la familia, y perfectament mereixedor del vers inmortal que li consagrá Dante. Així, donchs, no ha de extranyarse en desmasia que quan comunment los mes enlletrats tanpoch sabian de las nostras cosas passadas ó tan confusas ideas ne tenian, dos ó tres dotsenas de miserables, idiotisats á mes de la ignorancia per la secular opressió, anassen á profanar cendras de pares y de llibertadors, figurántse sens dupte que eran cendras de tirans. Tals son los fruyts de la tiranía, la que no vol hòmens sino bestias, y de bestias sols bestialitats poden esperarse.

Ab tot, comès lo sacrilegi, se alçá en tota la terra nostra un crit d' horror y de maledicció, sobre tot de part de 'ls qui comprenian la magnitut de un fet eternament deplorable, contra aquells deshonradors de la sang cathalana. No faltáren mans pías que procuraren recullir y salvar los venerandos restos, entre ells los vostres, Don Jaume, transportats ab merescut, ab sant respecte á la cathedral de Tarragona. Lo poble enter benehía lo nom del gran monarca, y venera vuy lo vostre còs, tan admirablement conservat, com un cós sant: desde aquells instants començá un concert universal d' alabansas al conquistador de las islas Balears y de Valencia. En Barcelona dos nobles amichs traduhiren al castellá la vostra Crónica, monument que fins á la fí del's sigles dirá la grandesa del regnat de Jaume Primer d' Aragó, al mateix temps que es y será una de las honras majors de la llengua de las nostras mares. Y en los regnes de Mallorca y Valencia generosos ingénis han conseguit que ja no hi ha cap classe social, per inferior que sia, en que no se celebren las proesas del inmortal *Conqueridor*. Y fora del's territoris vostres, en tota aquesta Península se parla justament de vos com d' un del's mes principals héroes ibérichs. Y en la nació vehina la ciutat de vostra mare, Montpeller, la ciutat sempre científica y que encara avuy conserva tan pur com en lo vostre sigle lo sagrat foch hipocrátich, guarda igualment ab legítim orgull la memoria de son amat

Digitized by Google

y victoriós Senyor, y ensenyan sos habitants de bon grat al extranger lo punt de la ciutat ahont vinguereu á llum, y poden ohirse en la mateixa ciutat cathedráticha de fama, referint extensament y ab entusiasme á llurs deixebles los fets de la vostra vida. Y un sabi de Montpeller ha compost no fa gayre en llengua de Paris de França un llibre notabílissim, ahont ab documents irrecusables, trets principalment de nostres Arxius, se demostra, tal volta encara ab mes claredat que en los preciosos llibres de Zurita, quan positivament gran fou lo vostre regnat, quan luminós y civilisador.

Per l' amor de vostra santa mare qui tant pregá per son fillet, demaneu al Criador de cels y terra, de tot cor vos ho prech, vulla enviarnos un raig, un sol raig de sa llum infinita, que á tots nos fasse véurer l' abisme de perdició en que més cada dia nos anam enfonsant: las malas passions son los dimonis de aquest mon, y tan violentas han arribat á esser, que no hi ha societat que puga resistir semblant desencadenament. Y vosaltres, generosas ánimas dels fills de l' antigua Corona, que per espay de tants cents anys habeu anat morint per l' honor de la patria y sas lleys, uniuvos totas á la del rey benfactor pera implorar la mateixa gracia, car es molt trist lo nostre estat present. A força de calamitats y de mals exemples, habem perdut la rahó: quasi semblaria com si los caps forts dels ávis s' haguessen convertit en caps de sibaritas, com si nostra primera divinitat ja no fos mes que aquella á que aludia Sant Pau, fuetejant als egoistas descreguts; pero lo culto de eixa divinitat es tan fúnest com inmundo, aqueixa idolatría de pobres orats, tant mes dements quant sòlen crèurerse més sabis, sempre ha portat y sempre portará inevitablement la ruina y la deshonra. Aqueixa es una veritat axiomática, clara com la llum del sol; qui no la veu es cego, per lletrat que sia. Gloria al Autor soberá per haberho axí ab tanta inteligencia disposat.

Apiadauvos de nosaltres ¡Deu meu! perdonaunos y tornaunos lo seny, en nom de totas las grans cosas que en honor vostre los nostres passats féren.

Lluis Cutchet.

Barcelona 11 Desembre 1874.

Digitized by Google

TRES CARTAS INÉDITAS

DEL REY ALFONS LO SABI

Las publico ab competent autorisació. Son auténticas; puig se trovan en lo Registre 2581 (*Commune sigilli secreti*, 22, *Alfonsi IV*) del barcelonés arxiu de la Corona. Crech que podrán servir, y per xó las dono á llum, als estudis, avuy mes valents que may, sobre la *llengua d' oc*, á la Numismática Rossellonesa, al preclaríssim editor de la crónica d' En Bernat Boades, y en una paraula als bons aymadors de nostra Historia y Literatura. En lo mateix Registre se contenen moltíssimas altras noticias interessants, y en especial las relativas á las aljamas de *Sarrahins* en Belchit d' Aragó (fol. 28, 29) y de *Juheus* en Girona (fol. 132, 133). Lo Registre fou fet en l' any 1430 y en los dos següents; y mentres s' escribia, va seguir al Rey per Valencia, Lleyda, Barcelona, Siracusa y Messina.

I (fol. 8 a).

«Pro Curia (1).

Lo Rey.

Sapiats que nos havem arrendada la sequa dor de la vila de perpenya, per batre e fer batre florins dor darago a ley de XVIII quirats, e pes e talla de LXVIII florins dor lo march de perpenya als feels nostres, en ffrancesch andreu e bernat riambau e sos companyons de la vila damunt dita de perpenya, segons quen les cartes daquen fetes e pus largament contengut. E com nos haiam feta fer ara novellament *toca* (2) de XVIII quirats, segons la qual volem, axí com dit es, que ells baten los dits florins, eus trametam un troç de la dita *toca*, ab la qual se deuen regonexer los florins quis batran en la dita sequa, segons forma e tenor dels Capitols fets e concordats sobrel dit arrendament, lo qual troç de *toca* vos tremetem envolpat en paper segellat dessus en la cuberta ab nostre segell secret: per ço us dehim e manam

(1) A la marge: «*Non bene hic, sed in Curie III°.*»

(2) En francés «touchau.»

Digitized by Google

de certa sciencia e expressament que segons la dita toca, servant la forma e tenor dels dits Capitols, guardets quels dits florins se baten es facen, e no en altra guisa ni manera. Dada en Valencia sots nostre segell secret a XXX dies de Setembre del Any Mil CCCC XXX. Rex Alfonsus.

Als feels nostres, les guardes de la sequa del or, quis bat en la vila de perpenya.

Dominus Rex mandavit m(ich)i Johanni olzina.»

Colson (1), pág. 117—120, ha donat compte dels llarchs capítols pel arrendament fet per lo Rey á *Francesch Andreu* y *Bernat Riembau (Riambau* de nostre document) en 4 de Novembre de 1430. Desgraciadament no he pogut descubrir en l' arxiu de la Corona l' acta de dit arrendament, que s' trova encara inédit, en lo *Registre* 9 *de la Procure royale* fol. 198 y següents, á Perpinyá. D' est arrendament parla la carta que s' acaba de veure, demostrant que fou conclós molt ans que en 4 de Novembre, en qual diada seria rebut y enregistrat per la seca Perpinyanesa.

II (fol. 103 a).

«Lo Rey.

Mossen Nicholau: entes havem quen dies passats lo Reverent pare en christ lo Senyor Cardenal de fox, legat apostolical en los Regnes y terres nostres ladonchs destinat, havia atorgat una gracia al amat nostre *en bernard boades Rector de la esglesia de blanes de la diocesi de Gerona;* per virtut de la qual lo dit bernard hauria acceptat un benefici presbiteral en la dita diocesi. E de fet, volent a consequir lo dit bernard pacifica possessio de aquell, alguns altres per virtut de certes altres gracies apostolicals se serien oposats en la dita possessio, adiu(va)nt o procurant esser adducta a aqueixa Cort (2) la causa o questio del dit benefici. E com per esguard de alguns nostres familiars e domestichs, qui daçons han humiliment supplicat, desijem la gracia del dit benefici sortir son effecte, vos pregam, quant pus affectuosament podem que per esguart nostre treballets en tal manera ab lo religios e amat Confessor nostre frare antoni de fano, al qual daço scrivim (3) que aconseguescam confirmatio o nova provisio del dit bene-

(1) *Recherches sur les monnaies qui ont eu cours en Roussillon, par M. Colson, capitaine au* 67.e *de ligne*, ap. *Société agricole, scientifique et littéraire des Pyrénées—Orientales, neuvième volume, Perpignan* 1854, pág. 29—260.

(2) De Roma.

(3) La carta *en llatí*, dirigida á Fra Antoni de Fano en la mateixa diada del 13 Abril, comensa en lo fóleo precedent y no afegeix rés que de notar sia.

Digitized by Google

fici; o almenys laiats en tal manera per recomanat en aqueixa Cort sobre lo dit litigi que en son dret com que sia favorit no sia molestat o maltractat; certificantvos que daçons farets singular plaer e servey, lo qual molt vos agrahirem. Dada en Barchelona sots nostre segell secret a XIII dies dabril del any Mil CCCC XXXI. Rex Alfonsus.

Al amat nostre mossen Nicholau conill Canonge de Valencia.

Dominus Rex mandavit m(ich)i Johanni olzina.»

III (fól 136 b).

«Lo Rey.

En bernat mercader: notificamvos com nos havem feta gracia al noble e amat Camarlench nostre don Johan de luna de un libre appellat *lo gran Jupiter*; lo qual es *en la libraria nostra* qui es en aqueixa ciutat (1) *dins un cofre; la clau del qual* vos trametem per lo feel del offici de scriva de racio de casa nostra en Bernat de riumaior. Perçous manam que vista la present donets e liurets lo dit llibre al dit Bernat en nom del dit don Johan. E en aço no metats dilacio o difficultat alguna, com vullam axí esser per vos executat. Dada en Barchelona, sots nostre segell secret á XV dies de Juny del any MCCCCXXXI. Rex Alfonsus.

Al feel nostre en Bernat mercader, guarda del reyal de Valencia.

Dominus Rex mandavit m(ich)i Johanni Olzina».

Bernat Boades, terminá son *Llibre dels faeyts darmes e eclessiastichs de Catalunya* en 11 de Novembre de 1420 Llavors era rector de Blanes, y no va deixar de serho fins que morí en 9 de Mars de 1444. No té dubte que de éll prengué la defensa lo Rey, recomanantlo en Cort de Roma com s'acaba de veure. Gran Mecénas de nostre historiador fou lo célebre bisbe (2) y arquebisbe Dalmau de Mur, de qual generositat é il-lustració n' es bona mostra una Biblia preciosíssima que avuy se guarda en la Biblioteca provincial de Girona. De aquella Biblia, que habia sigut de Cárlos V rey de Fransa, *feu gracia* Don Dalmau á la Séu de Girona; no de altre manera que en senyal d' afecció distingida lo rey Alfons regalá l' llibre preuhadíssim, titulat *lo gran Jupiter* á Don Juan de Luna. Fets son aquestos característichs de aquella época *bibliófila* en que, alborejant lo classicisme de las Bellas Arts y la restauració de las Bonas Lletras, aportaban primerament la necessitat y luego l' invenció de la prempsa d' estampa.

(1) Valencia.

(2) Veji 5 Villanueva *Viaje liter.* xiv, 29-31.

FIDEL FITA.

Digitized by Google

DIVUYT ANYS

Ni 'ls he oblidat ni 'ls oblidaré may aquells dias.

Aquella barreja estranya de felicitat y de motal angunia sentida durant ells, ha deixat en mon cor y en mon esment una estela de llum que may s' apagará del tot y que illumina ab sas resplandors mágicas aquell mon d' amor que creá ma fantasía.

A voltas acluco 'ls ulls y la imaginació corre per ell á la ventura com per florit verger en primavera, ara aspirant l' aroma celestial d' una hora de deliri, ara esgarrant lo rós-sech de sa aérea vesta en las punxants espinas d' un recort d' amargura.

Y 'm sembla al lluny sentir una música vaga que ara en melodia suau llisca cap á mi per l' ayre retorcentse y caragolantse com la serp de pintada escata que s' arrossega per l' herbey de la pradera, ara en sobtat creixent munta, s' enronqueix, se sadolla de sons estridents, de notas feréstegas y esclata en monstruosa y discordant sinfonía que 's va amansint á la hora com la mar esbalotada que aplana sas espumas despres de la tempesta.

Dos mesos!

Mon cor de divuyt anys, covat fins á las horas per l' amor d' una mare al sant escalf de la llar paterna, tragué fora del niu lo caparró mitj cubert tot just pel plomissol, girá sa mirada per l' ample horisont que á sos ulls s' obria encés ab la arrebolada resplandor d' un sol no vist encara, y s' hi tirá aletejant ab tot l' ardor novell que dintre duya.

Nova Beatrís, una divinitat ¡divina era als meus ulls! m' agafá ab sa má que jo estrenyia instintivament y que 'm feya germinar en las entranyas un foch de naturalesa ignota, y 'm conduhí al traves d' aquellas esferas.

Ni jo era jo, ni ella era ella.

Ella 'm guiá ab sa mirada y, empés per aquesta, vaig recorre cels y terras é inferns. Vaig sentir dintre meu en dos

Digitized by Google

mesos la benaventuransa del just ab los torments mes horrorosos dels condamnats.

Amor, passió, deliri, odi, gelosía, fel, se succehian en l' imperi de mon ánima, déspotas tots semblants en lo rigor de la tiranía ab que sobre meu imperavan.

Y tot aixó no era ella qui m' ho feya sentir, era jo qui ho sentia. Una forsa resident en mi obrava tals efectes sense impulsió estranya.

Ella era bona; no m' havia dit que m' estimés y no obstant, jo veya que hauria dat fins la vida pera que jo no sentís aquell torment. Pero jo 'l sentia.

. . . .

Varen passar tres anys sense véurala.

Una ma ¡no se si benehirla ó si execrarla! una ma arrencá la vena que 'm tapava 'ls ulls. Passats tres anys, la vaig tornar á veure. Ella 'm mirá ab ternura, m' estrenyé la ma... y jo... la vaig mirar, vaig respondre á sa estreta per galantería y no vaig sentir res.

S' havia desfet l' encís. Lo diamant era carbó.

Ella, essent ella, no era ella.

Jo hi havia vist ratllas y colors y formas y unav ida que 'ls hi dava vida; lo que hi veya, passats tres anys, no era lo que hi havia vist avans.

Aquellas ratllas, aquells colors, aquellas formas, aquella vida que 'ls hi dava vida no estavan en ella, no; residian en mí, eran creació de ma fantasía.

Deu, al reproduhirse en imatge en sas criaturas, las hi dona una espira d' aquell poder creador que Ell, junt ab lo llamp que destrueix, arrebassá quan lo que es no era del fons del caos; y aquesta espira crea ab un *fiat* mons y mes mons y sols que 'ls illuminan y nits que 'ls embolcallan entre 'ls plechs de sa foscor, mons y sols y nits que son tant reals al ull del home com los mons y 'ls sols y las nits palpables als ulls del Deu que tot ho creá. ¿Qué es la fantasía en l' home, la fantasía que trova un caos y l' omple, sino aquell voler de Deu que maná y fou obehit?

Aquella que havia estat no era.

Mirava en sos ulls y no 'm cremava; estrenyía sa ma y sa ma estrenyía la meua; lo cor estava quiet. Recordava, al véurela, aquella altra; comparava unas faccions ab unas

Digitized by Google

altras faccions; hi trovava una semblansa, pero era molt remota: no 'm deya res.

Y no obstant, al fer memoria, sentia vibrant aquella música ara suau com l' oreig, ara bramulant com l' huracá, que sento al lluny avuy encara quan obro 'ls ulls cap á dintre meu.

La havia estimada y ja no la estimava. Jo estimava á una altra quc no era ella y no obstant, ella era ella.

¡Lo que es lo cor del home!

Tres anys havian reduhit los dos mesos á la categoría de recorts.

Aquella promesa que clogué 'ls dos mesos era violada sense jo dármen compte y fins, potser, fent esforsos pera no violarla.

¡Lo recordo 'l dia de la promesa!

. . . .

L' auba d' un dia de Novembre clarejava; sa claror era morta.

Los pares d' ella m' arrancavan del seu costat: ni *adeu* volian que li digués. Eram massa joves, deyan, y no volian tolerar mes uns amors que no podian consagrarse.

Massa joves! Divuyt y setze anys! Y á tal edat ser massa joves pera estimarse! Ells deurian creure natural que un vell decrépit saltés de en quatre en quatre 'ls grahons de la escala que duya al hort hont ella travallava molt sovint, y que jo, jove, 'ls baixés arrossegant los peus y fent caure del un replá al altre la brossa que en cada un hi havia!

Jo li havia dit á cau d' orella 'l vespre avans, un moment que poguí burlar la vigilancia rigorosa que sobre 'ls dos exercia son pare, que en l' hort y á punta de dia, li daria l' adeu derrer. Volia un cop tant sols ohir de sos llavis lo que no m' havian dit mes que 'ls ulls.

Ella no hi faltá; jo menos.

L' auba clarejava; la claror era morta.

¿M' estimas? ¿M' estimarás sempre? vaig dirli, estrenyent sa ma ab passió.—Teua ó... y no pogué completar la frase. Una ombra s' havia deslissat ocultament fins á nosaltres y á la claror de la matinada aparegué devant nostre 'l seu pare.

Se 'l veya tremolar mirantnos fit á fit. Crech que tremolava mes que de ira, de pena y de tristesa.

Com dos coloms que al sentir lo tret del cassador fugen

Digitized by Google

esparverats de la branqueta hont se contavan sos amors, aixís ella y jo fugirem. Teua ó... aquesta fou sa despedida.

Mes tardet del mateix dia, al moment de surtir de casa seua pera muntar á la diligencia que m' havia de dur á casa, la vaig tornar á veure. Tots los ulls estavan fixos sobre nosaltres. Son pare hi era. Una llágrima brollá dels ulls de ella. Jo estava com atontat. Vaig estrényeli la ma sense dir res y una altra ma m' agafá pel bras y se m' endugué mitj arrossegant. Era la meva mare: plorava.

Al ser al carrer, me vaig girar. En l' ampla finestra de casa seua se la veya de cintura en amunt, saludantme y aixugantse 'ls ulls. A mí semblava que m' arranquessen las entranyas.

Interiorment vaig jurar estimarla sempre mes. Aquell teua ó... ressonava en mas orellas é hi ressona encara.

Al tornarla á veure hi ressonava encara; pero sa vista no avivava 'l recort.

¡Quín cor! debia pensar ella. ¡Quánta falsedat!

Y no obstant, jo pera trovar aquella d' altres temps que no era la que veya, daria mitja vida, pera poder sacrificarli la altra mitja.

Ella no era la ella que jo estimava.

J. Sardá.

Digitized by Google

BIBLIOGRAFÍAS

JOCHS FLORALS DE LA LLENGUA CATALANA. (Any 1874) (1).—Discurs de la Presidencia.—Memoria del Sr. Secretari.—Premi de la flor natural *Lo combat de Cadaqués*, de D. FRANCESCH UBACH Y VINYETA.—Segon premi: *A una morta* de D. FRANCESCH MATHEU Y FORNELLS.—Tercer premi: *La mala muller* de D. FELIPH PIROZZINI Y MARTÍ.—Menció honorífica: *Eu Sellé*, escrit en pollensí vulgar.

Enguany ab alguna major puntualitat de lo que ja havia passat á ser costum, ha eixit lo llibre que contè l' anyal cullita de la instituciò dels Jochs Florals.

Encarregats per la ilustrada direcciò de la present Revista de ferne un lleuger estudi crítich, posám má á la ploma, y, deixant pera l' últim las reflexions que nostra tasca analítica nos inspire, anám á comensar per lo primer ó sia lo discurs de la Presidencia, ocupada per D. Albert de Quintana.

Dit senyor plé de voluntat envers la restauraciò literaria del nostre llenguatje, y pagant tribut á un esperit no sempre comprés pèls mestres mes experts en la nostra renaixensa, oferí enguany una cigala d' or al qui millor cantás á «*la Pátria catalana,* considerada en «sa manera de ser moral y material dintre de l' unitat de la naciò es«panyola, ab la fesomía característica que li donan sos costums, la «organisaciò de la familia, los hábits de trevall de sos habitants y «com á conseqüencia, ab l' esperit especial que la anima en totas las «manifestacions de sa vitalitat.»

Aixís parlava lo cartell, programa ó convocatoria: tant honrós premi no pogué adjudicarse «perque encare—parla 'l senyor Secretari «en sa memoria—que literariament consideradas n' hi havia de no «baixa altura entre las set que concorrian, no venian á respondre del «tot á la idea que 's proposá *la persona que l' oferí.*»

Avants de que 'l senyor President y donador al mateix temps del premi mencionat obrís los llabis, ja se sabia que en son discurs pensava desenrotllar lo tema, en lo qual estrellat s' hi havia la imaginaciò de set distints poetas.—¡Gran mal, deyan alguns! Lo tema proposat respon millor á una memoria en prosa que á una composiciò versificada!...

(1) Un volum en fóleo de 164 pág.—BARCELONA: ESTAMPA DE LA RENAXENSA.

Digitized by Google

¡Ah! ¡Qué aviat havia de venir la autorisada veu del Sr. Quintana á desvaneixe suposició tant infundada! Y dihém infundada, per quan després de son discurs, ab molt poch trevall podria lo Sr. Quintana donar al públich lo que en lo cartell demanava que se li donés, y adjudicarse á sí mateix la cobejada *cigaleta d' or*. Son discurs es una oda en la forma, en lo fons y en lo desarrollo: presidents hi ha hagut fins are que han regalat á nostra literatura correctes trossos de bèn tallada prosa: mantenedors, com lo valenciá Sr. Querol, que 'ns han admirat, substituhint ab un magnífich saludo en vers, lo empalagós discurs de gracias de reglament; mes fins are ningú havia pensat en treballar una obra que al ensemps participès del vers y de la prosa, que fòs oda y discurs al mateix temps, que estès empedrada de endecassílabos encadenats destrament ab versos de set sílabas, plens d' accents perfectes y escampant á dojo la tonalitat característica de la forma clássica mes rellepada.

Aquest miracle literari l' ha obrat lo senyor Quintana. Comensa son parlament (?) describintnos una de nostras estimadas festas majors, y desprès de esmentar los campanars que tritllejan, y las vilas endiumenjadas, nos diu en una valenta estrofa que en tant senyalat dia estas se veuhen omplertas:

«de gom á gom de cares rialleres.
«de cors encesos y ánimes devotes,
«que aixís ballan sardanes
«alegrament, com cantan al ofici.»

Parla desprès de la animació que regna en aquellas delitosas festas, y diu:

«els hostes s' escometen
«y parlan de l' anyada,
«y surten els quefers esdevinents.»

Y comparant las festas majors de fora, ab los Jochs Florals, que son á son parer la *Festa major de la terra catalana*, esmenta que aném al saló de la Llotja

«ab cara riatllera
«y plena d' esperansa,
«mentres la tempestat retruny defora
«y 'l devassall s' acosta.»

Y desprès de recordarnos lo nostre passat y las esperansas de *gestes avinents de gloria enlluernadora*, ab una metrificació perfectament adecuada al objecte, comensa á parlarnos del encárrech que se li ha donat, y exclama:

Digitized by Google

«A mí pertoca avuy
«per manament dels altres.
«mes plens de valiment
«que jo que tant l' estimo
«obrir de bat á bat
«les portes de la llar
«y fer tot cumpliment
«á la gentil pubilla:
«á mí pertoca avuy,
etc., etc., etc.

Y entra de plé á plé en l' assumpto, y barrejat ab los recorts de la antiga Catalunya, tè 'l Sr. Quintana melodiosos rasgos de acentuat lirisme, quan nos parla dels

«brams de la tramontana
«que 'ns porta entre ses ratxes
«accents de germandó
«de una vehina terra.»

Mes pera descriure un dels períodos de l' historia de Catalunya mes grandiosos, y aixó es l' únich que no podém aprobar, te lo senyor Quintana la trista gracia de váldres de una seguidilla, encare que correcte, desentonadora en excés. Es la següent:

«Y la ilustraren comtes
«que l' engrandiren.
«y li feren lleys sábies
«qu' encare viuhen.»

No es certament com aixó aquella bella estrofa, que forma en lo discurs un apartat complert y que diu á la lletra:

«Si 'n tingué de grans reys y cavallers,
«de ciutadans honrats,
«de concellers y gremis
«de furs servats, de sants que 'ns amparassen,
«de trovadors aquesta noble terra!»

Ni 'u es tampoch aquella valenta estrofa, plena d' épica entonació que diu un poch mes enllá:

«les aligues traydores despertaren
«tota la furia de la rassa ibera
. . . .
«barrejaren la sanch en les batalles
«lluytant ensemps per deslliurar la llar
«de la invasora petja.

Digitized by Google

«y 'ls noms sagrats del Bruch y Çaragoça
«de la inmortal Girona,
«escrits en la mateixa
«fulla del dos de Maig y de Bailen
«segellaren la pau...»

Ni ¿com comparar tompoch la importuna seguidilla ab los següents versos de una forsa de entonació admirable?

«L' estampa de la Verge
«es al capsal del llit de nostres mares:
. . . .
«la blanca caputxeta
«escau á la fadrina:
. . . .
«la llengua encare es viua
«mes polida que may y mes sencera:
«la terra es la mateixa,
«la mar es la canal que dú la nostra
«sava per tot arreu
«dels pobles de la terra.»

Aquests trossos impresos en forma de prosa, sens dupte per descuyt del caixista que compongué 'l volum, demostran lo infundat de la suposició de alguns que deyan que 'l premi proposat per lo Senyor Quintana era mes digne de la prosa que de la poesia. Podrá serho pera certs poetas que necessitan las llunyanas perspectivas dels temps que foren pera inspirarse; mes per qui estime las innovacions, no sols en la escencia sino en la forma de las concepcions literarias, per qui fins al tractarne de parlar en prosa, parla en vers, cap tema deu pareixeli difícil de metrificar. Podrá succehir com en lo discurs del Sr. Quintana que la mateixa ufana de paraulas, la obligada regularitat del período, l' acompassada cadencia de la frase ofeguen los conceptes y enfosqueixen lo pensament general; empero al revés d' aquell célebre personatje de Moliére que desde que nasqué parlava en prosa sens saberho, se parlará en vers malgrat de tot, parlantne en prosa.

***

No pertany certament al mateix género la memoria del Sr. Sardá, secretari del Consistori. En ella hi sobressurt una correcció notable: lo llenguatje es escullit, sens esser rebuscat: la dicció senzilla sens pecar de trivial: no te pretensions, y sens tenirlas ompla cabalment la seu objecte. Prescindim del judici que l' hi mereixen las composicions premiadas, fill de las decisions generals del consistori: la forma de la memoria del Sr. Sardá es l' únich que pot ocuparnos, y bè mereix en aquest concepte nostre elogi.

***

Digitized by Google

Los qui ab nosaltres recorren lo volum fulla per fulla, trobarán entre la memoria del Sr. Secretari y las composicions premiadas una portada ab lo lema «AMOR».

Tal volta esperansats de encontrarse, girant full, ab una composició erótica s' apressurarán á ferho; mes quina no será llur sorpresa al llegir lo títol de la que apareix premiada ab la flor del *amor*? «*Lo combat de Cadaqués*» se titula, y es un romans históricb que ha servit com á ters premi ordinari, pera distingir a son autor lo Sr. Ubach y Vinyeta, ab lo títol de mestre en gay saber.

Lo consistori tracta d' esplicarnos aquesta anomalía, de un modo que no 'ns satisfá del tot, puig ni la discordancia inmensa entre l' objecte del premi y 'l carácter de la composició, ni lo que s' es fet en los quinz'anys que contan d' existencia 'ls Foch Florals, autorisan, á nostre entendre, la innovació establerta pèls mantenedors d' enguany.

Deixant á un costat aquestas consideracions, direm de la composició de nostre amich, que sens esser una obra que per la sua concepció y puresa de forma logre admirarnos, ni molt menys que arribe á la altura d' altras composicions brolladas de sa inspirada ploma, tè trossos escrits ab molta facilitat, y en especial las descripcions, plenas de moviment y de vivesa.

Sia mostra de lo que dihem lo segon romans, lo mes perfecte de l' obra: encertadament comensat, plé de detalls destrament repartits. y de un interés sempre creixent.

***

Guanyadors de segon premi apareixen vintidos poemets, escrits en diversa combinació métrica, inspirats tots en un sentiment delicat y pur: la mort de una donzella volguda per l' autor.

Se titulan «*A una morta*» y en ells lo Sr. Matheu vibra las cordas tristas de sa lira, de un modo tant espiritual, que no temem dir que farian armoniós acort ab las dolcíssimas «elegias» del pare desolat, simpátich poeta de Castella, Sr. Ruiz Aguilera.

Lo jove Matheu maneja la llengua ab una facilitat encisadora: sos versos son plens d' armonia: los conceptes qu' enclouhen expresius y justos: lo sentiment que respiran íntim y delicat.

Si haguessem de entretenirnos en sos vintidos poemets, no tindriam elogis pera tributarli: permétins lo jove poeta escullirne alguns al atzar, no los que mes s' ho valen, sino 'ls primers que apareixen á nostra vista:

IV.—«He dit á uns pobres:—Reséu—
tot fentlos la caritat.
—¿Pera qui?—m' han preguntat.
—Per un ángel qu' es ab Déu.—
Mes jo no arribo á atinar

Digitized by Google

ab quin tó devia dirho,
que 'ls dos pobres al sentirho
se m' han posat á plorar.»

¿Pot donarse un quadro mes viu y al ensemps mes delicadament descrit? ¿Pot combinarse millor lo sentiment subjectiu ab la descripció de una escena, tant curta com esbategant y plena d' interés?

VIII.—«Al darrer batech del pit
en la boca 't vaig besar,
y al volar ton esperit
tal volta 'l vaig aspirar.
Y per forsa aixó ha de ser,
puig menys que avants me trob' lliure,
y sento un estrany poder
qu' en contra mèu me fá viure.»

Pensament inspiradíssim, en lo qual no sabém que aplaudir mes, si sa perillosa originalitat ó la destresa ab que l' autor sab ferla admirable, sens esfors, ab los accents tant sols del sentiment mes pur.

XIII.—«Quan l' hivern glasse la terra.
quan la néu blanqueje á munts.
quan, ja morta, de sa branca
tota fulla haja caygut,
una flor hi viurá encare
dins mon pit, y serás tú».

¡Quanta concisió y al ensemps quanta grandesa! No rebujarian aquesta joya los millors poetas alemanys, no la rebujaría l' autor del *Intermezzo*; ¡quina entonació la sèva! ¡quina simplicitat mes inspirada! Per si sols mereixen aquets sis versos, mes de lo que concedí lo consistori á tota la composició.

¿Per qué haventne tingut per «*lo Combat de Cadaqués*» una flor natural, no trobá per esta delicada corona de sospirs, de llágrimas y sempre vivas, posada sobre la tomba de *una morta*, algun premi digne de tan preciosa joya?

* * *

«*La mala muller*» se titula la poesía que apareix guanyadera del tercer premi, y encare que sense firma en lo volum, sabem per l' acta de la festa que pertany al jove poeta D. Feliph Pirozzini y Marti.

L' argument de la llegenda es lo millor de l' obra; empero per desgracia l' argument no es original: corra en nostra terra de boca en boca, y fins hem sentit nosaltres atribuhírseli 'l carácter de un fet real y positiu.

Per lo tant, sens judicarla baix aquest aspecte y concretantnos á

Digitized by Google

la forma de la composició, dirém que si 'l desarrollo es estudiat y bèn entés, lo llenguatje es artificiós, los diálechs sense naturalitat, contrastantne la vulgaritat necessaria de alguns incidents, ab lo tó general, mes propi de uns romans histórich ó de una balada caballeresca, que de la pintura *de un drama de familia.* Alguns tochs notables per lo incissius, no logran desvaneixe 'l mal efecte que en nosaltres produheix lo que acabám d' indicar: ¡malaguanyada idea, malaguanyada disposició del assumpto, per esser aquest pintat ab un color tan fals!

* * *

Any de las innovacions podrém dirne del present, innovacions que 'l Consistori no 'ns esplica satisfactoriament, y que per lo mateix aumentan nostra sorpresa. Ja havém vist la flor natural donada á una llegenda histórica: hem vist los accésits sustituhits per segons y tercers premis ó sian per *poncelles obertes y poncelles closes*: en la llista d' adjunts avans ne veyam de duas menas no mes: honoraris y numeraris; avuy á mes d'aquets, n' hi ha de protectors, supermuneraris y forans: total cinch especies: avants los Jochs Florals eran de Barcelona; ara son de la llengua catalana: algunas innovacions d' aquestas se dehuen, es veritat, á una reforma de reglament, que s' improvisá, y qu' encare no es coneguda pèl gran nombre d' adjunts, —duas ó tres voltas la majoría—que no assistí á la reunió en que aquella fou aprobada; pero no obsta axó perque 'ls Jochs Florals se fassan en la forma y manera qu' estiman convenient algunas personas que tenen igual facilitat pera fer reglaments nous, sense cap mena de formalitat, com pera separarse d' ells al primer antúvi.

A pesar de que no sia impresa la darrera reforma, duptám que 'l Consistori d' enguany tingués atribucions pera publicar en lo volum las mencions honoríficas que bè l' hi aparesquessen; mes no basta que 'l reglament no 'n parle, ni que la costum no 'n autorise, perque allá hont tantas informalitats se cometen, se n'hi afegeixe una de nova.

Lo Consistori publica en lo volum, una composiciò que meresqué d' ell menciò honorífica, titolada «*En Sellè*», escrita en *pollensí vulgar*, contra 'l párrafo del cartell que diu que las poesías que obten á una distinciò, deurán ser escritas en antich ó modern *catalá* LITERARI *d' est Principat ó Mallorca y Valencia*, y la publica «única y esclusi- «vament—son sas paraulas—per estar escrita en un dels dialectes «característichs de la llengua catalana, al objecte aixís de que quede «com á document auténtich, qu' en son temps puga servir al estudi «filológich de la nostra llengua parlada.»

L' hagués distingida per l' expontánea frescura de sa execuciò, ja que no per la novetat del pensament, compendriam la menciò honorífica; empero may la sua publicaciò. Los motius que alega 'l Consistori farán que un dia pugan ser premiats, ab major profit encare baix lo punt de vista ab que s' ho mira, vocabularis mes ó menys

complerts d' estranyesas y barbarismes dels mil y un dialectes locals de qu' está infestat nostre llenguatje.

Prou per avuy.

J. Roca y Roca.

Cartas familiars sobre un assumpto trascendental. (Lleys de successió en Catalunya.)—Barcelona.—Estampa de la Renaxensa.—Montjuich del Bisbe, 3, baixos.—1874.

Conté aquest cuadernet la serie completa de cartas que ab idéntich títol s' havia comensat á publicar en dos dels darrers números de La Renaxensa (any IV) y que 's va interrompre á la meytat justa per haver opinat la Direcció que desdeya de la martxa general de la Revista 'l to francament polítich de que venian revestidas las duas no publicadas. Los suscriptors en lo dit any IV saben ja quin es lo punt que dilucidava en aquell travall lo distingit catedrátich de la Universitat de Barcelona, D. Gayetá Vidal y Valenciano; superioritat absoluta, y relativa al de las demés comarcas espanyolas, del sistetema de successió, aixís legal com consuetudinari, seguit en Catalunya. La defensa del tema proposat ve feta ab notable vigor d' estil y al través de una série de consideracions especulativas y prácticas molt oportunas y vestidas ab una forma que las fa accessibles á tota mena d' intel-ligencias. D' aplaudir es que sobre qüestions de tanta trascendencia social com la que esplana 'l Sr. Vidal y Valenciano, diga tothom lo que hi sápiga en los períodos revolucionaris, y per tals entenem aquells, en que la febra reformadora invadeix y domina com á absolut senyor las venas del cos social—tals están avuy encara, qui per aquí qui per allá, las nacions del S. d' Europa y entre ellas Espanya—es precis que 'ls qui se sentin ab l'alé necessari, ilustren á la opinió sobre 'ls difícils problemas que 'ls qui 's diuhen advocats del porvenir plantejan en la pissarra del gobern á fi de que no 's vaje á palpentas en la resolució En aquest concepte, la obreta del Sr. Vidal, per lo mateix que fa referencia á un de tants problemas y á un que es d' interés vital per á Catalunya es altament útil, y digna aixís d' especial recomanació sa lectura.

Digitized by Google

Apuntes para formar una biblioteca hispano-americana del Sagrado Corazon de Jesus, por D. Fidel Fita y Colomé, de las Academias Española y de la Historia.—Segunda edicion.—Barcelona.—Librería católico-científica de la Viuda é hijos de J. Subirana.—Calle de la Puertaferrisa, núm. 16.—1874.

Está dedicada al distingit Bibliotecari de la Academia española y Anticuari de la de la Historia, Ilm. Sr. D. Aureliano Fernandez-Guerra y Orbe y conté, com del títol se despren, una sucinta ressenya bibliográfica de las obras religiosas que sobre aquell tema especial s' han escrit á Espanya y á las Américas de desde 'l segle XV fins al present; noticia que 's proposa l' autor completar y ampliar en la futura *Biblioteca española del Sagrado Corazon de Jesus* que te en projecte y per á la cual, en la advertencia preliminar, demana datos á tothom qui puga facilitarn'hi. Se donan en esta obreta curiosas noticias d' un poeta valenciá del segle XV, Lluis García, y de las disputas que tingué ab Jordi Centellas, canonge de S. Pere en Valencia, per no haverlo premiat, ni tant sols fet menció de sas trobas, en un certámen poétich celebrat en 1456, en obsequi al *Cor de Deu*, del que era jutge dit Centellas. *¡Nihil novum sub sole!*

J. Sardá.

Digitized by Google

SONET DE PETRARCA

Tenim lo major gust en publicar la següent traducció al provensal del Sonet CXLII de Petrarca, de la llorejada poetisa Rosa-Anaïs Roumanille que guanyá la corona d' olivera oferta per la ciutat de Béziers en lo certámen últimament celebrat en Avinyó.

SONET.

(S'avesinant dòu païs de Lauro, sènt la forço de soun amour pèr elo.)

L'aura gentil che rasserena i poggi
Destando i fior per questo ombroso bosco,
Al soave suo spirto riconosco,
Per cui conven che 'n pena e 'n fama poggi.

L' auro gènto que fai colo e vau tant courous
E reviéudo li flour en aquest bos oumbrous,
Ah! coume à soun alen suau la recounèisse!
En peno em'en renoum dève pèr elo crèisse.

Pèr èstre ounte, tant las, moun cor se pauso urous.
De moun païs touscan fuge l'aire óudourous;
E pèr alumena ma niue fousco, me drèisse,
E cerque moun soulèu! l'espère: vai parèisse.

En éu esprove tant e de tàli douçour,
Que pèr forço vers éu me recoundus Amour;
Fugi, pièi, es trop tard, tant m'esbléujo e m'escraso!

D'alo me sauvarien; d'armo, noun.—Mai, lou Cèu
A peri me coundano i rai d'aquéu soulèu
Que de liuen m' estransino, e que de près m' embraso.

ROSO-ANAÏS ROUMANILLE.

Avignoun, Jun 1874.

Digitized by Google

A MA INSPIRADA AMIGA

Y LLOREJADA POETISA

NA VICTORIA PENYA DE AMER

Escolteume, bona amiga,
del meu cor ben estimada,
y Deu vulla no us enuje
la pobresa de ma parla.
¡Quant de temps fa que volia,
quant de temps que desitjava
endressarvos cants y versos
brollats del fons de mon ánima
que de l' afecte que us porto
fossen mirall sense taca!
Mes ay! que el meu cor glatia
y el desesper me matava!
¡Com voleu que jamay canti
la tortra de la montanya
al rossinyol que refila
cada jorn al trench de l' auba
y á la nit, al clar de lluna,
fent reviure la esperansa
com inspirant al artista
ab sa veu enamorada!
¡Com voleu que l' aucelleta
que té molt curtas las alas
puga enfilarse á n' els núvols
y volá al costat de l' áliga?
Massa se que no es possible,
massa ho se per ma desgracia,
y mes de un cop desfallida
vaig pensar fer trossos l' arpa
avans que 'ls vents escampessen
los cants inspirats en l' ánima.
Mes ¡ah! la pór que tenia
s' ha tornat are esperansa,
y tot d' un cop, bona amiga,
s' ha esbargit la nuvolada
ab un recort que vos porto
de vostre amistat germana.
M' he recordat alegroya
d' aquell jorn, ma ben aymada,

Digitized by Google

en que polsant vos la lira
jo us mirava encativada,
y vos lo meu cor veyentne
qu' ardent batia sas alas
donantme un pató vau dirme:
—Emilia, Emilia estimada,
tu que tens cor de poeta
perque com jo tu no cantas?
—¿Cantar! responguí depres sa;
cantar? vaig dir, admirada,
jo no tinch lira, Senyora,
y sense lira qui canta?—
De mos blaus ulls, vengonyosos,
varen relliscar las llágrimas.
Vos llavoras, dolsa amiga,
vostra ma en lo cor posantme
me vau dir:—Ab eixa lira
canta, Emilia, canta, canta,
canta á la Fé qu' es la vida,
y ab ta mareta abrassada,
volta 'ls jardins olorosos
de l' amor y la esperansa
y á las flors qu' ella te mostre
endressa, nina, cantadas.
Un sonrís desclogué 'l llabi,
y un sospir eixí de l' ánima,
germá bessó d' un glatit
que del meu cor va brollarne.
D' allavors sempre, Senyora,
fins que tomba la vesprada
canto á las flors enciseras
que 'm mostra ma bona mare:
mes si á vegadas brunseixen
del vent las furiosas alas
y veig las flors sense vida
en mitj la pols desfulladas,
lo meu cor, plé de tristesa,
tan sols plora que no canta.
La tristor me va coneixer
pe 'ls meus ulls la meva mare
y 'm va dir: Filleta meva,
en Deu posa fe y confiansa;
no t' espanti el vent que arrenca
del jardí las flors mes gayas,
del jardí del cor no poden
morirse las flors que hi badan;
menos, donchs, caurán aquellas
que hi han fet bona arrelada.
Mira 'n una qu' es hermosa
quins colors, que envellutada!

Digitized by Google

es una flor que consola
que dona *vida, esperansa*...
es la flor que may s' esfulla
amistat es nomenada.
Axó 'm va dir, jo la cullo...
¡Una rosa! pura y blanca
com la blancó y la puresa,
¡quins perfums, Reyna de 'ls ángels!
¡qu' enfrescosida, qu' hermosa
ab las gotas de rosada!
Ab dalit petons donantli
dessobre 'l cor vaig posarla
y tot d' un plegat las fullas
que puntejavan badantse
deixaren ohir la dolsa
tendre armonia d' un arpa.

. . . .

Erau vos qu' entre sas fullas
cantavau mitj amagada,
era 'l rossinyol qu' inspira,
era l' amiga qu' aymava,
era la dolsa poetisa
tantas voltas llorejada
que 'm deya canta, y jo canto
per poder ser sa germana.
Perdoneu, ma bona amiga,
si al cant que us endressa l' arpa
li mancan suaus armonias,
li mancan colors y galas;
que no pot may l' aucelleta
que te tant curtas las alas
enfilarse fins als núvols
y volá al costat de l' áliga;
qu' al rossinyol que refila
y ab sa dolsa veu encanta
no pot cantal com mereix
la tortra de la montanya.

EMILIA PALAU Y G. DE QUIJANO.

Octubre 4 de 1874.

Digitized by Google

NOVAS

Havem rebut la *Agenda de bufete ó libro de memoria diario para* 1875, *con noticias y guia de Madrid* que ha publicat en la ex-cort d' Espanya la coneguda casa editorial Bailly-Baillière.

Tots los periódichs nacionals y extrangers venen plens d' articles dedicats á recordar lo geni y 'ls trevalls del malhaurat Fortuny. Entre ells s' han atret principalment l' atenció los publicats en *El Tiempo* per D. Pere de Madrazo, (qu' ha reproduhit en part lo Diari de Barcelona) lo del *Imparcial* del 30 de Novembre y 'l del *Journal des debats* (28 Novembre) firmat per Georges Berger. Al meteix temps la magnífica *Ilustracion Española y Americana* ha prestat també lo tribut de sa admiració al eminent artista.

L' enterro de Fortuny, que 's verificá á Roma lo 24 Novembre, fou, segons los diaris d' aquella capital, un espectacle altament conmovedor. Mes de quatre cents artistas de totas las nacions, los diputats Odescalchi y Massari y altres personatjes oficials, entre 'ls quals s' hi veyan tots los de l' embaxada d' Espanya, amichs y admiradors del difunt acompanyaren al cadaver al cementeri del *Campo Varano*, portant l' ataut en brassos, y precedint l' acompanyament una especie de negre bandera en qual cim s' hi veyan una paleta y un pincell.

Al cementiri se pronunciaren peroracions: lo distingit paisatgista Vertunni, en nom dels artistas italians; y 'ls Srs. Casale, Vallés D' Espiney, Ramako y Venturi. Oberta la caxa qu' emplenaren de flors las damas romanas hi foren colocadas dintre las duas darreras obras fotas per Fortuny á Espanya y á Roma, *Un carrer de Granada* y la *máscara de Beethoven*, y á mes un pergamí suscrit per 149 artistas y ad-

Digitized by Google

miradors de Fortuny, entre ells 121 espanyols, junt ab l' embaixador Sr. Rancés. en que 's llegia lo següent:

«En 24 de novembre de 1874 al entregar á la terra los restos de Fortuny sos amichs y admiradors rendeixen aquest darrer homenatje al geni de la pintura moderna.»

Terminá la cerimonia lo pintor espanyol Sr. Alvarez regraciant als presents y regalant al Circol artístich internacional la coroha que ab llas dels colors espanyols hi havia sobre l' ataut. Fou baxat aquest á la fossa per los matexos que l' havian portat, y coberta aquella d' una pirámide de flors, mentre 'ls acompanyants s' arrancavan de las mans los bossins del cobertor que havia cobert lo cadaver, y que 's guardan com á sagrada reliquia.

A Roma s' ha obert ja una suscripció per axecar un monument al eminent catalá en lo indicat cementeri; l' Ajuntament de Reus, á mes de dar oficialment lo pésam á la jove viuda, ha acordat colocar una lápida en la casa ahont nasqué, y obrir també una suscripció per aixecarli un monument.

Per lo que respecta á Barcelona nostre Ajuntament ha acordat concedir una pensió de 3000 pesetas anuals, que 's donarán alternativament durant tres anys á un pintor y á un escultor pera que pugan completar á Roma llurs estudis, donant á est premi, que será adjudicat per medi de concurs, lo nom de pensió Fortuny.

La Junta Directiva de *La Jove Catalunya* pera l' any 1875 ha quedat elegida del modo següent: President, Francesch Ubach y Vinyeta, Vice-President 1.er Francesch Matheu y Fornells, Vice-President 2.n Francisco Pí y Pí, Secretari Ramon Puig y Durán y Tresorer Miquel Senties.

Los felibres están d' enhorabona. Lo govern francés ha decidit establir á Montpellier una cátedra de llengua y literatura provensals, responent axís á la protecció á que per part de las Corporacions oficials son acreedors renaxements tant importants com lo d' aquellas.

Al extranger se va propagant també molt l' afició al estudi de las literaturas provincials, puig, segons la *Revue Britannique*, la Revista de Boston titolada *L' Atlantic* anuncia

Digitized by Google

pera 1875 una nova série d' estudis sobre la poesía provensal moderna per Miss H. Preston que ha donat á conexer ja á sos compatriotas las poesías de Mistral.

Molt digne fora que nostre Govern, ó las Corporacions provincials de Catalunya imitessen la conducta del de Fransá establint una cátedra de idioma y literatura catalana. La Diputació Provincial de esta Ciutat, que tant s' ha distingit sempre per la protecció qu' ha dispensat al modern renaxement, es al efecte la mes designada, y podria dotar á algú dels centres d' ensenyansa qu' están baix son cuydado, per exemple l' Institut, de la indicada cátedra que sens dupte fora molt concorreguda y donaria grans resultats.

Ha aparegut lo volum dels treballs premiats en lo certámen de l' Associació literaria de Gerona del passat any 1873.

S' ha estrenat al Olimpo una pessa titolada *Músichs y poetas*.

Ha sortit en casa Manyá (Euras, 8 y 10) *L' Indispensable d' escriptori, almanach del Principat de Catalunya pera* 1875. Est almanach, propi pera fixarse á la paret, es lo primer en sa classe que s' ha publicat en catalá. Conté ademés del calendari quatre breus noticias de las provincias catalanas, que contenen la descripció geográfica, la producció, las principales poblacions y 'ls monuments notables de cada una d' ellas.

Se ven á 2 rs. en la indicada casa y en las llibrerías de Verdaguer, Puig, Sierra, Ginesta y altres.

La *Revista Balear* (n.° 22-30 Novembre) dedica una gran part de la secció de novas á la aparició de la RENAXENSA, al comensar l' any quint de sa publicació. Agrahim molt aquesta distinció, y estimem en lo que valen las observacions ab que 'ns honra.

La Redacció de la RENAXENSA, com la de la *Revista*, creu, y ha cregut sempre, que la idea catalanista no ha de ser patrimoni exclusiu de Catalunya, sino que dehuen contribuir á que ella 's reveli en la literatura, en las arts y en

Digitized by Google

las altras manifestacions de l' inteligencia, las demes antigas provincias que formaren ab aquella la gloriosa nacionalitat catalana-aragonesa. A eix fí hem dedicat nostre periódich, en quals columnas hi han anat agermanats sempre tots los que estiman la patria catalana d' ahont se vulla que vinguessen. Al escriure, donchs, lo preámbul del primer número d' aquest any, no hem fet mes que ratificar públicament una altra volta la línea de conducta que hem seguit sempre y que seguirem en endevant, inspirantnos en la de publicacions tant acreditadas com la *Revista Balear*, quals esforsos en pro de nostra causa tenim un especial plaher en regonexer.

Hem rebut algunas circulars impresas de la Comissió organisadora pera l' erecció d' un monument á la memoria de Fortuny, que s' ha constituit á Reus. En ella se fa una escitació á tots los amants de las glorias patrias pera que contribuescan á tant llohable empresa.

Unim nostra humil vèu á la d' aquella Comissió, esperant que tots nostres compatricis y en particular los catalanistas, se farán un deber en tributar d' aytal manera un públich testimoni de sa admiració envers 'l artista que tant alt ha posat lo nom de Catalunya.

TAULA DEL PRESENT NÚMERO

F. Maspons y Labrós	La Espluga de Francolí	157
Lluis Cutchet	A D. Jaume I d' Aragó	165
Fidel Fita	Tres cartas inéditas del Rey Alfons lo Sabi	173
Joan Sardá	Divuyt anys	176
J. Roca y Roca	JOCHS FLORALS (Bibliografía.)	180
J. S.	Cartas familiars (Id.)	187
J. S.	Apuntes pera formar una biblioteca (Id.)	188
Rosa Anaïs Roumanille	Sonet de Petrarca	189
Emilia Palau y G. de Quijano	A ma inspirada amiga y llorejada poetisa Victoria Penya de Amer	190

Estampa de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 3.

Digitized by Google

Any V 1874 Núm. 6

LA RENAXENSA

31 *DE DESEMBRE*

LOS AVIS Y LOS NETS DE LA RASSA LLATINA

«Aquí lo antiguo es la libertat;
lo nuevo la tiranía».

EMILIO CASTELAR.

La sentencia qu' he posat per frontal d' est petit treball, qu' ens ha suplicat un dels mes actius y aprofitats dels nets llatins qu' en «La Renaxensa» s' afanyan en reverdir l' esperit ferm y patriótich y lliure y respectuós, al mateix temps que animá als nostres grans avis catalans d' un á altre contorn de la terra coneguda, es propiament original de una il-lustre escriptora francesa y traduida per l' elocuent tribuno espanyol de nostres temps.

Eixa sentencia expressa per ella sola tot lo pensament qu' aném breument á exposar á la consideració dels lectors de «La Renaxensa».

Ab tot, no vol dir que no hagia menester esplicació,

Digitized by Google

puig, uns l' aplican d' una manera, altres d' un altre molt diferent.

Nostres avis llatins-godos y llurs successors inmediats eran forts d' esperit, vers esperits forts, perque llur esperit estava en Déu per la fé y per lo saber; eran també esperits lliures, perque, vers cristians, alts y baixos, grans y petits, gobernats y gobernants, se miravan com germans, en lo consistori, en la guerra, en lo carrer, en lo camp, en lo temple, en llur patria no menys qu' en l' extrangera terra, en lo cual consisteix la verdadera democracia, y mes la democracia cristiana.

«Deu y llibertat» que diu lo gran Laboulay en sa gran novela de «*Paris en América*», veus aquí lo secret de la grandesa de nostres antepassats llatins, la grandesa de nostres avis d' avans l' Inquisició.

«Guerra á Deu y á la llibertat» que diuhen los petitíssims ateos y neos de nostres dias, veus aquí lo padrastre de la degeneració dels nets llatins.

¡Ateos y neos! enemichs de Deu, y enemichs de la llibertat, veus aquí 'ls minayres de la benandansa llatina.

¡Ah! sí, han de ser destruidors per forsa, perque son forsas escapadas de la Lley eterna, del sentit comú, del sentit de tots los temps, llochs y homes, salvatges com civilisats, que 'ns diu sens fer remor, pero ab forsa íntima, irresistible: si existeix alguna cosa, existeix Deu; si existeix un home, un ser intelligent, es lliure: ¿existeix l' univers? Puig, existeix Deu; ¿existeix l' home? Puig, existeix la llibertat. Ni 's concebeix lo Món, conjunt de forsas sens forsa primera, suprema, organisadora; ni 's concebeix l' home, esperit misteriós servit per forsas materials, sens llibertat, sens forsa voladora, inmaterial, casi inmensa que determina ab perfecte desencadenament, ab tal irreductibilitat que totas las coaccions esternas, materials y morals, son incapassas de fer anar á la dreta si aquell s' ha determinat á l' esquerra; y viceversa.

No obstant de ser las dos cosas, Déu y Llibertat, Jutge y responsabilitat, forsa creadora y forsa semi-creadora, hi ha enteniments tant malalts, ulls tant míopes que negan á Deu uns y á la llibertat altres. ¡Forsas morals perdudas! vosaltres sou las causants dels grans tremolóns morals d' Occident. Uns vos dieu lliures sense Deu, altres vos dieu relli-

Digitized by Google

giosos sense llibertat. No hi ha Deu, ni hi pot haver Deu sense llibertat, ni llibertat sense Deu.

Materialistas grossers, ateos, voleu regenerar la societat ab materia irresponsable, fatal y vos dieu lliures-pensadors, quant ni sou lliures ni pensadors, perque la materia sens intelligencia va ahont ha d' anar ni pot deixar d' anar; no hi ha, puig, llibertat; y perque si no hi ha mes que materia cega, fatal sería d' alienats dir que hi ha intelligencia. Una de tres ó hi ha materia é intelligencia, cosa guiada y element guiadó, ó no hi ha mes que una de las dos cosas, ó no hi ha res. Lo primer es lo que 'ns diu lo sentit universal é íntim y racional; lo segon ho nega l' evidencia, y lo tercer no ho pot dir mes que un sonmiador ó un pensionista del Doctor Pujadas de S. Boy.

¡Materia lliure! Com si diguessim negre vermell.

¡Relligió sens llibertat! Com si diguéssim Déu sens intelligencia: ecuació de neos y ateos, antípodas estraviats, que s' barallan á... cops de peus, que destrueixen tot lo que cau al seu impuls.

Catalans, llatins sensats, deposém las armas de guerra fera, deposém lo somni de la indiferencia, regulém eixas forsas estraviadas, neos y ateos, y al crit pacifich de Déu y llibertat, torném á la grandesa de nostres avis.

Dr. Joseph Panadés y Poblet, *Prébere.*

Digitized by Google

ALTRE RECORT, DEUTE DEL CÓR

Qui honra als seus se honra á si mateix.

En la derrera setmana los diaris han donat noticia de la mort d' en Lluhís Puiggarí, un dels procuradors mes antichs de nostra audiencia.

Al donarla nosaltres no ha molt, del falliment de un gran advocat, poch crehiem que aquella implacable vingués tantost á ferir nova víctima entre la curia catalana, ja tan órfana de sos ancians; víctima sino de la categoría, de la edat y antiguetat del primer, y que al autor d' estas ratllas li tocaba de prop, per los triples vincles de sanch, de afecció y de respecte.

Si digne es tributar un recort á personas egregias en mérits especials, no ho será menys rendirlo á las que 'ns interessan en lo secret del cór, majorment si al fer pubblica semblant demostració, pòden esmentarse circunstancias de tal persona que, no pera modestas, deixan de encarir sa memoria.

Nostre benvolgut oncle reunia aquellas qualitats de talent natural, bonesa de sentiments, genuina honradés, dretura d' esperit y de costums que forman al bón ciutadá, bon espós, bon pare, bon parent y bon amich. Molts d' eixos, y fiels, ne tingué durant sa vida: cumplí ab zel é intel-ligencia las obligacions de son estat: practicá tot lo bé que sas facultats li permitian: fou amat, y es plangut vuy dia de quants tingueren ocasió de rodeijarlo. Es lo que millor pot dirse, en la esfera de una societat ben organisada, del home que ha cumplert sa llarga carrera de 82 anys, sens deixar sobre sí sombra de mácula, ni tras ell enemich algun.

No per çó mancaren á N' Lluhís Puiggari alguns títols al apreci de sos contemporans.

De jove serví al exèrcit, y ab grau de oficial tingué bonas ocasions de distingirse en la lluita nacional contra lo

Digitized by Google

Colós del segle. Perteneixia al célebre cós de Ultonia, y quant la restauració de Girona, fou lo primer oficial que entrá de guardia y rebé als presoners que tornaban de França. Al retirarse del servey, atesa la penuria del tresor, renunciá á son retiro, patriótica generositat que l' enalteix en particular, y que no te gayres exemples. Serví també com ajudant dels Espolins en el período del 23.

Ja entrat en anys, ingressá en lo col-legi de procuradors de número; professió que ha exercit fins á sa mort, ab tota constancia, ab summa integritat y ab no poch lluhiment. Bastia recordar que llarchs anys ha merescut la honrosa procura del Municipi. Mes de una volta sos coneixements teórichs y práctichs serviren de guia ó correctiu á advocats, notaris y altres novells companyons. Fou també en diferents ocasions nomenat Prior del col-legi. De sa integritat sols dirém que ab ser la professió algun temps molt lucrativa, may pogué sortir de la mitjania; á diferencia de alguns que aixecan fortunas escandalosas, per lo inexplicables, sobre las favas contadas de un situat que no alcansa pera tant.

En mitj de sa tasca pacífica, la lley lo cridá com á molts d' altres per ingressar en la milicia ciutadana, en la que sos antecedents militars li valgueren la distinció de ser major ó comandant segon dels batallóns 7 y 11, cárrech que desempenyá fins als succesos de maig del any 37, durant los quals corregué no poca exposició de sa persona.

Mes avant fou un dels cuatre ó sis particulars que junt ab lo venerable Sr. Bisbe Martinez de S. Martín sufriren *persecució per la justicia*, sortejats com víctimas expiatorias per un partit polítich, quels tancá ab amenassa de mort en la inícua torre de la Ciutadela, de ahont nols soltaren sino baix una crescuda fiansa, multa ó indemnisació, que lo Sr. Bisbe satisfé per lo pobre oncle.

Llarga historia podria narrarse de lo que feu, serví y experimentá en lo curs de sos negocis civils y criminals, historia que revelaría grans misteris de nostra societat, mes interessants sens dupte que qualsevulla novel-la; al pas que descubriria com influeix sobre lo resultat de dits negocis, la participació bona ó mala de semblants funcionaris. Una anécdota li ohírem, que sobre probar aixó, fará coneixer un dels costats del carácter de N' Puiggarí.

Digitized by Google

Corria la dominació moderada. Un lliberal prés y molt embolicat, li encarregá la presentació de un recurs al general Breton, que llavors manaba en Barcelona. Lo procurador solicita audiencia: per obrar ab mes fruyt, se posa lo últim en lo rengle dels que la esperaban. Al arribar son tórn, presenta sens dir res lo escrit al general. Aquest, no be llegeix lo nóm del interessat, comensa á mirarse al oncle de regull, reculant fins al fons de la cambra, mentres doblega y matxuca l' paper fentne una pilota, y sel fica en la botxaca.—Sabe V. de quien es este recurso? esclama de prompte.—Señor, de un necesitado á quien represento, y que pide justicia.—Y V. quién es?—Fulano de tal, antiguo procurador de esta audiencia.—Nada más?—En la actualidad el medianero é intercesor de mí cliente.—Nada más? seguia lo general, ab visible intenció de acorralarlo y comprometrel. L' oncle entretant ja se sentia pujar la mosca al nás, y decidit á tot, respongué: Mi general, antes de ser procurador, tuve la honra de servir en el ejército, y cuando las últimas crisis políticas, estuve al frente de dos batallones de milicia en calidad de comandante.—V.ha servido? V. ha sido comandante? respongué aquell admirat. Luego, alsant mes la veu, ab paraulas trencadas é irat ademá, li digué entre altres cosas, que tant bon *pillo* seria ell com lo subjecte per qui s' interessaba; que si no sabia sas malifetas; que abdos eran mereixedors de cástich, etc. L' oncle s' eixí de sas casillas, y també contestaba en alta veu:—mi obligacion es defender al oprimido: yo no hago acepcion de personas: aquí soy un representante de la ley, etc.—Irá V. preso! cridaba aquell.—Será una arbitrariedad y una injusticia!.. responia l' altre. Disputant axís com dos marmanyeras, empenyentlo cambra enfora, fins á la escala de palacio lo acompanyá, y encara allí seguia cridant, mentres estigué á la vista. Aquell general tenia malas burlas. L' oncle tementsen una, aná á trobar á un jefe d' estat major á qui coneixia, esplicantli lo fet y suplicantli lo ajudás. Aquell jefe, persona discreta, parlá l' sendema al general Breton.—Cómo! respongué est, se refiere V. á aquel pequeñito que ayer me sacó de quicio? (Puiggarí era en efecte bastant baix d' estatura).—Sabe V. que es tan testarudo como yo, y que á poco hago con él una barbaridad? Luego, mudant de tó:—Dígale V., prossegui, que no pase cuidado:

Digitized by Google

me gustan los hombres de ese temple. En cuanto á su peticion, añádale V. que se hará justicia.

Tampoch careixia de llums ingeniosas y lliterarias. Cunyat del poeta Altés y Gurena, prengué bona part en la editació y publicació de sas obras: de ell recordém algunas traduccions, entre altres dos novel-letas de Balzac, *Vendetta* y *Gobseck*, que se emprenptaren á can Piferrer: també doná un compendi de gramática italiana. Hábil tresillista, publicá un tractat de las reglas de est joch, tal volta un dels millors en sa llinea, y ben preat dels intelligents.

Veus aquí com de tota persona hi ha quelcóm á dir, així com de tot llibre hi ha quelcóm á apendrer. Molts homens no lluyheixen, perque l's falta ocasió, ó no saben ó no volen aprofitarla; circunstancia que sovint se torna en recomanació de sa senzillesa.

Resumint: la vida de N' Lluhis Puiggarí fou honrosa per ell, com sa memoria es y será sempre agradable als seus y á molts altres.

JOSEPH PUIGGARÍ.

Janer de 1875.

Digitized by Google

LO BOU D' OR [1]

Era un home molt aficionat á antigüetats y á cosas estranyas. Ab aquesta afició havia corregut moltas firas y no trobant ja en ellas cosas bonas pera adquirir, aparellá un barco y se n' aná dret á Morería. Allí corregué tots los mercats y lo mes notable que trobá fou un bou d' or que va comprar. Ab ell emprengué vela cap á la seva terra y, una volta á casa seva, li aparellá una bona quadra mantenintlo á tot regalo.

Heuse aquí que comensá á adonarse de que quasi cada dia li mancava una de las preciositats que tenia guardadas. No sabia á qui atribuhirho: primer pecá ab los seus criats, després ab algú dels seus coneguts ó de sa familia y, per fí, volentho esbrinar, ell qu' un dia s' amaga ben amagat detrás d' una cortina y quan mes atent estava, mirant qui entraria, te sent aletejar pe 'l seu dessobre, alsa 'l cap y veu un aucell hermosíssim d' uns colors vius y encesos, lo qual se tira damunt d' una de las joyas que á n' allí hi havia y apreta á fugir.

Podeu contar si quedá parat l' home: tot ho esperava menos lo que va succehirli. Al dia següent, ell que 's torna á amagar ben preparat pera agafar á l' aucell, pero aquest, així qu' hagué pres la cosa, emprengué volada sens que l' home pogués agafarlo y si solzament seguirlo ab la vista y veure que 's ficava á la boca del bou d' or.

L' endemá á la mateixa hora, se 'n va á la bora del bou per compte d' anar á la sala ahont tot ho guardava, y al cap d' una mica, veu eixirne de dintre d' aquell á l' aucellet, qui així que 'l vejé, apretá á volar mes que depressa. L' home 's pensá que se n' havia anat á dita sala com cada dia: hi corregué, mes no va trobarli, y, creyentse que no se hagués ficat altre volta á dins del bou, feu venir los matadors y feu obrir á aquest pe' 'l ventre, pero no hi va trobar tam-

(1) Del tercer tomo del *Rondallayre*, próxim á publicarse.

Digitized by Google

poch res. L' aucell, veyent que l' havian descubert, volá cap al ayre.

Volant, volant, arribá á una altura inmensa, ahont quasi no s' ovirava, y un aucell gros, habitador de aquells espays, quedá tan estranyat al veurel, que va dirigirse cap ahont era, y quan hi fou aprop, li va preguntar ahont anava.

Y l' aucellet li contesta qu' era una princesa encantada y que anava als palaus del sol, de la lluna y las estrellas, qu' era l' únich medi que tenia pera contrarestar la influencia de qui la havia tornada d' aquella manera, y desencantarse. Y l' aucell gros li digué qu' ell li duria, mes que tenia de dur molta carn per sempre qu' ell ni demanés, pus lo viatje era molt llarch y, si no tenia vianda á punt, defalliria.

L' aucellet se 'n baixá á la terra, feu forsa provisió de carn y quan la tingué tota apariada, se 'n aná á trobar al aucell gros que ja l' esperava, li posá damunt tota la carn, s' hi enfilá, y l' aucell gros s' enlayrá cap á munt ab un vol tan rápit que ni quasi podia respirarse.

Y cap amunt, cap amunt, sempre 's girava á demanar carn que l' aucellet li donava, y, travessant espays y esferas, arrivaren per fí al palau del sol cabalment quan aqueix era al mitg de sa ruta.

Trucaren, y 'ls eixí á obrir una velleta, la qual, així que 'ls va veure, 'ls digué: cap al fosch ja 'us obriré la porta y podreu entrar: ara no, perque 'us cremariau.

Los aucells se retiraren un poch, pus que semblava que tot s' encenia, y quan lo sol fou á la posta, exí la vella y 'ls feu entrar dintre 'l palau.

Allí n' hauríau vist de riquesas! tot era d' or macis y ab exuberancia y plenitut de vida tal, que no compon res lo que hi ha en la terra; arbres inmensos de grossa capsalada plens de daurats y richs fruyts, montanyas colossals, rius vertiginosos de tant abundants y rápits y tot tan hermós y sorprendent que la vista s' hi encantava. L' aucellet se presentá davant del rey del sol, li feu son degut acatament y ab la sua llicencia se n' aná á cercar la pedra de la riquesa.

Remená per tot arreu ab son bech, picá per terra y, habent trobat la pedra que cercava, se 'n puja altre volta damunt l' aucell gros y aquest emprengué camí vers lo palau de las estrellas.

Digitized by Google

S' engolfaren per l' inmens espay, passaren per entre mitg d' infinitíssims mons y per últim arribaren al palau ahont se dirigian. Los sortí á obrir una velleta, qui 'ls hi digué que ja podian entrar, y trobaren á tothom que dormia, ab una quietut y calma tal que per tot arreu regnava, que fins los dos mateixos aucells quedaren encantats. Se ficaren endins y mes endins y tot resplandia ab una claror suau y viva y bellugadora sempre, esent tot cobert de brillants y perlas. Per entre mitg d' ells se n' anaren al palau del rey de las estrellas, li feren acatament y li demanaren llicencia pera anar á cercar la pedra de la hermosura. Lo rey los hi doná y l' aucellet, de brillant en brillant y de perla, en perla, la aná buscant, y quan la tingué, pujant damunt l' altre aucell, emprengueren novament sa ruta cap al palau de la lluna.

Heuse aquí qu' ab tants llarchs viatjes s' havia anat acabant la carn que de provisió l' aucellet duya, l' aucell gros ne menjava tanta, que vingué una ocasió en que aquell no 'n tingué mes pera donarni y, defallint, acabá sas forsas, deixant caure l' aucellet qu' aná á parar al mitg de la mar.

En ella, tot volenyant, aná per dessobre de las ayguas d' un cantó á l' altre, cercant puesto ahont reposar ó vianda pera no morirse de fam, quan per sa ventura ovirá al lluny una vela.

S' hi dirigí, se posá en un pal y 'ls mariners, aixi que 'l vejeren, com era tan bonich, procuraren agafarlo y 'l tancaren á dins de una gavia.

Presonera llavoras la princesa, ja 'us podeu figurar si 'n passaria de tristesas! tan poch que li faltava pera esser desencantada y veures entremitg de ferros! Per això dematí y tarde plorava sa desventura, mes ho feya ab tan dols accent y ab una ternesa tal que tots los mariners s' hi encantavan.

Y així anavan fent camí y sempre lluny y mes lluny, fent voltas y tirant tot arreu las mallas de pescar, fins que vejé que tregueren un peix hermosíssim, que 'ls feu posar tots contents, pus era lo peix per qui anavan navegant y que 'ls havia encomanat lo rey de la lluna.

Per això desseguida se 'n hi anaren, á fí de donarli, y l' aucellet, entenentho, 'ls demaná que li portessin també á n' ell y qu' allí 'l deixessin lliure.

Los mariners li prometeren, feren via cap á la lluna y

Digitized by Google

quan aqueixa ix del mar hi arribaren. Van trucar á son palau y 'ls hi sortí á obrir una velleta que 'ls digué que no entressin, que havia arribat un aucell molt gros ab una fam tan espantosa que 'l rey li havia concedit que 's menjés á tothom qu' arribés aquell dia á lo seu palau. Mes l' aucellet li respongué que no hi feya res, donchs que l' aucell gros ja 'l coneixia á n' ell y, tot cantant pera que aquest lo conegués be, se 'n entrá junt ab los mariners cap á dins.

Heuse aquí que quan lo rey sentí aquell cant tan hermós, va enamorarsen y no pará fins qu' hagué agafat á l' aucellet y, tancantlo en una gavia, se 'l posá al seu quarto. L' aucellet dintre de la gavia, canta que mes cantarás, deya tot lo que en la ciutat passava, de lo qual n' estava tot content lo rey, pus aixi savia tot lo que 's deya y pensava en ella.

Un dia van arribar emissaris de l' amo del bou d' or, que n' havia enviat per tot arreu del cel y terra en busca del aucell que li havia pres totas aquellas joyas, y aixi qu' aquest va saberho, fent tota mena d' esforsos, fugí de la gavia.

Lo rey, trobantlo fugit, lo cercá per tot y, com lo vejés al jardí, s' hi acostá poch á poch pera cullirlo y sols li agafá una ploma que tenia al cap y que li eixia mes que las altras. Pero tan bon punt la tingué quan lo aucell quedá convertit en una hermosíssima noya.

Lo rey, ne quedá mes que admirat; li preguntá com podia ser alló, y la noya li digué com era una princesa encantada á dintre d' un bou d' or, que solzament podia tornar á sa primitiva forma anant al palau del sol, de las estrellas y de la lluna y que, complerts los seus viatjes, arrencada aquella ploma qu' era per medi de lo que la havian encantada, tornava al estat de princesa.

Vingueren los emissaris, demanaren per l' aucell á fi de rocobrar tot lo que havia pres al seu amo, se 'ls presentá la princesa qui 'ls contá tot lo que havia succehit, y que 'ls doná totas las joyas que demanavan, de lo qual ne foren tots contents, y la princesa, regna de la hermosura y riquesa per las pedras que tenia, 's casá ab lo rey, essent felissos per sempre mes de la sua vida.

F. Maspons y Labrós.

Digitized by Google

GENT DE LA TERRA *

ENDRESSA.

Purs dictats de montayesos,
encara us estich sentint,
brollant dels cors com la flayre
surt dels cors dels romanins.

Encara us sento; com ara,
us sentiré tot morint,
y m' aydaréu á fer dolsa
ma volada al Paradís.

Jo us he d' escoltar, veus puras,
com us escoltava nin;
jo he de lograr qu' us escoltiu
ciutadans pobres y richs.

Vull qu' en la vellor pagesa
trobin sancer l' esperit
qu' animá un jorn nostres avis
y ha d' animar nostres fills.

Vull que del jovent no planyin
consumció y funest neguit,
vull que hi vejan sanch de Pátria,
sanch calenta hivern y estiu.

Vull que sentin las paraulas
dels qui captan pa y abrich;
vull qu' esmentin la fortuna
del trevall may envilit.

Vull qu' escoltin lo llenguatje
del rioler esdevenir;
vull que 'l sentin y floresca
l' esperansa dins del pit.

Vull que vejan Catalunya,
vull que pugan dir que viu,

* Poesia premiada en lo certámen de la ASSOCIACIÓ LITERARIA DE GIRONA del present any ab la joya oferta per la societat LA JOVE CATALUNYA.

Digitized by Google

vull qu' arreli la certesa
de que may ha de morir.

I.

Los jayos.

«Poch á poch me fuig la vida,
poch á poch la mort s' acosta;
veniu, fills y gent de casa,
prop la llar á fer rodona.

Hem resat lo sant rosari,
hem ofert los paranostres;
profitém lo clap de vetlla,
profitém la bella estona.

Los tions creman depressa,
arruentadas son las llosas:
gens d' escón se quedi en vaga;
que d' un cap al altre s' ómplia.

Dalt en dalt tenim un cel
que sol clar y plujas dòna:
dalt de tot un Deu més gran
que milers de sas grans obras.

Mantinguéu la fé dels avis:
caminant en negra fosca,
l' home cau de timba en timba
y al abisme etern rodola.

Davant nostre lo foch crema,
foch qu' escalfa y jamay colra:
nostres ulls prop seu relluhen
y rellú l' ánima nostra.

Cada flama ara 'ns desperta
un recort dins la memoria;
flamejant recort de Pátria,
atrayent recort de glorias.

Per la noble independencia,
á camp-ras y dintre pobles,
nostres pares se bateren
contra gents conquistadoras.

Digitized by Google

No 's perdé 'l famós eczemplo:
vingué França, fou traydora,
y... qui al Bruch no va trobarse
l' endemá 's trobá á Girona.

Davant nostre lo foch crema:
sas guspiras nos recordan
las virtuts de nostres pares
qu' al casal donáren honra.

Malas veus aquí no 's sentin;
no 's retraguin malas obras:
que cap front dega ajupirse
sota 'l pes de la vergonya.

Davant nostre lo foch crema:
en sa cendra blanca y flonja
las historias y rondallas
se mantenen xardorosas.

Remenantla, prest ne surten:
viroladas papallonas
que 'l bressol de las flors dexan
y, folgant, enlayre volan.

D' aquets llabis n' heu apresas:
quan mòn cos sia á la fossa,
no jequiu qu' ellas se perdin:
¡pobra Pátria si ellas moren!

Morirá la llar ab éllas;
ab la llar las costums bonas:
y, perdudas una y altras,
vindrá un séquit qu' esborrona!...

Mes... ¿per qué aixís contristarnos?
Perdonéu: m' ánima 's torba;
s' es fet tart; lo bleix me falta...
¡Sant repós de Deu ets ombra!»

II.

Lo jovent.

«L' ayrosa barretina
lo nostre cap cobreix:
honrada deu portarse.
honrada la portem.

Digitized by Google

Es signe de puresa,
es mostra de poder
que, emboniquint las testas,
la Pátria emboniqueix.

Primer que menysprearla
enmudirá 'l jovent:
primer qu' ella s' amagui
per ella morirem.

Ab ella hem anat sempre
ardits á sometent:
malvats de tota mena
han fuyt camps-á-través.

Es de color del auba
y al trench de l' auba 's veu
per boscos, camps y vinyas
moguda pèl oreig.

Al bosch entre 'l brancatje;
al camp sobre 'ls gurets,
y sobrexint pèls pámpols
com virolat aucell.

Allí tota ajocada
á prop del buch soberch;
allá enfront d' una artiga
que núvols dòna al cel.

Ab ella aném á ballas,
ab ella festejém,
y 'l «sí» donat ab ella
es «sí» de casament.

¿Qué fóran nostras plassas,
qué fóran los aplechs,
si ayresas barretinas
no hi fessen bellugueig?

Las noyas que 'ns esperan
son fillas de pagés:
rojor de llurs galtonas
se tornaría gel.

¿Quí puntejar sabría
sardanas y ballets?
¿Quí 'l cap dels contrapassos
sabría regir bè?

Digitized by Google

¿Quí 'l contrapunt sabría
ensopegar á temps?
Ni de sardanas curtas
que 's ballan sens esment.

Cansons ja no traurian
pastors ni moliners
qu' están en tanta vaga
y tractan tanta gent.

Ben prest aborriríam
lo qu' ara 'ns estimem;
ben prest á casa nostra
seríam forasters.»

III.

La pobressalla.

«¡Dèu te cresqui la salut,
pagesía catalana!
De la fam jamay sentím
esglayadoras fibladas.

May nos manca acolliment
devall d' antiga porxada;
may los batents son tancats
de vostras portas foranas.

Si l' anyada bona ha estat,
pa y vi lo servey ens baxa;
si dolenta n' ha sigut,
pa, que Dèu n' hi dò, no falta.

De recados de parents,
de suspirs d' enamoradas,
¡si 'n duhém y si n' hem duts
d' una casa á l' altra casa!

Més de quatre casaments
qu' han tingut sort regalada
grat de cor n' han de sentir
á la bona pobressalla.

Vol historias la gent gran;
los petits volen rondallas;
qui un vell psam, qui un bonich goig,
qui unas coblas ben cobladas.

Digitized by Google

¡Alsa, vella! ¡apa, vellet!,
obra 'l bech, cóntalas llargas;
pensa bè, agafa respir
y ten compte ab la tonada.

Y, contant sempre y cantant,
celebrém bellas diadas,
esperant qu' arrivi 'l temps
de lo festa més granada.

No hi há ca que 'ns sia esquerp,
perqué may al sarró faltan
bocinets de pa florit
per' canillas de bon tracte.

Perdularis de cap lley
may veureu entre nosaltres:
que 's coblin ab lo trevall
ó ab la justicia que 'ls cassa.

¡Prou sabeu, aplegadors
que seguiu esta encontrada,
prou donar rahó sabeu
de qui son tots els qui captan!

¡Lloát sia 'l Dèu del cel
que tothora axí 'ns ampara!
¡Éll te guardi de tot dany,
pagesía catalana!»

IV.

Los masovers.

«Puntuals sempre ab nostr' amo,
com es lley y rahó,
dels tersos que li espectan
jamay está quexós.

En cambi per' nosaltres
éll sempre tè bon cor:
bestrau diner per compras
sens pagament d' un sou.

Axís bestiar no manca
ni gra del sembrador
quan es ben amanida
la terra dels rostolls.

Digitized by Google

Si en 'sent Nadal y Pasqua
li fem present joyós;
si á punt tè nostras mulas
per' batre com per tot:

En recompensa 'ns dexa
fer llenya á tot estrop,
y en las anyadas tristas
condona lo que pot.

Si un dia algú s' enfebra,
ja vè 'l senyor doctor:
remeys, per tant que pujin,
no mancan á tothom.

¡Oh terras benvolgudas!
ab quin esclat de goig
veyém que cada dia
anéu de bo y mellor!

Que Dèu salut y vida
nos servi bondadós
y de comiat nos lliuri
fins l' hora de la mort.»

V.

Los hereus.

«Ferm estigas casal nostre:
conservarte es mòn afany,
que no 'm tentan las grandesas
de las vilas y ciutats.

Seguiré 'l camí que 'm mostra
de mòn pare 'l benobrar;
caminal sense malesas,
sense llot, sense paranys.

¡Si t' estimo, casa meva!
Fins m' anyoro pèls mercats!
Quan retorno, trobo l' ayre
qu' he nascut per' respirar.

Saludant la Creu del Terme,
¡l' aucellada quin cantar!
Saludant la vella esglesia,
¡quinas veus angelicals!

Digitized by Google

Al passá' 'l pas de la porta,
¡cóm á Déu li 'n sento grat!...
«—Benvingut!»—esclama 'l pare,
al besarli jo la ma.

«—¿Estéu bo, padrí?»—'m pregunta
lo més xich de mòs germans.
«—¿Estás bo?—Estéu bó?»—'m demana
lo servey atrafegat.

Cada volta que retorno
de las firas ó mercats,
tots me guaytan, tots me miran,
com si haguessen passat anys...

Bona gent de casa meva,
¿cóm no creure en ta bondat,
si jamay dolentería
has somniat ni pots somniar?

¿Com dexar d' enorgullirme
ab la sort de mon estat,
si en tu veig totas las glorias
que podria ambicionar?

¿Cóm sentir de ningú enveja,
si aquí escolto parlar franch;
si no veig ni un brinet d' herba
que no sia catalá?»

TORNADA.

Catalunya, mare nostra,
noble orgull tens de sentir:
ta fillada per tu alena,
per tu plora y per tu riu.

Tas virtuts y boniquesas
serán sempre nostr' encís,
tant si 'l cel es mar en calma,
com si es mar enfellonit.

Ta vellor no fa que minve
cap afecte en nostres pits:
quant més vella 's fa una mare,
més amor mereix dels fills.

Digitized by Google

May, ¡oh mare bondadosa!
may ab ansia has de dormir:
cada jorn quan te despertis,
nou amor veurás florint.

Si t' adoran las masias,
perqué 't veuhen fit á fit,
las ciutats y 'ls grans vilatjes
han d' amarte com ahir.

¡Mala peste si no t' aman!
¡Mala peste si l' oblit
dexa foscas las memorias
y los cors dexa ensopits!

JOAQUIM RIERA.

Digitized by Google

LO BRESSOL NOU

A MOS ESTIMATS CUNYATS EN SEBASTIÁ HORTA Y NA PASTORA BOADELLA,
EN LO NAIXEMENT DE SON PRIMER FILL.

Pasa pronto un año, y Dios.
Que vela por tu fortuna,
Un ángel pondrá en la cuna
Que preparasteis los dos.
Aunque él te robe la calma,
Besándole, en tu embeleso.
Aprenderás que hay un beso
Que es un suspiro del alma.
Sentirás nueva emocion
Besando sus lábios rojos,
Y mirándote en sus ojos,
Espejos del corazon.

(TEODORO GUERRERO.)

Axí canta 'l poeta
Del arpa melodiosa,
Lo paladí del conjugal amor;
L' alegría secreta,
La ditxa misteriosa
Que al naixe 'l primer fill embarga 'l cor.

D' eixas divinas notas
Que en l' ánima d' un pare
Lo sentiment mès tendre feu brollar,
Las armonías totas
Jo sé que enteneu are,
Que al sò mateix lo cor sentiu vibrar.

Digaume, donchs, si es certa
Eixa emoció tan pura
De que 'ns parla 'l poeta embadalit;
S' hi há joya mès complerta,
O mès dolsa ventura
Que del fill primerench sentí 'l vagit.

Digitized by Google

Que véurer sas parpellas
Que 's badan peresosas,
Tement del sòl lo llambregar encés;
Y contemplar aquellas
Galtas qu' en llirs y rosas
Dels jardins celestials color n' han prés.

Y la porprenca boca,
Que, palpitanta encara
Dels besos fraternals dels serafins,
Si lo mugró la toca
Ja en néctar dòls s' amara,
Moguda sóls per previdents instints.

O aprés que n' ha acallada
La són sa queixa aguda,
Que 'l pit amant vos umpla d' inquietut;
En cambra retirada,
Y l' alé continguda,
Embadadits guaytarlo ab cor mogut.

¡Ah, nó! no te la vida
Dolcesa ubriacadora,
Transport de ditxa ó llanguiment d' amor,
Com los què sent rendida
Nostra ánima á la vora
Del brès que guarda 'l fill del nostre cor.

¿De mil punts de la esfera
Heu vist may aplegarse
Dins prisma cristallí raigs fulgurants,
Y en ell prest falaguera
Imatje retratarse
Com cinta hermosa de colors brillants?

Així en somnis de gloria,
Riquesa y benhauransa,
Del esdevenidor llum esplendent,
Reflécta 'ns ilusoria
Dintre eix bres d' esperansa.
Com íris de ventura, nostra ment.

Y tal com fita alsada
Al terme mitj del viatje
Que entre penas y goig ne fem aquí,
Des d' eix bressol l' ullada
Llansem plens de coratje,
D' un cap al altre del extens camí;

Y lluny ja enrera al veure
Deliris y follía,
Foch-folls enganyadors d' un temps passat,
L' esguart no sabem treure

Digitized by Google

De l' encantada vía
Que *avant* nos mostra 'l cor enamorat.

¡Oh, dorm, bella criatura,
En ton bressol de calma
Mès blá y calent qne 'l niu dels rossinyols;
Com troba ombra y frescura,
L' alarb sóta la palma,
Tróban tos pares junt á tu pler dòls!

Tu n' ets barca lleujera
Que, en mitj d' onas inquietas,
Sa vida atansas felisment al port:
De pau dolsa olivera,
Sér que son sér completas,
Y en qui tornará á viure après la mort.

Si obscur núvol d' agravis
N' entela la puresa
Del cel de la familia breu moment,
La rialla de tos llavis
Lo dissipa ab prestesa,
Com boyra fonedissa 'l sol naixent.

Tu estrényer sabs la santa
Unió qu' en una sòla
Dos ánimas ne fón del ara al peu;
Tu ets lo puntal que aguanta
La llar, quan fera udola
La tempesta del mon ab fúria y greu.

Com dolsa y breu un dia
Trobá marxa penosa
Tobías guiat per l' ángel del Senyor,
Del traball l' aspra vía
Suáu troban y agradosa
Tos pares, encisats per ton amor.

En tu veuhen joyosos
L' anell de la cadena
Que lliga 'l temps passat ab lo futur;
Dels fets y homes famosos
Que la gloria llumena,
Ton seny un jorn ne ferirá 'l brill pur.

Y á sas ratxadas claras
La catalana historia
Com astre refulgent veurás lluir,
Y sas gestas preclaras,
Orgull de la memoria,
Deixondarán ton cor ab ferm glatir.

Digitized by Google

Com escut de noblesa,
Honrat ton casal porta
Un nom, qu' exent de taca servarás;
Y dintre 'l pit encesa
La fé, qu' es del cel porta,
Com flama inextingible estojarás.

Y aixis podrém guardarne
Del passat rica herencia
De cristianas virtuts é inmortals fèts,
Y als avis presentarne,
Tranquila la conciencia,
La clara historia de sos dignes nèts.

. . . .
. . . .

Y ara franca sortida
Déu, pares amorosos,
Al goig que inquiet sorolla vostre pit;
Regions y espays sens mida
Obriune presurosos
Al vol que exten alegre vostre esprit.

Per la mercé ditxosa
Que 'l cel vuy vos ha feta,
Himne fervent de gratitut alseu;
Qu' eixa criatura hermosa ..
N' es blanca colometa
Que 'us dú benediccions de part de Déu!

SALVADOR GENÍS.

Juliol de 1874.

QUAN FEYA FRET

Sentats á prop del brasé
nos encontravam tú y jó,
y entelantlos ab l' alé
miravam junts al carré
per los vidres del balcó.
En ells mon nom escrivia
ton dit, que tot tremolava,
y jo la má t' agafava,
y á mos llavis prest l' unia
y ab mon alé l' escalfava.
Ab lo foch de mos petons
de mon pit en lo caliu
jo 't deya:—Tonta somriu.
¡No hi pensis ab los moixons
que 's glassan dintre del niu!

J. M. Bartrina.

Digitized by Google

BIBLIOGRAFÍA

Jochs Florals de la llengua catalana (Any 1874.)—Premi de la englantina d' or.—*Visca Aragó* de D. Ramon Picó Campamar.—Segon Premi.—*Partida* de C. D. M.—Tercer premi: *Cançó de gesta* de D. Matheu Obrador Bennassar.—Premi de la viola d' or y argent.—*Sant Francesch s' hi moria* de D. Jascinto Verdaguer.—Segon Premi: *La primera llágrima* de D. Miquel Costa y LLobera. Tercer premi: *Esglay* de D. Anicet de Pagés de Puig.—Menció honorífica especial. *Goigs en llahor de la Mare de Dèu.*

Quadro arrancat de las costums caballerescas de últims del segle XV, un dels darrers badalls de l' etat mitjana, hont la noblesa y 'l patriotisme no comtan la forsa del enemich que han de combatre, prestantse gojosos á la mort avants que á la deshonra, es la llegenda «*Visca Aragó*», una de las pocas en son género que en aquets darrers anys, se posa dignament al costat de las millors que en sos primers temps produhiren los Jochs Florals de Barcelona.

Bernat Oms, noble ciutadá y súbdit del Rey de Aragó, contempla invadida sa hermosa patria per los exércits de Lluis XI de Fransa, y no ohint altra veu que la de son cor leyal, munta á cavall y recorra 'ls pobles del Rosselló y de la Cerdanya, predicant ab ferm accent una creuhada popular contra 'ls Francesos.

«Retruny per conques y afraus
lo trepig de gent estranya
que se 'n vè á fernos esclaus:
¡Sús, á la guerra, los braus
del Rosselló y la Cerdanya!
«¡Guerra al franch! ja que acomesos
altra cosa no 's pot fer
que morir matant francesos;
morts nos vejan, may sotsmesos
sota 'l jou del estranger.»

Rodejat dels qui als accents de sas ardorosos llabis, senten despertar llurs cors,

«Fora vila en Bernat Oms,
travessa valls y muntanyes
y passa boschs y torrents
cercant l' host del Rey de França.
«Ficsos los ulls á la nèu,
la pensa en lo franch posada,
de nit y jorn va seguint
las senyals de sas pitjadas.

Digitized by Google

Los dos hosts se troban y s' escometen: la barreja es sangrenta: los crits aixordan l' espay: per un costat los disciplinats exércits del invassor, per l' altre l' aplech desordenat, pero entussiasta dels catalans: aquell numerós, aquest insignificant, pero ardit..... ¿Que havia de succehir?

Desprès de descriure la batalla ab má de mestre, nos ho diu lo poeta quan nos pinta al héroe rodejat d' enemichs, semblant á una olivera atupada per las ratxas del huracá, nafrat son cavall, que ensopega ab los cadávres, presoner ell dels francesos, condolintse de que fins la mort l' hi haja sigut desagrahida, en las següents paraulas:

«¡Adèu companys, mes sortats
que no jo, cent mil vegades,
des que trobáreu la mort
que ab tant d' afany jo cercava!
«Vosaltres aquí quedau
tots escampats per la plana,
com infantons adormits
á la falda de sa mare,
«Vosaltres ja sou al Cel
ja lliures sou tots vosaltres;
jo catiu vaig á penar
á penar en terra estranya!...»

Ah! no: no devia penar en captiveri lo malaurat Bernat Oms: lo valor heroich, la noble temeritat del qui enlluhernantse en la flama del amor patri, no comta 'l nombre de sos enemichs ni sospesa 'l valor de la vida, lluny d' engrandir al vencedor, lluny d' excitar en ell la admiració y 'l respecte, remouhen en son cor las fibras de la enveja y del despit, y l' héroe llavors se converteix en víctima bárbara y cobartment inmolada.

Per ço nos diu lo poeta:

«Si voléu sebre de 'n Oms
quina la sort es estada,
del castell de Perpinyá
miráu la torre mes alta
que 'l sèu cap allá hi veuréu
ficat al cim de una llança:
groch lo veuréu si 'l mirau
la nit que fa lluna clara,
tot embullat dels cabells
begut de polsos y galtes,
la color morta y ulls cluchs,
la boca oberta y morada.»

Termina la llegenda ab una magnífica cansó titolada «*L' espasa del rey de Fransa*» que canta un guayta de Perpinyá, contemplantne 'l cap de 'n Oms, cansó despegada de l' obra si 's vol; empero revelant tal coneixement de l' época y de sas populars preocupacions, que bè pot admétre's com un felís alarde de bon colorit, per part de son au-

tor. Renyida fins á cert punt ab l' unitat d' acció de la llegenda, no 'u está ab la de lloch, ni ab la de temps ni ab lo tó general de la concepció. Es un detall espléndit.

Per lo que dit havém en la lleugera excursió que acabám de fer sobre la llegenda, 's compendrá fácilment la mestria del desarrollo y las bellíssimas qualitats de la forma.

Desque 'n Bernat Oms surt al camp, fins que son cap posat en la punta de una llansa, brilla als raigs de la lluna, dalt d' un dels marlets de Perpinyá, es sempre l' héroe dels darrers temps de Catalunya: inspirat per l' amor patri, parla ab veu valenta y ferma: móuse impulsat per esta passió magnánima, y son carácter viril jamay decau, ni quan escita l' odi al estranger, ni quan lluyta, ni quan, presoner del enemich, se plany.

La forma de l' obra es delicada: los versos rublerts de gráfica concisió, 's doblegan espontáneament á tots los tons, y are descriuhen ab vivesa, are narran ab mestria, are, en fí, prenen lo tó del diálech ó de la alocució plens de nervi, de forsa y de potensa. Las imatjes bèn concebudas se troban destrament espargidas per l' obra, sens esllanguirla ni omplenarla de perillosa exuberancia; tal volta, no obstant, la forma de algunas pocas comparacions desdiga de la qu' es propia de la llegenda y s' acoste massa al neo-clacissisme d' escola: de cap manera, per ço, tal insignificancia pot deslluhir lo mérit de una obra, que será sempre citada com á felís inspiració de un poeta verdader.

***

«Partida» se titula la poesia guanyadora del segon premi de pátria, y es un eco d' altras composicions que cantan lo mateix objecte: la anada de D. Jaume á la conquesta de Mallorca.

La forma de cansó narrativa ab alguns tochs lírichs, no logra donar al assumpto carácter de novetat, y l' abundansa de difusos detalls l' esllangueixen y la fan fins á cert punt pesada.

Ni descripcions vivas y palpitants, ni imatjes plásticas y felissas, ni la sobrietat d' expressió despuntan en la poesia, que per altra part deixa coneixe que ha sigut estudiadament concebuda per la bona distribució dels diversos quadros que conté quiscuna de sas estrofas.

La cansó *«Partida»* demostrará una volta mes als joves poetas lo perillós qu' es renovar assumptos, per mes que sia tractant de presentarlos en un nou aspecte, que han tingut ja felís interpretació en las facultats de mestres distingits. La conquesta de Mallorca, está magistralment cantada en lo *Joglar de Maylorcha* de D Geroni Rosselló, y molt talent se necessita pera escriure res sobre aquest vastíssim tema, que fassa olvidarnos los magnífichs cants *«En Pere Marteyl»* *«En Gillem de Mediona»* *«Abu-Yahie»* y *«Lo rey conqueridor»* continguts en lo romancer del ilustre mestre balear.

Es veritat que materialment mirat no s' hi troba en ell l' assump-

to que desarrolla la cansó; empero en lo primer romans del «*Joglar de Maylorcha*» desprès de la superba descripció del dinar de Tarragona, plé de vida, de foch y de entussiasme, diuhen mes sos darrers quatre versos, que tota la cansó «*Partida*» premiadá enguany.

***

Molta part de las observacions que acabám de fer podrian aplicarse á la «*Cansó de Gesta*» del jove mallorquí D. Matheu Obrador Bennassar, que apareix guanyadora del segon premi de «*pátria.*»

Versa com la «*Partida*» sobre una prouhesa cantada ja en los Jochs Florals mateixos: la mort dels Moncadas, que meresqué anys enrera una joya á son autor lo Sr. Pons y Gallarza. Emperó al revés de la composició de que acabám de ocuparnos brilla en aquesta una espontaneitat en lo dir, una frescura en las imatjes y un coneixement de l' época que canta, qu' en manera alguna 's mostra indigna del modelo que s' ha proposat imitar.

D' aixó 'n resulta que l' autor de la «*Cansó de Gesta*» ha vensut ab major talent que 'l de la «*Partida*» l' escull que acabám de senyalar.

Tant la despedida del infortunat Guillem de Moncada, com la lluyta que sosté contra una torrentada de sarrahins, están descritas ab gran coneixement del género, en lo qual la concisió y delicadesa dels rasgos, semblantse als tochs de una fina miniatura ó al perfecte trapat de una artisada joya de plata, constitueixen un dels principals encisos.

No s' oblidan tan fácilment los següents versos de la *cansó* del jove Obrador:

«Envers ell ja s' atansa-un capdill brau
numbrut, color morena,-ab mantell blanch.
Cubert vá de clapada-pell de laupart,
ab corsetja per cincta-ahont l' hi brodá
la cativa mes bella-de son palau
los mots de mitx vercicle-del Alkoran.»

***

En l' any 1864 guanyá una esglantina d' or cert romans legendari, desditjadament calcat en la cansó montanyesa del *Compte Arnau*, especie d' herba bosquetana artificial, y per consegüent privada del agradós perfum del romaní y de la farigola.

Passant l' idea de la balada per l' alambich de una imaginació afanyosa de mostrarse característica en sas obras, costès lo que costès, llegíanshi en «*Lo Castell de Mataplana*» veritats tant estupendas, com la continguda en los dos següents versos:

«Les dotze hores de la nit
si no han tocat tocarán.»

Y á forsa de repeticions rebuscadas, era fácil ostentar llargas tiradas de versos en pochs versos, que sense dir res, ni espressar res, lo-

Digitized by Google

gravan l' objecte de fer música, ja que no de fixar imatjes ni d' emetre pensaments.

L' entussiasme ab que s' aculli una de las primeras xacras que vingueren á condolir en sa infantesa á la moderna renaixensa literaria catalana. nos ho diuhen los malaguanyats esforsos del gran nombre d' imitadors que tingué alashoras l' autor del *Castell de Mataplana.*

—«Aixó es catalá, 's deya: aixó té verdader carácter: nostra literatura s' ha de separar de totas las demès: la font hont déu batejarse l' imaginació de qui pretenga polsar la dolsa lira, es la font de la poesia popular: fora retórica, la gramática es inútil: las cansons populars bastan y sobran pera regenerar é inmortalisar una literatura.»

Y al any següent adornava lo volum dels Jochs Florals una composició, filla legítima del «*Castell de Mataplana*», la qual tè per nosaltres y per molts una virtut especial, y es la de fernos riure á duch en los moments mes graves de nostra vida. Vejin nostres lectors si no serveixen pera tal, los versos ab que comensa «*Lo Pont del Diable*» qu' es la composició á que volém referirnos:

«Duas montanyas vehinas
de tant vehinas qu' están,
tots los vehins, si volguessen
se podrian dar las mans.
«Duas montanyas vehinas,
de tant vehinas qu' están,
tots los vehins se coneixen;
mes jamay s' han dat las mans.
«Tots los vehins se coneixen
y jamay s' han dat las mans,
y aquells que vihuen en l' una
en l' altra no han estat may, etc., etc.

¡¡D' aixó se 'n deya en aquell temps inspirarse en la poesia popular!!

Afortunadament lo bon sentit acabá per prevaleixe, y 'l ridícul matá las primeras flors d' aquest *fárrago insípit*, que amenassava produhir en nostra naixent literatura lo mateix efecte que 'l culteranisme en la castellana, en son segle d' or.

Tals recorts nos han vingut á la memoria al acabar de llegir la composició «*Sant Francesch s' hi moria*» del tantas voltas y tant justament aplaudit poeta D. Jascinto Verdaguer.

No s' ofenga l' amich de nostras advertencias, que no es del tot sèva la culpa, si ha alcansat una viola en nostres Jochs Florals, una composició modesta, que no podia esser escrita ab tals pretensions per l' autor de la «*Nit de sanch*» de «*Jesus als pecadors*» de «*Sospirs de l' ánima*» y de tantas altras inspiracions que 'l colocan en la primera fila de nostres mes inspirats poetas.

Compendriam que 'l «*Sant Francesch s' hi moria*» s' hagués escrit d' encárrech pèl us de la pobressalla de la Plana de Vich, precisada

Digitized by Google

á captar un rosegó de pá en lo llindar de una masía: llavors fora un progrés dintre del género; mes en lo volum dels Jochs Florals, y distinjida ab una joya, ab un primer premi, marca un retrocés lamentable, es fins á cert punt un pas que desvía 'l bon gust de nostra literatura; es un ressó de l' época trista que havém citat al donar comens á est párrafo.

No es que 'l «*Sant Francesch s' hi moria*» deixi d' escampar á dojo cert agradós misticisme, que no havian de desmentirse aquí, las indisputables facultats del poeta, tantas voltas celebrat; mes ¿basta aixó sols pera que una composició sia digna de llohansa?

No: l' obra de que 'ns ocupám es pobra, desalinyada, servil imitadora de la forma popular: sa rima es dificultosa y alcansada molt sovint ab detriment de la gramática, y á forsa de pesadas repeticions, y lo mes sensible es que aixó apareix fet expressament á cambi de donarli major apariencia de carácter.

Sí deguéssem valdre 'ns de una comparació, diriam qu' es á las composicions populars, lo que son á las edicions incunables d' antichs llibres, aquestas imitacions fetas sobre paper d' estrassa y ab carácters mes ó menos purs, qu' are s' estilan: se semblan á aquellas, pero no 'u son.

¡Tant de bó que 'l jove poeta comprenga 'l desitj que 'ns guia al ferli tan francas declaracions! ¡Tant de bó que l' hi vejám novament desplegar sas alas y enlayrarse envers los espays que ell sol domina, y en los quals tantas voltas ha rebut mostras mil de admiració justíssima!

*
* *

La primera composició coneguda del jove pollensí D. Miquel Costa y Llobera es «*La primera llágrima*», que guanyá lo segon premi de la fé, composició qne revela quelcom mes qne una esperansa, composició que no desdenyaria un verdader poeta.

Grandesa de concepció, desarrollo dígne d' ella, joya d' imatjes brillejants contingudas en una narració plena, vigorosa y espléndida, sab descriure l' exida d' Adam y Eva del Paradís en versos tan preciosos com los següents:

«L' inmensitat davant ells
s' estenia desolada,
y 'l cel boyrós, endolat
un altre desert semblava.
«Y la véu del tró potenta
parexíals l' amenassa
de les venjançes del Cel
que allá en l'altura s' armavan.
«Camina caminarás
dins un rocam se trovaren
de pedres ermes y tristes
com los ossos d' un cadavre

Digitized by Google

«Y allá sentintne l' udol
de les feres amagades,
los reys de tota la terra
esporuguits tremolavan.»

Lo poeta Costa es un nom mes, afegit al aplech d' entussiastas joves, esperansa de nostra moderna renaxensa.

* * *

Una alegoría espantosa, digna dels ensómnis místichs del segles X y XI es la poesía «*Esglay*» de D. Anicet de Pagés de Puig.

Plena de vaguedat, descriu la mort de un pecador, rodejada de aterradoras imatjes y acompanyada del plor dels ángels y de la alegría del infern. De sopte desvetllantse diu lo poeta:

—«¡Ay si 'l mort fos jo mateix!»

¡Quin contrast ab l' anterior poesía, ab «*la primera llágrima*! La inspiració de Costa consola y eleva; la poesía de Pagés aturdeix y espanta: aquella nos mostra á un Dèu misericordiós; aquesta un implacable rigor: per ço tot lo que aquella nos es símpatica, nos es aquesta repulsiva.

Respecte á la forma, no sembla l' «*Esglay*» fet per la mateixa destra má, inimitable en altras composicions per lo que toca á puresa y suavitat d' execució: descuidada y aspre, no sabem si censurar sa versificació, dihentne que 's fa digne del assumpto.

* * *

Tindriam de repetir pera finalisar, las mateixas observacions ab que tancavam l' anterior article, si llargament deguessem ocuparnos dels «*Goigs en llahor de la mare de Deu*» distingits ab menció honorífica y publicats, segons diu lo Consistori «perque dintre de la fami»lia literaria popular á que pertany, es un tipo no indigne de ser imi»tat: potser que axís se coadjuvará á desterrar l' amanerament de »que solen adoleixe moltas de las infinitas obretas en dita familia clas»sificadas.»

No volém controvertir sobre la idea del Consistori; mes devém consignar que es per nosaltres preferible l' amanerament dels goigs avuy dia en us, que la fuga de versos, distingits per ell ab lo nom de *Goigs*, en los quals desapareix lo característich estribillo, y una abundosa versificació tan vuyda de pensaments com plena de trasposicions dificulta que puga lograrse per aquest camí lo propósit dels senyors Mantenedors.

En las onze estrofas de que 's componen, no mes una n' hi hem sabut veure que tinga carácter. Es la que comensa:

«Quan la mar se posa inflada
vos invoca 'l mariner. etc.»

Mirarém d' acabar est enujós travall en lo próxim número.

J. Roca y Roca.

Digitized by Google

PUBLICACIONS DE FI D' ANY.

Calendari catalá.—Anuari catalá.—Lo Rat-Penat.—Calendari del Pagés.

Profitós ha estat per á la literatura l' any que acaba de transcorre. Nos referim á Catalunya y mes concretament á sas capitals de primera categoría: las poblacions secundarias, si be contan ab capacitats individuals y colectivas de prou ánima per á contribuir en ventatjosa manera á la comun empresa, no trovan en la febrosa agitació á que 'ls condemna l' estar enclavadas dintre del castigat radi hont la guerra domina, la calma necessaria per á poguerse dedicar de ple al per essencia pacífich conreu de las lletras.

La part principal en aquest consolador moviment correspon de dret á la literatura y á la historia catalanas. En abdós camps una série de publicacions no adotzenadas ha vingut á afegirse á la ja copiosa ab que 'ls anys passats las havian enriquidas; y la aparició mes ó menos brillant d' un grapat d' escriptors novensans que no tenen per mengua l' escriure en catalá ni 'l dar públich testimoni del amor que duhen á la regió espanyola en que han vist la llum, fa esperar confiadament en que no está tant distant com axó la *Roma* del lema del Calendari, que es, en literatura, la victoria sobre las repugnancias y malevolencias que inspira á alguns encara la nostra llengua y sino 'l monopoli esclusiu de las intel-ligencias aquí á Catalunya, un eficás domini sobre totas.

Digne fí y remat donan al dit any las quatre publicacions que duhém enumeradas en cap del present article, y citém entre ellas lo *Calendari del Pagés* perque, en sa esfera, sobre ser utilíssim á las classes pagesas qual millorament fomenta y quals inteligencias ilustra oferíntlashi discretas nocions sobre las arts que 's rossan ab la agrícola, es ademés indirectament y, sense preténdreho potser la sábia Corporació que ab tant de zel l' estampa cada any, una obra de propaganda catalana, tant y mes fructífera que las que mes directament tenen per objecte tal propaganda. Se creu entre la majoría de la gent de pagés que la llengua que parlan te sas fitas al peu del tinter y de la ploma y que en tractantse d' escriure, no hi ha sino escriure en castellá. Nosaltres hem pogut esperimentarho al veure mitj amoscada á gent de fora perque 'ls hi escribíam las cartas particulars en catalá, creguts de que axó acusava en nosaltres una suposició de ignorancia per part sehua. Y aquesta aberració te una esplicació plausible en lo fet de que quasi tot lo que veuhen imprés ho es en castellá y que la gent instruhida que 'ls hi escriu, ho fa també en aquella llengua que ells no entenen pero que *fa senyor*. Per á desterrar semblant manía no hi ha com férloshi veure que també las imprentas súan pels

Digitized by Google

llibres catalans y que també la gent instruhida escriu en catalá; cosa que cap llibre fa mellor que 'l Calendari de que venim parlant.

Aquesta es, donchs, de las quatre publicacions enumeradas, la verdaderament popular y la de mes resultats per á la gent ruda. Las altras, d' un carácter ja mes académich, exigeixen cert refinament y certa cultura en lo lector per á ser apreciadas en lo que valen. ¿Vol dir aixó que 'ls hi donguem menos importancia de la que en realitat tenen? Lluny d' aixó: benvingudas sian aquestas coleccions de travalls per medi del quals se posan en comunicació 'ls esperits ja desbastats y que, establint un comers recíproch d' ideas y de sentiments, aumentan lo caudal dels uns y dels altres, y tant per l' exemple com perque escampan y difundeixen gradualment la ilustració, fan assequibles á la inteligencia nous senders cap á la veritat, obren á la imaginació y al sentiment nous horisonts de bellesa y fan esperimentar al cor sensacions morals novas ó renovelladas per la manera com han sigut esperimentadas y com son trasmesas.

Obras que á tal meta caminen son obras estimables y tant com estimables, profitosas per sos efectes. Per ço es d' aplaudir la publicació de las tres coleccions que hem enumeradas.

S' inclouhen en *Lo Rat Penat* poesías y travalls en prosa escrits en sa major part per valencians, com que en Valencia s' ha publicat y es son objecte ahunar los esforsos d' alguns que en aquella hermosa terra son entussiastas de la nostra restauració y fer qne cundeixe la afició á ella. Saludem de cor á esta série d' autors fins ara no coneguts y que per las primicias que 'ns mostran de llurs ingenis fan esperarne no pochs y de no poch sahonats en lo successiu. Bons exemples tenen en alguns poetas valencians de talla, quals obras son joyas selectas del Parnás catalá y en quals llissons poden espreme una sanitosa ensenyansa y un esquisit criteri. Enemigas y preocupacions y retrahiment entre 'l públich n' han d' esperimentar, pero *pel fil se trau lo capdell* com diu lo apreciable colector D. Constantí Llombart; tal vegada vindrá dia en que no serán certas aquellas pessimistas afirmacions que sentava en una hermosa poesía l' inspirat autor de las *Flors del Túria*:

La llengua de los avis ja en Valencia s' oblida,
jo cante ab eixa llengua y el meu cantar se pert,
y es ma veu llacrimosa com una veu que crida
en mitj de la alta serra, perduda en lo desert.
Assí no hi ha entussiasme, assí no pot reviure
de lo amor de la pátria lo foch que s' ha apagat,
tot l' any es assí festa; no pensa mes que en viure,
no pensa mes que en gotjes el que en Valencia ha nat.

Felisment, á Catalunya, com afegia 'l mateix Labaila, hi ha un públich relativament numerós que aplaudeix los acorts de la lira catalana, y no 's crega que aixó sia parlar ab passió. També en certs mo-

Digitized by Google

ments dubtem, tant es lo nostre desitj, de que la líteratura catalana tinga arrels prou fondas per á no migrarse, pero al veure als sufragis d' un públich ilustrat acullir favorables la publicació de las obras al conreu d' aquella encaminadas, al veurens agradablement sorpresos ab l' entussiasme y aprobació de molts de qui may ho hagueram somniat, obrim l' ánim á la confiansa y creyem que en lo que toca á la llengua som mes prop de *Roma* de lo que molts se pensan.

A aquest fí no han de contribuhir poch publicacions tant escullidas com lo Calendari y l'Anuari catalá, abdós per al any 1875, y que dirigidas respectivament per los entussiastas catalanistas D. Francesch Pelay Briz aquella, y D. Francesch Matheu aquesta, han vist ara la llum pública.

Ab veritable fruició hem recorregut las 124 y las 252 planas de que constan respectivament lo *Calendari y l' Anuari.* De desde l' estudi histórich en que la erudició campeja en primer terme fins al travall de fantasía graciosament executat, de desde 'l poema trágich y la oda grandilocuent fins á la poesieta lleugera y fácil, tots los géneros literaris ofereixen allí discrets exemplars que acusan en lo centenar d' escriptors mallorquins, valencians y catalans que entre tot hi han colaborat, una cultura intelectual que no deshonra certament á Catalunya ni á sas germanas y companyeras d' armas. ¿Quí li havia de dir al malograt Aribau, qual retrato 'ns dona junt ab algunas noticias biográficas y una poesía inédita lo Sr. Matheu en son *Anuari*, que aquella llevor que escampá l' any 33 ab sa magnífica oda *A la Patria* havia de ser tant fecunda y de dar fruyts tant granats? *Catalougno a flouri*; *granara*, com han dit en una ocasió solemne 'ls Felibres de Provensa: granará sa literatura á despit dels enemichs mes ó menos franchs que la hostilisan y á pesar de qüestions que tenen importancia un moment per á caure despres en l' oblit, produhint en qui de bona fe las ha atiadas l' avergonyiment y potser la penitencia.

Morirá la ditxosa qüestió de las *as* y de las *es* ó reculará son camp de batalla fins al terreno pura y esclusivament gramatical, y s' esborrarán aquestas diferencias de procediment que alguns esplotan com á pretest per á dir quatre gracias que fan riure, es cert, al públich indiferent, pero que provan en llurs autors un apassionament poch meditat y un prurit de burla incompatible ab lo carácter d' amants de la literatura de que 's revesteixen Tant bé s' espressa un concepte ab paraulas plurals que tingan la desinencia en *as* com que la tingan en *es*, ni es lo mérit privatiu de las obras escritas en cap de las duas formas, com sembla voler insinuar en uns inconvenients *Bons recorts*—y 'l calificatiu es dur pero merescut—l' autor de la inspirada poesía *La enamorada*, inserta en lo *Calendari.* Si altra prova no hi hagués, la suministrárian plena y robustíssima, cada hu per son costat, lo *Calendari* y l' *Anuari*, que si revelan dualisme en la forma

Digitized by Google

ortográfica, no aixís, sino identitat completa, en quant á la bondat del conjunt escuilit de travalls que en ells s' inclouhen.

Mentres qüestions com la de las *as* y de las *es* produhescan la emulació que ha engendrat enguany lo *Calendari* y l' *Anuari*, vingan qüestions á corre cuyta y en profusió abundantíssima.

Cansons de la terra.—Cants populars catalans.—Col-lecció premiada en la Exposició de Viena de 1873 y publicada per Francesch Pelay Briz.—Volum segon.—(2.ª edició aumentada y corretjida).—Barcelona.—Alvar Verdaguer, Rambla davant del Liceo, n.º 5.—Paris. Maisonneure et C.ª Quai Voltaire, 5.

Sens dubte 'ls nostres lectors coneixen aquesta important colecció. Res direm en abono seu contentantnos ab pendre acta del fet d' haverse hagut de reimprimir un dels volums que la forman, á pesar de la numerosa tirada que 's feu de la 1.ª edició.

J. Sardá.

Digitized by Google

REMITIT

Sr. Director de la RENAXENSA.

La lectura de l' Anuari Catalá nos ha induhit á escriure las següents ratllas.

A PROPÓSIT DE L' ANUARI CATALÁ.

Acavém de tenir la satisfacció de llegir l' *Anuari Catalá, col-leccionat y publicat* per D. Francesch Matheu y Fornells. L' elogi que deuríam ferne fóra superior á l' espay de que disposém en lo present número y ademés l' considerém cumplertament sobrer després de dir qu' enclou firmas com las de las senyoras Arenes, Coll, Moncerdá, Palau y Penya, y del's senyors Aribau, Balaguer, Camprodon, Collell, Milá, Picó, Rosselló, Soler, etc y aixís fins al nombre de seixanta-duas.

Lo que sí n's ha estranyat del *Anuari* es l' prólech; á parlar franchs no l' compreném, y no hem sapigut esplicárnosen certs párrafs que passarém á ecsaminar.

S' tracta del *Calendari Catalá col-leccionat per D. Francesch Pelay Briz.*—«Lo nostre objecte (diu l' citat prólech) es ben senzill y clar: los escriptors que no s' comformassen ab la ortografía adoptada pel *Calendari* quedavan esclubits d' aquella publicació, y, pera aplegarlos, los hi obrirem un nou camp en les planes del *Anuari* y pera fer veure al mateix temps ab la nostre col-lecció que no son tant pochs com se vol suposar, los partidaris de la ortografía per nosaltres adoptada».

Si no estiguessim bén persuadits de que aixó es dit de bona fé ho pendriam per una broma.

En primer lloch l' *Calendari Catalá,* per si propi, no ha escluhit de sas planas escriptors com per ecsemple las senyoras Moncerdá y Palau, y l's senyors Aulestia Balaguer, Bartrina, Camprodon, Mariezcurrena Puiggarí, Soler, Planella, Sardá, Sellares, etc. etc. etc., qu' á mès de gosar d' una distingida y justa reputació han sigut constants sempre en escriure los plurals femenins en *as*, y que molts d' ells aquest any, han prestat sa col-laboració al *Calendari.*

En segòn lloch no volém suposar que tots l's citats escriptors hajan siguts admesos en *les planes del Anuari* per caritat com dòna á

compendre l' prólech, sino que la major part de ells li haurán cedidas obras sèvas responent á la amistat, ja que moltas d' aquestas obras han sigut presentadas ab la ortografía admesa per tota la prempsa catalanista, l' teatro, l' major nombre del's poetas y finalment pèl bon sentit.

En ters lloch la poesía d' en Aribau qu' inserta l' *Anuari* l' hem llegida nosaltres en un Album particular en Sant Feliu de Guíxols, en lo cual Album s' ha conservada fins are inédita y hont l' autor li escriguè ab plurals femenins en *as* y no *es*, ortografía qu' havia també adoptat en sa inmortal *Oda á la Patria,* una de las joyas de la moderna literatura catalana.

Y continúa l' prólech:

«... mès ja que los amichs se 'ns tornan contraris y se 'ns tancan portes que se 'ns havian obert fraternalment fins are, nosaltres aplegam als amichs rebujats...—(Gracias per l' honor que n's fa als qu' hem escrit en l' *Anuari*, no per las *es* sino pel's *amichs.*)—y obrim una altre porta, més pera unir les nostres forses y mostrar quines son que pera combatre als quí, ahir amichs, nos abrassavan.»

¡¡¡Catalunya está salvada; honor als héroes!!!

Y per final no hi faltava sino la gazetilla del *Diari de Barcelona* (diumenje 3) que parlant del *Anuari* acava dient:

«Los autors del's travalls continguts en l' *Anuari* no aceptan la ortografía que l' Sr. Briz fiesá per l' *Calendari catalá* y escrihuen en *es* los plurals femenins».

Non raggionar..........

APELES MESTRES.

NOVAS

Lo dia 20 del corrent se celebrá á Valencia la festa, preparada per l' Ateneo científich y literari d' aquella Capital, pera conmemorar lo quart centenari de l' introducció de l' imprempta á Espanya.

A la una de la tarde se dirigí una lluhida comitiva composta de representants de las Corporacions oficials, del Ateneo, del clero, de la prempsa, del gremi d' impressors y d' altres corporacions, al carrer de Valldigna ahont fou descuberta la lápida conmemorativa d' aquell succés que s' ha colocat en la casa en que hi hagué la primera imprempta y terminant l' acte lo cronista de Valencia, En Vicents Boix, ab un discurs que dirigí á la moltitut qu' omplenava lo carrer.

A la vetllada tingué lloch en lo Paraninfo de l' Universitat la sessió que celebrá l' Ateneo pera distribuir los premis del certámen anunciat. Obrí la sessió lo Sr. Gobernador Civil que pronunciá un discurs, y 'l seguí lo Secretari del Ateneo llegint la memoria de los treballs fets per aquesta Corporació pera efectuar lo centenari, y 'l Sr. Serrano Cañete ab altre discurs alusiu al objecte. Se passá despres á donar lectura de las poesias premiadas que ho foren, ab la flor de plata, la titolada *A María Santíssima*, original de D. Teodoro Llorente, y ab accéssits las dels Srs. D. Joan R. Pastor Aicart, D.ª P. P. G. de Q. de Barcelona y D. Joaquim Riera y Bertran. Totas estas composicions estan escritas en catalá.

Lo premi de soci de mérit ofert al autor de la mellor memoria sobre 'l orígen de l' imprempta á Espanya, fou concedit á D. Josep M.ª Torres.

Lo Sr. Querol que ni havia volgut dexar de pendre part en aquella festa literaria, deguda principalment á la seva iniciativa, ni com á president de la corporació cregué devia presentar al certámen cap obra seva, dona lectura d' una bellíssima oda castellana titolada *María*; y despres se llegiren las duas altras composicions, qual lectura autorisá lo Jurat (ja que no 's concedí 'l premi de la oda á la invenció de l' imprempta) de D. Felix Pizcueta, no poguentse fer ab lo romans en valenciá de D. Joseph Orga per no trobarse aquest present y no ser molt inteligible lo manuscrit.

Acabá la sessió ab un discurs de gracias del President del Ateneo Sr. Querol.

Completarán lo centenari l' exposició d' obras estampadas á Valencia y de curiositats bibliográficas que s' ha obert ja y l' impressió del tomo del certámen en que s' ocu-

Digitized by Google

parán totas las catorze impremptas que hi ha actualment en dita ciutat.

Nosaltres, al terminar, debem fer notar lo complet triunfo que han abtingut las lletras catalanas en aquell certámen, y felicitarnos pel mateix.

Sabem que los senyors Maciá y Guí, propietaris del terreno de Montjuich, ahont se troban los cementiris Romá y Juheu, cedeixen pera figurar en lo Museo lapidari de l' Academia de Bonas Lletras, establert en Sant Joan, tres inscripcions hebreas molt ben conservadas, y que fan per la historia dels Juheus en Barcelona.

No podem menys qu' aplaudí la determinació dels citats senyors, per lo bé que d' aytal cessió ha de resultar en favor de las lletras y de las ciencias históricas de nostra terra.

Lo Calendari del Pagés d' aquest any, ab ocasió d' insertar una bellíssima poesia de la Sra. D.ª Josefa Massanés, viuda de Gonzalez, anuncia la próxima aparició d' un volúm de poesias de dita Sra. que durá 'l títol de *Cuadros de costums catalanas*. La justa nomenada de que gosa tant distingida poétisa, fa que esperem ab impaciencia la publicació anunciada, que 'ns ha de ser simpática per moltíssims conceptes.

En lo nombre 108 (30 Noviembre) del *Boletin-Revista del Ateneo de Valencia*, D. Félix Pizcueta y D. Rafael Blano dedican una necrología al desventurat poeta valenciá D. Jaume Peyró y Dauder, mort á Madrit lo 15 de Juny prop passat.

TAULA DEL PRESENT NÚMERO

Dr. Joseph Panadés y Poblet.	Los avis y los nets de la rassa llatina.	197
Joseph Puiggarí.	Altre recort, deute del cór.. .	200
F. Maspons y Labrós.. . . .	Lo bou d' or.	204
Joaquim Riera.	Gent de la terra.	208
Salvador Genís.	Lo bressol nou.	217
J. M. Bartrina.	Quan feya fret.	221
J. Roca y Roca.	Jochs Florals (Bibliografía.).	222
Joan Sardá.	Publicacions de fi d' any (id.) .	229
J. S..	Cansons de la terra..	232
Apeles Mestres.	Remitit.	233
Frederich Soler..	L' any Trenta cinch (continuació).	

Estampa de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 3.

Digitized by Google

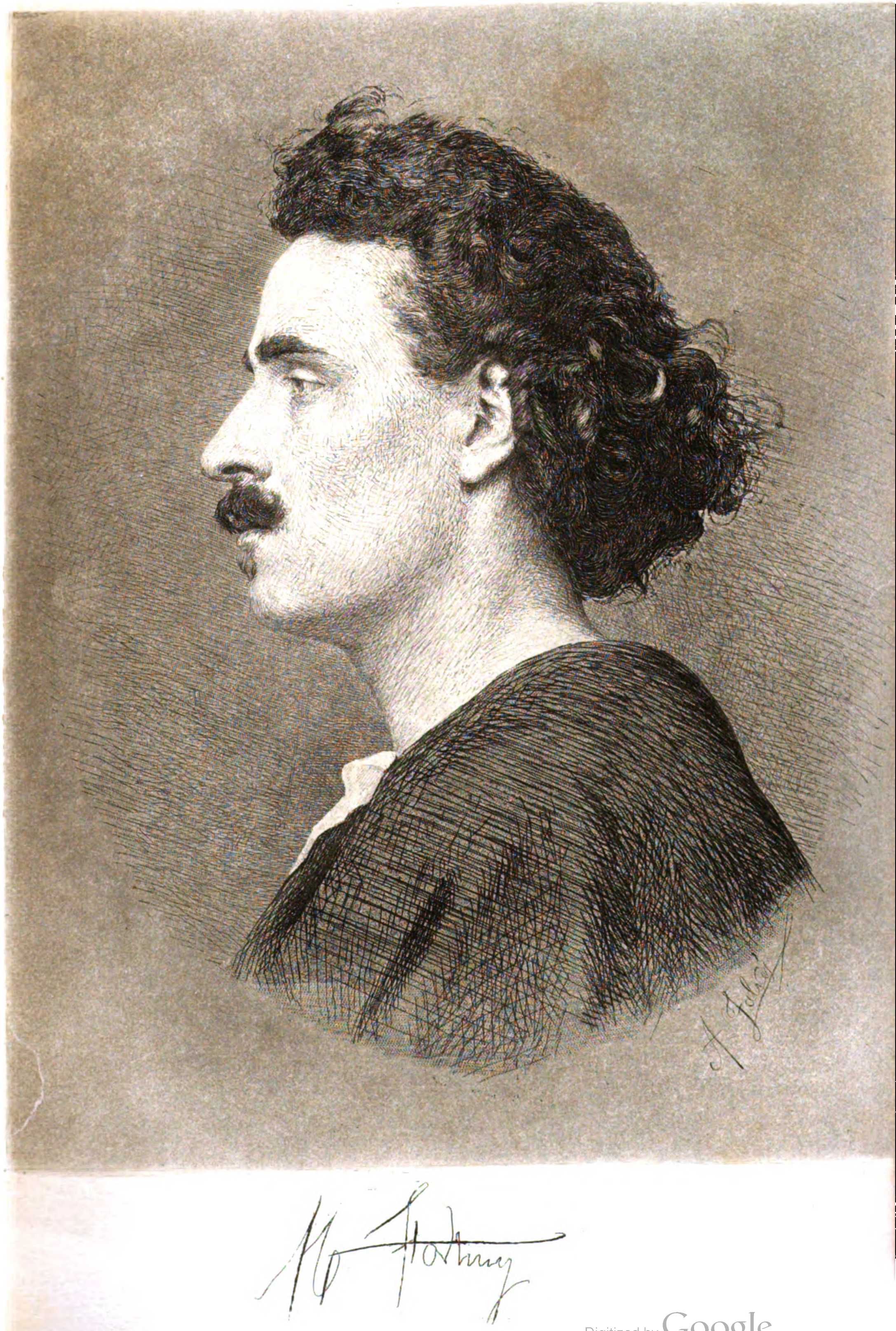

Digitized by Google

Digitized by Google

Any V 1875 Núm. 7

LA RENAXENSA

15 *DE JANER*

MARIAN FORTUNY

NECROLOGÍA

¡Fortuny ha mort!...

Y la mort d' un fill de Catalunya ha fet vestir dol á tot lo mòn civilisat. La prempsa tota, desde la mès artística Revista fins á la mès fogosa Carmanyola, tots l's periódichs del mòn s' han afanyat á dedicarli de desde l' 21 del passat Novembre, sas primeras páginas.

En Fortuny, donchs, no ha mort; no ha fèt sinó nèixe en la vida eterna dels génis y de l's héroes y per tant no es temps de plorar una mort funesta sinó de cantar y victorejar una vida gloriosa y una gloria sens terme.—¡En Fortuny ha mort jove! esclama l' Art; y bè: ¿quin altre pintor morint vèll se n' ha emportat de la terra un nom mès gloriós en pach de mès trevall?

. . . .

A Reus y en 1838 nasqué Marian Fortuny entr' una familia *pobre*; ¡indisputable y sabia lley de la Naturalesa! Orfe desde l's 10 anys de pare y mare quedá baix la protecció de

Digitized by Google

son avi conegut en Reus per *La Marian de las figuras*, á causa d' una colecccioneta de figuras de cera que l' home enginyòs s' havia composta. En Fortuny no conegué, per tant, pare ni mare; es á dir, no conegué la estimació, y aixó sens dubte li engendrá una lleugeríssima aspró ó mès bè independencia de carácter qu' alguns esperits miserables s' aferrussan en posar de rellèu traduintla per orgull y despotisme, passions qu' estigueren sempre bèn lluny del cor d' en Fortuny.

Revelantse en èll dèsde la edat mès tendre una inclinació estraordinaria al dibuix y á la pintura, aprofitá són avi algun viatje á Barcelona per dur algunas obras del petit geni, qu' aquí foren apreciadas no tant com s' ho mereixían. Portadas en fí per pura casualitat á mans del reputat escultor Sr. Talarn y veyenthi en ellas alguna cosa mès que *disposició*, recomená en Fortuny á tres sacerdots posseedors llavors d' una dádiva que devia esmersarse en obras de caritat. Convensuts de que la obra de caritat mès justa y potser mès noble era donar instrucció y medis á qui semblava ja cridat per representar un gran paper en la humanitat, cridaren en Fortuny á Barcelona.

Sentim vers aquestas cuatre personas lo mès entussiasta agrahiment, pero no volem creurer com alguns absolutistas, que sense aquesta protecció en Fortuny hagués passat per la terra sense deixarhi rastre. No; ho dihém sense passió; pero la Ilíada, l' Quijote, l' sistema planetari de Galileo, las doctrinas de Jesu-Christ, totas aquestas obras, orgull llegítim de la humanitat, s' han realisat sense protecció avans rodejadas de las majors privacions y persecucions.

Trasplantat en Fortuny á la Academia de Barcelona en 1852 assistí á las classes de dibuix baix la direcció de don Claudi Lorenzale, y de composició baix la de D. Pau Milá; en aquesta sobre tot fòu hont mès aviat sobressurtí y hont mès aviat se conquistá un nom. De las composicions que, noy encare, eczecutá durant sa assistencia en aquesta classe, tenim present la de Sant Pau que molts pintors de fama universal no deurian desdenyar com á principal de las sèvas.

La imaginació y la má d' en Fortuny eran incansables, y quant la má no podia trevallar, era l' ull que no estava en vaga per no perdre un sol detall de l's que á cada pas la

Digitized by Google

Naturalesa li oferia; las academias que dibuixava en las classes de la nostre Escola tènen las voras espurnadas de ninotets y cróquis que s' anavan succehint uns á altres en los cuarts de descans.

En aquell temps comensá á venir á Barcelona una col-lecció de litografías francesas titoladas:—Celebritats contemporáneas,—reproducció de las obras dels mes notables artistas d' aquella època. En Fortuny se sentí seduhit desde aquell moment per aquella manera de sentir é interpretar la naturalesa y s' abocá de ferm á imitar los dibuixos d' aquells grans homes, sense per axó deixarse esclavisar per alguna ó altre *manera*.

Pero en Fortuny no havia trovat, no obstant, lo que buscava; veya encare una forma mès senzilla y mès verdadera encare d' interpretar lo natural y no s' donguè compte de sòn ideal fins que vejè l's dibuixos de Gavarni, l' caricaturista de la filosofía y l' filosop de la caricatura. Desde llavoras en Fortuny cambía d' estil, sòn llapis corra ab mès llibertat y sens dupte ab mès conciencia, y en tots llochs y de tota manera com trova la naturalesa sab trasportarla al album y á la tela fent esclatar no sè quina vida original derrera de cada ratlla y de cada pinzellada. Prova de lo que sentía en Fortuny influir en èll aquella nova escola, es l' entussiasme ab que recomenava y fins regalava á sos amichs las litografías de Gavarni, incitantlos á estudiar son estil y sobre tot sa manera de veure.

En fí, en 1857 desprès d' un prolongat éczit, triomfá en Fortuny en las oposicions pel pensionat á Roma—sostingudas per la Diputació—ab lo cuadro del *Berenguer ters*, esposat en la galería de la Academia de Barcelona.

Lo gran artista permanesqué en la capital del mòn catòlich fins que l' Espanya declará la guerra al Marroch. En testimoni de sos progressos durant aquestos pochs anys, viuen y viurán eternalment, las inimitables academias en llapis, tinta y ayguada que conserva la nostre Escola de Bellas Arts; *Lo passeig pèl jardí*, ayguada propietat de la Diputació junt ab la *Odalisca* y altres travalls mès ó menos fèts y de mès en mès interessants avuy dia; y en fí algunas mès obras propietat d' altres tants particulars.

Comensada ja la guerra en 1860, y á proposta de nostre Exma. Diputació provincial, en Fortuny vinguè á Barcelo-

Digitized by Google

na de pas per l' Africa hont se reuní á l' eczércit espanyol formant part de la divisió del malhaurat general Prim. No citarém cap de l's innumerables estudis que durant aquella gloriosa campanya brotaren de sòn llapis perqué l's millors de l's millors sòn ja proverbials.

De tornada á Espanya entrá en Madrit y fòu presentat per sòs antichs condeixebles de la Escola de Barcelona á don Frederich de Madrazo de qui mès tart havia d' esser gendre. Crech innecessari parlar de l' entussiasme y admiració que produhiren en Madrit sos álbums y carteras: fòu llavoras que l's castellans s' enorgulliren de nomenar *español* á un fill de Catalunya.

Brèu siguè en aquell temps sa estada en Espanya, ja que dintre poch torná á Roma hont anava á alcansar lo mès gran éczit qu' haguès alcansat fins llavoras.

APELES MESTRES.

Digitized by Google

LA MUSA VIGATANA

Ab aquest títol hem llegit un aplech de poesíes catalanes, manuscrites, fetes de Fra Marian Torrent y Vinyas, monjo Gerónim del convent de la Murtra, fill de la ciutat de Vich, que visqué als últims del passat segle y comens del present.

Essent aquestes poesíes desconegudes de tothom fora d' alguns que casualment les han tingudes á les mans, creyem del cas dirne cuatre paraules, donantne ensemps per mostra algunes de les mellors.

Lo festós monjo de la Murtra, l' enginyós vigatá qu' al brugit de la guerra de l' any vuyt cantava, dés son niu de xiprers y roques, per endormiscar la tristesa del seu cor ó per atiar á la lluyta als ardits montanyesos, fou un dels tants dexebles del «molt reverent Rector de Vallfogona», encara que anantli molt enderrera, atansants' hi de 'n tant en tant, assolintlo molt poques vegades.

Segons la verdadera definició de la poesía, no podem donar aquest nom á la major part de les seves composicions: hi manca sentiment, no s' hi veu aquella misteriosa claror que tanta dolsura brolla. D' enginy, d' agudesa, de bon humor per tot arreu se 'n hi troba. N' era un bon versificador encara que alguna volta per l' estranyesa del pensament, se veu que 'l consonant se 'l ne duya.

No entenent prou á Virgili quan diu *poeta nascitur*, menysprea les joyes y riques vestidures del art. La seva Musa arrencá 'l vol, y corrent com la abella de flor en flor, no 'n sapigué traurer la mel. Malhauradament s' oblidá d' aquest principi tant sabut *natura incipit, ars perficit,* creyentse sens dupte que 'ls cants del poeta eran com les may apreses refilades del rossinyol.

Veus aquí perque l' aplech dels seus cants s' assembla al jardí ahont no hi toca may 'l sol, ni 'l jardiner hi vessa cap gota de suor. Per etzart entremitx de l' herba hi veureu una

Digitized by Google

floreta mitx amagada, filla de la bonesa de la terra, que poca flayre dona.

Pochs estudis s' hi veuhen de nostra llengua, cosa que res té d' estrany, atesa la temporada en que visqué l' autor, puig encara no comensava á florir la renaxensa de les lletres catalanes.

D' ideyes boníssimes, consells molt saludables, molta conexensa de la moral cristiana, prou n' hi han en les seves poesíes morals y religioses; mès no s' hi veu inspiració, no s' hi sent la santa escalfor de la caritat, ni l' entussiasme de la fé se 'n porta al autor per las regions de 'l ideyal.

Com els fills del desert caminan depressa, morts de set, cap á la font qu' anyoran y allá s' aturan, y ajassats dessobre l' herba reposan dolsament del seu afadich, lo lector s' atura maravellat y plé d' alegria al ensopegar aquestes senzilles, mès belles, paraules:

.......col-locat entre rocas
y entre xiprers, son tan pocas
las ocasions de pecat,
que 'm sembla que estich guardat
com els polls entre las llocas.

Talment sembla qu' un hom respira! nos plauhen aquests versos com estela que guspireja en mitx de nit ennuvolada. ¿No es ben bonica la comparansa del abrich que 'l monjo ha trovat entre 'ls xiprers y roques del convent ab l' aculliment que 'ls pollets tenen dessota les ales de la lloca?

Hi trobém desseguida gran nombre de poesíes d' ayre vallfogonesch totes elles, haventhi epitafis, versos estudiantils, cansons patriótiques, etc.; algunes d' elles epigramátiques.

Les d' assumptos estudiantils componen una divertida historieta de la vida y miracles dels estudiants del Seminari de Vich, ahont s' hi veu que l' autor hi feu lo seu paper, habent merescut que 'ls catedrátichs li tinguessin *lo dit al ull,* sens dupte per esser home de gresca, nissaga que sem-

Digitized by Google

pre sol haberhi pe 'ls Seminaris. Els fantasmes dels espies que «solian exir de l' aula tot seguit per agafar als esbalotadors, no ab les mans (qu' ells se 'n hagueren guardat prou), sino ab els ulls, y presos de la memoria portáls al Rector», l' ombra d' aquest, els torments del temps d' exámens, tot hi es molt ben pintat, com que l' autor hi tenia trassa, y ho sabia per experiencia.

Els criats del Col-legi sempre li esborravan els *ninots* que pintava á la paret de la escala del Seminari. Per veurer si 'ls ne aturaria 'ls hi flocá un cunill, ab aquestos versos al peu:

Qui aqueix cunill matará
tan mateix será ben ruch:
perque vejám que 'n treurá,
si no es bo pera menjar
ni rostit ni fet ab such?

Volent ferne una de crespa al Dr. Cirera, catedrátich que sense ulleres res hi veya, pintá, á la paret de la sala de espera de l' aula de moral, un cap de ruch ab aquesta inscripció:

Aturá 'l riurer no puch
quan me miro á n' el Cirera;
agarrat ab sa ullera.
contemplant un cap de ruch.

Pujá 'l catedrátich, veu una pleta d' estudiants guaytant á la paret, treu les ulleres, s' hi acosta, y..., tot mocat, se fica á l' aula.

Una de les mes escaygudes d' aquesta classe es lo següent cas de moral que proposá al Dr. Cirera:

Passant Pere en un camí
á cavall del ruch d' en Pau,
lo ruch ensopega y cau
y 'n Pere també 'l seguí:
crida 'n Pere ab gran verí:
llamp te matés ruch den Baza.
y com Deu se 'l escoltava,
pujá al cel del ase 'l bram,
y baixant luego un llamp,
matá 'l ruch que no bramava.

Digitized by Google

PREGUNTA.

A 'n en Pau per no deixarlo
sense ruch y plé de fam,
déu pagarli 'l ruch lo llamp.
ó 'n Pere per desitjarlo?

L' any que 's consegrá la nova Seu de Vich, (1803), lo Dr. Estrany, empaytá al autor ab aquesta felís décima:

Tants senyors de Barcelona,
tants versos. tanta enramada,
y tu ab la boca badada
com si fosses una mona!
Home, trevalla una estona
y fes un vers coronat
per plantarlo assí 'l veynat;
que no digui 'l forasté
que sempre es lo sabaté
lo qui va mes mal calsat.

CONTESTA.

Cregas que prou greu me sap
que en la ocasió present
hagi de veurer la gent
que som un home de 'n nap:
ell no 'n hi pot haber cap
de vers, si jo 'l he de fe:
mes entengui 'l forasté
que quan no té sola bona,
llevá la pell á la dona
no hu pot fer tot sabaté.

A la Sra. Teresa Pujola que li habia promés un aucell que may li enviava, li endressá aquesta décima que respira la franquesa, 'l bon humor y aquest ayre de parlar tant propi dels montanyesos:

No se 'n niria al burdell,
vosté, senyora·Teresa,
á no cumplí la promesa
que 'm té feta del aucell!
Jo senyora á fé de dell
som home de parlar clar,
y aixís li tinch de flocar,

Digitized by Google

ja hu prenguí ó no per tavola,
que 'l auçell de la Pujola
es masa car d' esperar.

Deyau, l' any 1810 que 'l francesos volian treure els monjos de la Murtra, y vestils casaca. L' autor per distraurers comensá á retratarne algun posant al peu una décima. Veusen aquí una per mostra.

Aquest pobre cap-pelat
compassió á tots vos doni,
pus l' hábit de San Geroni
els Gabatxs li han llevat.
Ell d' aixó s' ha trastocat,
y com era apotecari,
ha donat en lo desvari
de remenar pots de ungüent,
per curarse el mal que sent
al lloch del escapulari.

D' un senyor que digué al autor que s' assemblava ab un S. Anton qu' aquell tenia, se 'n trunfá ab aquest cuhent epígrama.

Si 'l sant Anton es abat,
falta vosté prop de mi;
perque aquest sant sol tenir
sempre un *porch* al seu costat.

Notable es per la bona versificació y per esser ben descapdellada la glosa del «Dies iræ» que per motiu dels exámens que habian de tenir lloch á la cambra del Rector, engaltá als estudiants per apartals dels perills y féls estudiar. Com es tant llarga, solsament ne reproduhirém alguna posada.

11.ª

Molts que van ab corbatí
á pesar den Traveria, (1)
sens ferli may cortesía
y trunfantse 'n com de mi,
á ell mateix haurán de dir
juste judex ultionis
domum fac remissionis
del trajo, ciencia, y vida

(1) Vice-rector del Seminari que no volia que 'n duguessin.

Digitized by Google

y fesho tot desseguida
ante diem rationis.

17.ª

No puch ponderar quant sento
lo no poder jo ficarte
dins mon cor pera mostrarte
de dolor com me revento;
veurias ab quin lamento
oro supplex et acclinis
cor contritum quasi cinis;
veurias que ab dolor viu,
te suplica, prega y diu
gere curam mei finis.

18.ª

Ja donchs ab cara tranquil-la
sent tu 'l procurador meu,
esperaré á fe de Deu
lacrymosa dies illa
qua resurget ex favilla
plé de sust y de terror
y del mes fundat temor
judicandus homo reus
huic ergo parce Deus
reverent senyor Rector.

Molta polsinera alsá pel Seminari aquesta poesía, fentse de part del Rector y companyía, grans escorcollaments per saber qui era l' autor de semblants versos, arribant á sospitar del autor, si be may pogueren dirli *tu es ille vir* (tu ets aquell bergant).

Molt mes que 'l Rector de Vallfogona, conreuhá Fra Torrent l'Epitafi, si axís poden anomenarse cuatre rialles estampades á la llosa d' una tomba.

N' esmentarém tres que son els únichs que tenen alguna cosa recomanable.

1.

Digne de menció per la exacta pintura d' un home d' aquets que ab poca aygua s' ennuegan, com també pel joch de la paraula «trafech».

Sense trafech jau aquí
lo qui visqué atrafegat:

Digitized by Google

si ab trafech habia nat,
ab trafech també morí.
Trafech fou qui l' expel-lí
del trafech y del bullici;
ja lo trafech ó desfici
may mes l' atrafegará
fins que s' haurá d' aixecá
per compareixe á Judici.

2.

Talment fa riurer la pór que 'l fraregás té per tot dels françesos, y 'ns encisa l' estrany, cómich y epigramátich pensament dels darrers versos:

Aquí jau un fraregás
que fugint del enemich,
va refugiarse á Vich
perque allí no perillás:
mes veyent no estava pas
encara bé á la segura,
atiná sa travessura
per fugir de tot esglay,
ferse un bon amagatay
dins d' aquesta sepultura.

3.

Divertit es aquest epitafi, escullit per lo ridícol y simpátich del P. Thomás, y graciós lo juhí que Deu fa *del bon jau.*

Jau en esta sepultura
lo reverent Thomás Roca,
capellá de nas de croca
y molt natural figura:
de fer una travessura
fou sempre ben incapás,
y per só lo bon Tomás
mercsqué 'n lo seu judici
que Deu li digués propici:
tens tanta bondat com nas.

Poch ardiment y entussiame respiran els seus cants patriótichs; res tenen de semblansa ab lo majestuós ressó de la trompa ni ab l' alent de la trompeta: sos versos no 'ns donan cap ideya de la grandesa de la guerra de l' any vuyt;

Digitized by Google

un historiayre ne parlaria ab molta mes calor. Més no merexen cap menyspreu, puig sempre está cridant lo *tolle, tolle* contra els traydors, que segons l' autor molts n' hi habia al exércit. Per mostra reproduhirém aquesta décima:

Ja veus las cosas com van
si 't refias de la tropa;
jamay las cosas ab popa,
Catalunya t' anirán:
tira 'ls Gefes á Tetuan,
mes ceremonias no gastis,
gota mes de pá no 'ls pastis
y no tardis á aixecarte
antes que 'l vil Bonaparte
no 't diga: *tardis piulastis.*

Tot lo passable que hi hem trobat en aquets cants, es aquesta cuarteta que en llengua castellana endressá al senyor Baró d' Eroles, ahont s' hi veu un xich de valentia:

Sintiera haberos de hacer
el epitafio, señor,
mientras existe un traidor
en el mundo que vencer.

Hem arribat derrerament á la mes bonica flor, senzilleta mes rica de flayre, qu' enjoya la corona poética del monjo Gerónim. Una sola llágrima trobem en sos versos, en mitx de tantes rialles; aquesta llágrima es d' anyoransa. L' autor, novici encara, pensa ab Montseny, lo vell guayta de sa terra, gira 'ls ulls al entorn, no 'l veu en lloch, li mancan encara cinch anys de noviciat, y... plora! Assegut com lo Cíclop de la faula al cim d' una roca, 's posa á cantar.

Per torná á mirá 'l Montseny
del terrat de casa estant
no hi ha com anar cantant
qui dia passa, any empeny.

GLOSA.

No falta qui pert lo seny,
qui s' espera y desespera,
y no troba cap manera
per torná mirá 'l Montseny.

Digitized by Google

Lo desitx es tant y tant,
que ja no pot aguantarlo;
y 'l cas es que vol mirarlo,
del terrat de casa estant.

Mes ni per un botaban
pot arribá á conseguirho,
y diu que per no sentirho
no hi ha com anú cantant.

Y 'l venerable Montseny
podrá pendrer paciencia,
que tot fent la obediencia
qui dia passa, any empeny.

Quina tristesa tan dolsa! quin sentiment tant viu en mitx de tanta senzillesa y fins descuyt! ¿No us ençisa la candorosa manera d' espressarho? talment sembla que 'l poeta no ho gosa dir de tant que ho sent, com fan els vers aymadors devant del seu amor. Qui no 's conmou devant de tanta ternura! Verdaderament hi veyém un poeta que parla de cor, que ayma molt la seva terra: aquesta la simbolisa 'l poeta ab lo terrat de casa seva y la falaguera figura del blanch Montseny. L' esperansa de torná 'ls á veurer un jorn l' aconhorta, ensemps que la ideya de que compleix son deber estantse al convent de la Murtra.

Tot lo qu' hem sabut hi hem fet pera donar á conexer tal com era 'l nostre paysá frá Marian Torrent y Vinyas. Creyem que será molt del cas conclourer ab la següent décima que feu l' autor per posar al peu del seu retrato del convent de la Murtra: me sembla molt exacte, afeginthi la part que sa humilitat li feu trerer,

Es frá Mariano Torrent
fill d' hábit d' est monestir,
que fou en comú sentir,
frare del tenor següent.
En virtuts fou aprenent
en ciencias atrassat,
en raresas consumat;
mes en mitx d' aquets defectes,
fou llibre d' humans respectes
y amich de la veritat.

Vich Setembre 1874.

MAGÍ VERDAGUER CALLIS.

Digitized by Google

LOS DOTZE MESOS

(Cuento Eslavo.)

Una vegada era una viuda que tenia duas fillas, la una Maronchka, de son primer matrimoni, la altre filla de son segon anomenada Elena. Veus aquí que tant com estimada era aqueixa, era aborrida Maronchka sent aixis qu' era la mes guapa y bona. La senzilla Maronchka no 's donava compte de perque lo despit de sa madrastra esclatava cada volta que la veya, y á la pobreta era á qui encarregavan los travalls mes pesats de la casa. Ella era qui arreglava las cambras quina feya las bugadas, cusia, filava, teixia, anava á buscar llenya, guardava la vaca y tot axó sens que ningu l' ajudés en mitj de tanta feyna. Elena no feya mes qu' anar de una diversió á l' altra.

Maronchka no obstant sufria totas las fatigas sens queixarse, y escoltava los crits y renys de sa germana y madrastra ab lo sonrís sempre á la boca y ab la paciencia d' un ángel. Y no obstant aquesta angélica resignació no las entendria gens: tot al contrari, cada dia se tornavan mes exigents y mes raras ab ella, perque ab los anys l' hermosura de Maronchka creixia mentres que la Elena feya por de tant lletja. A la madrastra la rencunia se la menjava pensant que mentres á la horfana tots los jóvens li darian la preferencia, no n' hi hauria ni un pera la seva filla. Així es que resolgué tréurela de casa, y á n' aquest fi ferli insoportable la estada en ella. La fam, las privacions de tota mena, los cops, las injurias diarias res li escassejava. L' home mes malvat no hauria pogut imaginar serveys ni trevalls mes refinadament terribles de los que li manavan las duas mestressas. No obstant Maronchka se tornava cada dia mes dócil y mes hermosa. Un dia. á lo mes rigorós de l' ivern l' Elena volgué un ram de violas bosquetanas.

Ey! tu, Maronchka, li digué ves dalt la montanya á bus-

Digitized by Google

car un ram de violas boscanas, ne vuy un ram per posarmel al pit. Afanyat be y ves depressa; ne vuy de ben frescas y gemadas: ¿Ho sents?

—Ay, Deu meu, tu no pensas lo que dius, estimada germana: ¿has vist may las violas florir damunt la neu? respongué la pobre noya.

—Desgraciada; t' atreveixes, donchs, á desobeir más ordres? ni una sola paraula mes y cap amunt. Pensa be, que si no 'm portas aviat un bon ram de violas al tornar te mataré.

La madrastra hi afegí unas quantas injurias. De un fort cop de puny tirá á la pobre Maronchka fora al portal y tancá la porta ab rabia. La noya tot plorant aná pujant la montanya. La neu tot ho cobria, sens veures per sobre cap petjada humana. Molt temps caminá endinzantse en los frondosos boscos. Tenia gana, tremolava de fret y pregava á Deu que la fes morir.

Al fi, vejé un llumet lluny molt lluny, y ella que s' hi va dirigir pujant sempre, fins que fou dalt de tot de la montanya. Allí dalt la cima mes alta, s' hi veyan dotze ajegantadas pedras. Sobre aquestas pedras, la noya hi va veure dotze homes asseguts, tres dels quins tenian lo cap blanch, altres tres que no li tenian tant, tres de bona edat y á la fi, tres de molt joves y guapos. No deyan res; mes cada hu d' ells mirava lo foch qu' era lo llum que havia vist la noya, ab gran atenció. Aquets dotze homes no eran altres que los dotze mesos del any. Lo gran *Setchène* (janer), qu' estava sentat mes amunt que sos companys, tenia lo bigoti y los cavells blanchs com la neu y un gros bastó á la ma.

Maronchka ne tingué por. Despres d' alguns moments de silenci y d' estupor, cobrá animo y acostantshi los hi digué:

Homes de Deu, permeteume d' escalfarme en vost refoch: l' ivern me fa tremolar.

Lo gran Setchène, alsant lo cap preguntá:

Per qué vens aquí, filla meva, que hi cercas?

—Busco violas, respongué Maronchka.

—No n' es pas lo temps de las violas, no veus que la neu tot ho enmantella ¿digué Setchène?

—Prou que ho se; ma germana Elena y ma madrastra m' han manat que los hi portés violas de vostra mantanya

Digitized by Google

y si no las hi porto me matarán. Per favor digueume, pastors, ahont ne puch trovar?

Lo gran Setchène, alsantse, se 'n aná vers lo mes jove dels mesos, y posantli son bastó entre sas mans li digué.

Germá Brégène (mars), vesten á seure en lo lloch mes alt!

Lo mes de Brégène s' assegué sobre la pedra mes alta y feu una senyal ab lo bastó sobre lo foch. En un obrir y tancar d' ulls las flamas pujaren cap al cel y desseguida la neu se fongué y los arbres y plantas tragueren hermosa brotada. Per sobre la terra se vegé l' herba verdejar y entremitj d' ella obriren sos cálzers las margaridas; era la primavera. Sota las brancas de las matas nasqueren violetas, tot lo camp ne blavejava.

—Afanyat á cullirne, Maronchka, li cridá Brégène, ves ben depressa.

L' hermosa hórfana, tota contenta cuytá á fer sa cullida, tant, que 'n feu un gros ram. Despres d' haber regraciat á 'ls mesos de tot cor, s' en torná corrents á casa seva alegra y ditxosa.

Gran fou la sorpresa de la madrastra y d' Elena al veure un ram de violas tant gemadas y hermosas. Quan obriren la porta á Maronchka, tota la casa s' omplí del suau perfum de las violas.

—¿Ahont has anat á cullirlas? li preguntá l' Elena.

—Allá dalt, sota las matas del cim de la montanya, respongué.

Elena agafá lo ram: no 's cansava d' olorarlo, y lo feya olorar á sa mare sens deixar ni una sola flor á Maronchka y sens menys darli las gracias.

L' endemá, s' estava l' Elena escalfantse devant lo foch y tingué desitjos de menjar maduixas. Cridá sa germana y le digué:

—Maronchka, ves corrent dalt de la montanya á buscarme maduixas, las vull ben dolsas y ben maduras.

—¡Ay Deu! ¿s' ha sentit á dir may que las maduixas maduressin sobre la neu?

—¿Vol callar, la venta fochs? No hi ha réplicas que hi valguin: si no 'm portas las maduixas desseguida te faré matar sens remey: ara ja ho saps.

Després d' aquesta amenassa de l' Elena la madrastra

Digitized by Google

agafá la pobre Maronchka, y la va empenya fora la porta que després tancá ab clau.

La desgraciada hórfana, ab los ulls plens de llágrimas aná pujant montanya amunt. La neu era espessa y sens cap trassa humana. Maronchka, coneixent ja lo camí, no 's va perdre y aná tot dret vers lo cim de la montanya ahont vora un gran foch va veurer assentats los dotze mesos. Lo gran Setchène ocupava lo puesto mes alt.

—Homes de Deu, permeteume que m' escalfi al vostre foch: l' ivern me fa tremolar, los hi digué acostanshi.

Lo grand Setchène alsá lo cap y preguntá.

—¿Per qué vens y qué buscas?

—Vinch á buscar maduixas, respongué Maronchka.

—Estem al cor de l' ivern, las maduixas no creixen sobre la neu, murmurá Setchène.

—Ja ho sé, digué Maronchka ab tristesa, mes ma germana y ma madrastra m' han manat que 'ls hi portés maduixas y si no ho fas me matarán. Tingueu pietat, bons pastors, y ensenyeume ahont ne podré trobar.

Lo grand Setchène s' alsá, s' acostá á lo mes que tenia devant seu y posantli son bastó á la ma, li digué:

—Germá Tchervène (Juny), pren lo lloch mes alt.

Lo mes de Tchervène aná á sentarse á la pedra mes alta: feu un gesto ab lo bastó sobre lo foch y las flamas pujaren vers lo cel. Ab un moment lo calor feu fondre la neu; la terra se cobrí de verdura, los arbres se vestiren de fullas, los aucells se posaren á cantar y flors de tota lley s' escamparen per tot arreu: era l' estiu. Sobre l' herba s' hi veyan una infinitat de estrelletas blancas, com si las hi haguessin plantat. Ab un tancar y obrír d' ulls aquestas estrellas se tornavan maduixas que maduravan al moment, de manera que avans que Maronchka tingués temps de fer la senyal de la creu ja cobrian tot lo prat, s' hauria dit que era un mar de sanch.

«Depressa, depressa, afanyat á fer la cullita Maronchka», li digué lo mes de Teheroene.

Tota contenta se posa á cullirlas y n' omplí lo devantal; despres doná á los mesos las gracias de tot cor y s' en aná contenta y alegra, cap á casa seva.

Elena y sa mare quedaren molt paradas al veure que Maronchka duya maduixas. Corregueren á obrirli la por-

33

Digitized by Google

ta y desseguida tota la casa s' omplí de un dols perfum.

—¿Ahont has anat á buscarlas? li preguntá l' Elena bruscament.

—Allá, dalt de la montanya, y que se n' hi troban moltas.

Elena s' apropiá totas las maduixas: ne doná unas quantas á sa mare y devorá las altres sens ni tan sols oferirne á la pobre hórfana ni deixárlashi probar.

Lo tercer dia Elena, satisfeta de las maduixas, volgué pomas vermellas cullidas de fresch y digué.

—Maronchka, depressa y corrents ves dalt de la montanya á buscarme pomas vermellas.

—Deu meu, jermana, ja be saps que á l' hivern las pomeras quedan sense fruyt ni fullas.

—Malvada peresosa, quietut y corrents cap á la montanya y sápigues que si no me portas las pomas desseguida te faré matar.

Com de costum, la madrastra l' agafá ab rudesa y despres d' haberla tret de casa posá los forrellats á la porta.

L' horfaneta plorant amargament, se ficá dins lo bosch de la montanya. Lo gruix de neu era espessíssim y no s' hi veya cap petjada humana. No 's perdé, per això y 's dirigia tot dret vers lo cim de la montanya ahont cremava lo gran foch voltat de 'ls dotze mesos. Estavan inmóvils en sos llochs y lo gran Setchène ocupava lo mes alt.

—Homes de Deu, deixeume escalfar en vostre foch, l' hivern me fa tremolar, digué acostantse al foch.

Lo gran Setchène alsá lo cap y preguntá á la noyeta:

—Per qué has vingut aquí y que hi buscas?

—Vinch á buscar pomas vermellas, va respondre Maronchka.

—¡Pero si estém en ple hivern y no es lo temps d' haberni! li replicá lo gran Setchéne.

—Be prou que ho sé, mes ma germana y ma madrastra m' han manat que las hi portés pomas de la montanya y que si no 'm matarian.

Lo gran Setchène se alsá de son siti, per anar á buscar un dels mesos, vellet ja, al que doná son bastó dientli:

—Germá Zaré (setembre) puja al puesto de honor.

Lo mes de Zaré s' assegué en lo siti mes alt y va fer una senyal ab lo bastó. Las flamas s' alsaren desseguida prenent un color vermellós. La neu desaparegué. A pesar d' això las

Digitized by Google

fullas no s' tenian be dalt dels arbres, queyan l' una derrera altra y s' escampavan d' assí d' allá portadas per una fret ventiljol, encatifant lo prat. L' horfaneta hi veya molt pocas flors, no mes que flors darrerencas com oliardas y salabrugas.

Maronchka buscava en va sas pomas vermellas, fins que tot de un plegat s' adoná de una pomera á una altura inmensa y amagadas entre sas brancas algunas pomas vermelletas.

—Afanyat á cullirlas Maronchka, li cridá lo mes ab veu imperiosa.

La noyeta, tota contenta, se posá á espolsar l' arbre: una poma caygué. Despres de una altre empenta, una altre poma caygué á sos peus.

—Ja ne tens prou, li digué lo mes, cuyta á tornar á casa teva.

L' horfaneta obehí y després d' haver cullit duas pomas, y haber donat las gracias als mesos, emprengué la marxa alegrament.

L' Elena y la madrastra quedaren admiradas al veure venir á Maronchka ab las pomas. Corregueren á obrirli la porta y á péndreli las pomas que 'ls hi duya.

—Com ho has fet pera cullirlas? pregunta l' Elena.

—Encara n' han quedat dalt la pomera de la montanya, respongué Maronchka.

—Y perque no n' has portat mes, donchs, li cridá ab rabia sa germana. Te 'n deus haver menjat alguna pel camí, bestia dolenta!

—No, germaneta, ni tant sols las he tastadas, digué Maronchka. La primera vegada que he espolsat l' arbre n' ha caygut una y la segona n' ha caygut un' altre y vetho aquí. No han volgut que ne cullís mes y m' han manat que tornés depressa cap á casa.

—Mallt llamp te confongués, cridá Elena aixecant la ma pera pegar á sa germana.

Maronchka no tingué altre resposta que las llágrimas. Pregava á Deu que se l' emportés avans de que sa madrastra y sa germana la matessin á cops. Al fí s' amagá dins la cuyna.

Elena, aficionada á la bona fruyta, se posá á pelar la poma que trobá tant bona y exquisida com no n' hagués

Digitized by Google

menjat d' altra. Sa madrastra era del mateix paré; cada una després d' haber menjat la seva poma se sentí ab ganas de menjarne mes.

Mare, donéume un sistell que vuy anar jo á cercarne, perque aquesta malvada ventafochs se las menjaria totas pel camí. Ja sabré trobar la montanya de la pomera y una vegada allí ja podrán cridar tant com vulguin los pastors que no me mouré fins haber cullit totas las pomas.»

No fent cas dels consells de sa mare, l' Elena agafá lo cistell, s' abrigá be ab lo mocadó y agafá lo camí de la montanya. Sa mare, al peu de la porta se la mirá fins que va del tot desapareixe.

La neu tot ho cobria: cap rastre humá 's veya en lloch. Elena caminá molt temps y 's perdé fins que va veure brillar un llum ahont se dirigí. A dalt de la montanya trobá un gran foch al voltant del que estavan assentats los dotze mesos. De prompte no gosá acostarshi, mes luego s'en hi va anar estenguent las mans sobre l' foch pera escalfarshi. Ni menys preguntá als mesos si li donavan permís: ní menys se digná dirigírloshi la paraula.

Qué es lo que 't porta aquí? ¿qué hi buscas? li preguntá Setchène ab severa veu.

—No 't tinch de dar cap compte, vell barbut: per qué vols sebre ahont vaig? respongué ab mals modos l' Elena girantli l' esquena y anantsen cap al prat.

Lo gran Setchène arrugá lo front y fent un gesto ab lo bastó sobre son cap.

Ab un instant lo cel se cobrí de núvols, lo foch s' apagá, la neu caygué ab abundancia y se girá un vent glacial que ressonava per tota la montanya. Al retró de la tempestat, Elena hi juntava maledmiccions contra Deu y contra sa germana. Lo baf que de la terra surtia no bastá á escalfarla ni tant sols una mica. Sa mare la esperava; tot era mirar per la finestra, y veyent que no venia surtí á la porta, pujá al terrat, mes sa filla no va compareixe. Las horas passaren y l' Elena no torná.

—¿S' hauria distret tant ab las pomas qu' hagués arribat á oblidarse de casa? Es precís que vaji jo mateixa á buscarla.

La mare s' embolicá be ab son mocador y corra á buscar l' Elena. La neu tot ho cobreix: cap petjada humana, se veu

Digitized by Google

en lloch: cap veu respon á la seva. Llarch rato rodá á la ventura, nevava molt y lo vent glassat ressonava per la montanya.

Maronchka habia fet lo dinar, habia munyit la vaca, pero ni la madrastra ni Elena compareixían. Heus aquí que lo fus de l' horfaneta ja es tot ple, la feyna del dia está acabada, la nit s' acosta y no han tornat.

¿Los hi haurá succehit alguna desgracia? Ay Deu meu, digué la bona noya obrint la finestra.

La tempesta ha passat, lo cel s' ha omplert d' estrellas, la neu brilla de son resplandor, cap criatura humana se veu en lloch. Maronchka tanca ab pena la finestra, se senya y resa per sa madrastra y per sa germana. L' endemá las espera per esmorsar, despres per dinar, mes en va: ni Elena ni la madrastra arrivaren. Totas duas habian mort de fret dalt la montanya. L' herencia d' una casa, d' una vaca, y d' un camp tocá á la bona Maronchka. Al cap d' un quant temps se casá ab un bon hereu y tots dos junts visqueren sempre contents y felissos.

A.

Digitized by Google

LES DARRERIES DEL ANY

Any, adèu!—
Ve la vesprada,
lo sol devalla á sa posta;
d' estrelles enmantellada,
la nit s' acosta, s' acosta.
L' any mor ab eix' hora baixa;
bon fuster feuli la caixa,
feula ben ampla, fuster,
mes que la dels altres morts;
que hi cápian uns quants recorts
d' amor, de gloria, de pler.

¡Han mort tantes hores bones!
¡han mort la riatlla, l' encant,
y aquelles dolçes estones
que passávam festejant!
¡Les anades al de-fora!
¡tot alló que 'l cor anyora!
¡les berenades al camp!
¡les caramelles de nit!
¡tot adepressa ha fugit!
¡tot ha passat com un llam!

¿No tornará? si Dèu vol
ab l' any que vé tornará;
¿no llumena 'l mateix sol
l' un dia que l' endemá?
¿no torna la primavera?
¿no hi torna á haver blat á l' era?
mes ay! los plers que vindrán
á endolçar nostres fatichs:
no aquells d' ahí tan bonichs,
¡uns altres plahers serán!

Adèu! ¡com la cor me pesa!;
no mes lo plorar me plau;
¡válgam Dèu! ¡quina tristesa
quant se diu: *adeu siau.*
¡Quants com jo en aquet moment
llansarán queixas al vent!
¡quants com jo recordarán

Digitized by Google

que 'ls plahers que al mon se tenen.
trigan molt sempre que venen,
y com fum que 's perd se 'n van.

Tocan hores; per quiscuna
tinch un ressó dins mon pit;
¡quant será que 'n falti una
pera fugir de ma nit!
¡Oh ditxós, any que te 'n vas!
al menys tú no tornarás;
naltres hem d' estar al mon
á sofrir los tristos dies,
hont mos semblan alegríes,
penes que passades son.

¡Sempre aixís! no mes bonich
veyém lo que s' ha allunyat,
lo present sempre es fatich,
y sempre es bresca 'l passat.
Tal es la lley da la vida,
lluytar, lluytar sense mida,
sempre 'l cor desconortat,
sempre fel, plant y anyorança,
que d' allí hont va l' esperança,
sempre 'n fuig la realitat.

¿Encare mes batallades?
¿ja ha passat un' hora mes?
á poch á poch, compassades
surten y moren desprès.
¡Oh! no sé perque en eixa hora
lo meu cor molt mes s' anyora!
¡no sé quin neguit estrany!
una, dos... dotze vegades
ressonan les batallades...
adeu!—ja som á Cap-d'-any.

JOSEPH MARTÍ Y FOLGUERA.

Digitized by Google

BIBLIOGRAFÍA

Apuntes de Historia de Lérida ó sea compendiosa reseña de sus mas principales hechos desde la fundacion de la ciudad hasta nuestros tiempos; con noticias de sus monumentos, de su Universidad y varones ilustres que han florecido en ella, de los escritores leridanos así como tambien de su comercio, industria y agricultura, usos y tradiciones populares por D. José Pleyan de Porta.—Lérida: Imprenta de Carruez.—1873.

La publicació d' una historia local fa sempre de bon rebre, ja perque suministra alguns cops datos que aclareixen punts obscurs de la historia general y es sempre un element per á las generalisacions filosóficas sobre la economía social y política, en las distintas épocas, de la agrupació total en que está enclavada la localitat que s' historia; ja, y mes principalment, perque ve á satisfer, en quant als naturals d' aquesta, la curiositat que té instintivament tothom de coneixe fins en sos mes petits detalls la vida dels avis, que ve á ser la de la familia propia, y las vicissituts y trasmudacions que ha esperimentat aquell territori que trepitjem cada dia y per lo qual sentim l' amor de pátria en lo que té de mes viu y de mes inmediat.

En aquest concepte, sobre tot, es digne d' aplauso 'l travall históric que 'ns ocupa y qual publicació, feta per entregas, ha terminat recientment. Lleyda en lo civil y en lo polítich, Lleyda en lo eclesiástich, Lleyda en lo literari y artístich, Lleyda en lo productor y en lo mercantil, apareixen successivament estudiadas ab regular coneixement de causa, y presentadas baix lo prisma de la realitat en la manera aproximada ab que es possible coneixe la realitat histórica.

Induptablement, aquella capital ocupa un lloch culminant en la Historia pátria. Fundada ja, si la tradició no ment, en los temps prehistórichs, la *Nilietza Sícura*, mare de la futura Lleyda, escampa sas llevors, que 'l vent de la emigració se n' emporta fins á estrangeras terras: Tucídides, al visitar á Sicilia, descubreix encara restos de la colonia sícura que la colonisá; Eneas, al trasladar sos Penats de Troya al Laci, empelta la sang sícura de sos companys en la sang sícura dels habitants de la terra invadida y fa que 'ls futurs dominadors del mon tingan llur orígen primordial en las voras del que es avuy lo Segre; convertida en Ilerda, se bat contra 'ls cartaginesos y

Digitized by Google

contra 'ls romans y es avassallada successivament per los uns y per los altres; Romana, assisteix de testimoni á las guerras de Pompey y César, y de poch li ve que no presencia la destrucció completa de las esperansas d' aquest famós triumvir; alberga á Herodes, l' inich degollador del Precursor y á Pons Pilat, l' hipócrita assessí del Messías; se fa capital dels Bagaudos, defensors de la independencia pátria, per á ser després Goda y convertirse mes tart, seguint la sort d' Espanya, en capital musulmana, fins que, passats quatre segles, la espasa d' en Ramon Berenguer la cristianisa. Desde llavoras, la Lareda árabe, comensa sa vida municipal independent, empori del saber per sa Universitat, protegida y fael sirventa dels Comptes Reys, de qual corona es floró brillantíssim, per á anar decandint ab la casa d' Austria fins á la mort completa de sa privilegiada independencia, quan lo primer dels Borbons estripa ab sa estrangera espasa 'ls vells pergamins de Catalunya.

Aquestos períodos brillants apareixen trassats successivament en la obra del Sr. Pleyan, ab forma un xich abocetada, es veritat, pero que deixa visibles los contorns, lo bastant per á que 'l lector se forme idea de lo que ha estat la antigua Lleyda y per á que en successius estudis, basats en las noticias que compila y las que dona de novas, y en los documents que ha coleccionat per via d' apéndices, puga anarse arrodonint y completant lo quadro d' aquella interessant Historia.

Asociació literaria de Gerona.—Año segundo de su instalacion.—Certámen de MDCCCLXXIII.—(Segell de la Associació.)—Gerona.—Establecimiento tipográfico de Manuel Llach, 1874.

De la historia de Lleyda al volum de la Associació de Gerona que tenim entre mans y que s' ha publicat ara últimament, la transició no es tant violenta com á primer cop d' ull sembla. La historia ocupa en ell la mes important plassa, ja que de 302 planas que te, las 208 están ocupadas, per la de la vila de Sant Feliu de Guíxols que ha fet lo jove escriptor gerení D. Emili Grahit y ha sigut premiada ab la *Rosa de plata* oferta per los Srs. Director y professors del Colegi Vidal de dita vila; això, encara, sense contar las 10 que, entre las restants, destinadas á la publicació de poesías, poden sense dificultat dirse ocupadas per la historia y son las en que va imprés lo romans histórich del siti de Gerona en l' any 8, premiat ab lo *Llaurer d' or* ofert per la Excma. Diputació Provincial de Gerona.

Hem dit historia y ara dirém que potser massa historia. Parlem del romans que acabem de nomenar.

La poesía histórica no es un capítol d' historia. No consisteix sa bondat com la d' aquest en la narració escrupulosament cronológica

34

Digitized by Google

d' un fet ó d' una série de fets, ni en la abundancia de detalls y d' incidents y de noticias rigurosament certas, suficients á donar al lector. ávit d' instruhirse, una cabal noticia del punt subjecte á estudi. Si aixís fos lo non plus ultra en poesía histórica se trovaria en aquellas crónicas rimadas que ab tanta d' abundó nos han llegat los segles medis, y que interessan tant sols avuy per avuy al esperit investigador del historiador ó del filólech com á fonts históricas per á aquell, com á documents auténtichs de la martxa successiva de la llengua, per al segon. Lo poeta te dintre de la historia una llibertat que no te l' historiador; aquest ve trabat per las exigencias de la certesa resident fora d' ell, aquell no te altras trabas que las que ell mateix imposa á sa imaginació y á son sentiment y á son entussiasme. fonts purament íntimas: d' aquí una manera especial de considerar lo fet y una manera especial d' apoderarsen. Per á ell los rasgos culminants y 'ls únichs que trau á colació son los que mes contribuheixen al objecte que 's proposa. que es deleytar en la accepció mes pura de la paraula. Desdenya incidents y detalls que ofuscarian la grandesa de sos quadros, obscurint las figuras ó 'ls grupos principals que en ells pinta, per ó deturarse sols en destacar ben bé aquestos, sabent de sobras que la nimietat no fa mes que refredar l' entussiasme que inspira la contemplació dels mateixos.

Aquesta nimietat histórica, aquesta superabundancia de detalls es lo que hi sobra en lo *Siti de Girona*, en quant al fons de la composició, y 'l prosaisme que d' aquí resulta en molts trossos, junt ab los defectes de forma, un d' ells, y capital lo del metre que corre embarassat y llánguit dintre de la combinació alternada de versos de vuyt y de cinq sílabas, fan sa lectura ingrata, quan sense tals defectes, l' entussiasme ab que están contadas las mes capdalts escenas d' aquella heróica epopeya de la capital gironina y la veritat esgarrifosa de sos quadros, farian del *Siti de Girona* una brillant composició del tot digna del premi ab que fou distingida.

Ni aquest pro ni altre de semblant te la composició que obtingué 'l premi de las obras de Fra Lluis de Leon ofertas per lo Bisbe de Girona y que 's titula, *Penediment y goig*, desditxat part d' un ingeni que 's retors y corre estremadament violentat per entre sis posadas d' una combinació métrica estranya, en que hi vessan los ripis y las frases y paraulas dutas per los cabells, no trovantse, á cambi, al cap de vall del vas, ni una sola idea nova, ni un sol pensament que no sia vulgar de tant remenarse, ni una espressió felís, ni gota la mes petita d' espontaneitat, ni de sentiment, ni de vida. Lo quadro es dur de tochs, potser massa, pero, francament, quan se veu premiada per un Jurat—y lo mes notable es que 'l componian personas inteligents—una poesía que te fragments com los de

En la buydor feréstega
d' eixa vall de tristura

Digitized by Google

nafrat mon cor, tot sol, se condolia
y malehia
ma soletat, ma angústia
mon dol, ma malhauransa
mos dolors, mon desfici, ma frisansa
mon desconhort.

. . . .

¡Tristos jorns..... ja fugireu!
¡Mals aguanyadas llágrimas
que, foll y *poeruch*, jo n' he llansadas
tantas vegadas!
Cap mes ha d' escaldarne
mos ulls rogenchs; si cego
y ubriach plorí, á Tu, Deu meu, m' entrego:
¡Pietat, Senyor!

. . . .

Creyent ja so. 'L dupte,
Deu meu, ja no s' acotxa
dintre mon pit, y 'l cos que n' aleteja
gay, se rabeja
en una mar inmensa
de plers y benhauransa:
sols ne sento, Senyor, viua recansa
d' haver pecat.

ó altres que podriam citar si no tots; quan se veuhen, donchs, poesías per l' estil agraciadas y no com se vulga. sino ab premi, y en un certámen de la importancia del de Gerona. es impossible refrenar la ploma ni passarlas per alt callant lo que individualment dirá tothom qui conega 'l volum en que va inclosa Per aquest camí no 's fomenta la literatura; lo que 's fa es dar alas de poeta á qui no pot aixecar lo pit d' en terra, apartantlo d' altres camins per hont tal vegada podria arrivar á fer cosas mes bonas; lo que 's fa es donar á entendre á qui no conegue als nostres poetas y sas obras, que van escassos aquells y van pobres aquestas quan poesias de la poca alsada del *Penediment y goig* arrivan cómodament á heure premis instituhits tant sols per á galardonar lo mellor d' entre lo mellor.

Grat sia á Deu que podem fugir de la censura, que per no estar á pler en lo nostre carácter no hagueram feta sens un motiu molt poderós als nostres ulls, grat sia á Deu que podem deixar la censura per á entrar á vela estesa en las ayguas de la alabansa y de la alabansa sincera.

No son pochs los motius de ella que s' ha conquistat lo digne jurat del Certámen al discernir los respectíus premis ab que venen agraciadas, á las duas odas *La Gloria* y *Per la Patria,* al romans histórich *Joan Blanca,* composicions totas tres catalanas, y á la comedia castellana *Lo peor ser vanidoso ó niños y mariposas.* Una vegada mes

Digitized by Google

han demostrat sos respectius autors, D. Angel Guimerá, D. Francesch Ubach y D. Joaquim Assensi d' Alcántara, de la comedia aquest derrer, las dots rellevants de poeta de que están adornats y que ben be 's revelan en las produccions citadas.

Pero hont, sobre tot, brilla l' acert del Jurat es en la elecció de la nomenada comedia. Nosaltres no podrém oblidar l' efecte que 'ns causá sa representació en un colegi d' aquesta Ciutat, feta per los mateixos alumnes, efecte que 'ns ha reproduhit y 'ns reprodueix cada vegada sa lectura. En aquella escena, que es la seua natural y la que li senyala l' autor, es hont brillan fins á fer vibrar las mes delicadas cordas del sentiment, las máximas de sana moral escampadas en las fácils tiradas de versos lírichs que 's posan en boca dels interlocutors; allí es hont s' esperimentan los efectes del senzill pero interessant contrast de carácters, base moral de la encara mes senzilla acció que desenrotlla la comedia; allí es hont se veu la inspiració del autor que deixa conmogut al que escolta fins á arrencarli llágrimas per refractaris que sian sos ulls á deixarlas corre. Aquest efecte moral es la mellor alabansa y la mellor prova de que s' ha cumplert l' intent que portava al oferir lo premi, l' ilustrat Director del Colegi de Gerona Dr. D. Fernando Roig.

Y ara, dem fi á aquestas ratllas ab una pregunta. ¿Per qué no hem de veure en lo volum las nou poesías que menciona en sa correcta memoria, com á agraciadas ab accéssits, lo Sr. Secretari del Jurat D. Joaquim Botet y Sisó? La resposta que 's dona en una petita nota que dú estampada 'l volum no sembla prou satisfactoria, puig si per falta de fondos no podian publicarse, podian suprimirse perfectament —aixís nos sembla—alguns documents dels *Apéndices* á la Historia de S. Feliu, lo qual s' hauria pogut fer sense deixarla manca, é invertir lo que ha costat sa estampació, útil no mes que á alguns erudits y encara potser no tant útil com curiosa, en la de ditas poesías. Aixís, si hem de dar fe al judici del Jurat, s' hauria enriquit la nostra literatura y mes directament la publicació mateixa, y fora dable aquilatar ab la pedra de toch de la comparació ab las poesías distingidas ab accéssits, lo mérit de las premiadas y publicadas.

Segurs estém de que 'l Sr. Grahit, que provas te dadas de son amor á la nostra literatura, hauria accedit á la mes petita indicació del Jurat á escursar la llarga colecció de dits apéndices. La literatura 'n valdria mes sense valdren menos la historia ni sas curiosas ***Memorias y noticias*** per á la de la vila de San Feliu de Guíxols.

J. Sardá.

Digitized by Google

NOVAS

Rahons d' extremada delicadesa foren causa de que en la correspondencia de Lleyda inserta en lo número 3 del corrent any de La Renaxensa, al donar compte nostre ilustrat corresponsal de la festa literaria de distribució de premis celebrada per la *Academia Bibliográfico-Mariana* de la dita ciutat, callés un interessantíssim epissodi de la propia solemnitat. Tal fou la solemne adjudicació d' una magnífica corona de llaurer de plata al inspirat y modest poeta lleydá D. Lluis Roca y Florejachs, tantas voltas aplaudit pèl públich de nostra ciutat en las festas dels Jochs Florals y tan estimat de quantas personas buscan en la poesía la manifestació de puríssimas afeccions.

Ignorant lo senyor Roca y Florejachs de la distinció que se li preparava per lo respectable director de la Academia D. Joseph Maria Escolá,—ja que s' havia guardada una absoluta reserva á fí d' evitar que 'ls destorbés la modestia del poeta que 'ns ocupa—la sorpresa general doná al acte mes atractiu é importancia. La mencionada corona, en efecte, 's veya damunt la taula presidencial al costat dels altres premis adjudicadors; totas las miradas se ficsavan en ella y ningú podía esplicarse son significat. Per fí, després de la distribució de premis del certámen, la veu del senyor President aclarí l' enigma, ab certáment ben rahonada improvisació, que sentim no poder transcriure, y que fou interrompuda ab gran picaments de mans al anomenar D. Lluis Roca y Florejachs, axís com al finalisarse.

Felicitem de tot cor al mes espiritual de nostres poetas catalans, al digne Sr. President de la *Academia Bibliográfico-Mariana*, per haver interpretat ab tant d' acert los sentiments de la matexa, y á la ciutat de Lleyda per haver honrat dignament lo verdader mérit d' un sos fills.

Digitized by Google

Está á punt de donarse á la venta un tomo de igual forma que la de La Renaxensa dels últims anys y contenint la segona série del eruditíssim trevall del sábi académich Reverent Fidel Fita y Colomer, Los Reys d' Aragó y la Seu de Gerona. S' ha escullit esta forma pera que puguin nostres suscriptors encuadernarlo ab sos últims volúms.

Tenim lo sentiment d' anunciar á nostres lectors la mort del conegut poeta catalá n' Eussebi Anglora (q. e. p. d.) Lo Sr. Anglora que era advocat del Iltre. Colegi d' aquesta ciutat, ocupaba darrerament un plassa d' oficial en l' Arxiu de Indias de Sevilla. Las composicions poéticas li havian conquistat merescuts llorers en distins certámens, y havia publicat no fa molt *La humana comedia,* deixant sens acabar un poema dramátich titolat *Homero*. Fou altre dels mantenedors del Consistori dels Jochs florals del any 1869.

L' Academia Provincial de Bellas Arts ha publicat lo programa del concurs pera obtenir la pensió de 3,000 pesetas anuals qu' ofereix un vehí de Barcelona amant de las bellas arts, pera que 'l pintor que l' obtinga puga continuar sos estudis á Roma.

A pesar de que dita persona ha volgut conservar l' anónim, la prempsa s' ha cregut en lo deber de revelar lo nom de D. Fernando Puig, qu' es lo del distingit patrici que de tant digna manera vol honrar la memoria de Fortuny, pera que 'l públich, com nosaltres ara, pogués felicitarlo com se mereix, per acte que fa per si sol lo mellor elogi del qui l' executa.

S' ha estrenat al Romea lo drama dels Srs. Feliu y Codina y Pitarra *La filla del marxant* del que 'ns ocuparèm detingudament.

Hem tingut lo gust de visitar la Exposició de treballs de

Digitized by Google

senyora que ha format en son local del carrer del Pi lo Foment de la Producció Nacional, y no podem menys de felicitar á tant benemérita Associació per lo complet éxit qu' han obtingut sos esforsos. Nombrosos y richs son los objectes exposats qu' atrauen las miradas uns per sa riquesa, per son treball los altres, y molts pel bon gust que revelan. Allí s' vehuen vistosas catifas, delicats cortinatjes, quadros bordats, sillons ab magnífica tapiceria, richs ornaments sacerdotals, objectes purament d' adorno y fins mostras de artística caligrafía; revelant tot la importancia del treball femení en lo seno de las familias y lo qne ell pot arribá á ser si 's va perfeccionant l' educació de la dona en totas las clases.

En lo Diari de Barcelona hem vist que está ja en vias de realisació lo projecte que anunciarem tenia la Excelentíssima Sra. Duquesa de Medinaceli de restaurar lo monastir de San Pere de Roda, y que los iniciadors d' aquesta llohable idea foren los Srs. Fita y Almeda. A aquella y á estos deurá agrahir, donchs, Catalunya la conservació d' una de sas joyas aJtísticas.

Complint ab lo principal objecte pera que fou fundada la *Revista de archivos bibliotecas y museos* (núm. 21-15 Novembre) anota los asumptos dels lligals de papers que conténen los armaris de la *Sala del Real Patronato* del archiu de Simancas, entre los quals y pera lo que puga interessar á alguns de nostres lectors esmentarém las següents: Capitulacions ab Aragó y Navarra desde 1162 á 1608; documents sobre Concilis provincials de Tarragona, dintre lo período de 1093 á 1174; altres tocants als drets dels Reys de Aragó, als Regnes de Nápols y Sicilia; y finalment, divers diplomas que proporcionan notables datos pera la historia d' aquella infortunada princesa, nomenada Catharina d' Aragó, que fou muller d' Artur príncep de Gales y aprés del Rey Enrich VIII d' Inglaterra, de funesta memoria.

Y ara que tan notable archiu per lo que toca á la historia de la confederació-catalana-aragonesa avuy nos ocupa, volém també donar á nostres llegidors la plausible nova de l'

Digitized by Google

obertura tant desitjada del archiu del Ilustre Capitol de la Seu d' esta Ciutat. No duptém que molt plaurá aixó á los aymadors de la historia patria.

Ha vist la llum lo segon número del setmanari catalá *La Llar*, contenint trevalls tan importants com los que figuran en lo primer.

També ha vist la llum altre setmanari que ab lo títol de *La Bandera Catalana*, ve á defensar en la prensa periódica las ideas catalanistas y cultivar la llengua patria.

Hem rebut lo segon y ters número de *La Llumanera*, ilustració mensual que redactada en nostre idioma veu la llum en Nova York. Es mes digna si cab de cridar la atenció que 'l primer número que tan aplaudí la prempsa barcelonesa.

Lo Consistori dels Jochs Florals, publicará dintre breus dias la convocatoria pera 'l próxim certámen de Maig.

Aviat aparexerá un tractat de gramática catalana, redactada per D. Ignasi Farré y Carrió qui diserní sobre diferentas cuestions ortográficas en una de las aulas del Institut de segona Ensenyansa.

TAULA DEL PRESENT NÚMERO

Apeles Mestres	Marian Fortuny. (Necrología.)	237
Magí Verdaguer Callis	La musa vigatana	241
A.	Los dotze mesos	250
Joseph Martí y Folguera	Les darreries del any	258
Joan Sardá	Apuntes de Historia de Lérida. (Bibliografía.)	260
J. S.	Asociació literaria de Gerona. (Id.)	261

Estampa de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 3.

Digitized by Google

Any V 1875 Núm. 8

LA RENAXENSA

6 DE FEBRER

MARIAN FORTUNY

NECROLOGÍA

II.

A sa arrivada á Roma en Fortuny emprenguè un cuadro, de mès que regulars dimensions, representant una acció de la guerra de que acabava d' esser testimoni per la Diputació provincial de Barcelona. Aquest cuadro no l' havia desamparat may mès; passava á vegadas anys enters sense travallarhi, pero sempre tornava á repéndrel. Lo que revela la forsa del geni d' en Fortuny es qu' á cada represa desfeya lo qu' havia fet alguns mesos avants: ho trovava ja molt inferior á n' en *Fortuny*.

No vuy recordar algunas eczigencias que tinguèren lloch respecte d' aquesta obra per part d' algun individuo de la dita corporació; pero desgustat en Fortuny desfèu l' tracte y enviá á la Diputació l' preu del cuadro que tenia ja cobrat y li fòu admés. Llavoras correguè la veu de que havia borrat tot lo que hi havia fèt durant aquells anys, lo cual no si-

Digitized by Google

guè mes qu' una impostura. No tant sols no malmetè en res l' travall que hi tenia esmersat sinó que proposá á la Diputació que l' dia qu' ell dongués per llest l' cuadro li cediría per l' preu estipulat en 1861 avants que véndrel á ningú mès—sabent bè l' valor que tenian ja en aquesta época sas obras. Desprès de mort ell, creyém que sa familia ha recordadas aquestas paraulas y fins creyém que si per part de nostres autoritats s' haguès mostrat ansia en recullirlo, aquest cuadro á mitx fer haguera sigut l' orgull de Barcelona, aixís com la carencia d' ella nos serveix d' ignominia.

En Fortuny durant aquest temps havia tornat á l' Africa, y havia enriquit sòs álbums ab nous y mès admirables estudis, al pas que sòn taller ab tota classe d' armas, robas y utensilis que l' constituhian un verdader museo y en l' cual anava—pot dirse—enterrant l' fruyt de sas obras.

Quant un parell d' anys avants de la guerra franch-prussiana entrá en Paris, en Fortuny se maravellá de que ja tothom l' coneguès, y allá comensá á recullir l's mès honrosos llorers de sa vida. Entre l's cuadros que mès célebre l' feren llavoras recordém l' «Domador de sèrps.»

En 1870 pintá en Paris sòn mès popular cuadro *La Vicaría,* (pagat en 70,000 franchs) pe' l' cual l' matex Meissonnier li serví de modelo per una de las figuras del cuadro. Aixó fèu decantar cap al fill de Reus tots los entussiastas de Meissonnier y Gérôme y aquestos mateixos ídols de l's artistas francesos semblavan ajupirse á besar las trepitjadas de 'n Fortuny.

¿Era aixó admiració? Semblava que sí, pero ¡sab Dèu si era no mès per ferlo caure de mès alt!

Desde llavoras á ensá en Fortuny pintá un gran nombre de cuadros entr' ells *La matansa de l's Abencerratges, Los académichs eczaminant una modela, Lo passetj pel jardí, La brena en lo camp,* etc., etc. y quant segur de son progrès torná á Paris en l' estiu de 1874 trová convertits en enemichs verinosos tots l's que pochs anys avants s' ajupian á n' ell fins á rebaixarse.

En aquet mateix estiu á que n's referim tinguè en Paris entrevistas llargas y cordials ab dos de nostres principals artistas, antichs condeixebles d' ell. Franch y senzill com en sa juventut l's demanava igual qu' en la época en que

Digitized by Google

estudiava en la nostra Academia parer sobre sas pinzelladas y líneas; l' únich cambi qu' havia sufert sòn carácter era un ayre taciturn y potser un xich desconfiat que li era causador d' un amarch sufriment.

En Fortuny, en apariencia d' un temperament sá y naturalesa robusta comensava á engroixirse estraordinariament tendint á la obesitat. Sa vida s' havia convertit en una fatiga sens terme, moltas vegadas las horas de repós las convertia en travall y quant axís no ho feya un insomni febròs l' tormentava.

Enrahonant un dia ab aquestos dos amichs qu' acavo de citar los hi diguè ab tota la franquesa que puga regnar entre tres amichs d' infancia:

—Fins are he pintat pe' l' públich, dintre dos anys conto haberme creat una posició suficient per no haber de pintar per viure y llavoras... pintaré no ja pe' l' públich sino per mí.

Aixís se separaren y en Fortuny regressá á Roma, traslladant son estudi á fora de la *Porta del Popolo*. Arrivat aquí l' dissapte 31 Octubre d' aquella tardor y procedent de Portici acabá sòn últim cuadro de la platja del lloch ja dit, en temps de banys. Comensá un cuadret de fisonomía bastant original del cual son l' objecte sos dos fills, nú lo un de mitx en amunt y ajeguda l' altre ab un vano en la má; l' estudi d' un carnicer netejantse la sang que l' espurná desprès d' escorxar un bou; l' retrato de son condeixeble l' notable pintor catalá Tapiró; estudis de platja y gent banyantse, y algunas ayguadas.

Trovant humit son taller l' fèu assecar per medi del foch y en tant cedint á son deliri de pintor travallava en lo jardí de sa *villa* sens infundarse en la humitat que l' rodejava, ja á causa de la situació qu' ocupa, ja per motiu de la estació en que aixó sucsehia.

En fí en 13 de Novembre del mateix any (1874), cayguè malalt d' una *fèbre perniciòsa* que l' obligá á jeure; no obstant s' axecava á ratos y s' entretenia en copiar á la ploma una mascarilla de Bethooven, la quina tenia una verdadera mania en copiar. Vuyt dias estiguè malalt y l' dia 21 de Novembre, á dos cuarts de sis de la tarde son cor deixá d' eczistir passant sòn esperit á viure en sas obras.

La noticia de la mort de 'n Fortuny cayguè com l' llamp

Digitized by Google

sobre Roma y aviat sobre la Europa. Aquella nit mòlts artistas espanyols vetllaren son cadáver y l' escultor catalá Sunyol li enmotllá la testa.

Al dia vinent, 22, la fotografía trasladá sobre l' paper ab la freda é infalible fidelitat de la ciencia, sa fisonomía encare gens descomposta, y al 23 se fèu la autopsia al cadáver. Los resultats que donguè han causat inmensa estranyesa; sòn cor se trovava atrofiat fins á ocupar la quinta part del volúm que deu ocupar un cor normal; de sos pulmons lo un havia casi desaparescut y l' altre estava en estat esponjòs. En sòn cervèll s' notava un gran desaquilibri entre lo un lóbul y l' altre, desaquilibri que s' feya sentir inevitablement en sos actes; lo que demostrava tambè sòn cervèll era un molt major desarrollo en la regió anterior, axó es en lo referent á l's órgans perceptius y comparatius en la regió superior, lloch hont sembla residir lo que s' nomena idea.

Efectivament en tòtas sas obras brilla una estrema correcció y precisió de forma que may respon á un fí filosófich, moral, didáctich, polítich, etc., etc.

Al vespre del matex 23 se l' portá á pes de brassos per setse artistas á la Iglesia de Santa Maria de Popolo, cubert l' túmbol d' una rica drapería de vellut, y entapissat de coronas entre las cuals reposava la sèva paleta y l's pinsells plé tot encare de color tal com ell acabava de deixarho.

Al dia vinent, á las deu del dematí se l' portá al cementiri desprès de las honras religiosas; portavan las glassas los Srs. Morelly, D' Epinay, Casado y l' síndich de Roma. De totas las parts d' Italia concorreguèren artistas que plorant tots la mort d' un pare assistiren al enterro. Roma vestia dol rigurosíssim y desde acèras, portas y finestras seguí ab l's ulls plens de llágrimas la fatal comitiva qu' arrivá al *Campo Vanaro* hont se donguè sepultura al cadáver d' aquell geni catalá. Dintre la caixa se colocá per órde de la esposa del finat la paleta y pinsells que usava en vida, la capseta de pintura ab que solia anar á fer estudis y la mascarilla de Bethooven, última obra hont apoyá sa má.

Sobre la llosa s' pronunciaren alguns discursos entr' ells los de l's Srs. Vertunni, Ferrandiz, Casado, Rancés, Vallés, D' Epinay, Romako y Venturi.

Lo sepulcre hont se l' enterrá es donatiu de la ciutat de Roma, en la paret del qui s' escriguè interinament

Digitized by Google

«M. F. Reus.» inscripciò que no sabém bèn esplicarnos.

En Fortuny ha deixat á sa viuda Cecilia de Madrazo, una noya de cinch anys—Maria Lluisa—y un noy de tres—Marian.

. . . .

En Fortuny ha grabat ab sas obras un dels noms mès gloriòsos en los anals del Art. Sòn pinsèll l' ha elevat á mòlta major altura, los eczemples que dèxa li elevarán mòlt mès encare.—Un nou motiu perqué la humanitat s' enorgullexi, majorment del sigle XIX, del sigle de l's grans descubriments, de las grans revolucions y de l's grans genis.

Barcelona 1875.

Apeles Mestres.

Digitized by Google

DEL MAL PARLAR EN CATALÁ

Molts son los qui han fet y fan lloables esforsos per la renaixensa del catalanisme, per realsar nostras lletras al libell de que son dignas, per refermar sólidament la llengua que fou mare de tantas altras, y ab que un jorn parlá mitja Europa; mes ningú s' ha esmentat del parlar mal, donant puntada nó als abusos gramaticals, neologismes, archaismes, estrangerismes etc., sino á las paraulas de bruta mena, als dits grossers é infames interjeccions, vots, malicias, juraments y renechs que per desgracia privan en nostra terra ab marcada superioritat sobre d' altres.

Sians lícit discórrer quelcóm en tal materia, que sino interessa á la filología, interessa y molt á la moral.

Las malas paraulas son comunas á tota llengua, com las malas gents y costums son comunas á tota societat. Empero hi ha llenguas mes ocasionadas á tal defecte, per sa construcció ó naturalesa, així com hi ha gents y costums mes viciosas per sos elements ó inclinacions.

Lo catalá, bronch, aspre, gutural, monosílabich, sobre tot en boca del comú, se presta admirablement á las exclacions de ira, despit, enuig ó dolor, á provocacions resoltas ó reticents, á totas aquellas *trenquillas* de la conversa, *particulas expletivas* de sorna, de refors, de pás, á voltas de mera forma cadenciosa ó pintoresca, que juntas en sos abusos han generat la parla grossera, fácilment convertida en insolencia y bruticia, renechs y blasfemias.

Aquest abús, ans de tot es un vici y un defecte.

Es un vici, perque s' hereta, perque s' comunica y propaga, sovint sens sentiment ni conciencia, de capa en capa, de grau en grau, passant de lo menys brut á lo mes lleig, de lo menys xich á lo mes gros, fins á ferse una costúm casi inextirpable, y una vera necessitat.

Es defecte, perque naix de una vilesa, acusa una vilesa, y envileix al qui hi cau per sa minúa.

Digitized by Google

No en vá dehiem que las malas paraulas son com las malas gents y las malas costúms. Unas y altres tenen relació inmediata, perque de las últimas pervenen las primeras.

Sens necessitat de mirar á diferencias de temps y llochs, ni á las diversas escalas socials, basta fixarse en lo geni, ó millor dit en la criansa de cada persona. Miréula: quant mes sábia y moralisada, mes decorós es son parlament.

¿No diu lo llibre de la Sabiduría per excel-lencia, que de la abundancia del cór parla la boca?

En efecte, qui té l' cór net, no embruta sos llávis.

Axó vol dir que per ben parlar, no basta la sola criansa.

No basta, perque á mes de vici y defecte, lo parlar lleig es una malaltia personal ó social.

Los pobbles ó individuos mal parlats, regularment no son felissos, ó no saben serho; cosa bastant diversa.

Alguns s' excusan ab la miseria: ¡nó! segons la filosofía cristiana confirmada per la experiencia, l' hom pus mesquí pot tenir resignació, calma, confiansa en Deu, y en tal cás no parlará mal.

Vuy dia es molt comú dirse malhuyrats los qui no póden alcansar quant ambicionan, ó arribar mes enllá de ahont són. Los tals malcheixen y blasfeman de tot, perque han de treballar pera viurer, perque son treball no 'ls dona sóbras, ó nols permet gosar, lluhir y trunfar com altres fan.

Assó, ans que malhuyransa es desconeixensa del deber, turbadora presumpció, descontentament de la propia sórt y enveija de la dels altres. Ab assó s' fa desditxat á sí y á molts, qui podria passarho be segons sa condició. Ab assó, las societats enmalalteixen, fins que acaban per enfonsarse en un abisme de sanch y runas. Frescas memorias podrian citarse en prova de tan amarga veritat.

¿Cóm es que altres pahissos menys afavorits, com Suissa, l' Piemont, la baixa Alemanya, Suecia etc. respectivament ho passan millor? Perque han virtut y morigeració; perque la gent es de bona pasta y senzill natural.

¿No veyem entre nosaltres mateixos, en certs pobbles del camp y de la montanya, com se viu mes llarch y mes be, ab la apacibilitat de la naturalesa, tal volta sens goixs sorollosos, pero també sens grans infortunys?

La benhuiransa pot férsela quiscú ab sols volerho, si be sempre per medis lícits. D' aquells qui s' diuhen infortu-

Digitized by Google

nats, si s' posan la má al pit, entre cent los noranta haurán de confessar que la culpa es sua.

L' que necessita, treballi: l' qui té poch, estalvihi: treball y estalvi son lo gran secret del benestar.... y també del progrés.

Aquell que s' contenta ab la sua sórt es ditxós, puig lluny de ambicions y enveijas, gosa la pau del cór, que es fonament de tota benhuyransa; pero tampoch parla mal.

En Catalunya la costúm de dir malas paraulas es á un temps, vici, defecte y malaltia.

Lo llenguatje corromput s' es fet ruhí, tant en construccions y terminacions, com en tó y accent.

Sa vigorosa rudesa ha vingut exagerantse ab malicia, y esta s' ha mesclat en lo sentit ab intenció.

De aquí resulta que l' pobble, gran amich de la expressió lacónica, ha inventat per dirho així un dialecte especial, compost de alguns mots de maligna y sublimada energía, que en accepció figurada ténen varios sentits, segons lo só ab que s' diuhen ó la aplicació que se 'ls hi dona.

Eixos mots que casi póden reduhirse á un verb y cuatre noms, tot ho diuhen, y están en totas las bocas grosseras, embrutant fins la conversa mes indiferent; perque son mots infames per essencia, presos de objectes odiosament cínichs y crapulosos.

Si assó succeheix en lo curs ordinari, pot figurarse qué tal será en casos de apassionament ó arrebato, en boca de carreters y marmanys, ja famosos per son llengoteijar *recargolat.*

De tal modo est vici s' es arrelat en la gent baixa, que lo maman ab la llet, los fills lo prenen dels pares, y viuhen y moren sen pérdrerl', si be en desigual grau de malignitat.

Per dissort, aytal vici no compta d' avuy.

Repassant antigas escripturas, sen' troban no pochs vestigis.

Las historias van plenas de la gran feresa de las maynadas catalanas en Italia, en Castella, en Orient, contra moros y cristians; los qui aterraban al enemich ab sas horribles blasfemias é imprecacions.

No parlém de moltas ordenansas fetas de lluny per extirpar semblant malesa.

Desde l' seggle 13e, entre las primeras del Consell de Bar-

Digitized by Google

celona, n' hi ha de severas contra l's qui juraban ó renegaban de Deu, de sos sagrats *membres* y personas, de Nostra Dona y dels Sants y Santas del Parahís; tot lo que prova cuanta era ja la malicia del llenguatje.

Per no citar mes que un exemple, traslladarém ab la deguda reserva un document auténtich del any 1443, que casualment ha vingut á nostras mans, y diu axí:

«Cum Johannes de Tolosa botxinus sive more-de-vaques (1) civitatis Barcinone, diabólico ductus spiritu, Deum non timendo, correctionemque Domini Regis et temporalem expernendo, in vituperium et desonorem Domini Nostri Jhesucristi et Beatæ Mariæ Virginis ejus matris, atque Sanctorum, multifarie multisque modis, et in pluribus locis et coram populi multitudine, dixerit hæc verba in effectu:—Yo renech.... malgrat sie dell, del p... f... asotat, retalat, que no has poder, ne la bagassa....—fahent la creu en terra, e rerasant aquella, e scupint en aquella, e calsigant ab los peus; e moltes altres paraulas e cosas hereticals lo dit mora-de-vacas ó botxí ha fetes e dites contra Nostre Senyor Deu, e la Verge Madona Sta. Maria, sancts e sanctes de Paradís, ab gran injuria, desonor y perjudici dells, Propterea etc. etc.»

Aquest criminal fou prés y lliurat á la inquisició, com á cás extraordinari per la gravetat de las blasfemias, que no bastaba á castigar la pena regular de exposició en lo *costell*, durant mes ó menys spay, ab un clau atravessat en la llengua. De tots modos, consideradas las circunstancias de temps y lloch, si be s' tracta de una vil entitat, pot argüirse lo excés de ardiment y torpesa á que la mena del llenguatje donaba lloch.

Com á defecte, lo mal parlar té ademés lo travers de ser contagiós y contraproduhent.

Engendrat per la vilesa, nodrit per la incontinencia, re-

(1) Lo nom de *morro-de-vaques* que llavors se donaba al executor de la justicia, nos ha fet bastant discórrer, puix no li trobém analogía alguna; com no sia un mot despreciatiu, pero també sens sentit, fill de la repulsió natural que sempre ha causat aquell odiós personatje. Aventurém no obstant una conjectura: seria corrupció de *mort-de-vagues*, prenent *vaga* en sentit de llás corredís, com expressió axí molt significativa del soplici de corda, y per consegüent del horrible ministeri de qui donaba la *mort* ab ell?

Digitized by Google

finat per la malicia, no solsament provoca é incita réplicas, sino que exacerba los mateixos sentiments de que s' inspira.

Suposém una disputa entre subjectes ben criats: per mes que la passió ls' ofusqui, no s' desmedirán de paraulas, y al fi la rahó vindrá á prevaleixer.

Pero sia la disputa entre gent ruda: al primer envit, injurias, apóstrofes, dicteris. Lo punt de la discussió s' olvida sols per dar lloch á las provocacions: de paraulas se passa á fets, y las mes vegadas de una futesa resulta una desgracia; feridas, morts, venjansas...

Altre efecte de dit contagi contraproduhent, es la depravació general.

Compadescám á las classes pobres, que venen excusadas en certa manera per la costúm, l' exemple, la ignorancia y sa segona naturalesa.

Ja sabém quin arraigo té la llengua en lo modo de ser de quiscú. Ni en lo camp se parla com en la vila, ni en la quadra com en la sala.

Los qui no tenen excusa, son aquells que habent rebut alguna educació, y aspirant á guanyar crédit, no reparan en imitar als grossers, y encara que ab studi, van admetent sa llenguateria.

Mentres hi hagué mira, las bonas costums se conservaren; pero desde qu' ls senyors de sombrero y levita párlan llibrement en cafés y altres llochs, la moral púbblica se n' ha ressentit, y la depravació creix y creix cada dia.

Dónanse al mal parlar á manera de gala: sembla que no fa home assó de no rosegar un poch de alls y sebas.

Encàra si no passés del poch, podria dissimularse, en gracia de la salsa ó energía de la llengua. Mes ¡ay de qui comensa!

¿Per qué ha de ser gala una cosa que rebaixa, que acusa avolía ó descriansa, que exclou del comers de tota persona honesta, de tota expeculació digne, de tota bona sócietat?

Y no obstant, estas son sols rahons de conveniencia.

Altres n' hi ha que son de salut suprema.

Grans destins té senyalats la familia humana. No se li doná la llum de intelligencia perque abusés de aytal privilegi, rebaixant lo sublime dó de la paraula al libell del brám del ase.

Digitized by Google

¡Axó sí que es renegar de nosaltres mateixos!

Ara bé: lo sobirá Criador que tot ho feu ab admirable póls, á cada pecat uní sa penitencia.

Los homens parlant mal, se tornan ruhins, y sent ruhins son infelissos.

En vá tractan de enlayrarse, y reclaman privilegis, y proclaman la dignitat humana.

¿Quína dignitat pot cábrer, quant ells comensan per degradarse á sí propis?

Desenganyemnos: per curar las plagas socials, per renáixer, y ser altre volta—com ho forem—un pobble gran, honrat y felís, siám primer bons ciutadans, y ans que bons ciutadans, bons particulars, bons homens.

Ans que tot, extirpém en nosaltres y en los demés, sisquera ab nostre exemple, la mala parla.

Mentres lo catalá segueixi renegant y envilintse á boca plena, viurá malalt, perque aniuará un escorsó en son sén, fentse sempre indigne de la preuansa tant cobejada.

JOSEPH PUIGGARÍ.

Digitized by Google

LA PESCA DEL FLUIX

La barqueta 's balancejava graciosament en la hermosa platja de Sitjes esperant á una comitiva de joves y alegres sitjetanas que á la pesca anomenada del fluix volian anar. La nit era clara, y la lluna ab melancólica llum feya brillar lo floch de plometas blancas ab cascabells, que s' usa en aqueixa mena de pesca, com si fos de plata. Quan las donzellas foren dins la barca, eixa s' allunyá deixant enrera la blanca vila, que desde lluny semblava la espuma de la mar que incessantment la banya, y l' alt campanar de la iglesia que, situada dalt d' una inmensa roca mitj ficada dins del mar, se dibuixava fantástich y majestuós.

Gran era la joya de las bellas sitjetanas cáda volta que algun gormant peixet mossegava las blancas plomas lligadas al capdevall de la canya de cadascuna d' ellas, fent sonar lo cascabell; aquell só del cascabell que 'ls anunciava un presoner á qui la lluhentor de plata que dava á las plomas la lluna havia enganyat, era freqüent: ben plena tenian ja una cistelleta que per lo cas duyan, quan passant per vora las covas que 's troban entre mitj de Sitges y Vilanova determinaren de desembarcarhi.

Encengueren foch y ab sa mateixa pesca y alguna altre cosa que portavan s' arreglaren ellas mateixas un sopar, alegres y descuydadas; desprès s' en entraren á seguir las covas; los pescadors havent amarrat sa llanxa en lo sortint d' una punxaguda roca, s' en hi entraren també. Las covas eran al promte de gran elevació, mes desprès anavan abaixant abaixant la roca, fins á tenir de passarhi molt acotats: devian anar á parar molt lluny, mes era impossible ab tot y sa gran bona voluntat, ó curiositat, seguirlas, puig l' ayre 'ls faltava y se 'ls apagava la llum; tingueren de tornar enrera desprès de haver arrivat ja molt per enllá.

Digitized by Google

Sobte, y al esser ja prop de la sortida, un dels pescadors que duya la devantera cridá ab forta y seguida veu, tot apretant á corre envers la barca.

—A la barca! á la barca! ó som perduts.

Y efectivament, mentres ells feyan sa escursió subterránea, lo cel s' havia enfosquit, la mar s' havia alterat, y grossas onadas s' atansavan y reculavan ab forsa per entre las rocas ab feréstega remor; la barca, incapás de resistir als seus embats, havia trencat la corda que la subjectava y s' anava allunyant y tornant segons lo vayvé de las onadas. Perillós era tornarshi á embarcar puig si 'ls remers no tenian prou forsa pera dominarla, era fácil que s' esberlés al topar contra alguna roca, pero ab tot mes perillós era quedarse allí; las onas anavan avansant avansant per moments y prompte taparian la plasseta y la boca de la cova y qui sap si la invadirian y arrastrarian ab ellas algun tros de pedra com havia sucsehit altres vegadas, ó ab ella obstruirian la sortida quedant aixís enterrats en vida los que s' hi quedessen, puig ningú 'ls havia de anar á traurer d' allí ahont no 'ls savian.

Perduts per perduts, tots se llensaren dins la barca aixis que un pescador poguent cullir lo cap de la trenada corda, la feu atansar prop de la roca.

—No hi ha por, deyan ells; un cop haguem entrat un xich endins no hi haurá que temer, las onadas no naixen pas molt lluny d' aquí, prompte las haurem travessadas; sobre tot serenitat y tenirse fort á la barca, que per la maror que hi há, no hi ha perill que 's tombe encara, pero anem depressa sino potser desprès seria tart.

La nau aná allunyantse d' aquellas isardas y peladas rocas, en mitj de mil perills; las donzellas mes mortas que vivas, no gosavan á tornar l' alé y seguian agafadas á la débil embarcació que tan aviat semblava volguer arrivar als núvols dalt d' alguna enfurismada ona, com semblava que devallés al fons del mar ab sa rápida devallada.

—¿Y Vinyets? ¿ahont es Vinyets?

Preguntá de prompte una de las espedicionarias.

—¡Vinyets! repetiren las altres ab sorpresa y cercantla entre ellas. Mes Vinyets, la rica pubilla de una de las mes ricas casas de Sitjes, no hi era.

—S' haurá quedat en la cova, deya una, puig anava der-

Digitized by Google

rera de totas examinant la roca y no s' haurá atalayat de la nostra pressa al fugir.

—No; tal volta 'ns l' haja arrebassada alguna onada y no 'ns en haguem atalayat nosaltres.

—No, repetia una tercera; això no pot ser, hauriam sentit son crit, hauriam vist alguna cosa uns ó altres, y jo no 'm recordo d' haverla vista d' ençá que som aquí.

¿Qué fer, donchs? Las donzellas comensaren á plorar y 'ls pescadors després de haverlos costat tant d' apartarse de aquell indret, no 's veyan ab ánimo de tornarhi, mes á mes quan la marejada s' anava fent mes forta cada cop, y 'l tornarhi era perdrerse tots: pero deixar á la pobre donzella, allí, sola y abandonada, tampoch era possible.

Sobte, entre 'l plant de las donzellas y la remor de la agitada mar, se sentí un cos que queya á l' aygua. Era Adriá, lo mes brau y gentil pescador de la comarca. Un crit d' esglay s' escapá de tots los pits, mes lo intrépit minyó, partint las enfurismadas onas ab sos brassos y bregant ab ellas, s' atansava envers las rocas; tots contenian la respiració, ni un mot s' ohigué, y, fixos los ulls en el nadador, seguian ab afany tots los seus mohiments, oblidantse fins de son mateix perill: á voltas una negra y encrespada ona 'l feya desapareixer de sa vista, com lo veyan un xich després nadar demunt la blanca escuma d' una altre; després desaparegué de sos ulls.

—Adriá haurá trobat sa sepultura en la mar, digué una d' ellas. Mes lo vell mariner, amo de la barca, remená lo cap.

—No hi ha mes bon nadador en totas eixas riveras, digué, y molt havia de poder la mar pera fer de ell presa; esperem ab la misericordia de Deu que prompte 'l tornarém á veure.

Ab aqueixa ansietat passá una llarga estona: sobte, un crit de joya sortí de tots los llavis: Adriá portant ab seu devant lo cos de la desmayada Vinyets, s' atansava nadant ab totas las forsas que li permetia sa carga.

Los pares de Maria de las neus ó del Vinyet, com las anomenen á Sitjes, se desfeyan pera veurer de alegrar á sa filla que desde 'l dia de sa escursió á las covas ditas no havia tornat may mes á somriure; no podian atinar qué era lo que tenia ni de qué provenia semblant tristesa. Per fí després de molt temps vegeren emporprarse las galtas

Digitized by Google

de sa filla y brillarli sos ulls de joya al trovarse ab lo pescador Adriá: llavoras ho comprengueren tot, y mes que haguesen de causar la mort de sa filla, resolgueren apartarla d' ell. En va fou que la donzella 'ls digués que sense ell no podia viurer, que 's recordessen que ell li havia salvat la vida; tot fou en va, ella era rica, y ell no era mes que un miserable pescador de familia, de bens y posició mol diferent de la seva, y jamay hi consentirian.

Un dia, la donzella trista y sola dirigí sos passos per lo camí de las Costas de Garraf, y al ser al pich de la roca dita laBufera, anomenada aixis perque al estrellarshi las onas se fican dintre d' un forat que en ella hi ha, y surten bufant enlayre, sentí remor entre las rocas de mes avall, y Adriá se presentá á sa vista.

Al trobarse devant d' aquell que li havia tornat la vida mes que s' en hi havia dut en cambi 'l cor, la donzella se sentí sens forsas pera sostindres y 's deixá caurer demunt la enlayrada penya. Adriá en tant anava pujant per aquells rischs ágil y lleugé com un isart y atansantse á ella li digué:

—Vinyets, lo nostre estat es diferent, la nostra fortuna també: ja se que los richs senyors no consenten may en unions com la nostra, ni jo puch desitjarla tampoch; mes jo vos amo tant que no puch viure sense veureus, y no poguent ser aixis, vull morir.

Hi havia tanta tristesa en lo tó ab que ell pronunciá aqueixas paraulas, que la donzella baixá son bell front y duas llágrimas lliscaren de sas palpebres.

—Ploreu? digué ell; llavoras puch esperar encara que alguna volta vos recordareu de mi!

—Alguna volta Adriá? alguna volta? oh! no, sempre.

—Jo havia resolt anarmen lluny, ben lluny, en algun lloch ahont lo perill fos gran pera veure si trobava la mort que fentnos iguals, al cel nos juntaria quan vos hi anesseu; mes ara que m' haveu dat una esperansa, ara que se que mon recort no fugirá tant facilment de la vostra memoria, vull viure, mes vull ser rich, y ho seré. Molts dels fills d' aqueixa terra, be ho sabeu, han travessat la mar y han anat á treballar á aquella terra verge y rica, tornant després ab fortunas tan grans que cap de 'ls mes richs d' aquí pot igualar; prometeume, amada mia, guardar la me-

Digitized by Google

va memoria y jo ab la fé d' eixa promesa, treballaré ab totas mas forsas y haig de tornar tan rich que 'l vostres pares no me podran negarvos.

Molt de temps feya que Adriá s' havia enbarcat cap á América, y 'ls pares de la Vinyets havian intentat casarla moltas vegadas sense poderho lograr may. Totas las nits de bella nit anava la donzella cap al camí de las costas passejant fins que 's feya dia, desde 'l peu de la hermita de la Trinitat fins á la roca de la Bufera ahont havia vist á son amant.

Un dia, cap al tart, aparegué allá al lluny de la mar sàlada una nau que semblava vingués de ben llunyas terras; la mar estava també aquell dia avalotada per lo que 'l barco no podia pendre terra. Com mes tart s' anava fent, mes creixia la maror y grossas gotas seguidas de llamps y trons queyan del cel amenassant gran tempestat: tractás de donarli aussili, mes se conegué que ja era tart; la fosca impedia veure lo que allí passava, y sols de tant en tant, quan lo vent venia de aquell cantó, se sentia algun crit de mando ó alguna imprecació dels mariners.

La campana de la ermita de la Trinitat tocava á temps, y divagant pel peu d' ella com una ánima en pena, s' hi veya la blanca figura d' una dona, destrenat son cabell que onejava 'l fort vent.

Sobte s' higué un crit horrorós d' agonía repetit per cent veus, que venia de la embarcació, y la claror d' un llamp deixá veurer la combatuda nau feta deu mil trossos y hómens y cosas que queyan dins la mar. Com lo ressó d' aqueix crit, s' en sentí un altre al peu de la ermita de la Trinitat; y una cosa blanca aná rodolant rocas avall fins á enfonsarse en las feréstegas onas.

Lo ensendemá, la mar llensá á la platja gran munió de cadavres, mes ab tot molts mariners hi hagué que se salvaren, y entre ells, lo pescador Adriá, que molt rich venia.

Lo cadavre de la Vinyets no aparegué, mes moltas nits al passar los pescadors pel peu de la ermita, han vist una ombra blanca nadar demunt las escumosas onas ó pasejarse per entre aquellas detras y peladas rocas. (1)

MARIA DE BELL-LLOCH.

(1) Es notable la semblansa de la vició de la Vinyets que contan tots los de Sitges, ab la de la llegenda *Lamia* contada per Goysueta, en sas *Leyendas Vascongadas*. Madrid 1856.

Digitized by Google

DELIRIUM TREMENS

(A MON AMICH ENRICH GOMEZ.)

Era la nit del últim dia de Carnaval.

Fugint del soroll y de la confusió de la vila, me 'n vaig anar al camp, y per camins extraviats, caminarás que camina, vaig deixar enrera meu la montanya, que com granítica barrera no deixava arribar á mí los ecos llunyadans de la disbauxa del poble.

Me vaig asseure en una roca, y reclinant lo front brusant sobre ma má gelada, me vaig reconcentrár en mí mateix, y volguí que ma rahó passés comptes á ma imaginació que creyentse tot l' any en carnaval havia marejat á mon enteniment ab las estranyas disfressas ab que s' vestia.

Llarga estona transcorregué, cuant un soroll estrany, distreyentme de mos esforços, me fiu alçar lo cap y fixar curiosa la mirada en la vall que al peu de la montanya s' estenia.

L' espectácle qu' á mos ulls s' oferí era monstruós, absurdo.

Semblava que en la Naturalesa també hi regnés lo carnaval.

Lo riu que limitava la vall per un costat s' entornava ab sas aiguas cap dalt de la montanya, ab gran satisfacció de l' aixam d' herbas y fullas secas qu' ab ell al mar anavan, y qu' en vá, presentint tal fí, s' esforsavan en deturarse á la vorera de la corrent.

Lo vent feya sentir en lo canyár una música estranya, y per ell moguda una canya més alta que las demés portava ab son cos d' una manera exagerada lo compás rápit y frenétich d' aquella inarmonía.

Un clavell, borratxo de rosada, seguia la música ballant estranyament y tot vinclant son cos en lúbricas contorsions. Las demés flors vehinas se n' rehian judiciosament

Digitized by Google

l' una á la orella de l' altra, y á vegadas s' acotxavan totas d' un cop per veurer millor la follia de sa companyera.

Distreta ab aquell espectacle una papallona, que portava entre sas alas algunas gotas d' aigua, no recordá que las havia d' abocar al cálzer d' una rosa de tot l' any, qu' abrigada ab una capa de fullas secas, se moria de set en un recó del bosch.

Un aucell saltava impacient per l' herbam y de tant en tant picava ab rabia entre las menudas fullas; per fí, emprengué l' vol portant entre son bech una cuca de llum. Por ser tenia sospitas de sa parella y anava ab la llumaneta pera escudrinyar á sa llum tots los recons del niu.

Vaig tombá mos ulls per fugir de tal vista y dalt de la montanya vejí un arbre alt, pelat en son tronch de brancas, y que sols cinch ne tenia en sa copa. Me semblá qu' era lo bras d' un gegant que malęhia l' cel quant los Deus enterraren son cos en la montanya, y que aquell bras ja ert, descarnat, s' alsava encare. Y ab lo vent que feya tocar l' una ab l' altre sas cinch brancas, me semblavan los dits d' aquella má que contavan tristament los segles que devia trigar á vindrer lo judici.

Vaig sentir qu' un suor fret rosava mon front, mon cos tremolava ab por y la sanch glassada en mas venas s' havia abocat tota á mon cor que apressurat glatia.

Tenia por.

Volguí incorporarme y arrencar á correr. Inútilment. Posí l' cap en mas mans y tanquí 'ls ulls.

Llavors vaig sentir estranyas veus que m' esglayaren mes.

Sentí l' remor de las brancas sense fullas dels arbres, y vaig sentir que deyan:

¡Tingueu pietat de mí
que sé que soch un arbre y no ho puch dí!

Y que repetian aqueixas paraulas, variantne sols una, las plantas, y las fullas secas rodolant, y l' riu. Y qu' aqueixa era també la lletra del cant de la canyada.

Y á través de mos parpres closos ab força, vaig veure voltat de la blavosa llum d' un foch follet, un cap de mort que m' mirava ab sos ulls buyts y fondos y negres. Y que de sa boca surtian aqueixas paraulas:

Digitized by Google

—Escolta, que may oblidarás lo qu' are sentis. Cuand l' home mort, queda en son cap un resto de inteligencia que li fá tindrer conciencia de son estat. ¡Llavors es lo patir! ¡Patir etern que no pot traduhirse puig li manca vida exterior, y que no pot dominarse puig ab la vida fují la voluntat!

Y caiguí desplomat sobre la pols com ferit per un llamp.

JOAQUIM MARIA BARTRINA.

Digitized by Google

EN LA MORT DE MOS FILLS (*)

Set d' amor tinch, fins l' ánima esmortida...

Plahentas horas de mon cor volgudas,
Que de ma vida un paradís ne féreu,
¿Per qué vos mir en mon dolor perdudas?..

¡Oh verges ilusions, que un jorn volguereu,
Áb somnis bells, engarlandar ma testa!..
¿Per qué en oblit etern no romanguereu?

¡Ay!... ¡que trist es al cor vestit de festa,
Solcant lo mar beneyt de sa ventura,
Toparse front á front ab la tempesta!..

Y bregar ab la mort que al pás l' atura,
y entre castells d' escumejantas onas,
Lo cálzer apurar de l' amargura!..

¡Quan vária ¡oh sort! á ton capritx destronas
Los ídols qu' enlayrares tu mateixa,
Sos cors arrabassant, ab sas coronas!..

¡Quán promptament un cant se muda en queixa;
Quan aviat es la mel beguda amarga,
Y 'l cel mes pur y blau lo llamp esqueixa!..

Ahir lo goig, que nostres cors embarga
Me sonreya... festiu, com lo nou dia,
Y avuy... ja 'm pesa del dolor la carga!..

Dos fills, mes bells que 'ls serafins, tenia,
Que n' eran mon tresor y ma riquesa,
Ma vida, mon amor y m' alegría.

Mes ¡ay!.. de cop la tempestat extesa
Demunt mon cap, ab crueltat estalla,
Y 'm trobo; las de mi!.. en la orfanesa!..

(*) **Premiada ab segon accéssit en lo certámen de la Asociació literaria de Gerona de 1873.**

Digitized by Google

Feyner dallayre, ab ma certera, dalla
Tendra *assutzena* qu' en mon sí dormia;
Y al despertar apenys de la batalla,

Al cim del Montserrat, lo *llir* perdia
Entre las boyras de la nit gelada
Que 'l palau enmantellan de Maria!..

Ferit del cor, retut per la jornada,
Com trist náufrech mirant la nau perduda
Y sens conhort á ma muller aymada.

En va clamava en mon neguit ajuda:
En va cercava un port en sa agonía
Ma ánima trista, pèls dolors batuda!..

De mística campana l' armonía
De timba en timba rodolant sonora,
La majestat del lloch y sa poesía,

De sos monjes la veu consoladora,
Del *Virolay* la celestial dolsura,
De nostra fe la llum encisadora,

Esquinsaren lo vel de ma amargura,
Y 'l port tranquil, que ab tant desitj cercava,
A mos ulls reflectí ple d' hermosura!..

¡Era la Verge!.. á quin entorn mirava
Sonrihentme mos fills, Mare amorosa,
Que devall son mantell m' abrigallava!..

Era Maria, mès que l' alba hermosa,
Y al brillejar de sa mirada pura,
Sentí la neu de mon trist cor ja fosa.

¡Ditxós instant aquell, en que segura,
Del uracá á despit, ma nau entrava
En vostre port de celestial ventura!...

¡Beneyt lo jorn que ab lo meu plor regava
Los vostres peus, ab ver amor ¡María!..
Y en Vos esperansat, així 'us parlava.

—«Jo sé que llúu sots vostre mant lo dia,
Rich de colors, perfums y de bellesa,
d' amor, y de consol y d' alegría.

Jo se podeu ¡Oh celestial Primpcesa!
Endolsir lo dolor que avuy m' acora,
Y en joya convertir ma greu tristesa.

Digitized by Google

No deixeu, pus, Mareta, al trist que plora;
Guariu del cor la greu mortal ferida;
Dáume un remey pera mos mals, Senyora.

Set d' amor tinch, fins l' ánima esmortida;
Y puig, sòu manantial de gracia eterna,
Deixáume beure en vostra font de vida.

¡Dáume la pau, tan desitjada y dolsa,
Puig vos he dat un tros de mas entranyas;
Ja que 'us deixo mon cor, mès que la molsa,
arrelat al rocam d' eixas montanyas!..»

Montserrat 30 d' Agost de 1868.

ANTONI MOLINS Y SIRERA.

Digitized by Google

BIBLIOGRAFÍA

Biblioteca agrícola.—Laboratori químich del pagés ó sia esplicació rahonada sobre la manera de funcionar alguns dels aparatos que necessita 'l pagés pera l' avansament de la Agricultura, donada en las sessions que sobre aquest punt professá en 1873 en l' Institut Agrícola catalá de S. Isidro perD. Lluis Justo y Villanueva, caballer de la Real Orde americana d' Isabel la Católica, Ingenier industrial, Doctor en ciencias, Sócio de mérit del Institut agrícola catalá de S. Isidro etc.—Obra escrita en castellá per lo mateix autor y traduhida al catalá per los Srs. Redactors de la Revista titulada *La Renaxensa* y publicada baix sos auspicis.—Primer quadern.—Barcelona.—Estampa de La Renaxensa, carrer de Montjuich del Bisbe, núm. 3-1874.

Difundir los coneixements científichs mes indispensables al avansament de la agricultura y en especial de la vinicultura, combatre per la estirpació de las prácticas rutinarias de que tant devots venian essent los nostres pagesos, enemichs de tota innovació, per racional que fos, gracias á un cert esperit de desconfiansa que es en ells idio-sincrátich, tal es la missió que s' ha proposat dur á cap l' inteligent y benemérit Sr. Justo y Villanueva durant los tretze anys que fa que es á Barcelona. Apóstol incansable, en la cátedra, en lo llibre, en lo laboratori, á tot arreu ha predicat ab fe y ab perseverancia sas profitosas doctrinas, y gracias á ellas y al concurs oficial del may prou encarit Institut Agrícola y al concurs particular dels zelosos membres que 'l componen la predicació ha dat fruyts ópims quals resultats práctichs se van veyent y en vias d' aumentarse cada dia.

No será de lo menos profitós á semblant empresa la publicació de la obreta anomenada, que es una tirada apart de la série d' articles ab que 'l citat Sr. Justo y Villanueva volgué contribuhir á esta *Revista* en la colecció del any últim. Los nostres lectors la coneixen y aixís es escusat afegir res en alabansa sehua, tant mes quant son títol y son objecte constituheixen, de ells mateixos, la mellor recomanació.

Que l' éxit sia entre las classes á qui va dirigida 'l que 's mereix per sa importancia y no 's trigará en veure continuada la interessant *Biblioteca agrícola* de que es aqueixa publicació lo quadern primer.

S.

Digitized by Google

COMUNICAT

Sr. Director de LA RENAXENSA.

Molt senyor meu: Agrahiré de la amabilitat que 'l caracterisa que se servesca insertar en la Revista que ab tant de zel publica, las duas comunicacions adjuntas, remesa la una per lo Consistori dels Jochs Florals y contestació á aquesta la segona.

Enemich de fer públicas dissensions que jo 'n dich de familia, hauria callat en aquesta ocasió si no hagués mediat la rahó, poderosa per lo personal, que V. podrá veure ab lo contest dels citats documents y que estich segur que calificará com jo de suficient per á rompre 'l silenci que estava decidit á guardar y havia guardat fins ara.

Jo l' hi prech dispensa, ínterin l' hi anticipo las gracias y me repetesch de V. S. S. Q. B. S. M., Joan Sardá y Lloret.

Jochs Florals de Barcelona.—Havent dit y afirmat en la reunió general extraordinaria de Adjunts que 's celebrá en lo vespre del 26 del actual lo Sr. D. Jaume Collell, Secretari que fou del Consistori de Mantenedors un any avans que V., això es en 1873, que era cert que no havia estés las actas corresponents á aquell any, á causa de lo molt que l' hi havia costat d' arrancar lo llibre de son antecessor en la Secretaria Sr. Coroleu, emperó que havia fet entrega á vosté de totas las minutas; y com l' actual Consistori en qüestió tant delicada, pensa fer un inventari cumplert de tots los documents de la Institució, en vista de que las minutas mentadas pèl Sr. Collell no obran entre 'ls papers de que V. me féu entrega, tinch l' honra de dirigirli lo present, pera que 's servesca esmenar lo descuit, cas que hi siga, á la millor realisació dels fins del Consistori.

Dèu lo guard á vosté per molts anys.

Barcelona 29 Janer de 1875.—Lo Secretari, J. Roca y Roca.

Digitized by Google

No ha estat poca la sorpresa que he rebut al veurem entre mans la comunicació que s' ha servit dirigirme eix Consistori reclamantme las minutas d' actas de las sessions celebradas per los senyors que constituhian lo del any 1873. Y esta sorpresa ha pujat de punt al sapiguer ab quina ocasió l' ofici havia sigut acordat y remès, acort y remissió que venen justificats per complet ab lo succehit en la sessió extraordinaria celebrada per lo Cos d' Adjunts, en la nit del dilluns últim.

Segons llegeixo en la comunicació que motiva la present, corroborada en aquesta part y completada per las noticias que he rebut particularment de personas á qui dono absolut crédit, al suscitarse la qüestió de la validesa dels derrers Estatuts dels Jochs Florals y com s' alegués per algú la falta d' acta de la sessió en que 's discutiren y aprobaren, falta que 's feya estensiva á las demés actas de sessions celebradas per lo Consistori allavors regint, s' afirmá y asegurá per lo qui era son Secretari, Rnt. D. Jaume Collell, Prebere, que m' havia fet entrega, al encarregarme de la Secretaría, de las minutas de totas ellas, minutas que, afegía, no 's traslladaren al llibre corresponent per rahó d' haver demorat sa entrega lo Secretari del anterior, Don Joseph Coroleu.

Aquesta afirmació, vertida ab tó formal, en una reunió pública, per persona á qui 'l sagrat carácter de que ve revestida fa suposar verídica, no controvertida per qui, membre del Consistori del 73 y del 74, tenia en son poder la Secretaría y d' ella 'm feu entrega, per forsa havia de ser acullida com á certa per part dels Srs. Adjunts presents á la sessió á pesar del carácter gravíssim y personalment ofensiu de que anava acompanyada, y per forsa havia de motivar, y motivar de sobras, una formal reclamació del Consistori á qui tinch l' honor de dirigirme.

Ni 'l qui soltá la afirmació estigué en lo cert, ni 'l qui com á recurs dialéctich se la afillá sino explícita, implícitament, en lo mes digne, ni l' un ni l' altre en lo que debian á la encara que humil, digna personalitat del comunicant. A aquest pertoca, donchs, sincerarse y puig lo cárrech fou públicament imputat, pública dech fer la vindicació; á qual efecte 'm permeto anunciar al Consistori mon propósit de demanar al Srs. Directors de La Renaxen-

Digitized by Google

SA la inserció de la present comunicació, precedida de la que la ocasiona, en las planas d' aquella Revista.

Faré historia íntima ja que íntims son tots los fets que d' ella han de ser objecte y eminentment íntim tot quant puch posar á contribució per á mon descárrech.

Pochs dias després de celebrada la sessió que per á renovació de cárrechs y reforma de Reglament tingué 'l Cos d' Adjunts á últims del any 1873 (y no preciso la data perque no vaig assistirhi ni he vist acta de ella per hont puga venir en coneixement de quina sia) vaig rebre un ofici suscrit per D. Albert de Quintana, Mantenedor *vocal*, pero no Secretari, del Consistori suitint, notificantme la elecció per á Mantenedor que á favor meu havia recaygut en aquella, é invitantme á una junta que havia de tenir lloch en la Sala de la Direcció de la Biblioteca de S. Joan. La tal junta se celebrá en un dels primers dias del mes de Janer, y en ella vaig desempenyar provisionalment, per rahó de no haverhi assistit lo Rnt. Sr. Collell, las funcions de Secretari, aixecant en qualitat de tal la acta deguda y es la primera de las que per mí suscritas figuran en lo corresponent llibre.

La dimissió dels Srs. D. Pau Milá y Fontanals y D. Lluis Cutxet en aquella sessió presentada, doná lloch al ingrés en Consistori dels Srs. Coll y Vehí y Masferrer, ausents d' esta capital y, en espera de la acceptació, los qui la havian ja prestada acordaren suspendre la constitució definitiva d' aquell fins y á tant que s' hagués rebut, constitució que retardava també per altra part la incertitut reynant entre 'ls Srs. Aguiló y Collell sobre quín dels dos hi entraria, vista la resistencia del segon fundada en lo llarch viatje que anava á empendre al estranger.

En aquestas, y després d' algunas reunions confidencials á una de las quals, dos ó tres dias avans de sa marxa, assistí 'l Rnt. Sr. Collell, vingué la acceptació dels dits Senyors suplents y en sa virtut, orilladas totas las dificultats, y una de ellas, la que acabo de mentar,—quedantse en definitiva 'l Sr. Aguiló,—en la segona quinzena de Janer fou possible la constitució formal del Consistori, en qual acte vaig ser elegit Secretari en propietat.

Quan això succehía, Mossen Collell era ja fora de feya dias, tant, que s' acordá sa esclusió sense noticia sehua, y 'ls documents y caixas y tot lo concernent á la Secretaría,

Digitized by Google

obravan en poder del ja nomenat Sr. Aguiló y en la Biblioteca de S. Joan. Vejas si podia un ausent, á qui no vaig veure en tot aquell temps mes que un sol dia, entregarme document de cap mena.

Constituhit lo Consistori y reclamat per mí tot lo que per rahó de mon cárrech debia guardar en mon poder, vaig rebre per entregas successivas fetas ab no curts intérvalos, una caixeta buyda y espanyada, altra caixeta ab rebuts en blanch d' Adjunts numeraris y forans, lo llibre d' actas sense las del anterior, y res mes. Tant es cert això, que aquesta es encara la hora en que no he vist ni las comunicacions rebudas per lo Consistori precedent, ni l' estat de contes, ni document de cap mena, ni segells, ni res, y 'l segell dels títols de Mestre que he entregat á eix Consistori no m' ho fou á mí sino ara molt últimament, de mans del qui era porter del Consistori, y de part del qui 'l tenia en son poder, D. Marian Aguiló.

Ni actas ni minutas d' ellas res absolutament me va ser entregat, tant, que al tractarse de completar ab la corresponent á la festa lo volúm del any anterior, en prempsa encara alashoras, y topantse ab l' entrebanch de que no existia, vaig ser encarregat per lo Sr. de Quintana que dirigia la publicació, d' omplir aquell buyt, com ho vaig fer, tenint á la vista las relacions de la mateixa publicadas per distints periódichs d' esta localitat.

Gracias á la mehua creencia de que podia impunement anar de bona fé, y al meu desitj de no ferir cap susceptibilitat reclamant uns documents que no devia tenir ningú sino 'l Secretari, no vaig cuydar de pendre acta de la entrega dels objectes de Secretaría, esperant per á ferho en forma quan la entrega fos completa. Aquesta omissió en que no devia haver incorregut pero en que 'm van fer incorre las consideracions de delicadesa que jo creya dever guardar á qui era mes que jo, es causa de que no puga avuy rebatre y desmentir una afirmació mes que ab una altra afirmació, pero afirmació tal, aquesta segona, que no desmentirá ningú dels que formaban part del Consistori, per mes que en l' acte de vertirse la primera no fos objecte de la merescuda correcció per part de qui podia y devia ferho en defensa d' un ausent que no creu que mereixés ser sacrificat al mellor éxit d' una discussió.

Digitized by Google

Tornem á la historia. En aquest entremitj y en una de las sessions celebradas, se suscitá la qüestió dels Estatuts, que,—deyan los que havian concorregut á la sessió en lo *Foment de la Producció nacional*,—havian sigut consentits y aprobats y debian com mes aviat mellor publicarse y repartirse. De tals Estatuts no n' existia res mes que un borrador, crech que escrit de lletra del Rnt. Sr. Collell, borrador bastant informe, que no era cap acta y sí, segons sembla, 'l projecte estés per lo Consistori y llegit en la reunió d' Adjunts citada. La tal minuta, ó lo que sia, venia plena per tots cantons d' anotacions y acotacions, moltas d' ellas etceteradas á poch de comensar, en que constavan, segons afirmació dels assistents á aquella junta general, las esmenas ó modificacions proposadas y admesas; anotacions y acotacions que constituhian una especie de logogrif difícil d' interpretar y del qual era impossible trovar ni ningú trovava 'l verdader sentit. En aquest estat, y tenint en consideració la situació anómala en que 's trovava 'l Consistori, ab uns estatuts aprobats que no se sabia del cert quíns ni qué eran, se 'ns comissioná al Sr. Nanot-Renart, altre dels Mantenedors, y á mí, per á que, baix la inspiració especial del Sr. President y consulta posterior ab los demés Srs. Mantenedors que havian sigut autors del projecte, 'n confeccionessem un, extrayent lo poch que fos possible del borrador borrat que teniam á la vista, reconstruhintlo ab los recorts de cada hu y omplint buyts ab lo que bonament creguessem que convenia y hagués de ser ó hagués estat de la aprobació del Srs. Adjunts.

Aixís se feu, cometent, es cert, una ilegalitat, pero ilegalitat en que varem consentir tots per á veure de dar fí á las qüestions que duyan dividits als amants y sostenedors dels Jochs Florals, y per á tenir d' una vegada una lley á que atenirnos; aixís se feu y aixís se formulá la minuta dels Estatuts que obra entre 'ls documents de que jo duch feta entrega, minuta que fou llegida y aprobada en Consistori, que tingué en son poder una porció de temps lo Sr. Aguiló, que 'm fou retornada ab algunas esmenas de llenguatje fetas per una ma que no era la del dit senyor y que vaig fer imprimir al últim ab l' objecte de repartirla ó ab lo volúm ó després, pero avans de la nova reunió d' Adjunts; qual repart se suspengué per haverse acordat en reunió del 22

Digitized by Google

de Desembre últim no ferho, en vista de las reclamacions que contra ell y sa validesa se temia que 's suscitessen.

Aquestas son las tals actas rebudas de mans del Rnt. Senyor Collell á qui no he tingut lo gust de veure de desde avans de sa anada á Roma y en la reunió mentada al comens de la present. No cal dir que 'l borrador, ó lo que 's vulla, del Reglament de que vinch parlant, va ser estripat per mí com á paper inútil y en sa major part inintelegible. Vejas la bona fé ab que dit senyor procedí al afirmar que me las havia entregadas y la bona fé ab que procedí, al no rectificarho, qui tant y mes que jo sabia lo succehit.

He fet aquesta historia retrospectiva perque era indispensable á ma justificació. Eix Consistori, en vista d' ella, fará lo que estime mes convenient per á la obtenció de tals minutas si es cas que existescan, de lo qual me permeto dubtar puig, si no m' es infeel la memoria, no una sino varias vegadas, en conversa particular ab los senyors que formavan part del Consistori penúltim y ho havian estat també del antepenúltim, s' afirmá per aquestos lo contrari, afegints' hi per al Secretari que fou d' aquest, lo tants cops nomenat Rnt. Sr. Collell, alguns calificatius que no revelavan massa bon concepte de sa laboriositat y diligencia en aquell cárrech.

Jo prego al Consistori que 's digne escusarme per haver molestat sa atenció mes de lo que devia, y espero que ho fará dada la importancia del assumpto.

Que Deu lo guarde molts anys.

Barcelona 29 de Janer de 1875.—Joan Sardá.—Sr. President del Consistori dels Jochs Florals.

Digitized by Google

NOVAS

Ha mort en aquesta ciutat D. Llorens Presas, catedrátich de matemáticas, en la facultat de ciencias, en nostra Universitat literaria. Lo Sr. Presas, fill d' una familia de posició humilíssima, havia arribat á 18 anys sense saber llegir ni escriure, havent comensat, desde aquesta edat, relativament avansada, sos estudis, seguits ab tant d' ardor, que 'l feren una de las notabilitats espanyolas en ciencias matemáticas. A més de la cátedra desempenyá varias comissions en congressos científichs, ahont feu quedar en molt bon lloch á nostra pátria.

En lo número de l' excelent *Revue de questions historiques* corresponent al mes de Janer, figura una correspondencia espanyola firmada pel conegut crítich y literat D. Francisco Miquel y Badia. S' ocupa en ella dit senyor de las principals obras de carácter histórich publicadas darrerament á Espanya, parlant de La Renaxensa ab favorables termes, que no podém menys d' agrahirli molt.

Lo Consistori dels Jochs Florals d' enguany ha quedat constituit del modo següent: D. Francesch Pelay Briz, President; D. Adolf Blanch, D. Celestí Barallat, D. Joseph Balari, D. Joaquim Fontanals del Castillo, D. Antoni Auléstia; y D. Joseph Roca y Roca, Secretari.

S' han estrenat á l' Odeon lo drama en tres actes *Lo Pagés del Ampurdá*, de D. Antoni Ferrer y Codina y la pessa titolada *¡Un pedris!*

Segons los periódichs, l' éxit del primer ha donat orígen á una societat que 's proposa fer representar obras catalanas d' aquell género en lo citat teatro del Odeon, comensant ja sas funcions lo dijous de la próxima setmana. Sembla que en la elecció de produccions se vol desterrar tot esclusivisme. Déu ho fassi! y puga ab axó recobrar algun tant sas forsas lo Teatro Catalá, que prou ho necessita.

Los coneguts artistas Srs. Plá y Pellicer han presentat

Digitized by Google

al públich madrileny en lo teatro de Jovellanos lo *Panorama de la guerra del Nort* de que haviam parlat á nostres lectors. L' exhibició ha obtingut una acceptació complerta havent la concurrencia cridat á las taulas als autors.

L' Epoca de Madrit, al acusar la rebuda del *Calendari Catalá* ne parla molt favorablement.

Los primers números (15 Janer) de 2 novas revistas han visitat últimament esta redacció. Es la 1.ª lo *Museo Balear de historia y literatura, ciencias y arts*, continuació de la *Revista Balear* que per espay de 3 anys ha vist la llum á Palma de Mallorca, aparexent ara ab menor tamanyo, luxosa impresió y contenint dit número notables articles - poesías dels Srs. Pons, Tarongí (*Literatura catalana*), Mény dez, Roselló (*Curiosidades históricas*), Forteza (*Les esperances del mon*), Costa (*Pregaria del pobre*) y Carnicer. Es la 2.ª, segons diu, de ciencias, arts, literatura é historia local, nomenantse *El Cronicon Ilerdense*, pero apar manifestanment que la última secció hi tindrá un predomini especial, ja per ser son principal redactor lo Sr. D. Joseph Pleyan de Porta, autor dels novells *Apuntes de Historia de Lérida* que completará en las planas de la matexa revista ab documents y estudis históricbs qu' allí no hi pogueren cabre, ja per mostrarho axí los treballs del primer número que consisteixen, ademés de dos poesías dels Srs. Pagés y Zauny, en lo conmens d' una traducció castellana de los *Consuetudinis Ilerdanses*, en una investigació arquelógica sobre certs banys árabes de Lleyda y en la redacció de la segona entrada que feu en dita ciutat la Rey D. Felip IV, l' any 1644.

Molt nos plau que semblants companys hajen vingut á ajudarnos en nostra tasca que seguim ab perseverancia pera honra y profit de la terra é il-lustració de nostres germans, empero voldriam véurerlos rublerts d' un catalanisme mes pronunciat, may sia sino, literalment considerat, ab un xich mes de predilecció envers la llengua de nostres pares. Lo *Museo*, ja conté articles en catalá, pero, tot y no rebujant la col-loboració castellana, podría la redacció haber adoptat com á propia aquella y no esta llengua. *El Cronicon* cau en lo mateix erro y encara en altres pitjors; primerament verteix del llatí al castellá unas lleys consuetudinarías que per rahó de esser tals y poderse compéndre millor dels habitans de aquella encontrada, per los quals foren observadas, haurian d' esser reduhidas al catalá; y segonament no inserta la Revista en nostre idioma sino una relació histórica del segle XVII, perque axí está en l' original. ¡Exemplar llissó que los que la escrigueren dónan á llurs néts!

Sentim verament, haver tingut de saludar d' aytal ma-

Digitized by Google

nera á nostres benvinguts col-legas, empero exa pena se tornará en goig, si nostres prechs son escoltats, com ho demana, ab nosaltres l' enaltiment de la mare patria.

Lo últim número de *La Llar*, publica lo següent sumari:

Noticies sobre la Universitat de Barcelona, per D. Evaristo Monsó y Alomar.—Al Segle (poesía), per D. Isidro Reventós y Amiguet.—Lo Bolsista, per D. Francesch Pagés.—La Cançó de la Comptesa infidel, per D. Ramon E. Bassegoda.—Apuntes históricbs de Sans, per D. Jascinto Laporta.—Las quatre llunas, per D. Antoni Codina.—Albums.—Novas.—Xarada.—Correspondencia.

La Bandera Catalana, en son número 4, publica los següents trevalls:

Entrada del compte Bara en Barcelona; per F. Rodriguez y Masdeu.—¿Que no 't vull? (poesía), per N. J. Poysan.—Ells y nosaltres, per S. Alsina y Clos.—A una dama desdenyada (poesía), per Enrich Franco.—Efemérides de la Historia de Catalunya, per Joseph Fiter é Inglés.—La tomba y la rosa (poesía), per Joan Estruch.—La filla del marxant, per A. C. V.—Aubada de amor (poesía), per A. B. de R.—Curiositats y novas.—Gra y Palla.—Xarada.—Correspondencia.

Causas independents de la Redacció han retardat la sortida de aquest número de LA RENAXENSA. Esperem que nostres lectors nos ho dispensarán.

Los suscriptors que hagin dexat de rebrer algun número, poden passar á recullirlos tots los dias á la imprenta d' esta Revista de 11 á 1 del mitj dia.

TAULA DEL PRESENT NÚMERO

Apeles Mestres	Marian Fortuny. (Necrología.)	269
Joseph Puigarí	Del mal parlar en catalá.	274
María de Bell-lloch	La pesca del Fluix.	280
J. Maria Bartrina	Delirium tremens.	285
Antoni Molins y Cirera	En la mort de mos fills.	288
Joan Sardá	Biblioteca Agrícola. (Bibliografía.)	291
Id.	Comunicat.	292

Estampa de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 3.

Digitized by Google

Any V 1875 Núm. 9

LA RENAXENSA

15 *DE FEBRER*

L' INFLUENCIA DE CATALUNYA

EN LO PROGRES DE ESPANYA

(Segle xviii.)

Las épocas mes características en l' historia dels pobles son las de las transicions, la d' aquells especials períodos en que 'l concurs d' ideas novas, influint en sa vida, los fa donar un gran pas en lo camí de la civilisació.

L' Espanya del segle xviii passá per una d' ellas, y axó fa que l' estudi de son moviment intelectual, tant com lo de sa marxa política, ofereixe un especial atractiu. Desde 'l comensament del segon ters del segle en que vegé acabadas las lluytas intestinas, comensa lo treball de sa regeneració, que tants anys de guerras havian fet necessaria. La sábia política de sos reys ajudá á la empresa, y la feu prosperar rápidament.

En aqueix moviment de progrés Catalunya no podia menys de figurarhi en lloch principal, seguint sa tradicional missió, é impulsada per son peculiar carácter. Per axó entre las altras qu' allavors ja eran provincias d' Espanya,

Digitized by Google

es la que mes homens aporta á la pléyade de sabis que posaren tant alt lo nom de aquella, especialment en los rams propiament anomenats científichs. Y aytal circunstancia es una eloqüent prova de la vitalitat de nostre pays, que després de la terrible cayguda que la reduhí al mes miserable estat d' esclavatje polítich, y la fèu apareixer als ulls de las demés provincias com una germana rebelde, sabé ferse admirar d' aquestas mateixas personificada en sos fills qu' alcansaren inmortal fama.

Recordar, donchs, l' intervenció del element catalá en lo progrés moral y material de la Península durant lo passat segle, es, al meteix temps que provar la forsa de sa existencia, mostrar la noble manera com Catalunya se venjá de la pérdua de sa gloriosa nacionalitat.

Ja enmitj del remor de las armas ab que nasqué 'l segle XVIII, comensan á ferse notables alguns catalans, que procuran recordar l' historia pátria.

Lo primer cronista de Barcelona, D. Pau Ignasi de Dalmases y Ros, elegit tal per las Corts catalanas de 1701 á 1702, continua sos interessants treballs históriсhs, que ja son de l' importancia de l' *Historia general de Catalunya*, de la qual deixá manuscrit lo primer tomo, ja son opúsculs ó disertacions sobre *La patria de Paulo Orosi* (1702), ja sobre la *Vida de Santa Eulalia*, ja *Notas á la Biblioteca de Nicolás Antonio*, etc.

Com aqueix bon patrici que tant senyalats serveys feu á Catalunya en las misions diplomáticas qu' aquesta li encarregá, treballava també pera fer reviure las glorias de la terra aquell altre campió de nostras llibertats, D. Narcis Feliu de la Penya, publicant per aquells temps sos voluminosos y tots temps consultats *Anales de Cataluña.*

Acabá allavors sa carrera artística Viladomat, qu' havia inmortalisat son nom, y deixava una munió de deixebles que acabaren de formar la vigorosa é inspirada escola catalana.

En lo camp de las ciencias un home de fama europea, lo tant celebrat D. Jaume Salvador y Pedrol (nasqué en 1649, mori en 1740) venia desde l' anterior segle manifestant sos grans coneixements com á naturalista, devant de qui se

Digitized by Google

descubrian los principals sabis; formant com á resultat de sos estudis lo famós Herbari que ab tant d' afany cuidaren y servaren sos successors, y qu' era una de las cosas mes notables que 'ls forasters visitavan á Barcelona. Son digne fill D. Joan Salvador y Riera feya per los anys de 1716 y 1717 un viatge científich per Espanya y Portugal, acompanyant al celebre Jussieu, quals resultats deixá consignats en una obra en catalá, que com moltas de las escritas durant aquell segle, encara no ha vist la llum.

La traslació de l' Universitat de Barcelona á la pobre y arreconada vila de Cervera, ab que volgué primiar Felip V l' adhesió d' aquesta vila durant la passada guerra, degué donar un cop mortal á la propagació dels coneixements á Catalunya, tant mes, quan las arbitrarias midas presas pel partit triunfant pera ofegar l' esperit de la terra, s' havian, desde la termenació d' aquella, dirigit principalment á fer desapareixe los llibres y publicacions que podian semblar sospitosos, y á matar l' activitat literaria pera que alguna espurna de la política catalana no tornés á fer reviure las apagadas flamas.

Entre tant, fora d' Espanya, alguns catalans honravan á la terra escribint importants obras, entre las quals deu notarse la *Crusca provenzale* publicada á Roma en 1724 per D. Anton Bastero y Lledó, autor també d' una *Historia de Catalunya* y altres treballs.

La successió del Rey Fernando VI á la corona en 1746, tanca definitivament l' era de las persecucions políticas, comensant desde llavors aquell gloriós período de l' historia d' Espanya en que las conquestas científicas y literarias ocupan en sas planas lo lloch principal. Eix monarca manifestá desseguida una gran afició al foment dels avansaments morals y materials, y tingué 'l singular talent de rodejarse de consellers que 'l comprengueren y saberen secundar ab acert las sevas miras.

Al cridar á la cooperació de tant benfactora obra á tots los homes de ciencia d' Espanya, los catalans foren los qui en mes gran nombre respongueren á tal excitació. Mentre D. Ignasi Luzan (1737) fill de Barcelona si be ab educació forana, publicava sa *Poética ó reglas de la poesia en general y sus principales especies*, obra que iniciá la restauració de las lletras castellanas; dintre de casa se fundava la *Aca-*

Digitized by Google

demia de Bonas Lletras qu' habia de treballar especialment pera formar l' Historia patria y en la nova *Academia Cervariensis*, difundian los coneixements en literatura y ciencias aquells célebres catedráतichs, D. Joseph Finestres y de Monsalvo, y los germans Dou; y Serra y Postius publicava sas conegudas obras.

Un dels principals aconteixements que marcan la evolució científica del Regnat de Fernando VI, es la fundació del primer colegi de cirugia d' Espanya; y ell es degut á la iniciativa, y á las instancias d' un catalá. D. Pere Virgilí, metje de cambra del Rey, després d' haver demostrat son gran talent trayent á aquell important ram de la ciencia de curar del abatiment impírich en que 's trobava, solicitá y obtingué del monarca en 1748 la fundació del Colegi de cirurgia de Cadiz, aixis com mes tart en lo regnat de son successor Cárlos III, fundá com veurèm lo de Barcelona.

Aqueix y altres fets anaren preparant lo camp que assahonat devia estar peraque Cárlos III hi plantés las llevors de la renaxensa no solament científica y literaria, si que també de la producció espanyola.

Lo meteix Fernando VI després d' haber aprobat en 1756 lo reglament d' una Companyia de Comers ab las Indias ab facultat de comersiejar ab Santo Domingo, Puerto-Rico y la Margarita que s' havia d' establir á Barcelona, fundá en 16 de Mars de 1758 la Junta de Comers de aquesta que confirmada per son successor havia de constituir lo cor de 'l moviment de treball de Catalunya. Incumbia á ella tractar tots los negocis referents á comers y fabricació; donar providencias económicas pera llur avansament; cuidar y proposar lo foment de l' agricultura aument de plantacions, canals, fruyts y sa conservació; reparació y salvament d' objectes auxiliars á la marina, etc. Tal fou lo vast camp que 's doná á la Junta que sigué lo porta-estandart de la cultura catalana.

En 1759 morí 'l Rey Fernando VI, succehintlo son germá Cárlos III, Rey de Napols. Desde 'l primer moment de sa entrada á Espanya manifestá ja 'l nou Monarca per la senzillesa de son carácter y costums, que las armas de que 's valdria pera 'l govern serian las eynas y 'ls instruments del treball. Y axís fou: los 29 anys de son regnat se marcan

per una no interrompuda série de progressos morals y materials que posaren á Espanya á un nivell que no havia alcansat de desde 'ls últims anys del segle xv.

Homens eminents y de bona voluntat formaren en la Cort un centre ahont anaren á demanar y obtenir protecció y ajuda tots los carácters estudiosos que en las diversas provincias de la Nació treballavan en profit de l' art y de la ciencia en la soletat del claustre, ó en mitj de las feynas de llurs respectivas carreras ó professions.

Dos anys no feya que 'l Rey havia ocupat lo trono, quan per Real cédula de 7 Setembre de 1760 confirmá la obra de Fernando VI, ratificant l' establiment de la Junta de Comers de Barcelona, y en lo meteix any, á instancias del ja citat Virgili, erigí lo Colegi de medicina de la meteixa ciutat.

La ciencia de curar que prengué en aquella época un inmens vol, reb casi tota sa forsa de Catalunya. D. Joseph Masdevall es cridat pel Rey com á son metje de cambra, y comissionat després per venir á Catalunya á posar tot son valer al servey de la curació de las febras malignas que infestavan nostre pays, ahont obtingué tant assombrós éxit, ab l' us de la mixtura de son nom, que fou nomenat modern Hipócrates y comparat ab l' Angel de la Piscina en las «Efemérides de Roma.»

Mentres tant un altre home notabilíssim en la mateixa ciencia, se feya coneixer notablement en França é Inglaterra. D. Anton Gimbernat, fill de la vila de Cambrils, fou lo mes gran representant dels progressos d' aquella en la secció quirúrgica. De alumno del Colegi de Cádiz passá á catedrátich d' anatomía en lo naixent Colegi de Barcelona. Mes prompte, gracias á iniciativa del Rey, pogué desarrollar sa inteligencia en mes vast y autorisat palench. Passá á Paris y á Lóndres, assistint á la cátedra del célebre Hunter, y en ella obtingué 'l mes gran triunfo que pot conseguir ensemps lo dexeble y 'l home de la ciencia. Explicava aquell profesor lo sistema fins alashoras conegut pera operar l' hernia crural, quan després de haver terminat, manifestá nostre compatrici que si se li permitia exposaria un método particular seu pera fer aquella mateixa operació. Donada rahó d' ell acte seguit, ne quedá tant satisfet lo renomnat profesor, y tanta superioritat reconegué en lo nou procediment, que declará incontinent á tots los seus

Digitized by Google

dexebles allí reunits, que desde allavoras quedava adoptat lo sistema del catalá Gimbernat.

Producte de sas observacions foren las *Notas prácticas* sobre las operacions executadas á Lóndres en 1776 y 1777, que publicá junt ab altres importants treballs.

Al tornar á Madrid fou nomnat pera que junt ab D. Mariano Ribes formés lo Reglament pera la fundació del Colegi de San Cárlos que s' anava á instalar en la Córt, que aprobat per Cárlos ab decret de 1783, fou instalat en Octubre de 1787.

Al costat d' aqueixos, altres famosos homes de ciencia lluhiren en aquella época. Los metjes D. Francisco Salvá y Campillo, qu' obtingué dos premis de la Societat Médica de Paris y D. Andreu Piquer, autor d' unas *Institucions médicas* adoptadas per Barthez de Montpeller com á llibre de text y d' altres obras publicadas per son fill; D. Joseph Quer que formá 'l jardí botánich de Madrid y publicá una *Flcra española;* D. Miquel Barnades, autor d' uns *Principios de botánica,* D. Anton Palau y Verdera que 's distingí també en lo mateix ram de la ciencia, y D. Benet Bails, erudit escriptor y Director de Matemáticas en la Academia de San Fernando que publicá entre altres obras uns *Tratados de matemáticas* (1772) junt ab D. Geroni Capmany.

Per ajudar als esforsos d' aqueixos sabis lo Rey y son Govern emprenian ja desde 'l primer moment (1771) ab tota decisió la reforma de la ensenyansa que havia caygut en una complerta decadencia. Al efecte se crea á Barcelona una Academia de Matemáticas y á Madrid en 1776 lo Gabinete d' Historia natural; se protegeix als llibreters d' una manera may vista, arribant fins á relevarlos del servey de las armas. A proposta de Macanaz, y ab la adopció del ministre Campomanes, se planteja lo gran pensament de la creació en tota Espanya de las Societats Económicas d' amichs del pais, encarregantse sa formació per circular de 18 Novembre de 1774.

A tals benéficas disposicions respon lo pays ab enter entussiasme y naixen rápidament una munió d' Academias que son las que encar avuy en dia conservan lo sagrat depósit del saber. A Barcelona es allá ahont es mes notable 'l moviment, puig se fundan la Academia del Colegi de Notaris, la de Ciencias naturals, la de Medicina y cirurjía, y la de Jurisprudencia.

Digitized by Google

Y aqueixa revivalla produheix literats com Llampillas que ab son *Saghio apologético della letteratura spagnnola* defensa victoriosament á aquesta dels atachs dels italians Betinelli y Tiraboschi; Caresmar ab sa *Historia general dels Condes de Barcelona, Diccionari histórich* é *Historia dels árabes á Catalunya;* Finestres ab sa *Historia de Poblet;* lo Pare Josep Martí ab sas *Monografías eclesiásticas, Biblioteca Scriptorum Cataloniæ, Diccionari de termes bárbaros y antiquitats de la llengua catalana;* dercollant entre tots lo gran Campmany ab sas *Memorias históricas* en que revela á la Espanya la existencia de nostra nacionalitat, y ab las altras obras que influeixen tant poderosament en la renaxensa de las lletras.

Lo treball y la producció en tots sos rams se manifestan ben prompte en rápit creixement, y ofereixen als últims anys de la mort de Cárlos un espectácle altament satisfactori. Per tot arreu se vehuen alsar obras públicas y edificis importants, posats al servey de la industria y de las arts mecánicas qu' aumentan baix la superior direcció d' un catalá, D. Joan Pau Canals y Martí, baró de Vallroja, nomnat Director general de las fábricas y tints del regne. L' agricultura reb també un gran impuls, publicantse sobre ella treballs com la *Idea sobre la ley agraria*, que completada doná mes tart lloch al *Informe* del insigne Jovellanos; y 'l comers especialment de las Américas alcansa son mes alt grau de desenrotllament.

Catalunya, com es de suposar, figurá en tot axió en primera línea, y al devant d' ella va sa Junta de Comers que arribant ja al período mes robust de sa vida, se manifesta ab singulars y notables empresas. En 1772 comensa á sas expensas, baix los plans del arquitecte D. Joan Soler, lo magnífich edifici palau de la Llotja, digne de la gran importancia de la Junta, y mostra del avansament y del bon gust artistich que s' havia ja alcansat. Al qui avuy contempla tant bell edifici, y entenga 'l simbolisme d' aquella armonía de pedra, veurá en sas severas líneas y grandiosos detalls la imatje d' aquella época de prosperitat y de grandesa en que la Nació renaixia de las runas y destrossos de mes d' un segle de lluytas y de decadencia.

Aqueixa joya artística de Barcelona vegé prompte instalar en sas vastas dependencias los estudis de náutica y de

Digitized by Google

bellas arts que establí aquella sábia Corporació. Los primers impulsaren en gran manera l' aument de la marina catalana, que 's posá decididament allavoras al devant de las de las altres provincias espanyolas; las segonas, seguint las gloriosas tradicions pictóricas d' en Viladomat y dels germans Francisco y Manuel Tramulles. formaren lo planter d' ahont havia de surtir ufanosa la actual generació d' artistas; y aplegaren aquell estol de excelents grabadors que formá D. Pere Pascual Moles, en sa cátedra de Barcelona y 's dihuen Atmetller, Carmona, Selma, Muntaner, Esteve y tants altres com nos han llegat las mes prehuadas joyas del art del grabat, popularisant al mateix temps las obras mestres de la pintura.

Morí Cárlos III en 1788 llegant á son successor Cárlos IV lo Regne en un estat lo mes floreixent. Sabudas son de tots las causas que desde aquesta época iniciaren altra volta una decadencia notable en la Península. Lo favoritisime y l' inmoralitat, combinats ab lo desequilibri y la perturbació qu' ocasioná en lo mon intelectual la República francesa, precipitaren aquella decadencia, precursora de los terribles desastres ab que havia de naixer lo segle XIX. No obstant, durant los pochs anys que transcorregueren desde l' adveniment de Cárlos IV al trono fins á terminar la centuria homens de valer procuraren sostenir la bandera de la civilisació y del progrés, que alguns d' ells pogueren conservar enlayrada en mitj del cataclisme que senyalá lo cambi de dos períodos históricbs.

Entre ells seguiren las bonas tradicions de la medicina catalana los germans D. Francisco y D. Joseph Ignasi Santpons y Roca, lo primer dels quals havia sigut premiat á Paris en 1788, D. Ignasi Lacaba y Vila, cirugiá de cambra, catedrátich y director d' anatomía del Colegi de Madrid (nasqué en 1975 y morí en 1814) que publicá junt ab D. Jaume Bonells lo *Curso completo de anatomía del cuerpo humano*, obra calificada de superior á son temps, y D. Cárlos de Gimbernat que doná á llum molts opúsculs á l' estranger ahont permanesqué la major part de sa vida.

Lo sabi químich y filósof D. Francisco Carbonell y Bravo (n. 1768 m. 1837), primer catedrátich de química aplicada á las arts de la Junta de Comers, fou lo principal representant del avansament á que habian arribat las ciencias á Cata-

Digitized by Google

lunya, mentres los Dorca y Caballeria en l' Academia de Cervera, conreavan las lletras, y 'l originalissim Ali-Bey (Domingo Badia y Leblich) realisava aquell sorprenent viatje pels paissos mahometants de la conca del Mediterrá, deixantlo consignat en un llibre en que se manifestan los vastissims coneixements científichs que poseia.

Tot aqueix gran treball que durant casi cent anys s' havia anat lentament elaborant, semblá desaparexer entre mitj del terratremol que somogué tots los principis de la existencia política y social de la Nació al terminar lo segle. Mes passat aquell, y al comensarse lo nou renaxement que 's manifesta desde 'l segon ters del segle actual, aquell inmens depósit de materials tant pacientment com ab sabiduria acumulat, formá lo fonament indestructible, ab que la nova generació pogué edificar lo monument del progrés contemporani.

Al esmentar, per consegüent, la part que Catalunya prengué en lo moviment intelectual y civilisador de la passada centuria, podem enorgullirnos llegítimament al veure que aquella es la mes important entre las que á l' obra comuna aportaren las demés comarcas espanyolas, y constituehix altre títol d' honor que 's deu inscriure en lo llibre de nostra historia.

A. Auléstia y Pijoan.

Barcelona Janer 1875.

Digitized by Google

TROBA SINGULAR

Singular realment es la troba de un bronze, labrat en época bastant moderna, que acaba de efectuarse en una pedrera de Banyolas, y com sigan los monuments arqueológichs, naturalment enterrats en una formació un indici segur y exacte cronómetre pera acreditar lo temps en que sos elements se depositaren, de aquí que done importancia á est notable fet y crega del cas fer públicas las anómalas circunstancias que 'l rodejan.

Ans de tot cal descriure esta pessa arqueológica. Sa forma es octogonal, sa grandaria á poca diferencia la de un duro de plata, si bé que de major gruxa y son pes lo de una unsa catalana (33 grams). En son envers mostra en losanje las armas de Catalunya, una creu diputacional ó de brassos iguals, una X y una G de carácter gótich, esta última análoga á las que mostran algunas monedas ressélladas de Gerona; mentres que en lo revers porta un altre escut del Principat en adarga ab un punt en vuyt ó de fundició á son costat dret (1). Tals carácters semblan posar fora de dupte que est curiós objecte serví de unitat·ponderal á últims dels temps medis ó principis dels moderns, no tinguent per nosaltres altre significat las marcas que ostenta, que 'l que cal donar á las contrassenyas de contrast que manarian posarhi las autoritats ó corporacions oficials que en assumptos de mostassanía llavors intervindrian.

La data de la fabricació de est pes es, donchs, moderna. Vejám ara si ab ella correspon la de la formació del terreno en que sepultat va aparexer. Descubert fou en la pedrera de 'n Josep Roure (a) Pebrot, oberta en l' extrem occidental del carrer de Sant Esteva de la dita nostra vila, dessota de la capa superior de roca que constituhex lo terreno toscós calsinal (*tabacco*), que descrit tenim en las páginas de esta

(1) Est objecte monumental ha passat á ser propietat de D. Josep Gou de Gerona.

acreditada revista (1), quals principals carácters suscintament reproduhiré á fí de facilitar la comprensió de lo que exposar nos resta.

La roca principal que la constituhex y caracterisa es la toba calsinal ab abundantíssims restos de sers en tot idéntichs als de la flora y fauna actuals, alternant ab ella alguns banchs de argila rojenca, mes ó menos plástica, y de potencia generalment inferior. Observat l' órde de sobreposició en lo trench que oferex la citada pedrera y en altres, se mostra del següent modo:

I. Terra vegetal y subsol lleugerament argilós, en conjunt de potencia 0'50 c.
II. Primera capa de toba, vulgarment anomenada *tosca* 0'34 c.
III. Argila rogenca, bastant plástica, sens restos de sers organisats, en la qual aparegué horizontalment implantat lo pes que 'ns ocupa; 0'40·c.
IV. Segon estrato de toba, més compacta y dura que la anterior, comunament dita *roca viva;* potencia 2 m. 40 c.
V. Segon banch de argila, 0'24 c.
VI. Tercer banch de toba de profunditat variable, alcansant en alguns puns fins á 30 m.
VII. Argila molt plástica, en la qual se detenen las filtracions que han atravessat los estratos superiors.

Tras de estos elements geológichs venen los de la época quaternaria y allí ahont estos faltan, los del período anterior, lo que caracterisa á la nostra formació toscosa de essencialment postdiluviana; observantse que per tot arreu conservan sos materials quasi la matexa horizontalitat que adquiriren al depositarse; presentantse en alguns punts fesos los estratos de dalt á bax á causa de las grans y repetidas trepidacions aquí experimentadas per rahó de ser esta comarca afrontadissa á la regió volcánica de Olot, algunas de quals oscilacions constan de auténtichs documents históricha.

De lo exposat deu verament concloure's que 'l terreno descrit es essencialment modern, tant que las causas que l' ocasionaren continuan obrant ab tota activitat en los nostres dias; més no cal imaginar per axó siga tan fresch fins

(1) Any 1871, pág. 237 y següents.

Digitized by Google

al punt de poderli senyalar sincronisme ab período algun históricb, ans pel contrari, repetits datos venen á confirmar que la formació toscosa de Banyolas havía energit del seno de las ayguas en época remotíssima.

Axó atés, com pot explicarse que entre sas capas, per mes que sigan las ménos antiguas haja vingut á sorprende'ns la aparició de un bronze labrat tot lo més tres ó quatre cents anys enrera? Si 'l terreno 's presentás remogut, fesos ó dislocats los estratos que 'l constituhexen, ó de altra manera se pogués senyalar, sisquera remotament, que sos materials havian perdut la disposició originaria que 'ls es propia, llavors fácilment se trobaria solució á est problema. Emperó tals circunstancias no han pogut precisarse y tot indica que ex curiós pes quedá naturalment enterrat en lo lloch ahont acaba de aparéxer, no quedantnos ni 'l recurs de admétrer la possibilitat de ferlo arrivar entre 'ls estratos rocósos passant per algun dels fenents que á respectable distancia de la pedrera exîstexen, tota vegada que sa propia gravedat l' hauria obligat á recórrer y baxar en sentit vertical fins á lo fons del trench; mentres que si se admetia la possibilitat de un desviament lateral, necessari fora concedir la simultánea entrada en aquell lloch de terras y altres materials, que no poch contrastaria la simple vista, atesa la gran homogenehitat ab que se 'ns presenta la argila en que implantat estava 'l descrit monument.

Encara que totas estas consideracions induhescan á admétrer la preexîstencia de tan curiós objecte á la formació de la capa de roca, que bax tota apariencia de realitat, naturalment lo cubria, no me atrevesch á dexar sentat definitivament que pogués formarse tàl banch de toba en tant curt período de temps, trobantse ja en sech est terreno per la sola acció de las filtracions subterránea, única causa que podia determinarla, per més que tingám lo precedent de estarse depositant á la nostra vista una idéntica sedimentació en los punts inmediats al estany, que va interposantse entre la terra turbosa superficial y las capas subjacents.

No dexaria de afavorir esta hipótesis la circunstancia de presentarse margosa ó de aspecte cendrós la terra vegetal que cubrex lo territori ahont se feu est curiós descubriment molt análoga á la dels camps que han sufert inundacions del estany actual; la particularitat de no oferir la *tosca* so-

Digitized by Google

mera la compacticitat de la *roca viva,* ans al revers esser més terrosa y vana, ménos coherent y esfullable; lo mostrarse semi-endurida per filtracions incrustants la part superior del banch de argila que contenia 'l pes en qüestió, lo que no se observa en los estratos argilósos inferiors y per últim lo faltar en alguns punts de esta formació, ó presentarse sols rudimentaria, la capa de *tosca,* lo que demostra que son orígen no es degut á una causa general, com la que determiná los estratos inferiors.

Axó no obstant, aventurat sería al present intentar la resolució definitiva de est problema geológich. Preferible es dexarlo en suspens y esperar á que nous descubriments nos faciliten lo conexement de est enigma.

PERE ALSÍUS.

Banyolas, 31 Janer de 1875.

Digitized by Google

DOCUMENTS CURIOSOS

Sr. Director de LA RENAXENSA.

Molt senyor meu: De un curiós llibre manuscrit que conservo, en que hi ha diferents noticias referents al antich General de Barcelona, extracto los següents trossos, que podrá V. servirse publicar en sa benvolguda RENAXENSA si creu que puga serlos grat á sos apreciables suscriptors.

PRIMER.

Dias feriats en la Real Audiencia y casa de la Diputació (1).

JANER.

La circuncisió.
La adoració dels tres reys.
Sanct anthoni.
Sanct Sabestiá.
Sanct Vicens.
La conversió de Sanct pau.

FFEBRER.

La purifficació de nostra dona.
Sancta Eularia.
Sanct Macia.

MARS.

Sanct Geroni.
La anunciació de nostra dona.

ABRIL.

Sanct ambros.
Sanct Georgi.
Sanct March.

MAITG.

Sanct Felip é Sanct Jaume.
La Inuenció de Sancta creu.
Sanct Miquel.
Sanct yuo.

(1) He conservat en esta copia la mateixa ortografía del original.

Digitized by Google

JUNY.

Sanct Bernabé.
Sanct Joan batista.
Sanct pere é Sanct pau.

JULIOL.

Sancta Elizabet.
Sancta Margarida.
Sancta Majdalena.
Sanct Jaume é sanct uugat.
Sancta Anna.

AGOST.

Los ligams de sanct pe.
Sanct Domingo.
Sanct Just.
Sanc lorenc.
La assumpció de nostra dona.
Sanct barthomeu.
Sanct agustí.
Sanct Joan degollaci.

SETEMBRE.

La natiuitat de nostra dona.
La exaltació de la creu.
Sanct mateu.
Sancta tecla.
Sanct Miquel.
Sanct Geromni.

OCTUBRE.

Sanct francesch.
Sanct luch.
Sanct Simon é judes.

NOHEMBRE.

Tots los Sancts.
La conmemoració dels deffunts.
Sanct Sener.
La edifficació de la Seu (dia 18).
Sancta Catherina.
Sanct andreu.

Digitized by Google

DEZEMBRE.

Sanct Nicolau.
La concepció de nostra dona.
Sancta Lucia.
Sanct thomás.
La natiuitat de Jesucrist.
Sanct Steue.
Sanct Joan.
Los Innocents.

E los diumenges e festes de pasca e les altres festes que serán manades colre per la Sancta mare sglesia en les parts aon se trobará la real audiencia.

SEGON.

Los salaris que los deputats locals posats en los caps de les vegueries del present principat de Catalunya reben quiscun any es lo següent.

Perpinya á rahó de	40	florins.
Leyda	30	»
Gerona.	20	»
Tarragona.	20	»
Tortosa.	30	»
Vich.	15	»
Manresa..	10	»
Baleguer.	12	»
Seu de Urgell.. . . .	12	»
Ceruera..	12	»
Tarraga..	15	»
Vilafranca de Penedes.	20	»
Berga y Bagá.. . . .	10	»
Puigcerda:.	20	»
Vilafranca de Conflent.	15	»
Castelló dempuries. .	10	»
Camprodó.	10	»
Tremp y Pallars.. . .	10	»
Castellbó.	10	»
Monblanch.	20	»
Valldaran.	10	»

Digitized by Google

Tercer.

Salaris dels guardas que guardaba no isque de Barcelona cosa alguna sens bolla.

Lo guarda del portal nou.	8	lliura	15	sous.
Lo guarda del portal de Sanct anthoni.	8	»	15	»
Lo del Portal de Sanct Daniel. . . .	3	»	6	»
Lo dels orbs alias del Angel.	2	»	8	»
Lo del de Jonqueres..	3	»	6	»
Lo del dels Tellers.	2	»		
Lo del de la Tarasana.	1	»		

Cuart.

Fragment del pregó en que se imposaban los drets dits de la bolla de plom y segell de la cera de la ciutat y vegueria de Barcelona, que dona á coneixer los noms de algunas de las robas que en la dita época se fabricaban.

Are hoiats per manament del honorable, etc. que algun corredor de peylla, ne de orella, ó algun altre no gos vendre ni encantar ne liurar drap ó draps, ocadms, fustanis, sargils, sargues, stamenyes, migeslanes, drapa, saya drelanda, xamellots de rèuis, barrues ne altres coses qui sien tengudes pagar bolla de plom ne de cera per los compradors, etc. etc.»

Quint.

Carta dirigida per lo emperador Carlos 1.r de Espanya 5.t de Alemanya.

«A los Reverendos magníficos y amados nuestros los diputados del general del nuestro principado de Cataluña.»

Rebuda á XXVIJ de Maig de M. D. XX. VIJ.

El Rey.

Dipputados á nuestro Señor ha plazido alumbrar á la Serenísima emperatriz nuestra muy cara y muy amada muger con un fijo que parió á los XXJ del presente, la cual ahunque en verdad ha passado harto trabaio queda ya loores á dios muy buena, plazera á la divina bondad que deste fruto que ha sydo seruido de darnos sustederá mucho seruicio suyo y stablecimiento de beneffico público y re-

Digitized by Google

poso de nuestros Reynos y Señorios avisamos vos dello para vuestro contentamiento y paraque deys gracias á nuestro Señor por tanto benefficio. Datj en Valladolid á XXIJ de Mayo de quingentos veinte y siete.

Yo el Rey.

S. S.

TEODORO CREUS.

Vilanova y Geltrú 25 de Desembre de 1874.

Digitized by Google

CARETAS Y DISFRESSAS

SONATA CARNAVALESCA

L' últim dia de Carnestoltas del any present, á la hora solemne en que la farsa asquerosa va á enfonzarse en lo fang del carrer, en que rendit pe l's vapors del ví cau á terra l' mascarot qu' ha begut massa en la taberna, en que l's infelissos qu' han passat la santa nit dislocantse ab las contorsions del can-can surten en direcció al Hospital ó á la caixa d' empréstits, llavoras, donchs, anaren á seure al marjepeu d' un mal fonditxo d' un dels carrerons del barri de Santa Madrona un home y una dona, endormiscats l's dos, pálits, desencaxats y desballestats, espressant en sas fesomías, l' home una gran fatiga y la dona la tristesa mes anguniosa.

Estona feya qu' estavan recolzadas aquellas duas sombras cadascuna contra un cantell del portal, cuant passá pe l' silenciós carreró un conegut meu, novelista sense editor ni cuartos, que dedica sos grans ratos vagarius á la observació de las miserias socials, mes visibles de nit que no de dia.

S' deturá, donchs, devant de las máscaras, las contemplá una estona y aixís que anava á dirigírlashi la paraula, esclamá l' home ab veu irónica y serena.

—¿Qué busca per' quí l' senyó mitja-cerilla?

—Un lloch hont sopar y algú que vulga acompanyarme, —respongué en Joan Llongueras, l' novelista inédit.

—Donchs aquí ha trovat totas duas cosas,—replicá l' home del portal.—¡Ala, minyona! — afegí al altre sér que l' acompanyava,—entrém á sopar, que l' senyó paga.

Entraren tots tres en la taberna y varen entaularse. Mentres s' atipavan los convidats, los examinava detingudament mon conegut. Encare que cuberts de grotescos pallingos y enmascarats de cara, s' endevinava bé qu' aquells

Digitized by Google

mascarots devian haber sigut algun temps lo que se n' diu *personas d' educació*. Podia fins assegurarse que la dona conservava encare restos de distinció y bellesa.

Tantost acabaren, l's hi portá ayguardent l' mosso que l's servia; l' home no va tastarne, peró en cambi tant va béuren la dona que no trigá gayre en caure estesa sota la greixosa taula.

—Fa tres dias que no pot eixirse d' un estat tant deplorable,—digué l' home mirant ab certa llástima á la infelís borratxa.—Surtim un xich, afegí dirigintse á Joan; y fent brasset ab ell se l' emportá cap á fora.

Los dos passejadors nocturns allavors comensaren á caminar.

Una lluna sepulcral il-luminava ab claror verdosa l's fangosos carrers y plassas per hont tranzitavan. De vegadas deturava son pas alguna qu' altre sombra per dirloshi á cau-d' orella paraulas dolorosament vergonyosas; los llums de gas, á gran distancia uns d' altres, cremavan ab flama trémula y groguenca, com l's ciris d' un enterro de fantasmas. Cuartels y convents que semblavan presons; casas altas y rónegas ab aspecte de mortallas plenas de furats; gatzems y fábricas de parets fumadas ab finestras que s' maestenian semblantas á ninxos gegantins; iglesias de murs humits y corcats, frets com la gelada xixirella de la nit, eran las vistas únicas que s' oferian á l's dos rondallers. No l's hi arrivavan altres sorolls que l' de l's violins que s' rascavan en los burdells de ball, l' remor sópit de l's cotxes que rodolavan pe' l' fang y l's crits que llensavan los mascarots que s' entornavan de las *tascas*.

—No m' agradan pas aquestos dias de Carnestoltas,—comensá per dir en Joan.—Tú, qu' ets blanch, t' has pintat de negre....

—Y en cambi, durant lo demés del any, moltas (vuy dir molts) que son negres s' pintan de blanch. Tu mateix, que ben de lluny s' veu qu' ets un titella tronat, acavas de disfressarte de rich, convidant á gent que ni tan sols coneixes. Aixó passa molt frecuentment peró baix formas menos benéficas per la gent famolenca. En l' mon no hi ha res mes comú que veure l's cobarts estarrufarse d' arriscats, y á l's desvergonyits tornarse vermells al sentir una paraulada.

Digitized by Google

—Peró si tot aixó tothom ho sab, si es sapigut fins á embafar y....

—No permeto que s' interrompi al orador,—rondiná un xich engrunyat l' home de la cara enmascarada.—Sí, tot lo del mon es una disfressa; las conveniencias socials son altre cosa qu' un fingiment? ¿Hi ha careta mes rica en espressions que l' pamet d' una polla? ¿No t' ha sucsehit enamorarte d' una dona hermosa y ben vestida, de lo cual deduhías per rutina qu' era honrada, sent aixís qu' enmagatzemava en son interior mes ignominias que cap defensor de las penas infamants puga imaginarse? ¿No t' ha sucsehit al veure l' dojo y esplendidesa d' un títol, péndrel per un home desinteressat y generós, sent aixís que dintre casa no dona menjá á l's criats y disputa ab lo seu gendre qui ha de pagar l's bossinets d' espelma de l's fanals del cotxe? L' mon es molt trist y com més se viu més odiós va fentse á tota persona que crega en la virtut, en l' amistat, en l' amor....

—¿Y t' semblan apropósit aquestos moments de Carnestoltas per venirme á predicar com un missionista ó una característica de comedia clássica?—diguéli l' novelista.

—Ets un pobr' home,—li respongué son acompanyant.—Oume, escóltam y aténtme; t' ho exigeixo á fí de que no t' passi com á tants que s' figuran que l' Carnestoltas es per divertirse... y es no més que per plorar. Fer de la alegria una sensació imposada, es una cosa tan bestia que no hi ha més gran absurd. L' home hauria de fugirne sempre d' aquestos períodos de febre nerviosa que sufreix la Humanitat. Jo, que só poch ó molt metje, t' diré que derrera la activitat es lley que vinga l' repós; que després de la fam vé la sacietat; que després del desitx ve l' fástich; que després del *Ay si! ay si!* vé l' *Ay no! ay no!* Te diré que després de la disbauixa s' fa necessaria la dieta; que la cullera del pressupost se converteix aviat en platet d' almoyna; que la alegría es la primera part del dolor. Recorda cuant d' aburriment te costa una hora de gotj; recorda que li passa á ton sistema nerviós després d' un ecsés de tiberi. L' ball estenuha; los plahers sensuals tòrnan tísichs á l's qui corran derrera d' ells. L' Carnestoltas origina tuberculossis, gastaments, anemias, neurossis y Dèu sab que més! Los sospirs llansats produhent mals que deixan resquicias, y en

Digitized by Google

fí, si no hi hagués Carnestoltas... no hi haurian hospicis.

—¿Y cóm, donchs, m' esplicas que corri tothom derrera l' gotj?

—Perque l's homes viuhen d' enganyarse y l's hi agrada víuren. ¿No es una aberració trovar digna d' aplauso la deshonra d' una pobre minyòna? ¿No ho es també l' mirar com una felicitat suprema tenir molts diners per gastar? Me sembla que estaria molt mes conforme ab la moral de la Humanitat esperimentar un gust en respectar fins al estrem una dona no mes perque ho és, y que sería més decorós considerar al pobre honrat qu' al estafa ab ventura. Peró aixís ningú hi pensa.

—¿Sabs que t' trovo bastant ridícul ab aquestas declamacions?—esclamá en Joan.

—Desprecio lo teu parer,—afegí l' home ab imperturbable calma.—Tu perteneixes á la generació de l's mosquits. ¡Ditxòsa edat y ditxòsos sigles aquells que lluhirán Dèu sab cuant! Los jóves apendrán de ser homes y las pollas procurarán ser bonas esposas y bonas mares. L' can-can haurá desaparegut de la terra; l's sastres estrangers caurán defallits de fam, y las modistas serán unas senzillas costureras que farán no mes lo que no puga ferse á casa. Cuant se parli de Federació ningú s' pensará que van á robarli la capa, y cuant se parli de la Monarquía....... Los obrers sabrán tots de llegir, escriure y comptar y donarán á las máquinas lo cárrech de las operacions fatigòsas. Los qui surtin de las Universitats sabrán lo qu' es *un dret* l's qui sigan metges y qui era *Hipócrates* si son advocats. Los richs sabrán qu' hi han pobres qu' en no tenint pá la fam l's mata; y l's pobres sabrán qu' hi han richs que no son felissos, ab tot y serho inmensament. Llavoras ningú s' disfressará. L' potentat no deixará al seixanta per cent per tenir palco y cotxe; l' estudiant anirá á classe sense guants, y el tipo del militar existirá no més qu' en temps de guerra. L's sombreros serán penyòra de l's homes, las requincallas de las donas. Los aprenents de sabi que viuhen are, llavoras serán deixèbles, y l's escéptichs del saber que pululan en nostres dias serán l's successors de l's actuals micos. Ningú s' casará sense amor; no s' pescarán dots; no s' armarán disputas en las familias; l's *vuecencias* haurán perdut tot son prestigi; ja res de farsa, tot real y veritable!

Digitized by Google

—Vetj qu' ets molt apassionat,—respongué en Joan—y un xich utópich; ¿per qué tantas queixas infundadas? ¿A qué vé tant renegar de l's nostres consemblants? Ab tu no pot enrahonarshi; ets un missántrop. L' teu pessimisme m' ofen y fins me dol l' haberte escoltat tant rato.

—¡Oh abonat á l's Bufos!—esclamá l' home.—¡Oh ser hermafrodita! ¡Oh tránsfugo del género masculí! que bé representas la societat d' hont procedeixes! ¡També tu perteneixes á aquesta rassa de corchs! També tu ets de l's que s' amohinan pe l's vestits, corbatas, colls alts, anells, cadenas y plòmas al volet. També ets tu de l's que tenen ideas elevadas un cop muntats á caball; de l's que revelan son geni en la elecció de las corbatas; de l's que demostran son valor ensenyant una nou-del-coll escollarada que fa esgarrifansas de fret; fumant uns puros que marejan, ballant uns valsos que derriban, portant uns calsats que produheixen úlceras gangrenòsas. Tu ets també del grupo de *D. Agapito Cabriolas y Bizcoechea.*

—No puch permétre que continuhis....

—¡Calla!... y ab tot ets encare pitjor qu' una doneta. Cuant t' enamorares d' aqueixa garseta que t' está enganyant, y que té sis anys menos tú ¿t' imaginavas que no devia haver tingut més promesos que promesas y tractes havias tingut tú y aixó que no ets cap exemple de virtuts? ¿Podías figurarte may que t' aventatjava en robustesa, suposat qu' ella balla tretze balls seguits inclusa la galop, sense cansarse, y que tu no n' resisteixes ni la meytat perque ja l's ulls de poll te fiblan? ¿Has pensat tant com ella en lo que cadascú de vosaltres portará á l' hora del casament? ¿Tindrás may l' cor tan dur que t' alabis de no tenir hònra, com ho fan aquestos oprobis que 't diuhen *adéu hermós*? ¿Te deixarias vendre may ab la sang freda ab que s' deixan comprar ellas? ¿Quín home, díguesme, s' despendrá may tant coratjosament de sa honra com se n' despren una cualsevol?

—Pero considera....

—No m' distregas. Tots aném disfressats fins en la figura. Entra en un teatro, en una iglesia, en un café; dona un parell de voltas per un passetj y observarás que cada fesomía te recorda la d' un altre persona ó sér. Aixís es que veurás molts semblants de *madonas*, bocetos de malalts cró-

Digitized by Google

nichs, retaules bizantins, caps de toro, frònts d' hotentot, tipos de Rubens, reducciòns de gegant de professó, retratos de Feliph II, fesomías de Celestinas, rialletas de serpents, perfils de gos, órbitas de botj, nassos á lo Quevedo, caras de lluna, Napoleons primers, visatges á lo Teniers, rostres d' ángels barrochs, muecas de sátir, mandíbulas de tiburó, galtas apergaminadas, trajos *Quijotescos*, ventres á tall de Sancho Panza, miradas de guineu, barbas de frare, fatxas mefistofélicas, clepsas d' esqueleto, bocas mesalinescas ; ausencia cumplerta de rostres nobles y majestuòsos.

¡Ja ho veus cuánta de disfressa!

—Aquestas disfressas, poden, com dius tu, ser físicas, peró no morals.....

—També n' hi han. Trovarás ánimas heróicas disputant son aliment d' escombrería á l's gossos errants, y cors corromputs baix l' pit nevat y sedós d' una cortesana. Veurás manifestarse l' geni sota l' cráneo dur d' un obrer, y l' idiotisme apuntar sas orellas derrera las ulleras d' or d' un académich. Descubrirás l' usurer sota l' manto del president d' una societat de beneficencia, y al protector del desvalgut en alguna rónega lloriguera. Ja veus, donchs, com la moral no sempre s' trova hont aparenta.

Peró estich que no puch dir fava; vuy descansar una estona.

—Altre tant te dich; encare que bé podria exigirte jo are que tinguèssis la paciencia d' escoltarme per tant de temps com has estat enrahonant tú tot sol. Y ¿sabs que lo qu' aquesta nit acabas de dirme dona á comprendre que tens rebuts alguns agravis de l's homes?

—¿Yo?.... Malament poden agraviarme, suposat que no visch entr' ells: lo únich que m' sab greu es que mas paraulas no l's agradan.

—¿Qui ets, donchs.

—Actualment m' diuhen l' *Realisme*; avants m' coneixían per la *Veritat*.

—T' nombro desd' are la meva musa. Pero, aquella qu' anava ab tú ¿era una dona com las altres?

—Tampoch. Era la *Rahó* qu' are va molt á las foscas. En fí, aquí t' deixo. Aviat surtirá l' sol y la *Veritat* no pot surtir á la llum del dia.

Digitized by Google

—Adèu y consérvathi.

Cambiaren una encaxada de ma y se separaren desseguida.

Cuand la máscara misteriosa arrivá á la taberna del barri de Santa Madrona, trová á la *Rahó* que no la havia recobrada encare.

A. Opisso.

(Traduhit del castellá per A. M.)

Digitized by Google

COSAS DEL COR

Si vols cants, jo tinch mos versos:
si vols llum, tinch tendre amor;
si vols flors tinch esperansas,
y si espumas, tinch recorts;
recorts de follas promesas
qu' espuma han sigut tant sóls;
recorts de paraulas, nina,
que com l' espuma s' han fòs.
Canteu, canteu, donchs, mos versos;
mon tendre amor, alsa 'l vol;
esperansas, escapeuse;
brolleu, puríssims recorts;
busqueu tots á una estimada,
la dels negres ulls de foch,
y afalaguéula á tothora
ab claró, aroma y cansons
qu' axís desdenyará sempre
lo cantar dels rossinyols,
la llum dels astres més dolsos,
de son bell jardí las flors
y tot lo que meu no sia
perque ab mi ja 'n tindrá prou:
ab mí que tinchs cantars tendres
y llum gaya y bellas flors
mès que 'ls aucells qu' ella escolta
mès que la lluna y el sol,
mès que 'l jardí qu' ella cúida,
mès que tòt; sí, mès que tót!
¡oh! canteu, canteu, depressa
versos, llum, aroma y flors
que potsè 'm despertaria...
¡y 's fondria tot llavors!

FELIP DE SALETA.

Digitized by Google

A MA AYMÍA

Cuan te miro, aymada meva,
lo mèu cor se desfá en flamas
de tendre amor que 'm consumen
com volcá qu' ardent m' abrasa.
Los teus ulls, lluents estrellas,
com el nort son de ma calma
que si 'm miran piadosos
aconhortan ma trista ánima.
S' esbadallan en tos llabis
clavellets d' encesa grana;
un enfilaray de perlas
s' amaga derrera eix cálzer,
vestidas ab tos sonrisos,
ab ton alé perfumadas:
Niu d' amors, viola argentina
que 'ls cors amants ubriaca:
benhaurat será 'l donzell
que respirará ta flayre.
Tos cabells el sol enveja
y 'l ventitjol afalaga,
esbullant tas trenas d' or
per demunt de tas espatllas:
rossegantne blanca vesta
en palau d' amors sultana
á ton pas l' ayre n' encisas
y escampa al tèu vol tas gracias.
Sonrient desparas flechas
de tos ulls que punxan l' ánima
no escoltant los ¡ays planyívols!...
del pobre donzell que t' ayma.
Com al bon temps falaguera
en ton jardí ajogassada
no 's gosan mirar las rosas
la vermelló de tas galtas;
las rosas y llirs qu' arrencas
teixintne hermosas garlandas
qu' environantne 'l tèu front
te fan reyna de Zagalas.
¡Oh nina que 'l cor encisas!
¡oh reyna que en los cors manas,
qui poguès obrí 'l sèu cor
á la llum de ta mirada!...

Digitized by Google

Mes ¡ay! placévols ensomnis
de la nit, qu' al trench de l' auba
pels espays inmensos fugen
y allunya la tramontana;
pobres esparsas del cor
no diguèu á la tirana,
reyna d' amors, que sospira
que mor d' amor 'l qui l' ayma!...

Vich, Mars del any 1872.

PERE GÜELL Y FORMENT.

Digitized by Google

BIBLIOGRAFÍA

JOCHS FLORALS DE LA LLENGUA CATALANA. (Any 1874)—Premis extraordinaris: *Copa de plata oferta per lo Consistori*: AL SEGLE; *de D. Isidro Reventós.—Ploma de Plata oferta per la Excma. Diputació provincial de Gerona*: INDEPENDENCIA; de *D. Isidro Reventós.*—DISCURS DE GRACIAS, de *D. Pere Nanot-Renart.*

Empresa ardida devant la qual molts poetas de primera forsa recularian espantats, es cantarne en una oda 'l segle en que vivim. Ferho desde una regió serena y dominadora fins al dàrrers límits de tant ample perspectiva y al mateix temps lliure del embat de ideas y passions que es lo signo característich del segle XIX, significa sentirse ab vigor poétich suficient pera empendre obras dignas de inmortalisar una literatura.

Cantarse poden los segles que foren, sobre 'ls quals l' historia n' ha formulat la síntessis; empero imposarse la tasca de ferho ab l' actual, equival á pendre part en la ardorosa lluyta y escriure d' ella sobre 'l mateix camp de batalla, ab la mà trémula per las emocions, l' imaginació alterada é insegur lo pols.

No sabem si tals obstacles, apareixerian al Sr. Reventós avants d' escriure sa composició «*Al Segle*» distingida ab un premi extraordinari. Sia com se vulla, feta está l' obra, publicada en lo volum y en sa consecuencia sotsmesa al fallo de la crítica.

La primera impresió que deixa sa lectura es la parcialitat del poeta, llansantne 'l llamp de sas imprecacions contra un segle que 's mou y lluyta, perque la lluyta y 'l moviment son la vida, que mostra grans contradiccions, perque com tots los segles, y potser mes que 'ls altres, tè grans aspiracions y 's topa ab grans obstacles que á son camí s' aixecan, obstacles que convertits en forsa de resistencia se sobreposan á voltas á la forsa de impulsió, obstacles que abatre poden als cors petits y als ánims apocats; empero que encoratjan y engrandeixen als animosos soldats del progrés, segurs de la victoria.

Lo poeta se sent marejat devant de la tremenda lluyta: en ella mostra 'l cansanci de la desanimació, los desitjos de repós y casi d' inmovilitat: no comprenent que las ideas com la llum brollan del xoch, percibeix lo terratrémol y la llum no ovira: lo bruit del segle l' aturrolla, y es per aixó que en sa composició, plena de brillejants

Digitized by Google

imatjes y de pensaments felissos, no canta 'l segle en que viu, y no 'l canta perque no 'l compren.

¡Pobre segle si las migradas aspiracions del poeta deguéssen cumplirse! Pobre segle, si ensimismat en que «no ha de torbar la dictada armonía d' astres y espays» no 's cuydés de perfeccionar la materia, de guarnirse lo que 'l poeta irónicament ne diu «sa presó» y d' elevar l' esperit del home, destruhint lo fanatisme qu' esclau y embrutit un temps lo tingué, pera darli la fé per aspiració mes la rahó per guia!

No seria llavors lo segle á qui 's déuhen en ciencias mecánicas assombrosos invents, en ciencias físicas descubriments portentosos, en ciencias morals y políticas la dignificació del home y la sustitució de la antiga ceguera religiosa,—causa inmediata en contraposició sèva del vuyt y fret escepticisme de darrers del últim segle,—per quelcom mes digne, mes elevat y mes humanitari: no seria llavors lo segle á qui 's déu en arts y en literatura un desarrollo que may havian alcansat, infiltrantse en totas las esferas de la vida y penetrant en totas las capas socials: no seria lo segle que mes ha estudiat y apreciat las grandesas y l' historia en totas sas manifestacions dels segles que 'l precediren, com si aixís volgués á un temps justificar sa propia grandesa y honrar dignament l' oblidada memoria de sos antepassats!

Totas aquestas manifestacions que llargament podrian enumerarse si l' índole de una lleugera ressenya crítica ha permetés, per res las té en comte lo poeta, que, fixos los ulls en la lluyta sens trevas entre las aspiracions de avens que may cedeixen y la resistencia desesperada dels interessos antichs—preocupacions, privilegis y tiranias—per aquestos s' interessa, al costat d' ells se troba, y no véu desde la pendent de la derrota, las gloriosas fitas que en lo tros de camp conquistat aixecan los victoriosos exércits del progrès y de la llum.

No allargarém mes aquestas consideracions sobre 'l fondo de la composició del Sr. Reventós, y ocupantnos per últim de la forma, farém notar que nostre amich, dotat de envejables facultats poéticas, no ha sabut sortejar los esculls que antany l' hi senyalavam al ocuparnos de sa bellíssima composició «*La Jove Catalunya.*»

Si mal no recordám, llavors l' hi deyam que son modo de fer en lo qual pagava massa tribut al rebuscament en la frase y en la construcció sintáxica, era molt ocasionat al amanerament: avuy tenim de dóldre 'ns de que no haja sabut despendre 's de una preocupació qu' en certs passatjes de l' oda enfarfega la brillantor de las imatjes de qu' está sembrada.

En cambi l' obra mostra un desarrollo cuydadosamente portat: la pintura del segle personificat en una imatje plástica, va seguida de sas diversas manifestacions pera desprès escoltarne la veu del poeta, qu' en las darreras estrofas dona vida á son sentiment subjectiu, en un sentit qne no aprobám, empero que demostra vigor y forsa lírica.

Digitized by Google

Ab un tó menos campanut, ab una tecnología menos rebuscada, ab las degudas transicions que son en tota obra poética lo que 'l rellèu en la pintura, los pensaments de gran forsa que brollan sovint de la imaginació del Sr. Reventós tindrian doble válua, per quan, destacantse, brillarian doblement.

***

Aplicació pot ferse aixís mateix de lo que acabám de dir á la composició «*Independencia*» original també del Sr. Reventós.

Escrita en estramps, no sempre tenen aquella fluidesa y aquella armonía ab que los mestres en lo difícil art de la metrificació, saben conpensarne la falta de rima.

Ja en lo comens de la obra s' hi llegeixen versos com aquest:

«.....recolzantvos
«en los ferrenys pesants enginys de guerra»

y de molt difusos pecariam, si deguessem transcriure los que com l' anterior, venen á constituhir lo que en castellá s' anomena «*trabalenguas.*»

Mes aquest defecte de forma seria poca cosa, si la composició «*Independencia*» deixatada en excés, no pecás també per una monotonia d' expresió, que arriba á ferne pesada sa lectura.

Lo tó vigorós ab que comensa, no admet ja mes elevació posible, y donada la forma mitj descriptiva, mitj lírica que constantment l' autor emplea, ó es precis escursar de molt la composició, ó la monotonía es inherent de l' obra.

D' altre modo millor de lo que llueixen lluhirian pensaments tant vius y brillejants, com los que un deute de imparcialitat, nos obliga á transcriure:

Parlant de l' heroica Perelada, diu lo poeta:

«.....¡Qu' es la fumosa
mánega flamejant que al lluny s' enlayra?
Perelada que crema!! Un munt de ruines
la vila s' es tornat! Francesos, totes
totes les viles, ans que dirse esclaves
sota 'l vostre penó, tornades cendres,
en los braços del vent se dirán lliures.»

Referintse á Gerona, exclama:

«No venceréu als Geronins; la gloria
tota será per ells: per ells que 'us tenen
com serp caragolada en llurs muralles
sens que una pedra haguéu pogut somoure.

Digitized by Google

Lo Sr. Reventós en totas las composicions qu' en los Jochs Florals l' hi han estat premiadas demostra envejables facultats: inspiració qu' es la primera y principal; novetat y vigor en los pensaments, acert en lo desarrollo de sas obras, y per lo tant es molt de doldre que no 's decidesca á rompre resoltament ab un modo de fer que destrueix en gran part l' efecte de las bonas qualitats intrínsecas de sas composicions. Pense que lo enrevessat, per mes que algunas voltas semble nu signo característich de la llengua catalana, detura sempre lo dojo de la inspiració que ha de ser suau dintre de la fermesa y fluit dintre de la intensitat. Busque la unió íntima y delicada del bon fons ab la bona forma y possehirá lo secret del art.

***

Aribám á la fi de nostra tasca, ab lo discurs de gracias del senyor Nanot Renart, en lo qual sembla que tractan de agitarse qüestions que deurian veure 's desterradas del lloch que 'ls Jochs Florals ocupan. Parla lo Sr. Nanot dels enemichs de la Institució, dividintlos en escéptichs y arrepentits. No criticarém lo bon zel de nostre amich; empero després de setze anys de vida, déu serne ja la Institució prou robusta pera no cuydarse de sos enemichs, y si després de tant de temps no 'n fos, si 'l raquitisme sigués lo signo fatal de sa adolescencia ¿perque esmentar als escéptichs mes que pera donarlos la rahó? ¿per qué llavors parlarne dels arrepentits?

De moda ha passat ja lo de forjarse enemichs á cada pas, donant eixida á recels que al fi no tenen res mes que de ridículs. ¿Hi ha ningú avuy per avuy que no sápiga ahont van á parar los Jochs Florals? Y si algú aparenta duptarne ó de mala fé se 'n ocupa, hi ha mes que deixarli fer sa via, obrintne pera la institució la que l' hi es deguda?

Quant lo Sr. Nanot assegura després que tendim á enaltir lo carácter de la nostra terra, conservantne sas creencias, sa llengua y sas costums, está molt en lo just, mes nosaltres que no 'ns considerám entre 'l nombre dels *arrepentits* y menos entre 'ls dels *escépticks*: nosaltres que aceptám en gran part la tendencia atribuida pèl Sr. Nanot á l' institució dels Jochs Florals, no veyém en part alguna als *arrepentits* que casi 'ns senyala ab lo dit: veyém si als *disgustats*, y 'ls veyém allunyantse condolits de la institució, precisament perque de sa tendencia se l' allunya.

Y se l' allunya de sa tendencia, en quant los Jochs Florals que pera ser alguna cosa deurian tendir á la popularisació de la llengua catalana, per tots los medis, buscantne sempre 'ls mes expedits, los que mes directament fereixen los sentiments del poble y mes assequibles se fan á sa inteligencia, se redueixen á un espectacle anyal, ahont la curiositat ompla lo vuyt que hi deixa l' entusiasme, al veure que en lo fons y en la forma, y en aquesta sens dupte mes que en aquell, de alguns anys ensá, vé buscantse, enaltintse y manifestantse, no la

Digitized by Google

tradició noble y digne, sino la tradició *rancia* de la terra catalana, tradició renyida sovint ab l' esperit del segle, é inspirada molts cops en sentiments incapassos de florir en l' atmósfera que avuy se respira.

Lo dia que 'ls Jochs Florals, comprenent que 'ls pobles viuhen mes d' esperansas que de recorts, dirigescan los ulls al esdevenir y no tregan del passat mes que profitosas ensenyansas, ja que la lley del progrés jamay s' ha desviat, haventne regit tant en los temps que foren, com en los d' are: lo dia en que abandonen en la sua forma y manifestacions lo carácter académich, ahont tant sols poden respirar la enrarida atmósfera del saló d' estudi *de algunes persones iniciades*, y surten y 's verifiquen ab la llum del sol y ab la forsa de l' intemperie, aquell dia s' encaminarán segurs á un fí positiu: aquell dia recobrarán son carácter y sa tendencia y no serán de teme ni las riatlletas del escéptichs, ni l' allunyament dels qui ab alguna injusticia lo senyor Nanot califica d' *arrepentits*.

J. Roca y Roca.

Digitized by Google

CONSISTORI

DELS JOCHS FLORALS

DE BARCELONA

CONVOCATORIA

PERA 'LS DEL PRESENT ANY 1875

Als experts y honorables trovadors de Catalunya y tots los comptats y antichs reyalmes ahont la nostra llengua es parlada ó coneguda, 'ls set Mantenedors del CONSISTORI DELS JOCHS FLORALS DE BARCELONA. en l' any XVII de sa restauració, salut.

Pera millor cumplir com se déu la honrosa comanda que 'ns féu lo respectable Cos de Adjunts, lo dia 27 de Desembre darrer, vos invitám á pendre part en los Jochs Florals de 1875, que inseguínt l' esperit de la institució y la costum llargament establerta, se celebrarán aqnest any, essent regits per lo següent cartell, desítjantvos á tots clar ingeni y alta inspiració, y esperant que no 'ns faltará á nosaltres dretura y acert pera jutjar als mes dignes.

CARTELL

Lo dia dos, primer diumenje del mes de Maig vinent, serán adjudicats en la Festa poética dels Jochs Florals, los següents premis ordinaris y extraordinaris, als autors, que 'ls haurán merescut, de las composicions que en lo terme que mes avall se fixará, resultarán presentadas.

Digitized by Google

La primera joya, ó sia una ENGLANTINA DE OR, se donará en premi al qui haja trovat ab mes acert sobre qualsevol dels fets históricbs, usatjes y costums de la terra catalana; essent preferida en igualtat de mérit la poesia escrita en las formas narrativas de romans ó llegenda.

La segona joya, que será una VIOLA DE OR Y PLATA, s' entregará al autor de la millor composició lírica, bè sia religiosa ó moral.

Lo tercer PREMI, que anomenám DE HONOR Y CORTESIA, consistent en una FLOR NATURAL, s' adjudicará al qui haurá presentat una poesia mes inspirada sobre assumpto que 's deixa al bon gust dels trovadors.—Lo qui obtinga aquest premi deurá fernc present á la dama de sa elecció, la qual proclamada REYNA DE LA FESTA, com de antich s' acostumava, voldrá entregar las joyas als qui las hajan guanyadas.

A mes de aquests tres premis, podrá haverhi 'ls accéssits y mencions honoríficas que 'ls Mantenedors judiquen ben merescudas.

Per no haverse adjudicat l' any passat, quedan á més los següents PREMIS EXTRAORDINARIS:

UNA CIGALA DE OR, oferta pèl Sr. President del Consistori anterior, D. Albert de Quintana, al qui millor cante «*la pá-«tria catalana*, considerada en sa manera de ser moral y material dintre de «la unitat de la Nació espanyola, ab la fesomia característica que «l' hi donan sas costums, la organi-«sació de la família, 'ls hábits de treball de sos habitants, y «com á conseqüéncia, ab l' esperit «especial que la anima, «en totas las manifestacions de sa vitalitat.»

UN MEDALLÓ DE PLATA Y OR, ofert per la Exma. Diputació Provincial de Tarragona, al qui millor cante «una llegen-«da tradicional sobre assumptos de aquella Provincia.»

UN BUCH DE PLATA AB UNA ABELLA DE OR, ofert per la Societat artistica y literaria «*La Misteriosa*», al qui presente la millor «epístola satírica moral.»

S' adjudicará també com á premi extraordinari UN QUADRO AL OLI, ofert enguany per la Societat «*La Jove Catalunya*», al autor del millor «drama ó quadro dramátich repre-«sentable en un acte y en vers.»

Las poesias y treballs haurán d' esser inédits y estar escrits en antich ó modern catalá literari de est Principat, Mallorca ó Valéncia, essentne igualment admesos en qual-

Digitized by Google

sevol dels dialectes del Mitj dia de Fransa, ab tal que 'ls autors, evitant la influéncia de altres idiomas extranys al país de la llengua de Oc, procuren escriure'ls de la manera mes semblant al antich provensal ó al catalá literari.

Las composicions que obten als premis expressats deurán ser presentadas ó dirigidas al Secretari de est Consistori, Plasseta dels Cegos de la Boquería, número 1, pis primer, ans del mitj dia del 15 de Abril vinent, acompanyadas cada una de un plech clos que contindrá 'l nom del autor, y durá en lo sobrescrit lo títol y lema de la composició á que pertanye.

Los plechs corresponents á las poesias no premiadas serán públicament cremats, en lo dia de la festa, després de oberts y publicats los de las que haurán obtingut joya ó accéssit.

Lo Consistori 's reserva per un any la propietat de las obras premiadas.

¡Qué 'l Senyor vos done á tots la llum de la inteligéncia y 'l foch del sentiment, pera cantar ab esperit ben catalá la PÁTRIA, la FÉ y l' AMOR.

Fou escrit y firmat lo present CARTELL en la Ciutat de Barcelona, als 8 de Febrer del any 1875, pèls set Mantenedors.

F. PELAY BRIZ, *President*.—ADOLF BLANCH.—CELESTÍ BARALLAT Y FALGUERA.—JOSEPH BALARI Y JOVANY.—JOAQUIM FONTANALS DEL CASTILLO.— ANTONI AULÉSTIA Y PIJOAN.—J. ROCA Y ROCA, *Secretari*.

Digitized by Google

NOVAS

L' últim número que ha rebut esta redacció, de la ilustrada revista científica y literaria de Coimbra (Portugal) *O Instituto* (12 de la 2.ª séria), publica varios articles, essent un d' ells, la conferencia que feu, als 21 de Febrer de 1874, en lo Institut de Coimbra, *D. A. Felip Simoes*, *sobre l' arquitectura religiosa en dita ciutat durant l' etat mitjana*, notable no solament per sa forma senzilla al temps que culta, sino per las atinadas comparacions, curiosos datos y severa crítica de qu' está rublerta. Altre treball de molt profitosa lectura es la *Bibliografía de la imprenta de la Universitat de Coimbra en los anys* 1872 y 73, ó sia una circunstanciada relació de las obras en ella estampada per órdre alfabétich dels noms dels autors y ab novas biográficas dels matexos. Entre aquellas citarém la que porta lo número 62, deguda á la ploma del Sr. Francisco Augusto Correa Barata. «*As raças históricas da peninsula ibérica: I, Raças celto-phenicio, hispano-latino e gothico-romano; II, A pretendida raça mosarabe; III, Celtiberos e latinos.—Coimbra, Imprensa da Universidade*, 1873, 8.°, 47 *pags.*»—Felicitém de cor á nostres germans los redactors de dita Revista per sos esforsos en pro de la il-lustració de la nissaga llatina á que tots pertenexém.

Lo número 5 de *La Bandera Catalana*, publica lo següent sumari:

Porta de la Pietat en la Seu de Barcelona; per *J. F. é I.*—En Pere IV d' Aragó; per *Joseph Fiter é Inglés.*—L' ángel de ma guarda (poesía); per *Agna Maria de Vallespir.*—Cartas á un obrer; per *Antoni Brossa de Riera.*—Es en va (poesía); per *N. J. Pousan.*—Marieta (continuació); per *Pere Aguilera y Solsona.*—Partida del guerrer (poesía); per *Joseph Garriga.*—Curiositats y novas.—Gra y Pàlla.—Xarada.—Correspondencia.

Digitized by Google

Lo dia 4 del corrent se verificá en l' Odeon la primera de la série de funcions catalanas que 's donan una volta per setmana en aquell teatro. Se representá lo nou drama del Sr. Ferrer y Codina *Lo pagès del Ampurdà*, y la magnífica comedieta en un acte *La Teta gallinayre*. Lo públich cridá á las taulas al autor del drama, y prodigá sos aplaudiments als actors que s' esmeraren en la representació d' aquell y de l' obra del Sr. Camprodon, en la qual estigueren tots felicíssims, en particular la Sra. Mena y 'l Sr. Tutau que desempenyeren sos papers d' una manera magistral.

No dubtém que 'l públich y especialment los catalanistas seguirán dispensant sa protecció á las personas que s' han emprés la difícil tasca d' obrir nous horizonts als autors dramátichs catalans, y als artistas que ab tant bona voluntat los secundan.

En lo teatro que te instalat en son local l' *Ateneo Tarraconense de la classe obrera* están pera estrenarse algunas novas produccions catalanas.

S' ha publicat y repartit lo cartell dels Jochs Florals d' enguany que insertem en altre lloch del present número.

Ha vist la llum un tomet de poesías que du per títol *Cansons alegres d' un fadrí festejador*. Nos n' ocuparém próximament.

Lo dissapte 20 del corrent, celebrará *La Jove Catalunya* la sessió inaugural de sos treballs durant aquest any, y en la setmana següent la necrológica en honor de 'n Fortuny.

Han sortit dos quaderns del *Cansoner* que publica en Marian Aguiló; conté l' un d' ells las *Cobles en lahor del gloriós príncep Sant Miquel* y l' altre lo *Libre del romiatge del venturós pelegrí, ab les Cobles de la Mort.*

Los Sres. D. Joaquim Riera y Bertran y D. Joseph Rodoreda, estánt escribin respectivament la lletra y música d'

Digitized by Google

un aplech de *Cansons de noys y noyas*, que publicarán aviat. Hem tingut lo gusts de sentirne algunas, y augurém al nou llibre un complert éxit, ja que la boniquesa de las composicions poéticas va perfectament acompanyada per la de las melodías; y 'l conjunt revesteix una gran senzillesa, molt propia pera las tendres inteligencias á qui 'l aplech va endressat.

Nos escrihuen de Buenos-Ayres que 'l Govern d' aquella República ha nomnat Rector del Colegi Nacional de la provincia de Rioja á D. Pere Arnó, fill de Catalunya; y 'ns manifestan també que la colonia de catalans d' aquella capital va á instalar una Societat dramática catalana.

Es verament gran l' amor que manifestan á sa pátria los catalans que viuhen á América, y entre ells n' están donant continuas provas los de Buenos-Ayres, als qui enviém nostra mes coral felicitació, tant per la honra que en tots ha fet recaure lo nombrament del Sr. Arnó, com per lo projecte que han iniciat, y que esperém portarán felisment á bon terme.

Lo dia 13 del corrent s' inaugurá en l' illa de Mallorca lo ferro-carril de Palma á Inca. La Renaxensa que s' interessa per totas las milloras que venen á aumentar las fonts de la riquesa espanyola, no pot menys de congratularse d' aquell succés, ab tant mes motiu, quan son molt estrets los llassos de germanó qu' uneixen á Catalunya ab las Balears.

Lo conegut escriptor catalá D. Francisco Maspons y Labrós, ha publicat la 3.ª série de son *Rondaliayre* que tanta acceptació ve obtenint. En lo número vinent nos n' ocuparem.

Entre las obras rebudas en esta redacció figuran l' *armana provençau* de 1875 contenint escullits travalls en prosa y en vers, dels mes distinguits felibres; *A perpaus de Petrarca*, bellíssima poesía escrita ab ocasió de las festas celebradas á Avinyó lo Juliol del any últim en conmemoració del quint aniversari secular d' aquell insigne poeta, per Mr. Octavien Bringuier, membre del Jurat provensal en aquellas, y 'l *Calendario de la Ilustracion*, també del 75, en que s' inclouhen produccions en prosa y en vers d' alguns distingits literats de Madrid. Ab aquesta ocasió devem consignar la omissió, que pica ja en historia tractant-se de publicacions castellanas, suferta per lo encarregat d' estendre l' índice de las obras publicadas en Espanya en 1874; entre las quals no 's mencionan de catalanas mes que

Digitized by Google

las *Poesías completas* de D. Víctor Balaguer y las *Cansons de la terra* per D. Francesch Pelay Briz, *maestro en gaya ciencia en el dialecto (oh!) catalan*, essent axís que n' hi ha algunas mes, que certament poden competir ab ventatja ab moltas de las castellanas apuntadas.

Ab lo títol d' *Avant* está á punt de veure la llum un volúm de poesías de D. Apeles Mestres.

Creyém que ab justicia cridará la atenció dels catalanistas per la intenció que totas ellas portan.

Está també molt avansada la impresió d' un altre aplech de poesías de D. Felip de Saleta.

Esperém véurerlas publicadas pera ferne també la crítica en lo lloch corresponent.

Per causas independents de nostra voluntat no hem pogut seguir en est número la novela *L' any trenta cinch* que venim donant com á folletí. Creyém poderla continuar en lo próxim.

Cridan l' atenció en lo darrer número (1.er de Janer) de la *Revista histórica-latina* un article del Sr. Milá en que 's prova d' una manera indubitable que la pátria del célebre Arnau de Vilanova fou Catalunya, y la continuació de la réplica del Sr. Bofarull sobre la questió del primer llibre imprés á Catalunya.

TAULA DEL PRESENT NÚMERO

A. Aulèstia y Pijoan	La influencia de Catalunya en lo progrés de Espanya.	301
Pere Alsius	Troba singular	310
Teodoro Creus	Documents curiosos	314
A. Opisso	Caretas y disfressas	319
Felip de Saleta	Cosas del cor	326
Pere Güell y Forment	A ma aymía	327
J. Roca y Roca	Bibliografía	329
	Jochs Florals de Barcelona	334

Digitized by Google

LA RENAXENSA

28 *DE FEBRER*

LO MONUMENT Á CLAVÉ [1]

De las lluytas passadas, del defalliment en que la postraren s' alsa Catalunya regenerada per lo trevall. En las fronteras del Nort sent las armonías de la pau, los sons vibrants dels tallers. En sas venas sent corre la sang d' aquells que portaren las lleys de sos códichs ab sas naus á las reynas del mar, recorda los temps brillants de sa industria, y si sa situació no pot obrirli lo camí de las conquistas, si l' esperit novell las hi fá repugnar, aspira á una mes robusta corona que la d' or de sos antichs prínceps, la de ferro forjada ab lo travall, ornada per l' enginy, brunyida per lo geni. S' ouhen altre volta los esclats metálichs de la enclusa, lo febrosench bregar de la llensadora, y altra volta tróvas Catalunya rodejada de gloriosa aureola. No es com avans la reflectida per las brillejants armas ó la sobtada de sos ca-

(1) Aqueix escrit, lleugerament modificat per sos mateixos autors, acompanyava al plano presentat en lo certámen per eregir un monument á Anselm Clavé, y que fou lo que meresqué l' honra d' esser l' elegit pel jurat.

Digitized by Google

nons. Es avuy la dolsa y permanent de sa llar, de las fornals, del foch que alimenta lo vapor de sas máquinas.

D' eixa atmósfera, al calor del taller, al impuls del trevall y del amor á la Patria naix lo geni d'en Clavé. Quan una nació ó una encontrada sent batre per tot un mateix cor, quan es la mateixa sa sava, la poesía y la música venen á mostrar lo llás que á tots uneix com la espressió mes pura y mes comprensible per tots de sos sentiments. Així succehí en la inmortal Grecia: los cants de sas fadas formaren la germanía de la nació de la Iliada, del Partenon y de Platea. Al só de la lira d' en Clavé nos reconeguerem los catalans de la montanya y la planura, desde 'ls Pirineos al Ebro vibraren los acorts del «A Montserrat» tot á una, com tot á una se fixavan nostras miradas, envers la montanya santa dels catalans. L' elevat cim del Montseny sentí la veu llunyana del pagés montar entre la boyra de la matinada ab los festius accents ab que nos pinta lo despertar de la naturalesa nostre poeta, y sobre lo mar, com altre lluminosa estela, la barca catalana deixá las notas de sos coros. Y en terras estranyas, ab *lo fer torment del mal d' ausencia*, oprimida l' ánima per l' anyorament, enviá un recort á sa terra lo catalá murmurant los tristos accents de sa poesia y de sa música. Y quan un jorn veya reverdir la patria 'l llor de sas conquistas, l' ayre y lo cor de Catalunya vibraren ensemps al eco de la lira d' en Clavé; per tot arreu «Los nets dels Almogávers» entonaren l' himne de sa gloria y escrigueren ab sos fets las paraulas d' el Poeta que avuy nos serveixen de lema:

«La patria es forta.»

Avuy l' havem perdut. Com aquells fochs de que nos parla Lamartine dels cuals solament de lluny se veu brillar la flama, enterbolida d' aprop per son propi fum, avuy per tots los catalans nos es grat son recort y será nostra sa gloria. Fills com ell del travall, portem á la suscripció que haveu obert nostre pobre ofrena; aceptaula y volgueu oir ab benevolencia las rahons en que s' apoya la forma que donem al monument dedicat á la memoria del malaguanyat Clavé.

De forma sensilla com convé á tot monument sepulcral, de ornamentació sóbria es lo projecte que vos presentem. No s' avenen las galas de la imaginació ab lo dolor: la

Digitized by Google

tomba cubreix un cadáver y soterra una afecció. Recort que se desitja sia tan durable com durable será 'l nom del qui enclou, no pot adornarse ab las flors de la arquitectura que com las altres son passatjeras. Axís, donchs, la línea recta, las superficies planas (que podriam dir son lo metro endecasílabo de la arquitectura) han sigut los elements aquí solament empleats.

Rodeja al monument una sensilla valla de ferro forjat y ferro fós en económica combinació. Fórmanla uns peus drets de forma equibrada recordant en sa decoració vagament las formas d' instruments musicals de tots coneguts, units uns ab altres per dos tirants de ferro forjat convenientment lligats en los punts mitjos. Eix ordre de tanca acaba en las duas parts del ingrés al clos sepulcral per dos peus de planta circular per no impedir lo fácil accés. La entrada está tancada per una cadena, pero no de las comunment usadas, que mes que obras d' art semblan arrencadas de un utilitari portasgo; de cuadrats graons units ab passadors ve á simular un joyell ab tanca real en la cual campeja l' escut de la Diputació de que fou president lo difunt. Eix escut permet partir la cadena en dos trossos per medi de un pany compres en son espessor ab clau formant sas dents la creu de San Jordi que 's veu en son centre.

Junt al ingrés se trova la llosa que tanca la tomba. La sosté un petit y robust basament que en la part superior per acusar la separació de la llosa y la posibilitat de mourela s' acaba ab unas com puntas de diamants. Finalment havem suprimit en ella las tan usadas é inútils argollas circulars sustituhintlas per las pesas de ferro forjat que per abdos costats en projecció se dibuixan y que consisteixen en uns robustos passadors rectes que en lo plano se presentan per testa y que serveixen plenament á son objecte.

Sobre dos esglaons de pedra y arrancant de dos petitas rampas ó planos inclinats, en cual superficie se suposan los noms ó corporació que lo monument dedican, ó millor la inscripció «Erigit per suscripció pública», s' alsa lo verdader monument commemoratiu cual cim corona lo busto d' en Clavé. Un basament de planta cuadrada ve á representar lo fonament de sa gloria. En ell havem volgut emplear un llenguatje simbólich. Tal volta nos enganyem, pero aquest simbolisme que 's concreta en apilotar objectes co-

neguts ab lo nom d' atributs lo trovem indigne, per sa mesquinesa, de la arquitectura. Pot passar en cosas de moment y quan los objectes que forman l' atribut son vers y reals, pero al esculpir en pedra las formas magres y utilitarias dels objectes reals, pert aquella son carácter de forsa y per consegüent de duració y lo que es pitjor perden los mateixos atributs de tal manera sos carácters distintius que fins nosaltres, los que per nostra professió estem acostumats á tractarlos, moltas voltas no 'ls reconeixem. Y en quant al simbolisme convencional de las plantas lo trovem encara mes desprovist en general de sentit, perque en sa major part te fonaments molt remots y solament en alguns casos es per tothom reconegut perque es verdader y resultat d' una comparació tan exacta com poética. En un mot, lo simbolisme per nosaltres es precis que 's sente, que s' endevini vagament y lo desprengue sense fer cap esfors l' espectador, sens tenir que donarli una llissó, per entendrel, del «Lenguaje de las flores» ó altre obra trivial per l' estil. L' etat mitjana nos dona bells exemples de simbolisme sempre tractats ab sobrietat y en lo llenguatje sever y *estilisat* de la arquitectura y solament d' aquest género creyem que 's pot admétrer en lo camp del art. Comprenem que es mes difícil, mes vago, mes revesat de parlar perque ab claretat sia comprés, pero á ell havem cregut que nos debiam subjectar.

Es lo basament un dau de planta cuadrada. En sos cuatre cayres venen representats los cuatre ordres d' ideas en que escrigué en Clavé, en cada una una frase musical que pinte lo carácter de sas composicions dedicadas á la patria, l' amor, lo travall y la fé. Al escriurer eixas frases en pedra no havem volgut emplear altre llenguatje que lo seu propi, la escultura. Las notas son, donchs, esculpidas en lloch d' escritas; las armonias del creador de las societats corals en nostra patria prou son dignes de una espressió mes amplia que la d' eixos trosos de solfa que trovem petrificats en las tombas de nostres compositors. Per altra part aquest sistema nos dona un altra medi de expressió. Axís com en la cara anterior del basament, visible en lo plano y que dediquem á sas composicions á la patria, havem esculpit la frase be prou coneguda, treta de «Los nets dels almogávers», ab puntas de diamant, á la dedicada al amor

Digitized by Google

escriuríam ab fullas d' eura alguna frase típica per l' estil, en la del travall alguna de «La Maquinista», com lo *dali sens descans*, ab daus de pedra y finalment escrita ab assutsenas la de la fé que be podriam tréurerla del «A Montserrat.» La lletra corresponent vindria com en la que 's veu en lo plano.

Sosté lo basament una pilastra ó millor dit, pilar atalussat, compost de sas parts essencials: lo basament, fuste y capitell, y tots tres reunits nos donan lo conjunt de una lira en cada cara. Lo basament está constituit per lo que ve á recordar la caixa armónica, lo fuste que nos indica son carácter de sustentant vertical per medi de las estrias que nos recordan las cordas y finalment lo capitell constituint son collar lo través superior de la lira. Las flors ó botons que lligan á aquest son destinats á sostenir coronas, las volutas que acaban los brassos de la lira son al mateix temps las propias del capitell que están decoradas ab la estrella de cinch puntas, símbol del geni de las bellas arts, y fullas y fruyts del cascall, símbol del somni de la tomba. Corona cada una de las quatre liras l' escut respectiu de las quatre provincias catalanas, sobrepujant á cada cual una com corona de marlets formada per las ménsulas que sostenen l' abaco del capitell sobre que ve á sentarse lo busto del músich-poeta.

Lo monument es de reduidas dimensions atenent als medis ab que 's conta. No podent lluytar en grandesa ab los panteons que 'l rodejan, havem volgut lluytar en novetat. No se 'ns oblida que per molts l' haber representat liras en lo pilar será trovat com á falta de veritat estética, mes no es aixís. Altres se complauen en esculpirhi refondits y fullaraca que á res vé; y sens alterar per res la forma de pilar, al contrari, accentuantla, havem pogut y creyem haver lograt caracterisar l' objecte del monument de manera que ab cap altre se pugui confondre ni atribuírseli diferent objecte que recordar á las generacions venideras la gloria del músich catalá. Los grechs, los mestres del rahonament en Arquitectura nos han donat un exemple de lo convenient que es faltar á certas reglas en casos especials y lo gran efecte del Pandrosio, en lo cual lo sostre está sostingut per cariátides, es evidenta prova de lo que deixem dit.

Tal es nostre trevall. Fruyt de nostre entussiasme no tin-

Digitized by Google

drá tal volta altre mérit que nostra bona voluntat y el caràcter de carinyo á las glorias pátrias que l' inspiran. Sia rebut com altre donatiu á la suscripció y contarse pot, al mateix temps y ab lo mateix carácter, ab nostra humil cooperació per executarlo.

Barcelona Novembre de 1874.

JOSEPH VILASECA.—LLUIS DOMENECH.

Digitized by Google

LO CAMÍ DEL SABER

CARTA SEGONA

Gracia 28 *de Desembre de* 1874.

Podriam dir respecte á las regions del saber lo mateix que 's diu de certs encontorns d' América: se troba allí una naturalesa gemada per los mes brillants colors, una vegetació que brolla per tots costats fecunditat y vida, un cel sempre trasparent. Allí lo pit s' aixampla respirant l' alé d' aquella atmósfera, la mirada del home s'exten mes lluny, y fins sembla que en l' olor de tantas y tant variadas flors s' hi troba cert aroma de felicitat. Pero aquells jardins tan magnífichs, per regla general son deserts que casi planta humana may trepitja.

Lo propi passa respecte al camí del saber de que 't vinch parlant. Nos porta eix camí á un mon de resplandors brillantíssims. Pero ¿son molts los que arriban á la cima de la benehida montanya?

Es montanya escabrosa, difícil de pujar. Molts al veurela no més ja tremolan, y en lloch d' aventurarse á pujar per aquellas escarpadas pendents, al tenir que atrevessar aquellas penyas que miradas desde lluny semblan inaccesibles, no s' atreveixen á passar de las suas faldas, y débils s' ajeuen sobre los pelats marges ahont no s' hi troba res mes que la esterilitat intelectual del indiferentisme, sens que cap idea elevada omple l' intel-ligencia, ni cap sentiment noble aixample lo cor, ni cap aspiració generosa mogue la voluntat. Hi ha per allí uns estanys d' ayguas corrompudas de passions, de interessos que portan ab son fetor la febre del positivisme; hi ha per allí las alenadas d' un ayre que ofega los esperits y allí, morta l' ánima, mort lo cor, morta l' intel·ligencia, l' indiferent se sepulta en la tomba de un materialisme espantós.

N' hi ha d' altres que á pesar de sas escabrositats ja la

Digitized by Google

pujan la escarpada montanya; pero com la pujan á las foscas, en lloch de seguir lo verdader camí se perden en sos innumerables y desconeguts viaranys, y allí, sóls, aislats, en lloch de acostarse al terme se 'n allunyan més á cada pas que donan, van caminant per entre la brossa, y en la soletat, en l' aislament del error pretenen saber obrir nous camins ab sos sistemas ó sas utopias, camins que per regla general lluny de portar á lloch conduheixen á un precipici. Anant entre tenebras n' hi ha que s' enfonsan en los xaragalls del rahonalisme, ahont l' home no veurá sino á si mateix, ab sas pretensions, ab son criteri purament personal; n' hi ha, en fí, que relliscan en los abismes del dupte y rodolant, rodolant, van á parar al fons de la negació la mes absurda.

Lo primer, donchs, que 's necessita es la llum.

¿Que seria del mon físich sens la llum natural?

Cubert tot de tenebras nos trobariam en una eterna nit de la que la sola idea 'ns espanta; en lloch de un ordre tan admirable, en l' univers no hi veuriam res mes que 'l cáos, no hi hauria la comunicació constant de uns sers ab altres constituint las prodigiosas armonías de la naturalesa, y la creació, lluny d' esser per nosaltres la obra de un amor y de una sabiduría omnipotent nos semblaria una obra d' alguna forsa satánica. Sens la llum, y per consecuencia sens color, no se concebeix lo treball constant de la naturalesa, las modificacions dels sers; no 's compren ni la vegetació, ni la vida y l' univers queda reduhit á una inmensa tomba.

Per aixó en lo gran dia de la creació lo primer que apareix es la llum.

Y si hem de considerar la llum com á primera necessitat del mon físich ¿podrem prescindir d' ella en lo mon moral ahont la acció constant de un llum es inmensament mes indispensable encara que en lo mon físich? Atés aquest principi ja no hem d' estranyar la pobresa de las intel-ligencias que s' empenyan en fugir de la llum reduhintse á estar sempre entre tenebras, sens resplandors y sens color, allí no hi ha la veritat que es la vida de la intel-ligencia, y sens aquesta vida lo pensament, la rahó mateixa acaban per corrompres entre la pols del error.

D' ahont ha de venir, com s' ha de produhir aquesta llum en las regions del saber? Fent present d' ahont vingué y com

Digitized by Google

se produhí la llum física. Una paraula de Deu, un *fiat* sortit dels llabis de la omnipotencia. En la lluhentor de la llum, en son calor, en sa fecunditat prodigiosa, en la manera admirable com ella pinta lo cuadro de la naturalesa, en sas oscilacions nos sembla trobarhi una cosa que no pot ser res mes que 'l eco de aquell *fiat*.

Ja compendrás que vaig á dirte que si una paraula superior á la naturalesa; si una paraula de Deu fou la creació de la llum del mon físich, una paraula de Deu ha d' esser també la forsa de creació de la llum del mon moral. L' home per si sol, ab tots los recursos de sa inteligencia, ab tota la forsa de son pensament no te materials per produhir la llum del mon del saber, com ab tots los elements de la naturalesa no n' hauria tingut per produhir la llum del mon físich.

Soposem que 'l *fiat* de la creació no s' ha pronunciat, ó que haventse pronunciat l' home, que te la pretensió d' haber arribat á sa etat viril, y per consegüent á la possessió de tota sa forsa, considera ja inútil l' acció de la omnipotencia creadora; que aquesta llum del mon físich Deu l' apaga perque l' home se creu poderla crear per si mateix. ¿Qué fariam ¡pobres de nosaltres! per produhir lo mes simple que coneixem que es la llum? Ab tots los elements naturals, ab totas las combinacions químicas, després de haber estat estudiant per l' espay de tants llarchs segles la lley de la naturalesa, ¿qué es lo que fariam?

Fins contant ab tots los elements naturals,—que ja es molt contar, perque llavors tampoch los tindriam,—á lo mes, despres de expremer tot lo suor del talent humá arribariam ab prou feyna á produhir una llum que en l' espay de la naturalesa seria encara menos qne la de un de aquells animalets que 'n dihem cucas de San Joan en mitj d' un bosch; no podriam admirar lo palau de la naturalesa ab sas maravellosas proporcions perque no 'n veuriam d' aquest palau sino detalls sumament petits y fins insignificants; las montanyas nos semblarian agegantats fantasmas; l' espay que ab sa grandiositat nos dona alguna idea de l' infinit, sens lo sol que 'l llumena de dias, sens lo mantell engastat d' estrellas que 'ns cubreix mentras la nit, sens la poética y riallera lluna, l' espay, dich, ab sa negror nos semblaria llavors un abisme inmens, abisme al cual no

Digitized by Google

hi aixecariam may los ulls, per lo terror que 'ns causaria; en lo cuadro de la naturalesa no hi creuriam mes color que 'l color negre.

Tens indicat lo que succeheix en lo mon del saber quan hi falta llum divina.

Perque has d' advertir que l' mon del saber abrassa l' home, pero tot l' home, cos y esperit, rahó y pensament, enteniment y voluntat; idea é inspiració, sentiment é instint. Y no sols l' home individual, sino també l' home com á ser colectiu, es dir, l' home formant part de la societat natural que s'anomena familia; de la societat política que s' anomena poble, nació, patria; de la societat universal que 's anomena humanitat. Y no únicament l' home en un punt determinat del espay y del temps, sino en tota sa extensió, ab tota sa influencia, en sa historia com en son esdevenir. En lo mon del saber l' home no es la única figura que hi ha que estudiar; lo ser, la vegetació, la vida no comensa y acaba ab ells, es la gota d' aygua, que forma part del riu, que ve de la sua font, que va á parar á son mar. Sota del home hi ha altres sers dels cuals no 's pot desentendre. Es menester sobre tot tenir en conte que l' home no es la última anella de la cadena del ser; l' home que en sa presunció se creu trobarse en lo graó mes elevat del ser, ja que, per molt que fos son orgull, no podrá ferse may la ilusió de que sigui ell la font de aquesta corrent de vida, de vegetació, de mohiment, que veu per tot, ni que sigui ell tampoch l' autor d' aquestas armonías que per tot l' encisan, semblant home no es res mes que un noy que en sa primera etat se creu que per tocar lo cel ab las mans no te de fer altre cosa que pujar á la montanya mes alta de la cordillera que tanca son horisont.

Te recomano que ho tingas molt present. La llum que poguesses produhir en lo mon intel-lectual per medi de un esfors extraordinari de la tua rahó, seria tan débil per illuminar aquellas regions tan extensas, aquells espays tan inmesurables que del edifici de la veritat no 'n veurias res mes que detalls, per cert ben insignificants, no compendrías res de la grandiositat del edifici; en lo cuadro del saber tot ho veurias negre, aixecarias los ulls de l' ánima y no veurias l' infinit perque en mitj d' aquella fosca no hi sabrias trobar res mes que un abisme que t' espantaria. Las vene-

Digitized by Google

radas montanyas ahont se respira la gran vida del home, la vida del esperit, la vida religiosa, serian per tu sombras que 't produhirian cert terror, fantasmas als cuals tindrias por d' acostarthi.

Tal volta se t' oferirá un dubte. Si la llum del mon del saber ha de venir de Deu, llavors la rahó del home es una facultat inútil. Aixó seria lo mateix que si diguesses que venint del sol la llum del mon natural los ulls hi son de més.

Com en lo mon físich l' home ab sa activitat, ab son treball aprofita los elements que li proporciona la llum natural ab son color per associarse á l' obra de la Providencia, per contribuir al desenrotllament y fins difusió de la vida, sempre dins las lleys providencials y en carácter de instrument d' aquestas lleys. Prou camp te per correr la rahó, y pot y deu, l' hom ja que l' arbre que no dqna fruyts está condemnat al foch, contribuir ab son treball, ab sa activitat intel-lectual al desenrotllament y difusió de la vida moral; y llavors ¡quin paper tan gran y tan honrós se li ha confiat per representar en lo teatro de la existencia humana!

Res, donchs, de aislament, estimat Oleguer. Considera lo mon moral en son conjunt, en sa imponent grandiositat. Il-luminat per una llum superior feste cárrech de las armonías en las cuals tu també deus entrarhi en joch. Si t' aislesses, si en lo mon moral, tancat dins los límits de la tua rahó, no hi vejesses res mes que tú, allí 't quedarías perdut, aparedat en lo racó de ton idealisme. Ta soletat, ta inercia 't portaria una tristor, un defalliment, la desesperació tal vegada; devant teu passaria un mon de contradiccions que no sabrias com esplicártelas perque las veurias per un forat massa petit; al últim duptarias de tot, fins de tu mateix y repetirias la blasfemia que respecta virtut proferí l' antich gentil:—¡Oh veritat! Tu no ets res mes que la última careta de la mentida universal.

En tal aislament no podrias sostenirte. Y al sentir la necessitat de estar en lo mon práctich hi entrarias sens fé, morta l' ánima, glassat lo cor, sens sentiments, sens inspiració, sensforsa, tal vegada, serias lo pitjor que hi ha qu' esser, dels molts escéptichs que consideranlo mon que 'ls rodejaria com un negoci de explotació purament materialista, que tractan de legalisar sa hipocresia ab son doctrinarisme se-

Digitized by Google

gons lo cual la religió no es mes que un element de gobern per contenir als pobles; per ells la doctrina, los principis, son una especie de maleta de viatje per atravessar la ruta de la existencia humana, maleta que la prenen quan la necessitan y la deixan quan los fa nosa y ahont s' hi troban pessa per pessa totas las modas per tots los paíssos y per totas las estacions. Axó quan no fesses com aquells que desesperats de no creure en res de l' esperit creuen en los plahers purament materials, y portan á enterrar la vida espiritual, la gran vida del home en lo sot d' un sensualisme desgraciat y vergonyós.

A Deu, estimat Olaguer. Pensa en aquestas consideracions; medítalas. Sabs que son una nova mostra del interés que sempre has inspirat y de las esperansas que has fet concebir á

JOSEPH ALFONS GATELL.

Digitized by Google

LAS TRES FLORS DESENCANTADAS

En lo castell de mos avis
Hi tinch una bella planta,
Es la mes bella que hi tinch;
Mes vil felló l' ha encantada.
Molt fondas te las arrels,
Mes sens fullas sas tres brancas;
Cada branca una ponsella,
Una ponsella tancada.
¡Oh floretas de mon cor,
Donaume vostra fragancia!

Dessota l' arbre encantat
Singlotan tristas las fadas,
Dessota l' arbre en la nit
Ressonan sovint veus bagas;
Son las sombras de mos avis
Que de llur sepulcre s' alsan
Per doldres ab mon dolor,
Lo dolor de ma anyoransa.
¡Oh floretas de mon cor,
Donaume vostra fragancia!

—Oh sombras, gloriosas sombras,
Angels de la meva guarda,
Jo us conjur per vostre amor
Que 'm desencanteu la planta.
Desde que encantada n' es
Las flors may mes s' han badadas.
Des que no 's badan sas flors
Un mal fat reina en ma pátria.
¡Oh floretas de mon cor,
Donaume vostra fragancia!

—Torna á ta casa payral,
Pújaten dalt á la cambra,
Y al costat del bressolet
En que ta mare 't gronxava
Veurás un arpa ab tres cordas
Cuberta de negra glassa;
Las ponsellas s' obrirán
Ab los sospirs d' aqueixa arpa.
¡Oh floretas de mon cor,
Donaume vostra fragancia!

Adalerat dalt me 'n pujo,

Digitized by Google

Despenjo l' arpa endolada;
Adalerat báix me 'n baixo,
Y al peu de la bella planta
Dona l' arpa tres sospirs,
Y rebrotan las tres brancas,
Y en cada branca una flor
A cada sospir esclata.
¡Oh floretas de mon cor,
Donaume vostra fragancia!

La primera que s' ha obert
Las fullas ne te de grana;
Lo cálzer de aqueixa flor
Del nin ceguet es la aljaba,
Plena de pintadas fletxas,
Fletxas que dolsament matan,
¡Ay, ben haja qui las tira!
¡Ditxós lo cor en que 's clavan!
¡Oh hermosa flor, tu serás
Per la meva enamorada!

La segona ponselleta
N' es una rosa boscana;
Las fullas d' aqueixa flor
No son fullas, que son flamas;
Dins de son cálzer ardent
Ab son foch un cor s' abrasa;
Al badarse la ponsella
Gotas de sanch n' han saltadas;
Are es símbol de dolor,
Deu fes que fos d' esperansa.
Oh flor, ¿per qué avuy no t' alsas
Sinó ab rosada de llágrimas?

L' última flor que sonriu
Tota es pura, tota es blanca:
Sas delicadas floretas
De serafins ne son alas;
Son cálzer un vas d' encens
Que divins perfums exhala,
Dessobre de son botó
Una creueta 's destaca.
¡Mística flor, purifica
Mos sentits ab ta fragancia!

¡Oh flors, las hermosas flors,
Jo 'n teixiré una garlanda
Per penjarla com trofeu
En la tomba de ma pátria!

ANTONI CAMPS Y FABRÉS.

Maig de 1859.

Digitized by Google

ANIVERSARI DE LA MORT

DEL POPULAR MÚSICH-POETA

JOSEPH ANSELM CLAVÉ

CANSÓ DE DOL (1)

I.

Plorém, ninas del Ter.
al só de la dolsayna;
plorém, ninas del Ter,
la mort d' un cor fidel.

Aquell que d' armonías
omplía nostres vents;
aquell que suspirava
per l' honra del terrer;
aquell qu' accents tenía
avuy pèl Maig rient,
demá per nostra Verge,
y sempre pèls valents;
aquell qu' escorcollantne
del poble gays secrets,
donava á sas cantadas
dolsor de sucre y mel,
avuy fa un any reposa
allá hont la vida neix,
allá hont es infinita
la inmensitat del cel.

—

Plorém, ninas del Ter,
al só de la dolsayna;
plorém, ninas del Ter,
la mort d' un cor fidel.

II.

«Crusáu plans y montanyas,
suspirs qu' á mas entranyas
arranca greu dolor!

(1) Pera l' adequada comprensió del sentit y forma de la composició que va á llegirse, recórdis la 3.ª tanda de «Las ninas del Ter.».

Digitized by Google

Pujéu enlayre, enlayre,
puix sou la dolsa flayra
que va eczalant el cor!»

Tal canta la pastora
que desficiada plora
la mort del cor fidel;
y, amant desconsolada,
tè ficsa la mirada
en la blavor del cel.

¿Qué hi fá que avant y enrera
la gaya primavera
estenga rich mantell?
La noya está plorosa:
sa primavera hermosa
era ÉLL, solzament ÉLL!

Si l' arbre sorollava,
si tendre refilava
ab l' auba 'l rossinyol,
aprop d' ÉLL los sentía:
sens ÉLL fins l' alegría
coberta va de dol.

Gentil galan arriva:
—«No 't vegi més captiva
del amargant sofrir:
jo t' amo, verge dolsa,
com als frescals la molsa,
com sa puresa 'l llir.

«Respónme, noya pura:
¿vols ser de ma ventura
aclaridor estel?....»
La verge desficiada
tè ficsa la mirada
en la blavor del cel.

«Ab impreuhables joyas,
sobre las ricas noyas
ornada 't mirarás....
Vúlgam, gentil pastora,
y en mòs palaus tothora
com reyna lluhirás.

«Donzellas y bells patjes,
senyors d' antichs llinatjes
serán lo teu consol;
mil voluntats, mil vidas

Digitized by Google

veurás á tu rendidas,
formant un voler sol.

«Contesta, noya pura,
contesta al cor que jura
morir per tu fidel....»
La verge desficiada
tè ficsa la mirada
en la blavor del cel!

III.

Damunt la freda tomba
de nostre amich sancer
posém bellas coronas
de llor y pensaments.
Desde sa tomba 'ns mira,
desde sa tomba 'ns sent:
no 's perdin las cantadas
que 'ns ensenyá algun temps.
De bon matí, quan l' auba
dona vivor al cel,
ab la cayent rosada
plorallas barrejém.
Fidel enamorada
esquiva per un rey
ab l' ánima 'ns ho prega....
¡No siga va son prech!

—

Plorém, ninas del Ter,
al só de la dolsayna;
plorém, ninas del Ter,
la mort d' un cor fidel.

JOAQUIM RIERA.

24 Febrer 1875.

Digitized by Google

BIBLIOGRAFÍA

Lo Rondallaire.—Cuentos populars catalans, coleccionats per Francisco Maspons y Labrós.—(Tercera serie.)

Es ja molt considerable lo número de cuentos populars catalans qu' ha donat á l' estampa nostre literat En Francisco Maspons. Vint y sis cuentos en la primeria serie, vint y set en la segona y també vint y set en la tercera, que fan un total de vuytanta cuentos; y encara no s' atura aquí, sino que 'ns promet fer correrías ab la seguritat de ferne abundosa cullita y rica y bona. Per mes qu' ara aplaudiu, espereu, qu' aplaudireu mes encara, puig que com es molt coneixedor de la fruyta, sap triar la de cap de brot y la que 'ns dongui, com per ell triada y escullida, no 'n tingueu pas dupte, será bona.

No sembla sino que 's fica en las mes amagadas afraus de nostras montanyas, y qu' allí entre timons y romanins, y bruchs y genebrons y arjalagas, busca y rebusca y escarva la terra y trova un nano dessota d' un ginebra, ó un gegant adalt d' un pí, ó una bruixa dintre d' un roure esquerdat per lo llam, ó un palau adintre d' una roca. Axó hi neix allí, pero En Maspons nos confessa qu' encara no ha pogut anar per la montanya, que com á la gran ciutat tothom hi fa via, preguntant á un del Vallés, escoltant una velleta del Plá de Bages, una minyona de Lleyda, un pastor del Empurdá, y un altre pasatjer de Tarragona, recull aixís de viva veu los recorts y tradicions del poble, del poble verdader que riu y plora y viu en la terra catalana.

No perque hó fassi aixís, minva gens ni mica son mérit y sa habilitat en donar forma escrita y hermosa á lo que pot ser no l' havia tinguda may fins ara. Ja axó sol es títol ferm per l' agrahiment de tots los qu' estimem las cosas de Catalunya; pero lo trovar los cuentos, com los trova, recullirlos y lligarlos, mostra n' es ben certa y segura de sa constancia, de sa incansable diligencia, de son imponderable amor per tot lo que tinga relació ab las cosas de nostra terra, sempre original y sempre per tots estimada y benvolguda.

Com catalá que soch y fill del cor de Catalunya, llegeixo ab gran pler en lo *Rondallaire*, 'ls cuentos que en los primers anys de ma infantesa, 'm contava la meva mare en las llargas nits de l' ivern á la vora del foch, ó be la dida d' un germanet ó germaneta, ó be un pastor qu' havia baixat de Castellá de Nuch ó de la Pobla de Lillet ó del

mateix cim de la montanya de Nuria, y al llegirlos recordo encara las angunias de mon pit, quan veya 'l pobre *Pere sense por* ab los trossos d' home que li queyan per la xemeneya, ó be l' noy curiós que volgué veure lo ball de las bruixas del cuento anomenat *Altafulla*, que fou convertit en burro; ó be los apuros d' aquell nebot quan perdé *lo fanal maravellós* que sempre li deya: *«que mana mon mestre»* y aixís com recordo l' angunia, recordo també 'l goig y l' alegría que 'm donava al veure que per medi de son enginy, ó per protecció sobrenatural, á manera de premi d' alguna acció virtuosa, vencian tots los obstacles y sortian en be de tots los apuros.

¡Ah! Com recordo encara las riallas que feyam xichs y grans y tots los que estavan al entorn de la llar, quan veyan rescatada una princesa encantada y que son pare, lo Rey, per forsa la havia de donar per muller á un xibalet molt entremaliat y aixerit, de que lo Rey may n' hauria fet gens de cas. Oh! y quan lo gegant, trayent foch pels caixals, corrent com lo vent, cego y furiós de ira jamay acabava de atrapar lo bordagás que fugia de sa casa portantsen ab ell la noya tan hermosa com lo Sol; ¡quina ansietat la nostra! no se sentia ni 'l respir: si 'ls atrapa, lo noy ha de morir y lo gegant se l' ha de menjar; pero heus aquí que furiós lo gegant y cego y corrent sempre com lo vent no repara en lo mar d' aygua que se li ha posat devant, y foll s' hi tirá per no sortirne may més, y de l' altre part del mar lo noy y la noya s' ho miran tot rient y fujen á la terra de la noya que es una princesa robada pel gegant y allí casats viuen contens y felissos. Quina alegría llavors, quinas riallas feyam tots los de la cuyna! Veure lo débil triunfant del fort: veure lo bó vencedor del dolent, com casi be sempre se veu en nostres cuentos, nos omplía lo pit de gaubansa: hi habia cuento que s' havia de contar duas vegadas y l' home ó la dona que mes cuentos savia, se l' esperava cada vetlla ab afany y se li donava sitial distingit y á propósit perque tothom pogués ben sentir lo qu' anava á contar.

Donchs jo que llegint lo *Rondallaire* recordo tot això, encara com si ho vejés y ho sentís, puch dirvos ab veritat y certesa, que lo coleccionador de nostres cuentos, ho fá ab tanta fidelitat y escrupulositat que al llegirlos no sembla sino que sento la veu de la mare, ó de la dida ó del pastor ó de la minyona que com 'us he dit assuara me 'ls contava á mi quan era infant, durant las llargas nits del hivern á la vora del foch de la cuyna del Mas Torras de Bajes. Puch dirvos ab veritat y certesa que res hi sobra y que res hi manca. Los cuentos coleccionats per En Francisco Maspons y Labrós son verament los cuentos que corran encara de veu en veu per las masías solanas de nostra terra y ab l' elegant y castissa forma literaria que 'ls hi dona, no fá sino pulir y fer brillar mes aqueixas tassetas de plata fillas de l' imaginació ó fantasía de nostre poble catalá.

Com en los cuentos populars domina sempre lo maravellós, lo so-

Digitized by Google

brenatural y estraordinari, no faltará qui diga ó pensi qu' eixas relacions de fondo, detalls y accidents inverosímils, no son dignas d' esser posadas en lletras de motllo ni de ocupar l' atenció de las personas serias y formals: pero al qui tal pensi ó diga, dech per endevant contestarli que ho dirá perque no coneix preu be la cosa de que 's tracta. Ni 'l fondo, ni los detalls y accidents dels cuentos son tan inverossímils com pensará tal volta 'l qui siga poch amich de las rondallas. Si no hagués passat sempre la vida en grans ciutats, ahont las cosas de la naturalesa molt poch s' observan; si hagués passat llargas vetlladas en lo camp, en una cuyna d' una casa de pagés, y allí hagués contemplat la flama del foch, los espatechs de la llenya humida y tendra, las espurnas que per escuadrons y rejiments pujan cap amunt, mentres lo vent xiula per defora, y rebufa y trona per la xemeneya, y las gotas grossas d' aygua pegan ab furia contra l' encerat de la finestreta, y los remors y soroll de portas y fustas, y l' estrepit de la torrentada y 'ls udols del llop y los xisclets dels mussols y de las ólibas, y los altres mil sorolls y burgits que fá la nit y lo vent y la pluja y lo llam y lo boscatje; si tot aixó hagués sortit y vist en la cuyna del Mas de Las Torras, mentras tant una velleta, ab la filosa á la ma, contava lo cuento d' *Altafulla*, hauria vist també las bruixas con ballavan dessota d' una alzina, com feyan bullir lo such de las herbas en la caldera, com se tornavan aucellets negres com corps; hauria sentit las dotze campanadas de la mitja nit ,y hauria escoltat ab tanta atenció y creyentho tant de veras com ara hi escolta y creu en un café lo que li contan, de negocis, lluytas plets ó altres cosas. L' home sent y veu segons la situació del seu esperit, tan si es xich com si es gran; y las circunstancias esternas qu' á l' home rodejan, tenen en son esperit major influencia de la que ningú pot pensar. En aquest sentit, dich que los cuentos populars no son tan inverossímils com á primera vista se pot creure; puig que lo maravellós solament se pot comprendre be allí ahont passa y succeheix la maravella.

També es possible y molt possible que hi haji qui diga, qu' encara que siga aixís, los cuentos de la vora del foch, tenen poca utilitat, que res importa coneixerlos, puig que sols serveixen per entreteniment de noys y vells. Molt s' enganya qui tal diga, y sens cap temensa se pot assegurar que no coneix be lo poble catalá qui no coneix los cuentos de la terra. Los cuentos com las cançons nos fan coneixe lo mes íntim del poble: son mostra certa del ver sentiment, de la creencia, de la preocupació, de l' esperansa, de l' ilusió, del desengany, del defalliment, en una paraula, son lo mes fidel retrato de l' ánima. Y si s' esten lo coneixement y s' arriban á coneixe cuentos d' altres pobles, se veu llavors la semblansa de pensament y sentiment en pobles distints de terras molt llunyanas: se veu l' orígen comú d' un cuento; la font d' ahont naix la tradició; la semblansa de

Digitized by Google

las ánimas, l' identitat de creencias y esperansas y s' arrivan á veure cosas que no diré que sigan dignas de l' atenció de las personas serias y formals, sino qu' ho son dels estudis y meditacions dels filosops y dels mes grans pensadors.

Donchs En Francisco Maspons y Labrós, que recull ab escrupulosa fidelitat los cuentos de nostra terra y En Alvar Verdaguer qu' 'ls estampa fant quiscun d' ells á sa manera un gran servey á las lletras y á las cosas catalanas: no 'ls darém pas may totas las gracias que 's mereixen: ho fan ab lluhiment, cuydado y gust: ho fan per amor á Catalunya, y crech que tots los catalans tenen son servey en molta estima; jo per ma part puch dirlos, que aprecio son trevall, que lo tinch per inmillorable y que 'ls hi dono totas las mes grans marces que darse pugan.

La tercera serie del *Rondallaire* es un ben estampat y elegant volum de 173 planas que conté ademés d' un ben escrit Prolech del coleccionador, los vint y set cuentos que ja 'us he dit, anomenats:—En Pere Revolt,—Los tres dons del dimoni,—La princesa encantada,—Joan lo tonto,—La rateta,—Los tres concells de Salomó,—Los dos germans,—Altafulla,—Lo espabilat,—La noya dels cabells d' or,—La capseta encantada,—Lo xisclet de Caldas,—En Pere patufet,—Lo Rey Herodes,—En Joanot,—La cirereta,—Los cabells d' or,—Los dos geperuts,—La serpeta,—En Pere sense por,—Lo fanal maravellós,—La cabreta,—Lo bou d' or,—La coloma blanca,—L' aucellet vert,—Lo fill del diable,—Los tres princeps. Prou voldria fervos coneixe, quan menos la substancia de tots los cuentos del volum, pero es imposible ferho en un article, m' atasco, donchs, á l' apuntació dels títols, y asseguranivos que en sa lectura, alabareu la bona manera que té de narrar En Maspons, y los noys 'us escoltarán ab molt d' afany y los que sigan grans ab vèra atenció fins que lo lector diga com jo dich ara:

Detrás de la porta n' hi ha un fús
Acabat amen Jesus.

Joseph d' Argullol y Serra.

23 Febrer de 1875.

TEATRE

LA FILLA DEL MARXANT, drama en tres actes y en vers dels *Srs. D. Frederich Soler y D. Joseph Feliu y Codina.*

Moltas voltas hem pensat sobre quin fora 'l concepte que mereixerian nostres costums á las futuras generacions, si deguessem estudiarlas en las obras que fins are s' han donat al teatre catalá.

Un escriptor del porvenir que las profundisás escriuria, mes ó menys:

«A Catalunya no hi havia en aquell temps casi bè cap noya, qual naixement no anés embolicat ab un ó altre misteri. Are era una criatura abandonada per la pobresa de sos pares, la recullida per una familia; are era la filla llegítima la que ignorava 'ls incidents de sa naixensa, y casi sempre l' intriga de las obras dramáticas d' aquell temps s' enrotlla en un d' aquets misteris tant comuns, entre aquella generació.»

Pobríssim concepte fora per cert lo que 's faria de las nostras costums, algun tan mes arregladas de lo que volen ó necessitan los autors dramátichs avuy dia mes en boga.

A *«La filla del marxant»*, basada en la cansó que dú aquest nom, no podia mancarli lo qu' es l' ánima de casi totas las demés obras que avuy se representan. Pero aquí la filla es la neta, salvada per miracle, ja que 'l modo, si en la cansò passa—per ser propi lo maravellós de totas las llegendas—en lo drama, ahont la verossimilitut es la primera condició, ni s' enten, ni s' esplica.

No 'ns entretindrém á ressenyar l' argument de l' obra que corra embolicat entre mil incidents y alguns personatjes inútils ó casi inútils, confós, per petitas dossis y sens que sos autors hajan hagut esment d' aquell atinat principi que diu, que la embrolla y l' interés en una obra dramática no son pas una mateixa cosa.

Unicament farém notar que lo que mes nos repugna sobre las taulas es lo convencionalisme, la falsificació de sentiments, la puerilitat de certas situacions dutas pèls cabells, y en fí tota la mecánica ab que avuy s' escriuhen los dramas y s' captan aplausos.

«La filla det marxant» es lo proto-tipo d' aquesta escola. Hi há allá un avi que venja en la sua neta la tristesa que li causá la deshonra y la mortde sa estimada filla, monstruositat repugnant, si concebible, inverossímil. Los avis acostuman á estimar ab un amor suau y agradòs com lo sol d' hivern als fills de sos fills; y per intensa que puga serne

Digitized by Google

la passió d' odi que 'ls inspire un gendre desnaturalisat, lo fill d' aquest es sempre l' objecte de sa compassió y de sas caricias; es en fí, perqué déu serho, lo moderador de sas violentas passions. Dónes una ullada á las familias ¡Quantas voltas las discordias domésticas han separat als vells dels joves! ¡Quantas voltas per aquets resta tancada la casa payral! Pero ¿ho es també péls fills dels joves, pèls nets dels vells?... No: jamay y ¡com podría serho si ab sa ignocencia infantil, venen á serne pèls cors mes sechs, lo que la rosada per las mústigas flors de la planura!...

L' avi de la «*filla del marxant*» es una escepció, y una escepció repugnant. Disset anys de carrera martiritza 'l cor de una pobra neta qui 's creu sa filla, y últimament sols per lo gust de ferla sufrir, tracta de casarla contra sa voluntat ab un vell ridícul y avaro. ¿Per qué ho fá? Solzament per poder dir á son gendre, quan se li presente: «Mira: tu vas destrossar l' ánima de un pare, sacrificantne la sèva filla: jo sacrifico la tèva, pera destrossar de igual modo la tèva ánima.

L' espectador podria preguntar—«Y si aquest gendre ausent per disset anys, que no ha esmenat encare la sèva falta, no compareix com es probable; ¿de qué li haurá servit al avi desnaturalisat lo salvatje sacrifici de la sèva neta?

Mes aixís com en molts fets de la vida real la má de la Providencia fa que las circunstancias prengan un giro determinat, en los dramas convencionals la má del autor es la má de la Providencia.

La má dels autors de «*La filla del marxant*» nos condueix á la escena á Ventura, gendre del vell Andreu, en los precisos moments en que aquest tracta de consumar lo sacrifici de Layeta. Ventura vé de América. Veritat es qu' ell durant los disset anys que ha estat allá, no ha deixat un moment de pensar ab la falta comesa, ni de desitjar l' esmena; pero per una d' aquellas preocupacions que ni l' home s' esplica, y que 'ls autors se dispensan de esplicarnos, en lloch de volar allá hont un deber del ánima lo crida, continua en América fent fortuna, encare que desprès al presentarse á l' escena demostri ab un sentimentalisme exuberant de gemechs y llágrimas, que mes que tots los diners s' estima á la sèva filla. Llavors ¿per qué s' estigué tant temps á América?

Un' altra estranyesa mostra aquest carácter, tant apassionat uns cops, y es la manya ab que 's reté 'l secret, presentantse á son sogre com un amich del pare de la neta y tractant d' aquest modo de férsela sèva. ¿Per qué no dirli que ell es son pare? ¿Tém la ira del vell? ¿Mes no té l' amor per véncela? Veritat es que dihent aixó ja no hi hauria drama; mes tampoch lo convencionalisme en aquest punt, llavors hi fora.

L' avi, 'l gendre y la neta, son los tres carácters principals de l' obra, y dels tres los dos ja havém vist fins á quin punt son naturals. Los demés son mes ó menys secundaris: lo del notari carácter saine-

Digitized by Google

tesch, que resolt lo problema de viure sens dormir: lo del *procurador* del notari, ofici nou aquest en las notarias catalanas, avaro pero tonto ja que 's deixa enganyar de un modo molt puéril per Quirse, pintor, que representa en lo teatre catalá un nou element, qual es lo del curiós que introduhintse sense cap interés personal ni cap afecció de familia en las casas del altres, mira, escorcolla y posseheix tots los secrets de la trama: lo de Madrona, que sino serveix en l' obra per gran cosa junt ab lo del estudiant Valentí, son los mes bèn disenyats, y finalment lo del aguatzil y dos ó tres pagesos, constitueixen tots los personatjes.

Plena l' obra d' incidents, pecariam de molt difusos si deguessem analisarlos y veure fins á quin punt responen al bon gust, que no tots ells hi pagan massa tribut. En cambi revelan tots destresa en la execució, y algun, com lo comprés en la escena del primer acte entre 'l notari y l' estudiant, sobressurt per sa naturalitat y frescura.

Algunas altras escenas dramáticas, admetent la verossimilitut dels carácters y sentiments, son notables per la fibra y vigor de que están encarnadas: en cambi 'ls efectes del final dels actes primer y segon pecan per massa artificiosos, per mes que sa composició sía complicada y demostre la familiaritat que sos autors tenen ab l' escena.

No farém per acabar las consideracions que casi totas las obras posadas en escena per la secció catalana en lo teatre Romea solen inspirarnos: sols dirém que nostre naixent teatre tant predilectament volgut del públich per lo camí que ha emprés alcansará bèn poca gloria. Sense un fí trascendental, ab carácters falsos, ab un argument embrollat y abrumador, plé d' efectes subrepticis, y no sempre felissos, es *«La filla del marxant»* la edició cent y una d' altres obras que en aquellas taulas solen véure's. Hora es ja de que 's busquen altres camins, que l' amanerament es la mort del art.

Tocant á l' execuciò, nos cal dir que fou esmerada: no citarém lo nom de cap dels actors, per quan tots ells, dintre de sas facultats, se fan dignes d' igual distinció.

J. Roca y Roca.

Digitized by Google

MIGNON

OPERA CÓMICA EN TRES ACTES

LLETRA DE J. BARBIER Y M. CARRÉ.—MÚSICA DE A. THOMAS.

Entre l' aplech de veritables genis que han enriquit lo repertori de la ópera francesa mereix un lloch principal l' autor de Mignon, que nostre públich tingué ocasió de coneixer y sentir en lo teatre del Liceo.

La fama de Thomas es europea, sas millors obras han recorregut tots los escenaris principals ab gran aplauso y éxit, y aixís no es de estranyar que tots los aficionats é intel-ligents de nostra ciutat esperessen ab dalé la representació de aquesta ópera desconeguda per la majoria.

Thomas ha donat un gran pas endevant desde *Le songe d' une nuit d' été*. En *Mignon* ja no es lo compositor de tendres melodias pero descuidat en alguns detalls, es lo mestre sever y coneixedor que traduheix ab fidelitat las situacions que li proporciona lo llibre. La senzilla lectura de una de sas primeras obras, y la de *Mignon* y *Hamlet* posa en evidencia lo cambi total de formas que ha sofert l' estil de Thomas, encara que sens perdre jamay sa delicadesa, sa puresa y sa correcció.

Mignon va ser estrenada en lo Teatre de la Opera cómica de Paris en 1866, y en la curta fetxa de nou anys, ha alcansat un número de representacions poch comú, y major que moltas altres obras célebres de distingits y considerats autors. Despres de estrenada en Paris ha estat representada en casi tots los teatres de importancia de França y en altres del·estranger, aplaudida en tots, admirada sempre y considerada com á joya de gran valer y com una de las mes acabadas que á la ploma de son autor deu lo mon artístich.

La idea de la Empresa al posarla en escena á Barcelona ha estat acertadíssima, y per això mereix just tribut de

Digitized by Google

gracias. Precisament aquest any s' han ofert en lo Liceo tan pocas novetats que lo sol anunci de la representació de *Mignon* omplí de plaher á nostres vers aficionats.

Lo llibret de la nova ópera degut, com havem dit avans, á Barbier y Carré te un argument tendre y delicat, altament propi per acomodarse al modo de sentir del compositor.

Lo tipo sentimental de *Mignon*, lo dramátich de *Lothario*, lo través y burlesch de la cómica *Filina* y lo tendre y delicat de *Wilhem* estan sostinguts en tota la obra ab completa propietat y altíssim interés. L' epissodi de Gœthe, sens patir cambis sensibles que perjudiquessen son argument ha estat tractat ab molta conciencia y respecte per los llibretistas, y en certas ocasions fins sacrificant á la idea de son inmortal autor, las exigencias de la escena y sobre tot del drama lírich.

Senyalar las pessas mes notables que entranya la partitura de A. Thomas, y las bellesas ó defectes de la composició es lo motiu de aquest article y encar que sumariament, que de altre modo no ho permet lo límit marcat á nostre trevall, passem á complir ab nostres benvolguts lectors lo compromís contret.

La sinfonia, pessa capital, que ja desde l' estreno meresqué lo favor complert del públich, es una mostra evident dels grans coneixements que en contrapunt y orquestació posseheix son autor. Los motius mes notables son el de la romança de tiple del primer acte y el de la distingida *polaca* del acte segon.

En l' acte primer citarem la sortida de *Lothario*, algun coro, la inspirada romança de *Mignon*, lo duo entre aquesta y *Wilhem* y lo característich duo de *las aurenetas*.

En l' acte segon cridan la atenció lo delicat duo entre *Filina* y *Wilhem* y lo terceto que segueix entre aquets personatjes y *Mignon*, la *Stirienne*, la *gavotte* y la tendre *andante* de despedida entre *Wilhem* y *Mignon*. En lo cuadro segon d' aquest mateix acte es digne de especial menció lo magnífich preludi, tota la escena següent, lo duo entre *Lothario* y *Mignon* y la delicadíssima *polaca*.

Lo tercer acte es complert desde l' original preludi de arpa ab que comensa fins lo darrer acord que dona fi á la obra.

Digitized by Google

En mitx de tanta bellesa hi ha un defecte que considerem grave y que no podem menos de advertir. *Mignon* era ópera cómica y per convertirla en gran ópera va esser indispensable afegirhi recitats per cubrir los blanchs quc deixava la declamació suprimida. Eixos recitats no estan á la altura de la obra. Pesats y vulgars en sa major part arriban á cansar al auditori, y son un gran perjudici per l' efecte total, y per aquesta rahó l' acte que mes bona impresió deixa es lo tercer per haverhi en aquest pochs ó casi cap recitat.

La execució fou excelent per part de las senyoras Borsi y d' Alberti y lo senyor Vidal, y discreta per part de la senyora Venosta y los senyors Maurelli, Masi y Comas.

La orquesta brillant en la sinfonia que deu repetir cada nit y ab pocas escepcions acertada en tota la obra.

Be los coros en general y particularment en lo de introducció al acte tercer.

Magnífichs trajos de la senyora Malatesta. Va estrenarse en lo segon cuadro del acte segon una bonica decoració del senyor Carreras.

Per acabar consignem ab gust que 'l públich un poch reservat en l' estreno, va comprenent y aquilatant la excelenta música de Thomas, aplaudint mes y mes á cada representació sas millors y mes inspiradas pessas.

JOSEPH RODOREDA.

Digitized by Google

COMUNICAT

Sr. Director de LA RENAXENSA.

Molt senyor meu: Li agrahiré moltíssim dongue lloch en les planes de la sua apreciable Revista al adjunt document exit de la Secretaria del Consistori dels Jochs Florals y á les breus observacions que l' acompanyan, que servirán de resposta al escrit que firmat per lo Sr. D. Joan Sardá he llegit ab mes pena que sorpresa en lo penúltim número de La Renaxensa.

Donantli les gracies y esperant ocasió de retornarli 'l favor se posa á ses ordres son S. S. Q. S. M. B.,

Jaume Collell, *Pbre.*

=L' infrascrit Secretari dels Jochs Florals en lo present any de 1875, certifico qu' entre 'ls papers de Secretaria hi obra lo següent document:

«Relació detallada dels objectes y papers que pertanyen als Jochs Florals, dels quals ne fá entrega avuy dia de la fetxa lo Rvnt. D. Jaume Collell, Secretari que fou del Consistori en 1873, al Sr. D. Joan Sardá, Secretari en 1874, qui 'n fa entrega á la vegada al infrascrit Secretari actual:—Dos plechs tancats ab l' expressió en abdós de lo següent: «Composicions presentadas als Jochs Florals de 1872» que segons expressió del Sr. Collell, l' hi foren enviats pèl senyor Coroléu.—Un volúm encuadernat ab pell verda, titolat: «Anals dels Jochs Florals» que contè las actas, desde la fundació fins al 1871 inclusive.—Un plech contenint las composicions presentadas als Jochs Florals de l' any 1873. —Un plech que contè l' acta y minutas corresponents á l' aprobació dels nous Estatuts, senyalat de número 1.—Un plech que contè varias minutas d' actas y comunicacions ab l' original del Cartell del Consistori de 1873, senyalat de número 2.—Un plech que contè las comunicacions ofi-

Digitized by Google

cials del Consistori de 1873, senyalat de número 3.—Tres llibretas vellas dels primers Consistoris ab varias notas.—Un segell de coure ab lo títol: «Consistori dels Jochs Florals de Barcelona.»—Una ampolla petita pera la tinta del segell.—Una cinta ab los colors de Catalunya ab diversos motllos de llautó á propósit pera tenir lo segell en los títols de «Mestre en Gay Saber.»—Una post petita travessera de la caixa de Secretaria.—Un plech de rebuts corresponents al any xv de la instauració dels Jochs Florals.—Barcelona 19 de Febrer de 1875.—Lo Secretari en 1873, Jaume Collell, Pbre.—Tinch rebut.—Lo Secretari en 1874, J. Sardá.—M' en fas cárrech avuy dia de la fetxa.—Lo Secretari en 1875, J. Roca y Roca.

Y pera que conste ne lliuro la present copia certificada á instancia del Rvnt. D. Jaume Collell, Pbre, que concorda ab son original de que 'n dono fé en Barcelona als 24 de Febrer de 1875.—Lloch del segell.—J. Roca y Roca, Secretari.

=Aquest certificat es la millor contexta que podia donar á la difusa comunicació del Sr. Sardá y son contingut me podria estalviar de afegirhi altra cosa sobre la indiscreció per ell comesa al dir que 's *permetia duptar de l' existencia* d' actes y minutes que jo, en la tumultuosa sessió del Cos d' Adjunts celebrada als 26 del passat Janer, havia assegurat existian. Y no sols que existian sino que les hi havia entregades, diguí y ara ho repetesch, puix podia molt ben suposar que 'ls papers del Consistori del qual tinguí l' honra d' esser Secretari, estavan ó havian estat en poder del senyor Sardá mon successor, per quant la vegada que 'ns reunirem en lo mes de Janer del any passat en la Biblioteca de Sant Joan, després de la elecció de Mantenedors pera 'l Consistori nou, y presentantse lo dit Sr. Sardá ab lo carácter de Secretari, encara que no fos mes que interí, li fou assenyalat molt clarament lo lloch ahont estava la caxeta de Secretaria com y també alguns plechs de papers, lo qual me sembla que era una manera de entregárloshi ó donarnhi possessió. Y ell mateix axís ho cregué, puix una vegada anomenat Secretari efectiu, tragué d' allí ó ne feu traure lo que li plagué; y culpa fou seva si allí s' hi quedaren los objectes y documents que ara se 'ns han dema-

Digitized by Google

nat y que van anotats en la *Relació* transcrita, entre 'ls quals figuran, com se veu, l' acta y notes referents als nous Estatuts que foren presentats y degudament aprobats en 1873, regintse per ells lo Consistori de 1874 y que 'l Consistori d' enguany pretén anul-larlos ab una argucia ó estirabot de curial; de lo que penso parlar llargament un altre dia á fi de posar les coses en son lloch y donar á cascú lo que li pertoca.

De la impressió d' aquestos Estatuts se 'n cuidá lo mateix Sr. Sardá, com per menut ho explica en son comunicat, servintse, diu ell, *d' una minuta, ó lo que sia, plena per tots cantons d' anotacions y acotacions que constituian una especie de logogrif difícil d' interpretar*, tot lo qual no obstá perque ell tirés endavant en arreglarho y estamparho sens consultar als companys de Consistori ni cuidarse de veure si hi havian altres papers menys anotats y acotats y de mes fácil interpretació que 'l que á la vista tenia. No ho era tant com ell vol suposar ni de bon troç, y axó 'ns recorda perfectament; y fos com fos, no havia de tenir la fluxedat ó descuyt, ó lo que sia. *d' estriparlo* después, com *á paper inútil y en sa major part inintelegible*, (cosa que després d' esquexat fa de bon dir) puix ja compren que ara 'l tal original, tant á n' ell com á mí, 'ns faria un bon servey. Y aquesta fluxedat sols se pot comparar ab la que te un poch abans, de dir molt formal que refent y remenant á son voler los Estatuts per darlos á la estampa *cometia una ilegalitat* y la cometia ab lo bon intent *de dar fi á las qüestions que duyan dividits als amants y sostenedors dels Jochs Florals y per á tenir d' una vegada una lley á que atenirnos*. ¡Bona manera, á fé, de posar la pau començar per cometre una ilegalitat! Al veure que 'l paper de que s' havia de servir era un *borrador borrat*, un *logogrif* y estant cregut de que anava á cometre una ilegalitat, no debia ni podia lo Sr. Sardá pendre á son cárrech la impressió dels Estatuts, ó almanco després de feta saber defensar millor la seva obra. Y no volém parlar mes sobre axó, perque tal volta se posaria massa de relleu la indiscreció, per no calificarla pitjor, de qui obrant tant de fluix no repara en llançar contra 'ls altres acusacions fortes y mal fundades.

Crech que basta lo exposat per mon descárrech; y respecte de la *fina* alusió que fá á la mia *laboriositat* y *diligen-*

Digitized by Google

cia lo Sr. Sardá, li dirém que cada hú fa 'l que pot y no 'l que vol, y li aconsellarèm que vage alerta en fer revelacions é *historia intima*, puix corre perill de perdre la confiança de sos companys, veyent que tant poch s' hi mira en posar ab lletres de motllo lo que ha sentit dir en lo secret de amistoses converses.

Barcelona 26 de Febrer de 1875.—Jaume Collell, *Pbre*.

Digitized by Google

CONSISTORI
DELS JOCHS FLORALS
DE BARCELONA

Llista de las composicions rebudas en secretaría

Núm. 1. L' esperit del segle.—2. La primavera.—3. A. X. *Aleluya.* —4. Superbia. *Fides.*—5. Anyorament.—6. A la Poesía.—7. Lo rector. *Per omnia sæcula sæculorum.*—8. M' ho pensava! *Lux.*—9. Filosofía. Qui sap!—10. La festa. *Si será si no será.*—11. A la lluna. *Hermosa nit.*—12. Los enamorats. *No pot ser.*—13. Amor meu. *Tot pot ser.*— 14. Una llágrima. *Piaugete.*—15. *El cargolet. Que n' era de gros!*—16. Esperansa. *Tal farás tal trobarás.*—17. Aleluya.—18. La mort del neófit.—*Passen hores é mes hores, é tots gemeguen en va.* Lo Jeremés de Palma.—19. Un somnit. *Tot ilusió, tot mentida.*—20. Fatalitat. *Pobre joven, solo angustias encontró y quebranto, y triste y enmudecido, la corona se ciñó con su llanto.*—21. Lo vot. *Qui te esperansa, lo cel alcansa.* F. P. Briz.—22. Ilusions. *Ay! como vuela el tiempo de ventura.*— 23. *La locomotora. Al siglo XIX.*—24. Lo poeta. *¿Hay quien padece? Pues enjuga su llanto: esa es, poeta, tu fatal mision.* Diego V. Tejera. —25. La flor! *Anyoransa.*—26. Amor.—27. L' hostaler. *Quand on conspire.*—28. Lo cementiri. *Cuando entró en su sepultura, la postrera campanada, de las doce se estinguió.* Diego V. Tejera.—29. Lo cunill. *Es ma alegría.*—30. Pobre Barcelona. *Fats de trista recordansa.*—31. Lo pastor. *A coger un nido fuí, en un espeso jaral, cuando un anciano zagal, salió diciéndome así.* Estela de Florian.—32. Na Blanca. *Ja sent una veu, que del cel devalla.*—33. La papallona. *Semper semperque.*— 34. Malmstem. *Cette histoire m' a été racontée; je ne l' eusse pas inventée.*—35. Plany del trovador. *El mas triste de todos los mortales, el mas abandonado y afligido, es quien te escribe de pesares lleno.*—36. L' amor sens art. *Lo senzill es lo mes pur.*—37. La mala vella. *Si haig d' aborrirte que se 'm tanqui 'l cel.* A. Blanch.—38. Blanca d' Espill. *Que ciegos y turbados, en este valle de dolor caidos.*—39. Adeu. *Vida mia.* —40. La paparina mallorquina. *Gaudete.*—41. R. F. *Aquí. ¿Sabes tu donde? Donde vive tu seductora imágen todavía: borrarla yo del corazon creia,* etc.—42. Ilusions. *Si vols venir, nineta, ab tu jo junt, pujaré ab la barqueta riuhet amunt.*—43. Fortalesa. *Huir es vencer.*—44. Lo rey

Digitized by Google

Herodes. *Sicut erat.*—45. A un amich. *Paciencia.*—46. Crit de l' ánima. *Dulce es morir por la patria.*—47. Cants d' amor. *Ningú com ell.* —48. Mare mia! *Obriume las portas del cel.*—49. Lo castell del mal cor. *Hay dolores que valen un placer,*—50 Armonía. *Ditxós qui amar podrá.*—51. La mort del héroe. *Fills de la reyna ploreu.* A CAMPS.— 52. Corrandes. *Merevelles.*—53. Rondallas. *Ay las!*—54. Plors. *Deja que el alma de un triste, venga á llorar á tus piés.*—55. Que n' era d' ayrosa. *No has visto mas de una vez, cuando un cazador procura, coger algun pajarito, con que cuidado lo busca.* TIÓ.—56 A un rossinyol. *Ayer el alba amarilla, al anunciar la mañana, pintara de tu ventana el trasparente cristal.* ZORRILLA.—57. Lo Trobador. *Caracciolo.*—58. Alegríes, *Ecce.*—59. L' altre vida.—*Señor oye mi acento.*—60. Amor. Es la vida de l' ánima.—61. Goig y pau.—62. Tentació. *Resurrexit.* —63. L' héroe de Manlleu. *Com ell, que pochs!*—64.***—*Anacreóntica.*—65. Lo Capdill.—*Jo so lo trovador de las montanyas.* VÍCTOR BALAGUER.—66. Epístola satírica moral. *La disimulacion y los cumplimientos se hallan tan generalizados y tan á la moda, que ya las palabras no espresan casi nunca los verdaderos pensamientos.*

Lo que s' anuncia pera satisfacció dels interessats.

Barcelona 28 de Febrer de 1875.—Lo Secretari, *J. Roca y Roca.*

Digitized by Google

NOVAS

Constituida definitivament la societat qu' indicárem se tractava d' establir en lo Teatre del Odeon pera la representació d' obras catalanas, inaugurá sas funcions lo dia 24 del corrent. Lo local se trobava adornat ab cortinatjes y testos, y ple d' una nombrosa y triada concurrencia, com ho era lo programa de la funció. Se composava aquest dels *Hereus*, aplaudit drama del Sr. Ubach y Vinyeta, y las pessas en un acte, del Sr. Ferrer y Codina, titoladas *Pero* y *Celos d' un rey*. En la representació de totas aquestas obras, s' esmeraren los actors que 's feren aplaudir. Durant la representació del drama fou cridat l' autor varias voltas á l' escena, essent obsequiat al finalisar ab una corona de plata, regalo de sos admiradors y una munió de rams de flors.

Las representacions de la *Societat Catalana*, tindrán lloch per ara tots los dimecres; y no dubtem que 's veurán cada dia mes afavoridas pel públich, tant per lo variat de las funcions com perque en ellas s' estrenarán obras de alguns autors dramátichs ja ventatjosament coneguts, y d' altres joves poetas que fins ara no han donat sas obras al teatre.

La Excma. Diputació Provincial, acordá en sa darrera sessió entregar al pintor Sr. Gomez, la cantitat de 3.000 pessetas, qu' es lo preu fixat per l' Academia de Bellas Arts, al quadro qu' aquell artista pintá per las oposicions á la cátedra de colorit y composició, y que ha sigut adquirit per la Corporació provincial. També resolgué contribuir ab la cantitat de 500 pessetas á l' impressió de la traducció catalana de la *Divina Comedia* que existeix en la biblioteca Escurialense, y tracta de publicar lo conegut escriptor D. Gayetá Vidal y Valenciano, en cas de que la Academia de Bonas Lletras considere acreedors á la copia y original citats d' aquella distinció.

Digitized by Google

S' han estrenat á l' Olimpo la comedia en 2 actes *Blanca*, del Sr. Baruta, á l' Odeon las pessas en un acte *¡Peró!*, del Sr. Ferrer y Codina, *Enredos de Carnaval*, del Sr. Piquet y *La festa del Sant del avi*.

Al Circo s' ha verificat l' estreno de la comedia de mágia en 3 actes *Lo Pou de la veritat*, lletra del Sr. Colomer y música del mestre Manent, obra qu' está donant molt bonas entradas á aquell teatre. Lo mateix Sr. Colomer n' está escribint una altre, també de mágia, ab lo títol de *La mare pedás*.

Dos sessions extraordinarias ha celebrat darrerament *La Jove Catalunya* y en ellas ha demostrat una volta mes los bons elements ab que conta pera seguir avant en sa empresa, y l' aument progressiu que ve experimentant la societat qu' es avuy lo camp neutral ahont en amistosa competencia treballan pel renaxement literari, científich y artístich de nostra patria casi tots los joves catalanistas.

Fou la primera, celebrada lo dia 20 del corrent, destinada á inaugurar los treballs de la societat durant lo present any. La comensá lo Sr. Secretari del any anterior, llegint la Memoria dels treballs de la societat durant son cárrech. Lo President Sr. Ubach y Vinyeta llegí aprés lo discurs de reglament, en la qual ab frase ben catalana y elevació de pensaments s' estengué en considerar l' estat actual de nostra renaxensa, deduhintne perillosas consecuencias per lo futur, sinó 's procuravan matar las divisions que en ella 's notan. Aquest discurs fou rebut ab forts picaments de mans, com ho foren las poesías *Lo somni de Gutemberg* del Sr. Roca y Roca, Fragment d' una oda *Al Segle* y la *Cançó del Miquelet*, del Sr. Collell, *Amor*, del Sr. Reventós y *La Pau*, del Sr. Guimerá. Finalisá l' acte lo Sr. President donant gracias á la concurrencia é invitantla per la sessió en honor d' en Fortuny que devia verificarse lo dissapte següent.

En efecte ahir (28 Febrer) tingué lloch aquesta en lo mateix saló de sessions del local de la societat. En la testera 's veya lo boceto *Sant Pau predicant davant del Areopago en Atenas*, del malograt artista, rodejat de llorer y en qual part superior s' hi veya una corona de semprevivas incloent las inicials d' en Marian Fortuny, y en la inferior una paleta y

Digitized by Google

pinzells en artístich agrupament. Plé estava 'l saló d' una escullida concurrencia, entre la qual hi havia bon nombre de joves literats y artistas, quan s' obrí la sessió, comensantla lo Sr. Roca y Roca ab la lectura d' un trevall de 'n Joaquim María Bartrina, titolat *Fortuny: sos primers anys*, en lo que descriu ab facilitat y abundancia de detalls la vida del célebre fill de Reus, desde sa naxensa fins que sortí de sa ciutat natal pera venir á Barcelona. Seguí després lo Sr. Auléstia llegint altre treball de 'n Joan Serra y Pausas que s' ocupa de *Fortuny artista*, seguintlo en sa gloriosa carrera desde que en Barcelona se manifestá son geni, fins á la sua mort, donantse curiosas novas de sa vida y fent atinadas consideracions sobre sas obras. Los dos citats treballs foren saludats al termenar ab salvas d' aplausos, com se 'n prodigaren també á las poesías dels Srs. Matheu, Maseras y Riera y Bertran que llegiren després sos respectius autors. Ab breus y sentidas paraulas despedí 'l senyor President á la concurrencia, que 's retirá agradablement impresionada d' una de las mes importants sessions que ha celebrat desde sa fundació *La Jove Catalunya*.

S' ha publicat ja la colecció de poesías de 'n Apeles Mestres titolada *Avant*. En lo número vinent nos n' ocuparém detingudament.

En la llibreria de Verdaguer, Rambla del Liceo, habém vist un Album de suscripció á una obra que 's titolará: *Teoría estética de las Artes del Dibujo*, y va á publicar en el próxim mes de Mars D. Joseph de Manjarrés, catedrátich d' exa asignatura en la Escola de aquesta ciutat. Sembla que contindrá una part general aplicable no sols á la Arquitectura, á la Escultura y á la Pintura, sino també á la Música, á la Mímica y á la Poesía y demés arts análogas, al mateix temps que en la part especial podrán conexerse los límits dins dels quals cada una de ellas ha de reduirse, y las relacions ab que mútuament s' enllassan totas. La part que pertany á la Arquitectura constitueix la Memoria sobre Teoría estética d' exa art premiada per la Academia de Sant Fernando, y está encara inédita. La obra va dedicada á dita corporació. Després de la publicació s' aumentará lo preu de 10 pessetas que costará per suscripció. Ha-

Digitized by Google

bém vist reunidas en dit Album no pocas firmas autógrafas de personas de varias professions artísticas y científicas. La Diputació provincial s' hi ha suscrit per 75 exemplars. Desitjém bona acullida á la obra, y al autor honra y profit.

Lo mestre Porcell está posant en música una sarsuela en un acte, lletra de D. Apeles Mestres, titolada *Lo Senyor del pis de dalt*, de la que n' hem sentit fer molts elogis.

La Corporació taquigráfica del sistema Garriga, establerta en esta ciutat s' ha servit remetrens la obra que acaba de publicar á sas espensas, contenint las actuacions celebradas devant del Jurat en lo Setembre últim, en mérits de la causa criminal seguida contra Francisco Queraltó, acusat de parricidi en la persona de sa muller Maria Gili, assessinada en la nit del últim dia del any 72.

Laudables son los esforsos que ve fent aquella entussiasta Societat pera propagar y fomentar lo cultíu del difícil art taquigráfich, qual importancia avuy en dia es inútil encarir. La fidelitat ab que venen reproduhidas las actuacions d' aquella causa que tant cridá la atenció, prova una vegada mes las ventatjosas qualitats del sistema que aquella Corporació te adoptat ab preferencia als demés que 's disputan la primacía en materia taquigráfica; axís com fa del llibre una obra d' estudi pera 'l jurisconsult no escassa en profits.

La felicitém per aquesta publicació. Nos olvidavam de dir que venen copiadas taquigráficament algunas declaracions prestadas en catalá, lo qual baix lo nostre punt de vista especial, prova una altra ventatja en lo sistema Garriga que no creyém que reunescan fácilment los altres.

Senyora y Majora es lo nom d' un nou drama de D. Frederich Soler que dintre poch temps ha de venir á aumentar lo repertori de la Empresa catalana del Teatre de Romea.

S' ha estrenat ab molt bon éxit en lo teatre de Novetats un espectacle de mágia en quatre actes, lletra dels Srs. Capmany y Brasés y música del mestre D. Joan Rius, titolat «*Los set pecats capitals.*»

Lo xispejant de l' obra, lo agradable de la música, las de-

Digitized by Google

coracions de molt bon efecte, degudas al pinzell del Sr. Planella y la bona direcció artística de la companyía fan esperar que 'l públich recompensará 'ls esforsos de la empresa.

Als poetas catalans y aymadors de nostras lletras nos cal donarlos una bona nova.

Ademés dels premis ordinaris y extraordinaris anunciats pel Consistori dels Jochs Florals en son cartell de primers del passat mes, sabem que li han sigut oferts un premi per l' Ilm. Sr. Bisbe d' aquesta Diócesis á qui millor cante las glorias de Sta. Eularia, patrona de Barcelona, y las de sa bandera; un llorer d' or, per la Exma. Diputació Provincial de Gerona á un assumpto que no s' ha expressat encare; un lliri de tres flors de plata, per la Exma. Diputació Provincial de Lleyda al poeta que millor cante un fet históricb d' aquella Ciutat ó d' aquella Provincia; y finalment la Redacció d' aquesta Revista ha ofert un exemplar dels «*Contes et Legendes*» de Leon Laujon, ilustrats per Doré, Bertail, Foulquier etc, un altre del «Paradís perdut» de Milton, y un del *Infern* de Dante, ilustrats també per Gustavo Doré, ricament enquadernats tots tres á la millor colecció de narracions populars ó d' imaginació qual número no passe de dotze.

S' espera un oferiment també del Ateneo Barcelonés, havent promés lo Consistori compendre en un suplement del Cartell tots aquests premis, ampliant lo terme d' admisió pera 'ls treballs en ells determinats, fins al dia 20 del próxim Abril.

Nos felicitém de tot cor de que Corporacions tant distingidas s' honren axís, honrant á la respectable institució dels Jochs Florals.

S' ha fet sentir á la empresa del teatre del Circo la música d' una nova sarsuela titulada *Lo Conspirador*.

Está próxim á posarse en escena en la societat catalana del teatre del Odeon un drama en tres actes dels Srs. Molet y Ferrer y Codina titolat *La casa payral*.

Está á punt d' estrenarse en lo gran teatre del Liceo la

Digitized by Google

ópera de D. Felip Pedrell *Quasimodo* que segons los intelligents afermerá mes y mes la justa reputació d' aquest distingit mestre.

La *Llumanera de Nova Yorck* de la que ja en altres números hem tingut ocasió d' ocuparnos promet á sos suscriptors, en vista del extraordinari éxit que ve alcansant, publicar vuyt planas per número en lloch de las quatre que anunciá al aparexer per primera vegada.

Lo número últim no desdiu en res dels tres anteriors, contenint á mes d' amenos y variats articles algunas poesías que 's distingexen per sa bona versificació.

Dintre poch temps veurá la llum una noveleta deguda á la ploma de nostre colaborador en Francisco Manel Pau ab un prólech d' En Joseph Roca y Roca.

Está ja imprés y se va á donar á la venta un volum de poesías titulat per son autor D. Francesch Pelay Briz «*Lo llibre del cor meu.*»

Segueix ab molt bon éxit la publicació dels dos setmanaris *La Llar* y *La Bandera Catalana*. Los sumaris respectius de sos últims números son los següents:

Quatre mots sobre la vida de 'n Carles, príncep de Viana, (continuació), per don Ferrán Rodriguez y Masdeu.—Pregaria (poesía), per don Ramon Picó y Campamar.—Economíes, per don J. L. Mercader.—Estels y Flors (poesía), per don Joseph Franquesa y Gomis.—Bibliografía, per J.—.*. per don J. Lacambra.—Va dirme... per Ramon E. Bassegoda.—Album.—Novas.—Xarada.—Correspondencia.

Antiga fatxada de Sant Pau del *Camp* en Barcelona, per Pau Gibert y Roig.—Sant Benet de Bages (poesía), per Emili Coca y Collado.—Cartell del Consistori dels Jochs Florals de Barcelona.—Una historia misteriosa, per Antoni Careta y Vidal.—Las duas órfanas (poesía), per Rafel Tintoré.—Curiositats y novas.—Gra y Palla.—Xarada.—Correspondencia.

Digitized by Google

La Defensa de la sociedad de Madrit, en son últim número, acompanya la noticia de la sortida del cartell dels Jochs Florals ab paraulas encomiásticas pera nostre renaxement. Agrahim com se mereixen las provas d' afecte que ja de temps nos ve donant esta selecta publicació.

La societat dramática *Lo Rector de Vallfogona*, pera repartir entre sos concurrents publica un setmanari catalá ab lo mateix títol, destinat á dar á coneixer los programas de las funcions y al mateix temps triadas poesías de nostres joves catalanistas.

La Renaxensa, ferma en son propósit de no perdonar cap mena de sacrifici pera complaure á sos favoridors, y volent pagar un tribut de veneració á la memoria d' un dels fills que mes han honrat á Catalunya, En Joseph Anselm Clavé, reparteix ab aquest número lo projecte de monument dels arquitectes Srs. Vilasseca y Domenech, dibuixats per dits senyors, y gravat per D. Enrich Gomez expressament per la Revista. Est monument degut únicament á la iniciativa particular va á alsarse inmediatament en lo cementiri de Barcelona.

TAULA DEL PRESENT NÚMERO

Joseph Vilaseca.—Lluis Domenech.	Lo monument á Clavé. .	341
Joseph Alfons Gatell.	Lo camí del saber. . . .	347
Antoni Camps y Fabrés..	Las tres flors desencantadas..	353
Joaquim Riera.	Aniversari de la mort del popular músich-poeta Joseph Anselm Clavé.	355
Joseph d' Argullol y Serra.. . . .	Lo Rondallaire; cuentos populars catalans. (Bibliografía.). . . . ,	358
J. Roca y Roca.	La filla del Marxant. . .	362
Joseph Rodoreda.	Mignon.	365
Jaume Collell.	Comunicat.	368
	Consistori dels Jochs Florals de Barcelona. . . .	372
Frederich Soler.	L' any trenta cinch (continuació)	

Digitized by Google

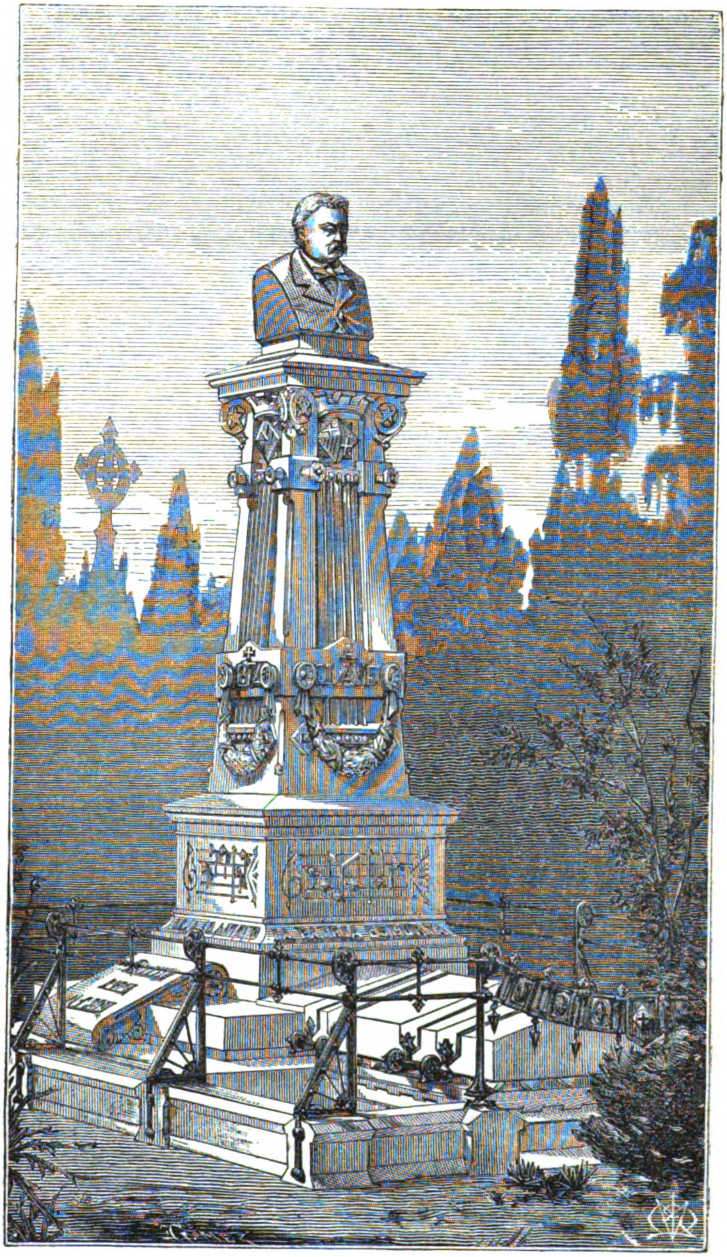

MONUMENT DEDICAT Á JOSEPH ANSELM CLAVÉ

Digitized by Google

Digitized by Google

Any V 1875 Núm. 11

LA RENAXENSA

15 *DE MARS*

LA LLEGENDA DEL JUHEU ERRANT (1)

¿Quí es eix home vèll que corra tant?
—Qui vols que sia, lo Juhèu errant.
Cant popular del Sigle XIII.

I.

. . . .

Al comensar la primera creuhada lo malestar de la Europa era tan gran que segons un cronista d' aquell temps (2) *la vida pareixia un infern anticipat.*

Era l' poble tan infelís, tan desgraciat que sempre en tot y per tot creya veurhi l' avis fatídich d' alguna calamitat próxima. Y las calamitats se sucsehian ab tanta frecuencia, que gayre-bè sempre veya confirmadas sas prediccions

(1) Fragment d' un llibre inédit titolat «La Mort y l' Diable, *Historia y Filosofía de dos conceptes terribles*», escrit en llengua castellana, y vertit á la nostra pel mateix autor.

(2) Raoul Glauber, monjo francés. Sigle XIII.

Digitized by Google

terribles. Las pestas, las guerras, las tempestats, las sequedats ó la fam, tot tenia sòs correus. Avans de compareixer en una comarca, sos malaventurats habitants veyan en lo cel, durant varias nits consecutivas, cometas d' estranyas formas, meteoros de llum sinistra, y l' poble piadòs creya que la divina Providencia se servia d' aquellas espantadoras lletras cósmicas per escríureli en l' espay las novas plagas ab que pensava afligirlo. Y axís com creya ab los correus del cel, creya també que n' hi habian en la terra.

De conformitat ab lo últim aparegué una llegenda estranya cual personatge vingué á ser la encarnació de la desgracia perpétua, del cástich etern, del sufriment inmortal, la vida perdurable, pero no la del gotj sinó la del remordiment y del martiri. ¿Pot donarse res mès desolador que la inmortalitat del sufriment?

Aquest ser, vivent en tots los temps, missatger de desastres, testimoni permanent d' horrors, viatger de la mort qu' esportava á tots los territoris, era lo *Juhèu errant*. Estava condemnat á caminar y viure mentres lo mòn fòs mòn. Llegenda engendrada per algun poeta apocalíptich, ó potser per algun predicador visionari de cervell malalt á forsa de meditar sobre la Passió y Mort del Crist, fòu no mès, en sòn orígen, que la historia del poble juhèu simbolisada en un personatge imaginari: pero aviat se trasformá en positiva creyensa en un ser vivent.

En la edat Mitja s' aplicavan frecuentment al individuo los modos de ser de la colectivitat, de lo cual ne resultavan aquestos dogmas desoladors, aqueixas llegendas esparveradoras qu' aumentavan la pussilanimitat y aburriment dels que hi creyan.

Los juheus havian demanat la crucificació del Nasareno. Se l's hi enviá un indult y per escarni l' aprofitaren per un malvat. Lo sentenciaren y executaren ab las mès horribles profanacions de sa divina persona. Bèn prompte sas sanguinarias sublevacions contra l' poder dels Céssars los valgué la destrucció de sa ciutat santa, y la merescuda espulsió de sòn territori; desde llavors, poble errant en mitj dels altres, es espoliat, repel-lit, burlat y maltractat en totas parts allá hont va, y no obstant atravessa las societats y las civilisacions sufrint totas sas crísis, sas terrabastadas y fins sas revolucions sens perdre sòn carácter, sens cam-

Digitized by Google

biar de religió, sens ni tan sols modificar sos ritos, esperant impertérrit la vinguda del Messías.

Lo Juhèu errant, donchs, no representa mès que l' poble deicida espiant sòn crim inmens fins á la consumació dels sigles.

Aqueix personatge fòu importat d'orient per los creuhats, segons afirman tots los historiadors que s' han ocupat d' aquesta llegenda. A principis del sigle XIII, ningú l' havia vist en Europa y no obstant feya ja algun temps que s' creya fermament en sa existencia.

II.

Era un tal Joseph, juhèu de naixensa y sabater d' ofici, casat y ab fills, qu' habitava en Jerusalem en temps del emperador Tiberi.

Lo dia en que portavan lo Salvador al Calvari per poderlo veure passar va sortir al portal de sa casa. Rendit lo bon Jesús per la fatiga volgué descansar en lo marxapeu de casa l' Juhèu y al intentarho va pegarli aqueix malvat tan forta empenta que l' fèu caure tot llarch sobre las duras pedras, mentres ab veu despiadada li cridava:—«¡Trasca, trasca, que no te n' falta gayre!

—«Jo descansaré aviat y tu correrás sempre»,—li respongué lo fill de Dèu mirantlo de fit á fit ab enérgica mirada.

Y desd' aquell dia al impío juhèu lo repós li está vedat: ni tan sols podrá tenir lo descans que la mort nos proporciona.

Quan axó va passarli, tenia un infantó á l's brassos; y apenas l' Home-Dèu li hagué dictada tan terrible sentencia, qu' impulsat per una forsa misteriosa, estranya á sòn voler, deixá sòn petit fill en terra y s' posá á caminar á grans gambadas. Surtí de la ciutat y caminant, caminant, pujá al Calvari y allí vegé de pas crucificar al Redemptor del home. Fugint d' allí, l' atraparen tot fent via las universals perturbacions que presentá la naturalesa á la mort del Criador, y al veure apagarse l' sol, enrogirse la lluna, caure l's astres, esberlarse la terra y alsarse los morts esfarehits de dins las tombas, conegué la horrible falta qu'

Digitized by Google

havia comés y comprengué—ja tart—qu' aquell caminar era l' cástich etern de sòn pecat sacrílech. Conmogut y empenedit, se dirigí al Jordá y s' fèu cristiá al atravessarlo rebent lo baptisme de las propias mans del apóstol Anani. Y continuá caminant á tota pressa.

Fatigat, desitjant la mort, torná enderrera y s' encaminá dret á Jerusalem, pera trovarla entre l's sèus lo dia en que l' romá hi calava foch en cástich de sas insurreccions sangnantas. Quan hi entrá las murallas queyan, s' enderrocavan las casas, se deplomavan los archs, aixafant á l's qui aturdits per las flamas y asfixiats per la fumera no tenian esma de trovar lo camí per ahont escapars d' aquella hecatombe. Y á 'n ell, que s' hi havia ficat per trovarhi la fi de sòs dias, ni una pedra l' tocava, ni una viga li queya á sobre, ni l' fum l' asfixiava, ni l' socarravan las flamas!—Al passar per un dels carrerons de la ciutat santa oygué surtir gemechs desgarradors del fòns d' un edifici que cremava; tombá l' cap, guaytá y vegé á dòs joves que recargolantse entre las brasas s' hi morian... ¡eran sos nèts; y ab tot y haberlos conegut, tingué de seguir caminant sens poder entrar á socórrel's!

Passá per Roma lo dia en que l's bárbaros hi entravan y no obstant d' haver traspassat las filas de l's combatents, tampoch pogué trovar allí la mort, la mort que tant desitjava. Crusá l' Agro romá y caminant, caminant, arrivá finalment á una costa. La costa era espadada: en una de las mès elevadas simas hi havia una roca que semblava suspesa sobre las ayguas; s' hi dirigí y s' hi enfilá. En tant regnava una tempestat desfeta. Lo llamp com un fuhet de foch serpentejava sobre l' cel negrench: las ònas bramavan furiosas, aixecantse encrespadas com impacientas per engolirlo. Llavors va regositjarse:—«Per fi vatj á morir» esclamá y va tirarse á l' abisme. ¡Vana esperansa! Es mes lleuger que l' aygua: sura per demunt de las ònas y aqueixas lo portan á llunyadanas platjas. Y tot just posada habia la planta del peu sobre l' arena, que ya tornaba á fer via tot depressa.

Recorregué la Fransa quan los franchs y l's gals se disputavan lo domini d' aquellas terras. Passá per entremitj de boscos de llansas, l' arreplegaren ruxats de fletxas y xáfechs de xussos; núvols de pedras passavan frech-á-frech

Digitized by Google

de sòn cap brunzint ab furia; y ni una pedra li esclafá la testa, ni un dard li ferí l' pit, ni una sola llansa l' traspassava.

La guerra assolá aviat la Germania. Boscos seculars foren aliment de las flamas. Enfurismat va precipitarse al cor d' aquellas selvas encesas y mentres los mès corpulents arbres eran reduhits á cendras, ell era respectat per las devoradoras flamaradas. La maledicció de Dèu l' havia tornat refractari al foch, invulnerable pe' l' ferro, y mès lleuger que l' aygua.

Mená sos passos á Nopols, y ab gran fatiga pujá al Vesubi quan espurnetjs sulfurosos anunciavan una erupçió próxima. La erupció esclatá y ell, impávit, apuntalant lo peu á la vorada del cráter s' hi llensá á dintre. Las entranyas de la terra s' esgarrifaren de retenirlo y l' escupiren pel mateix lloch hont havia entrat. Lo volcá va vomitarlo bramant entre un núvol de fum y un riu de lava que l' portá al mar: y l' mar va durlo á las riberas espanyolas.

La Espanya lluytava en tant heroycament per sacudirse la morisma.—«Tal volta en mans d' infidels trovaré la mort» pensá; y recorregué tota la península á la busca de combats. Mil voltas se ficá al mitj de la barreja embestint de dret á l's sarrahins; moltas se trová dintre l's remolins de cimitarras y espasas: los caps queyan tallats á ran, y l' sèu continuava ferm sòbre sas espatllas. Las destrals d' aquells agegantats africans se trencavan demunt de sa testa com si fossen de vidre, y las fullas damasquinas s' esmossavan en sòn coll. Devant de Tarifa se posá á las bocas de las bombardas del Rey Anfós; las pilotas de ferro relliscavan brunzint sòbre sòn cos y seguian sòn curs: tampoch aixís podia morirse.

Mès tart, per las derrerías del sigle XIV, entrá en una *aljama* un dia de setmana santa: las turbas s' amotinavan per las plassas veinas, predicadors fanátichs las abordavan contra l's juhèus recordantlos hi al viu los torments y mort del Fill de Dèu. La xusma devota entrava á reu en la juhería guiada per frares venjadors de la mort del Cristo, y nobles afanyosos de destruir los decuments qu' atestiguavan sos manllèus, y l's amotinats que tan adelerats per matar juheus anaban, passavan per devant del etern Juhèu sense véurel'.

Digitized by Google

Un somatent municipal assitiá un dia á un senyor dins sòn castèll. Veyentse lo feudal acorralat en sòn cau y próxim á veure cumplerta en sa propia persona la tremenda Justicia del poble, aparellá una mina y resolgué arbolarse avants que caurer en mans plebeyas. Y afanyós de morir l' infelis Juhèu marxá al assalt ab las hostes proleterias. S' enfilá á un marlet y apenas pujat hi havia esplotá la mina. L' espetech fòu horrible. Lo juhèu fou disparat enlayre barrejat ab las desferras del castell y l's membres dels que l' asaltaban, y aná á caure intacte al mitx de las planuras d' Africa. No podia morir *may* ¡era inviolable!

Recorregué ab dalera l' arenosa planuria en busca de bestias feras; los lleons y tigres fugian al véurel', los cocodrils torsian sa ruta, las sèrps corrian á amagarse entre las verdissas y fins los elefants, á l's peus dels cuals se rebatia, rehusaban esclafarlo. ¡Que terrible era no poder morir may sent perdurable testimoni de las desgracias humanas!

Insultá tirans, reptá homes d' armas, se precipitá á l's abismes, s' engolfá en las flamas, recorregué comarcas empestadas, s' empassá matzinas, provocá á las fèras, sense poder may trovar la mort: èll sol quedava sempre dret mentres tot queya: y li era forsa caminar eternament á grans gambadas!

. . . . (1)

III.

Lo poble senzill, impresionat per tal llegenda veya en cada pelegrí que passava lo *Juhèu errant*, y no pochs per esplotar la compassió asseguravan sèrho. Fins á l' any 1228 res de positiu d' ell se sabia; sols circulavan vagas y distintas versions sòbre sa existencia: pero en aquesta fetxa un bisbe armeni vingut á Europa per visitar los santuaris inglesos, asseverá á l's monjos de Sant Albán haverlo vist y parlat ab èll allá en Orient. A l' poch temps eixa noticia s' estengué pe' l' continent d' Europa y varias foren las ciu-

(1) En eixa lleyenda hem procurat resumir totas las de que hem tingut noticia que circulaban en la edat mitja en las diversas nacions de Europa.

Digitized by Google

tats que cregueren veurer tan estrany hoste. Hamburg, Leipzig, Brusselas, Burdeos, Madrit y Nápols donavan fé d' haver rebuda sa visita.

Segons lo bisbe armeni se deya Joseph Carthafil-lus, segons al tres se deya Ahasverus ó Abasverus y no faltá qui digué que sòn verdader nom era l' de Isaach Laquedem; de lo cual hi hagué qui dongué per cert qu' existian dòs y fins tres *juhèus errants:* y sobre aqueix tèma s' arrivaren á escriure serias disertacions per part dels teólechs de l' época. Com que á voltas asseguravan diversos viatgers haverlo vist en un mateix temps, á poca diferencia, en ciutats distintas, lo poble, que creya sériament en sa existencia, no podent figurarse que podian dòs pobres pelegrins haber fingit á un temps en dòs paissos ser un mateix personatge, deya que caminava ab lo vent y qu' era trasportat en un instant d' un lloch á un altre en alas de la tempèsta.

Aixís, quan en un d' aquestos dias d' estiu serens, apareixia un nuvolet com un punt en l' horizont, creixia, s' inflava y acavava en fi per esténdrers' sobre tot lo cel esclatant en aygua y vent, desapareixent al cap de poca estona quedant l' cel pur y seré com poch avans, esclamava la bona gent del camp: «Are l' *Juhèu errant* passa.» Y daba per sert que sa aparició coincidia ab tempestats, calamarsadas é inundacions, puig en sa carrera donava tal impuls á l' ayre segons se deya, que de soca y arrel arrencava l's arbres y aixecava las teuladas. Cada cop qu' una epidemia ó una guerra desolava alguna comarca, recordant la gent del poble haver vist passar mès ó menos temps avants algun miserable pelegrí de llarga barba, deya: «lo *Juhèu errant* nos ha portadas aqueixas malaventuras.» Res d' estrany tenia aixó, ja que l's *sermonejayres* li atribuhian anar sempre dret á l's punts hont la mort hi regnava: per veure si podia trovarla, aseguraban que, produhia lluytas, pestes, temporals y tòta mena de miserias.

La llegenda esgarrifosa d' aquest personatge mitológich va prolongarse fins al renaixement en cual época perdé ja molt de son carácter fatídich, com tòtas las personificacions engendradas per la edat mitxa. Las hi faltava la atmósfera que las mantenia y poch-á-poch anaren desapareixent com negras ombras qu' á la matinada fon la llum del dia.

Digitized by Google

Lo sentit d'aqueixa ficsió era, en la edat mitja, que lo poble juhèu en cástich del seu crim sols podria arrivar á agermanarse ab los altres pobles, en lo cel, al perdonarli Dèu la sèva falta. Avuy dia, nosaltres—humanitaris en lloch de místichs—que no creyém en tals menas de cástichs, y que no fem solidaris á pobles ni á rassas del que hajen pogut fer determinadas situacions, ó determinats individuos, afirmem que la rassa judayca va ja perdent notablement sòn carácter y que prompte s' fondrá en la Humanitat ja que la Civilizació tendeix á realisar lo cel aquí en la Terra.

POMPEYO GENER.

Digitized by Google

DISCURS

PRONUNCIAT EN LA SESSIÓ INAUGURAL QUE CELEBRÁ

LA JOVE CATALUNYA

LO DIA 20 DE FEBRER DE 1875 PER LO PRESIDENT

DE DITA SOCIETAT.

SENYORS;

Xica, y molt xica prova certament, daria de la coneixença que dels més de vosaltres tinch de molt temps ha, si ara al parlarvos desde aquest sèti, tan honrós com poch envejat per los difícils serveys que imposa, provás jo de fer gala de pretenciosa modestia y, seguint rutinaries vies, vos retragués coneixements y mérits, qu' en mi mellor podèu valuar vosaltres que jo meteix y dels quals sols m' atreviré á dirvos, y açó ab tot lo sentiment de la meua ánima, que no son ni de bon troç los que voldría.

Mas vosaltres hèu volgut distingirme alçantme á la presidencia de la «Jove Catalunya» per la sisena anyada de sa existencia que comença avuy y jo no puch voler altra cosa que compláureus; ja que al ferho aixís, no 'm crech pas acceptar lo lloch del entès pilot qui, ab los ulls fixos demunt la carta marina, adverteix al timoner l' endret per hont ha de menar la náu que li ha estat encomanada, sino 'l lloch del guayta que, tot lo amunt possible de la entena més alta de la náu, fitura l' horizont ab penetrant mirada per á dar lo crit d' alerta al més mínim perill que distingirhi puga y, totduna que açó haja fet, escorrers' en avall á confondres' ab sos companys de tripulació y traballar ab ells posanthi totes les forces, sens desçançar un moment, fins á deixar en banda los illots que corren perill d' embestir, ó amagarse y surtir d' encalç del grapinyador corsari que res

Digitized by Google

de lo que entra á tret de sos canons perdona ni respecta.

Y en veritat vos dich, á tots quants m' escoltáu, que no 'm dòl gota ni gens aguantarme en aquest lloch, fins y á tant que á un altre li toque rellevarme; perque tinch per molt just y rahonat no desatendre un moment aquesta vigilancia, potser may com avuy tan necessaria, y que tal volta ningú podria exercir mellor que un temerós com jo, que fins á poruch, si vos agrada, friso, ja que si be podrá, per allunyarvos d' un perill sospitat y fòra, portarvos á fer tortes y marrades, també es cert que, per descuyt d' ell, no voldrá Déu que vos trovéu á mitjan camí en front del inevitable perill sens que vos haja dit, tan fortament com puga «Alerta, companys méus, alerta, la via que seguím no es pas la bona.»

Mas deixém en aquest punt, fins á després, l' alegoría y permetaume historiar, encara que molt per enlayre y lo menys malament que puga, lo nostre restaurament literari, ja que es l' estat d' ell lo tema que m' he proposat desenrotllar en aquesta vetlla.

Fa quaranta anys que d' una pléyade de gents, un geni més capdalt surtint, féu vibrar les cordes de la catalana lira molt temps ha callada; y com al rompre 'l dia, á la véu del aucell que primer se desperta, tots los altres del bosch en chor responen concertant l' himne de l' auba, cent veus així meteix respongueren espontánees al crit d' en Aribau, fent reverdir lo llorer dels Marchs y dels Febrers, que per lo meteix que no era ferit del llamp de la ira divina sentí cercolar la sava en ses entranyes y rómpres' l' escorça de les branques per á donar surtida á novells tanys, vuy dia floridors y de bon veure.

A la monumental «Oda á la Patria» ab tant d' estupor rebuda com ab dalé llegida, seguiren les elegiaques esparses de n' Anton Martí; «La Noya fugitiva», traduhida per l' inoblidable Cortada; lo coronat poema d' en Rubió y Ors «Roudor del Llobregat» y tota una munió d' altres obres de tota génera de diferents poetes y escriptors, qual aparició podria molt bé compararse á un cel entenebrat y fosch que, serenantse totduna, se 'ns mostrás brillantment atapahit d' estrelles resplandentes. Y qu' era poch menys qu' aixís, vinguérenho á provar al poch temps, y ab molt d' acert, n' Anton de Bofarull ab sos «*Trovadors Nous*» y ab los *Moderns*

Digitized by Google

En Víctor Balaguer, evidenciant abdós á l' hora que 'ls que vint anys enrera eran no més uns quants, se trovavan ja esser molts, tot y haverne mort algun dels primers; y que aquell esforç, catalanesch, rebut al començament per los pessimistes y anticatalanistes ab indiferencia y menyspréu á la vegada, trovava echo desde Ull de Ter á les delitoses planes de Valencia y fins á les serralades de l' illa d' or que anomenám Mallorca.

Los Jochs Florals foren lo primer fruyt que lográ la Patria per los esforços d' aquells bons patricis, dignes tots ells d' eterna y gloriosa recordança; y per mi, com també sens dubte per vosaltres, doblement mereixedors, perqué, fins á les hores, solament havian sigut catalanistes no tenint altre objectíu que la gloria de la terra y l' ergull de contribuhir ab sos esforços á guanyarla. Per açó, sens dubte, permeté 'l cel que á tant grandiós exemple respongués tot seguit una entussiasta joventut, ferma y estudiosa, ab la fé al cor, rica d' esperances y desficiosa ab lo desîg de ferse digna de heretar un dia la lira d' or dels mestres y transmétrela á llurs successors perqué l' echo de l' oda «A la Patria», passant de generació en generació, puga durar lo menys tant com s' aguanten sobre 'l ras de terra los turons del Montserrat. Per açó fóu que 'ls meteixos que havian aplaudit quan jovens lo deixondiment de la Thalía catalana sens que se 'ls fessen esquerps los tipos de la «Layeta de Sant Just» y «La Casa de despeses», han pogut mes tart admirar y assaborir les belleses del teatre que d' aquell ensaig n' ha nascut y que cada dia se va enriquint ab noves y abundantes obres de tot génere y de mérit tant rellevant algunes d' elles, que fins han merescut ser imitades ó traduhides. Y finalment, per això fóu també que una franca encaixada de germanó, mes que de companyerisme, fundá cinch anys enrera la Jove Catalunya, d' ahont han surtit ja, y açó ho dich ab ergull per tots vosaltres, no personalitats que son esperances, sino personalitats que son ja reputacions ben sentades y que quan tinguéu mes cabells blanchs dels que teniu ara, Déu sab á quina altura rallarán; mas, ay! cal dirho tot; açó será, amichs meus, si les temors que sento quedan desvanescudes y oblidades com de tot cor voldria.

Si be es veritat, per honra seua, que no hi ha manifesta-

ció de catalanisme ahont la nostra joventut no sia brillantment representada; si bé es veritat que en lo llibre y en la trona, en la prempsa y en lo teatre, en certámens y academies la tercera generació dels conreadors de la restaurada llengua está inculcant l' amor á la terra, la fé en lo esdevenidor, y á si meteixa 's gloria al gloriar la Mare Patria; no perçó, amichs meus, me sento jo tranquil y confiat al pensar en ella, ni deixo de sentir dins de tot del cor la espina del dubte, espina que voldria arrancarme y no encerto á ferho per més qu' ho provo y m' hi esforço.

Y es trist lo dubte que sento; es trist y no vull pas callarlo. Aixís tal volta, conegut que sía, hi haurá qui 's prenga pena de desvaneixermel' si es infundat, y si, per mala sort no fos aixís, qui avisat fuja 'l perill y 's pose á bon recés mentres es hora.

Quan set ó vuyt anys enrera los escriptors catalans no havian pretès encara tots, y en que sian tots está lo mal, passar plaça de gramátichs ó filólechs; quan les escoles no s' havian convertit en banderies, ni 's discutia ab injuriosa acritut ni 's feya propaganda sorda sobre l' us de determinades vocals ó la puresa d' una historia mes ó menys ben escrita; quan no s' inventavan paraules de mala lley per á substituirne de castisses; quan lo talent era humil, la joventut despagada de si meteixa, lo mérit aplaudit y la bona fé sempre estimada; llavors si! llavors si que no hi havia per á que dubtar que les esperances tornarian realitats, que á l' aubada seguiria 'l sol y al deixondiment la vida y que després d' un paréntesis de segle y mig en la nostra historia, hauria continuat aquella epopeya que 'ns hem esforçat en tráure del oblit; mas avuy no hi ha tantes probabilitats de que aixi sia com al brotar en lo jardí dels Jochs Florals les primeres englantines.

Jo sé qu' es amarch y tant amarch com lo fel, lo que tinch l' atreviment, sino la virtut, de dirvos; sé que podrian objectar á mes rahóns que com ara may hi havia hagut á Catalunya major moviment literari, com també, que tot lo nostre es ben estimat á casa y fora d' ella; mas jo puch respondreus', per á despullar de lleugeresa ó pessimisme mes sospites, que si avuy som molts mes que en altre temps, també, per contra, estém molt desunits y que tant com ha anat creixent l' amor que sentím per Catalunya s' ha anat

refredant lo foch de la germanó que 'ns acoblava per aixecarla y sostíndrela en lo seti que li pertoca, corrent en consequencia lo perill de vèure l' arbre pompós de la nostra literatura, que tants vents desfetmats no han lograt ajaure, tombar en terra, florit y tot com es de les branques, per lo rosèch del corch que mina ses arrels; ses arrels que ja tan endins del terreny han conseguit ficarse.

Crehenthó amichs meus; moltíssim es lo que s' ha fet ja en la grandiosa obra de la nostra restauració literaria, mes per á poderla dur á bon terme; per á que pugam un dia coronar tan sumptuós edifici, cal ab verdadera necessitat interessarhi á tots los qui deurian estimarla, y açó sols podrém conseguirho no desvirtuant ab les obres les paraules als quatre vents de la publicitat llançades, ja que d' altra manera podríam trovarnos, quan menys pensessem, ab que s' han prés per interessades mires les mes nobles manifestacions del nostre pur catalanisme. Cal per á açó no oblidar un sol moment que, si be es cert, cap de les literatures que 'n diuhen provincials ha pujat al grau de desenrotllament y esplendidesa que la nostra, no es pas just ni prudent minvar les forces de sos adeptes ab lluytes estérils ó contraproduhents; perque ab tot y publicarse en catalá cróniques y poemes, diaris y noveles, comedies y revistes y tota altra classe de obres que produhescan les demés literatures, no está encara la nostra llengua en plena possessió del séu patrimoni com la dels hungars, ni s' han establert cátedres per á la seua ensenyança, com s' es fet ab lo provençal, ni la Academia de Madrid l' ha regoneguda com á espanyola tot y tenint l' exemple de França que ha coronat la «Mireio» obrint axís los braços á la parla de Jasmin y de Mistral.

Jo tinch per á mi que, avuy per avuy, aquest es lo fi, aquest l' elevat propósit al qual deurian encaminarse, units y compactes, los esforços de tots los catalanistes. Voler, quasi es poguer y certament no es la constancia la virtut que menys caracterisa á la nostra nissaga. Deixem mesquines lluytes y apassionades controversies que per la escala del ridícul podrian durnos á la vulgaritat ó al archaisme, que han sigut sempre los derrers badalls de les decadencies; pensém que es massa lo que havem guanyat d' uns anys en aquesta part per á exposarho á grat-scient als embats de la sòrt, tant mes quan aquesta no menysprea

Digitized by Google

per transparentas venas colorida,
á la esclava africana 'l preu li dona,
y en l' Harem li prepara la corona.

Kerima es sa rival. De brins de seda
sa rossa cabellera, es l' aureola
del sèu verginal front. Si flors hi enreda
las eclipsa lo brill d' eixa corola.
Nascuda del Gayá en la salzereda
y captiva d' Alarbs, conserva sola
la puresa d' una ánima cristiana,
y en l' Harem la tendror de flor boscana.

Per sos ulls dos estels trencá María
de sa rica corona lluminosa,
un bell cel de zafir son bláu li envia:
l' ona son moviment, perlas hi posa.
La palmera li ofrí sa gallardía;
sa flayre 'l gessamí, frescor la rosa,
pus contribuíren á sas formas bellas
lo cel, la mar, la terra y las estrellas.

Sa gentilesa y son posat revela
que no nasqué per ser de reys esclava;
sa menyspreant mirada lo cor gela
que mès ardent per ella palpitava.
En son pit la bondat, no mes anhela
al pobre aconsolar, al qui li agrava
lo sèu treball lo pés d' una cadena
lluny de sa llar hont sa aymadora pena.

D' esclavas mussulmanas rodejada
en la cort y serrall n' es la Senyora.
Sa ditxa per las altras envejada,
mès murmurada may. Dominadora
en lo cor de Selim jamay negada
ha vist mercé que lo seu llavi implora;
y ell, que en son pit passió africana tanca,
sols ha gosat besarli sa má blanca.

Vestida d' una seda purpurina,
turbant de flochs de neu, y en la cintura
pedrería y brillants, de glassa fina
completa un almaizar sa vestidura.
En verts coixins de seda damasquina
plorant entre 'ls plahers sa desventura
ab Himara á Selim allí esperava
que ab trist pressentiment del camp tornava.

Digitized by Google

Ell vé com sempre amant: sa altiva cara
colrada en las batallas, n' es mès bella.
A enterbolir las ayguas de font clara
vuy vé animat d' una passió novella.
Vuy fuig dels brassos de l' ardent Himara;
vuy cerca sols á la infantil ponzella,
que en ilusions s' entrega al qui ella adora,
al creuhat que mès glorias atresora.

—

—Selim, Selim! si de mon cor est dia
vols tu triunfar deixa del tèu Profeta
la falsa lley que al precipici 't guia.—
—Fidel encara est á ton Crist? ¡lasseta!
Mes ¡qué importa!—Deya ell que ja tenia
la fatiga olvidada, y de poeta
y d' amant als arranchs ja s' entregava,
escláu son cor de sa primera esclava.

—

—Qué importa que jo adore al de La Meca,
y tu al de Sion? Per qué m' allargas
ay! ma ditxa un altre any? Tems sia seca
ta corona nupcial? Sian amargas
tas caricias per mi? Que alli hont s' aixeca
la lluna brillen creus?—No: murs, adargas
y pits tenim, y 'l Deu de la victoria
als vers creyents coronará de gloria.

—

Jo ¡ay! que m' oblidava en la batalla
fins del reyalme per ab tu pensarne!
Tu eras mon ardiment: mès que la malla
tu guardavas mon pit. Oh! si mirarne
ta figura pogués en la muralla
aplaudint mon valor, y á mi volarne
de Kerima un somris, per obrir via
com trompa d' elefant mon bras sería.

—

Jo t' he vist, en mos somnis, d' atzusenas
y rosas coronada: en las planuras
consolant de la tórtola las penas
quant plora viuda sas delicias puras;
y brodadas tas tocas agarenas
de vivas papallonas, que seguras
estan en lo teu cap com demunt l' eura,
ó en lo cálzer florit que las abeura.

—

De ton bany en las ayguas cristallinas
que bullian d' amor quant t' hi acostavas;
servida per huris y tendras ninas
oferintse ab plaher per tas esclavas:

parant sos cants las áus; las clavellinas
amagantne sas flors; sas testas blavas
trayent del mar per véuret las sirenas,
y de Selim, rojas d' amor, las venas.

—

Jo t' aymo com la gota de la pluja
la terra assedegada per l' estiu;
com l' aucellet la brossa que se 'n puja
pera l' entrellassada del seu niu:
com lo serpent lo jas en que se duja,
com dels sorrals del Sahara en lo caliu
la fugitiva mar enganyadora
lo lleó cansat qu' ardenta set devora.—

—

A Himara de Selim enamorada,
que sens sos besos no passava un dia,
soldana del serrall y menyspreada
rosegava lo cor la gelosia.
S' amayguava vehent l' altra adorada
de son galant senyor per qui daria
mil vidas si tingués, sa benhauransa
d' anar al Paradis fins la esperansa.

—

Demunt coixins de borrissol de cigne
posituras creava las mes bellas:
son voluptuós amor no mès ser digne
volia de paraulas com aquellas:
y al contemplar al adalill insigne
sas gracias aplaudir, sempre novellas,
no 's cuydava del vel que li rellisca
qu' es lo plaher missió de la odalisca.

—

—Vina (li deya) dolsament respira
y 'l remor del combat en estos brassos
vina á oblidar Selim. Si de una lira
las cordas te conmóuhen: si als teus passos
d' esbayladora hurí ton cor se gira,
de una cristiana los negats abrassos
oblidant, en almea transformada
me veurás ab tos besos animada.—

—

Y prenent una rica pandereta
ab cercle d' or, de cascabells guarnida.
una glassa de rosa, una cinteta
la garlanda que veya mès florida,
ballava al seu devant riallera, inquieta,
las formas descubrint, que en sa fugida
amagar pretenia ab plechs de glassa.
com la estrella volant que brilla y passa.

—

A las dúas Selim amor tenia
y entre 'l plaher y 'l sentiment lluytava:
á abdúas sas miradas repartia
y galant ab las dúas se mostrava.
Himara que un moment despareixia
ab una copa d' or se presentava
coronada de rosas, y una gerra
com antiga bacant en la má esquerra.

—

L' Alkoran no autorisa la beguda
del néctar de las brancas pampolosas;
mès *l' herba dels Fakis* d' ells coneguda
n' era per sas virtuts miraculosas.
En lo deliri l' ánima perduda
del qui probá sas granas licorosas,
tot li sembla mès bell, y tot l' enganya
com als creyents lo *Vell de la Montanya*.

—

De son influencia Himara sabedora
dona á Selim la copa cisellada,
y omplintla de licor fins á la vora
prengué 'l llahut; y en un coixí tirada
ab los cabells desfets y ab veu sonora,
trayentne foch d' aquella ardent mirada.
d' Amed-al-Halevy cantá la troba
ab que 'l mágich poder de l' herba proba.

—

—Mès blanca que la lluna certa nina;
flexible com la palma sa cintura,
sempre de mi fugia, y viperina
per mi sa vista, á ma ternesa dura.
Pero trobíla un altre jorn, divina,
plasenta cara, angelical figura;
y per no abrusá 'l cor ab sas miradas
sas grans pestanyas dolsament baixadas.

—

Sos brassos me vá obrir, y ardents besaren
mos llavis lo roser de sas galtetas:
oblidant lo menyspreu li regalaren
d' agrahiment sentidas parauletas.
—Si á ta passió mas gracias s' entregaren;
si he vist mas trenas per ta má desfetas,
no es del amor (diguém) la flama inmensa
es lo such del *haschisch* qu' encen ma pensa.

—

Qu' es l' herba del plaher y l' alegria;
dels amants menyspreats la intercessora.
en lo cor desvetllantne 'l qu' hi dormia
desitj-voluptuós que lo devora.
Vols en la cassa apoderarte un dia

Digitized by Google

de la dayna poruca y saltadora?
Deixali esbrotonar sens inquietála
la tendra planta qu' ést licor regala.—

—

Mentres allí passavan tals escenas,
en una de las tendas cristianas.

. . . .

Dámas Calvet.

Digitized by Google

BIBLIOGRAFÍA

Cansons alegres de un fadrí festejador.—Barcelona Estampa catalana de L. Obradors y P. Sulé—M. DCCC. LXX V.

Avant. Poesías catalanas de Apeles Mestres.—Progrés, Virtut y Amor —es nostre lema sant. Clavé.—Barcelona.—Imprenta de La Renaxensa. —Montjuich del Bisbe, 3, baxos—1875.

Si una versificació fácil y correcta, si un llenguatje castís y triat, si un notable acert en las combinacions métricas fossen las únicas qualitats exigibles en las obras poéticas, la coleccioneta titolada *Cansons alegres* fora lo que se sol dir de cap d' ala, tanta es la proporció en que 's trovan reunidas ditas qualitats en las dotze poesías que la constituheixen.

No es aixó sol, empero, lo que fa la poesía, y segons sia 'l género, altras condicions deuhen veures'hi satisfetas, altras lleys no infringidas per á que meresca 'l nom de tal y omple y complague l' ánim del lector com deu ferho la veritable poesía.

Sian las que 's vulgan las aficions que cada hu sente per un ó per altre dels géneros poétichs, pot elevarse á la categoría d' axioma crítich, que la poesía, producte com es de la aliansa sublime de la sana imaginació y del sentiment, facultats que una y altra li son necessarias baix pena d' incorre, en defecte d' una d' ellas, ó en un idealisme estravagant y buyt de sentit comú ó en un sentimentalisme ploraner y antipátich; que la poesía, dich, deu parlar á aquella y á aquest, deu ferir y excitar á abduas produhint en lo quí llegeixi una conmoció en que hi estigan igualment interessadas una y altra d' aquellas duas facultats per escelencia espirituals.

Apuntat aquest principi, queda ja fet altre tant (ab las dificultats que te de presentar lo género amatori, dificultats que arrencan precisament de la índole material y espiritual á la vegada de la passió que celebra.

Lo poeta que canta l' amor y no l' amor com á sentiment general en que 's reasumeixen las facultats ben volents del home, sino l' amor en la accepció concreta de la paraula, l' amor á la dona, es,—perdonis lo capritxós de la comparació,—una especie de Blondin, que camina en l' ayre solicitat á la vegada per lo sensualisme y per l' idealisme que son lo buyt que obre sa gola á cada costat d' ell y amenassa devorarlo si ab lo balancí de son recte criteri no va fixant son centre de gravetat y mantenintse equidistant del un y del altre estrem,

Digitized by Google

sense despoetisar sa passió decantantse á la una banda ni desnaturalisarla decantantse á la altra.

Concretant la idea; la poesía que canta l' element material, un dels dos que constituheixen l' amor, difícilment pot ser poesía que satisfasse á la imaginació y al sentiment, que eleve l' esperit á la idea de bellesa, última mira á que deu tendir lo poeta. Y vice-versa, la poesia que cante l' amor com á passió inmaterial, deslligada del tot de la traba dels sentits es veritable poesía, realisa la bellesa, peró en cambi canta una abstracció, una aspiració mes que una realitat, abstracció que anomena amor y que objectiva en una dona sols per lo carácter mes ó menos remot d' afinitat que te ab la passió que aquesta inspira.

Cantar l' amor, passió per la dona, passió terrestre, forsada, mercés al llas indisoluble que lliga la ánima al cos á materialisarse en aquest, á ferne participants als sentits es una tasca espinosa y que arrastra fácilment al sensualisme y devegadas á la llicencia.

Las *Cansons alegres* inspiradas en sa major part en semblant passió, pecan bona mica d' aquest mal; son sensualistas y alguns cops cauhen en lo llicenciós, caygudas que no repugnan tant potser per aquellas qualitats de forma que son distintivas de las composicions que forman la colecció d' aquell títol.

Lo petó es l' ánima de tals composicions: en totas ó en quasi totas hi intervé 'l petó, fórmula sintética de la passió amorosa, que participa de la doble naturalesa d' aquesta y que es lo primer pas donat en la senda de la materialisació d' aquell sentiment.

Lo petó com á idea mare, en una composició poética, la converteix fácilment al sensualisme y per desgracia l' autor de las *Cansons alegres* no sab evitar sempre aquest escull y, xocant ab ell, dona á sas ideas un tint, lleuger quasi sempre, marcat algun cop de materialisme, renyit en nostre concepte ab la idea poética.

Va de bo, *Allí*, *Si fos ara*, *La sardana* y *Renyim* ne son prova palpable, puig, mes ó menos pronunciat, tenen aquest tint, en detriment de la moralitat que nosaltres volem veure brillar sempre y en primer terme en tota obra poética, y de la bellesa que constituheix son objectiu final.

Alguna cosa d' aixó tenen algunas altras entre las poesías restants, pero en ellas se fa sino mes perdonable, mes digne de dissimulació, perque ve ofuscat y encubert ó per la delicadesa d' alguns tochs y la poética naturalitat que respiran *Pluja d' Abril*, *Sol de nit*, *Gelosía curada* y *Tots sols* que no vacilem en colocar, per lo nostre gust, al devant de totas las demés, seguida inmediatament per *La vella*, ó per l' accent apassionat que tenen *M' ha dit que sí* y *Epitalami* que fora també de lo millor sino fos la estrofa final en nostre concepte fora completament de to dintre del to general de la composició.

***

Digitized by Google

Ab curiositat esperavam la anunciada publicació d' un volum de poesías degudas á la ploma d' un poeta per á nosaltres desconegut y sense precedents en la esfera pública de la literatura catalana. Una sola poesía havíam llegit d' ell, *La cassera reyal*, inserta en l' *Anuari catalá* recientment publicat, y ella, ab tot y sa falta de pretensions, estava tant ben dibuixada —y la paraula dibuixada ve á tom dat lo carácter esclusivament descriptiu que representava,—que 'ns havia cridat favorablement la atenció y era motiu bastant per á unir á la curiositat una certa esperansa de llegir alguna cosa de bo.

Confessem que no ha surtit defraudada tal esperansa. La colecció de poesías que titula *Avant* D. Apeles Mestres, son autor, pot figurar sense aixiquirse al costat de moltas de las produccions de la nostra literatura contemporánea, sino tant com una realitat, com una penyora que li garanteix á aquesta en l' esdevenidor favorables resultats. Las poesías del *Avant* son, com qui diu, lo primerench vagit d' un poeta original dintre 'l clos de la nostra poesía, d' un poeta que, verge de la admósfera de escola en que 's nudreixen las facultats poéticas de molts dels qui han conresat fins ara la musa catalana y que dóna á aquesta mes unitat que varietat y per lo tant una unitat que té ribets d' uniformitat, s' emancipa de las lleys que han vingut essent mes predilectament acatadas entre nosaltres, fa, com si diguéssem, rengle apart entre 'ls nostres poetas é introdueix sino nous géneros literaris, especies novas dintre d' ells, contribuhint al aixamplament de la base un si es no es raquítica en que descansa la columna triomfal del renaixement literari de la llengua de Catalunya.

Existeix una escola literaria que no ha pres carta de naturalesa aquí pero que han elevat á gran altura en altres paissos, en especial en Fransa y Alemanya, las portentosas creacions d' alguns genis poétichs de primera talla, que, rompent ab totas las trabas de la tradició académica, considerant impuras las fonts de estética bellesa que la inspiració feya brollar ab sa vareta mágica de la contemplació de la naturalesa ó del amorós estudi dels sentiments individuals en quant afectavan lo carácter de tal bellesa, ha pretés fer de la poesía lírica l' eco de las aspiracions y dels sentiments que ha descubert y á voltas imposat á las multituts, lo sublim tornaveu hont repercutís y s' irradiés en pluja de sons atronadors la veu dels pobles envilits per lo passat y regenerantse en lo present, la entussiasta cantora y ferma propagandista del progrés y de la civilisació que ha vist caracterisar de ple la época en que havien nat sos mes fervents adeptes.

Aquesta escola literaria—política que sol ser demócrata en las monarquías, demagoga en las democracias, anárquica en las demagogias, que 's deixa seduhir á tota hora per lo cinturó mágich de la utopia y que en política es archi-idealista y archi-ilusa, es per un contrast notabilíssim realista en sos procediments, materialista en

Digitized by Google

filosofía, atea en religió, escéptica en moral; contrast xocant que 's presta á mil consideracions, mes que mes quan es possible que 'l primer carácter sia una derivació del segon, com l' efecte ho es de la causa, com la idea general ho es de la particular. Com si en lo fons de la naturalesa humana existís una fatal necessitat d' idealisar, de somniar, d' elevarse sobre la realitat de la vida per á perdres en la inmensitat de lo fantástich, necessitat que se sacía en l' utopisme, en l' idealisme polítich quan no pot trovar sa eixida en l' utopisme, en l' idealisme moral. Gœthe y Byron y Víctor Hugo y Heine, pares ó padrins d' aquest escepticisme moral, son revolucionaris en política, com son revolucionaris, per exemple, en nostra Espanya, Espronceda y Fígaro y tants altres, adeptes tots ab mes ó menos independencia d' aquella escola.

Las poesías del *Avant* giran al entorn del eix en que aquesta se sosté. En lo fons, en quant son políticas, son avansadas en ideas, vislumbrants' hi al través de las vagas y prudents formas de que la idea política 's revesteix, fins de la d' inocent aspiració, una certa creencia en la possibilitat práctica de teorías que en estat de tals se presentan ab matissos seductors, pero que al ser passadas per lo garbell de la realisació fan com aquellas bombas ab que 'ls noys jugan, vermellas, aéreas, transparents, que 's redueixen á un insignificant tros de goma no be la punta d' un gabinet penetra sas llisas parets y obre bretxa per hont escaparse 'l gas de que estavan infladas.

Be ho diu Apeles Mestres en son *Preludi:*

Somío una terra fértil
d' eterna pau,
somío uns homes que crusan
cel, terra y mar
y que sense dirho, diuhen
—¡Tots som germans!....

Ho somía, pero al despertar de tan venturós somni, al desvaneixes aquellas creacions de la fantasía enfebrada,

moltas vegadas voldría
poder plorar.

Es que son somnis que no 's graduan ni 's graduarán may de veritats. Debades satírich intencionat, apunta l' arch de son ingeni al *Soldat* y escomet en boca del armer al fusell, instrument de las tiranías, suspirant pèl temps en que

. . . . en lloch d' armas
hi courém pa dins d' aqueix forn:

Digitized by Google

debades creu als pobles en vias d' un mellorament indefinit y en possessió de un prehuat sentiment de dignitat quan

> lo xiulet estrident d' un tren que arriva
> dispersa en sech la estranya comitiva

de follets y gegants y esperits y bruixas, emblema del fanatisme; sempre la humanitat será la mateixa, ahir, avuy y demá; cambiarán las formas esteriors, lo fons se mantindrá inmutable; sempre 'ls soberans *humillarán á sas peanas*, sianho de dret diví, sianho de dret plebey; sempre, quan se trenque de tant estirar la *corda de la bandola*, fará un espetech y fiblará potser la ma que cargole la clavilla, pero aquesta ma la sustituhirá desseguida per una altra corda; y sempre, per fi, 'ls pobles serán fanátichs, ja cregan en las creacions sobrenaturals, ja en las utópicas creacions de sos cortesans, ab la diferencia de que aquellas, quant menos, tenen un fons de poesía y baix lo punt de vista práctich solen acompanyar en qui las creu á una pacient resignació en las desgracias de la vida y á una encisadora dolsura de sentiments, mentres que aquestas no fan sino afluixar los llassos que mantenen fermament unidas las diversas capas socials y engendran febras y rancunias y malestars precursors de terribles venjansas en los dias crítichs per que atravessan las societats d' en tant en tant.

Si 'l temps y 'l lloch no 'ns faltessen, fácil creyem que fora la tasca d' anar senyalant punt per punt los que d' afinitat existeixen entre las poesías del *Avant* y las d' aquella escola que hem procurat avans, mes ó menos be, caracterisar. Las voleu veure realistas? Si descriuhen, retratan: la fantasía del autor es una cámara oscura hont se pinta la naturalesa física y moral tal com es, sense que la embelleixe ab cambiants estranys á sa manera esterior de presentarse la llum que s' irradía del íntim sentiment del poeta idealista. ¿Las voleu veure irreligiosas? Encar que incidentalment, se deixa sentir la influencia d' aquest carácter negatiu y potser anti-poétich en algunas d' ellas, com *Lo sant y la peana*, *Lo mort y 'l ciri*, y en lo to general dels sentiments que informan las poesías del *Llibre del cor*. ¿Escépticas en moral? Estudieu, per exemple, la noció de la dona y la concepció del amor en aquesta mateixa secció íntima. Son Espronceda y Heine sense la brillantor y l' apassionament d' aquell y sense l' espiritual causticisme que sol distingir las obras d' aquest últim.

La influencia de certs poetas estrangers es visible y á tant arriba que fins en la forma estrínseca de las poesías d' en Mestres se transparenta, essent testimoni calificat que acusa 'l género de lecturas en que aquest s' ha nudrit y que han determinat la manera esterior d' operar de sa imaginació y de son instint poétich. Los versos de nou sílabas, las rimas aparelladas, la combinació artificiosa de las estrofas en algunas cansons inspiradas en Beranger, la elecció dels assumptos,

Digitized by Google

galicismes en la espressió y fins aquella aspror inarmónica que tenen bona part dels versos francesos anuncian al analista la proporció no escassa en que l' element estranger ha contribuhit á la elaboració d' aquells compostos.

Felisment no es un ingeni poétich vulgar lo qui ab tals ingredients ha contat per á fer sa obra y 'ls rasgos de bona marca que en aquesta s' observan distan de ser escassos. Si 'ls nostres lectors volguéssen comprobarho, no haurian de fer sino agafar la obra. Indubtablement llegirian ab tanta fruició com nosaltres composicions com *L' desertor* sobre tot per sa estrofa final; *La cansó del armer* que duhem citada; *L' gran Emperador*, magnífica balada de lo mellor que conté l' *Avant; L' bou* per lo ingeniós de sa artificiosa faula, en qual género mostra l' autor especials disposicions; *Llibertat*, variació preciosa sobre un tema vell, que de bona gana reproduhiriam íntegra; *L's dos jochs*, pensament original y executat ab una soltura altament agradosa: y en lo *Llibre del cor* las que duhen los números XII, XXIII y XXXIV; la LIII per mes que 'l género en la poesía no 'ns sia simpátich; la CXXV, la LXXII inspirada en un dels cantars del llibre d' aquest nom de Heine, la CXV, la CVII y CXVI y altras que podríam citar.

En resúmen. ¿Debém felicitarnos de la publicació del *Avant*? Sí, y ho repetim, mes que com una realitat, com una esperansa que sentiríam veure defraudada com li veuríam si no retirés son autor los propósits que manifesta en la dedicatoria del llibre *Als seus amichs*. ¿Podém fer altre tant respecte á la introducció d' un nou género en la literatura catalana? Segons com, sí; segons com, no. Som partidaris de la que podríam dir política d' ampla base; en aquest concepte no rebutjem cap género de poesía, y aixis contestém afirmativament á la pregunta. Sí, empero, l' exemple hagués de ser seguit per los molts que comensan á esgrimar sas armas en la palestra de la nostra poesía, contestarém que no. Semblant género de poesía necessita condicions especials que no tots reuneixen ni creyem que abunden entre 'ls poetas novensans; potser mes que cap altre, necessita una espontaneitat que no poden donar sino dots especials per á son cultiu. En altres géneros se pot ser agradable fins essent plagiari; en aquest se necessita, per á ferlo passable, 'l segell de la originalitat quant menos relativa.

J. Sardá.

Digitized by Google

Gramática Catalana.—Estudis sobre la mateixa, per *D. Ignasi Farré y Carrió,* llicenciat en Filosofía y Lletras, substitut de la cátedra de llatí en lo Institut de Barcelona, etc.—Barcelona—Imprenta de La Renaxensa—Monjuich del Bisbe, 3—baxos—1874.

Ab aquest títol lo conegut escriptor N' Ignasi Farré y Carrió, ha publicat un petit volúm contenint uns *estudis* sobre nostra gramática, que descollan bonament per la manera molt clara ab que estan desarrollats. Despres de las gramáticas catalanas publicadas en lo que va de segle, los *estudis* del Sr. Farré—qui ab vera modestia diu, no l' ha mogut altre objecte en la publicació de sa obra, que *«afegir una pedreta mes al edifici del renaxement de la llenga»*—nos han causat molt bon efecte, puig deixan veurer en ells l' estudi de la parla catalana molt digne de tenir imitadors.

Com deu ferse en tota gramática, y mes en la catalana qu' en aquest punt li mancan reglas fixas, lo Sr. Farré dedica bona part de la seva obra, al estudi de la Ortografía. Per mes que no 'ns contém partidaris de la escola fonética, en la que lo Sr. Farré funda sa ortografía, dit senyor dona rahons bastant aceptables del perque la segueix, si be segons lo mateix autor, no 's pot declarar del tot partidari de la mentada escola, per la *«sensilla rahó de que, no hi ha hagut encara cap autoritat reconeguda en la llenga, qu' haja manifestat quina era la qu' es deu haber de seguir. La seguim en tot alló que no 'ns puga ser estranys.»*

A mes lo Sr. Farré adopta en part aquella escola ab un motiu per demés plausible, aytal es, pera que 's veji *«si pot ó no servir de patró pera, la unificació de l' ortografía pera satisfer lo somni daurat dels catalanistas y l' desitx dels que aprenen ab afany la llenga.»*

Per mes que no estém comformes ab la escola ortográfica adoptada per lo Sr. Farré, no podém menys en aquesta part, que felicitar de cor al autor dels *«Estudis,»* per lo cel que 'l distingeix, y 'l preguém no 's deixi d' escriurer y propagar sos coneixements, en un punt que tant de be pot fer á nostra renaixensa literaria.

J. F. é I.

Digitized by Google

CONSISTORI
DELS JOCHS FLORALS
DE BARCELONA

Després de la publicació del *cartell* que ab data de 8 del passat Febrer vejé la llum en los periódichs, algunas Corporacions y particulars han tingut á bé oferir nous premis que deurán esser adjudicats en la festa d' enguany, baix las condicions que mes avall van á serne exposadas.

Lo retrás ab que han sigut oferts, degut en part al mal estat de las comunicacions, y ademés á la forsosa tardansa per part d'est Consistori en notificar sa definitiva constitució á las Corporacions á que es costum donarne coneixement, han fet que dits premis no poguessen incloure's en lo sobredit *cartell;* desitjós empero de correspondre á la generositat y galantería dels ofertors, te l' honra de anunciarlos als poetas y escriptors catalans que vullan obtarhi, podent esser remesas las composicions baix la mateixa forma en lo *cartell* anunciada, fins al mitj-dia del 20 de Abril, ampliantse lo terme pera aquets premis únicament, en rahó al retart ab que s' anuncian.

Los premis indicats son los següents:

Un lliri de plata de tres flors y un sol tronch, ofert per la Excelentíssima Diputació Provincial de Lleyda al «millor treball poétich sobre qualsevol punt de la historia de aquella capital ó de sa Provincia.»

Un ram de llorer d' or, ofert per la Excma. Diputació Provincial de Girona, á «la millor poesía histórica sobre assumpto ó personatje de aquella Provincia.»

Una planxa de marbre negre ab relleus de plata conmemoratius de las glorias de Santa Eulalia y las de sa bandera, á la millor poesía que las cante; oferta feta per l' Ilustríssim senyor Bisbe de aquesta Diócessis.

Un exemplar dels «Contes et légendes» de Leon Laujon, ilustrats per Doré, Bertail, Foulquier, etc.; altre exemplar del Paradís perdut de Milton, y un altre del Infern del Dant, ilustrats també per Gustave Doré, ricament enquadernats tots tres, oferta feta per la Redacció de la Revista Catalana LA RENAXENSA á la «millor colecció de narracions populars ó de imaginació, escrita en prosa, qual número no passe de dotze.»

Y finalment *La medalla de plata del Ateneo Barcelonés*, oferta per

Digitized by Google

esta Corporació al «millor estudi crítich en prosa sobre 'l següent tema:—«Teatre Catalá.—Sas tradicions.—Son estat actual.—Fins á quin punt es que convé son foment.»

Tot lo qual se anuncia y 's fá públich pera coneixement de tots.

Barcelona 10 de Mars de 1875.

Per A. del C.—Lo President, F. Pelay Briz.—Lo Secretari, J. Roca y Roca.

Llista de las composicions rebudas en secretaría

—67. La missió del Trovador. *Cantau! Dels grans Profetas l' arpa consoladora ressó supremo en vostres himnes te.* Lluis Roca.—68. Desitj de l' ánima. *La mort es vida per unirse ab Deu* etc.—69. Cant bélich. *Sus!*—70. Lo pa de boda.—71. Corpus. *Tot passa.*—72. Foren! *Lo plaher es fum.*—73. *Ay del que sin honor vive, que vida sin honra mata.* Renart.—74. Lo poble devot. *Qui sab si 'ns minvá 'l dot de les centuries,* etc. Collell.—75. La lluyta del esperit. *Ubi est fortitudo mea ut sustineam;* etc. Job.—76. Lo príncep malaurat. *Feslos dir lo parenostre al vespre y al dematí.* Cansó popular.—77. Balada *Cuanta mudanza en un dia.*—78. Gran judici contre 'l vici.—79. Amor llunátich. *Cosas del cor.*—80. La esperansa. *Segad esa garganta, siempre sedienta de la sangre vuestra.* Ercilla.—81. A unes ruines. *Estas, Fabio, ¡ay dolor! que ves ahora* etc. Rioja.—82. Lo plor de l' ánima. *¡Ay de mi!*—83. Desdeny. *Si te he visto no me acuerdo.*—84. La noya robada. *Se parte el corazon con tal relato.*—85. Cansó. *Aubada.*—86. Guerra. *Romans mitj histórich.*—87. La matansa de Mesina. *Vuy será que 'ns mostrarem qui som.* Muntaner.—88. Vesprada. *Admiració.*—89. Anyorament. *¿Où pensez vous aller?*—90. Albada. *M' aturdeix de la terra lo brugit espantós que al cor retrona.*—91. Gelosía. *Son las quietas alenadas, de las auras enbaumadas qui porta zels á mon cor.* Angel Guimerá.—92. Coloma. *Aprended flores de mí lo que va de ayer á hoy.*—93. Vesprada. *Feliz un tiempo mi dolor sentía, feliz un tiempo mi dolor lloraba.*—94. Alvarez. *Guerrer y martre.*—95. Cant nou. *Alegries.*—96. ¡Qu' es bonich lo mon! *Vanitas!*—97. Le Papillon. *Dieu.*—98. A Girona. *Recorts.*—99. Lo fill del geni. *Laudes.*—100. Espill. *Gloria á ti, oh Senyor, que el cielo habitas.*—101. Fivaller. *Com s' anyoran aquells dias.*

Lo que s' anuncia pera satisfacció dels interessats.

Barcelona 15 de Mars de 1875.

Digitized by Google

NOVAS

Després d' una llarguíssima interrupció, deguda á causas ben independents de la voluntat de son autor, ha terminat la publicació de la importantíssima *Historia del memorable sitio y bloqueo d' Barc lona en* 1713 de que hem parlat algunas vegadas en las planas d' aquesta Revista. Pera convences de la importancia d' aquesta obra bastará dir que consta de dos volums que tenen un total d' unas 1700 planas, ocupadas en gran part per documents históricns referents á aquell gloriós acontexement per hont se veurá si la materia ha sigut tractada ab veritable conciencia d' historiador. Importantíssim es lo servey que ha prestat á la historia pátria y mes especialment á la d' esta localitat lo Rnt. D. Mateu Bruguera, ab la mencionada publicació, per lo qual mereix las felicitacions mes entussiastas. No volém dexar de traduhir, com una mostra del esperit de la obra, las notables paraulas ab que termina. «Avans d' acabar creyém oportú manifestar als lectors d' aquesta Historia que per la nostra part hem procurat cumplir lo que prometerem al donarla á llum: no 'ns queda ara sino excitar á tots los catalans á que estimen á sa pátria y admiren als antepassats que tant s' esmeraren en defensar y voler conservar ilesos los Furs y Privilegis que tant havian enaltit al Principat: una sia la veu y únich lo lema de tots y aquest sia 'l de ¡visca Catalunya!.....»

Cumplint la Academia de Bonas Lletras ab sa missió, qu' es lo foment dels estudis que 's refereixen á la historia patria, ha acordat obrir un certámen pera premiar, ab la cantitat de cinch mil rals, al autor del millor estudi históricanalítich documentat sobre 'ls Usatjes y Constitucions de Catalunya ab referencia á algú dels punts de nostre dret foral.

S' ha publicat en esta ciutat y s' espen en la llibreria de Verdaguer y demés principals d' esta ciutat, un *Ofici de la Setmana Santa traduhit del llatí al catalá.* Forma un volum, del tamany dels llibres d' anar á missa, imprés ab lletra clara y contenint 356 planas de test. Es degut á la ploma del malograt Rvnt. D. Anton Vergés y Mirassó, Prebere.

Digitized by Google

y está dedicat al que es avuy Bisbe d' esta Diócessis, Ilustríssim Sr. D. Joaquim Lluch.

D. Andreu Balaguer y Merino, ha sigut nomenat soci honorari de la Real Academia de Bonas Lletras d' aquesta Capital y En Francisco Maspons y Labrós qu' obtenia aquell títol en la matexa Academia, ha sigut elegit Académich numerari. A abdos los felicitém per tals nombraments.

S' ha estrenat al Odeon la pessa en un acte d' en Antoni Ferrer y Codina *Aucells d' América.*

Lo dimecres 17 del corrent se verificará en dit Teatre, y en altre de las funcions catalanas que ab tant d' éxit se venen donant, la primera representació del nou drama del citat Sr. Codina y del Sr. Malet *La casa Payral.*

Lo divendres Sant se cantarán á l' Iglesia de Sant Jaume *Las set paraulas*, oratori compost per nostre amich y coloborador en Joseph Rodoreda. Sabem que en sa execució pendrán part notables artistas y alguns joves aficionats. Nosaltres qu' hem pogut apreciar las nombrosas bellesas que conté l' obra, felicitem ja desde ara á son autor.

Vint y tres son los projectes presentats al Excm. Ajuntament obtant al premi ofert al mellor monument pera conmemorar las glorias d' Espanya en la guerra d' Africa. D' entre ells alguns cridan justament l' atenció del públich, puig revelan molt bon gust y grans conexements en l' art arquitectónich.

Ha sortit en la llibreria de Verdaguer un plech del *Cansoner* que publica en Marian Aguiló, contenint la continuació de *Lo venturós pelegrí.*

En la matexa s' ha posat á la venda la nova colécció de poesías de D. Francesch Pelay Briz titolada: *Lo llibre del cor meu.* Nos n' ocuparèm ab la detenció que 's mereix.

Traduhim de *La Lucha* de Gerona del 18 de Febrer.

«A las cinch de la tarde del diumenge passat, 14 del actual, se reuní la Associació literaria d' aquesta ciutat en Junta general de socis com estaba anunciat, en lo saló de sessions de las Casas Consistorials.

Foren examinats y aprobats los comptes de 1874, que la Junta Directiva posá de manifest ab sos justificatius, y com

Digitized by Google

per las desfavorables circunstancias del passat any disminuí un tant lo nombre de socis y resultá un déficit pera cubrir lo cost d' impresió del volum en dit any, qu' está termenantse, y en lo qual se publican no solzament tots los treballs premiats en lo certámen de 1874 si que també los del de 1873 que en l' anterior volum no pogueren publicar: se oferí la matexa Junta Directiva á cubrir per son compte per ella l' indicat déficit, essent aceptada esta proposició, obtenint un vot de gracias y l' encárrech de cuydar fins á sa terminació de l' impresió del referit volum.

Se procedí desprès á la renovació de la Junta y del Jurat pera 1875, á tenor dels articles 4.t y 5.t del Reglament; resultant elegits los senyors següents:

Junta Directiva.—President, D. Enrich Claudi Girbal.—Vice-President, D. Joseph M.ª Pellicer.—Vocal sens cárrech, D. Joaquim Carreras.—Tresorer, D. Gabriel March,—Secretari, D. Jaume Brunet.

Jurat.—D. Francisco de P. Franquesa.—D. Salvador Quintana, Pbre.—D. Pelegrí Calle.

Suplents.—D. Antoni Bigau.—D. Narcis Viñas.

En la sessió regná la mes gran cordialitat y una armonía de miras que fa presagiar per l' Associació literaria de Gerona llarchs anys de robusta vida; y termená donant per unanimitat un vot de gracias á las autoritats, corporacions y particulars que en lo darrer certámen oferiren premi, y á la Junta Directiva y al Jurat sortint per lo be que desempenyaren sa comanda; expressantse que axís se fassa saber als interessats.»

TAULA DEL PRESENT NÚMERO

Pompeyo Gener	La llegenda del juhèu errant	381
Francesch Ubach y Vinyeta	Discurs pronunciat en la sessió inaugural que celebrá la Jove Catalunya	389
Dámas Calvet	Mallorca cristiana	395
J. Sardá	Cansons alegres.-Avant (Bibliografía.)	401
J. F. é I.	Gramática catalana (Bibliografía.)	407
	Consistori dels Jochs Florals de Barcelona	408

Estampa de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 8.

Digitized by Google

LA RENAXENSA

31 *DE MARS*

LO CANAL D' URGELL

NOVAS HISTÓRICAS, DESCRIPTIVAS Y ECONÓMICAS REFERENTS Á DITA OBRA

I.

Bonica materia so escullit pera omplir qnelcunas fullas d' esta revista: no creguéu, amables llegidors, que vos parli de fets de la velluria sempre venerables, no; bo es qu' en catalá se conten los fets de nostres pares, pero no ho es menys qu' avuy escriguém y donguém á conéxer lo present que per la seva importancia ho meresca y si la té l' assumpto objecte d' estas ratllas ben prompte podréu jutjarho.

Habém d' ocuparnos del Canal d' Urgell, y per ço mateix avans de descriure la materialitat de l' obra nos permetrem fer un xich d' historia.

Lo gran Carles V, comprenent la molta necessitat de construir en lo terme d' Urgell un canal que 'l fertilisés, doná

Digitized by Google

unas Ordinacions que foren refetas per son fill En Felip II, qui semblá pendre ab empenyo esta gran mellora, puig que 'n 1554, 1576 y 1577 va fer estudiar sobre 'l terreno á son tresorer, En Martí Joan Franquesa, persona molt entesa en materia de rechs, un plan de canal que dugués al Urgell gros caudal d' aygua. No 's prenia l' Estat est interés en exclusiu benefici de l' Urgell sinó qu' una contribució prou crescuda 's va imposar al pais á fi y efecte de la construcció d' est canal de rech.

En Franquesa va perdre lo favor del rey y 'N Felip II devallá al sepulcre quant l' obra anava á tirars' endevant.

En los temps d' En Felip III los habitants de l' Urgell, veyent que l' obra del Canal era necessaria baix tots conceptes, la varen empendre per son compte, obligantse tots á pagar un trenté per los fruyts subjectes á deume pera poderla portar á cap, de manera que essent lo producte d' est trenté cad' any de 30,000 ducats, creguéren que ab tres ó quatre anys recullirian lo cost de l' obra, que segons los plans tirats hauria hagut de comensar en Oliana; pero los temps estavan tant mals y era tanta la miseria en la Provincia de Lleyda, que no 's pogué pagar lo trenté ja en lo primer any. En est estat s' va recorre al Concell de cent pera que s' encarregués de l' obra, comissionantse á un tal Pere Ripoll, fill d' Anglesola, pera venir á esta ciutat y exposar las necessitats de son pais: mes cap resultat van tindre pera l' Urgell los passos que 'n dit sentit doná lo d' Anglesola.

Fins qu' En Felip V regná, no 's remogué lo projecte d' est canal, mès com que dit rey per altra part no mirava ab molt bon zel lo que á Catalunya pertanyia (tenint com tenia encara molt frescos los fets d' esta ciutat) sols va dar quelguna qu' altra petita disposissió, de modo que 'n 1739 lo Marqués de Werboon, director d' ingeniers y lo gobernador del concell de Castella 'N Molina varen veure si podian trobar las Ordinacions que pera esta obra sigueren fetas en temps d' En Felip II, pero com que ço no 'ls fos possible ó no hi prenguéssen tot l' interés que 's merexía, lo començament de 'l Canal va retrassarse fins que vinguts fossen jorns mellors.

Mes tart, quant lo ceptre d' Espanya estava en mans d' En Fernand VI, l' il-lustre Marqués de Porto-Nuevo, ab lo zel

Digitized by Google

que per tot lo de la terra catalana tenia, endressá á Madrit duas exposicions que foren ab bonavolensa atesas per lo Rey y 'l Marqués de la Ensenada, allavors president del concell de Ministres. En Bernat de Lana, del cos d' ingeniers, fou l' encarregat de dirigir l' obra del canal, que debia tindre comensament en Tiurana, aprop del mas de l' Abella y un cop fos al Urgell lo canal principal s' en habia de fer un altre de menys important que prengués l' aygua del Segre en lo lloch hont se junta ab lo Noguera Pallaresa, lo qual tindria la vantatja d' estalbiar gran part de las acequias que d' altre modo haguera tingut qu' haberhi.

Pretests de poca sustancia 's van oposar al comens de las obras, essent un dels tants lo de que 'l Canal fora danyós pera la salut pública; mès consultats los catedrátichs de Medecina de l' Universitat de Cervera, donáren un dictámen per complert favorable á la prompta comensa y acabament d' aquell.

Quant á últims del segle passat se van fundar las juntas de comers, la qu' en Barcelona hi habia demaná al Gobern los plans fins allavors ideats per los ingeniers de l' Estat relativament al canal, lo que li fou concedit al moment. La Junta de Comers enviá al Urgell á 'N Tomás Desprat y á 'N Pere Lleopart pera que, reconegut lo terreno, alsessen los plans mes convenients; estos plans no essent del bon veure de la Junta, comissioná de nou á En Joan Cherta qui presentá un projecte de canal que tampoch sigué acceptable, puig que segons ell s' habia de fer una pexera ó presa en lo Noguera prop d' Ager de 60 metres d' elevació y desprès ab ajuda de llarchs rodeigs de 7 horas de canal que no dava cap utilitat, s' habia de construir un pont—acueducte demunt lo Segre de proporcions gegantinas, lo qual á mes de lo gros cost que ço portava tenia l' inconvenient de que sols l' Urgell gosava de ls' beneficis de l' aygua. Per ço la Junta de Comers, volentse agermanar los interessos de l' Urgell ab los de la demés part que pogués esser favorescuda ab lo canal, va juntarse ab la *Real Societat Económica de Targa*, y axís las duas plegadas determinaren exposar al Rey en Carles III la gran conveniencia de que 's portés envant.

Est Rey y 'N Floridablanca, son primer ministre, atengueren está demanda, y 'n 1786 s' enviá á la Junta de Comers

Digitized by Google

lo projecte d' En Bernat de Lana, demanant que 's fes un nou reconexement per En Joan Soler y Fanecas, qui retocá lo que bo no li va parexer del plan de son antecessor. La Junta de Comers protejida per lo gobern pensá 'n que potser fora mellor un canal de navegació y rech que de rech sol, pera poder trasportar ab mes sensillesa los productes d' Urgell á llunyans mercats; mes quant s' anavan á comensar las obras altra vegada la revolució de la nació vehina y mes tart l' invasió que 'n torna del dany que 'ls habian causat en lo Rosselló va sobrevindre y que tant mal pera 'ls de Napoleon va acabarse, fou lo just motiu de lo nou retrás per que 'l canal va tenir de passar.

En 1816 vingué la pau, y després de grans obstacles que s' varen tenir que vencer lo plan d' En Joan Soler, arreglat per son fill En Tomás Soler, director de las obras, va aprobarse, tinguent estas comens en Abril de 1817, sufragantse lo cost ab una contribució d' un vinté y després d' un trenté sobre 'ls fruyts, ab ensemps que diferents arbitres posats á las naus en lo port d' esta ciutat y en la major part dels articles de mes consum.

Suspesas las obras del Canal en Mars de 1819, y en 1822 las del tunels y soterranis per falta de medis, no van tornarse á empendre estas fins arribar l' any 1825 en que 'N Cellés (Antoni) fou comissionat per lo gobern pera alsar un nou plan de canal de rech exclusivament. En lo projecte d' En Cellés l' aygua s' habia de pendre prop del Tosal, á una horeta de Pons, debia recorre per medi d' una galeria subterránea la serra de Monclar, passar per Agramunt, travessar lo Sió ab ajuda d' un pont-acueducte entre est últim poble y Puigvert, tombar cap á la serra fins á Targa, y un cop allí serpentejar per l' Urgell y tornar á dexar las ayguas sobrants al Segre prop de Lleyda entre Alfés y Torres. Comensadas las obras en 1829 ab arreglo á est plan seguian ab molta pausa fins á arribar á l' any 1833 en que 's van abandonar del tot.

Passada la guerra dels set anys y agermanats los que poch avans com feras lluytavan, dessota 'ls plechs del mantell de la pau, las obras pera la construcció d' un Canal de rech en l' Urgell varen tornarse á empendre, primer baix la protecció de la Diputació provincial de Lleyda y mes tart per la d' una empresa particular, de modo, que

Digitized by Google

obtinguda la concessió de la reyna Na Isabel II (ab la condició de que se li presentessen á s' aprobació los presuposts de gastos y que la enteressen de los árbitres ab que 's pensava gravar al pais, la empresa nombrá al ingenier En Pere de Andreu y Puigdollers pera que calculés lo cost de l' obra y presentés després á la, allavors reyna, una memoria explicant lo que necessari cregués que debie ferse pera la mellor construcció del canal.

Després de diferentas concessions en distints temps y personas fetas, desde l' any 1848 al 1852, n' obtingueren una nova los Senyors Girona, germans, Clavé y C.ª en 3 de Novembre de l' últim any citat, 'ls quals en 5 de Mars de l' any següent, la van traspassar á favor de la societat anónima nomenada *Canal de Urgell*, ab domicili 'n esta ciutat y ab autorisació real ja de 28 de Novembre de 1852.

Aquesta societat te l' honra d' haber dat cim á est' obra demanada per l' interés agrícol de Catalunya y que tant honra á l' Espanya com tindrém ocasió de fer notar mes envant.

Quant en Girona, germans, Clavé y C.ª traspassaren á la societat *Canal de Urgell* la concessió qu' á ells feu lo gobern s' organisá esta societat contant ab un actiu de 32,000,000 de rals dividits en 16,000 accions quiscuna de 2,000 rals. Est capital podia sofrir aument quant ho tingués á be la junta general d' accionistas y després fos aprobat per lo gobern.

Formada la companyía provisionalment en 2 Febrer de 1854, fins en 28 de Mars de 1860, no fou reconeguda com á permanent per un decret d' esta fecha ab lo segell real.

Las obras del canal van tindre comensament en 1853, avans que la companyía fos reconeguda sisquera com á provisional, puig que de no ferho axis la concessió haguera caducat. Ab tot y axó lo canal s' anava tirant endevant baix la sabia direcció del intel-ligent y actiu com cap altre inginyé 'N Domingo Cardenal. En 1859 's van acabar 50 kilómetres de canal y com que 's veyés que l' obra costaria mes del presupostat, es ficsá un presupost definitiu que fou elevat á 57642695 rals 67 céntims. En est estat la junta del canal demaná protecció al gobern, al vóurer que potser per falta de recursos l' obra de 'l canal deuria dexarse com estava, y retrassar una vegada mes esta grossa mellora pera

Digitized by Google

'ls interessos catalans. Lo gobern li adelantá 10500000 rals per lley de 25 d' Abril de 1859 y habent recorregut á ell altra volta 'n 1860 en demanda d' ausili, va ferli aquell un nou avens de 6000000, puig que 'n jorns com aquells en que l' Espanya estava decantada á una guerra ab los Marrochs, massa era per lo gobern aquella dexa.

Pera completar 'l capital que 's creya necessari pera la construcció del canal varen pendre los accionistas en sessió general de 20 de Febrer de 1859 l' acort d' emití obligacións per valor de 16000000 de rals, essent emesas en 16 de Juriol de 1860 y mes tart, en Junta tinguda 'n 16 de Juny de l' any següent, 's determiná emitir novas obligacions per valor de altres 16 millons de rals.

Ab tot y estos contratemps las obras del canal principal anavan avansant fins que 'n Novembre de 1861 's van concloure del tot.

Finida la part histórica d' est Canal, en l' article següent m' ocuparé de la descripció de l' obra.

JOAN MALUQUER VILADOT.

Digitized by Google

DIAS FERIATS

I.

En lo número 9 de la Renaxensa, lo distingit escriptor D. Teodoro Creus publicá una serie de *Documents curiosos*, entre 'ls que hi posa los dias feriats ó de vacacions que tenian la Real Audiencia y Casa de la Diputació de Catalunya. Sa lectura 'm feu venir á la memoria que també obrava en mon poder un document en que venian transcrits los dias de vacança de nostres antichs Tribunals, y axó y la afició que un sempre porta á las cosas de sa carrera ha fet que posés ma á la ploma pera donar noticia, si be que breu y compendiosa, ja que 'ls límits de que puch disposar en eixa Revista no 'm permeten estendrem mes, de las diferents vicisituts perque han passat los dias feriats en nostra legislació patria.

No hi ha hagut nació que no hagi considerat precis é indispensable donar dias de repós als Tribunals, de pau als litigans; y com lo respecte á la religió ha estat sempre un carácter distintiu de tots los pobles, ja que no n' hi há ni es possible que n' hi hage cap d' ateo, los dias festius ó en que la Iglesia s' ha vestit de gala ha estat la primera base pera manar suspendre lo curs dels negocis de justicia, arribant los estats que com lo nostre 's preciavan de católichs á marcar fossen feriats los dias en que, celebrant la Iglesia la festa d' algun Sant, deixava per axó treballar, com eran los dias d' anar á missa ó mitja festa com vulgarment se 'n deya: la segona base es la celebració d' algun fet pausible en que interessi la nació, ó siga los dias de festa nacional, perque en ells com diu la lley de Partida, (Lleys 36 y 37 tit.° 2.ª Part.ª 3.ª) l' alegría no pogués ser destorbada ni 'ls homes se moguessin los uns contra 'ls altres; y la tercera base, las necessitats dels pobles pera lo qual estava manat antigament en diferents paissos y las ditas lleys de Partida

Digitized by Google

ne son bona mostra, que en los dias de la cullita del pa y del ví, los Tribunals vaquessin, perque *el pan e vino son los frutos de la tierra, de que los omes mas se aprovechan*. Base que avuy 's pot dir que está en desús y 's compren be si 's considera que si avans era 'l camp la principal ocupació dels homens, avuy se pot dir que es la ciutat, donchs las industrias, lo comers y l' avens contínuo de la civilisació han fet que la inmigració fos contínua á las ciutats en perjudici de la agricultura. Sols s' atén aqueixa tercera base en los dias de fira ó festa especial de cada població, en que 'l seu respectiu tribunal vaca, mes això, 's pot dir mes quasi que es una escepció ó cas particular que una regla general.

Aqueix aument mes de població, la facilitat de comunicacions y tracte, l' avensament en tots los rams han dut l' aument de relacions y per lo tant de negocis y á la amplitut en la concessió dels dias feriats ha succehit la restricció dels mateixos. Paulatinament s' han anat borrant uns dias ó altres, no sens que hi hagi deixat d' haverhi algunas alternativas fillas del diferent criteri dels gobernants, pero la tendencia ha estat sempre á reduirlos fins á quedar avuy sols aquells dias mes precisos y necessaris. Per això al veure la llarga llista de dias feriats que enclou lo document publicat per lo Senyor Creus, se compren desseguida que 's refereix per mes que no hi hage fetxa en lloch, á una época un xich llunyana. Y efectivament son los dias feriats manats observar per D. Ferrando segon en la tercera Cort de Barcelona, any 1503. cap. 10, (Llibre III. Títol XXX. const. II de las Constitucions de Catalunya) en la qual mana sian aquells los únichs haguts per dias feriats, com si volgués dir que avans n' hi hagués mes.

Carlos V, en la quarta Cort de Montsó, any 1542 capítol 27, disposá també sobre 'ls dias feriats y maná que per major solemnisació de la festa de la Nativitat de Nostre Senyor Deu Jesucrist, fossen fetas férias, de la vigilia de la dita festa fins á la festa dels tres reys inclusive en la Real Audiencia y altres corts. Mes en atenció á la gran estensió del Principat y distancia dels Comtats de Rosselló y Cerdanya que feya que molts no poguessin passar ditas festas á casa si esperavan tots los dias jurídichs, lo Rey D. Felip I en la Cort de Montsó, any 1585, cap. 88, disposá que lo der-

Digitized by Google

rer dia jurídich de la Real Audiencia y altres Tribunals ans de las festas de Nadal, fos la vigilia de St. Tomás Apóstol y desde aquell dia esclusiu seguissen los dias feriats fins á la festa de la Epifanía inclusive.

Constitucions que proban la gran observancia que feyan nostres antepassats de las festas de la Iglesia y la costum de celebrarlas cadascú á casa seva.

Sens dupte que després se degué veure que hi havia massa festas y que era per altra part molt pesat axí per los litigants com per los tribunals, lo continuar tot l' any sense reposar gens en los mesos xafagosos del estiu y per axó D. Felip II en la primera cort de Barcelona, any 1599, cap. 39, al pas que maná que fossen feriats en la Real Audiencia desde quinze del mes de Juliol fins á vint del mes d' Agost, disposá que dels dias feriats de entre any fossen llevats los següents· lo dia de S. Vicens á 22 de Janer: lo de S. Miquel á 8 de Maig: lo de Santa Elizabeth á 2 Juliol: lo de Santa Margarida á 13 del mateix; lo de S. Joan Degollaci á 29 de Agost: lo de Santa Catarina á 25 de Novembre y 'l de S. Nicolau á 6 de Desembre.

Dits dias, no obstant, á lo que sembla no quedaren suprimits en los Tribunals Ordinaris, afegíntsenhi alguns per la costum, com ho proba lo següent document que obra en mon poder imprés en 1695 y que ab la mateixa ortografía copio, donchs que en ell s' hi troban senyalats diferents dias com á feriats, que no he trobat fossen afegits en cap constitució nostra y en alguns mesos en bastant número.

Dit document curiós baix mes d' un concepte y entre altres per lo coneixement que dona del modo de viure y costums d' aquella época diu aixís:

FERIATS que se acostuman fer, y servar axí en la Real Audiencia, y Consell Real de la Batllia General de Catalunya, com en los Ordinaris de la Ciutat de Barcelona.

IANER.

1. La Circumcisió de N. S. Audiencia. Ordinaris.
6. La Adoració dels tres reys, Au. Or.
7. S. Ramon de Penyafort, Au. Or.

Digitized by Google

17. S. Antoni, Aud. Ord.
20. S. Fabiá y Sebastiá, Au. Or.
22. Sant Vicents, Ordinari.
25. La conversió de S. Pau, Au. Or.
31. S. Pere Nolasco. Au.

Febrer.

2. La purificació de N. Sra. Au. Or.
12. S. Eularia, Au. Or.
22. La cadira de S. Pere. Or.
24. San Maciá, Aud. Ord.

Mars.

6. S. Olaguer. Au. Or.
7. S. Thomás de Aquino. Au. Or.
9. San Paciá, Au. Or.
12. S. Gregori Papa. Au. Or.
15. S. Madrona Verge. Au. Or.
19. S. Joseph, Au. Or.
21. S. Benet, Au. Or.
25. Anunciació de N. S. Au. Or.

Abril.

2. S. Francisco de Paula. Au.
4. S. Ambrós, Au. Or.
23. S. Jordi, Au. Or.
25. S. March Evangelista, Au. Or.
29. S. Pere Martyr, Or.

Maig.

1. S. Feliph y S. Jaume. Au. Or.
3. La invenció de S. Creu, Au. Or.
8. La aparició de S. Miquel Or.
19. Sant Ivo, Au. Or.
20. Sant Bernadi, Or.

Digitized by Google

IUNY.

11. S. Bernabé y S. Onofre. Au. Or.
24. La Nativ. de S. Ioan Bap. Au. Or.
29. Sant Pere y Sant Pau, Au. Or.

IULIOL.

2. La visitació de S. Elizabeth Or.
10. Sant Christofol, Au. Or.
13. Santa Margarida, Or.
16. N. Senyora del Carme. Or.
22. Santa Madalena Au. Or.
25. S. Iaume y S. Cugat, Au. Or.
26. Santa Anna, Au. Or.
30. S. Abdon y S. Senen Or.

AGOST.

1. Los lligams de S. Pere, Au. Or.
2. N. Senyora dels Angels, Or.
4. Sant Domingo, Au. Or.
6. S. Iust y S. Pastor, Au. Or.
10. Sant Llorens, Au. Or.
12. Santa Clara, Or.
15. La Assumpció de N. Sra. Au. Or.
16. Sant Roch, Au. Or.
20. S. Bernat, Or.
24. S. Barthomeu, Au. Or.
28. Sant Agustí, Au. Or.
29. La Degollació de S. Ioan, Or.

SETEMBRE.

1. Sant Egidi, y Sant Llop, Or.
8. La Nativitat de N. Sra, Au. Or.
14. La Exaltació de S. Creu, Au. Or.
21. Sant Matheu, Au. Or.
23. Santa Tecla, Au. Or.
27. Sant Cosma, y Sant Damiá, Or.

Digitized by Google

29. Sant Miquel, Au. Or.
30. Sant Geronym, Au. Or.

Octubre.

2. Lo Angel Custodi, Au. Or.
4. Sant Francesch, Au. Or.
10. Sant Francisco de Borja. Au.
18. Sant Lluch Evang, Au. Or.
21. Las onze milia Verges. Or.
23. La Translació de S. Eularia, Au. Or.
28. S. Simon, y S. Iudas, Au. Or.
29. Sant Narcis, Au. Or.

Nohembre.

1. Tots Sants, Au. Or.
2. La Com. dels Difunts, Au. Or.
6. Sant Sever, Au. Or.
9. Passió imaginis, Or.
11. Sant Marti Bisbe, Au. Or.
18. La Edificació de la Seu, Au. Or.
25. Santa Catarina, Or.
30. Sant Andreu Apostol, Au. Or.

Dezembre.

6. Sant Nicolau Bisbe. Or.
8. La Concepció de N. S. Au. Or.
13. Santa Llucia, Au. Or.
15. Cap de Octava de la Concepció de N. Sra. Au. Or.
21. S. Thomás Apostol, Au. Or.
25. La Nativitat de N. Sra., Au. Or.
26. Sant Esteve, Au. Or.
27. S. Ioan Evangelista, Au. Or.
28. Los Sants Innocents, Au. Or.
30. Sant Sylvestre, Au. Or.

Item, son feriats en la Real Audiencia, y Consell Real de la Batllia General, desde el Diumenge de Rams fins al Diumenge inmediatament passat Pascua de Resurrecció.

Digitized by Google

Item, son feriats desde 15 de Juliol, fins á 20 Agost inclusive.

Item, son feriats desde el dia de Sant Thómás Apóstol, fins al dia de la festa de S. Ramon inclusive.

Y los Diumenges y Festas que serán de Precepte en la partahont estará la Real Audiencia.

Item, son feriats desde Dijous llarder, fins al primer dia de Quaresma inclusive: y los dias portan ó tornan S. Madrona, y quant se trau lo cos de S. Sever, tambe es feriat y tots los dias fa Professó la Ciutat precehint crida. També son feriats los dias se transfereix la festa de la Anunciació, Con cepció y Purificació de N. Senyora, los dias se transfereix-Sant Ivo, á la qual assisteix lo Concell Real. Y quant se transfereix Sant Olaguer, Sant Jordi, Santa Madrona, Sant Joseph, y Sant Ramon quant va la Ciutat ab professó.

Nota, que desde de 2 de Maig, fins á 28 de Setembre inclusive, acuden á Consell los senyors Doctors de la Real Audiencia, y de la Batllia General á las 7 horas, y están allí fins á las deu horas, y desde 1 de Octubre, fins á 30 de Abril inclusive, acuden á Consell á las 8 horas y están allí fins á las onze del matí.

Los Doctors de la Real Audiencia, y Assessors de la Batllia General al matí antes de anar á Consell, fan residencia cada hu en sos casas vna hora, tenint vbert lo estudi, y al després dinar, desde la vna hora, fins á las tres pera provehir.

Los Doctors de la tercera Sala de la Real Audiencia, tots los dias de Dilluns, Demecres, y Divendres, que no son feriats, van á la Sala, y assisteixen en ella desde las dos horas, á las quatra de la tarda.

Los Doctors del Real Consell criminal, tots los Dissaptes van á la visita de la Presó, sino que sia festa, ó feriat dels contenguts en estas taulas que en tal cas hi van lo dia antecedent.

També van tots junts los dias de la visita general.»

Y pues que m' he fet llarch y no podría dir en pocas rat-llas lo que 'm queda sobre la materia objecte d' aquest article, ho deixo per un altre.

F. Maspons y Labrós.

Digitized by Google

NOTICIAS BIOGRAFICAS

SOBRE

MARIAN FORTUNY (*)

Sembla que la desgracia, á manera de au feréstega suspesa en l' espay, haje escullit la nostra Pátria per camp de sos delmadors destrossos y que espere sols que un fill de Catalunya en alguna cosa se distingeixi per tirarse sobre d' ell, y ferne presa. ¡Pobre Catalunya! en aquest sigle está condemnada á plorar com viuda que, vejent finar un á un los seus fillets, tem que li falten las llágrimas y que 'l dolor la acabe. Tal volta cap mes encontrada ha tingut en mes pochs anys tants fills notables que per lo singular de son talent é ingeni hajen merescut atraure la atenció de las nacions totas vers llurs obras y llur vida; mes també cap com ella se 'ls ha vist arrebassar per la mort desapietada ab mes breu temps y en etat mes jovensana.

Encara lo mon no comensava á meditar y á coneixer los pensaments y filosofía del gran Balmes, quan la mort, sorprenentlo en mitx de sos estudis, posá punt á sa existencia, passantlo á la posteritat.

Molt jove en Piferrer feya admirarse mostrant á Castella los monuments de Catalunya, y ab ells lo molt que ha sigut y val la nostra terra, despertant ab sas descripcions en nostres cors l' amor de Pátria, quan la mort, interposantse en sa carrera gloriosa, lo feu víctima de sa terrible dalla.

No era pas vell en Clavé: l' ayre no s' habia emportat encare las melodías de sas cansons; tot just comensavam á saborejar los madurs fruyts de son esperimentat talent y rica fantasía, quan la mort soptadament lo tragué de aquesta vida.

(*) **Est treball fou llegit en la sessió necrológica que á tan gran artista dedicá la Jove Catalunya.**

Digitized by Google

Y en Aribau, en Patxot, una de quals obras ha estat traduhida en totas las llenguas, en Tió, en Cuyás y tants y tants altres, tots hómens eminents, que si avuy visquessen sols Deu sab lo que seria de gran y gloriosa la Terra Catalana.

Mes deixemlos á tots que en pau descansen; altres mellor que jo digueren la desventura que ab sa pérdua tingué la terra: guardem en nostres cors un monument á sa memoria. Jo os vull parlar de la última desgracia, del fill que modernament mes gloria li donava, del gran artista en Marian Fortuny. No penseu que pretengue fervos del eminent pintor la biografía, puig be conech que per lograrho se necessita lo talent que á mí 'm manca y coneixements en bellas arts no escassos; jo no mes vull fervos una breu ressenya de sa carrera artística y en especial de com en Barcelona la comensá, puig lo demés mellor que jo ho podria fer la haureu llegit en las revistas que 'ns venen del estranger y de Castella, que aquesta vegada s' han ocupat del fill de Catalunya molt mes de lo que ho ha fet la seva Pátria.

El que no siga aixís es suficienta causa per demanar la atenció vostra; en gracia d' ella dispenseume la falta de conceptes y la pobresa de mon senzill llenguatje.

I.

Sent orfe, y á molt tendre etat en Marian Fortuny, lo portá á Barcelona, de Reus, sa pátria nativa, vers l' any 1852, son avi, home inteligent en bellas arts, á qual penetració no passá desapercebuda la disposició de son net per la pintura, de lo qual n' habia donat molt bonas probas.

Curiosas circunstancias precehiren aquell fet trascendental en la historia de nostre artista. Escás de recursos, y preveyent que á Reus son net molt poch podria apendre, se 'n vingué lo vell Marian Fortuny á Barcelona, ab la esperansa de trobar la ajuda necessaria per fer d' en Marianet, com s' acostuma á dir, un home. La primera diligencia aquí fou buscar relacions ab algú que pogués mostrar á la

Digitized by Google

Academia uns quants dibuixos que fets per son net portava, puig imaginava que, coneguts per los professors de aquella, convensuts com ell del geni que demostravan, li donarian protecció y ajuda. Malgrat los passos que féu y apesar de sa no escassa coneixensa, no pogué trobar una sola persona que 's volgués encarregar d' eixa missió, y menos qui pogués ajudarlo. Lo bon vellet, treballat pe 'ls contratemps se veya pobre, y aquesta causa lo feya pussilánime, cosa que acompanya sempre als que están en la desgracia: per últim, no atrevintse á presentar ell mateix los treballs de son net á la Academia, á falta de altre persona confiá lo donar aquest pas á un noy conegut sèu que mostrava tenirli bon afecte. Content lo jovenet va encarregarsen, y en sa ignossencia y en son entussiasme per lo company de Reus, se creya que bastava ensenyar al professor aquells estudis pera que, admirat d' ells y comunicantho als seus colegas de la Academia, fes que aquesta donés al bon vellet de Reus la protecció que ab tanta ánsia esperava. Pobre embaixador era un noy per assunto de tanta importancia; lo mestre ó no cregué que eran fets aquells dibuixos per un jovenet, ó no entenia gayre en bellas arts (que tot pot ser), ó lo mes segur tal volta ni se 'n hi donava que hi hagués un noy de geni, que fos pobre, y que per falta de protecció no pogués desenrotllarse y se perdés com se deuhen perdre ignorats entre la munió Deu sab quants genis. Lo cert est que aquell professor mirá 'ls dibuixos d' en Fortuny y no 'n feu cas. Lo noy al veure lo mal resultat de sa comissió oficiosa, plé de sentiment per sos burlats bons desitjos, se dirigia ab mal humor á tirar per terra los elevats castells de gloria y benestar que son vell amich tindria fundats en la protecció de son net, quan un company seu, un ver amich (que aquest may falta als qui son bons, encara que sigan pobres), que com ell estudiava la escultura, jove que plé de despit presenciá la indiferencia que dels dibuixos d' en Marianet feu lo professor de la Academia, los hi demaná per ensenyarlos á son mestre escultor, home que, á son parer, si se ho proposava cap com ell podria protegir al pobre orfe de Reus.

Una mala noticia tothom procura retardar donarla; lo petit comissionat s' alegrá de poder mostrar á son amich una nova porta oberta en cambi de la que acabavan de tan-

Digitized by Google

carli: deixá en consecuencia los dibuixos á son company, esperant per l' altre dia un nou desengany que participar al pobre avi Marian. ¡Tant havia perduda la esperansa!

Al dia següent lo bon amich presentá los dibuixos á son mestre D. Domingo Talarn. Era aquest acreditat en aquella época per lo mes apte escultor de Barcelona; dotat de una imaginació inagotable y en consecuencia admirador entussiasta de tota obra d' art, senzill y modest, al mateix temps home de bé, y per fer un favor capás de remoure las pedras.

Molt rato estigué mirant aquells dibuixos, y al últim tot plé de entussiasme digué al seu deixeple: no esperes á tornar la resposta al vespre, ja pots anar á donarla desseguida: digas que avuy mateix voldria veure aquest senyor de Reus y si no pot venir jo aniré á trobarlo.

La alegria del avi y de son jovenet amich podeu imaginárvosla, y afegiuhi que al visitar al eccelent artista renovaren una oblidada coneixensa.

No li fou molt difícil al escultor trobar qui afavorís al pobre orfe; tres bons sacerdots, encarregats d' una obra pia, cregueren que no podia emplearse millor part de aquesta que protegint á un noy de tant geni y que tan desvalgut estava: en consecuencia son avi, plé de alegria, se 'n aná á Reus á buscarlo, venint ab ell á Barcelona en l' época qu' he indicat al comensar.

Heus ja en Marian Fortuny á Barcelona, noy de 14 anys, content de haber conseguit lo que volia, això es, estant son avi tranquil per son pervindre, poderse dedicar per complet á la pintura. De dia estudiava baix los auspicis de un pintor llavors de fama; per la nit assistia á la Academia.

Cosas de noys: dotat en Fortuny de un carácter ferm, poch faltá en una ocasió com no deixá correr l' art de la pintura. Un dia se negá resoltament á anar á la Academia: la causa era que alguns condeixebles s' apartavan d' ell perque semblava un pobre. Eixas miserias (la fatuitat no es altre cosa) obraren tan fortament en sa viva imaginació, que fou precís tota la elocuencia de son avi y de son protector pera que no deixés de assistir á aquells estudis.

De segur no podia darse á en Fortuny millor camp per avansar y apendre que la dita Academia de Barcelona; aquesta, per ventura en aquella época, atravessava una era gloriosa. Era actiu y entés son director, y las classes pro-

Digitized by Google

fessionals las ensenyavan personas dignas y de coneixements no escassos: pero qui era l' ánima de ella era en Pau Milá y Fontanals, catedrátich de Teoría de bellas arts y de Estética: era ell qui imprimia ab sas esplicacions activitat, y qui creava eixa admósfera de bon gust que dintre aquell vast edifici 's respirava. Cuydadós per lo avansament de sos deixebles, sa trassa y talent posava á prova, donantlos assuntos per dibuixar de totas menas; ja era un de romántich de la etat mitxana, ja un de místich de la Sagrada Bíblia ó ja un de clássich de la etat antigua. Cada composició donava lloch á consells molt profitosos, y á mes los forsava á estudiar, ab cuals estudis adquirian una erudició al art molt necessaria, puig que qui mes ideas fixa en sa memoria, sa fantasía ab mes facilidad se desenrotlla.

No deixá may Fortuny d' assistir á aquella classe y la composició que 'l professor donava com á tema cap vegada deixá ell de ferla. Un dia entussiasmat lo catedrátich ab los fets dels apóstols los hi doná á fer un assunto difícil: San Pau predicant devant del Areopago en Atenas. Rápit com una mirada lo pensament d' en Marian calculá la importancia de la composició; mitx desconfiat probá de ferla, mes no 'l satisfé gens aquella obra. La probá d' interpretar d' altre manera, y d' un altre; tampoch estava á son voler. Ja comensava á creures que per tal assunto sa imaginació era pobre; mes encarinyat com estava ab ell no volgué desistir, y probá cuarta vegada; y ab un de aquells esforsos de que sa imaginació n' era tan rica, creá una obra que 'l deixá completament satisfet: just premi á sa constancia. Lo catedrátich y 'ls condeixebles tots quedaren admirats. Espontaneitat, felis concepte, expressió y grandiositat; tot son trevall ho reunia; res hi faltava per ser una obra d' art.

Content per l' éxit de aquesta obra en Fortuny á no pochs assuntos ab son llápis doná vida. Font d' inspiracions fou per ell la crónica d' en Muntaner, quals vivas descripcions eran las que ab gust interpretava; mes en cap d' aquestas estigué á la altura de la de San Pau devant del Areopago.

Aquest afany d' inventar; aquesta febra de dibuixar los assuntos de la historia li eran fins á cert punt perjudicials, puig que creantse un estil, aquest era la proba de que s' amanerava. Per altre part, l' estol de companys que 'l rodejava, aplaudint, fins adulant, la espontaneitat de sos di-

Digitized by Google

buixos, feyan desenrotllar en ell la impaciencia, que es per arribar al perfeccionament lo mes gran obstacle; sa facilitat d' execució degué crear la frase llavors en boga entre 'ls deixebles de la Academia: *Cuatre cops y l' efecte;* frase que en sí no dient res, pregonava las ventatjas de un sistema que imprés se troba en sas obras d' aquella época. Per fortuna nostre pintor portava allá ahont volia la pléyade aquella de novells artistas, puig que tots procuravan copiarlo en son estil y per consecuencia en sas maneras. Ell en tant mes erudit que 'ls altres estudiava en los clássichs dibuixos de 'n Gavarní y en Schnoorr de Carolsfeld; del un ne copiava la facilitat y la elegancia, del altre la seguretat y la interpretació concisa. Es precís confessar que per apendre se habia triat dos mestres molt bons qual influencia está ben marcada en sas primeras obras.

D' aquesta manera passá poch menys de tres anys. En 1855 ab motiu de la declaració dogmática de la Inmaculada Concepció las parroquias y corporacions religiosas de Barcelona celebraren grans ceremonïas, y en l' adorno dels temples estigueren, per ferho ab suntuositat, poch menys que á competencia. Era llavors obrer de una parroquia l' artista protector d' en Fortuny y en consecuencia encarregá á aquest lo projecte de adornarla.

Probá en ell quant l' afalagava la idea de la grandiositat; son projecte fou pintar un gloria que tapant l' altar major necessitava tenir la elevació de 120 pams. Mes com la obra aquella fou devorada per las flamas de un incendi, vaig á descríurela tal com me la recorda ma memoria.

Pintá en sa part superior lo Pare Etern, figura de colossals dimensions, puig l' una má del altre distava 25 pams (tenia los brassos extesos). Dessota d' ell la imatge de la Verge se destacava portada per un grupo d' ángels, y devant y mes avall que aquest, n' hi habia uns altres que pregonavan á só de trompetas la gloria de Maria. Se estenian per los costats y formant rodona mes grupos d' ángels, los uns tocant instruments armoniosos, y altres llensant perfums y flors; aquesta decoració la pintá al temple y ab tan bon colorit que causava una impressió verdaderament sublime, sent causa tal acert de atribuirla alguns á mans mes exercitadas que las sevas en aquesta especialitat de l' art de la pintura.

Digitized by Google

La Iglesia de San Agustí estigué aquells dias plena de gom á gom de gent, atreta per la admirable obra del jovenet artista. La aplaudí Barcelona entera; mes si Jules Schnoorr la hagués vista, podia reclamarli algun de aquells aplausos.

Llavors es quan fèu per encárrech, lo dibuix de una estampa de la Verge de Queralt, patrona de la vila de Berga, 'l cual agradá molt, y si lo grabador no hagués arreglat en ell alguna cosa, podriam are en lo molt que valia apreciarlo. En aquest temps se doná á llum el *Mendigo hipócrita,* novela per ell ilustrada ab dibuixos á la pedra litográfica; mes aquella impaciencia que he indicat, encara 'l dominava, y fou causa que aquets dibuixos, ressentintsen, no valguessen gayre. Pintá després dos bonichs cuadros: dos epissodis de la vida de D. Pere 'l Cruel y alguns retratos; continuá anant á la Academia, y fora d' ella, ab aquella trassa inimitable que tenia, feu innumerables dibuixos al llapis y á la ayguada dels aforas de la ciutat de Barcelona, que prengué per camp de sos estudis.

Emula de la Junta de Comers, la Diputació provincial volgué, com aquella ho feya avans, quan tenia á son cuydado la Academia de Bellas Arts, enviar á estudiar á Roma lo jove que mes talent y geni demostrés en un concurs que obrí en 1857. L' assunto fou un epissodi de la guerra que sostingué Berenguer ters contra 'ls francesos. Al inscriurers en Marian per optar á aquell premi, segurs de no guanyar, alguns artistas inscrits se retiraren. Son triunfo fou complet, y en consecuencia, arreglat per son avi y protectors lo dipósit necessari per podersen anar, puig dins breu temps entrava á la quinta, partí per la Ciutat de Roma.

(Acabará.)

JOAN SERRA Y PAUSAS.

Febrer 1875.

Digitized by Google

MÚSICA TRISTA

Presa ja la malhaurada
de la fera malaltía
que poch á poch consumint
sa vida anava y ma ditxa
un matí de primavera
dolsament s' era adormida
apres llarga nit passada
entre angoixas y fatiga.
Quant de sopte en lo carrer
notas de tendra musica
sonan que á la quieta cambra
ne fan pujar sa armonía.
Jo, que á son capsal vetllava,
volo ab l' ánima intranquila
á ofegar del saboyá
los acorts, qu' importuns vibran,
y 'l són ansiat y benéfich
robarli á n' ella perillan.
Mes ja es tart; que deixondada
y alegre 'ls ulls esparpilla
no bè rápida s' apaga
la darrera melodia.
Y endevinant qu' es mon zel
qui d' aquells ecos la priva,
me diu ab veu amorosa
qu' encar sent-l' ánima mia:
—«¡Oh, nó, no 'm robis d' eix orga
las armonias divinas
que dintre mon pit dolsura
y goig celestial ne filtran;
sas notas consols me portan,
sos accents mos dolors minvan
mes 'l repos que en va cerco,
mès que las suáus medecinas
que 'm dòns, pobre espós, conflat
que mon mal poden guarirne.
No hi fá res que mas parpellas
deixi la són fugitiva,
que quant l' ánima ne gosa
no sent lo cos sas punyidas.
Tu sabs que 'm tè 'l cor robat
des de nina l' armonia,
que sos raudals me transportan,

Digitized by Google

que mon espirit n' encisan;
deixa'm, donchs, assaborir
l' incomparable delicia
d' eixos delicats acorts
que he sentit mitj adormida.
No 'm neguis eix pler, la són...
vindrá quant Deu servit sia!»
Y jo, que foll l' estimava,
jo, que una vida y cent vidas
hauria dat per comprarli
un sòl instant d' alegría;
diguí prest al saboyá
que al vent llansés las veus ricas
de son preuhat instrument,
font de dolsa melodia,
per' regalarli l' aurella,
per' ferli olvidar ¡ay trista!
los sufriments y dolors
qu' en cos y ánima sentía,
gronxant son cor apenat
en un bressol d' armonías.
¡Si 'n durá d' estona 'l sò
entorn sa cambra tranquila!
¡Si 'n va olvidar ella d' ánsias!
¡Si 'n disfrutá de delicias!
¡Si 'm vaig tirar de monedas
jo al platet del organista
perque no estronqués son doll
de vibracions infinitas!
—«¡Oh, saboyá lo de l' orga,
no páris vuy la musica
que si tornas altre jorn
!qui sab, ay, si podrá ohirla!...»

II.

Des d' aquella matinada
un any just passat n' havia,
any d' amarguras y penas,
de dóls y llágrimas tristas.
Una tomba ne guardava
l' esperansa de ma vida,
ma dolsa esposa de l' ánima,
mon sol bè, tota ma ditxa.
La soletat de ma casa,
com lo meu cor de goig viuda,
contemplava jo un matí,
la memoria en *ella* fixa.

Digitized by Google

Cada objecte qu' entorn veya
mès mon ánima afligia,
perque era viventa imatje
d' una ditxa d' altres dias.
Aquí 'ls quadros que brodá
ab má primorosa y fina!
allí sas toyas que Flora
mès bellas no las fabrica;
no lluny sas joyas y galas
que sa bellesa acreixian,
y al costat la santa Verge
á qui pregava ab fé viva
ella que al cel la pujés,
jo que se dignés guarirla.
Mon cor ab fel d' anyoransas
la mel dels recorts bebia,
quant, en mitj de mon transport,
los ecos suáus á mi arrivan
d' un orga qu' en lo carrer
dava al vent sas armonías.
Com d' un llamp la mia pensa
de sopte se sent ferida,
trech lo cap á la finestra
y s' enterboleix ma vista...
Lo músich d' un any enrera
toca, y alegre 'm fa signes
per esmentarme qu' es ell
l' hábil y errant organista
que torna, com l' any passat,
per véndre 'm sas melodías!...
—«Passa, passa, saboyá,
que un mal fat vuy ton pás guia.
no 't paris devant ma porta,
veste 'n lluny ab ta musica;
que 'ls ecos que d' ella surten
avuy mon cor martirisan;
puig ja no hi há qui 'ls escolti
dintre la cambra tranquila
hont l' ayre duya en sas alas
fá un any sas notas divinas,
ni qui de pler s' ubriaqui
de ton sò ab lo célich ritme,
ni qui cerqui suáu consol
en la mel de sa armonía.
Llarch romïatje n' has fèt
corrent per ciutats y vilas
des del jorn que prats y comas
treyan com avuy florida.
Nits de fret, diadas de fam
prop l' opulencia mesquina

Digitized by Google

n' has passat, sens mès amichs
que 'l trist plany de ta musica;
mes Dèu fassa que jamay
de tant amargas ne tingas
com las que m' han afligit
mentre tu 'l mòn recorrias.
Fam al cor y gel en l' ánima
jo, saboyá, n' he sentida;
sols plors per' beure he tingut,
mos flagells per companyía.
Valls que sòl y vent secaren
avuy floreixen jolivas:
ditxa meva que 't mustiares,
¡no traurás may més florida!
Passa, passa, saboyá,
véste 'n lluny ab ta musica,
que jo avuy no he de tirarte
monedas que ansiós cobdicias
perque regalis l' aurella
que regalares un dia;
puig la que sos greus dolors
n' adormia ab ta musica
avuy dolors ja no sent;
ni adormirlos necessita,
perque en son bressol la mort
per sempre la n' ha adormida.
Passa, passa, saboyá,
véste'n lluny ab ta musica,
que la que un jorn l' escoltava
¡ja may mès no podrá ohirla!

SALVADOR GENÍS.

Gerona, 8 d' agost de 1874.

Digitized by Google

LAS POSTRES DE UN CASAMENT. (1)

JOCH-PARTIT.

UN CONVIDAT. Qu' heu estat dematinera,
Pubilla, en cercar fadrí,
Qu' heu estat dematinera
A tothom se sent á dir.
Per omplirme de tristesa
Per deixarvos de florir,
Qu' heu estat dematinera
A tothom se sent á dir.

—

LA NUVIA. Grans mercés vos sian dadas,
Massa favor vos me feu;
Grans mercés vos sian dadas.
Tinch lo marit aprop meu.
Si sòu fadrí de finesa
No la gastéu per no res,
Grans mercés vos sian dadas,
Tinch lo marit aprop meu.

—

CONVIDAT. Ja que m' vedáu l' alabaros
Una cosa 'us diré jo,
Ja que m' vedáu l' alabaros
Vos parlaré del meu cor
Que minva mès cada dia
Per carestía d' amor.
Ja que m' vedáu l' alabaros
Vos parlaré del meu cor.

—

LA NUVIA. Las pubillas ne van caras
Cabalés de rich cabal.
Les pubillas ne van caras
Pera vos no n' aniran.
Pel's hereus de ricas casas
Cabalés de rich cabal,
Las pubillas ne van caras
Pera vos no n' aniran.

(1) Eixa composició no es de la inventiva del autor en quant á la construcció de las estrofas (encara que ho siga lo assumpto y lo vers). Es una costum, que, reminiscencia del antich «joch-partit», he observat en tots los casaments acomodats del Urgell y part de montanya de la provincia de Lleyda. Avuy en lloch del convidat pujan en la casa una colla de mossas del poble y al só de las panderetas cantan estrofas iguals en tot á aquestas.

Digitized by Google

CONVIDAT.
Lo desvari que jo m' sento
Ve d' un dia, d' una flor,
Lo desvari que jo m' sento
Me l' daren los seus olors.
Essent flor tan verinosa
No tocantla tinguí sort;
Lo desvari que jo m' sento
Me l' daren los seus olors.

—

LA NUVIA.
A fé que vo' n' tinch planyensa
Per fora no se 'us coneix,
A fé que vo' n' tinch planyensa,
Ab la flor no hi penséu mès.
Que va creixent la malura.
Vostres ulls ho van dient,
A fé que vo' n' tinch planyensa,
Ab la flor no hi penséu mès.

—

CONVIDAT.
Que jo la oblide ab un dia?
Que jo deixe l' mèu cor buyt?
Que jo la oblide ab un dia?
¡Ay, pubilla! aixó no puch.
Que jo desfes la llassada
Que feu Dèu pera mi nus?
Que jo la oblide ab un dia?
¡Ay pubilla! aixó no puch.

—

LA NUVIA.
Si ab tan forta malaltia
Remey no hi podéu trobar,
Si ab tan forta malaltia
Vostre cor no hi pot lluytar,
Aneusen cap á montanya.
No baixéu pas mes al pla,
Si ab tan forta malaltia
Vostre cor no hi pot lluytar.

—

CONVIDAT.
Lo bon temps que sent donsella,
Casada que Dèu vos dó,
Lo bon temps que sent donsella,
Etmetsinareu mon cor.
Y á montanya me n' enporto
Per bálsam al desconsol,
Lo bon temps que sent donsella
Etmetsinareu mon cor.

FREDERICH RENYÉ.

Digitized by Google

CONSISTORI
DELS JOCHS FLORALS
DE BARCELONA

LLISTA DE LAS COMPOSICIONS REBUDAS EN SECRETARÍA

—102. Las derreras paraulas. *Adeu!*—103. Poesía. *La familia de cal Leres.*—104. A la Verje María. *¡Oh magna, oh pia, oh multum amabilis María!*—105. A Puigcerdá. *Que 'n son de valents!*—106. Faeltat é gentilesa. *Sursum corde.*—107. L' Orgía. ***.—108. La Vergonyosa. No la despertes, no.—109. Tetuan. *Ecce obra magna seculum XIX.*—110.—Florentina. *No es verdad ángel de amor que en esta apartada orilla.* ZORRILLA.—111. Lo soroll de l' aigua.—*Fuentes que murmurais dulces querellas.* GARCILASO.—112. Un convit. *Lo primer que pendrá será 'l gran maula.*—113. Segueix. *No detengas tu paso, sigue y calla.*—114. *La vida del amor.* TERCEROLA.—115. ¡Oh joya! *Secundum.*—116. La primera. *Ni may que ho fós.*—117. Esperansa. *Qui com tú?*—118. Lo cant de ma patria.—*Y á ma patria, ma patria santa, l' últim etc.* BALAGUER.—119. Lo torrent. *En lo mon ni la mort pot ser eterna.*—120. Honestas, fides, amor. *Añadiendo siempre pasion á pasion, memoria á memoria, etc.* GÓNGORA.—121. A la Verge María. *Oh magna!*—122. Lo compte Blau. *Ay infelis de la que nace hermosa.*—123. L' incrédul. *Fides.*—124. Lo remor de l' ona. *En Jacme, fill del Senyor infan En Ferrando, fo en mon poder, é en aquell dia havia XL jorns que era nat é no pus.* MUNTANER.—125. Ingrata. *Oh Magalí ma tant aymado mete la testo au fenestrou* MISTRAL.—126. L' entrevisto. *Y' á 'no chatouno á Casteu-Nou.* A. TAVAU.—127. La inocencia. *Centum sunt causa cum ego semper.*—128. Hipocresia. *Hipócrita, no blasfemes.*—129. La nit de San Joan. *Nit d' alegría.*—130. Canticus. *Milites.*—131. Lo cant dels aucells. *Con diferente voz se condolecen* G. DE LA VEGA.—132. La mort del princep de Viana. *A la pequeña luz del breve dia, y al grande cerco de la noche oscura, veo llegar la triste vida mia.* HERRERA.—133. La tomba payral. *Dormiu en pau.*—134. La caritat. *Plenitudo lejis dilectis.* S. PAU ALS ROMANS.—135. La poncella del amor. *¡Cielos santos! ¿Qué me dices?*—136. Bonaparte y 'l poble espanyol. *Qui s' exaltant humiliabatur.* EVANGELI DE S. LLUCH.—137. Requiescat in pace.—138. L'

Digitized by Google

ombra del rey En Jaume. *Dies iræ, dies illa.*—139. Coloma. *Lunge da questo suolo. etc.*—140. Jesucrist. *Inri.*—141. Lo portal de casa. *No pot aymar sa nació qui no estima sa provincia.* A. DE BOFORULL.—142. Amor. *¿Qué fora 'l viure si ab la mort finissen de nostre esprit las somiadas ditxas?* F. P. BRIZ.—143. Lo jardí dels amors. *Las flores son el lenguaje de la creacion.*—144. ¿Hi aniré? *Anau, lleugeres ones volgudes, besáu la platje de la regió hont viu la reyna, la hermosa fada etc.* THOMAS FORTEZA.—145. Elegia. *Lloraré, no importa; el dolor y las lágrimas son el crisol do se depura la doliente humanidad.* M. M. Y Q.—146. Cant d' amor. *Un no rompido sueño, un dia puro, alegre libre quiero.* F. L. DE LEON.—147. La oració. *Tu sola veus lo terme y lo principi, ets clau del pensament y alé de l' ánima.* F. PELA Y BRIZ.—148. A Santa Eularia patrona de Barcelona. *Sota 'ls plechs de la bandera guanyarem los nostres llors.*—149. Las darrerias. *Vanitas vanitatum.*—150. Amor. *Ets del cor la pura essensia.*—151. Lo cancan de les Es. *Feta á faisó del Diable mon.*—152. Corrandas. *De cansons y de follias. vos ne cantaré deu mil.*—153. Tant se val. *Sempre ho diuhen.*—154. A la Verge María. *Spes mea in te.*—155. In illo tempore. *Axó passave en lo temps en que les dones de Barcelona eren donas.*—156. En Joan Fivaller. *May venguts, fills d' eixa terra, no permetau tal afront.*—157. Boleros. *De cansons prou ne savia, no se si 'm recordaran.*—158. A las ninas catalanas. *Oh ninas catalanas sou bellas com lo sol, etc.*—159. Lo soldat. *A la guerra se 'n van á la guerra los meus amors.* V.ª PENYA D' AMER.—160. Espanya. *Quousque tandem?*—161. ¡Gloria á Girona! *Pro patria.*—162. Pobre cego! *Lo primer es veurer.*—163. La mort de Moisés. *Inveni postum; spes et fortuna, valete.*—164. Pobre nineta!—165. Lo soldat. *Qui mor per la patria no mor may.* A DE BOFARULL.—166. Santa Eularia. *Fides.*—167. Ventura. *May mes.*—168. Clotilde. *Sueña el rey que es rey etc.*—169. Oda á Deu. *Unus et trinus etc.* S. AGUSTÍ.—170. Alegrías. *Sempre venen be.*—171. Lo desitg. *No tot lo que 's pensa 's pot fer.*—172. Calculs errats. *Lo corb diu negra á la garsa.*—173. Amor. *Lo dupte.*

Lo que 's fa públich per satisfacció dels interessats.

J. ROCA Y ROCA.

2 Abril 1875.

Digitized by Google

NOVAS

S' ha estrenat al Odeon lo drama en tres actes del Sr. Silvestre Molet y Anton Ferrer y Codina *La casa pairal.*

Un rich cubá resident en aquesta ciutat ha adquirit á molt bon preu dos quadros del conegut artista en Jaume Serra, copias excelents de dos retaules antichs, qu' havian figurat en l' Exposició de Madrit. Aqueix fet, digne sempre de ser imitat, ho es especialment tractantse de la reproducció de dos obras antigas, puig axó suposa en lo comprador un gust artístich mes elevat que s' aparta de l' afició general á la amanerada pintura de género que regna entre las classes acaudaladas, y un desitj manifest de protegir als nostres artistas.

La apreciable revista *Fomento de la Produccion Nacional*, ha publicat uns articles del Sr. Rodó y Casanovas en los quals fa las degudas rectificacions als publicats per lo catedrátich de Madrit Sr. Vicuña fent una descripció dels progressos de la producció espanyola. Felicitem al Sr. Rodó per haber reivindicat per Catalunya los justos títols de primacia de alguns fets notables que habia atribuit á Madrit lo Sr. Vicuña, y per haver també fet notar la existencia d' altres que 'l mateix publicista desconexia.

Segons anunciárem, lo Divendres Sant á la tarde se executá á San Jaume l' oratori del jove compositor en Joseph Rodoreda *Las siete palabras* per una nombrosa orquesta y un rublert cor de veus, en lo qual figurava, pera 'ls trossos á solo, lo aplaudit tenor del Liceo Sr. Maurelli. L' éxit no pogué ser mes satisfactori pera l' autor, que ha acreditat en aquella obra un talent é inspiració tant notables, que li asseguran un distingit lloch entre 'ls mestres catalans.

En lo número de la *Revista-histórico latina* del primer del corrent, comensa á publicar l' inteligent gefe del Arxiu de la Corona d' Aragó, D. Manel de Bofarull, unas Poesías religiosas catalanas copiadas d' un códice que 's custodia en l' arxiu de la Catedral de Gerona y 's titula *Petri Michaelli Carbonelli adversaria;* quals autor son Montserrat, Torres, Anton Canals y Francisco Segarra.

En Montpellier s' ha celebrat lo dia 31 de Mars un concurs filológich y literari del qual ha pres la iniciativa la «Societat pera l' estudi de las llengas romanas», presidit simultáneament per M. Egger, ministre del Institut de França, y per lo gran poeta de Provensa Frederich Mistral. Los vice-presidents designats per la societat han sigut los senyors Pau Meyer, Miquel Breal y Gaston París en representació de París y 'ls Srs. Manel Milá, Víctor Balaguer y Albert de Quintana en representació de nostra Catalunya, galantería que ab tota l' ánima agrahim á tan distingida societat. Don Manel Milá es ja á Montpellier; sabem que 'l senyor Quintana en la impossibilitat de assistirhí hi ha enviat un calurós telégrama encarregant á Mistral que oferexi en son nom pera 'l prócsim concurs de la societat un premi cual tema será: «La cansó del llatí» y al cual podrán concorre totas las llengas romanas.

Un nou establiment que honra á Barcelona y que prova la vitalitat del Art en nostra ciutat acaba de inaugurarse en lo carrer de Escudellers. Son duenyo, lo Sr. Bassols, al brindar als artistas un lloch hont esposar las sevas obras ho ha fet espléndidament. La decoració del petit saló principal y demés dependencias fan molt honor al gust y enginy del pintor Sr. Comeleran, encarregat de tota la part artística. Las obras pictóricas esposadas no son escassas en número ni en mérit artístich. La escola valenciana está representada pels Srs. Peyró, Pinazo, Miralles y Borrás y en sas obras brillan las cualitats y defectes cárácterístichs d' exa escola, que en pochs anys s' ha fet tant coneguda.

Del nostres artistas s' hi veuhen las primeras obras que de Roma envià lo malhaurat Fortuny y que demostran l' inmens progrés que ha fet després son autor. De tot l' axam de joves que son la mes llegítima esperansa del Art catalá s' hi veuhen obras. Urgell hi te sas marinas y paisatges, plenas de veritat y poesía; Urgellés, temperament ardent que ab tan pasmosa precisió junta la naturalesa, y á qui desitjem que son quadro l' hivern sia tan ben acullit en Madrit com ho ha sigut entre nosaltres; Torrescassana, que entre altres obras ne te duas en que 'ns sembla ha millorat molt; Comeleran esperit inquiet que cercant sempre nous camins troba notas tan justas com son *Soldat*; Arcadio Mas, que mostra als inteligents las bellesas del realisme; Simon Gomez que ab son petit quadro de color ha inaugurat las ventas en la nova Esposició, y finalment los senyors Amado, Armet, Borrell, Inglada, Martí, y Morera hi tenen obras, y tots contribuexen á que 'ls aficionats al Art passen agradablement la estona y feliciten al Sr. Bassols per son Establiment.

Digitized by Google

En lo taller dels germans Vallmitjana hi ha esposada una magnífica escultura, representant. «Lo triunfo del Amor sobre la Forsa» que creyem se fará admirar á Londres hont va destinada tan com ho ha sigut aquí per los inteligents en l' Art, puig mostra baix un·nou aspecte lo talent tan reconegut per tots en los Senyors Vallmitjana.

Com resultats del exámen del primer grupo d' exercissis pera la plassa de pintura que pensiona D. Fernando Puig á Roma, lo Jurat, nombrat per la Academia, ha declarat hábils pera continuar los exercissis als Senyors Planella y Peyró, quedant los trevalls d' aquestos Senyors com dels demés que comensaren las oposicions exposats en una de las salas de la Academia.

La Comissió de monuments d' aquesta Provincia, va desde temps restaurant la capella reyal de Santa Ágata, ahont té son local, á fí de constituirhi un interessant Museu y de que pugue ser contemplada ab tota sa integritat per los qui visiten aquella joya del art catalá. Al efecte, desprès d' haverse enrajolat lo paviment, s' han colocat vidrieras en tots los finestrals, algunas d' ellas de colors, y s' está ara construhint la porta que deu substituir á la actual. En lo local s' hi veuhen ja alguns bells fragments arquitectónichs, mosaichs, dos archs del claustre del enderrocat Convent de Sant Pere, retaules góticlis y altres objectes interessants, entre ells dos dels canons que 's trovaren no fa molt en lo fons del port. Ab axó y las antiguitats romanas que hi ha avuy en lo Palau de la Diputació, y serán trasladadas també á Santa Ágata, se formará 'l citat Museu, qual inauguració desitjariam se fes prompte y ab la corresponent públicitat, pera qne pugan contribuir á aumentarlo los aymants de nostras glorias artísticas.

La matexa ilustrada Corporació, inseguint las facultats concedidas per lo Govern, ha nombrat corresponsals en moltas de las poblacions de la Provincia, y ha passat una circular als respectius Ajuntaments, á fí de que, indicant los monuments d' art que 's troben en cada terme municipal, se 'n puga formar una estadística. A la indicada circular—trist es dirho!—sols han contestat los Ajuntaments de Premiá y Vilassar y algun altre.

En lo número corresponent al primer del actual de la magnífica *Gazette des beaux arts* de París, comensa á insertar Mr. Walther Fol un treball titolat *Fortuny*, en lo qual s' ocupa de las obras del célebre artista, traduhint varias de sas cartas originals que manifestan la noblesa de sentiments y 'l bon criteri en cuestions d' art que 'l distingian.

Digitized by Google

En lo text van intercalats tres grabats dos d' ells: *Cavalleria carlista* y un *Puny d' espasa*, copias de dibuxos y *Lo casament espanyol* (La Vicaria) copia del célebre quadro del mateix nom, tots d' en Fortuny, haventne donat apart un aygua-fort representant *L' encantador de Serpents*, obra també de nostre artista.

Com á l' extranger, en sa patria continúan las manisfestacions en honor del gran artista. La Diputació de Barcelona ha adquirit per deu mil duros lo quadro de la Batalla de Tetuan qu' esperem veure prompte á Barcelona. Nostre Ajuntament ha acordat donar lo nom de Fortuny al carrer paralel al del Carme que s' ha obert ab motiu del enderrocament del Monastir d' aquell nom, y á Reus se verificá lo dia 23 del corrent l' acte de fixar en la casa ahont nasqué, la lápida que conmemora sa naxensa.

Una nombrosa comitiva en la qual figurava l' Ajuntament y las personas mes distingidas de la població, las autoritats militar y eclesiástica y la població, y la comissió d' erecció del monument á Fortuny, se dirigí á la casa número 36 del arrabal de Robinter, conequda ab lo nom de la *Boella*. L' alcalde segon D. Pau Soler, per trobarse indisposat lo primer, pronunciá un eloqüent discurs, despres del cual se descorregué la cortina que tapaba la lápida. Seguidament lo secretari del Ajuntament y distingit poeta don Marian Pons y D. Estanislau Clariana, llegiren composicions en vers en honor del difunt artista. axís com se doná lectura d' una poesía d' en Joaquim M.ª Bartrina, y terminá l' acte D. Anton Soler y Clariana describint en un discurs los principals rasgos de la fesomía del eminent fill de Reus.

TAULA DEL PRESENT NÚMERO

Joan Maluquer Viladot	Lo Canal d' Urgell	413
F. Maspons y Labrós	Dias feriats	419
Joan Serra y Pausas	Noticias biográficas sobre Marian Fortuny	426
Salvador Genís	Música trista	433
Frederich Renyé	Las postres de un casament	437
	Consistori dels Jochs Florals de Barcelona	439
Frederich Soler	L' any trenta cinch (continuació).	

Estampa de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 3.

Digitized by Google

Any V 1875 Núm. 13

LA RENAXENSA

15 *DE ABRIL*

LO CANAL D' URGELL

NOVAS HISTÓRICAS, DESCRIPTIVAS Y ECONÓMICAS REFERENTS Á DITA OBRA

II.

Avuy, segons lo plan que m' he senyalat, me pertany ocuparme de la descripció d' est Canal, donant á coneixer primerament sas dimensions: desseguit lo seguirém fins son desaygüe, fent notar las obras mes importants que s' hi troben y, per fi, daré una petita idea de las acequias que d' ell naixen.

Lo Canal té un curs de 145 kilómetres, y está dividit en 5 seccions. La primera arriba desde la presa fins al riu Cervera, essent en esta las dimensions de la caixa ó mare del Canal de 6'68 metres ab una grossaria d' aygua de 2'786 metres; la segona desde 'l riu dit fins al riuet nomenat Corp, entre 'ls kilómetres 96 y 97, tenint una fondaria d' aygua igual á la primera secció, pero essent la seva caixa

Digitized by Google

sols de 4'457 metres; la tercera arriba fins á Puiggrós y té 3'691 metres d' amplaria de mare per una profonditat de 2'229 metres; la caixa te en la cuarta y quinta secció 2'299 metres y 1'741 metres respectivament d' amplaria, y 1'872 metres y l'145 metres sa respectiva fondaria; arribant aquella desde Puiggrós fins passat Artesa de Lleyda, y esta desd' est poble fins lo desaygüe en Montoliu.

En tot lo seu curs lo Canal está assegurat per grossas parets de terra en forma de talús, que ab la caixa forman un ángul de 130°; en eixos terraplens hi ha plantadas quatre fileras d' arbres, dos á cada costat d' un caminet de l'114 metres obert en lo seu cim, los quals al ensemps qu' enforteixen y lligan ab sas arrels la terra, donan al Canal un aspecte pintoresch á tot serho.

Lo plan seguit per l' enjinyer En Domingo Cardenal y aprobat per lo gobern, era un plan en que 's conciliavan los interessos del Urgell ab los de l' altra gran part de la provincia de Lleyda, que també volia gosar dels beneficis del Canal; per ço en lo projecte de 1848, que es lo que s' ha seguit, 's fixá que la presa debia tindre comensament y esser situada en lo lloch qu' avuy ocupa, en lo siti conegut per la Llenguadera.

Té la presa una llargaria de 170 metres entre sos dos estrebs y 4'80 metres d' elevació, feta tota de fusta y pedra, puig que, no trobantse peu segú fins á molta fondaria, est modo era lo mellor pera que l' obra fos resistent. Dos estrebs d' obra cuyta, molt sólits, hi ha á cada cap de la presa que li serveixen de molt pera poguer resistir las fortas avingudas que tot sovint lo Segre té. Junt á la presa s' hi troba la casa de *comportas* que, ficada quasi-be en la Llenguadera, fa que 'l Canal desde son naixement haje de travessar est soterraní de 290 metres de llarch.

Al sortir d' ell lo Canal recorra la costa de la esquerra del Segre, y travessant per medi d' acueductes los barranchs de l'Abadia, las Tortugas, Rocafort, Jinjolers, Magdalenas, Cabanyals, Vilves, las Bruixas y la Teulera, deixa á l' esquerra 'ls poblets de 'l Tossal y Collfret y arriba á Vilves: es de notar que en cada un d' eixos poblets té 'l Canal un pont pera donar pas á la seva horta respectiva, y al mateix temps ne té un altre de mes regular quan es prop d' Artesa de Segre, en lo camí de Coll del Rat. Al esser lo Ca-

Digitized by Google

nal aquí ha recorregut una estensió de 13 kilómetres y 's topa ab dos soterranis, primer ab lo de las Guixeras, de 288 metres, y desprès ab lo de la serra de San Jordi, de llargada igual al de la Llenguadera.

Al altre costat de la serra de San Jordi lo Canal deixa ja la conca del Segre y 's troba ab lo Cenill que atravessa per medi d' un acueducte de 3 archs de 5 metres llum quiscú: volteja desprès per las vertents que forman est petit riu y passa á l' altre cantó ajudat de nous acueductes, pera guanyar los barranchs de l' Ermita, 'l Canyar, la Creu y la carretera d' Artesa á Agramunt; deixa al moment la vall del Cenill y, travessant la carretera d' Artesa á Cubells y 'l barranch de Montsonís per un petit acueducte, arriba á Foradada, restant Montsonís á la dreta.

En esta vall de Foradada lo canal te una estensió de 17'75 kilómetres y entra 'n la serra de Montclar per medi d' un túnel ó soterrani molt notable, del qual vaig á donarne una petita idea.

Est soterrani te de llarch 4,117 metres y passo, essent construit ab ajuda de 14 pous, alguns dels quals no foren conclosos del tot y que contavan de 100 á 106 metres de fondaria.

Per poch que 's profundisés se trobava grossa cantitat d' aygua, lo que á mes d' esser molt estorb pera las obras, fou causa de que la gent del pais no hi volgués trevallar y 'l gobern hi destinés gran nombre de presidaris.

La direcció de las obras al veure que 'ls pous y galerías totas s' inundavan per mes que 's traguessen d' alguns d' ells 350'400 y 700 m.c. d' aygua cada jorn, determiná obrir una mina pera 'l desaygüe general dels pous, la qual, una volta arreglada, doná pas á 20.000 m.c. d' aygua per jorn.

Diferentas vegadas sucsehiren esllavissaments ab motiu d' esser la terra ahont se trevallava una marga d' argila y guix que ab senzillesa disolia la grossa cantitat d' aygua que hi devallava, mes lo cuydado dels facultatius directors de l' obra foren causa de que ningú prengués mal en eixos desprendiments, entre 'ls que son de notar 13 que van sobrevindre en lo pou número 1 qu' ompliren quiscú d' ells tota la galería comensada en una estensió y volúmen de mes de 800 metres. Com mes s' anava profundisant ab l'

Digitized by Google

ajuda de la pólvora (1) mes aygua 's trobava y 'l desaygüe que s' habia fet no bastava pera engolirla, de modo qu' al últim s' inundá la galería, continuant en est estat fins que revestida ja un poch la trinchera de la sortida del túnel 's practicá en ell una obertura de 1 metre que doná sortida á uns 100.000 metres d' aygua per jorn.

Ab tot y eixos contratemps, l' Ecsim. Senyor marqués de Corvera, ministre de Foment, en 29 de Setembre de 1860 foradá lo petit envá de terra que restava 'n peu; desd' allavors fou obert un soterrani que, revestit y acabat l' any següent, es conegut per lo mes gran y notable d' Espanya.

Hem deixat lo canal quan entra en lo soterrani de Montclar ab l' ajuda d' una forta trinchera de 800 metres de llarga per una elevació que varia de 10 á 20 metres; ara debem seguirlo quan, passat lo túnel, surt altra vegada, y entra en la vall de Coscolls per medi d' una trinchera formada tota de pedra de 1450 metres de llargaria ab una elevació poch menys de la avans nomenada.

En sent aquí 's troba 'l canal á 24 kilómetres de son curs, en la falda Sud de la serra de Montclar, ahont després d' un petit rodeig travessa 'ls barranchs de Coscoll, del Frare, la Pleta y Preixens, donant pas als camins que de Preixens y Pradell van á Montclar, y al que va d' est primer poble á la Donzell; corra prest cap al Est de la serra dita, y passa 'l Sió per medi d' un acueducte d' un poch d' elevació; tomba cap á Mafet, que deixa á l' esquerra; arriba á la ribera del Sió; vens tres acequias ab ajuda d' altres tants sifons y també ab la d' un pont la carretera d' Agramunt á Artesa de Segre y á la Donzell; traspassa al poch rato ab ajuda d' un acueducte de 3 archs quiscú de 3'5 m. llum lo barranch del Regue-Salat; dona pas altra vegada á la carretera d' Agramunt á Artesa y al camí que d' est primer poble va á Balaguer, essent per fi arribat al acueducte (2) de 'l Sió de 7 archs, quiscú de 6 metres llum, després d' haver recorregut 35'35 kilómetres desde la presa.

(1) D' est combustible s' en consumia mes de 100 kilógrams per jorn.

(2) Ab tot y la gran solidés d' aquest acueducte, la forta avinguda d' est rieret en Setembre últim y que tants danys y desgracias causá en l' Urgell y especialment en Targa l' esfondrá, quedant solzament los estrebs y essent en Febrer d' est any arreglat provisionalment un nou acueducte.

Digitized by Google

Lo canal se troba prompte en la serra d' Almenara, que 's l' únich estorp que te de venser pera arribar á l' Urgell, á la cual va faldejant per espay de 9 kilómetres per la part d' Oest, travessant ab pous superiors y acueductes cuatre camins y dos esbalsos, al ensemps que, deixant á la dreta 'ls poblets de Preixens y Pradell, trenca sa direcció en las Ventosas y atravessa de dret la serra d' Almenara, mediant un desmont de 23 metres d' altura y 2'44 kilómetres de llarch seguit d' un terraplé de 25 metres sobre 'l nivell del terreno.

Passat lo notable terraplé de Castellserá ó d' Almenara, lo canal arriba á l' Urgell tenint una extensió de 47'5 kilómetres després de venser obstacles que pareixian obra de Titans.

Per espay de 8'5 kilómetres segueix lo canal la vertent Sud de la serra d' Almenara; toca est poble y per medi de diferentas obras travessa 'ls barranchs y rieretas de Font-manya, la Cometa, Maplana, Comella, Guiu, Planta del Simonet, Almenara, Tirrich, acequia de 'n Pipó, Peixera de 'n Socas, los camins de Castellserá, Fuliola, Almenara, las Cuadras y casa 'n Pipó.

Al deixar lo Canal lo faldeig de la serra se 'n entra cap á la vall de Santa María passant per sobre d' est poble y sortint al poch ratet per la part oposta 'n direcció á la casa d' En Foix, d' ahont, passant per un regular desmont, tomba cap al cantó de l' Espigol, atravessant las planuras de Claravalls y Altet fins arribar á Anglesola, cual poble 's queda á l' esquerra y trovantse per medi d' un acueducte d' un arch de 9'5 m. llum á l' altra vorera del riu Cervera.

Desde la serra d' Almenara fins est acueducte de Cervera te lo canal las obras necessarias pera donar pas á diferents barranchs, entre 'ls que 's contan lo de las Cuadras, lo Lladre. Santa María, Cunill, Llacunas, Foix, Infern y Claravalls, á sis acequias y á los camins de Tornabous, de Santa María á Agramunt y á Claravalls, de casa en Foix, Espigols, Targa, Anglesola y 'l Tarrós.

Quan lo canal arriba á l' acueducte del Cervera, te 73'5 kilómetres de llargada desde la presa, y passat est riu segueix lo canal per un gros terraplé fins á trobar un petit turó próxim á Anglesola, d' ahont fuig per medi d' alguns desmonts fins arribar á la voreta del Ferro-Carril d' esta

Digitized by Google

ciutat á Lleyda y Madrit travessantlo de dret prop de Vilagrassa; mes quan ha deixat lo desmont á que lloch doná est creuament, tomba cap á la vall de Mala-dona ab ajuda d' un bonich terraplé, y atravessant un turonet de la serra de Bellpuig, se fica de ple 'n la planura del Mas de l' Estadella; serpenteja per aquesta fins prop de Preixana y arriba á Vilanova de Bellpuig, atravessant enfront de dit poblet lo riu Corp per medi d' un acueducte de 3 archs de 3'5 m. llum. Desde 'l Cervera cap ensá se trovan vensuts per sólidas obras deu barranchs y rieras, tretze acequias y deu camins.

Deixant la vall de Vilanova lo canal devalla en direcció á Arbeca, fregant las parets de son castell y girant cap al turó de Puiggros ahont ha alcansat una llargaria de 109 kilómetres, y havent travessat sis rieras, una acequia y sis camins ab ajuda d' altres tants acueductes y pous.

Aquí lo canal no pórta gayre aygua, puig que hem arribat á la cuarta secció, pero ab tot y això marcha cap á Mira-vella y Font-vella; se dirijeix envers las Borjas que cuasi ba toca; travessa un desmont y la montanyeta del cementiri d' est poble, y un xich mes avallet lo riu Salcedo ab ajuda d' un acueducte de 3 archs de 3'5 metres llum.

Desd' aquí no deixa mes lo canal la serra de Miravalls, que va faldejant; passa prop dels pobles y vilas de Castelldásens, Puigvert y Artesa de Lleyda y ja es arribat á la quinta secció. Agafat al peu de la serra dita corra ab poca aygua y, perdent lo nivell per medi de saltants que varian desde 1'5 m. á 12'65 m. en los 30 que s' hi contan desde la tercera secció fins á son desaygüe que te lloch en la vall del Segre, passat Albatarrech y Vinatesa, prop de Montoliu, despres d' un trajecte de 145 kilómetres, quan no resta mes pais pera fertilisar, puig que l' horta de Lleyda arriba fins allí.

Finida la descripció del curs de las ayguas del canal, passem á dir cuatre mots respecte las acequias que d' ell 's nudreixen.

Cinch son las principals, pero sols n' hi ha cuatre d' acabadas del tot que suman un total de 100 kilómetres. D' estas derivacions, cuasi-be tan grossas com lo canal en sa cuarta secció, ne surten altras de menys importants, y d' estas altras fins á formar una extensió entre totas de mes de 3500 kiló-

Digitized by Google

metres equivalents á 640 lleguas, las cuals fertilisan 60 mil hectáreas ó sia 20 lleguas cuadradas, al ensemps que serveixen d' aygua potable á mes de 60 poblets.

La quinta acequia s' está fent ara; haventhi conclosos ja prop de 13 kilómetres y está destinada á regar la ribera de Sió.

Las novas qu' he donat crech que son prou pera tindre una idea bastant complerta de lo qu' es lo Canal d' Urgell, tant en sa part histórica com en sa descripció, per lo que posaré aquí punt final, fins lo número següent en que m' ocuparé de la part económica del mateix.

JOAN MALUQUER VILADOT.

Digitized by Google

DIAS FERIATS

II.

Arribem á una época en que la forsa de las armas nos arrebassá de cop totas las llibertats que foren un dia vida y gloria de nostra terra, admiració y enveja de las foranas. La sagnenta ma d' un botxí las feu á trossos. Al menos la honra fou nostra.

Los antichs tribunals, com es natural també caygueren y vingué á sustituirlos, segons lo decret de Nova planta de 16 Janer de 1716, una Audiencia de ben distinta organisació que la antigua, de la qual era president lo Capitá General ó Comandant general d' armas, proba certa de l' estat de forsa que entrá á regnarnos.

En dit decret, art. 12 ,se maná respecte los dias feriats, que la Audiencia donés compte á S. M. dels dias feriats que hi hagués en la antigua Audiencia de Catalunya, pera establir los que hi degués haver, subsistint mentres no fos resolt los que hi havia avans, escepte los nomenats Estivals.

Aixis continuaren observantse los dias feriats fins que lo mateix rey D. Felip V en las ordenansas de la Real Audiencia del Principat de Catalunya, publicadas á 24 Janer de 1742, en la Ord. XX, los fixá definitivament manant que fossen feriats los següents dias.

Janer.

1. La Circunsició.
6. La adoració dels tres reys.
17. S. Antoni Abad.][
20. S. Sebastiá.][
31. S. Pere Nolasch.][

Digitized by Google

Febrer.

2. La purificació de N. Sra.
8. S. Joan de Mata.][
13. Sta. Eularia. ✠
24. S. Maciá ap. ✠

Mars.

6. S. Olaguer, Bisbe de Barcelona.][
8. S. Joan de Deu.][
9. S. Paciá, Bisbe de Barcelona.][
15. Sta. Madrona.][
19. S. Joseph. ✠
21. S. Benet.][
25. La anunciació.

Abril.

2. S. Francisco de Paula.][
23. S. Jordi. ✠
25. S. March.][

Maig.

1. S. Felip y S. Jaume. ✠
3. La invenció de la Creu. ✠
8. La aparició de S. Miquel.][
15. S. Isidro. ✠
19. S. Ivo.][
26. S. Felip Neri.][
30. S. Fernando.][

Juny.

11. S. Bernabé.][
13. S. Anton. ✠
24. S. Joan.
29. S. Pere y S. Pau.

Digitized by Google

JULIOL.

2. La visitació de N. Sra.][
10. S. Cristófol.][
16. N. Sra. del Carme. ✠
22. Sta. Magdalena.][
25. S. Jaume.
26. Sta. Ana. ✠
31. S. Ignasi.][

AGOST.

2 N. Sra. del Angels. ✠
4. S. Domingo.][
5. N. Sra. de las Neus.][
6. La Transfiguració del Senyor.][
7. S. Gayetá.][
10. S. Llorens. ✠
15. La assumpció de N. Sra.
16. S. Roch.][
20. S. Bernat y S. Joaquim.][
23. S. Felip Benici.][
24. S. Bartomeu. ✠
25. S. Lluis.][
28. S. Agustí. ✠

SETEMBRE.

8. La Nativitat de N. Sra.
14. La exaltació de la Creu.][
21. S. Mateo. ✠
23. Sta. Tecla. ✠
24. N. Sra. de la Mercé.][
29. S. Miquel. ✠
30. S. Geroni.][

OCTUBRE.

2. L' Angel.][
4. S. Francesch.][

Digitized by Google

6. S. Bruno.][
10. S. Francisco de Borja.][
15. Sta. Teresa.][
18. S. Lluch.][
28. S. Simó y S. Judas. ✠
29. S. Narcís. ✠

NOVEMBRE.

1. Tots Sants.
2. La com. dels difunts.][
6. S. Sevé Bisbe y Martir. ✠
21. La presentació de N. Sra.][
30. S. Andreu. ap. ✠

DESEMBRE

8. La Concepció.
18. N. Sra. de la O.][
21. S. Tomás. ✠
25. Nadal.
26. S. Esteve.
27. S. Joan. ✠
28. Los ignocents. ✠
31. S. Silvestre. ✠

Com se pot compendre per aqueixa llarga llista lo número de dias de festa ó feriats era sumament exessiu: per això Carlos IV, en real decret de 29 Mars de 1789 que es la lley 6 tit. 2 llib. 4 de la Nov. Recop. pera facilitar y abreviar lo despatxs dels negocis reduhí los dias feriats á las festas que la Iglesia celebra com de precepte los dias de anar á missa, las mares de Deu del Carme, Angels y Pilar, los dias de Carnestoltas y dimecres de cendra inclusius, desde 'l diumenge de rams al dimars de Pasqua, y desde 'l 25 de Desembre al primer de Janer, tots inclusius. Per manera que quedaren suprimits tots los que en l' anterior estat portan aqueixa senyal][.

Axí y tot semblaren encara massa exessius los dias feriats, y per Real Decret de 1825 se maná que los Tribunals no vaquessen en los dias de mitja festa ó en que hi havia obli-

Digitized by Google

gació de oir missa, pero en que 's podia treballar: quedant en sa consecuencia suprimits tots los que van senyalats en lo anterior estat ab una ✠.

Desde aqueixa época, comensan las variacions, seguint lo delit de Espanya de legislar y cambiarho sempre tot. Per decret de 6 de Octubre de 1832 tenint en consideració, segons diu, que 'ls dias feriats son de absoluta necessitat pera ocuparlos los jutges en lo estudi y los subalterns en lo arreglo y avens dels negocis, se va resoldre que tots los Tribunals vaquessen en los dias feriats trets en 1825, decret que fou derogat ab altre de 25 de Setembre de 1841.

Ab lo de 10 de Janer de 1843 manat observar á 5 de Juny de 1844 fou derogat lo de 1841. y se maná que fossen feriats los dias de mitja festa ó en que 's pot treballar cumplint ab lo precepte de oir missa, lo dilluns y dimars de carnestoltas, los de la setmana Santa desde 'l diumenge de rams fins al dimars de Pasqua inclusius; desde 'l 24 al 30 de Juny inclusius y los derrers de Desembre desde 'l 25.

En 9 Maig de 1851, per altre real decret se suprimiren altre vegada los dias feriats que no fossen de precepte, manant que no mes ho fossen los de festa entera, religiosa ó civil y desde 'l dimecres Sant fins al dimars de Pascua inclusius restablintse en compte d' axó los feriats estivals establerts per primera volta en las Corts de 1599 y suprimits per lo decret de Nova Planta, manant que vaquessen los tribunals desde 'l 15 de Juny fins al 31 de Agost. S' establí també en dit decret que en lo referit període los Jutjats de primera instancia despatxessen sols los negocis criminals y 'ls civils que fossen urgents, ab l' objecte segons la Circular de 10 de Maig del propi any, d' activar durant dit temps lo despatx dels negocis criminals. Mes en la Real Ordre de primer de Maig de 1852 va esser derogada aquesta última disposició manantse que quedessen espeditas las facultats dels jutges de primera instancia en la época de las vacacions com en lo demes temps del any. Per ella se maná també que á fi de que 'ls Magistrats tinguesen lo major espay de temps possible pera dedicarse á la meditació y estudi y 'ls subalterns lo necessari pera la execució de las providencias acordadas y preparació dels negocis pendents, vaquessen los Tribunals superiors lo dijous de cada setmana á no ser que hi hagués algun dia feriat entre ella,

Digitized by Google

siga mitja festa ó festa entera, en qual cas s' entendria aquesta vacació en lloch del dijous y si n' hi hagués duas, lo Sr. Regent lo dissapte anterior senyalaría 'l que correspongués fer la vacació. Y pera subsanar lo retrás que podría originarse d' esta concesió, otorgada esclusivament á la major rectitut y acert de las determinacions judicials, se prorrogá una hora lo despatx ordinari de las Audiencias, de modo que fossen quatre en lloch de tres las horas de Tribunal. Disposició que fou reformada per lo Real Decret de 9 Setembre de 1854, en que 's maná suprimir las vacacions del dijous de cada setmana.

Aixís continuá fins al Decret de 31 Mars de 1868, en que 's mana que las vacacions de las Audiencias comensen lo 15 de Juliol y terminen lo 15 de Setembre de cada any; y que vaquessen axí las Audiencias y Tribunals Superiors com los Jutjats de primera instancia en los dias de festa de precepte, religiosa ó civil y desde 'l dimecres al dissapte de la Stemana Santa. Per manera que ab las festas que s' han suprimit quedan sumament reduits los dias de vacacions ó feriats, formant notable contrast tal disminució ab lo exessiu número de dias de festa que com s' ha vist feyan antiguament nostres Tribunals.

Tal es la legislació que referent als dias feriats hi ha hagut en nostra terra. Legislació bastant variada sobre tot en la última época, pero que sempre s' apoyat en las bases sentadas en lo comens de aqueixos articles y també derrerament en la aglomeració de negocis de que han tingut de coneixe los tribunals, lo qual potser probaria que al pas que aquells han anat aumentant no hi ha hagut en las lleys la simplificació tan necessaria pera la tramitació dels mateixos.

F. Maspons y Labrós.

21 Febrer de 1875.

Digitized by Google

FRAGMENTS DE UN LLIBRE
DE VIATJE

(A MON AMICH EN JOSEPH MASIP.)

Desde ma última han transcorregut molts dias; dias ben alegres alguns, mes també horribles alguns altres. En fí, passats son, y no vull cansar ta atenció ab la recordansa de fets que has de llegir en los periódichs d' eixa capital (1). Sols te diré que ab los 25 dias que ha durat nostra travessía, desde Gibraltar á San Joan de Puerto-Rico, m' he cansat d' admirar las grandesas del Océano Atlántich, fins á arrivar á decaure en aquella monotonía, en aquell indiferentisme que forma el carácter propi de tots los marinos.

Si algun pensament te preocupa, es l' afany ab que de nou desitjas trepitjar la terra; remembras la vida social tan necessaria, sino imprescindible al temperament humá, 's presentan á tos ulls tots los amichs qu' en la pátria deixares, y sobre totas aquestas sensacions, lo recort puríssim de la familia te consola y t' apena á la vegada, te fa sonriure y 't conmou, esfondrante l' ánimo en un estat d' éxtassis, en lo que com ubriacat hi he passat horas y horas ab los colzes apoyats en la barana de popa, lo cap entre las mans y seguint ab la vista la estela que com á cinta de plata enrera nostre deixavam.

Desitjava verament arrivar al terme de nostra anada: aixís es que al reveure de nou las primeras gaviotas voltejant lo baixell, missatgeras amigas que en son mut llenguatge nos indicavan la proximitat de la terra; al oir la veu del guarda ab joyosa cridoria anunciar las costas, y per últim desferse las bromas y anantse aclarint un puntet en l' horisó, que creixent, sempre creixent, nos mostrá ben prompte ser los pichs mes alts del *Yunque;* aquest cúmul

(1) Me refereixo al foch que tingué á bordo lo vapor Argos, navegant en alta mar la nit del 26 de Juliol de 1872.

Digitized by Google

de sensacions tant mes notables en mí per lo novas que m' eran, feren en mon ánimo una estranya impresió, indescriptible, y sense donarmen comte mos ulls se fixaren envers l' espay com buscant un ser mes gran, mes potent que 'l ser humá, aquell que ab má destra, segueix y decreta tots los fenómens naturals. Quant ver es que l' home al despullarse de sas miserias per concentrar tot son ser á la vida moral, maquinalment abriga en son cor la idea de un Deu gran en totas sas manifestacions, molt mes gran encara si 's comparan ab las concepcions humanas.

Envers lo mitjorn del dia primer d' Agost entravam en lo port de la capital de la isla de Puerto-Rico. Desde nostra entrada al trópich, habia notat un aument de temperatura gradual, tant mes sensible quant mes nos acostavam á las costas; pero lo que mes m' admirá fou la diferencia que de sobte se notá al saltar en terra: poch ans d' entrar al port lo termómetro marcava 24° centígrados; dintre la ciutat apuntava 28°: la brisa que sempre hi ha en lo mar, l' humitat de l' atmósfera, la mateixa velocitat del vapor, son las causas qne, segons crech, poden explicar aquesta desproporció tan totable.

La ciutat de San Joan de Puerto-Rico, capital de la isla, que porta son nom, se trova situada en un islot de tres millas de llargada al N. de la isla gran, ab la qu' está afegida per medi d' un pont sentat demunt dos llengüas de terra qu' avansan per un costat y altre mar endins, completant aixís la bahía que comunica ab lo mar. Per entrar dins del port los barcos passan per una especie de canal, que en son mitg y sobre un rocam hi está sentat lo castell del Cañuelo, de forma cuadrilonga y ben fortificat. Aqueix castell comunica ab lo del Morro per medi d' una mina. Aquest últim es un obtusángul ab tres ordres de baterías envers la mar, las unas demunt las altras, defensant per aquesta part la entrada del port. Per la banda de la ciutat te una muralla guarnida ab grossa artillería que domina la part de camp que s' esten fins á la població, un trosset d' aqueixa, y la costa del mar del Nort.

Lo castell de San Cristófol, mes important que tots, tanca la ciutat per la part d' Orient, ocupant tot l' ample de la isleta desde la bahía fins á la mar de fora, podent dirigir sos fochs per totas parts, encara que son principal objecte sia

Digitized by Google

contra la part de terra per ahont s' uneix la isleta ab la isla gran. Aqueix edifici está acomodat al terreno qu' es bastant desigual. Del punt mes alt ne surt la rampla que dona entrada á la plassa del castell: te dos grans cuartels á proba de bomba, ab altres oficinas y repuestos demunt dels que s' hi aixeca lo baluart del Caballer, capás per contenir 22 canons qu' ab sos fochs dominan la població y sas inmediacions per mar y terra.

Donant volta á la ciutat desde 'l castell del Morro al de San Cristófol per la part de la bahía s' hi estén la muralla terraplenada y flanquejada per alguns baluarts y petits castells: lo de la Perla, lo de Santa Elena, San Agustí, Real Forsa de Santa Catarina, tots ben fortificats, coronats d' artillería y varias baterías de morters. En eixa part de la muralla hi han las portas de San Joan y San Just.

Repararás, sens dupte, que t' estich parlant de baluarts y castells, de morters y de canons, sent aixís que molt poch ó gens aficionat soch á aquest género de cosas, pero pensa que la ciutat de Puerto-Rico res tindria de notable si no fossen sas fortificacions de las que 't parlo encare bastant per alt.

Lo casco de la ciutat se troba situat demunt de lo que 'ls americans dihuen una *loma* ó sia una petita montanyeta; aixó fá qu' entrant per lo portal de San Just fins arrivar á l' extrem oposat del carrer del mateix nom, hagis continuament d' anar pujant, inconvenient que si be fa incómodo lo tranzitar, en cambi quedas recompensat, ab la magnífica vista de que gosas en sent dalt. Per una part la inmensitat de l' Océano ab son constant fluix y refluix, llepant lo feréstech rocam que 'l conté; en son enfront lo camp rublert ab una vegetació riquíssima, colossal, ahont sembla que la naturalesa s' hage esforsat en manifestarse adornada de sas millors joyas; tal es lo panorama que á tos ulls se 't mostra.

La ciutat te set carrers de N. á S. (Nosagaray, O'Donell, La Tanca, San Just, La Creu, San Joseph y El Cristo) y sis de E. á O. (Tetuan, La Fortalesa, San Francisco, La Lluna, Lo Sol y San Sebastiá). Aquestos carrers son rectes com en totas las ciutats de moderna construcció; sas casas generalment tenen un sol pis, algunas encare que pocas de dos ó tres. L' arquitectura empleada en sos edificis, y que mes

Digitized by Google

tart he vist ser la mateixa en Cuba, es senzillíssima, pero respon perfectíssimament á las condicions climatológicas y á las costums indolents que son propias d' aquets paissos. Dos salons de forma cuadrada, ocupant los extrems del edifici, y en son mitg y separant aquestos hi ha lo vestíbul que tenint sa entrada principal á la via s' allarga fins á sortir al jardí que ocupa en la part posterior tot l' ample de la casa. Detrás d' eixos dos salons, en la una part generalment hi ha lo menjador y sas dependencias y en l' altre pessas dormitoris. Tots aquestos apartements son grans y ventilats, ja que mentres los de devant reben la llum y l' ayre per uns grans finestrals que donan al carrer, los de darrera la prenen per una galería que, edificada en la part posterior de la casa, te vista al jardí. Lo pis principal, si n' hi ha, está esclusivament destinat per los esclaus y sirvents. En la fachada, seguint lo mateix ordre de senzillés que en son interior, hi domina la línea recta, estil grech pur, formant un conjunt que encare que no sia suntuós es agradable, responent perfectíssimament, com avans t' he dit, al clima d' aquest pais y al modo de ser de sos habitants. La poca altura de sas casas las podria fer semblar poch esbeltas si 's vegessen aisladas, mes al mirarlas agrupadas, la una al costat del altre, formant una verdadera línea ab sas cornisas, presentan un aspecte elegant, á semblansa d' alguns de nostres passatges que tenen las casas construidas á la inglesa.

Com á edificis notables per sa mes ó menos bellesa arquitectónica te citaré la catedral, d' estil bizantí, restaurada per enter, la magnífica iglesia de las monjas carmelitas, l' hermós edifici del col-legi seminari y lo palau del bisbe: en la plassa principal s' hi troba situat lo magnífich palau de la intendencia, ahont hi habia avans lo presidi y la casa de la vila. En la part N. E. de la ciutat ahont antigament hi habia lo barri de Bayajá, hi ha lo nou cuartel, la Casa de caritat, l' hospital militar y lo manicomi.

Fora de las murallas, cap al portal de San Just, ahont avans tot eran ayguas estanyadas y herbam, ara hi ha un magnífich passeig, la fábrica del gas, alguns edificis públichs, varios magatzems particulars y los molls grans y ben acondicionats qu' han donat en aquesta part de la població la vida y lo mohiment que per tot arreu fa naixer lo

Digitized by Google

comers. Aixó ha perjudicat notablement la part de ciutat que te sa entrada per lo portal de San Joan, que ha quedat silenciosa y cuasi sense circulació, pero un cop arrunadas las murallas, millora que ja fa temps se projecta, penso retornará lo mohiment que ans hi habia en aquell barri.

Ab lo poch temps qu' hem parat á la isla de Puerto-Rico, puig nostra estada ha durat tan sols dos dias, molt poca cosa ó res puch dirte de las costums de sos habitants, de sas condicions intelectuals, tan relacionadas ab lo progrés material d' un pais. Jutjats no mes que per la primera impresió, me varen semblar los criollos gent bastant superficial, molt obsequiosos, y sobre tot molt hospitalaris. El cultiu de las ciencias y del comers, molt poch nos podria probar referent á la mes ó menys inteligencia dels naturals de Puerto-Rico, puig la explotació de la isla, en sa major part, es deguda als peninsulars é islenys (Canaris) establerts en bastant número en la capital y ciutats principals. Per lo demés los criollos se contentan en sa majoría ab gosar d' una fortuna, afanyada per antecessors seus, espanyols cuasi be tots: aixó y dirse ab molt énfassis *americans* son sos principals cuydados. Res mes puch dirte per ara d' aquesta gent: penso per altre part parlarten ab mes extensió quan, desprès d' haber permanescut algun temps á Cuba, millor los conegui. Aplasso, donchs, fins alashoras lo darte mes datos, ja que, per las condicions y circunstancias ab qu' están colocadas aqueixas colonias referent á nosaltres, crech val la pena de ferne un conciensut estudi.

Lo comers d' aquesta isla, avuy bastant considerable, ho fora molt més si hi hagués medis de comunicació mes fácils y per consecuencia mes rápits dels que hi ha. En tota sa planuria no hi corra un sol tren. Aqueixa desidia en empendre obras tan necessarias com las que 't deixo mencionadas sols se pot atribuir al poch número d' individuos perteneixents á la nissaga blanca que la poblan; y no 't pensis qu' al dirte aixó vulga dir qu' estiga despoblada; no es aixís, puig segons lo padró de 1860, la població pujava á 583,408 individuos, lo que estableix una proporció de 1802 habitants per llegua cuadrada. Aquest total ve dividit en

Digitized by Google

Blanchs.	300,430
De color.	282,751

y d' aquestos últims solzament ne saben llegir y escriure 6522. A pesar d' axó las exportacions cada any van en aument: las máquinas han suplert los brassos en cuasi tots los ingenis y lo trevall dels negres pesat y fins inhumánitari ahir, avuy es lleuger, proporcionat á las forsas del individuo, gracias á aqueixos poderosos elements, dignes fills de nostra moderna ciencia. Pera que pugas millor apreciar la veritat de lo que t' he dit y compendre lo pervindre d' aquest pais, á continuació te poso una estadística de lo exportat en los anys 1866 y 1868:

	1866.	**1868.**
Sucre, qq.	1.364,568	1.478,593
Melassa, galons.. . .	5.068,091	5.660,316
Café, qq.	207,341	206,641
Cotó, qq.	9,725	12,221
Tabaco, qq.	21,190	20,314
Cuyros, qq.	7,984	8,366
Ayguardent de canya, galons.	16,065	15,045

lo que representa aproximadament un valor de 12 millons de duros. Los datos que 't deixo consignats, recullits ab molta premura, deixan preveure los magnífichs resultats que podrian produhir en aquesta isla, una protecció ferma y una bona administració.

Per acabar lo que referent á Puerto-Rico m' he proposat dirte te recordaré lo que referent á son descubriment escriu Fray Inyigo Abad y Lasierra en sa *Historia geográfica, civil y natural de la isla de San Juan Bautista de Puerto-Rico*, historia interessant y notable per mes d' un concepte. Diu l' historiador que en lo dia 10 de Novembre de 1493 surtí Colon de la Guadalupe, y navegant al N. E. descubrí las islas Rodona, Antiga, San Martí, Santa Creu y altras que forman ab aqueixas una cadena, donant á las últimas lo nom de Verges. Los indis li donaren noticia d' altres islas y li demarcaren lo rumbo de Santo Domingo, guiantlo per la isla *Biringuen*. Luego que vejé las costas d' aqueixa

Digitized by Google

li doná lo nom de San Joan Batista; fondejá en una bahía ahont hi trobá pesca abundant y variada. En la platja, diu, s' hi veya un poble quals casas fetas de fusta y fonamentadas ab estacas, cubertas ab fullas de palmeras y coronadas de miradors, estavan disposadas de tal modo que deixavan en son mitg una gran plassa d' ahont sortia un camí ample, dret y plá qu' arribava fins á la mar: sos marges estavan rublerts de flors, herbas y plantas de moltas menas qu' ab sa verdor donavan una idea de la vegetació d' aquella terra. Al extrem d' aquest caminal hi tenian aixecada una espayosa miranda, dominant la mar, cuberta també ab flors y plantas, á semblansa de las glorietas que 's construeixen á Espanya.

La perspectiva d' aquest poblet disposat ab tal simetría, habia de sorpendre agradablement á nostres expedicionaris, acostumats com estavan á veure en tots los paissos descuberts una vegetació riquíssima, pero cap senyal de civilisació. Axís ho consigna lo dit historiador, afegint que fou tal la admiració dels ardits navegants que determinaren saltar en terra, pero la fugida dels islenys per una part y l' afany de novas conquistas per altre determinaren á Colon lo 22 de Novembre á deixar aqueixa isla que restá olvidada fins que En Joan Ponce de Leon en 1508, 15 anys mes tart, la reconegué de nou. En 1509 s' hi establiren definitivament los espanyols, que hi anaren baix las ordres de En Joan Ceron y *que la trobaren molt poblada y tan hermosa y rica que semblava un jardí* (1).

Acabaré dient qu' aqueixa isla es molt exposada á terratrémols y huracans que destrueixen pobles enters, quan per desgracia, son molt violents. Desde que 'ls espanyols s' establiren en ella se 'n contan ja 18 ó 19, arribant algunas vegadas com en l' ocorregut lo dia 2 d' Agost de 1839 á perdres los barcos anclats en la bahía de la capital.

Crech qu' ab aqueixos datos n' hi haurá prou per donarte una idea, encara que concreta, de la isla de Puerto-Rico. De tots modos penso que opinarás com jo, considerantla d' un gran pervenir, sobre tot quan tinga 'ls medis suficients per explotar las moltas riquesas que per necessitat avuy se mantenen incultas.

(1) **Fray Bartolomé de las Casas: relacion de las Indias.**

Digitized by Google

Lo dia 4 d' Agost á las onze del dematí llevarem anclas y varem sortir ab rumbo á l' Habana. Tot lo dia avistarem las costas. Alguns tiburons, qu' abundan en aquestas ayguas, seguian la estela del vapor: es un espectacle curiós veure aquets grans peixos, verdaderas feras marinas, en número de 10 ó 12, treure 'l cap, l' esquena y per últim la cua describint contínuament voltas de círcul dins de l' aygua. Quan se llensan desperdicis á la mar tots se tiran afanyosos damunt la presa, sortint sa inmensa boca per sobre de la superficie. Aixó fá que sia perillós, y los oficials á bordo ho advertiren, lo tirar res á l' aygua desde las finestretas dels camarots, puig tan amatents son los tiburons en saltar, que 's contan cassos de viatgers qu' han perdut lo bras al moment d' allargarlo al defora per llansar cualsevol objecte al mar.

A la cayguda de la tarde perderem de vista las costas de Puerto-Rico; traspassarem lo canal de la Mona que separa aqueixa isla de la de Santo Domingo y que pren son nom de una isleta situada al mitg del canal que 's diu de la Mona. Envers la matinada del dia següent vejerem lo cap Enganyo, extrem E. de la avuy república d' Haïtí. Aqueixa isla descuberta per Colon en 1492 y nomenada per ell La Espanyola es la mes montanyosa de las cuatre islas conegudas per las Grans Antillas (Cuba, Puerto-Rico, Santo Domingo y Jamaica): los seus primitius moradors li digueren Haïtí, remembrant aixís lo que la caracterisa, pues en son llenguatge indígena Haïtí significa *La montanyosa*. Lo nom de Santo Domingo que prengué mes tart, te per orígen lo establiment industrial qu' ab aqueix nom varen fundar los vencedors despres de sa conquista.

Navegavam ab brisa de popa y mar bonansa: lo temps nos convidava á permaneixer en cuberta, que en lo saló la calor era insoportable; per altra part la riquesa del panorama que s' estenia á nostra vista haguera bastat per excitar nostra curiositat, si ja tots no haguessem sentit afany de veurer terra. Figurat los pichs del Cibao, grupo de montanyas que projecta tres cordilleras principals cap al E. al N. O. y al S. O., venint gradualment sas últimas serras á definir á las costas: aquestas, de forma bastant irregular, tan prompte avansan mar endins, com s' enfonzan, formant aixis una porció de radas qu' abrigallan en son clos un mar

Digitized by Google

transparent com lo crestall: arrant de terra grupos de rocas, verdaders monuments, batudas per las onas, ahont sembla que la naturalesa haje volgut mostrar tot son enginy artístich; unas planuras fértils, las serras rublertas d' una vegetació riquíssima, y damunt aqueixa catifa de vert, ab l' ajuda del telescopi, descubria lo *Gran Yaque* que, devallant dels pichs mes alts del Cibao, venia á desembocar á nostres peus, despres d' haber nodrit ab sa sava la esbelta palma y la magestuosa caoba, lo corpulent roure y lo graciós guayacan. Imagina en aquest cuadro un cel hermós, transparent, ab tota la grandesa que 's presenta en las regions tropicals, y compendrás tota la magestuositat del panorama que 's presentava á ma vista. ¿No es veritat que, com jo, sens un no se que, un disgust interior, al considerar que tants recursos inagotables, tanta riquesa, hage de quedar estacionada sense que puga adquirir tot aquell desenrotllament de que seria susceptible? Las revolucions contínuas, los goberns ineptes, la ganduleria de sos habitants, mantenen aquesta isla pobra, ab exiguas exportacions y encara aquestas son de productos que necessitan molt poch ó gens de cultiu.

Underhill en sa obra *Las Antillas: sa condició moral y social*, fá de Sto. Domingo la descripció següent, que no per llastimosa, deixa desgraciadament de ser certa. «Passarem, diu, per moltas fincas abandonadas, ab sos edificis arrunats, destruidas sas máquinas, las eynas rompudas y deixadas en mitg dels caminals. Si no fos per la lley que prohibeix l' esportació de tots los metalls; molt temps faria que 'ls restos de la antigua opulencia d' Haïtí, haurian sigut venuts á cualsevol especulador estranger. En eixa llarga escursió varem veure solzament una máquina molent canya per extreuren lo xarop de que 's fá la *tafia*, mena de rom comú ab que s' ubriacan los Haïtians. La máquina 's movia á forsa d' aygua, y aqueixa habia sigut canalisada desde una gran distancia. Trets alguns platanals, y alguns trossets de terra sembrats d' ordi á la bora de algunas barracas, no hi habia senyals en cap mes lloch de la fertilitat sorprenent d' aqueix magnífich plá».

Mes avall, planyentse d' aqueix abandono, conté párrafos tant edificants com los següents: «En temps de la ocupació francesa, ans de la revolució del 93, produhia eixa isla mi-

Digitized by Google

llons de bocoys de sucre: avuy no 'n produeix ni un; tot es desolat y arrunat. Los prats destruits; las terras, altre temps engalanadas ab tanta canya de sucre, avuy son ermas y cubertas de rostoll. Las obras de canalisació fetas per poder regar y que varen costar sumas inmensas, son ja pilots de runas. De la rella se n' ha perdut lo recort. Un pais que pot donar ademes del sucre y café, cotó, tabaco, cacao, especies, tots los fruyts tropicals y molts dels d' Europa, jau sense cultiu, desolat, mort. Solzament s' extreu una mica de campecho: l' ébano, la caoba y altres fustas preciosas no, puig jamay s' usa la destral del llenyater, y quan axó succeeix es tan sols per l' us particular».

Per acabarte de donar una idea d' aqueix pais tan desgraciat y afortunat á la vegada; d' aqueixa gent tan estúpida ab inteligencia, com grans son sos recursos naturals, bastará tan sols mencionarte las condicions morals de sos habitants, descritas també per lo ja dit Underhill, per Webley, missioner, y altres viatgers. Apart d' alguns negres mes civilisats que son cristians, la majoria d' ells professan la religió de *Vaudoux* ó sia l' adoració de la serpent, superstició africana, que fins á cert punt demostra un estat de retrocés en eixos negres á sa primitiva barbarie. Lo ceremonial en sos actes religiosos lo verifican del següent modo: Al entrar en lo lloch escullit se treuhen las sabatas y 's lligan lo cos ab mocadors en los que hi predomina lo color roig. Se coneix lo rey per la cinta escarlata ab que engarlanda sa testa á modo d' una corona, y una faixa del mateix color distingeix á la reyna. Se coloca la serpent demunt d' una plataforma, y allí se li rendeix certa adoració salvatge que 's manifesta per medi de cants d' estranya lletra, deixantse sentir bastant la paraula tafia, que com ja t' he dit es un licor ab que s' ubriacan frecuentment.

Despres de finit son cant y las convulsions y gestus que 'l segueixen, y que son molts, tancan la serpent dins d' una caixa, sobre la que hi munta la reyna, esforsantse á tremolar y pronunciant oráculs ab prechs de sos adoradors. Alashoras lo rey posa la ma demunt la caixa, ahont hi ha l' ídol, y, prenent son cos lo mateix tremolor qu' ans ha fingit la reyna, lo comunica á tot lo círcul, de modo que tots se posan á tremolar d' un modo endiablat. Despres d' eix tremolor executan uu ball salvatge y beuhen tafia fins

Digitized by Google

que 'ls mes flachs cauen com á morts en son lloch. Ubriachs tots ells, segueixen representant escenas lascivas, que la decencia no permet esmentar, y que serian prou per espantar tots los deus de la gentilitat, si fos que existissen eixos deus.

Quin cuadro de barbarie mes horrible! Y has de tenir en comte per no creure exagerats aqueixos datos, que 'ls trech de relacions fetas per abolicionistas inglesos.

Per lo demés lo comers avans tan notable que feya ab Inglaterra, avuy es molt limitat. La Fransa n' hi fa una mica mes, y cada any alguns barcos alemanys hi van á carregar de tabaco. Pero ab tot, la desproporció es tan notable entre lo que produeix y lo que podria produir, que no val la pena d' esmentarho. Bastará tant sols dirte que en 1790 las exportacions se valuavan á 28 millons de duros y avuy los datos oficials mes exagerats arriban ab prou feyna á 2 millons y mitg.

Ab creixent admiració, puig be s' ho valia la rica vegetació que centinuament se presentava á mos ulls, al mateix temps qu' ab greu sentiment al pensar que tanta riquesa te de permaneixer estacionada, navegarem dos dias. En la nit del tercer varem solcar lo pas del Vent que separa aquesta isla de la de Cuba, descubrint á la matinada la punta Maisi extrem E. de la perla de Nostras Antillas.

JOSEPH BLANCH.

Habana y Agost 15 de 1872.

Digitized by Google

A UN LLORER

Com jo, olvidat, sobre la dura roca
vas estenent ab pena tes arrels
y may podrá ta escanyolida soca
arribar mes amunt que la paret.
De primavera sento ja l' auflayre
que de tes fulles. grata, se despren,
y 'l vent de Mars que passa rondinayre
diu que la neu s' escorra de Montseny.
Lo sol que avants anava tant depressa,
sembla se atura en ton fullatge vert
y ab los raigs de claror que al sobre 't vessa
te dona vida pera creixer mes.
Axis que passen las bufants marsadas,
derrers suspirs de agonejant hivern,
tes branques pujarán mes enfilades,
portant l' auflayre de la gloria al cel.
Quant al estiu lo sol casi no 's pongue,
y lo llevant se toque ab lo ponent,
plasenta sombra pera que me dongue,
vindré tranquil á reposá á ton peu.
Mes ay! Lo sol surt per tothom, y encare
que dongue vida á tots los sers vivents,
per mes que ho semble, solament se para
en los que tenen fondes ses arrels.
Y mentre al cor s' estenen de la terra.
la sanch que brota tot xuclantne d' ell,
lo pla encatifan, coronant la serra,
y esmaragdant les bores del torrent.
Jo prou voldria de sos raigs lliurarme
sota tes fulles, quant l' estiu vingués,
y 'l front ardent ab elles coronarme,
tot respirantne ton gloriós encens.
Prou me plauria sentí 'l vent com passa.
duhent lo ressó de tot lo mon enter,
com si d' Homero saludés la rassa,
com si del Tasso respongués la veu.
De ton fullatge tálam ne faria
hont entre roses elle reposés
mentre jo mos amors li cantaria,
vetllant son somni y respirant s' alé.

Digitized by Google

Mes si Deu vá voler que entre la penya
tinguesses de brotar ab dolor greu,
y en comptes de colrarte te desdenya,
fregantne ton costat lo passatger;
Y si la pols que del camí t' arrufan
ta verdor mes jamada ne marceix,
y tes branques migrades no s' estufan
per entortolligarse ab mos cabells;
Tinch de venirte mon llorer á veurer.
tinch de venirte á veurer sovintet,
y pera ton dolor pogué distreurer
jo probaré si puch distreure 'l meu.
Pus que axis com axis la malhauransa
nostres destins en la desgracia uneix.
abdos unim també nostra esperansa
contra la pols que del camí nos vé.
Que jo, com tu, també volguí posarne
fondes arrels á dintre un cor de cor,
y al calor de sa sava remontarne
á fins á mos desitjs mos pensaments.
Y sabs que m' ha passat? Que ma grandesa
desvanexers he vist al devant meu
com fent brincar ta branca mes estesa
fugen del sobre tot un vol d' aucells.
Per ço sovint jo 't vull estendre 'ls brassos,
ja que abrassats potsé 'ns tindrem mes ferms,
que en la terra no hi ha pas millors llassos
que aquells que la desgracia 'ns ofereix.
Y jo, cantant de mon amor les penes,
llahors á ta amistat tributaré,
y si vida no hi corra en nostres venes
per allargarla de la mort després
A cada cant que arribe á ton brancatge
espolsa 'l cap, batentlo de content,
y per migrat que siga ton fullatge,
si una fulla te 'n cau, la culliré.

JOSEPH SERRA Y CAMDELACREU.

Malla 10 de Mars de 1875.

Digitized by Google

QUAN VE 'L BELL TEMPS

IX

¡Y encara diuhen que la vida es trista,
que 'l mon gens bonich es!
flors, aucells, dias purs, perfums y cántichs!
Digáu ¿qué voléu mes?

XIV

Oh papallonas, papallonas,
¿per qué xucléu las flors d' aquí?
jo 'n sé unas altras de mes bonas
y que no son en cap jardí.

Dexáu las flors d' eixa contrada.
anéu á uns llavis que jo sé,
¡y ja veuréu quina melada!
¡y ja veuréu quin clavellé!

XIX

¿Vols víndre pe 'l camp á voltar.
hermosa que 'm robas lo cor?
las rosas veurém esclatar,
y 'ls dos parlarém del amor.

Hermosa, d' aucells y d' aucellas
los tons mes bonichs sentirém,
veurém com se 'n van á parellas,
y 'ls dos, de l' amor parlarém.

Llavors sentirém que units muntan
olors de una flor y altra flor;
veurém los riuhets com s' ajuntan:..
y 'ls dos parlarém del amor.

XX

Sempre amor! estima, cor,
no 't cansis may d' estimar,
oh! sempre amor, sempre amor!

Digitized by Google

un riu; no n' hi ha prou, un mar,
y aqueix, quan mes gran millor.

Siga amor tot lo meu ser,
l' amor es un vell plaher,
un vell plaher sempre nou;
estima á mes no poguer,
que may d' amor se 'n sent prou.

J. Martí Folguera.

Digitized by Google

CONSISTORI
DELS JOCHS FLORALS
DE BARCELONA

LLISTA DE LAS COMPOSICIONS REBUDAS EN SECRETARÍA

174. La sant Honorat. *Oure sa veu de bronze y reunirse com electrisats los catalans tot era hu* etc. JOSEPH FITER É INGLÉS.—175. Catalunya.—176. Guapa ó lletxa? *Carta á un bon xicot.*—177. Desitj del ánima. *La mort es vida per unirse ab Deu.*—178 Sómit. *Si corréu per tot lo mon—eix escrit per tot arreu—cal trobarhi, y llegireu:—«la vida com néu se fon».*—179. A la tomba de ma aymía. *Com pot ser viure l' amor—si n' es mort qui l' estimava?*—180. Recorts de la fira de Vich. *Quants se 'n fan de casaments—en lo dia de la fira.*—181. Cor de roca, y cap de seny. *Ells son...*—182. A mon Net. *Ull.*—183. Una orfaneta. *Contan que hi ha dins ton pit—tot una historia d' amor.*—184. La Catedral. *Sursum corda.*—185. A un infantó recent batejat. *Id por el mundo, dijo el Señor á sus apóstoles, y enseñad á todas las gentes, bautizándoles en el nombre del Padre, del Hijo y del Espíritu Santo.* (S. MATEO).—186. Un poeta. *Sobre ma tomba.*—187. Una esperansa morta.—188. Un tros d' historia del llum. *Ay llumets d' oli y de cera!*—189. Los Pirineus. *Nomen aut numen.*—190. Recort.—191. Prosa en vers.—192. Dolor. *Qui no te cor no plora.*—193. La vida. *Amor.*—194. A Laura. Epístola satírico-moral sobre educació. *Si 'l cor y la inteligencia no s' agermanan no hi ha felicitat.*—195. La lluna. *Patria, jo t' amo.*—196. Amor.—197. L' ángel y la dona. *Benefici per agravi*: drama en un acte.—198. Prou guerra. *Feu rotllo.*—199. Animas. *Pro fidelibus difuntis. Pater noster.*—200. Deliri. *Fiat.*—201. Lo sagrament d' en Jofre. *No se 'n gaudirá.*—202. Fortuny. *Quedó en el suelo, miedo en el corazon, llanto en los ojos.* F. LUIS DE LEON.—203. Lo pedris de la font.—204. Sonets. *Amor.*—205. Epístola. Umbram pro corpore. *Temamos al Señor que nos envia* etc. RIOJA.—206. Lo llit de la mort. *Pulvis eris pulvis reverteris.*—207. Les papallones.—208. Un somni. *Pensé que para mi amada* etc. DIEGO V. TEJERA.—209. En las ruinas

Digitized by Google

de Poblet. *¿Que se fizo el rey D. Juan?* Jorge de Montemayor.—210. Cuydados de una mare. *Barons avans que jorn sia.* Roger de Lauria. —211. Cant d' amor. *Fiat.*—212. Epístola. *N' hi ha en fi que relliscan en los abismes del dupte* etc. J. A. Gatell.—213. Desitj.—214. La música. *Don Dorondon s' está al terrat.*—215. Los senyors de les Ès. *Y cridan, beuen, s' aixordan mentre 'l porró 's va vuydant.* Roch Roca y Roqué.—216. A un jove, Epístola. *Que suave que pasa las montanyas* etc. Rioja.—217. Las tres caixas. *¡Si fos veritat!*—218. Realitat. *Crit de la mort.*—219. La llar payral. *Consagra 'l lloch hont nasqueres*, etc. Pitágoras.—220. A la meva musa. *Epístola satírico-moral.*—221. Lo Apóstol. *Cursum consummavi* D. Pauli.—222. A la pus bella parla. *No morirá.*—223. ¡Oh Unitat! *Unus Dominus, una Fides*, etc. Sancti Paulis.—224. La calumnia.—225. Catalunya. *Tout enfantoun amo sa maire, tout auceloun amo soun nis.* Mistral.—226. Epístola satírica moral, contra la fal-lera per la política. *Pren exemple.*—227. Lo ball de la moixiganga. *Majorum institute.*—228. A la pau. *Mare de la llibertat.*—229. A la meva nena. *Testis temporum, lux veritatis.*—230. Bon obrar porta bon fruyt (quadro dramátich) *Corregir deleitando.*—231. Los deu manaments de la mare. *Cada hú es fill de sas obras.* —232. La alegría. *Cap.*—233. May.—234. La festa dels Jochs Florals. *Robadoras del meu cor.*—235. Soletat. *Que descansada vida la del que huye el mundanal ruido.* Fr. Luis de Leon.—236. Lo castellá de Milmanda. *Lo poble ho conta.*—237. Desconsol de una mare. *¡Oh que trista n' es la vida!*—238. Ode á Dieu. *Unus et trinus.* etc. S. Agustin.—239. L' áliga. *La tristesa de mon cor.*—240 La Mort.—241. Plany. *En aquesta vall de llágrimas.*—242. Una vesprada. *Salut ¡oh Fides!* 243. Una festa major. *Qui pogués serhi.*—244. L' aucellet.—245. Las tres virtuts. *Fe, esperansa y caritat.*—246. ¿Donchs?—247. A mon derrera. *Soletat.*—248. L' hereu. *La casa no caurá pas* —249. L' esglay del francés. *Si molts combats fá, molts llorers aplega.* F. Pelay Briz.—250. La miseria.—*Com ne só tan pobreta—ja sabs que 'n lloch tinch posada...*—251. A una pastoreta. *Que n' es de rossa la nina.* —252. Cansoneta del presoner. *Somnis alegres, tristos recorts.*— 253. La gloria. *Dijo un curro: la gloria—tambien la alcanza el burro —en la noria.*—254. Nit bruna. *Es de nit—tinch doló al pit—y gran sordera.* M. Almasqué.—255. Drets y torts. *Lo del punyalet vos diuhen.*—256. Lo nostre poema. Agere.—257. L' escala.—258. Lo pacte de Pedralbes. *Remordiments* —259. Sentiments d' un bon patrici. *Dulce et decorum est pro patria mori.*—260 La mantellina blanca. *Per las noyas de montanya* etc.—261. A las nits. *Silenci complet.* —262. Fil á fil.—263. Diálech *¿Oy?*—264. La Oració. *A Deu me encomano.*—265. La gran diada. *Justi autem in perpetuum vivent.* Biblia.—266. Planys d' un cor que busca á Deu. *¿Vos en tal abandono quan terra y cels teniu, gran Deu, per trono?*—267. Influxo moral de la dona en la societat. *La mujer prudente edifica* etc. Salomon.—268.

Digitized by Google

Cant de Salomó. *Ego dilecto meo et dilectus meus mihi.*—269. ¡¡¡Gloria!!! *De esa inmensa pasion que llaman gloria, brota en mi corazon la ardiente llama.*—270. La mort del just. *Morir para quien muere en Jesucristo* etc.—271. A una aucella. *Spes.*—272. La besada de la Mort. *La blasfemia que comensa al infern li fa acabar.*—273. Mon amor. *La serenata.*—274. La Fábrica. *Del treball ne 'ix lo descans.*—275. A la memoria del defensor de la inmortal Girona en Marian Alvarez de Castro. *La mort dels héroes es la vida dels pobles en la historia.*—276. Plant de Job. *Nada se hace en la tierra sin motivo y de la tierra no nace el dolor.* (Llibre de Job).—277. Ma il-lusió.—278. Lo plant del orfe. *D' anyoransa 'm moriria sino fos lo blau del cel.*—279. Lo darrer jorn. *Semper semperque.*—280. Las as y les es. *La sanch no arribará al riu.*—281. Concell. *Sabiduría mare de la ciencia.*—282. L' esperansa. *L' esperansa may se pert.*—283. Al pondre 's lo sol. *Amor es vida.*—284. A una Nineta. *Veritat.*—285. La orfaneta. *L' olvit es la festa.*—286. La festa major. *Usanças de la vellura.*—287. Los dos reys. *Cain y Abel.* -288. Las duas reynas. (Quadro dramátich) *Esta es justicia de Dios: quien tal hace que tal pague.*—289. Los catalans. *In secula seculorum.*—290. Claris (quadro dramátich). *Sibi nullus omnibus omnis fuit.*—291. Indíbil y Mandoni. *Auba de Catalunya.*—292. Narracions y llejendas. *La tradició es l' ánima dels pobles.*—293. Lo remordiment. *Perdonaunos nostres culpas* etc. Pare nostre.—294. Madrigal. *Quanta mudança al cor nia.*—295. Grat recort. *Amor pur.*—296. La revolta del vectigal. *Qui vulla la carn sens pegar lo vectigal* etc. A. de Bofarull.—297. A la Verge María. *Quan delicadamente me enamoras.* S. Juan de la Cruz.—298. A la Poesía. *Lux mundi.*—299. Deu narracions. *D' açí d' allá.*—300. Nostre temps. *Epístola á Guillem. Merveilles de notre temps, gloire de notre siècle* etc. Dupanloup.—301. Vuyt romansets á la Verge María. *Canta, canta, lira meva.*—302. La cansó del hereu. *Teniu sort la vida mia* etc. —303. La conquesta de Barcelona. *Llijenda del temps vell.*—304. Nadal. *Charitas.*—305. La teixidora. *Tot fent via.*—306. La caritat. *Digna de Deu.*—307. A una pobre nina. *Com es tan pulida y pobre* etc.—308. Anyoransa. *Vull cantar damunt ma fossa, girats mos ulls vers ma patria.*—309. Meditació. *Et in diebus illis quærent homines* etc. Apocalipsis. 9-7.—310. Un dia de pluja. *Dolor.*—311. Al meu amor. *Esparansas.*—312. La posta del sol. *Hasta demá.*—313. La patria catalana. *Avant! avant!*—314. La cansó dels trenta. *Qui la ha feta esta cansó.* Balaguer.—315. En l' altura. *Fides, Amor.*—316. Ensomni. *Amor, passió, deliri, odi, gelosia, fel, se succeheixen en l' imperi del mon* etc. J. Sardá.—317. Las bonas obras. *No 'm deixau.*—318. A la matinada. *¡Oh dolor!*—319. La veritat. *Vita.*—320. Maria es lo nostre amparo. *Regina sine labi concepta.*—321. L' agonía d' un patrici. *Pro patrie.*—322. Misteris de la vida (quadro dramátich).—323. Lo rey presoner. *El pulgar quebrar y no doblar.*—324. La dona. *Irnau.*—325.

Digitized by Google

Los set pecats. In metzo del camin di nostra vita mi ritrovai per una selva oscura. DANTE.—326. Reculliment. *Ascolta.*—327. La Patria Catalana. *La patria catalana nos torne Dèu.*—328. La branca del amor. *Un jorn de fermesa.*—329 L' amor. *A un angelet.*—330. Los arbres de mon jardí. *Ilusió.*—331. Catalunya. *Quam dulcius est pro patria mori.* CIC.—332. Lo segle d' or. (Carta á un amich). *Memento.*—333. La Cotillayre. *Paraula es paraula.*—334 Lo Pont. *Passem de llarch.*—335. La flor natural. *Deúmela.*—336. A Poblet. *...cuya afrenta publica el amarillo jaramago.*—337. Lo Castell. *Tornará 'l temps vell.*—338. La flor de Urgell. *Si la terra 'us fou ingrata—dalt del cel Deu vos juntá.*—339. Tortosa deslliurada. *Llegenda en romans.*—340. La corona real. *Al carré del vidre.*—341. Fantasía. *Amor.*—342. Mossen Jordí. *Verdades amargas.*—343. De sol á sol.—*Fué un meteoro.*—344. La deshonra. *Der Schlaf eines narsen.* SCHIILTZ.—345. Sant Bernat de Alcira. Llegenda religiosa.—346. La derrota de 'n Bel-lefonds (Any 1684) *En este sitio memorable habia de alcanzar aquella ciudad ilustre otro de sus altos y legítimos títulos de gloria.* BALAGUER.—347. Los fills de Catalunya. *La mare Catalunya—no fá mes que plorar.*—348. Gesta de pau. *Recognocerunt proceus.*—349. Al ángel caygut. *Abim.*—350. Sibila. *Implacable muger—serás servida* (CIENFUEGOS).—351. ¿Ahont?—352. Amor del altre mon.—Dorm en pau.—353. Los companys de Sertori. *Nic multæ qua se manibus Q. Sertorii turmæ terræ mortalium omnium.*—354. Promesas falsas. *Vull banyarme en ta mirada—mes que sia per morir.*—355. La nit de Reys. *Pobre mare.*—356. Neguit de rey *Aixó no es viure.*—357. *** Sens lema.—358. Per un floch. *¡Ay lasseta! que faré?*—359. ¡Oh Mare méva. *Tórnam ¡ay! á las montanyas—de boyras y neus cubertas* (LO GAYTER DEL LLOBREGAT).—360. La Verge de las Mercés. *Llegenda poética rel-ligiosa.* 361. La monja. *Y encerrada me consumo—y se pierden como el humo—mis dias de mas valor.* (ZORRILLA).—362. Pro fide et patria.—363. Un expósit.—364. La bandera de Santa Eularia (Cansó).—365. Cansó de Sant Jordi. *Vos que feu miracles.*—366. Cas veritable. *Dèu sab perque.*—367. Lo mantell de la reyna. *No tornará.*—368. A Barcelona. *Reyna blanca sentada prop de l' ona.*—369 Lo lay de las tres flors. *Bon repós y bon remey.*—370. Fe y patria ó la llegenda de Santa Eularia *Christiani lætabantur circus in cælestibus meruisse habere patronam.* (ACTA MARTIRII EULARIÆ.—371. A Jesús crucificat. *Dulce lignum dulces claros—dulce pondus sustinent.*—372. Crit de l' ánima. *Tenebras!*—373. La sardana. *Suene la gayta ruede la danza.*—374. Los redemptors. *¡Sempre!* 375. La campana d' Osca. *Ja repica.*—376. La batalla del port. *Mas temian la afrenta de no vencer que el peligro de ser vencidos.* (ZURITA).—377. Girona inmortal en 1285.—378. L' avi. *Quadro dramátich.*—379. Amor y vida. *Te quiero mas que á mi vida—mas que á mi padre y mi madre.* TRUEBA.—380. Cas veritable. *Dèu sab perqué.*--381. A la bellesa. *Amor del mundo.*—382. Lo salt de la regna mora. *Avall! Avall!*

Digitized by Google

—383. La pau del beamontés. «*Visque D. Kárles*» (1461).—384. Epístola satírica contra la falsa virtut. *No es virtut la bona paraula, sino 'l bon exemplar,*—385. Rocas y espinas. *Quo pulchrior est rosa, plures habet* etc.—386. Las Creuadas. *Dèu ho vol!*—387. Al fill de una casa bona. *(Poesía religiosa)*.—388. Lo fadrí major. *Me 'n han fet fadrí major—de las vostras esposallas.*—389. Malehits! *Patria.*—390. L' anima al sèu espós. *Reconciliació.*—391. Nit de Reys.—392. Lo somni de Adam.—393. La masía dels amors. *Las pastoras gentils de la comarca.* —394. A Mariano Alvarez defensor de la inmortal Gerona. *Gloria.*—395. Als héroes del Bruch. *Sols de ánimos grans es l' heroisme.*—396. Avant! *¡¡May!!*—397. Fe grega. *...é cuydavus que axí com ell era plé de tota llealtat.* (Muntaner).—398. Tristesa del cor. (Drama en un acte.) *La virtut es lo que tots devém envejar* —399. L' anell d' en Corradí. *Genutriee dell onor de Sicilia é d' Aragona.*—400. Lo rellotje de sol.—*Omnes vuluerat, última necat.*—401. Amor. *Per fer número.*—402. Livingstone. *Exelcior*—403. Sonet. *Benhajan los Jochs Florals.* 404. Las duas baladas. *Amor y fé.*—405. Patria. *Far*[illegible] *indignatio versus.*—406. L' últim raig de sol. *De Josafat s' esten la* [illegible]*um del auba.*—407. La aurera de la fé. *Ja 'n baixan los pastorets vestits ab samarra.* —408. Los Pirineus. *Bressol de la patria.*—409. Follías. *Son lo mirall dels pobles.*—410. Fides. *Prega.*—411. Remor del bosch. *La passró.*—412. Aspiració. *E questo basta al vostro salvamento* —413. L' agonía de un rey. *Fassau rey á qui dret tinga.*—414. Bernat de Cabrera. ***. —415. Lo Poble. *Per me reges regnant.*—416. La guerra.—417. Lo plor de la madrastra. *Cástich de Dèu.*—418. Los follets —419. A Fortuny. *Nadie la mueva.*—420. La mort dels cristians. *Christiani ad leones.*—421. Als pagesos. Sense lema.—422. Lo nuvi del mur. *A bodas me convidas.*—423. Restos mortals. *Quod ego eras ero.*—424. Oració de l' auba. *Dèus, Deus, meus—Ad te de luce sigila.*—425. La Patria catalana. *L' amor de Dèu, la llar de la familia.* (Amer).—426. Adeu siau. *Ay adeu Teresa galana.* (Cansó popular).—427. Un quadro. Quadro dramátich de costums catalanas.—*Soy eg simples avu art.*—428. L' or ó bé 'l cor. —*Y quant la tingué al costat—donantli una flor de olor* etc.—429. La creuheta d' or.—*Tinchme per prés é non só, empresonat.*—430. A. Cabrineti. *Polve d' eros sará la polve tua.*—431. La festa major. *La festa major—Vint anys desprès.*—432. Mon sospir.—433. La pesca de la sardina.—434. Importancia de la Agricultura.—435. Epitafis. *Requiescat in pace.*—436. Tribut. *Felices los que mueren en el Señor.*—437. Petitas historias. *Déu vos dó sort.*—438. Llivertat es vida. *¡Pobre Poble!*—439. Santa Eularia. *La bandera.*—440. L' hábit fa 'l monjo.—441. Lo crit de la sanch. *Cain ¿ubi est Abel frater tuus?* etc.—442. A Santa Eularia. *Veni spousa christi, accipe coronam quam tibi Dominus præparavit in æternum* etc. (Missale Romanum).—443. Santa Eularia. *In hoc signo vinci.*—444. La corona. *Del arbre caygut tothom ne fa llenya.*—445. Las glorias de Santa Eularia y de sa bandera.—446. La

Digitized by Google

crema de Perelada. *Desclot Cap. CL.*—447. A Girona. *Inmortal.*—448. Bròts. *Brots que no arrivan á brancas.*—449. La bandera de Santa Eularia. *Mostróse la santa tan amante.*—450. Presonament del Príncep de Viana.—451. La bandera de Santa Eularia. *Ab tu lluytarém per terra y mar.*—452. L' ánima de n' Alvarez. *May retut.*—453. Lo rossinyol de la Devesa. *Filomena con voces acordadada es* (Rioja).—454. Teatro catalá. Sas tradicions—son estat actual—fins á quin punt es que convé son foment. *El teatro es la fotografía de las naciones.*—455. La mártir catalana. *Deu y la Verge.*—456. Indíbil y Mandoni. *¡Auba de Catalunya!*—457. La batalla d' Ylerda. *César y Pompeyo.*—458. ¡Llum! (cróquis de un poema). *¡Dars mehr hercink ommel* (Goethe).—459. Lo mercadal. *Solo el hambre y la falta de municiones pudo vencer tanta obstinacion* (*historiaire francés*).—460. Las tres llegendas del cor. *Patria, fé y amor.*—461. La bandera. *Cançó.*—462. *Invenerunt me custodes qui circumum civitatem* —463. A Girona.—464. La folla del Castell de Bell-lloch. *Quan toca tres cops l' esquella* etc.. —465. La Bandera de Sta. Eularia. *Veni-vidi-vinci.*— 466. Girona.—Independencia.

Lo que 's fa públich per satisfacció dels interessats.

J. Roca y Roca.

20 Abril 1875.

Premi de la flor Natural.—N.° 131. Lo cant dels aucells.—Lema: Con diferente voz se condolecen.—Garcilaso de la Vega.

Primer accéssit.—N.° 341. Fantasía.—Lema: Amor.

Segon accéssit.—N.° 343. De sol á sol.—Lema: Fué un meteoro.

Premi de la englantina d' or.—N.° 353. Los companys de Sertori.— Lema. Hic multæ quæ se manibus Q. Sertorii turmæ terræ mortalium omnium...

Primer accéssit.—N.° 350. Sibila.—Lema: Implacable muger, serás servida.—Cienfuegos.—La condesa de Castilla.

Segon accéssit.— N.° 367. Lo mantell de la reina. — Lema: No tornará.

Premi de la viola d' or y argent.— N.° 268. Cant de Salomó.—Lema: Ego dilecto meo, et dilectus meus mihi.—(Cantica canticorum. C. VI.

Primer accéssit.—N.° 326. v. 2.—Reculliment.—Lema: Escolta.

Segon accéssit.— N.° 142. Amor.—Lema: Que fora 'l viure si ab la mort finissen de nostre esprit las somniadas ditxas?—(F. P. Briz.)

Lo qual se anuncia pera coneixement del públich y satisfacció dels interessats.

Barcelona 19 Abril 1875.—*Lo Secretari*,

J. Roca y Roca.

Digitized by Google

Los premis extraordinaris que qnedavan pendents, han sigut adjudicats en lo dia de avuy, en la següent forma:

Premi de la Excma. Diputació Provincial de Tarragona. — Lo Consistori l' ha declarat desert, per no haverhi composicions de prou mérit.

Premi de la Excma. Diputació Provincial de Lleyda.—N.° 457. La batalla de Ilerda.—Lema: «Céssar y Pompeyo.»

Accésit.—N.° 291. Indíbil y Mandoni.—Lema: «¡Auba de Catalunya!»

Premi de la Excma. Diputació Provincial de Girona.—N.° 248. L' heréu.—Lema: «La casa no caurá pas.»

Accéssit.—N.° 377. Girona inmortal en 1285.

Premi del Ilm. Sr. Bisbe d' aquesta diócesis.—N.° 449. La bandera de Sta. Eularia.—Lema: «Mostróse la santa tan amante de la Cruz de Cristo, y de su patria, que ni viva ni muerta la dejó.»—(Francisco Garau.)

Premi de la Jove Catalunya.—N.° 427. Un quadro.—Lema: «Soyez simples avec art. (Boileau.)

Accéssit.—L' avi.—Quadro dramátich.

Premi de la Societat artística y literaria «La Misteriosa».—No s' ha adjudicat.

Accéssit.—N.° 300. Nostre temps.—Epístola á Guillem.

Premi del Ateneo Barcelonés.—Lo Consistori l' ha declarat desert per no haverhi composicions de prou mérit.

Premi de D. Albert de Quintana.—Tambe 'l Consistori l' ha declarat desert per no haverhi composicions de prou mérit.

Premi de la redacció de la Renaxensa.—N.° 299. Déu narracions.—Lema: «D' assí d' allá.»

Accésit.—N.° 292. Narracions y llegendas.—Lema: «La tradició es l' ánima dels pobles».

Lo que 's fá públich pera coneixement de tothom y satisfacció dels interessats.

Barcelona 22 Abril de 1875.—P. A. del C.—*Lo Secretari*,

J. Roca y Roca.

BIBLIOGRAFÍA

GUSPIRAS. *Colecció de poesías originals de Felip de Saleta y Cruixent, Llicenciat en los Drets civil y canónich y administratiu,* etc.—Barcelona.—Imprenta de la Renaxensa.—Montjuich del Bisbe, 3, baxos.—1875.—Un tomet de 96 planas, ab un prólech del mateix autor.

Será fill de lo que 's vulga, pero es lo cert que 'ls poetas moderns de Catalunya han tingut una especial predilecció per la forma métrica assonantada que vulgarment se diu romans, sempre que han usat del vers de vuyt sílabas. Recorreu las planas dels volums dels Jochs Florals, las coleccions de versos fins ara publicadas, y veureu com escassejan los exemples d' aquellas elegants y sonoras combinacions de quatre, de cinq, de vuyt y de deu octosílabos que ab tanta prodigalitat presenta la literatura castellana antigua y moderna.

Per á nosaltres, que no concedim privilegi esclusiu, ni molt menos, á cap forma y que som de parer que ab mes ó menos travall totas las llenguas se plegan á las exigencias del qui las maneja, si es que vol y fa 'ls medis necessaris, semblant esterilitat es de lamentar, molt mes quan alguna prova té dada la nostra de que no viu tant encarcarada que no sápiga doblegarse, per mica que se la galanteje, fins á adquirir lo grau de flexibilitat necessari á cubrirse ab vestidura tant primorosa.

La afició que á aquestas formas métricas qual desús deplorem demostra que tè l' jove autor de las *Guspiras,* si á la colecció que dú aquest nom hem d' atenirnos, nos prevé tant en son favor, que ella sola 'ns escusa alguns defectes que, retóricament consideradas, poden trovarse en sas composicions, com contribuheix també á escusarlos la consideració de las moltas dificultats que hi ha que vence per á arrivar á serne mestre. Encloure un pensament dins d' aqueix motllo estret sense que s' hi note embrás ni violencia, obtenir per á la frase una correcció prosódica y sintáxica tal que ni hi sobre ni hi falte un sol mot ni cap dels usats hi vinga massa estret ni massa ample, vestir la idea de manera qne no aparegue possible trovar un medi d' espressió mes gráfich ni mes á propósit, es cosa no massa fácil per á tothom y no hem de ser nosaltres qui, per no haverho conseguit sempre 'l Sr. Saleta, n' hi fassém un cárrech grave, molt mes quan, en mitj de tot, apareix sempre clara é inteligible la idea que preten espressar en sas composicions. Si 'n fem menció es única y esclusivament ab lo bon fi de que l' autor de las *Guspiras* fixe sa atenció en aquest punt y, si trova que tenim rahó, procure en lo successiu esmenar la falta, cosa de que 'l judiquém capás ab sols que 's prengue la paciencia de subjectar sas obras á un detingut travall de llima que 'n puleixe y afine la superficie.

Aquest travall de llima es doblement necessari dat lo género poétich que 's mostra propens á cultivar lo Sr. Saleta, género de que son mostra constant las composicions inclosas baix lo nom de *Guspiras.*

Tenim per costum, quan llegim un llibre de poesías y volem formar d' ell un concepte exacte, exacte, s' enten, segons la nostra pobre manera de veure, lo dedicarnos á fer agrupacions, á fer classifi-

Digitized by Google

cacions de las mateixas per lo que podriam, enmanllevant una frase á la zoología, dir familias poéticas; perque indubtablement, no essent com no pot ser universal un poeta, sas obras responen totas dintre de sa multiformitat á un determinat número de tipos generals, correlatius á las direccions, altras tantas en número, que segueix en son vo' sempre limitat sa inspiració á ellas guiada per l' instint de sa aptitut.

Com a resultat de semblant travall analítich, en estrem fácil en lo cas present, classifiquém las poesías del Sr. Saleta en tres partidas, que, y prescindint de la major ó menor propietat terminológica, podriam anomenar: subjectivas, objectivo-filosóficas y satíricas. Perdone 'l lector que 'ns valguem de termes tant abstractes y tant pretensiosos: no 'n trovem que respongan mellor á la idea.

Subjectivas hem anomenat las composicions de la primera partida, que equival á dir, íntimas: manifestacions breus del estat moral del autor en determinat instant; confessions escapadas á sa ploma en un moment d' espontaneitat, de sas ideas, de sos sentiments, de sas passions personals detalls anatómichs de son esperit que, ara en alas de la esperansa 's remunta per las regions del pur idealisme, per los estrellats espays de la ilusió, ara sentint, com l' aucell á qui detura 'l fil ab que 'l tenen lligat, la estirada del llas que 'l subjecta á la terra, retorna al pes de la decepció y del desengany á las ermas planas de la realitat y de lo finit: capítols d' aqueixa historia íntima que es la de tothom ab las leves variants que hi aporta la manera de ser especial de cada hu. Objectivo-filosóficas las segonas, impresions formadas en la contemplació de la naturalesa moral dels altres, apuntes presos al vol en la observació del mon estern al poeta, de sos sentiments, de sas ideas, de sas passions generals, del contrast que aquestas ofereixen, de las contradiccions en que viuhen, de las antítessis incomprensibles ab que 's manifestan. Y satíricas per fi las últimas, varietat d' aquestas segonas, cáustica censura de certs vicis, de certs defectes socials, de certas preocupacions estranyas que son manifestacions de la economía moral del home que podriam dir esternas comparadas ab las que ho son internas, que á sa vegada son esternas en relació ab la individualitat del poeta.

Esperem que 'l lector haurá comprés la idea que volem esplanar á pesar dels termes en que ho fem, únichs que trovem al alcans de la nostra ma per á esposarla, encara que incompletament. Si no temessem allargar y fernos pesats, concretariam mes la idea; pero fora precis presentar al lector una llista de las composicions que en cada grupo incluhim y precisar be la naturalesa d' algunas que á primera vista, com diria un gramátich, son ambiguas ó comuns de dos, travall que no se 'ns agrahiria com no l' agrahiriam nosaltres á un tercer, si es que 'l llegiam.

Entre aquestos tres grupos dem la preferencia al tercer. Al primer li falta en general veritable originalitat de pensaments. Nosaltres volem veurehi en aquests género que ab tan d' éxit cultivá l' alemany Heine no precisament fases novas del sentiment, ni sentiments privatius del poeta, sino maneras novas de pintarlos, descubriments en sa manera d' operar de certs rasgos incógnits a las vulgars inteligencias encara que reals pinturas sútil bé fiel del cor del home feta per medi de observació íntima del poeta de manera que 'l lector hi trova retratat á sa vegada al seu y retratadas ab tochs clars y distins las líneas que fins ara se li presentavan vagas y discontínuas. ¿Perqué 'l Sr. Saleta que ha dat en lo blanch alguns cops, com v. gr. en *¿Somien? ¡Ignocens! Cómichs*, ha d' allunyarsen tant alguns cops que 's

Digitized by Google

converteix en poeta vulgar ó cau en lo convencionalisme? ¿Perque te d' incloure en sa colecció composicions com *Segonas flors*, *Ilusió y Realitat*, *No ho entench*, *Es natural*, *Incertitut*, *Tu y jo* y mes que no citem per abreviar?

Al segon encara n' hi falta mes d' orginalitat; parlem en general. Nos succeheix al llegirne algunas lo mateix que quan se veu una persona que un ja ha vist avans pero que no 's recorda bé qui es: aquesta fesomía la conech, diu un; sí, es la mateixa boca, 'l mateix nas, los mateixos ulls, pero no puch atinar ahont la vaig veure: no obstant, estich segur que no es la primera vegada que se 'm posa al devant. Y un afegeix despres d' haver pensat una estona: me sembla que era á casa tal ó á casa qual: ¿quín dia? lo recort no hi arriva. Aixís mateix: llegint algunas de las poesías en qüestió, 'l recort adormit se deixondeix y un pensa: això ho ha dit ja un altre: tú ho has llegit en alguna banda: ¿ahont? ¿en las obras de Campoamor, potser? ¿en algun llibre de cantars? y després de tot un encara no ho pot precisar, perque 'l recort se refereix á temps distant, y perque per á comprobarho fora necessari rellegir tot lo que s' ha llegit d' alguns anys avans, feyna impossible y sobre impossible inútil, perque entra 'l dupte de si es que al autor se li ha ocorregut lo que se li havia ocorregut avans á un altre, sense conéixel, si l' un y l' altre han fet literariament y en temps diferents, lo que vulgarment se sol dir, *fer un bisbe*; dubte que te per altra part un fonament en lo fet de que 'l suposat plagiari algun cop s' ha remuntat fins á gran altura alcansant un grau de bondat en absolut y d' originalitat relativament al caudal de coneixements. de qui 'l llegeix. ¿Perque v. gr. no suposar producte de una coincidencia intelectual no buscada é inconscient la semblansa de *Historia antigua*, *Ilusions*, *La felicitat*, *Duas ánimas*, *Ja 's coneix* y altras ab altras de distints autors, quant qui las escriu, n' escriu també de tant originals, s' enten que per á nosaltres, y de tant acabadas com per exemple la que te per títol *Paradoxa*, y algunas altras?

Hem dit avans que pel nostre gust, las del tercer grupo son las mellors; basta referirnos al volum y cridar la atenció del lector sobre las titoladas *La intenció*, *Mos amichs*. *Cosas que passan*, *La Lley*, *Egoisme* *Cosas dels hómens*, *A una monja*. *Fraternitat universal*, *Quants n' hi ha*. Veritable intenció, observacions finas, ironía ben trovada, es lo que hi veyem, es lo qua 'ns prova en lo Sr. Saleta la existencia de facultats poéticas per á aquest género no d' últim ordre y lo que 'ns fa desitjar que 's dedique especialment á cultivarlo.

Aquí 'n va, per final, una mostra que no ha de desagradar al lector: dú per títol, *Mos amichs*:

Que tinch molts amichs me diuhen
y casi ho arrivo á creure,
puix que quan me deixo veure
carinyosos me sonriuhen.

Si 'm sonriuhen carinyosos
cada cop que cerca 'm tenen,
després que á diná ab mi venen
tots m' abrassan amorosos.

Y en fi tant y tant m' estiman
que, quan publico mos versos

Digitized by Google

tots ells ab modos diversos
veyent mos gastos m' animan.

Y tots, tots, volent lograrlos,
me 'ls demanan per penyora:
no 'ls compran, que agravi fora
ja que puch dals'hi comprarlos.

Una altra mostra y es la ja citada *Paradoxa*:

Débil, trista, esgroguehida
prop sa mare está seguda:
—Olvida 'l, filla volguda,
qu' ell te va gastant la vida...

—Que ha dit lo metje avuy, mare?
—Com sempre
—No: esteu mes trista.
Digueu la vritat; ma vista
prou veu lo que penseu are.

—¡Ay! ton mal es dels que diuhen
que matan... ton cor se gasta...
—Axó per matar no basta...
¡quants homes sense cor viuhen!

¿Se vol mes delicadesa, mes sentiment, mes trista oportunitat en aquesta contestació que clou lo poemet?

J. Sardá

Digitized by Google

NOVAS

Pera poguer incloure la llista completa de las composicions enviadas al Consistori del Jochs Florals, y á fi de que nostres lectors poguessen saber prontament lo fallo que s' ha donat sobre las mateixas, hem retrassat la surtida del número. Creyem que aquest será prou motiu per aplaudir la tardansa en apareixer.

En lo teatre de Jovellanos s' han estrenat la comedia en un acte «Dilluns» y la sarsuela en un acte també «Los pintors de Barcelona,» degudas las duas á la ploma del jove escriptor en Joseph Verdú.

En la sessió tinguda per lo Ajuntament Constitucional d' aquesta Ciutat lo dia 9 del corrent va nombrarse una comissió composta dels Srs. regidors Siscar, Campmany, Barallat, Casí y Bacardí pera qu' entengués en la manera mes convenient de trasladar á un lloch adecuat las cendras del il-lustre escriptor catalá N' Antoni de Capmany y Montpalau, avuy depositadas en lo arxíu municipal.

TAULA DEL PRESENT NÚMERO

Joan Maluquer Viladot	Lo Canal d' Urgell	345
F. Maspons y Labrós	Dias feriats	452
Joseph Blanch	Fragments de un llibre de viatje	458
J. Serra y Camdelacreu	A un llorer	469
J. Martí Folguera	Quan ve 'l bell temps	471
	Consistori dels Jochs Florals de Barcelona	473
J. Sardá	GUSPIRAS. Colecció de poesías (Bibliografía)	480

Estampa de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 8.

Digitized by Google

LA RENAXENSA

30 *DE ABRIL*

LO CANAL D' URGELL

NOVAS HISTÓRICAS, DESCRIPTIVAS Y ECONÓMICAS REFERENTS Á DITA OBRA

III.

En lo primer d' eixos articles he adelantat quelcunas novas respecte á las cantitats pressupostadas pera la construcció d' est Canal de rech. Ab tot no será mal que fasse notar que, haventse rectificat per lo Gobern lo plan primitiu, lo pressupost se fixá en 57,642,695 rals 69 céntims, ab motiu de que 'l Canal s' habia de comensar un quart mes amunt, y de que los 339,600 rals fixats pera l' espropiació dels 1,132 jornals de terra pera 'hont tenia qu' obrirse aquell pujaren mes d' un décuple de lo pressupostat.

Molt es lo diner que s' ha gastat y algun ne manca gastar pera lo total complement d' esta obra, per lo qual daré un estat dels gastos primers ab que 's topá al comensar á tenir vida.

Digitized by Google

Los honoraris dels inspectors, facultatius, de l' administració, oficinas y altres dependencias de la Societat, pujaren á 2,000,000 de rals en los set anys y mesos que durá la construcció del canal principal; á 150,000 rals lo cost d'arbres y dels plantés; á 9,500,000 lo de las assequias principals; á 1.465,000 lo de las obras menys importants com acueductes, pontets, sifóns, repartidors, estelladors etc., y finalment lo cost total de totas las obras del canal fins que comensaren á correhi las ayguas fou de 70,757,695 rals, cantitat molt económica si s' aten á l' importancia de l' obra y al gran nombre de jornals que s' ocuparen en sa construcció, puig que, segons cálcul, cada kilómetre de canal costá 296,000 rals, escepció feta dels túnels ó soterranis que, com tothom pot compendre, resultaren mes cars en comparansa del canal, pero molt económichs si 's te en compte lo qu'altres oberts en terreno de la mateixa constitució geológica han costat.

En lo soterrani de Montclar lo metre lineal resulta pagat á 3,400 rals, per mes que en la contracta 's cregués que 'n costaria 5,300, donant als constructors una pérdua de consideració. En lo soterrani de Mauvages que dona pas al canal del Marne, al Rhin, y que te 100 metres menys que 'l de Montclar, costá 'l metre lineal uns 6,700 rals: en lo de Kelsby, per 'hont hi passa lo ferro-Carril de Lóndres á Birmingham, de 2.204 metres de llarch, costá 'l metre lineal á 13,640 rals: en lo de Charleroy, travessat per lo canal d' est nom, costá 4,960 rals: en lo de Batignoles, que dona pas al Ferro-Carril de Sant German, costá 9,520 rals y axís en molts d' altres que podria nombrar y que, com he dit, son oberts en terrenos d' aygua, sorra y argila com lo de Montclar.

No estará de mes que referesca lo molt que va costar trobar un que s' encarregués d' esta obra de Montclar. Molt de temps s' anunciaren subastas en Espanya y l' estranger y ningú hi compareixía. En est cas los accionistas donaren amplas facultats á la Junta administradora, pera que pogués contractar ab las condicions qu' ella cregués mes favorables l' empresa de l' obra. Poch temps d' axó habia passat, quan En Carles Tassier presentá una proposició de contracta que fou mes tart aprobada per los accionistas y assegurada per la casa Girona germans, Clavé y C.ia, que ja

Digitized by Google

tenia á son cárrech l' empresa de la construcció del canal y á qui coralment des d' est lloch dono l' enhorabona, puig qu' á sos passos se deu en gran part que l' obra del canal hage arribat á ésser un fet.

Feta esta petita digressió, passém á parlar del cost dels altres soterranis menys notables, que 's redueixen á tres: lo de la Llenguadera, d' amplada mateixa que 'l de Montclar, y que costá 'l metre lineal á 1937 rals; lo de las Guixeras y 'l de Sant Jordi, que resultaren també per metre lineal á 2,430 rals: esta diferencia que 's fa notar entre 'ls dos últims y 'l de la Llenguadera es ab motiu de que 'l terreno 'hont s' obriren lo de las Guixeras y 'l de Sant Jordi es una barreja dc pedretas molt fortas al ensemps que d' uns conglomerats d' estructura resistent á tot serho.

Lo cost definitiu del canal al mateix temps que las assequias y las 300 obras d' art que 'n ell s' hi troban ha vingut á costar fins l' hora present poch mes de 120,000,000 de rals, habent contat ab un actiu de 114,000,000 mes, entre accions, obligacions y deixas del Gobern, restant, com se veu, una pérdua prou sensible que coberta haguera estat en temps mellors, pero que ab las presents circunstancias molt se fa de que no vage creixent. Ab tot consola un xich lo veure que per mes que constantment la bona marxa d' esta Societat hage de lluytar ab nous obstacles, cad' any s' observa un aument gradual en los productes, lo que fa esperem que no es llunyá 'l jorn en que la marxa d' esta companyia sia sens embrassos ó al menys que per son genre sien de senzill venser.

Un acte de justicia m' obliga á fer especial menció en est lloch d' En Fernand Puig, anys ha president de la junta de gobern del Canal y que tant poderosament ha contribuit á obtenir est resultat.

Entrem are á ocuparnos del modo establert pera regar y del cánon impost als propietaris que s' en gaudeixen.

En 11 d' Agost de 1860 se celebrá en Targa junta general de propietaris d' Urgell pera nombrar una comissió que passés á Madrit pera firmar lo conveni que s' establí entre la Societat *Canal d' Urgell* y ells, en lo que 's fixavan los pactes per los quals la Companyia tindria dret á exigir una prestació en paga del benefici del rech. En 17 de Febrer de 1867 se firmá est conveni, ahont s' espressa que 'ls pro-

Digitized by Google

pietaris d' Urgell que 'l firmen haurán de pagar un cánon que será de cada nou un de qualsevulla fruyt ó producte que donguen las terras regables los 60 anys primers de la concessió, y 'l 4°/₀ los següents fins los 99 en que fineix esta.

En est conveni de Madrit se disposa que 'l pais pugue destinar 5,000 jornals de terra erma á prats, y en est cas la prestació anyal del nové 's cambie per aquest pacte: de que per cada jornal se paguen 34 rals anyals; á mes d' axó la Societat va permetre que dintre estos 5,000 jornals, cada propietari regant tingue dret á destinarne un petit tros pera hort d' ell y la sua familia. Lo conveni afegeix que 'l pais podrá tornar prats 25,000 jornals mes, y en est cas la Companyía podrá escullir entre rebre lo nové dels productes ó una *quartera* de forment pur y de primera calitat per jornal.

La percepció del cánon será diferenta segons lo fruyt, atenintse sempre á lo qu' estableix l' article 7 del conveni.

Quan se tracte de la cullita de la seda, lo nové 's pagará en capseta: las olivas en los molins del poble respectiu, y si aixís se vegés que 's fan fraus en dany de la Societat, esta, junt ab lo Sindicat general, podrán corretjir los abusos comesos y cercar la manera pera que no 's reprodueixen: los rehims deurán entrarse en los pobles de quiscú per un lloch fixat per endevant, y 'ls recolectors han de portar per son compte al trull que la societat destine lo cánon que 'ls hage pertocat.

Los fruyts que 's poden lligar en garba se cobrarán aixís, procurant que totas ellas siguin lo mes iguals possible, puig que la Companyia 's reserva de fer seva la que fasse nou comense per lo cap del tros que vulla: lo cánem y llí no podrán retirarse del camp fins que s' hage cobrat la prestació del nové: las verduras y fruytas de consum particular tampoch se podrán treure del tros, sens coneixement de la Societat, pero en las patatas regirá lo pacte general del nové, lo mateix que en las fustas que 's tallen, escepció feta dels espurchs de la de construcció y dels tronchs dels arbres fruyters, oliveras, ceps y sarments.

Lo conveni prescriu al ensemps que pera la batuda dels grans recullits per la Companyía tindrá cada poble l' obligació de deixarli una era mediant una módica retribució.

Digitized by Google

Per est mateix conveni 's permet als propietaris de terrenos junts á la caixa de las assequias de segon ordre que planten qualsevulga planta en los talussos, menys las canyas y matas.

Parla 'l conveni també de que 'ls establiments hidráutichs que 'l jorn en que 's posés aquest en práctica funcionassen sense rebre l' aygua del Canal serán respectats, pero que si algun jorn per sa conveniencia volen rébrela d' est, se 'ls podrá facilitar mediant preu convingut y no 's danye la bona organisació del rech.

Los propietaris que no hagen suscrit al conveni citat haurán de pagar per cada jornal de 1800 canas ó sigui 4,358 metres una cantitat en metálich que no pugui pujar de 25 pessetas.

Ço es lo mes interessant que en lo conveni de Madrit s' hi trova, puig qu' hi ha diferentas disposicions de poca importancia que en lo mer fet d' apuntarlas allargarian molt y molt la tasca que 'm so imposat; per lo qual sols diré que 'ls firmants d' est conveni son los Srs. Pascual Madoz, Enrich de Pozo, Pere Abadés, Laureano Figuerola y Manel Safon com á diputats per Catalunya presents allavors en Madrit, y 'ls altres com En Fernand Puig, Ramon de Siscars Anton Satorres y Francesch Ferrer y Busquets com á comissionats per la junta de propietaris cel-lebrada en Targa el dia 11 d' Agost de 1860.

Avans de concloure estos articlets me pendré la llibertat de fer quelcunas observacions respecte al pobre estat del pais que recorre 'l Canal que tantas esperansas un jorn li feu concebir: moltas foren per cert y la realitat las ha vingut á desvaneixer, y quan ço succeheix fa que 's busquen motius pera poguer donar quelcuna esplicació.

Lo terreno per 'hont serpenteja 'l canal es generalment pobre: una planura inmensa, falta de gent pera 'l trevall del secá, molt menys pot ésser destinada al conreu de regadiu qu' exigeix gran nombre de brassos. Los propietaris son gent honrada, de molta terra y poch diner, lo que es causa de que no 's puguen per part d' ells empendre convenientment las melloras d' afemar la terra, nivellarla y cambiar tot sovint las llevors : allí, en fi, se necessita al ensemps qu' un pagés entés y treballador un que pugue disposar d' un xich de metálich pera fer frente á estas

Digitized by Google

necessitats, las indispensables en tot terme d' horta.

¿Cóm pot açó realisarse? Quan los erms qu' encare s' hi troban en l' Urgell en gran nombre se sembren y 's tornen en prats, per 'hont ramats numerosos de bestiar de tota mena hi pasturen, s' obtindrá una mellora d' importancia notable; allavors hi haurá fems pera poder engrassar la terra, fluixa en sa major part, y comensará ja pera 'l pais una trasmudació que d' anar seguint aixís no tardaria en donar fruyts, puig que desapareixeria al ensemps la emigració que fa anys y anys se nota, perque poguent trovar trevall á casa ningú va á cercarlo fora d' ella, y ab est supost á l' agricultura no li mancarian brassos. Per altra part, quan s' establescan *Caixas agrícolas* al estil d' Alemanya y Anglaterra que deixen ab interés módich als propietaris las cantitats que necessiten, hipotecant en prenda las sevas fincas, quan ço arribe al Urgell, será est un terme d' horta d' estensió prou crescuda pera dar l' abast de grans no solzament á Catalunya, sino restantli una grossa part pera exportar y poguerse cumplir la dita romana de que *l' Urgell es lo graner d' Espanya.*

Quan açó 's porti á cap, l' Urgell qu' haurá aumentat de població, fará que hi acudeixen dels entorns numerosas collas de gent que, coneixent lo profit que del terreno 's pot traure, s' hi queden y utilisen del canal y assequias los molts saltants d' aygua pera donar mohiment á molins, fábricas, cambiant la avuy rónega planura en un terme agrícola é industrial á la vegada, y trovantse al rampeu de la serra d' Almenara un panorama parescut al qu' ofereixen las poéticas voreras del Ter y Llobregat.

JOAN MALUQUER VILADOT.

Digitized by Google

FRAGMENT INÈDIT

DE LA

IV.ª HEROIDA D' OVIDI

trelladada al catalá en lo segle XV

Com sia que ja en eixa mateixa Revista (t. 1. páginas 188 y 305) se publicaren temps enrera, extrahentlos d' un raríssim incunable (1494), dos bonichs fragments de la traducció feta per En Francesch Alegre de las *Metamórfosis d' Ovidi* (1), he pensat no desplauria als erudits llegidors de La Renaxensa los fés coneixer també, cert fragment inédit d' una traducció desconeguda d' altre obra d' aquell celebrat poeta llatí, reputada per los crítichs com á ensaig de ditas faulas mitológicas.

Aytal se troba entre los llibres que havém en nostre estudi y sembla fou part del comens d' un *in folio*, no continuat per lo traductor, ó millor per l' escrivent que 'l copiava. Compren dos fullas de paper escritas, seguidas d' altre en blanch, veyentse en la primera d' aquellas lo lloch destinat pera la iluminació de la lletra P capujua ó inicial allí indicada. Lo carácter del manuscrit es propi evidentment d' un bon pendolista del xve segle, y lo tros de la composició literaria qu' en ell se translada al catalá pertany á la primera meytat de la *IV.ª Heroida d' Ovidi.*

Son ignorat traductor proba esser, llavors, encara poch expert, puig si bé procura usar frases poéticas, peca d' obscur y se pren tals llibertats en omissions y afegiduras, que desvirtúa en algunas cláusulas lo ver sentit de l' original. Voldriam investigar, no sols qui era, sino si formá part, est humanista, d' aquella escola alegórica que, nascuda de

(1) *Publius Ovidius Naso,* nasqué l' any 43 avans de J. C., y morí lo 17 de l' era cristiana, trobantse proscrit de Roma per un edicte del mateix Emperador August, qu' anteriorment l' havia protegit.

l' influencia italiana y animada per lo prepotent renaixement dels estudis clàssichs (molt favorescuts en la cort d' Anfós IV de Catalunya, dit *lo sabi)* mostrava tants esforsos d' instruirse en las profanas lletras, pera imitarlas en sos propis dictats. Voldriam saber l' any en que visqué, dintre lo segle d' or de la literatura catalana, empero en va es lo intentarho, ja que res consta d' açó en dit breu fragment. N' obstant, per mes que no volém atrevirnos á fer cap judici aventurat, dirém, que, repassant nostres apuntacions bibliográficas, encontrárem en un inventari dels bens que foren del noble difunt en Giralt de Palou, *(Geraldus de Palaciolo quondam militi)* autorisat per lo Notari d' esta ciutat, Nicholau de Mediona, als 20 de Mars de 1437, la següent nota:

«*Item* hun libre scrit en paper *en romanç* ab posts cubertes de cuyro vermell ab V boles e dos gaffets intitulat *letres de Ovidi.*»

Dos son las col-leccions d' elegías que 'ns deixá Ovidi, servant l' estil epistolar: *las Heroidas* y *las Ponticas*. Per ço es que no podém ni conjecturar si abduas traduccions catalanas foren una mateixa.

Sia com se vulla, á fí de que criteris més experts, provehits d' altre abundó de datos, pugan tal volta encontrar la procedencia de dit fragment, lo publiquém á continuació d' estas ratllas, afeginthi la punctuació, accents y lletras majúsculas, (sens altre variació ortográfica) junt ab las notas y breu estracte complementari que 'ns ha sugerit sa comparació ab lo text original:

«Phedra puella filla de Minos Rey de Cert, tramet, á tu Ipolit baro fill de la Regina de Amazoyna, salut, la qual ella no haurá si tu no la li donas. (1) Ipolit lig perfetament ço que es scrit en aquesta letra: quar legida not nourá (2) res, é pot esser contengut en ella alguna cosa quit plaurá. Ab aquestas aytals letras son portats sacrets per mar é per terra; é lo amichi lig letras de son anamich. Tres

(1) Lo text comensa:

«Qua, nisi tu dederis, caritura est ipsa, salutem
Mittit Amazoino Cressa puella viro.»

que traduhim: «La donsella filla de Creta, tramet á tu fill d' Amazona la salut, la qual ella no haurá si tú no li donas.»

(2) «*Nocebit*»: «Danyará.»

vegades ma força de parlar ab tu é tres vagades la mia lenga deffallidinant volgui comensar (1), la qual cosa plau á mi é es cosa covinent, car vargonya deu esser mesclada en amor; amor mana scriura ço qui seria vergonya de dir, no es cosa sagura menysprear tot ço: Cupido deu de amor ha manat ell regna é ha poder en los senyors de les coses. Ell dix en lo comensament ami qui duptave scriure, *á tu, ascriu que encara que Ipolit sia dur com á ferre ell atorgará á tu ço que demanarás.»* Ipolit, sia favorable á vos Cupido deu de amor, é axi com ell nodreix foch degostador en los molls dels nostres ossos, axi vulla fer amar lo teu voler é fermar los nostres desigs. No dirán que io rompa de lutxuria las nostres amistats companyonas qui son entra tu é mi: yo vull que tu demans de la mia fama qui es neta de tot crim. Aytant quant la amor ve pus tarda é pus grossera: nos creman en nostra pensa é los nostres pits encegua naffra de mar. (2) Certas aço es axi com los bous jovens en lo comensament que penan los ious els sofferan pus mal, é lo cavall quant novellament es apartat del folch apanes (3) soffer los frens; axi mateix lo cor grosser entra mala leix é ab difficultat en amor novella é aquest carrech de amor no sen covinentment en lo mon coratge. Car la fembra es maestrívol en amar quant la criminosa amor es apresa é usada en joventut; é la fembra quis met en amar en temps ia antich ama pus grosserament. Tu pendrás los novells tasts de la castadat mia conservada é cascun de nosaltres ensems sera fet colpable: algun plaer es, pendra las pomes dels rams carragats, é collir ab la vugla leugera é la primera rosa elegida sobra les altres. Empero aquella juvenil castadat en la qual io visqui sens crim, es loadora de crim de amor no acustumat; mas bé ha á nos sdevangut en amor é son cremada per digna amor: hom leig ab qui es comes adulteri nou mes que lo adulteri. (4) Si Juno atorgás á mi

(1) «*Ter tecum conata loqui, ter inutilis hæsit*
Lingua, ter in primo destitit ore sonus.....»
ó sia: «Tres vegadas vas intentar parlar ab tú, tres vegadas se detingué impotent ma llengua y tres vegadas lo só s' apagá en los llavis.»

(2) y (3) Serán errors del copista: *mar* per *amar* y *apanes* per *apenas*.

(4) «*Si tamen ille prior, quo me sine crimine gessi,*
Candor ab insolita labe notandus erat;
At bene successit, digno quod adurimur igni:
Pejus adulterio turpis adulter obest.»

Digitized by Google

per marit son frare é son marit Júpiter io am mes haver amat tu Ipólit que Júpiter. Certes envides creurás, ço quet diré, jatsia que io no sapia les arts del cassar: gran cuyta he de metra mi en aquellas é anar per les cruels bestias feras àxi com tu fas; ja es reputada gracia quant á mi, la deessa Diana (1) qui es ornada ab arch corp; é io vull saguir ço que tu sagueys: á mi plau anar á cassa en lo bosch, é metra los cans laugers per les altas muntanyes, quant los servos serán detenguts en los filats, ó plau á mi trametra lo dart tramolós ab lo meu bras mogut ó recreear lo meu cors en la terra cuberta derbas. Moltes (2) plau á mi guitar los laugers carros teus en la terra polçosa, é contornar é retenir ab lo fre lo cap del caval fugidor; alguna vegada son portada á tú axi com les fembras de la Ciutat de Eleys (3) menades per les furias de Bacus, les quals toquen los temborets sots lo puig qui es en la Silva de Ida, é son portada, axi com aquelles las quals Diadres (4) no perfetas deessas dels boschs, é de fauni cornuts qui son deus del bestiar; han espaordidas tocades per la sua deitat ó visió. E açó sé io, car aquellas recompten á mi totas aquestas coses quant aquella embriaguesa ó oradura de amor es cessada; é io call é amor crema mi. Perço que retang aquella tua amor al fat de nostro linatge; é Venus deessa de amor devia servitut ó tribut de tota la gent del nostre linatge: Jupiter cobrint la sua deitat sots forma de bou ama Europa (5) (é aquella fou primer comensament del nostre linatge) Phaside, (6) mare mia, superposa si mateixa al thoro enganat, é gita de son ventra minosa cárraga, ço es lo minotaur; lo desleyal Theseu (7) seguint lo fill quil guiave (8) scapa de la casa entricada (9) per ajuda de ma

çó es: «Si empero aquella juvenil castedat en la qual jo visquí sens crim, ha d' esser marcada ab una inesperada deshonra, plaume cremarme ab un foch digne de mi: ja que lo leig adúltero damnifica mes que l'adulteri.»

(1) *Delia.*
(2) Se supleix: vegades *(sæpe.)*
(3) *Eleleides.*
(4) *Dryades.*
(5) *Europen.*
(6) *Pasiphaë.*
(7) «*Perfidus Ægides:*» Lo desleyal fill d' Egea.
(8) «*Fila ducentia:*» los fils guiadors.
(9) «*Tecta curva:*» casa entricada, ó sia lo laberynto de Creta.

Digitized by Google

germana Adriana; vet que per ventura, per ço que hom crega que io son be filla de Minos, jo derrera succeesch en en les companyones regles de la gent de mon linatge. Que una casa, ço es Teseu pare teu é tú has plagut á duas ço es á Adriana é á mi: (1) la tua bellesa engana mi, ma germana es stada enganada per ton pare. Ipolit fill de Theseu, é Theseu han presas duas germanas: presént as en lo temple duas victories que havets hagudes en la nostra casa. (2) Temps es que nos veem..............»

Fins aquí arriba lo transcrit fragment que la má del copista abandoná troncant lo sentit del text:

«*Tempore, quo nobis inita est Cerealis Eleusin,*
Gnosia me vellem detinuissent humus, etc.»

En aquest, continúa Phedra, recordant á Hypolit, lo temps passat en que ja l' estimava, describint la bellesa que té ell, son estimat, é invitantlo á que deixi l' exercici continuat per lo repós. Li cita exemples, li proposa la morada qu' abdós haurán al viurer junts y vá aixís pintantli la sua estimació, pujant sas paraulas fins á un grau de paroxisme erótich (si de tal manera nos es lícit expressarnos) en que li demana y suplica, ab llágrimas als ulls, no rebuje son amor.

Digne nos apar, finalment, semblant composició del poeta que cantá los amors dels dèus y héroes de la teogonia romana, y del amich inseparable de Tíbulo que, seguint sas petjadas y las de Properci, clogué l' edat d' or de las lletras llatinas, obtenint de la posteritat l' envejable títol de *príncep de l' elegía.*

Barcelona 6 de Mars de 1875.

ANDREU BALAGUER Y MERINO.

(1) «*Hoc quoque fatale est; placuit domus una duabus:*»—«Aço també ho volgué lo fat; plagué á duas en una sola casa».

(2) «*Thesides Theseusque duas rapuere sorores:*
Ponite de nostra bina tropæa domo».

«Lo fill de Theseu y Theseu han presas duas germanas: senyalen ab un parell de monuments aquesta victoria haguda sobre nostra casa.»

Digitized by Google

NÓTICIAS BIOGRAFICAS

SOBRE

MARIAN FORTUNY

(Acabament.)

II.

Roma á mes de ser la capital del mon católich, es també la capital del mon artístich, y axís com guarda reliquias per nostra fé sagradas, guarda per las arts preuats modelos. Los romans en la antigüetat, per embellirla, usurparen las bellas obras de la Grecia; y quan per sas costums las arts en los palaus y plassas s' ofegavan, sota de la terra ne naixian d' altres. Allí de las manifestacions de l' art en totas épocas recorts s' en guardan, y no hi ha plassa sens esser adornada d' un monument históricb, ni un carrer á qui manque algun tresor arqueológich. Allí s' aixecan palaus per sa grandiositat inmensos, modelos dels mes purs estils d' arquitectura, adornats per artistas notables; allí 's veuhen galerías y museos formats ab obras de mérit de valor inapreciable. ¿Qué estrany si á Roma visqueren Fray Angélico, Leonardo de Vinci, Rafael y Miquel Angel, y en ella, quan se trobá la estátua de Laoconte, plé de alegria y goig, un Papa ho celebrá ab los joyosos repichs de las campanas? En Fortuny tot aixó sabia y molt més. Per gloria de Barcelona allí hi anava ben preparat, ab la instrucció tal volta mes completa de quants van com ell á estudiarhi, y axís ja no es de estranyar que al llindar de sas portas li espurnegessen los ulls de alegria, alsés lo cap, y passés avant ab segura planta.

En Marian tot coneixent Roma se conegué á sí mateix,

Digitized by Google

y sapigué veure que lo punt mes vulnerable de son talent era la impaciencia en acabar las cosas. Aquest defecte se dedica, donchs, á corretjirlo á tota ultransa: ja no feu composicions; ja no volgué representar la historia; no volgué mes que adquirir los medis de fer be tot quant mes endevant volgués empendres, y s' entregá per complet als estudis ab molta activitat física, mes calmat lo esperit.

Deixemlo en ells y torném al seu avi, puig tan bon home es molt digne de memoria. Restá aquest en Barcelona, content y alegre per l' honra que son net habia adquirit; mes per aixó á tot hora d' ell ansiós se recordava, puig, com tots los pares, temia que lluny de son amor se perdés. Aixís aná passant fins al any 1858, en que la Academia celebrá una exposició de obras de pintura. Lo bon vellet per tenir un cuadro de 'n Marian per exposar en ella, hauria donat la sang de sas venas. Se obrí la exposició y malgrat sa afició á las arts no volgué véurerla; sentí sens mourerli l' interés fer á sos coneguts la crítica de las obras exposadas, y passá un dia y un altre en semblant estat: per últim reb una carta; es d' en Marianet. exclamá, y era veritat; en ella se disculpava aquell de no haberli escrit abans; habia volgut felicitarlo lo dia del seu sant, donantli una sorpresa, y en aquellas horas tenia ja pintat d' ell en Barcelona un cuadro de Sant Marian de tamanyo natural. Lo bon senyor corregué á fer participar de sa alegria á sos protectors, (1) y 'ls dos jovenets amichs puig lo habian acompanyat en sa tristesa y per mes goig, encar que havia trascorregut lo temps de admetre obras, lo cuadro tingué cabuda en la exposició.

Mes com en lo mon totas las cosas passan, á la alegria del bon vellet succehí la tristesa; á no ser aixís hauria advertit que 'l germanet de 'n Marian, un net que li feya companyia, tenia un geni com lo de son germá, hauria vist com aquell noy servintse de canyas á modo de palillos se entretenia en fer figuras de fang, y com ab molta trassa copiava los objectes d' escultura que se li donavan ab facilitat y bastanta perfecció; pero ni aquest noy ni sos amichs lo-

(1) L' un era lo malograt en Manel Font, deixeble del senyor Talarn: morí en Tortosa sa pátria passat lo cólera de 1865, per cual motiu no hem pogut averiguar quí era l' altre.

Digitized by Google

graren distreurel de la tristesa, y la molta etat y la anyoransa lo van precipitar á la sepultura.

En tant Marian Fortuny en Roma s' aplicava á mes no poguer. Llavors es quan envià, cumplint ab lo deber que contragué al aceptar lo premi, la hermosa copia de la *Lucrezia Romana,* ben colorit cuadro del gran pintor Guido Reni, un dels artistas notables de l' época del renaixement. La Diputació provincial, molt generosa, lo destinà á aumentar la galería de la Academia, com igualment una munió de ben acabats estudis de figuras del natural, de segur los mes ben dibuixats modelos que hi ha en la classe elemental de copia de estampa. Envià desprès lo *Contino,* hermosa aquarela com malament ne diuhen, cual obra no descrich perque en una de las salas del palau de la Diputació, que com reliquia la te, á tot hora 's pot veure; com igualment l' admirable cuadro pintat al oli la *Odalisca.*

Poch faltava á en Fortuny per acabárseli los dos anys de pensionat, mes cap com ell habia aprofitat tant bé 'l temps, y ben pochs han cumplert com ell ab lo compromís que contrehuen al aceptar lo premi de enviar cada any una obra seva; y menys al cumplirla han escullit ab tant desprendiment y delicadesa los millors fruyts de son geni; proba segura de lo molt que 'l recort de la pátria en ell vivia y del agrahiment que sentia vers sa protectora ciutat de Barcelona.

Llavors es quant Espanya, conmoguda per un insult fet á sa bandera declará, seguint la veu unánime, la guerra al marroch. La Diputació decidí que, seguint las petjadas del exércit, hi anessen un literat y un artista que al paper y á la tela trasladessen sas millors hassanyas. Desprès de alguns debats, vensuts los obstacles que la enveja, mala teya de discordias, á son nombrament de comissionat posá, vingué de Roma en Fortuny, y sens entretenirse martxá á las inseguras platjas en que 'ls nostres soldats, á forsa de perills de tota mena, sostenian la honra de Espanya. Lo rebé molt bé en son cuartel general y li doná acullida Don Joan Prim, Jefe invicte que en aquella guerra guanyá inmortal gloria.

Igual que en Roma, en Fortuny en la inclementa Africa, cumplí la missió que li era encarregada y al cumplirla posá sa vida no pocas vegadas en perill, en tant que un dels

Digitized by Google

jefes comissionats per Fransa (1) per estudiar las operacions de nostre exército lo citá moltas vegadas en sas correspondencias com á proba d' amor al art y valentía. Per últim coronada ab lo millor éxit aquella empresa lo capdill insigne que li doná acullida, lo general Prim, son compatrici, volgué que ab ell y sas heróycas tropas participés de la gloria en la triumfal entrada que los hi feu Madrit. Llavors la Espanya no mes volia sentir una y cent voltas las gestas que sos fills portaren á cap en las costas africanas, y per ço no es estrany que 'l geni de Fortuny passés per ella desapercebut; y tal volta ajudá en la indiferencia una propaganda que en contra d'ell la enveja de alguns ne fomentava. Mes per fortuna, de aquesta miseria la Diputació provincial n' estava per sobre, y á mes influia en ella (2) un bon amich seu que 'l defensava ardorosament, y ab tant d' éxit que la Corporació contestá á las malévolas excitacions pensionantlo dos anys mes á Roma; y com si no bastés aquesta proba de la confiansa que en son geni tenian los individuos de ella lo enviaren de nou al Africa á fer los estudis necessaris per pintar lo cuadro de la Batalla de Tetuan.

Descríureus no vull com interpretá la epopeya aquella perque conto que la actual Diputació, émula de la que 'l protegí, procurará adornar son palau ab la mellor obra de segur de tan famós artista; puig té obligació y títols de autoritat per adquirirla (3). Diré, no obstant, de aquest cuadro, que lo deixá y reprengué tantas vegadas que las modificacions han transformat lo asunto, y segons opinió dels que l' han vist, are representa la batalla de Vad-Ras.

Set mesos durá la permanencia de Fortuny en Africa, y estant en ella tragué l' error en que estava Europa sobre lo estratégich Fondakch, puig que lo que 's creya una escarpada y alta montanya no era mes que una plana accidentada.

Tractantse de estudiar Fortuny era incansable, puig

(1) Lo Coronel D. Cárlos Iriarte.

(2) Don Joan Palau, Secretari de la Diputació.

(3) En aquestas horas tal volta lo dit cuadro ja es propietat de la Diputació, que, fentse eco de la opinió general, ha destinat una cantitat suficienta per adquirirlo. En nom de tots los amants de las bellas arts y de las glorias pátrias li doném las gracias.

Digitized by Google

sembla impossible que en lo poch temps que permanesqué al Africa pogués fer tants treballs y estudis com d' allí tragué. Fou en efecte tanta sa activitat que torná á Espanya quan, mancantli materials, ja no pogué treballar, y aixó que á falta de altre tela trossejá sas camisas y feu dibuixos en paper d' estrassa. Pintats al oli y á la ayguada ne portá uns 50 entre assuntos y estudis, y de dibuixos al paper alguns centenars. Vos citaré de tots los mes notables.

Lo palau del gobernador de Tanger; dos interiors de la fonda en que ell estava; un individuo de la guardia negra, quiet centinella que en terra li descansa la espingarda. Un moro (estudi á la ayguada) que camina tot gronxantse ab la espindarga al coll y en ella descansa los brassos; y altre ayguada figurant los camells de una caravana descansant al mitx de una plassa. Mes los millors de tots eran dos cuadros en que ja no es possible que 'l home vaja mes enllá en l' art de la pintura, puig las costums dels árabes hi están tan ben retratadas que tals obras valen mes que cap descrit viatje. L' un figura un bateig entre aquella gent: la escena passa en un carrer ó en lo pati de una casa; com á professó entra per lo centro tota una munió de gent; van al devant dos joves y se veu ben clar que portan per sacrificarlo un badell que subjectan per las banyas. Devant de aquets cinch homes tot ballant havian cap á terra las espingardas, y pels costats grupos de gent del poble ab gust aplaudeixen los singulars actors de aquesta dansa. Unas donas vehinas miran la festa ab molta curiositat desde dalt de una teulada. Lo sol ilumina aquesta escena, y tocadas per sos raigs se destacan y s' aprecian be las colradas carns, que los vestits blanchs deixen veure, lo fum que per terra s' arrossega, las parets ab cals enblanquinadas, lo cel trasparent, ¡tot respira l' Africa! Del altre la escena es en una dilatada platxa. Se tracta de un premi per qui á caball arribará primer al cap de una gran distancia, sortint de un punt dat; tots quants tenen caball hi poden entrar, y per lograrlo se poden valer del medi de espantar los caballs del altres tirant tiros contra de ells ab pólvora sola, per qual causa diuhen á aquesta festa *corre la pólvora*. Los qui se queden ressagats, per lo cap dels competidors que 'ls avansan poden tirar sas armas, per si nafrantlos logran detenirlos y així recuperar la perduda distancia. En For-

Digitized by Google

tuny que 'n fou espectador, aixís ho representa. Al primer terme y á la esquerra, lo mes ardit se retira, portant son caball per la brida, ferit de un cop de espingarda ó tal volta dislocat de una cayguda. Tres espectadors sentats en terra se condòlen de sa contrarietat y desgracia; al centro y montat en un caball blanch, ufá, un riffenyo guanya ventatje, y per si algun mes felis lo vol deixar enrera, per poderlo detenir, prepara la arma. A sa dreta disputantli lo premi, en contra son caball un dispara la espingarda. Corrent com un llamp en un caball mes negre que la nit, un arrogant árabe cabalca: se veu ben clar que 'l premi cuasi es seu, puig deixará á tots enrera. Mes avansat que aquets tres un moro castiga á son caball perque se li espanta, y en mitx de la pols que aquets corrent aixecan s' oviran un núvol de caballers cridant y etjegan sas armas. Lo poble 's veu per los costats que aprofita las mesquinas alturas del accidentat terreno: sa colocació recorda bé l' antich anfiteatro. Darrera aquest s'hi vehuen los enderrocats murs de un poble y lluny una ciutat sentada en la falda de una montanya; la escena aquesta está també illuminada per lo sol ab los raigs precursors de la vesprada, hora que en lo cuadro está molt acentuada sent admirable lo atrevit mohiment dels caballs y figuras y la senzillesa y seguritat ab que está pintat: tan gran es aquesta obra que mes que de una pintura produeix lo efecte de una aparició fantástica; axó proba fins ahont en Fortuny lo dominava 'l sentiment de lo que feya y no obstant de que las obras que ell pintava, apart lo assunto que influeix en las obras de art, popularisantlas á guanyar fama, no n'hi ha una mes bona que las altres. Es probable que aquesta aventatxi á la tan renombrada Vicaría, puig fou feta á la vista de una escena impresionable propia á avivar lo sentiment artístich y l' altre influhí en ferla lo gust de seguir la moda de pintar escenas y costums del últim del passat segle en Espanya, quals assuntos en Fransa tenian marcada preferencia; no obstant, aquesta, colós avasallador del sigle, ell lográ dominarlo, y ja no foren moda uns ó cuals assuntos sino que ho foren las obras de 'n Fortuny.

En fi representavan los dibuixos tots ells apuntats ab aquella justesa y admirable falicitat que feyan aquesta classe de treballs de ell recomanables, las costums y tipos

Digitized by Google

dels riffenys com també lo carácter especial de la vegetació del a terra aquella, pero en Fortuny, cal dirho, poseia un geni observador com cualsevol ilustrat viatger, y á sa perspicás mirada no se escapava ni lo mes ínfim detall de una bellesa y ni los mes insignificants accidents de la vida. Per aixó ja no es estrany que al mirar sos estudis un se ilusionés per complert de estar viatjant per aquella part del Africa; ab ells ja un se trasladava al senzill campament de una tribu nómada, ó ja seguint la llesta y acompassada martxa dels camells s' internava en los vastos sorrals que lo sol continuament ne crema ó ja ardidament un s' en pujava al cim de una escarpada montanya y de allí contemplava 'l inmensitat del mar y sa platxa solitaria. Per últim perque rés faltés á completar l' ilusió aquesta, se descansava de las penalitats del viatge y se refeya de la ardenta soleiada al ombra del zaguan de una casa, ó baix las misteriosas voltas de uns banys.

Aquesta vegada al tornar de l' Africa passá també per Madrit: allí mostrá aquestas obras, las cuals agradaren molt y ab tot y necessitarho no 'n pogué vendre cap, per cual causa las va portar á París ahont una sospresa li esperava y fou que sens haberhi estat may son nom ab bona fama de boca en boca corria y sens ell coneixe á ningú, tothom lo coneixia; per lo cual y per lo bon aculliment que li donaren hi torná mes endevant, desprès de haber contret matrimoni en Madrit ab la filla de D. Frederich de Madrazo digníssim director de aquella Academia de bellas arts. Estant de pas en la nostra ciutat per Fransa, es quan poguerem veure lo admirable cuadro *Los anticuaris*, maravellosa tela que representa un saló ricament adornat y en ell dos vellets del segle passat, gosantse mirant cuadros y estampas; obra tant acertadament colorida que no mes podria comparárseli la fotografía ab colors. Ella es la que verdaderament doná á coneixer tota la grandesa de son geni á Paris, puig Meissonier hi vegé ab molt gust que tenia un rival que 'l aventatxava, y lo reputat pintor Gerôme se li feu amich y l' aplaudí ab bon cor y entussiasme. Llarga fou aquesta vegada sa permanencia en Fransa, ahont ab lo delit de sempre se dedicá al trevall, donant preferencia á grabar sos dibuixos al aygua-fort, á qual sistema estava de molt temps aficionat, arribant en ell á la altura

Digitized by Google

de Rembrant y Salvator Rosa. En suma no li fou gens difícil sostenir son nom d' artista á la altura de sa fama, y encara que no hem vist mes que algunas fotografías dels cuadros ab que la Fransa lo presenta al mon com á eminent artista, aquestas son suficientas per demostrar com lluny de decaure, sempre avansava fins perdres lo punt de vista, de allá ahont son perfeccionament volia parar. Cansat de estar en París se 'n torná á Roma, y de Africa vingué á Espanya á corre y estudiar las hermosas provincias andalusas, cuals Monuments per sa singular bellesa eran molt á propósit y estavan en armonía ab son geni y sentit artístich. Per altre part lo coneixement de las costums árabes que adquirí al Africa, debian ser poderosa influencia perque en los mateixos llochs fes reviure en son esperit las románticas tradicions y fets históricha dels Califas de Granada, Córdoba y Sevilla, despres de lo cual se 'n torná á sa habitual residencia.

Llarch fora descriure los quadros notables que produhí durant aquesta permanencia en Roma, y las últimas obras ab que honrá á la Fransa, concorrent, diguemho aixís, al seu mercat artístich, del cual se 'n feu árbitre sens tenir en ell sas obras rival ni competencia, tant per lo colorit com per lo dibuix.

Pero es precís dirho, Marian Fortuny era un dels que comprenian mes bé la missió del artista y que mes bé sabian lo que es l' Art.

Veyemlo jovenet en sos primers estudis aficionarse á engendrar en sa ardenta fantasía imatjes nascudas de las relacions históricas y en aquestas ab rahó preferir las de la seva pátria, cual preferencia al mateix temps que arrelava en son cor l' amor á ella era la que mes se adaptava á son geni, alimentant ab sos variats assuntos la febrosa activitat de son esperit. Pero malgrat aquesta afició, Fortuny comprenia que aixó per sí sol no era l' Art; creya que no bastava la incorrecta y espontánea creació de una fantasía inesperta, que, per mes que siga de un geni, no será mes que una impresió mes ó menos agradable, peró fácil d' esborrarse á la sola proba de un lleuger análissis. No. No creya que aixó per sí sol fos l' Art. Veyemlo afanyat en copiar ab escrupulositat la naturalesa; mes tampoch per ell aixó per sí sol bastava. No creya, no, que fós l' Art la co-

Digitized by Google

pia servil de cualsevol objecte, cual copia causa admiració y pasme, y son original tal volta passa desapersebut y se mira ab indiferencia.

Ell sabia que l' Art es un pur y dols deixament del esperit; es lo verdader goig que té la vida. Que l' artistà te per missió atraure 'l mon vers l' ideal, salvant de la destructora acció del temps y de la mort las bellesas de la naturalesa; descubrint sa pura essencia, y revelant sa primitiva bellesa. Ell sabia que per expressar las concepcions de la seva ánima en la superficie de un paper ó de una tela, necessitava llibertar son esperit, cautiu encara de sa inesperiencia per la poca práctica en copiar la naturalesa. Per xó veyemlo en Roma y per tot arreu estudiarla; y com si no li bastés lo saber que aquesta práctica li donava, veyemlo adquirir coneixements, fins ferse un sabi, en la manera de colorir de totas las escolas y de tots los mestres, y estudiar com los artistas eminents al desenrotllar sas creacions sobre la tela, havian ajustat sa ánima en la naturalesa. Per aixó segons opinió de un ilustrat professor de la Academia (1) «en lo principi de sa permanencia en Roma son colorit te semblansa ab Leonardo de Vinci, Rafael y Guido Reni; després de haver estat á Madrit, á Goya y á Velazquez y després de visitar Paris á Rembrant Decamps y Meissonnier.» Mes de totas eixas semblansas, que proban son estudi, ne degué traure la consecuencia de que se podia fer molt més, y que cap artista en cap cuadro habia lograt posarhi encara. *Non plus ultra.* Ell cregué que aquesta gloria arribaria á alcansarla, y es com feu aquets prodigis en l' art de la pintura, y com resolgué (permeteume la frase) aquets problemas de colorit.

No hi habia en efecte dificultat que no intentés venser, ni obstacle que no se complagués en dominar: citaré un exemple: una volta probá de copiar en un cuadro una paret de mármol blanch, y devant de ella l' aygua de un surtidor ferida pel sol. Donchs be, lo sol en son cuadro hi era y 'l aygua per ell pintada brillejava.

Mes per Fortuny tot aixó no era mes que 'ls medis que considerava necessaris á desenrotllar las concepcions de son esperit. Per ell encara no habia donat á coneixer al

(1) Don Anton Caba.

Digitized by Google

mon sa grandesa com artista, no habia fet més que cambiar alguns estudis, per una posició que, deixantlo lliure del cuydado de la subsistencia li proporcionás los medis de viure esclusivament per l' Art y per sa patria; puig que no ambicionava altre cosa que, establert definitivament en ella, posarse al devant de sa escola artística y per bon camí guiarla. Desitjava també mostrar á Barcelona la gratitut inmensa que li tenia per haberse interessat per ell y haberlo protegit; per aixó guardava en sa cartera lo projecte de pintar la Iglesia que li proporcioná 'l primer triunfo; y també per aixó en la mateixa ciutat volia pintar en una cúpula la mes atrevida de las composicions imaginadas com era la Exaltació de la Sta. Creu. Pero Fortuny no veya que la febre de avansament que 'l dominava, era la revelació de una altra febre que minava y destruhia son cos y sa salut robusta. Próxim á realisar son daurat somni en las platxas de Portici tranquil estudiava, y al tornar á sa casa, no veya, no, que la descarnada mort contava sos passos espiantlo. Llavors es quant per la humitat que en son taller hi habia y per no deixar lo treball se posá á continuarlo en son jardí, y allí 'l corch que consumia son cos va deixar veure los efectes de son destructor treball. Lo portaren al llit, en va foren remeys, la mort ne feya sa víctima, y separant lo esperit de la materia deixá en lo mon un cos més per pudrirse, y encarregá á la historia la fama de s' activitat y de son geni.

Aquest era 'n Fortuny, aquest era l' orfe de Reus, que enorgullí á sa patria per son mérit indisputable.

Lo mon enter sentí sa mort, en sas exequias tots los artistas y autoritats de Roma hi assistiren.

En Reus volen aixecar un monument á sa memoria: los Catalans tots hem de ajudarhi, puig que es just que al cap del dol vaje sa Patria.

Joan Serra y Pausas.

Febrer 1875.

Digitized by Google

ADAGIS CATALANS

No tenim present ara quin filólech ha dit que l' abundancia d' adagis es proba manifesta de la riquesa d' una llengua.

Si axó es veritat, com nosaltres no ho duptém gens, ningú podrá negar, sens esser injust, que la llengua catalana es tant rica com la que més pretinga serho. Perque veritablement es tal y tant preuhat lo tresor d' adagis qu' ella tè, que difícilment se trobará una máxima moral ó religiosa, un principi polítich ó filosófich, un aforisme higiénich ó económich, una regla de conducta individual ó social, una veritat, en fi, del ordre que s' vulla, que no la guarde enmotllada dintre d' alguna d' aqueixas admirables formas d' elocució que dès de son naixement va agombolant una llengua en sos inmensos arxius, y qual laconisme é intuitiva claretat fan que ni las oblide may mès lo qui una volta arriba á ohirlas, ni que, per pobre d' intel-ligencia que sia, haja de demanar sobre llur significat práctich; y axó que—¡cosa mès maravellosa encare!—van casi sempre disfressadas ab llenguatje metafórich.

No es avuy nostre intent, ni tampoch estaria al alcans de nostras escassas llums en la materia, fèr la deguda distinció entre 'ls diferents sentits que 'ls filólechs atribuheixen á las veus *adagi*, *refrá* y *proverbi;* senyalant á caduscuna d' ellas sa significació apropiada y genuina, com á fidel expressió del pensament qu' enclou. Aquestas son subtilesas filosóficas que no fan pera nosaltres en aquest moment, y quina válua, per altra part, podrán aquilatar á llur plaher los aficionats á tals abstraccions, acudint á las várias y notables obras que sobre 'l particular se troban escritas en diferentas llenguas.—Considerantlas, donchs, com sinónimas, reduhirém nostra tasca á cridar l' atenció dels qu' estiman y conreuhan la nativa llengua envers la envejable abundancia que d' adagis tè; á apuntar de passada lleugeras y evidentas observacions sobre alguns d' ells; encarei-

Digitized by Google

xent desprès la necessitat d' aplegar aquestas infinitas flors, espargidas per l' inmens camp de la catalana parla, en una toya, que fòra certament tant agradable y vistosa per sos variadíssims colors, com sorprenenta per sa inesperada grandaria.

Escampats se troban pèls diferents diccionaris que possehim gran nombre d' adagis; esmaltats ne son també vários llibres y calendaris que s' han publicat darrerament; mes ni aquells ni estos ne contenen la quantitat suficienta pera donar idea al forastcr que 'ls llegesca de la prodigiosa munió que 'n tenim en nostra terra. Cada dia y sobre qualsevol motiu ne brollan de nous de la boca del poble; en cada contrada n' ohiréu de tant eloqüents y gráfichs com oblidats ó desconeguts; á voltas deté soptadament vostra atenció algun que àb cambiadas paraulas expressa lo mateix que un altre que ja sabiau, ó ab diferencias tant petitas y encobertas que sòls lo microscópi de la reflexió pot distingir; ni será raro que se 'us ne presenten tot plegat dos d' oposats y contradictoris sobre un mateix ordre d' ideas: mes en cada una d' aquestas joyas que vènen á enriquir sens treva vostre caudal llingüístich ó á excitar merament vostra curiositat, veuréu sempre reflectida com en un mirall la incomparable sobrietat de nostra llengua, l' agudesa innata del poble que la parla, aixís com sa irresistible tendencia á idealisar per medi de ricas y oportunas imatjes los fets ú objectes mes prosáychs y materials.

Lo qui vulla persuadirse de quánt abundosa d' adagis es la mina de nostra llengua y de la diversitat de sos filons es precís que visca per algun temps en cada una de las quatre provincias de nostre Principat, y no de qualsevol manera, sinó ab franch y continuat tracte ab las diferentas classes socials de que 's composa sa població. Perque essent los adagis producte de las creencias, institucions, costums, errors, virtuts y fins vicis d' un pais en las diferentas épocas de sa vida social y política, se 'n troban de tota mena y estil; d' aplicació extensiva á ideas generals y comunas á diferents llochs, y d' altres d' exclusiva referencia á successos y cosas particulars; sens que 'n manquen tampoch de circunscrits á la situació topográfica ó climatológica d' una regió, afrau ó localitat determinada. Tot aixó fa que apareguen espontánea y naturalment en la boca dels fills

Digitized by Google

del pais tant bon punt la conversa, en sos variats y flexibles giros, vé á remoure qualsevulla d' aquellas circunstancias á que deuhen llur orígen.

Los enrahonadors guetos vos n' etjegarán una dotzena de raig tot contantvos ab tremolosa véu llurs ardidesas *d' aquell temps:* la batxillera comare rumbejará devant vostre son talent pera estallar á sas vehinas, ab tres ó quatre de mès intencionats y cáustichs que una sátira de Juvenal: ne traurá la jovenalla que vindrán de mamella de monja en sas intrigas amorosas ó en las espansions de sas alegres festas; y no hajáu pòr que 'n manquen, y escayents com l' anell al dit, als homes de madur seny pera empebrarne llurs disputas y parlaments durant las saborosas assentadas en que proban de destriar los fils del embullat ram de las cosas del dia.

Bè pot dirse certament que 'n tenim pera tots los gustos, pera totas las ocasions y fins pera tots los graus de cultura y moralitat; puig que aquells que nosaltres ne dihém *del género vert* formiguejan també mès que no caldria en las conversas *non sanctas*, sens que hi haja perill de que 's perden, per mès que 'ls escrúpols dels col-lectors los hi neguen lloch en llurs catálechs, puig la malicia humana los hi asegurá ja fa temps permanenta vida. En fi, uns y altres brollan tot arreu ab la mateixa expontaneitat y profusió que las flors de nostras campinyas y 'ls remors armoniosos de nostres boscos y rierals.

Com ja deixám indicat mès amunt, no sempre 'ls adagis formulan un principi de justicia, ni inclouhen una máxima moral, ni expressan una veritat absoluta; puig se 'n troban no pochs que ni es lícit ni convenient arreglar la conducta á llur doctrina, essent eixos defectes comuns als de totas las llenguas, com ho son á tota l' humanitat las passions y móvils que 'ls produhiren. Ja nostre malaguanyat Balmes demostrá en son inmortal *Criterio* la falsetat absurda d' aquell tant conegut que diu: *pensa mal y no errarás*, y que 'ns presenta contínuament á nostre prohisme com un traydor malvat qu' espía l' ocasió favorable pera burlar nostra bona fé, ensemps que tanca de cop la porta de nostra caritat y benevolensa envers ell.

Si per un costat l' honradesa, la dreta conciencia, lo amor al treball y 'l temor de Dèu n' han fèts de tant exemplars,

Digitized by Google

concisos y edificants com: *lo que no vullas per tú, no vullas per ningú; tal farás, tal trobarás; traballar y menjar es santa vida; Dèu paga y no diu quánt;* l' enveja dels bens dels altres, la desconfiansa en lo poder del traball, la poca caritat y l' impietat moderna n' han inspirats á las ánimas extraviadas ó pervertidas de tant inmorals com: *qui no roba no porta roba; may tindrás bè si d' altres no 't vè; de fèr bè mal ne pervé; en aquest mòn no 'm vejas malpassar, qu' en l' altre no 'm veurás pas penar* y altres que no convé retraure.

La continencia y l' higiene establiren que *pel Juliol ni dona ni col;* mes vingueren prompte la luxuria y la gola á esmenar la plana á las primeras, dihent que *col y dona tot l' any es bona.*

Opinions oposadas degueren formar també los dos tant vulgars de *l' hábit no fa 'l monjo* y *vesteix un bastó y semblará un baró.*

Y algun cor mès aixut que l' esca, volent compendiar en una sòla frase la mesquinesa de sos sentiments, exclamá en un moment d' amarga misantropía: *mort jo, mort tothom;* y no han faltat egoistas desprès d' ell que han repetit y practicat la malhaurada máxima fins á ferla proverbial.

Ja es hora que deixem las anteriors apuntacions pera ocuparnos, si be que molt someramant, de lo que 'n podriam anomenar la part estética dels adagis catalans, ó sia llur *alegorisme.*

Materia tant afavorida é interessanta es aquesta que podria escriurese un tomo d' agradable é instructiva lectura fent ressaltar la bellesa y naturalitat de las imatjes qu' engalanan lo pensament de moltíssims adagis, en que nostre poble, á qui bescantan per adust y excessivament realista los que no 'l coneixen, ha lluhit sa fecunda y rica imaginació.

Al dirigir d' aquest costat lo pensament, es impossible no toparse en primer lloch ab lo tant profondament sabi com bellament metafórich de *á sò de tabals no s' agafan llebras;* ja que no pot fotografiarse ab ménos ni mès exactas paraulas una veritat com un temple, ni presentarse ab major facilitat y vivesa un hermosíssim *tropo.*

¿Y qué dirém del magnífich y ben trobat símil de que 's val aquest altre—*l' espina quant neix ja pica*—pera justifi-

car las disposicions ó qualitats primerencas d' un jove?

¿Y cóm oblidar aquella poética alusió al platonisme y verginitat dels primers amors, que 'l poble expressa dihent que *lo primer que cull la flor se 'n porta tot l' olor?*

No es fácil trobar manera de patentisar millor y mès breument los miracles de la cega casualitat que dihent *boigs fan bitllas.*

Ni tots los que repetim desde petits que *musich pagat no fa bon só,* nos hem parat convenientment en la exactitut de la figura y en la facilitat de generalisació qu' ella dòna al pensament del adagi.

¿Y qué tindrá la temeritat d' entercarse en una empresa d' éxit subordinat á voluntats agenas que li fan resistencia, si un maliciós li diu irónicament á l' orella—*ja pots xiular si l' ase no vol beure?*

¿Quín discurs, per meditat y eloqüent que sia, fará compendre quánt necessaria es l' oportunitat y la calma en los negocis de la vida, ab l' evidencia y precisió que 'ns ho demostra alló de *la pera quant es madura per ella mateixa cáu?*

Cerquéu una forma de censura contra l' inconstancia, mès ingeniosa y gráfica que *pedra movedissa no posa molsa,* y no la trobareu.

Si á una noya d' accentuada morenor li diheu que *terra negra fá bon blat,* la deixareu mil vegadas mès contenta y obligada envers vostra fina galantería, que si ab rebuscadas y sospitosas paraulas haguésseu tractat de ferli creure qu' es blanca com la neu ó ròssa com un fil d' or.

Nosaltres coneixém una respectable senyora de *certa edat* que 's posa com una fúria si algun indiscret li pregunta quánts anys tè; y, no obstant, qualsevol pót dirli impunement, y adhuch ab aplauso sèu, que *gallina vella fá bon caldo.*

¿Hi há per ventura cap nano que no 's pose tot cofoy quant devant de personas altas teniu 'l bon acert de rentarli la cara ab l' afalagador adagi que li promet que *en los pots petits hi há la bona confitura?*

En una reunió ó junta hont no 's fassa res de profit per falta d' unitat de pensament, diguéu ab característica entonació: *¡tants caps tants barrets!* (1); y es ben cert que

(1) Lo *tot capita tot sensus* dels llatins.

Digitized by Google

aquesta satírica agullonada produhirá mes fruyt que tots los prechs y excitacions.

Del ou al sóu, del sóu al bou y del bou á la forca: véus aquí una tremenda predicció capassa d' apartar espahorvit del mal camí al home viciós, mes creix l' importancia del adagi considerant que conté (com justament observaba un il-lustrat catedrátich de retórica catalá) una *concatenació* de las mès bonicas y exactas que desitjarse pugan.

Farém punt á estas quatre indicacions sobre las bellesas metafóricas de nostres adagis, recordant la oportuna y original figura d' aquell que sembla fèt pera amenassar als pledejayres y cerca-fressas de tota mena: *tant grata la cabra, que ve que mal jau.*

Prescindint ara de citar exemples sobre l' admirable laconisme de mòlts, laconisme que en res perjudica per ço á llur evidenta claretat, no semblará fora de lloch fer notar la natural inclinació del poble á *ferlos lligar*, com ell diu, ó sia á rimarlos, en quant això es possible sens gran treball ni violencias.—Esta particularitat, que pareix insignificant, no deixa d' ésser una proba innegable de la exquisida sensibilitat de son ohido y, per consegüent, d' estimables qualitats musicals en la majoría dels individuos que parlan nostra llengua.

En uns adagis se nota que la rima es complerta ó aconsonantada, mes senzilla, com: *á l' estiu tota cuca viu; rahó ó no rahó, vaja 'l pobre á la presó; no 's mou fulla que Dèu no vulla; la llengua no tè ossos y 'n trenca de ben grossos; de mica en mica s' omple la pica; la clau es la pau; á sants y á minyons no 'ls promets que no 'ls hi dons; d' ávol fembra no prengas amistansa, car la pren y tòst la llansa;*—en altres lo consonant es doble com: *fins á Tots-sants de dos en dos grans, de Tots-sants enllá de gra en gra; Jerusalem, Jerusalem, com mès anem ménos valem; Barcelona es bona si la bossa sòna, sòna ó no sòna Barcelona es bona.* Sovint son tant sòls assonantats, com: *d' Olot ni dona ni porch; creixen los infants. creixen los traballs; lletja ab faixa, bonica á la plassa; segons la gent los encens;* trobantse també á voltas repetit l' assonant, com en estos: *tant com tindrás ardits tindrás amichs, acabats los ardits adèu amichs; pare y mare puja l' escala, oncle y nebot fora del tot.* Tant lluny s' ha portada aquesta mira de la rima en la formació de nostres adagis, que 'n tenim un en

Digitized by Google

que resultan rimats los noms de tots los dias de la setmana; es aquell tant sabut de la vella vagamunda: *lo dilluns per sos difuns, la vella no fila; lo dimars per sos passats etc.*

Hem arribat al fi de nostra tasca. Sòls nos toca ja interessar als aymadors de nostra llengua en la profitosa obra de fèr abundant aplech d' adagis pera poder presentar ab sa oportuna publicació una proba mès de lo que val ella, mirada també per aquest costat. Ja sabem, y 'ns plau aquí consignarho, que fá mòlt temps qu' en la redacció de *La Renaxensa* hi ha qui emprenguè tant árit traball ab fermesa y diligencia dignas de tot elogi, essent probable que se trobe ben avansat á estas horas. Suposem que las personas á que 'ns referim ó qualsevòls altras que á la mateixa feyna se dediquen, no s' haurán pas oblidat d' unir á sa col-lecció los que 'n nombre no menyspreable conté lo diccionari catalá-castellá del P. Magí Ferrer, encara que creyem que mòlts d' ells deurian despullarse del trajo foraster que 'ls desfigura y estrafá, á causa del abandono en que jeya nostra llengua á l' época de la publicació d' aquell diccionari. Dels altres no 'n parlem, puig ningú deixará de tenirlos presents sens dupte. Las gramaticas de Ballot y d' Estorch y Siqués ne contenen també algunas dotzenas, aixis com los Calendaris del Sr. Briz. Y qui mes ne sápia que 'ls diga; que bon grat li 'n sabran los afeyanats col-lectors, únichs que coneixen lo costós qu' es trobarne quant se 'n cercan y l' alegría que se sent tot hora que la sort 'ls porta á ferne una bona descoberta. Perque ofici es certament aquest que si 's paguès ningú 'l voldria fer per lo penós y molest, y que sòls lo fan graciosament aquells que, menyspreantho tot, fins lo temor del ridícol, sòls posan esment en l' amor que á llur terra y á llur llengua professan,

A ells es á quins enviem avuy nostra amistosa y encoratjadora veu pera recordarlos, ja que d' adagis parlem y que tant á tom ve, que *lo que mòlt val mòlt costa* y que *qui no 's cansa ve que alcansa.*

SALVADOR GENÍS.

La Jonquera, Mars de 1875.

BIBLIOGRAFÍA

LO LLIBRE DEL COR MEU, de Francesch Pelay Briz.

La missió del poeta té certa consemblansa ab la del actor dramátich y d' aquí 'ls punts de contacte que 's trovan en la manera ab que cada un dú á cap la sehua. Mireuse al actor, al bon actor, s' enten, en escena, fent personatges distints y en situacions morals del tot dessemblants. ¡Quina veritat! ¡quin colorit! Es tant lo que s' identifica ab lo personatge que caracterisa, que si no feu un poderós esfors de reflexió que vos estripe la boyra de mentida que devant dels ulls se vos esten, arrivareu á creure que ell no es ell, sino que es lo protagonista real d' aquell drama, drama que á sa vegada se vos apareixerá no com una ficció inexistent del geni, sino com una veritat, classificada en la categoria de fets esdevinguts. Hamlet contempla á Claudi, 'l matador de son pare y marit de sa mare, genolls en terra, volent plorar sas culpas; lo punyal del remordiment penetra poch á poch, ab fredor cruel, en sa conciencia; la venjansa va á armar la destra d' Hamlet, quan una idea infernal ilampega en son esment y l' desarma; Claudi está penedit y 'l cel no li tancará las portas qne no s' obriren per al vell Hamlet, mort en la disbauxa; lo cástich no fora prou cástich: penetra en la cambra materna é increpa á sa mare: la tempestat rugeix en son cor y romp en dictats de fel que torturan la conciencia maternal, sublevada ab la glacial pintura de son incest. Cambieu la escena: la ira dels Deus arrapa sas corvas úrpias en las entranyas d' Edipo: la fatalitat pesá demunt d' ell y despres d' haver degollat á son pare en un rapte de jovenil superbia, profaná 'l llit de sa mare: Jupiter es implacable y al descubrir Edipo l' horrible parricidi y 'l maternal incest, sent com s' apoderan d' ell las furias y,'presa d' infernal vértich. vaga á la ventura manuclant ab rabia 'ls ulls que ab sas unglas acaba d' arrancarse, malehit dels inmortals y abandonat de sos súbdits que 'n fugen com del alé empestat d' un cadáver en putrefacció. Cambieu la escena: Romeo s' arrenca dels brassos de sa Julieta: «la nit ha cremat ja sas llums derreras y en lo cim de las montanyas apareixen los primers albors de la riallera matinada:» es la hora de la partida: un fatal pressentiment ennuvola la ánima de la enamorada veronesa, y 'l vol deturar: pero ¡es forsa 'l partir: una abrassada junta als amants, la última abrassada de la vida, y Romeo

Digitized by Google

marxa ab la bella imatge en son cor, pensant en lo sonrisent futur en que confia.

Donchs be; considereu al actor de geni en aquestos tres instants y baix tant distintas sublimes disfressas. ¿No arrivareu, per una aluci-nació irresistible, á creure que presencieu escenas reals, veritables, que veyeu al fill venjador, y al fill castigat, y al apassionat Montesco? ¿No oblidareu la personalitat del actor y la veureu desvaneixes devant de la veritat ab que mostra en palpitant acció las passions del perso-natge que representa? Y hi ha mes; no sereu vosaltres sols, especta-dors, los enlluhernats: ell, l' actor de conciencia, oblidará també en aquells moments sa individualitat ab ideas y sentiments á ella pecu-liar, per á metamorfosejarse ab un potent esfors d' imaginació en aquell ser ideal que realisa, ser ab ideas y sentiments estranys als seus pro-pis, ab passions enmanllevadas, extra-naturals potser, pero que en tal moment se reflecteixen en ell ab tots sos contorns y formas y agitan las fibras de son cor fins á dárlashi una vibració unissona á la que tindria 'l qui las esperimentés de veritat.

Apliquem la analogía. 'L poeta, dotat d' una imaginació ardent, d' una sensibilitat excitable y doblegadissa, concebeix y en virtut de aquesta concepció intelectual esperimenta sentiments que l' afectan ab la intensitat mateixa ab que l' afectarian si 'ls posessen en joch influencias esternas positivas, sentiments que fan palpitar son cor ab la palpitació rápida d' aquell á qui li passa en lo mon real lo que á ell li passa no mes que en la vida de la imaginació, en la vida de la idea. Aixís, per una especie de multiplicació que fa son geni, se pro-duheixen en sa individualitat material, una y sola, diversas y fins á voltas contraposadas entitats morals que obran y viuhen com viurian y obrarian si cada una d' ellas residís en una entitat corporal propia y esclusiva sehua.

¿Que se 'ns en dona á nosaltres quan veyem al poeta pintar en estrofas vessants de vida las amargors de l' ánima que la anyoransa aclapara, ó 'ls deliquis del enamorat quan posa sos llabis febro-senchs en los llabis virginals de sa apassionada aymía, ó la plácida afecció ab que contempla una mare 'l angélich semblant de son fillet que dorm lo somni de la inocencia, ó 'l remordiment del criminal no empedernit, que se 'ns en dona á nosaltres, dihem, que fingeixe, que simule lo que no existeix, si prescindim de la personalitat real del poeta, bon espós, bon fill, incapás potser d' una mala obra, per á recordarnos tant sols de que la veritat anima sos conceptes fins á fer-nos creure, com del actor, que no es lo tal poeta sino 'l desterrat, ó l' amador, ó 'l criminal?

Contestat ja, y satisfactoriament á entendre nostre, 'l cárrech que fan molts al poeta y que hem sentit repetir ab ocasió del *Llibre del cor meu,* de que no sent lo que diu sino que fingeix y ment y es per lo tant inexacte perque no ho pot sentir ni expresar sino qui ho

Digitized by Google

passa, ¡trista exigencia que de vegadas no permeteria ser gran poeta sense ser gran criminal! passem á una altra consideració que té també sa importancia al ocuparnos en una colecció de poesías del género de las que constituheixen lo *Llibre* del Sr. Briz.

La poesía que té per objecte descriure aquestas batallas del cor, aquestas evolucions del sentiment, aquestas victorias del ideal es, segons alguns, una poesía inocent é insustancial y, en la época d' ara, un anacronisme. Lo segle XIX, diuhen, demana la poesía de las grans ideas, que marxe ab la corrent que en ell domina, que pinte las grandesas de la civilisació, que sia un eco fiel de las aspiracions de la societat, que reproduheixe sas sublims angustias, que sonde las llagas que cubreixen son cos fins á indagarne la causa y descubrirne 'l bálsam que las cure. Nosaltres admirem, com qui mes, semblant poesía, pero no la judiquem la única, perque al costat de ella y en lloch tant preeminent com lo que ella ocupa, volem veurehi la poesía dels sentiments, la poesía que eleva y vivifica, y emancipa al home de la materia elevantlo á la contemplació de la bellesa ideal, últim y sagrat objecte d' aquell divinal art.

Semblant poesía es potser mes necessaria avuy que may. No som tant pessimistas que suposem en la nostra época un grau de positivisme molt mes alt que 'l que ha corregut per las venas del cos social en altres épocas: cada una ha tingut sa part, perque en totas hi ha hagut homes, y l' home, ab petitas diferencias fillas del medi en que respira, ha sigut y es en sustancia 'l mateix sempre. Te d' admetres, empero, que per rahons que radican en los avansaments de la ciencia, nou D. Juan Tenorio á quals amorosos afalachs no han resistit gayres incógnitas, l' escepticisme impera entre nosaltres, l' esperit de nimi análissis nos fa posar en tela de judici totas las veritats y totas las afirmacions que no 's demostran matemáticament, los sentiments s' encongeixen y viuhen raquitichs en aquesta atmósfera de prosa, y fins, com diu un poeta, arrivem á teme que la llet de mare enmatzina; com á consecuencia de tot lo qual, lo nivell del positivisme ha pujat mes ó menos, pero bastant en la nostra época. En ella, donchs, cal mes que en cap altra trucar á la porta del cor, deixondirlo d' aquest atónit marasme en que 'l sumeix lo vici del ayre que inspira, ferlo palpitar ab la palpitació del sentiment, banyarlo en las serenas corrents d' un restaurador idealisme.

La poesía que canta 'ls sentiments espiritualisantlos, es la poesía que pot operar aquesta regeneració ab son travall lent pero de segur éxit. Las facultats espirituals del home son com sas facultats físicas: lo no us las embota com las embota un us excessiu. Las emocions deixan en la ánima una sahó que la fertilisa per al be é hi fecunda la llavor de la virtut. Ploreu y vos sentireu com mellorats, com si las llágrimas reblanissen la apanada massa del vostre cor. La poesía que excite semblants emocions, despertantlas en nosaltres en virtut d'

Digitized by Google

aquella simpatía que fa nostras las penas y las alegrías dels altres, ¿com no té de ser santa? ¿com no té de ser un saludable antídoto del egoisme? ¿com pot ser insubstancial é inocent?

L' amor, aquest sentiment puríssim que, com diu un gran escriptor, disol en un ángel á un home y á una dona, que de dos ne fa dos y no 'n fa mes que un, ha estat sempre l' inagotable manancial d' inspiracions per al poeta: com lo cavaller de la etat mitja, lo poeta sense dama es una espasa que no talla, es incapás de acometre y assaltar lo difícil baluart de la poesía. ¿Ni quin sentiment, quina afecció es dable trovar que per sa naturalesa y per sa universalitat regenere mes l' ánima, la eleve mes y mes la purifique?

¡Quina pintura la del amor ab sos éstassis de ternura y ab sos horrors en la gelosía, ab sas esperansas y ab sos desenganys! ¡Quin esperó mes vigorós per á moure 'l corcer de la ánima, aclaparat per la gelada egoista y mesquina de la negació y del dubte! Lo poeta que se n' apodera, que aixamplant sos horisonts, amplificant sa noció y despullantla dels lineaments materials que realisan sa figura, enlayra la volada per las regions del esperit atrayent ab la mágia de sa veu inspirada á qui 'l llegeix y aplicantli al costat, nou Prometeu, la antorxa de la vida cumpleix una gran missió, una missió per escelencia civilisadora, que civilisador es tot qnant dona per resultat la elevació del esperit sobre la materia, la anulació d' aquesta devant d' aquell.

¿No es veritat que 'l cor se trova, diguemho aixis, rejovenit, que se sent obert á las inspiracions mes nobles y mes santas, quan remolcat per la ma del geni desplega sas velas per aquestas mars que 'l poeta crea en las regions del idealisme, mars que tenen sas brisas dolsas que tot just desfloran sa verge superficie, y sas tumultuosas bacanals de la tempesta que aixeca sas onas escumants fins á frech dels núvols per abátrelas despres en l' insondable jas que las sustenta?

Heuse aquí la vera fi de aquest género poétich, no l' únich, pero sí, per lo nostre gust, un dels mes saludables, un dels que mes verament realisa la idea final de la poesía, que es la creació de la bellesa y la infiltració d' ella en las ánimas ávidas de rabejarse en sas dolsors y aptas per á sa contemplació.

Apassionament, donchs, veritat, la veritat relativa qne avans hem indicat, vida, elevació d' ideas, grandesa de sentiments, aquestas son las condicions que li demanem á la poesía per á que cumpleixe la missió que li hem senyalat.

Sense dárnosen conte, arrastrats per las exigencias del rahonament y qui sap si per lo desitj de contestar á algunas observacions que en distintas formas se 'ns han dirigit ab ocasió d' un dels nostres insignificants articles bibliográfichs anteriors, hem allargat las proporcions del present mes de lo que voliam. Posem punt final, y en altre nú-

Digitized by Google

mero direm al lector, concretant las anteriors ideas y aplicant las reglas avants sentadas, quatre paraulas sobre la colecció que titula 'l senyor Briz *Llibre del cor meu*.

(S' acabará.)

J. Sardá.

Certámen poético celebrado con motivo del concurso de premios abierto por la Academia (Bibliográfico Mariana) *para solemnizar el aniversario XII de ser instalacion, en la tarde del* 18 *de Octubre de* 1874.—Lérida.—Imprenta de Carruez 1874.

Forma un volum de 270 planas contenint diversos travalls en prosa y vers, religiosos tots y dedicats en sa major part á celebrar las glorias de la Patrona de Madrid, la Verge de la Almudena, advocació escullida com á tema en l' últim certámen de la católica Academia de Lleyda.

Están escrits dits travalls en sa mayor part en castellá, llengua oficial de la Academia. Forman la secció catalana las segúents poesias.

A la inmaculada Verge María, digna Patrona de la Joventut católica espanyola per D. Joan B. Pastor Aicart 'Oblingué la assutzena de plata oferta per la Joventut Católica de Lleyda.

A la Verge María Puríssima sempre inmaculada, del mateix autor; accéssit al premi precedent.

Lo Dilluns de Sant-Cujesme, ó sia l' aparició de la Verge inmaculada en la batalla del Bruch (dia 6 de Juny de 1808) per D. Pau Bertran y Bros.

A la Mare de Deu, per D.ª Victoria Penya de Amer: premi d' una medalla de plata.

A la Regina del cel y terra, per D.ª Emilia Palau Gonzalez de Quijano, accéssit al premi anterior.

J. S.

Digitized by Google

LA FÁBRICA

Que Deu nos dó salut
Y forsa feyna,
Que ab feynas y salut
Lo pobre menja.

Per caure estan las cinch,
Ja repica l' esquella;
Ja marxa lo motor,
Y l' alta xemeneya
Vomita glops de fum,
Qu' enlayre pujant recta
S' escampan pe 'l cel blau
Com boyra tot desfentse.
—Que Deu nos dó salut
Y forsa feyna,
Que ab feynas y salut
Lo pobre menja.

—

Tot una professó
De gent n' entra depressa:
Máquinas y talers
Ja troban qui 'ls espera.
Comensas lo travall:
Minyons, fora peresa:
Los rodatjes unteu
Perque volten depressa.
—Que Deu nos dó salut
Y forsa feyna,
Que ab feynas y salut
Lo pobre menja.

—

Ja rodan los fusets;
Fan fil las filaneras;
Lo crich-crach dels talers
N' esplica si 's fá feyna.
Las cardas van voltant
Llansant llarga reguera
De cintas de cotó
Com neu que va desfentse.

Digitized by Google

—Que Deu nos dó salut
Y forsa feyna,
Que ab feynas y salut
Lo pobre menja.

—

Revolta lo batan
Trinxant lo cotó en fleca,
Com un mal esperit
L' esmica y lo rebrega.
Lo corretjam arreu
Volteja que volteja,
Las rodas y espirals,
Los áspis y matxeras.

—Que deu nos dó salut
Y forsa feyna,
Qne ab feynas y salut
Lo pobre menja.

—

Lo motor sens parar
Com si fos una fera
Bramula tot lo jorn
Ab veu grossa y feréstega;
Apar monstre infernal
Que ab sa forsa potenta
Ne toqui un corn marí
En mitj d' una tempesta.

—Que Deu nos dó salut
Y forsa feyna,
Que ab feynas y salut
Lo pobre menja.

—

Si canta 'l teixidor
Respon la filanera,
Ressonan los xiulets
Als ajudants fent senya.
Tan punt tocan las vuyt
Tothom la feyna deixa.
Minyons, cap á esmorsar
Que prou dia que queda.

—Que deu nos dó salut
Y forsa feyna,
Que ab feynas y salut
Lo pobre menja.

—

Las donas entre tant
Sos fillets amamellan;
Disputan los obrers
Dessobres qui governa.
Mitj hora ja ha passat,
De nou toca l' esquella;

Digitized by Google

De nou marxa 'l motor
Tothom á la taleya.
—Que deu nos dó salut
Y forsa feyna,
Que ab feynas y salut
Lo pobre menja.

—

Després ne ve la nit.
¡Ab quant de gust se plega!
Quiscun ab sa familia
S' acull á casa seva.
¡Qué dols es lo descans
Per qui tot lo jorn rega
La terra ab sa suor
Y 's guanya 'l pá que 's menja!
—Que Deu nos dó salut
Y forsa feyna,
Qne ab feynas y salut
Lo pobre menja.

—

Obrer, honrat obrer,
De fé la mes sencera,
Travalla ab bon dalé
Que d' ell ne veurás neixer
La pau y llibertat,
La ditxa y la riquesa,
Y la prosperitat
S' estendrá per la terra.
—Que Deu nos dó salut
Y forsa feyna,
Que ab feynas y salut
Lo pobre menja.

Mars de 1875.

EMILI COCA Y COLLADO.

Digitized by Google

L' ESCÉPTICH

Estich tot sol, tot sol com la palmera
Que s' gronxa en lo desert;
Mon ánima se plany y 's desespera:
Giro mos ulls enrera,
Lo camí qu' he petjat de neu cobert.

—

En va febrosench cerco l' esperança
Qu' un jorn vaig ovirar,
Com lluminós estel en llontanansa;
En vá sento recança
La costa de la vida per pujar.

—

En va en falaguers somnis me gaudeixen,
Seductoras visions:
Al alsarse lo sol desapareixen
Y ¡ay Deu! se desvaneixen
Com deliris de cérebres fellons

—

A mon entorn s' escampa la cridoria
Dels que felissos son,
Obert ne veig pels altres de la gloria
Lo temple, y de victoria
Los cants escolto que ne llança 'l mon.

—

Y veig en mitj de gótica capella
Entre núvols d' encens
Sos llávis móure cándida donzella
Alçant pregaria bella
Al qui dona á los homs dias serens.

—

Y esguart riallas y sent crits d' alegria,
Mes no puch víurer jó
Y la fé qu' en lo pit d' altres sers nia
No alena en l' ayma mia
Qu' es panceix com sens aygua gaya fló?

—

Y en vá giro mos ulls: tot sol me trobo
En mitj mon greu afany,
Y per mes qu' aixecarme y cridar probo

Digitized by Google

En mon voltant glás trobo,
La gent ne passa sens sentir mon plany.

—

Y aixís eternament tinch que fer via
Sens poguer may parar,
Sens que tinga esperansa de qu' un dia
Puga la testa mia
Eu una falda amiga reposar.

—

Sens que veja en ma mísera carrera
Quelcuna cosa enllá
De lo fossar qu' obert al fí m' espera,
Com famolenca fera
Que la víctima aguar que triga ja.

—

Sens que consol me donga de fé santa
La flama que no sent'
Dintre mon cor de martre que no canta
Y á qui 'l pervindre espanta
Prenyat de núvols que m' acosta 'l vent.

—

Sens qu' al afany que lo meu pit rosega
Responga un altre afany
Que cure lo primer y que m' el trega,
Mon cérebre be brega
Per fer corre 'ls minuts que 'm semblan anys.

R. Solanes.

Digitized by Google

NOVAS

JOCHS FLORALS DE 1875.

Galantment correspongué 'l públich á la invitació del Consistori dels Jochs Florals d' enguany, afanyantse á omplir de gom á gom lo saló de Llotja ahont se celebrá lo dia 2 del corrent aquella poética festa. Bellíssim aspecte oferia 'l saló decorat ab la riquesa y bon gust que tenen acreditat los adornistas germans Vilanova. En las columnas s' hi veyan los escuts de las quatre Provincias Catalanas y d' altres regions y ciutats que formaren antiguament la Confederació catalana-aragonesa, rodejats en la part inferior per garlandas de vert fullam y en la superior per banderas espanyolas: dels capitells penjavan vistosos estandarts ostentant objectes alegórichs de la poesía, escuts y 'ls noms dels Mestres en gay saber. Tapavan los vanos de las portas richs velluts y domassos carmesins, estant adornadas las mitjas columnas adossadas á las parets á semblansa de las del centre. En la barana de la galería sobre un domás carmesí ab franja d'or destacavan sas tintas doradas y blavas unas tarjas en que 's llegian los noms del mes renomnats escriptors catalans antichs y moderns. En la part del saló que dona al passeig d' Isabel 2.ª s' havia construit lo tablado y dosser pera 'ls adjunts y la presidencia. S' hi pujava per una ampla escala degudament encatifada, com ho era tot lo tablado, vorejada per testos ab magníficas plantas. Lo dosser, de vellut carmesí, fet al estil francés, era sostingut per dos altas y dauradas barras, y en son fons pujavan fins á tocar als escuts uns grupos de flors artísticament combinats que feyan brillar mes lo rich silló destinat á la Reyna de la festa. A l' un costat del dosser, y adossats á la paret, s' hi veyan duas coronas de semprevivas incluhint los noms de 'n Lluis Bordas y de 'n Eussebi Anglora, y entre ellas s' hi veya lo gran medalló ab lo busto d' en Fortuny ab que ha acreditat altra volta son talent lo llorejat escultor Sr. Novas. Al altra part hi havia altras duas semblants coronas, é inscrits en ellas los noms de 'n Pere Nolasch Vives y de 'n Marian Fortuny y entre mitj lo

Digitized by Google

retrato del Rey D. Joan, l' institutor de nostres Jochs Florals. Del sostre del saló penjavan gallardets ab los colors catalans, y posats en la barana de la galeria acabavan de dar animació al cuadro las antigas banderas gremials.

Prop de la una de la tarde seria quan als acorts de la música municipal, que tocava en lo porxo de la plassa del Comers, entrava en lo saló la comitiva d' Autoritats y Corporacions invitadas, en la qual figuravan lo Exm. é Ilm. Sr. Bisbe, lo Exm. Sr. Gobernador de la Provincia, lo Sr. Vilaseca vice-president de la Diputació Provincial, lo Sr. Rector de l' Universitat, comissions de la Diputació y Ajuntament y altres que s' anaren á seure en los llochs de preferencia.

Obrí la sessió lo Sr. Gobernador pronunciant un breu y ben pensat discurs en que tributá lloansas á l' institució, fent veure sos benéfichs resultats en pro de la causa de la civilisació y de la pau.

Lo Mantenedor D. Adolf Blanch, per malaltía del President del Consistori D. Francesch Pelay Briz, llegí 'l discurs d' aquest. En eix treball, que 's distingeix per un tó enérgich y 'l sabor verament catalá del llenguatje, se dedica un recort á nostras passadas glorias, se posa de relleu l' envejable estat de la actual renaxensa, estudiada y estimada per las mes ilustradas nacions, y 's donan profitosos consells pera poguerla encaminar á son perfecciona-ment.

Passá despres lo secretari del Consistori D. Joseph Roca y Roca á donar compte del fallo del Consistori, llegint sa Memoria en que precedeixen á la crítica de las composicions premiadas algunas frases dedicadas á exaltar l' esperit novell de Catalunya, que lograren entussiasmar á la concurrencia.

Procedintse á la obertura dels plechs que contenian los noms dels autors de las composicions distingidas ab premis y accéssits y á la lectura de las primeras, desclós lo que contenia 'l nom del autor de la *Cansó dels aucells*, que guanyá la flor natural, resultá esser D. Frederich Soler y Humbert, conegut en lo teatre ab lo pseudónim de Serafí Pitarra, qui passá á oferir la *mimus obs balata*, que era l' indicada flor, á la Srta. D.ª Rosina Pigrau, qui ocupá 'l silló de sota 'l dosser com á Reyna de la festa, llegint la indicada poesía 'l Sr. Martí y Folguera.

La obertura dels demés plechs doná 'l següent resultat:

Primer accéssit de la Flor natural: *Fantasía*, de D. Isidro Reventós.—Segon idem: *De sol á sol*, de D. Emili Coca y Collado.

Mencions.—*Lay de las tres flors.—Honestas fides amor.—La poesía.—A la bellesa.—La monja.—La texidora.—L' orgía* y *La sardana*.

Premi de l' englantina: *Los companys de Sertori*, de D. Frederich Soler, llegida per lo Sr. Roca y Roca.—Primer accés-

Digitized by Google

sit: *Sibila*, del mateix.—Segon idem: *Lo mantell de la Reyna.*

Mencions.— *Lo pacte de Pedralbes.— Las creuadas.— Lo sagrament d' en Jofre.—Barcelona.*

Premi de la viola d' or y d' argent· *Lo cant de Salomó*, de D. Anicet de Pagés de Puig, llegida per lo Sr. Blanch (Joseph).—Primer accéssit: *Reculliment*, del mateix.—Segon idem: *Amor*, de D. Jacinto Torres y Reyató.

Mencions.—*Avant.—Remors del bosch.—Animas.—Meditació.*

PREMIS EXTRAORDINARIS.—Premi de la Redacció de la RENAXENSA: *Deu narracions*, de D. Joaquim Riera y Bertran.— Accéssit únich: *Narracions y llegendas*, de D.ª María de Bell-lloch.

Premi de «La Jove Catalunya»: *Un quadro*, comedia en un acte, de D. Eduart Vidal y Valenciano.—Accéssit únich: *L' avi*, de D. Joaquim Riera y Bertran.

Premi de la Societat artística y literaria «La Misteriosa»: no s' adjudicá.—Accéssit únich: *Nostre temps, Epístola á Guillem*, de D. Joaquim Riera y Bertran.

Premi del Excm. é Ilm. Sr. Bisbe de la Diócessis: *La Bandera de Santa Eularia*, de D. Frederich Soler. La llegí 'l mateix autor.

Mencions.—*La cansó de la bandera.—Fé y patria ó La bandera de Santa Eularia.—La bandera de Santa Eularia.*

Premi de la Excma. Diputació Provincial de Gerona: *L' hereu*, de D. Joan Bautista Ferrer. Ne doná lectura 'l mateix autor.—Accéssit únich: *Girona inmortal en* 1285, de D. Joaquim Riera y Bertran.

Mencions.—*Lo Mercadal.— La crema de Perelada.*

Premi de la Excma. Diputació Provincial de Lleyda: *La batalla de Ilerda*, de D. Frederich Soler.—Accéssit únich: *Indíbil y Mandoni*, de D. Angel Guimerá.

Dexaren d' adjudicarse los premis oferts per la Excelentíssima Diputació Provincial de Tarragona, per l' Ateneo Barcelonés, y per D. Albert de Quintana, president del Consistori de 1874.

Los noms dels autors y la lectura de las poesías premiadas foren rebuts ab grans aplaudiments per la concurrencia que 'ls prodigá especialment á D. Frederich Soler qui, per haver guanyat los premis que preficsan los Estatuts, fou proclamat *Mestre en gay-saber.*

Termená la festa lo discurs de gracias, que llegí lo Mantenedor D. Joaquim Fontanals del Castillo, en lo qual se fan ab acertat criteri algunas consideracions sobre l' objecte de la poesía, en especial de la catalana.

Ab verdadera satisfacció donem fí á aquesta ressenya, ja que la festa dels Jochs Florals d' enguany, lluny de acusar decadencia en l' institució, ha manifestat la forsa y robustesa de sa vida, coronant ab lo primer llor de la victoria á alguns joves poetas, y dexantnos admirar una volta mes la

Digitized by Google

crexent inspiració y la perfecció de cualitats de altres poetas avesats ja á aquexas lluytas de l' intelligencia y del art.

Brillant fou la sessió que doná *la Jove Catalunya* la vetlla del dilluns 3 de Maig, en lo teatre del Olimpo, en honor dels poetas premiats en los Jochs Florals d' enguany. Lo local estava plé d' una concurrencia tant nombrosa que no cabia en ell. L' escena l' ocupava la Presidencia, los socis y las personas invitadas.

Oberta la sessió, lo President en Francesch Ubach y Vinyeta passá á donar lectura d' un discurs en que s' ocupá de l' influencia del conreu de la poesía com element civilisador en la societat, ostentant lo Sr. Ubach en aquest treball son conexement de la llengua y sa destresa en manejarla. Seguidament se llegiren las següents composicions: n' Eduart Vidal y Valenciano doná á conexer alguns fragments de sa producció dramática *Un cuadro*; lo Sr. Roca y Roca llegí la poesía d' en Frederich Soler *Los companys de Sertori*; lo Sr. Montserrat la titolada *Amor*, d' en Jascinto Torres y Reyató; lo Sr. Thomás y Bigas *Lo Mantell de la Reyna*, del citat Soler; lo Sr. Pirozzini la nomenada *Fantasía*, d' en Isidro Reventós; en Joan Bautista Ferrer llegí son romans *l' Hereu;* lo Sr. Nanot la composició de *Sol á Sol* d' en Emili Coca, y en Frederich Soler la *Batalla de Ilerda*.

En Joaquim Riera y Bertran doná seguidament lectura de dos cuentos de sa colecció *Deu narracions*, y 'l seguiren lo Sr. Matheu, fentho ab sa *Cançó de l' espiga*; lo Sr. Vidal ab la *Cançó dels aucells* del ja citat Soler; lo Sr. Roca ab la poesía *Indíbil y Mandoni*, d' en Angel Guimerá; lo Sr. Mimó ab unas *Décimas* d' en Pau Mimó y 'l Sr. Blanch ab lo *Cant de Salomó* d' en Anicet Pagés de Puig.

Lo Sr. Matheu, encarregat de donar las gracias, tingué 'l felís pensament de ferho ab una sentida poesía, que 's repartí estampada als concurrents, los qui durant tota la vetllada no 's cansaren d' aplaudir las composicions, cridant á alguns dels autors á rebre personalment las mes senyaladas mostras d' entussiasme.

Si *La Jove Catalunya* necessités demostrar tota sa importancia y 'ls profitosos resultats qu' ha conseguit ab los cinch anys que conta d' existencia, ne fora una proba altament favorable l' éxit de la sessió de que acabem d' ocuparnos.

Lo Liceo literari de Valencia ha obert un certámen oferint entre altres premis los següents, referents á literatura:

Una flor de plata al autor del mellor treball sobre «Los

Digitized by Google

primers pobladors d' Espanya y sa historia primitiva fins las primeras colonias fenicias; y una obra poética al autor de la mellor oda á Valencia.

Com no 's fixa lo llenguatje de las ccmposicions, suposem s' hi admetrá lo catalá y per això escitem á nostres autors á enviarhi.

Lo *Centre moral instructivo* de Gracia ha publicat el fallo del certámen obert en 1873, resultant premiada ab una vara de Jessé de plata la poesía titolada *Sant Joseph patró de l' Esglesia Católica.*—Lema: *Bon Sant l' Esglesia salveu!*

S' ha donat ja á l' estampa y á no tardar veurá la llum pública un tomo contenint totas las poesías catalanas y castellanas del malaguanyat poeta en Eussebi Anglora.

Han arribat á esta redacció y 'ls agrahim la visita los periódichs madrilenys *Revista científica y literaria*, que dirigeix lo conegut escriptor en Artur Corbella y *La Mesa revuelta*. En los dos figuran las firmas de reputats literats y están escrits ab molta soltura.

Está ja bastant avansada la impresió del volum dels Jochs Florals d' enguany. Creyem que dintre uns 20 dias se repartirá ja als adjunts y 's posará á la venda en las principals llibrerías.

A benefici de nostre company de redacció 'n Joaquim Riera, tindrá lloch lo dimecres 12 del corrent mes una funció estraordinaria en lo teatre del Odeon, estrenantshi lo cuadro dramátich en un acte y en vers *L' Avi*, original de nostre amich, y premiat, segons saben nostres lectors, en los Jochs Florals d' enguany, y repetintse las molts aplaudidas comedias *Bernat Pescayre* y *Lo senyor Batlle*, en dos actes la primera y en un la segona. Sabem ademés que en un dels intermedis llegirá 'l senyor Riera alguna de sas bellíssimas Cansons y que la funció de que parlem será dedicada á la societat «La Jove Catalunya» de que forma part aquell.

Está á punt de veure la llum la segona edició del aplech de poesías que ab lo títol de *Cansons alegres de un fadri festejador* foren tan ben rebudas, fa pochs mesos, de nostre públich catalanista. Esta colecció vindrá enriquida ab la tonada del *¡Va de bó!* Felicitém á son autor pel bon éxit alcansat ab tant preciós aplech de poesias.

Digitized by Google

Ab lo títol de *Trigo y Paja* lo Sr. D. J. Sanmartin y Aguirre ha publicat un volum de bellíssimas poesías. En ell habem llegit ab gust, bastant ben traduida, ab lo títol de *La prenda de amor* una poesía de nostre Mestre en Gay Saber, D. Francesch Pelay Briz.

Entre las obras que s' han rebut en esta Redacció merexen menció espressa: la corona poética *A la memoria de Julian Romea*, quadern ricament imprés, que conté, á més d' un retrato litográfich del insigne autor, una petita noticia biográfica del mateix, escrita per D. Emili Moreno Cebada, y selectas composicions dels Srs. Ascensio de Alcántara, Zumel, Sañudo, Blanco, Mallú de Brignole, Moreno Cebada, Lasarte, del Castillo, García Alix, Franco, Sepúlveda, Uguet, Riera, Frontaura, Trueba, Osorio y Bernard, Navarra, Sañudo, Guerrero, Carvajal, Céspedes, Fuentes de Ponte y de las Sras. Dolors Moncerdá y Pilar Pascual. Ha sigut imprés á cárrech de la Societat lírich-dramática que du 'l nom de Romea, ab ocasió de la funció conmemorativa de son natalici celebrada en lo Teatre Romea lo 24 de Febrer del present any. Junt ab la corona poética hem rebut també ricament impresa la *Corona de siemprevivas*, loa escrita exprofés per D. Ricardo Caballero y Martinez y representada en aquella nit, á la cual acompanya per separat una copia fotográfica del retrato litografiat que va unit á la Corona poética.

També hem rebut la *Memoria descriptiva* del projecte de monument presentat en lo concurs últimament celebrat pera la elevació de un que conmemore las glorias de Espanya en la guerra d' Africa: perteneix al que du per lema, *Grecia* y *Roma*; y un interessantíssim folleto que conté la *Contestacion del Fomento de la Produccion nacional al interrogatorio formulado por la Sociedad económica matritense para estudiar el resultado de las reformas arancelarias decretadas de* 1868 *á* 1870.

Avuy que, segons va dirse en lo darrer número d' aquesta Revista, l' Ajuntament de Barcelona vol pagar justament un deute que fa molts anys te, com es lo de trasportar en lloch digne las cendras d' En Capmany, creyém podrian afavorir molt á aquella corporació ab sos consells la comissió que fóu nombrada quan arribaren á nostra ciutat las despullas mortals d' aquell gran home.

En un dels nombres últimament publicats de la *Revista scientífica é litteraria: O Instituto*, de Coimbra (Portugal) havém llegit un article bibliográfich de la següent obra:

Digitized by Google

«Historia dos estabelementos scientificos, litterarios é artisticos de Portugal nuos successivos reinados da monarchia, por José Silvestre Ribeiro, socio correspondente da Academia Real das Sciencias de Lisboa.» Han exit d' ella ja 4 volums, y encara no es finida. Mencioném ab plaher l' aparició d' est monument histórich-literari, entre altres motius, per si á algun de nostres erudits, li fá naxer lo noble desig, encara que no sia sino per lo que pertany á Catalunya, d' emular dignament á aquell sabi portugués.

Al propi temps, y per los punts de contacte que tenen entre si abdos treballs, mencionarém també qu' en la *Revista de la Universidad de Madrid*, l' actual rector d' aquell claustre, Dr. D. Vicens de Lafuente segueix donant á llum una Historia de las escolas, estudis y establiments d' ensenyansa d' Espanya, plena de curiosos datos, exposats ab aquell elevat criteri que té l' autor, demostrat en altres obras. Avuy dia, després d' haver fet una investigació de las escolas primitivas qu' existian en las diversas regions de la península, desde lo segle VIII al XIII, historia, á contar del comens d' aquest últim, l' orígen de las Universitats de Palencia y Salamanca. Segons noticias s' ocupará á son torn de las Universitats de l' antigua Corona d' Aragó, pera lo qual se ha procurat copia de documents interessantíssims. Molt, per sa part, li agrahirán los fills de Catalunya.

Lo distingit literat en Víctor Balaguer ha sigut nomenat académich de número de la Historia per la vacant qu' existía. Lo tema que ha escullit pera son discurs de recepció es *Historia de la literatura catalana*.

En lo darrer número de la *Revue de beaux arts* s' acaba lo treball de Mr. Walther Fol sobre Fortuny, de que parlárem á nostres lectors. L' acompanyan en dit número los següents grabats: *Busto de Fortuny* per Epinay, *L' anticuari y Vas hispano moresch*, dibuxos originals d' aquell artista y *Lo Kábila mort, arabe vetllant lo cos de son amich* y un *Idily*, reproducció de tres aygua-forts del mateix; ademes se dona separadament altre grabat representant un tipo del segle passat.

Sabém que la Societat coral d' Euterpe ha demanat autorisació á nostre amich y colaborador en Joaquim Riera y Bertran pera que son director Sr. Porcell puga posar en música la composició titolada *Cansó de dol* que 's publicá en un dels passats números de la *Renaxensa*. Dita composició y altre, música del Sr. Ventura, serán las que s' estrenarán en la próxima temporada d' estiu en los concerts d' aquella Societat.

Digitized by Google

L' Ajuntament ha acordat suspendre lo concurs obert pera la presentació de projectes del monument que deu dedicarse á Colon. Ignorém los motius que l' hajan induit á pendre un acort que 'ns ha causat molta estranyesa, y que desitjaríam no fos definitiu.

Entre 'ls premis que s' adjudicarán en los Jochs Florals que va á celebrar lo *Liceo Sevillano* en lo próxim mes de Maig n' hi figura un á la mellor composició á n' en Fortuny.

Esta redacció acaba de rebre los dos últims números de la *Revue des langues romanes* (Juliol y Octubre de 1874) que forman lo tomo sisé de la publicació, contenint unas 648 páginas. Notables son los articles que compren cada una de las seccions en que 's divideix, pero en la impossibilitat de donar noticia de quiscun d' ells nos concretarém á mencionar los que mes nos interessan.

En la secció dels *dialectes antichs* se troba: la continuació del cartulari lo *Memorial des nobles* fins al fol. 132 r° del original y la publicació del m. o. existent en l' archiu de Montpellier *Le Cerémonial des Consuls*, abdos per A. Montel; la d' un poder (*acte de procuration*) en dialecte bearnés (1409) y divers documents sobre combats personals (Arnau d' Eryll y lo Mastí de la Merlie, 1390; reclamació del preu d' un cavall ferit en un torneig, 1397; y 2 cartells de batalla, 1400, 1408).

En la secció dels *dialectes moderns* sobresurten: los *Proverbes et dictous recueillis á Colognac* per Fesquet; 11 *Poésies populaires du Languédoch*, que dexá colecciónadas lo finat Atger; lo comens de la curioríssima colecció dels *Chants populaires du Languédoch*, per A. Montel y L. Lambert; la continuació de la *Grammaire limousine*, per C. Chabaneau; la *Histoire littéraire des patois du Midi de la France au XVIIIe siècle*, per lo Dr. Noulet; *le Centénaire de Pétrarque*, per Paul Glaize, qui publica en francés los parlaments dels Senyors Conti y de Quintana; y una bona munió de poesias provensals.

En la de *Bibliographie* se fá la crítica, entre altres obras, de: *Les provérbes de la langue d' oc. Anciens provérbes basques et gascons*, de Voltoire; *Chansons hebraïco-provençales des juifs comtadins, réunies* per M. Sabatier; *Armana prouvençau*; *Armagna cevenou*; y *la Bibliothèque de Tours et ses manuscrits* pertanyents, los que cita, als segles XII, XIII y XIV.

Dona també noticia del nombrament de cavallers de la Legió d' honor fet á favor de D. A. de Quintana y Combis y de M. J. Roumanille, y del cartell del últim certámen que celebrá l' *Associació literaria de Gerona*. Translada lo pro-

Digitized by Google

grama de la nova *Société des anciens textes français* qu' hauria de tenir imitadors á Catalunya. Y, finalment, anuncia qu' está preparant, lo conegut historiayre Mr. Ch. de Tourtoulon, la publicació dels següents llibres catalans: «*Los Furs de Valencia* (dialecte catalan de XIIIe siècle); *Lo Libre de la Saviesa*, du roi Jacques 1er d' Aragon (ms. L. 2. de la Bibl. de Madrid et J. M. 20 de celle de l' Escurial); y *Crónica del rey en Jacme d' Aragó*, avec la trad. française.»

Recomaném á nostres constants llegidors la Revista de que 'ns ocupém, ja que sa importancia filológica, literaria é histórica es cada dia major.

Lo dia 31 de Mars prop passat se celebrá á Montpellier la cerimonia de distribució de premis del concurs obert per la *Societat per l' estudi de llenguas románicas*. Presidia Mr. Egger, del Institut, contantse entre 'ls vice-presidents en Mistral, y en Manel Milá en representació de Catalunya.

Després de un discurs de Mr. Revillout, professor de la Facultat de lletras de Montpellier y Secretari de la Societat, ne pronunciá en Mistral un en provensal fent notar que 'l despertament literari dels paissos de la llengua d' oc, que fa poch era sols l' ideal d' alguns es avuy un gloriós fet; mes condolentse de que sa influencia no 's manifeste en las relacions ordinarias de la vida, especialment en las classes altas, y quexantse de que molts dels ecclesiástichs en la trona y 'ls publicistas en llurs obras rebujen la llengua materna.

Se procedí seguidament á la lectura dels tres judicis referents á las altras tantas seccions en que 's trobava dividit lo concurs, resultant en la secció de traballs poétichs premiadas las següents poesías catalanas.

Medalla d' or.—*La festa major* d' en Joseph Martí y Folguera.
Id. d' argent.—*Pere Ahones*, romans históricb d' en Felip Pirozzini.
Id. de bronze.—*A la llengua catalana*, de M. Martinet.
Id. id. *L' ombra del Rey*, d' en Francesch Matheu.
Id. id. *A ma patria*, d' en J. Taronjí.
Id. id. *Al Deu de las Armadas*, d' en LL. de Cabanyes.

Se llegí finalment un fragment del poema coronat *Li carbounié*, d' En Felix Gras, y 'l president doná las gracias á la concurrencia tancant la sessió.

Se celebrá després un banquet á la Provensala en lo qual se pronunciaren entussiastas brindis entre 'ls que citarém lo del Sr. Milá, dedicat á la ciutat de Montpellier, la qual, recordá, havia donat á la patria catalana lo Rey en Jaume, brindis que fou contestat en termes entussiastas per lo alcalde de la Ciutat.

Digitized by Google

Com se veu nostres poetas han correspost galantment á la excitació de la *Societat pera l' estudi de llenguas románicas*, y han honrat á la patria catalana ab los premis obtinguts com ho ha sigut en la persona de nostre eminent patrici Milá. Esperém qu' axó será un motiu mes pera que en los anys successius vaje en aument la nombre de treballs en catalá que concorren á aquell certámen, que tants bons profits pot donar per la causa del agermanament y recíproca conexensa de las literaturas d' una y altre part dels Pirineus.

Lo llorejat poeta en Joseph Martí y Folguera ha obtingut una merescuda distinció per part del Ajuntament de Reus, sa vila natal. En una de sas darreras sessions acordá dita Corporació fer estampar 200 exemplars de las poesías d' en Martí premiadas en lo certámen de Montpellier, regalantne cent exemplars al autor, y distribuint los altres entre las escolas municipals pera premi als dexebles mes aprofitats.

Nostre amich y colaborador en Joseph Rodoreda ha sigut nombrat professor de solfeig y piano y mestre acompanyador de las cátedras del Liceo. Rebi nostra mes sincera enhorabona.

L' *Iberia*, de Madrid, en un article, que ha insertat *La Crónica* d' esta Capital, s' ocupa en termes molt encomiástichs de la darrera obra del incansable catalanista en Francesch Pelay Briz, *Lo llibre del cor meu*.

TAULA DEL PRESENT NÚMERO

Joan Maluquer Viladot	Lo Canal d' Urgell	485
Andreu Balaguer y Merino	Fragment inédit	491
Joan Serra y Pausas	Noticias biográficas sobre Marian Fortuny	496
Salvador Genís	Adagis catalans	506
J. Sardá	Lo llibre del cor meu (Bibliografía)	513
J. Sardá	Certámen poétich	517
E. Coca y Collado	La fábrica	518
R. Solanes	L' escéptich	521

Estampa de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 3.

Digitized by Google

Any V 1875 Núm. 15

LA RENAXENSA

15 *DE MAIG*

FRAGMENTS DE UN LLIBRE
DE VIATJE.

(A MON AMICH EN JOSEPH MASIP.)

(Continuació.)

¡Ay que m' anyoro, m' anyoro
sota d' aquest cel de plom!

deya un dels nostres mes preuats poetas, quan, lluny de la Patria no sentia lo flayre de nostres prats, ni orejava son front la brisa del Montseny, ni ovirar podia los pichs del Montserrat. May hauria comprés lo valor d' aquexos versos y sa tendresa, si com lo poeta no m' hagués trobat lluny d' aquesta patria tant volguda, anyorantme, com ell, dessota d' un cel de foch.

Y no vull dirte ab axió, que no hagi trobat en l' Habana amichs ver als quals dech los ratos mes felissos qu' he passat en la Isla de Cuba: modestos oferiments, preuadas

Digitized by Google

observacions vareig rebre de molts coneguts, y plasquia á Deu vinguia un jorn en que 'ls puga probar lo molt que 'ls ho vaig agrahir.

Divuyt dias han transcorregut desde nostre arribada, y tantas son las bellesas que per mos ulls han passat, tanta es la riquesa que per tot arreu brolla que no dupto en afirmarte que la Isla de Cuba es lo pais mes rich y mes hermós del mon.

Desde 'l moment en que avistada la punta Maisí entrarem en las aygüas de la isla, creuavan nostre derrotero una munió de barcos que ab son blanch velatge, orejant al impuls de la poca brisa que feya, buscant ab sa proa la entrada d' algun port, me semblavan jolius aucells, afanyosos per arribar á son niu y nodrir ab un grá de mill á la maynada que impacient los espera; altres ab sas velas rissadas, la proa envers lo mar, pareixian un vol d' orenetas que deyan son ultim adeu á aquellas hospitalarias costas, per anar á buscar nova vida á llunyanas terras. Basta tant solzament veure aquesta animació, aquesta munió de puntets blanchs en totas direccions, pera compendre la inmensa importancia comercial d' aquesta isla: un viatger que passés per devant de sas costas sense trepitjarlas; un viatjer que no hagués sentit may mencionar aquesta encontrada, seria prou contemplés aquest cuadro, per considerar á la Isla de Cuba com la mes rica de totas las Antillas.

Envers lo mitjorn del dia 8 avistarem la farola de Matemillos la que nos indicava la entrada del *canal de Bahama*. Encarregá lo capitá als oficials redoblar la vigilancia, tant per evitar un xoch, com per fugir dels baixos que per una y altre part avansan mar endins, deixant tan sols navegable un espay de unas cuatre ó cinch millas. Estan formats aquestos baixos per una munió de rocas que enfonzadas á sis ó set pams de la planuria de l' aygua s' estenen en certs punts fins á nou millas de terra: aquest rocam sent en alguns paratges á flor de aygua, forman verdaders islots que se 'ls diu *cayos*, y que serveixen de base á totas las farolas, que per sa profusió dibuixan lo canal: d' admirar es qu' entremitg de las esberlas que s' obran en aqueixas montanyas de pedra hi creixen esbeltas palmas y plorosos cocoters, lo que t' donará una idea de la riquíssima vegetació d' aquesta isla.

Digitized by Google

Al contemplar aquest rocam, ahont tants barcos s' hi han estrellat, tenint á la má tots los elements que ls' feya coneixedors d' aquestos mars, cartas geográficas que ls' indicavan tots los entrebanchs de las costas, á ma imaginació acudiren los inmensos perills á que s' varen veure esposats los primers espedicionaris, ab tan frágils baixells, tenint per tot element la fé que 'ls alentava en sa empresa y una senzilla sonda que 'ls marcava 'l pas. ¿Per qué la espedició no s' perdé y ab ella lo nou mon? Solzament Deu ho sab, y si lo providencial no tingués mil manifestacions en la terra, la figura de Colon y la seva obra no 'ns deixaria duptar.

Com mes avansavam, mes s' animava lo panorama; á voltas tocavam las costas, y altres, mar endins, las perdiam de vista: cap al vespre divisarem la farola de Cayo-Lobo y aixis navegarem tot l' endemá, deixant enrera la farola de Cayo, bahia de Cádiz, fins que lo dia deu, al matí, nos trovavam devant de Matanzas, la poética ciutat que banya 'l Yomurí. Pensavam á posta de sol haver entrat en lo port de l' Habana, y aixis hauria succeit, puig navegavam á tota máquina, si un xubasco que 's formá en un moment, y que s' anunciá ab fortas ratxadas de vent no 'ns hagués entorpit lo pas. Lo Sol traspassava l' horisó quan l' *Argos* fregava l' feréstech rocam sobre 'l que hi está sentat lo formidable castell del Morro. Habiam fet tart y tota la nit la passarem donant voltas á dos ó tres millas de la boca del port. Desde la cuberta veyam á cents los llums de la ciutat, y era curiós l' espectacle que á bordo oferian los nostres viatgers: alguns ab cara joyosa 's preparavan á rebre los afalachs d' una mare, d' una esposa, la tendresa de una familia; altres, menos expansius, rublert son ánimo de recorts, pensavan tal volta quan tornarian á abrassar á quells sers volguts que en la pátria deixaren, y tots nos animavam, qui ab esperansas, qui ab realitats, afanyosos tots per arribar al nou jorn que portar debia lo terme d'una tan penosa navegació.

Lo dia vinent tan bon punt sortí lo sol nos trovavan tots en cuberta ab los ulls fixos en una petita barca, que sortint del port avansava envers nosaltres. Un moment despres lo práctich que 'ns debia guiar la entrada saltava á bordo. Ben prompte l' Argos se trobá en lo canal que á modo d'

Digitized by Google

anteport s' avansa de la bahia, tenint á l' un cantó lo fort de la Punta y en l' altre lo dels Sants Reys del Morro, una de las millors fortalesas de la isla. Aqueix castell está sentat demunt de la roca viva, y te una magnífica farola de torre cilíndrica que s'aixeca á 78 peus sobre 'ls murals del fort; ne mideix de diámetre 15, trovantse la llum á 150 peus sobre 'l nivell del mar. Lo fanal es de llum fixa, pero alterada ab vius resplandors de mitg en mitg minut, que duran cinch ó sis segons. L' alcans dels resplandors es de 40 á 45 millas y la de la llum fixa de 35. En lo centre de la torre s' hi llegeix 1846-ODONELL lo que penso indica lo temps de son establiment y lo general que en aquella época estava de gefe superior en la isla de Cuba. Un pas mes y nos trobavam dins del port; serian las nou del dematí que habíam donat fondo devant del moll de Luz al mitg de la bahia que es lo punt destinat als vapor de gros port. Desseguida una munió de *guadaños*, barcas que tenen un toldo á la popa perque s' pugan refugiar del sol los viatjers, rodejaren nostra embarcació; y era de veure aquell cuadro; uns nos oferián ricas pinyas, altres nos mostravan plátanos de color d' or, aquells s' afanyavan per saltar á bordo, altres ne devallavan, y tot era cridoria, tot era animació; aquesta escena que s' repeteix cada vegada que arriba algun vapor, te un sello particular, un carácter propi, que es precis haberla vista per compéndrela.

Lo port es dels mes grans y segurs que s' coneixen; per voltarlo se necessitan unas tres horas y pot abrigallar 1000 embarcacions. El moll de l' Habana estriat per espay de uns 680 metros desde lo castell de la Torra fins á la comandancia general de marina, y tot menys un curt espay está cubert per un tinglado aixecat demunt de pilastras de ferro, á modo de doks, per lliurar las mercaderias del sol y de la pluja: la part que per son major fondo esta destinada al descárrech dels barcos de travessia porta lo nom de moll de Caballeria. Lo restant, destinat als baixells de cabotatge, se diu moll de San Francisco. Junt á aquet segueix cap al S. lo moll de la Machina que es de pedra y destinat exclusivament á la marina de guerra. Desseguida venen los molls dels vapors, y despres lo de Sur que es embarcadero ab lo seu tinglado, per bots y *guadaños*. Al S. de la ciutat y al peu del baluart del Matadero hi ha lo

Digitized by Google

moll de San Joseph construit sobre estacas ab fondo per goletas, y entre ell y lo baluart que 's diu La Tenaza s' hi troba un altre espay ab magatzems per fruytas. Ve desseguida lo Real Arsenal, y per últim lo moll de Tallapiedra que es un embarcadero de carbó.

A l' altre part de la bahia s' hi troba situat un poblet que á semblansa de la nostra Barceloneta es una barriada purament marítima. Comensá aqueix poblet ,que mes tart se digué Regla, sent una munió de barracas en las que hi vivian pescadors, per que lo local de sas platjas, y lo fons de la bahia en aquells punts, los oferia ventatjas per la reparació y conservació de las sevas canoas, xarxas y demes objectes propis de son ofici. En l' any 1765 lo gobernador y capitá general de la isla Compte de Ricla nombrá al capitá de caballeria D. Francisco Blandino pera que cuydés de la administració y justicia d' aquells vehins. Desde allavoras y degut á la industria de sos habitants ha anat creixent la importancia d' aquesta barriada, de modo que avuy conta vuyt molls particulars, alguns per los vapors, y altres per los magatzems de fruyta, construits fa poch temps.

Mes cap al N. entre lo castell del Morro y Regla, alguns magatzems y algunas habitacions forman un altre barriada que 's coneix ab lo nom de Casa blanca: te varios molls particulars y alguns diques. Redera d' aquesta barriada y demunt d' una petita altura hi ha La Cabaña, fortalesa capás per allotjar 4000 homes y que es la millor de la isla.

Dins de la bahia s' hi troban també algunas casas de banys, y 'm sorpregué lo veure en una d' ellas uns grans reixats de ferro, que, fixats al fons de la platja, surten á flor d' aygua separant aixis l' espay destinat als banyistas del resto de la bahia; un dels mossos del establiment digué que era per evitar lo pas dels tiburons, y per ferme compendre lo necessari que es pendre aquesta precaució me contá varias desgracias ocasionadas per aquets animals; jo, instintivament, vaig tonarme á posar la levita que m' habia tret, ab intenció de banyarme. Fou una debilitat, ho confesso, pero, qué vols que t' digui, ni l' alé m' agrada de semblants bestias. Los molts vapors que entran y surten continuament de la bahia removent l' aygua ab la hélice ó las rodas, han lograt esquivarlos bastant, pero encara regeix una or-

Digitized by Google

dre, en la que 's consigna una recompensa en metálich, á tothom que presenti un tiburó mort.

Comensarem la descarga als pochs dias d' haber arribat; y cada jorn en lo port no 'm cansava d' admirar aquell cuadro tant animat; aquella remor; aquell mohiment que indica la inmensa importancia comercial d' aquesta ciutat. Los molls, rublerts de barrrils, de sacas y de caixas apiladas ó triadas per dessota 'ls doks, á punt de ser trasportadas ó embarcadas; lo constant burgit de carros y carretons que van y venen sense parar; los cants dels mariners pronunciats en cent llenguas diferentas, confonentse ab l' armonia de mil veus africanas; lo fatigós crit del pilot que guia la descarga: un bosch de *palos mesanas y trinquetes*. Tal es l' especte del port; lo comers ab toda sa animació, ab son infernal bullici, ab sa confusió aparent: aixis se presenta cada dia lo moll de San Francisco en la capital de Cuba.

Vareig notar desseguida á la Habana aquest esperit de fraternitat, aquesta condició hospitalaria, de la que 't feya menció en ma última, y que tan m' encanta en aquets paisos. Gracias á axió y aprofitant l' oferiment de un amich, varem recorre la ciutat, disposat ell á mostrarme tot lo que per son interés, fos digne de ser mostrat, y preparat jo per admirar tot lo que segons mon criteri digne fos de ser admirat. Montarem en una *rolanta*, que es un elegant carruatge disposat de tal modo que preserva los raigs del sol, sens per axó impedir lo pas de l' ayre, y nos dirigirem envers la Catedral, un dels pochs monuments que guarda la isla de Çuba. Aqueix edifici era á últims del sigle XVII una pobre ermita que habian construit los jesuitas y que portava lo nom del fundador de la ordre. Mes tart, en 1724, ajudats ab la caritat dels fidels que la visitavan, convertiren aqueix mesquí edifici en col-legi de la companyia, fins que en 1767 lo gobernador Buccarelly va rebre del gobern y cumplí la ordre d' expulsió dels jesuitas, quedant l' edifici com á Catedral. Molt poca cosa te per admirar. Son altar major, construit de diferents marbres de Italia, te una forma bastant elegant; lo cor qu' está situat al redera contés algunas pinturas degudas al pinzell del desgraciat artista Vermay; á la dreta del presbiteri s' hi veu una modesta llosa que te grabat un busto de Colon y una inscripció ab lletras dora-

Digitized by Google

das que ab prou feynas se llegeixen y que dihuen lo següent

¡Oh restos é imagen del grande Colon!
mil siglos durad guardados en la urna
y en la remembranza de nuestra nacion.

Urna mesquina y mes mesquins los versos consagrats á perpetuar la memoria d' aquell per quina gloria, va esser poch ample un mon, ¿Per qué 'ls homes haurán sigut tan ingrats, que donguin tan poch espay á aquell que 'ls va regalar un continent? y per qué haurán volgut ridiculisarlo, grabant demunt d' aqueixa pedra aquets versos que mes semblan fills de la enveja que no de un merescut entussiasme. Desgraciadament veyem ab molta frecuencia en lo nostre pais guardar lo recort d' homes ilustres d' una manera semblant, y es tan mes de sentir quan los estranys, aprofitantse de nostras debilitats, nos detractan sempre que troban ocasió pera ferho.

Sortirem de la catedral per anar á la plasa d' *Armas* en la que s' hi troba situat lo Templete, monument destinat á perpetuar la memoria del siti ahont se digué la primera missa per los espanyols en lo port de Carenas, avuy l' Habana. Ans que 'l general Vives en 1827 concebís lo pensament d' aixecar aqueix edifici, una corpulenta ceiba recordava aquella solemne ceremonia. Lo Templete está voltat per un reixat que s' apoya ab divuyt pilans y situat en son centre, descansa sobre sis columnas d' ordre toscá ab basament átich: en cada un dels cuatre costats s' hi aixeca una pilastra ab son corresponent tablero, base y capitell: en mitg de 'ls triglifos y metopas que serveixen en lo fris d' adorno hi ha grabada la xifra F.° 7.° y los atributs de la Real ordre americana de Isabel la Católica, aixis com sobre lo march de la portada s' hi vehuen las armas de la ciutat ab lo següent lletrero que volta l' escut.

La siempre fidelísima ciudad de la Habana.

Una costum ridícula, com es lo mantindre aqueix edifici tancat tot l' any, per obrirlo solzament lo dia de S. Joseph, aniversari de sa inauguració, me privá de veure l' interior

Digitized by Google

del Templete en lo que s' hi troba un busto de Colon y alguns cuadros històrichs de Escobar.

Varios altres edificis varem visitar, entre 'ls que 't podria citar lo palau del Gobern, lo convent de San Domingo, ahont hi ha instalada la Universitat, lo Cassino Espanyol, la casa de Aldama y altres, pero cap d' ells te condicions que 'l fassen notable com á obra d' art, encare que tots tinguin detalls dignes de remembransa.

Pero si hi faltan obras monumentals, no hi mancan passeigs en los que hi acut, al caure 'l dia, la gran societat de l' Habana: allí y no mes que allí se deixan veure las hermosas criollas, ab sos blanchs mantells, sos vestits blanchs, sos guants blanchs, sas blancas flors; la vista 's fatiga de veure aquest color: un amich meu ab qui acostumava á passejar me deya: penso que las cubanas usan tant lo color blanch, per sempre poder mostrar que aventatjan en blancura á las ricas musselinas de sos vestits. Crech que deya veritat, y si no ho era 'l concepte ho es la comparació: lo lliri s' avergonyiria al costat d' alguns rostres que moltas vegadas he vist.

Entre la societat cubana, seria ridícul l' anar al passeig á peu, sobre tot quan se tracta de senyoras, que no hi van may, sino lo dijous y divendres sant per anar á visitar sagraris: los demes dias del any, si per la seva posició social no poden usar volanta, prefereixen quedarse á casa, donchs seria, com ja t' he dit, altament ridícul lo passejar á peu: això ha donat lloch á uns molt bonichs versos de un poeta cubá que dihuen lo següent

Señor es cosa muy fuerte
que las bellas de la Habana
noche, tarde ni mañana
nadie puede ver andar.
Solo de Cristo la muerte
las hiciera caminar.

Això fa que 'l passeig estigui com clos dintre d'un círcul de volantas galantment adornadas, y es de veure com van y venen, com corran y voltan per la alameda de Paula, la Plasa d' Armas y lo Parch; per los carrers de la Muralla,

Digitized by Google

O' Reilly y d' altres, tots ricament guarnits per las mil tendas que rivalisan en elegancia.

Á las onze de la nit tot aquest mohiment para; las botigas se tancan, las volantas desfilan y tot queda en silenci. Nosaltres com tothom nos dirigirem envers lo moll de Luz ahont lo bot del vapor nos esperava per portarnos á bordo.

JOSEPH BLANCH.

Habana y Agost 30 de 1872.

Digitized by Google

LO MONT DEL FAY

Partdemunt del Vallés, tirant al Nort, y al cap de gemadas quintanas, allí hont comensa á mormolar lo Tenes quals ayguas devallan d' una altíssima y sorprenent cascata, s' aixeca un mont molt espadat y solitari, anomenat del Fay. Pren nom dels moltíssims faigs que en ell creixian y que arrivavan fins á la fondalada del riu Tenes, rublerta també avans dels mateixos arbres, entre 'ls quals'ne descollava un que per sa alsaria, frondositat y groixuda soca, be se 'l podia anomenar lo rey dels Faigs.

Sentir la munió d' aucells que hi refilavan, lo brugit del aygua que ressonava per tot omplint d' armonía aquellas singleras, veure tanta espessetat y foscuria, encativava be l' ánima. Mes vingué un dia en que l' amo d' aquells boscos determiná tallarlos, y una colla de llenyaters arrivaren en aquell indret pera comensar sa tasca. Lo cap de colla guarní sa cabana á mitja alsaria del single y al enfront de la cascata; y quan esdevingué la nit, allí se n' aná pera reposar, demunt lo jas de fanals y llaxons que s' hi havia guarnit, de las fatigas del dia: mes ¡cosa estranya! per molt que feu y apesar de lo molt cansat que anava, en cap manera pogué conseguir lo son. Llavoras s' assegué en lo portal tenint á sos peus lo precipici, y allí 's posá á escoltar la remor del aygua que del cim de la cascata baixava per entre 'ls faigs y, convertida en nevada escuma, anava á estrellarse en la primera petxina ó replá, desde hont se tirava d' un bot á la de mes avall aixamplantse y formant un blanch y amplíssim vano, que, baixant una mica mes, anava á formar lo Tenes.

Aixís distret y admirantho passava 'l temps, quan l' estrident cant del gall de una llunyana masía anunciá la mitja nit: quasi al mateix instant, una hermosa llum verda aparegué allí mateix ahont comensava la cascata y, com banyantse en aquella suavíssima claror, una dama de sens

igual hermosura; duya mitj destrenada sa llarga cabellera y tota sa figura tenia una gracia particular: s' embolicá ab sa verda glassa ab sens igual gentilesa, y 's deixá lliscar cascata avall, tornantse la nevada escuma, quan ella hi passava, d' un color esmeragdat; quan fou al últim replá, aixecá sa graciosa testa com guaytant al cim, y 'l llenyater, diriginthi també la vista vegé baixar de dalt, lliscant també ab la escuma de las ayguas, á una altra dona embolicada ab una llum clara y groga consemblant á la del topaci. Tan bon punt aquesta fou abaix, una tercera dama aparegué al capdemunt de la cascata, hermosa y resplandent, jugant ab la bella llum roja del rubí que la envoltava y, com las altras, se deixá anar ab las escumosas ayguas, cubrintlas de sa claror y color. Instintivament, y com ja esperantne una altra, torná á mirar lo llenyater, y, en efecte, una quarta dama aparegué en lo alt cuberta d' un hermós color morat com de pedra virolada:—veyam quan s' acabarán, pensava ell desde sa atalaya:—y tornant á aixecar los ulls, veyé com si sortís també de la escuma de las ayguas una tant bellíssima y pura llum, que res componia ab la de las altras; de entremitj d' ella n' aparegué una dama; era mes jove y gentil que las altras primeras, sa llum pura y blava aparia baixada del cel, sos hermosos ulls brillavan com estrellas de joya y d' ignoscencia, sa hermosa cabellera enterament destrenada la cubria com un mantell subjectada en lo cap per una diadema de Turquesas, un collaret y manillas de lo mateix adornavan sos tornejats coll y brassos. Al deixarse lliscar avall, totas las ayguas, totas las herbas que la cascata environavan prengueren la hermosa color de zafir que ella irradiava.

Al trovarse totas plegadas, comensaren á ballar y á fer graciosos jochs en mitj de l' aygua, juntantse y apartantse, formant á voltas los colors del arch de-Sant-Martí, y altras destacant cada una de per si los seus colors: despres, agafadas per las mans, baixaren un xich, y caminaren fins á esser al peu del grossíssim faig, al que besaren ab grans mostras de veneració y afecte; allí comensaren altre volta sos jochs entorn d' ell, cubrint lo entorn de topacis, rubins, amatistas, záfirs y esmeragdas segons las gotas d' aygua que de ellas se desprenian. Aixís estigueren fins á trench d' auba: lo llenyater, al qui ja la son vencia, havia

tancat los ulls en aquell moment y no pogué veure per hont desapareixían.

Lo ensendemá, á la mateixa hora, se posá al aguayt, y aixís com lo gall anunciá las dotze horas de la nit, aparegué la dama d' esmeragda, y despres d' ella, com lo dia avans, totas las altras, mes al mateix punt que anavan á comensar sas dansas, una d' ellas feu un crit, girárense vers ahont ella guaytava, y se entristiren sos hermosos rostres: lo llenyater volgué endevinar la causa de sa tristesa, y las vegé que esguardavan ab los ulls plens de llágrimas los faigs que voltavan al mes gros, los quals havia ell tallat aquell dia; las tristas damas s' amagaren darrera las escumosas ayguas de la cascata despres de haver anat per un moment á recolzar sas afligidas testas demunt la soca dels rey dels faigs.

Al següent dia, lo llenyater segui sa obra destructora, y tocá la sort de caure als cops de sa destral á aquell grossíssim y hermós arbre. Quan vingué la nit, se posá ell tambe d' atalaya com las duas passadas, y tant bon punt lo gall cantá la mitja nit, aparegué la dama d' esmeragda: sens fer cap joch ni dansa, lliscá ab pensivol rostre cap avall; derrera d' ella anaren baixant las altras, mes sense aquella alegria que tenian avans. Quan estigueren juntas, s' abrassaren tristement y sas miradas se dirigiren vers los destrossats tronchs de sos faigs: sobte, un crit d' angoixa ressoná per aquellas fondaladas; las hermosas damas, castigant sos cabells y colpejant son pit en senyal de dolor, devallaren fins al lloch ahont jeya, cubert encara ab sas fullas, lo rey dels faigs. La hermosa jovensela de zafir, sense forsas pera resistir al seu dolor, recolzá sa agraciada testa demunt la espatlla de la dona de esmeragda, las altras la rodejaren ab anhel y ella 'ls feu senya de que la acostessen al vensut y fornit gegant que jeya pera no aixecarse mes; quan prop d' ell fou, posá sos llavis demunt la mutilada soca, y caygué als brassos de las sevas companyas que, plorant amargament, desaparegueren ab ella entre las ayguas de la petxina de mes avall.

La nit vinenta, lo llenyater torná á ocupar lo mateix siti; y encara que mort de son, alli s' estigué pera veure en que pararia tot alló: cantá 'l gall la mitja nit, y com sempre, aparegué la dona d' esmeragda, mes tan trista y sense

Digitized by Google

forsas, que quasi 's pot dir que caigué cascata avall en lloch de baixarhi ab la gracia y lleugeresa dels altres dias; las altras tambe com ella baixaren, mes la hermosa jovensela de zafir no aparegué. Quan totas quatre 's trobaren abaix, en lloch de dansas, comensaren á plorar, y baixant mes avall, anaren á veure al rey dels faigs que ja sense fullas ni brancas jeya en terra: la dama d' esmeragda recolzá demunt d' ell sa testa, y com la hermosa de zafir, deixá alli de existir; las altras ompliren l' espay ab los suspirs de sa dolor, y agafantla, desaparegueren per lo fons de la petxina.

Lo llenyater no las torná á veure; ab lo bosch desaparegueren las fadas, mes qualsevol que vaji al mont del faig, quan los raigs del sol illuminan la cascata hi veurá sempre reflectirse sos bellissims colors formant tots junts l' arch de Sant Marti.

MARIA DE BELL-LLOCH.

Digitized by Google

EXPOSICIÓ DE FLORICULTURA

UN COP DE VISTA A LA D' ENGUANY.

La naixent societat anomenada «La Florestal» volent donar una proba de sa creixensa en los dos anys que conta de vida y abrigada ab lo mantell de «Lo Foment de la Producció Nacional» portaren á terme l' Exposició de Floricultura d' antany, com han portat á cap la segona de las que s' han celebrat en la nostra terra: no dubtant qu' ab aquest abrigall ne verificará temps á venir al menys una cada any.

Si be semblava en lo dia de l' obertura que la d' enguany habia desmerescut de l' anterior, avuy la realitat 'ns fa veure que nous exemplars, d' utilitat y hermoseig al mateix temps, han vingut á omplir lo buyt que lo primer dia deixavan los rams de flors talladas, qu' ab gran munió vingueren á adornar desde 'l primer dia los salons en la d' antany. En cambi d' aquesta abundó, n' hi habia unas menas de castas importadas y sobre tot algunas qu' essent de la nostra terra, han passat de l' estat boscá al cultiu perfeccionat, ab que la capritxosa moda ha obligat al jardiner á discorre tots los cuydados necessaris que son art pot suministrarli.

Deixant apart aqueixas rahons y anant al objecte que 'ns hem proposat al visitar lo lloch qu' ocupa l' Exposició, veurem qu' avuy ha aumentat bastant.

En lo primer replá de l' escala veyem un surtidor, al entorn del cual hi ha una pila de plantas d' adorno y en l' últim, la porta del pis guarnida de flors, tot lo cual presenta un bon cop d' efecte. Aixis que som á dalt y á ma dreta, trobem un terradet á peu plá, en lo cual hi ha una munió de testos ab plantas, colocats en escalinata dessota d' un envelat posat expressament pera que no 's mustiguin las plantas y presentin mes bon cop de vista las flors en ellas

Digitized by Google

desenrrotlladas, ja que no es á propósit tenirlas dins dels salons com l' any passat per lo molt que están exposadas á ferse malbé. La claror suau fa qu' aquell tros d' Exposició presenti un conjunt molt bonich.

Lo primer ab que topem, es lo grupo del mitx format per una pirámide vuytavada, en cuals caras hi han altres tantas menas de castas exposadas per los Srs. Vila germans, consistint en varios exemplars de geranis; pelargonium doble; coleus; pelargonium senzill; begonias de fullas pintadas; begonias ab flor, de fullas verdas; pelargonium inquinans de fullas matisadas; falgueras boscanas de la terra, introduhidas al cultiu: las cuals coleccions están separadas per las azaleas y las dracænas, formant las arestas de las caras de la pirámide, que remata ab una Latania Borbónica (palmera) que 's deixa veure y te molts miradors.

Al rotlle trobem varios grupos, quals coleccions no deixan res que desitjar al mes exigent; y comensant per la má dreta, veurém la preciosíssima colecció de 53 varietats de Begonia exposadas per l'Anton Piera, junt ab lo Pelargonium de fullas de varios colors y la Bromelia, Pandanus y Dracæna Draco-Philodendrum. Segueix un grupo vert dels germans Vila, compost de Strelitzias, Araucaria; Diosma; Bromelia; Daphne; Ceanothus (Canaris); Ericas hyemalis (bruch), introduhit de nou. Tomas Oliveras té un grupo ab varias plantas de Begonia; Strelitzia reginæ; Clivia certentifolia; Caryophyllus aromaticus (Clavell d' especias); rematant ab un magnífich Dion Edúlis que té per zocal la hermosa Ardisia crenulata del Japó. Fa costat á n' aquet lo Sr. Miguel Batlle ab un grupo de varias plantas ab algunas Begonias notables y una Aralia. Dins del lloch qu' ocupa «La Florestal» hi ha tres Azaleas de colosals dimensions, exposadas per D. Miguel Balcells; una glorieta árabe dibuixada y executada al natural sobre 'l terreno per 'n Fost Coll; uns jardins á l' inglesa presentats per 'n Joaquim Piera en la finca que D. Joseph Vidal poseheix á Esplugas del Llobregat y dibuixats per l' agrimensor y périt agrónom Joseph Barba y Closas y una cascada fotografiada per 'n Martí y dirigida per J. Piera en la torre de casa l'Espanya en l' Hospitalet del Llobregat. Tornant á fora seguint lo mateix ordre, l' Excelentíssim Sr. Marques de Monistrol te exposadas una pila de Begonias y varios Coleus, rema-

Digitized by Google

tantse ab una preciosa Bromelia. Segueix un grupo vert de 'n Joaquim Piera ab varios exemplars del Phormium tenax; del Pandanus utilis; Araucarias; Tusilagos; Diosma y Falgueras, tot ben presentat.

Al costat hi ha 'n Pere Samsó que te exposat lo Rhododendron, Azaleas y Pelargonium doble; y per últim tanca 'l rotllo 'n Domingo Aldrufeu ab una colecció del Rhododendron y un altre de 40 varietats d' Azaleas en flor, d' un matisat d' un efecte sorprendent; coronadas per una magnífica Araucaria excelsa y al costat un grupo de 84 plantas de diferents géneres: demunt las cuals lo Sr. Magí Fita exposa algun objecte d' adorno per jardins fabricat ab fanch cuyt.

Passem al saló gran y en ell hi trobarém un grupo molt ben combinat ab plantas verdas y en flor, del cual se destaca la Dracæna y sobre tot la Thuja gigantea ab que remata. En lo grupo central hi ha una colecció de rosas de 'n Joseph Marimon: la colecció de 15 varietats del Senecio elegans y de plantas decorativas pera l' adorno y cultiu en las habitacions, perteneixent á Domingo Aldrufeu: lo Sr. Ernest Bach hi té 6 Calceolarias preciosíssimas y la Sra. Dolores Barba de Ventalló un Ceylan vermell. En cuant á rams, la Sra. Mariagna Aldrufeu n' hi té d' exposats en las raconeras de fang cuyt que 'l Sr. Fita hi posá en forma de paneras: Los Srs. Vila germans un ram ab dos caras ovaladas y 'n Juan Bordas jardiner del marqués de Monistrol unas bolas de rosas molt ben deixadetas, de las cuals una está penjada al mitx de l' entrada de la porta del saló. Adornan lo grupo central cuatre figuras de fanch sobre pedestal que 'l dit Sr. Fita hi té exposadas. Si eixim fora la galeria á ma esquerra veyem tres coleccions de clavellinas perteneixents respectivament als Srs. Vila germans, Marqués de Monistrol y Joseph Marimon que també hi té la Rosa diversifolia-monstruosa-viridiflora y l' Epiphyllum Ackermannii (ploma de Sta. Teresa) exposada per la senyora Joaquina Andreu. A ma dreta 'n Joaquim Aldrufeu una colecció d' Agaves (adzevaras) ab 11 varietats; lo Sr. Miquel Freixas una colecció de Cactus; n' Ernest Bach 10 magnífichs Cereus; dos rosers en miniatura, un de la Sra. Donya Gertrudis Baratau de Bruguera y l' altre del Sr. Olivar; un Echinocactus silvestre en flor d' en Joaquim Rovira y Oli-

Digitized by Google

ver de Torredembarra (Provincia de Tarragona); lo Sr. Marqués de Monistrol una colecció d' Agaves, Aloes, Cactus y per últim enfront hi ha un grupo de 'n Pere Samsó en que s' hi notan Dracœnas, Camelias en flor, y 'l Lli blau.

Baixem al jardí qu' está format per grupos de varios expositors, y comensant á ma dreta 'n Joseph Aldrufeu té una colecció de 8 varietats del Cerasus, y de Laurus (Llorer) y 5 varietats del Buxus (Boix); segueix en Domingo Aldrufeu ab un grupo de 22 Magnolias ab 9 varietats de copoll en flor; al costat d' una colecció de coníferas d' ell mateix, despres de la cual venen 8 varietats d' Araucarias de 'n Joseph Aldrufeu. Al racó del cap de vall están exposadas una colla de plantas que forman un grupo bastant bó, presentat per n' Anton Piera y consisteixen en 5 Bonaparteas; Aucubas; 4 varietats d' eura y las Aralias entre las que descollan la crassifolia del Japó y sobre tot la Papyrifera, que, com son nom ho indica, te aplicació á la industria de la fabricació del paper. L' altre reconada l' ocupá 'n Salvador Vila ab Azaleas, Camelias y Rhododendron; seguint lo Tomás Oliveras ab un grupo de 16 Phalaris, 2 Yuccas variadas, Aralias y Corylus; al seu costat en Pere Coll hi te Aucubas y Pelargonium doble. Al mitx hi ha 'l grupo de 'n Salvador Barceló ab un magnífich exemplar del Phormium tenax Forst ó lli de la nova Zelanda, cuals fils son mes forts que 'ls del lli y cánam; una gran Hortensïa, Begonias en flor y la Saxifraga: l' altre grupo qu' es de 'n Joseph Samsó consisteix en 13 varietats de rosers en flor, 10 coníferas y una complerta colecció de 29 varietats d' enredadoras; segueix 'n Fost Coll ab un grupo compost de cuatre, los cuals están formats per la Latania Borbonica, Ficus-elastica (caoutchouc), Araucaria, Palmeras y un bonich Cedro. En lo surtidor hi ha unas cuantas plantas acuáticas d' en Domingo Aldrufeu y al costat los Srs. Frederich Ciervo y Comp.ª qu' han obtingut real privilegi exclusiu per construir lo «Liquímetro Clausolles;» l' han presentat funcionant y té per objecte medir la cantitat de líquit en un temps determinat.

La gran colecció de 44 varietats de coníferas es d' en Joseph Aldrufen; qu té al altre costat 'n Miquel Freixas ab una bonica colecció de 19 varietats d' Evonymus, coníferas y dos Mahonias carregadas de fruyt; al costat 'n Tomás Oliveras

Digitized by Google

té un grupo ab varias plantas; mes enllá 'n Vicens Llanes presenta la Azalea, Geranis y Pelarganium doble: al cap demunt n' Agustí Batlle presenta un grupo d' una palmera, geranis y Hortensias, y en lo racó del costat de l' escala 'n Salvador Vila hi té una colecció de varietats d' Evonymus ó llex (boix grebol.) Baixem al costat dels billars y comensant por 'l cap de vall 'n Domingo Aldrufeu hi té una colecció d' Amaryllis; 'n Vicens Argelaguer una de Coleus, Begonias y altres plantas; 'n Pere Coll un grupo de varias plantas; en Salvador Barceló un altre en que s' hi veu la Salvia-argentea; 'n Joaquim Aldrufeu dos coleccions, una ab 31 varietats del Pelargonium y altre ab 17 de Verbenas y per últim 'n Domingo Aldrufeu una colecció ab 38 varietats del Pelargonium grandiflora.

Tornem al puesto per ahont hem entrat y avans d' eixir del pis detinguemnos un poquet als salons de ma dreta qu' hi trobarém algunas cosetas que no 'ns sabrá greu haberlas vistas, ni 'ns doldrá lo temps que 'n ellas hi empleyarém. En primer lloch veurém una colecció de plantas secas perteneixents, unas á la familia de las gramineas, altres á diferents especies, que l' enginy de l' home y la diabólica moda han fet donarlshi un preu qu' avans no tenian, fins arrivar al punt de posarlas en los aparadors ab lo nom de Paris, pera que tinguessin mes valor; y no son mes qu' uns tronchs de suro ó trossus, de que tans adornos s' en fan en alguns payssos ahont no n' hi ha y que venen á buscarlo aquí, ja que en moltas ocasions no sabem aprofitarnos de l' utilitat que la moda 'ls hi dona, y alguns cascos de carabassa dorats exteriorment y forrats per dins ab molsa, que venen á servir de joyeros. Al veure això no podem menos de dir, que si ab cosas tan senzillas com lo suro y tan vulgars com las carabassas se fabrican objectes d' adorno, ab cuantas d' altres s' en podrian arreglar, si lo cultiu de l' enginy fos mes esmerat ó bé si fossin directament recompensats los treballs de primera má, dels que s' hi dedicarian. A n' aquest ram s' hi han dedicat bastants, mes sols un ha esposat objectes d' aquest género y es 'n Josep Rigolt; mes endins hi ha dos bonicas coleccions de rosas, una d' en Josep Samsó ab 129 varietats y altre de 'n Joaquim Aldrufeu ab 104 varietats: n' Josep Rigolt exposa l' única colecció de 100 varietats de Viola-tricolor (Pensa-

Digitized by Google

ment) desde 'l groch mes clar fins al morat fosch mes avellutat; enfront de la cual hi ha un Ceylan exposat per D.ª Gertrudis Baratan, y la flor única del Orchis-simia qu' hi ha en l' Exposició, qu' es de 'n J. Puiggarí; un clavell vermell de 'n Joseph Rius, y 4 rams de flors secas, tres de 'n Salvador Barceló y l' altre de 'n Pere Samsó. Després na Dolors Rubió una planta seca (Lunaria biennis) colocada en un gerro de fanch cuyt; na Ramona Rocabruna un ram fet ab plomas de colors. Aquí també han exposat rams á cual mes capritxós, la Sra. Mariagna Aldrufeu, n' Diego de Moxó y 'n Joan Dalmau y finalment com á objectes rústichs sols s' han presentat 'n Josep Marimon una glorieta y 'n Josep Borrás una taula.

Sols me queda un dubte motivat per l' ausencia de molts jardiners en l' Exposició y encara qu' he pensat sobre 'ls motius que podrian ocasionarho, no he pogut traurem may del devant la necessitat d' un altre local mes á proposit per' exposar, per la senzilla rahó de que tenint qu' estar á tanta distancia y ab tan diversas condicions uns grupos d' altres, no 's pot apreciar bé, segons per qui, la cantitat ni la calitat, y en cuant á las plantas decorativas es imposible ferlas destacar, per la senzilla rahó de que 'l color que presentan 's confon ab las parets cubertas d' eura que venen á hermosejar lo jardí. M' atreveixo á dir que seria condició á proposit, la colocació de las plantas dessota d' un envelat en mitx del camp ó en algun lloch com lo qu' ocupa 'l projectat Institut de 2.ª ensenyansa, si per l' altre 1.ª Exposició no haguessin comensat las obras. D' aquest modo, 'm sembla qu' acudirian molts mes jardiners, y gran nombre de particulars, puig que las condicions foren molt mes á proposit per l' objecte á qu' están destinadas las Exposicions d' aquesta classe, y d' aquesta manera fent pagar una petita entrada tal vegada podrian ferse mes sovint.

F. Xavier Tobella.

Digitized by Google

A MA BENVOLGUDA AMIGA

LA SENYORETA

D.ª MARIA DEL PILAR SENESPLEDA

Musa, no sigas avara,
alsa depressa ton vol
ab veu armoniosa y clara
en la parla que ta mare
t' ensenyava en lo bressol.

A Pilar has de cantar,
peró ten compte l' que dius,
que es tan hermosa Pilar
com l' aygua pura dels rius
y las onadas del mar.

Nascuda en terra forana,
del cor los odis allunya,
puig tenint sanch catalana
ella las fitas aplana
de Castella y Catalunya.

Alta, encisera y garrida,
arcángel del cel baixat,
palmera que de lluny crida
en lo desert de la vida
al romeu desconhortat.

Dolsa tendresa en lo cor,
en l' ánima la virtut,
de maravellas tresor,
¡trist y malhaurat qui mor
sens haverla conegut!...

En son front lo cel escriu
lluminosos pensaments,
y fa entendre quan sonriu
que en son cor hi tenen niu
los mes tendres sentiments.

¿Quí, ferit, no la perdona?
¿Quí la mira, y no la vol?
Quan sa veu al espay dóna
no sé si es que ella enrahona
ó que s' plany lo ventitjol.

Digitized by Google

Quan la escolto, y de sa veu
m' afalaga l' dols accent,
jo voldria ser lo vent,
per estarme al costat seu
y orejarla eternament.

Quan la miro, y de son cor
me conmou lo trist esglay,
com lo mon es tan traydor,
jo voldria ser l' amor
per no ferla patir may.

Y la vol ma fantasía
y no s' cansa de pensar
quánt bonich lo mon seria,
si las noyas de avuy dia
totas fossen com Pilar!

Joan Tomás y Salvany.

Madrit, 13 Mars de 1875.

Digitized by Google

TRIBUT

Felices los que mueren en el Señor.

(A LA MORT DEL LLOREJAT POETA N' EUSSEBI ANGLORA.)

Morí, com mor, lasseta, en l' invernada
La primerenca flor,
L' humil viola pels vents arrabassada
Y entre tofas de neu amortallada
En vespre de maror:
Mes de amor y amistat la pura flayra
Qu' atresorá en son sí,
Jaquint sa tomba freda amunt s' enlayra;
Y apar perfoma misteriosa l' ayre
De grat odor diví.

—

Morí, com mor al clarejar lo dia
De l' alba 'l rich estêl;
Tal volta fantasiant en sa agonía
Qu' entre onas d' encens y d' armonía
Volava dret al cel:
Tal volta fent vibrar en sa victoria
Son argentat llaut (1)
De son bréu pas deixantnos per memoria
Bellíssim rastre d' envejada gloria,
Corona á sa virtut.

—

Morí, com mor lo cavaller en guerra,
Ferit de tot arréu;
Bregant ab son destí fins caure en terra,
Cercant sos ulls del Montserrat la serra
Y 'l cor alsat á Deu:
Morí, com mor lo just; de fills y esposa
Planyent lo desconort;
De sos llabis brollant font abundosa
De fé divina, mes que may hermosa
A l' hora de la mort.

—

Nauchér qu' ab feble nau, plé d' esperansa,
De gloria assedegat,
A la mar se llansá en jorn de bonansa;

(1) Llaut d' or y argent que conquerí en lo certámen de l' *Academia Bibliográfico Mariana* en l' any 1869.

Digitized by Google

Ben tost demunt son cap sentí ab frisansa
Rujir la tempestat:
Pelegrí que solcá ab greu feix de penas
La via del dolor.
Diadas somniant de ditxa plenas;
Trist deixá arreu al drinch de sas cadenas
A trossos lo seu cor.

—

Martre obligat en la comedia humana
Y rich en desenganys,
Menyspreant d' aquest mon la pompa vana,
Cercá en la santa inspiració cristiana
Conhort á sos afanys.
Rossinyol ben aymat en l' encontrada
Hont li plavé fer niu,
Sas alas estenent en nit callada
Crusant serras y valls, á l' estrellada
Se remuntá joliu.

—

Lluny d' envejas y d' oys, ab alegria
allí 's rebífará
Banyantse en llachs de llúm y d' armonía;
Mes ¡ay! qu' en nostre esbart com ans solia
May més refilará:
May mes ab la seva arpa encisadora,
Del encantat palau
La porta passará, que 'l cor anyora....
Mes plaga á Deu qu' al brillejar l' aurora
Desperte en santa pau.

Antoni Molins y Sirera.

15 Abril 1875.

Digitized by Google

LA FLOR D' URGELL

I.

Anys enrera s' emportava
Las ulladas del jovent
Una pubilla bonica,
La mès bonica d' Urgell.
Era tant tendra, com tendres
Son los brots del violer,
Sas galtetas rossejavan
Com la espiga del forment;
Requesta prou que n' tindria
Na Sileta de Puig-vert,
Que avans d' esclatar la rosa
Ja s' barallan pel' roser.
Vistayres cent cada dia
De Segarra y del Urgell,
Tots de las casas mès bonas,
Tots de la flor dels hereus;
Mès anavan las carbassas
Que ni al born de Balaguer,
La pubilla l' cor encara
Tenia d' ángel del cel.

Cada desengany que dava
Mès coratge pels demés,
En abatre aquella fera,
Fera regna del Urgell.

Als voltans de casa sèva
Prou feyna tenia l' vent
Per endursen las promesas,
Los cántichs y juraments,
Que llensavan neguitosos
Seguidors de tant bon cel.
Sols en nit fosca y boyrosa
Que tothom es á cubert,
L' oratge quiet pregonava
Dols cantar de trista véu.
Y al primer cant la finestra
S' obria tot apleret,
La claror prést s' apagava
La pubilla eixint després.

Digitized by Google

No hi ha dupte, aqueix que canta
Aquest si que 's aymant sèu,
Mentres ella se ho escolta
Aixís la vèu va dient:

«Aucell que t' ajocas
»Al niu de tos pares,
»Aixi l' cel no donga
»Forsa á tas alas.»
«Aucell, si á montanya
»O á terras llunyanas
»T' espeny algun dia
»Lo buf fort del ayre
»Y d' aqueixa terra
»Per sempre t' aparta;
»Aixi l' cel no donga
»Forsa á tas alas.»

Encar' no del tot perduda
Pels avalls la trista vèu
Eixa cantaria s' oia
Que devallava del cel:

«¿Sabs per qué la broma
»S' aplana á la ubaga
»Per qué ab la borrasca
»S' hi junta lo duch?
«Escolta, hi ha cosas
»Que Dèu ja las lliga
»Y si n' passa un dia
»Mès fort es lo nus.»

«No llenses mes queixas
»Que al cor me s' hi clavan
»Los temps s' abonansan
»Quan á Dèu li plau.
«La boyra s' aixeca
»Precís que t' allunyes,
»Soch tèva no ho duptes,
»La Verge ja ho sab.»

II.

Ja no arruixava la oråbrega
La pubilla á l' endemá,
Camí de Fransa ab sòn pare
Dematinet han marxat.
Pobre noya que plorosa
A llunyas terras te n' vas,
¿Quí ho diria, malastruga,
Fos ta condemna ton cant?

Digitized by Google

Al cap-vespre de tres dias
S' aturan prop d' un casal,
Era un convent... una tomba
D' avuy endevant será.
—Filla mèva, diu sòn pare,
Filleta, ja no m' pertanys,
Puig que á Dèu en ta naixensa
Ta mare t' va consagrar;
Prometensa que oblidava
Y que ton cant m' esmentá.—
A la filla manca forsa,
Ni contesta pot tornar
En brassos ja duas monjas
Dintre l' convent l' han ficat,
Mentres que per sota ls' claustres.
Perduda, una vèu se plany.
—Germana mèva, germana,
D' aquí no se n' surt jamay.—

III.

Es una nit de Novembre:
Bufa fredós lo llevant,
La lluna ab cendrosa capa
Blanqueja serras y avalls.
Las xutas en las arbredas
Omplan la nit ab llurs cants,
Si prou trista es aquell' hora
Ellas fan mès soletat.
Los llops afamats udolan
Aplegantse abaix dels plans,
Sos ulls com foch llampurnejan
Oint los clapits dels cans;
Sona á estonas la esquellada
Dels remats dintre l' boscam

Qui ho diria, en aqueix hora
Perdentse pels' torrentals
Un caballer s' enfilava
A despit de sòn cavall,
Al vell cim d' una montanya
Hont sols hi puja l' isart.
Al esser dalt no s' atura,
Camina caminarás,
No tè temps, ja que esperona
Fins á eixir sanch del cavall
Que corria, que volava
Ab la furia que du l' llamp.

Digitized by Google

Ja un convent sos ulls oviran
Al vell mitj d' un quiet estany.
Que á un fantasma se semblava
Sobre las ayguas jitat.
Lo donzell cap dintre s' fica
Recorts tristos remembrant.
—Pubilleta, pubilleta,
Deya ab las ayguas lluytant,
No podent lluny de tu viure
Vull morir al teu costat.

Una monja tota trista
Güaytava d' un finestral,
Las llágrimas que li queyan
Descubrian sos pesars,
Sols si dalt del cel mirava
Dels sèus ulls mimvava l' plant.

Llavors dotz' horas sonáren,
Llur so dels prechs la distráu,
Mès ¡Dèu meu! com desseguida
L' hi agafa tan fort esglay
Que ara no plora, sonriure
Volen sos llavis probar?

Ha vist sòn aymant ficarse
En lo perillós estany,
L' ha vist fondre sota l' aygua
Trobant per ella l' fossar.
Y ls' sèus ulls se juntaren
Ab los que mitj apagats,
Encara per darrer volta
Un mot d' amor hi lluá.

Y eram al temps que s' despulla
Lo mòn de tots sos encants,
Per ço també al cel pujava
La monja del finestral;
L' amor l' ha mort ¡pobre noya.
Pobre noy, pobres aymants!
Si la terra os fou ingrata,
Dalt del cel, Dèu vos juntá.

FREDERICH RENYÉ Y VILADOT.

Digitized by Google

BIBLIOGRAFÍA

Lo llibre del cor meu, de Francesch Pelay Briz.

(Acabament.)

Al terminar en lo nombre precedent la série de consideracions generals que ab ocasió de la darrera obra del Sr. Briz se 'ns ocorregueren, senyalavam en conclusió final las condicions que creyam indispensables en las poesías del género literari á que pertanyen las del *Llibre del cor meu* si havian de exercir sobre 'l lector saludable influhencia moral y cumplir aixís sa missió, aquella missió per la qual colocavam al género amatori entre 'ls géneros capdalts de la poesía.

¿Las poesías del *Llibre del cor meu* reuneixen semblants condicions?

No serém nosaltres qui dem á esta pregunta una resposta categóricament afirmativa ni negativa: una y altra han de ser inspiradas en la impresió que sobre cada hú dels lectors produhescan, impresió que pot variar al infinit, dat que al infinit varian las organisacions morals y 'ls graus de sensibilitat; y petulancia vanitosa fora 'l voler erigir en lley la nostra manera d' apreciarlas en aquest terreno, quan no tindriam per á alegar en pro de la justicia de semblant lley cap rahó sólida que fos prou á convence als altres y á ferlos despullar del que podriam dir criteri sensible propi.

Ademés, se tracta de diversas composicions, desiguals en mérit, que poden individualment ser colocadas en distints grahons de la escala interminable que media entre 'l si y 'l no absoluts com á resposta á aquella pregunta, que unas s' acostan molt á aquell y altras á aquest, y ¿cóm es possible aixís generalisar, formar un concepte que las abarque totas, que compendie en una sola las diversas impresions particulars que produhesca cada una de ellas?

Que forme concepte, donchs, per sí mateix lo lector y concretemnos nosaltres á ferli fácil lo camí presentantli ab lo *Llibre* á la ma diversos fragments per hont puga formarse una idea mes ó menos aproximada de com lo Sr. Briz ha resolt en sa última obra lo sempre difícil problema de vestir ab lo llenguatge de la poesía las emocions que esperimenta la ánima quan se sent somoguda per lo sentiment del amor.

Digitized by Google

L' amor, com tots los demés sentiments humans, se revela en la ánima per una generació continuament en activitat de ditxas y de pesars, d' esperansas y de recorts, d' ilusions y de decepcions, d' entussiasme y d' amargura, alegrias y dolors que 's combinan y s' entrellassan y se succeheixen uns als altres en mil ordres y combinacions diferentas, ab una intensitat que varia á cada pas segons lo grau de sensibilitat major ó menor de cada hu y segons la proporció en que estigan unas respecte d' altras las facultats del ánima en lo subjecte.

Las poesías del *Llibre del cor meu* son un reflex d' aquestas oscilacions, d' aquestos diferents estats morals, pero mes especialment, y son aquestos los dos grupos principals en que 's subdivideixen, se proposan pintar l' amor en la categoría de sentiment que 'n podriam dir latent, no comunicat á la persona que n' es l' objecte, y en la de sentiment per ella conegut, per ella correspost y que no esperimenta sino passatgeras turbacions que una mirada ó una paraula dissipa ó dissipa la inquebrantable confiansa que te l' amant en la sinceritat del jurament de sa estimada. Si 'ns atrevissem á mitj infringir lo propósit que al principi havem manifestat tenir y á establir per lo tant prefeiencias entre aquestos dos grupos dintre 'ls quals quedan inclosas quasi totas las composicions del *Llibre del cor meu*, no vacilariam per lo que á nosaltres toca y generalment parlant, en donarla á las que descriuhen aquellas emocions primerencas del amor no correspost: la tristesa y la amargura solen esser 'l segell que las caracterisa y 'l Sr. Briz brilla mes en sa pintura que no pas en la del espansiu entussiasme, de las ardorosas impresions del amador que veu satisfet son anhel y trova un eco de son amor en lo cor de sa adorada.

Lo poeta descriu aquest estat d' excitació en que 's trova 'l qui sent per primer cop besar son front la calenta alenada del amor y veu obrirse á sos ulls aquell nou espay que se li dibuixa ab fantástichs y no delineats contorns com la cima ondulant de las montanyas al dissiparse la boyra que las corona en las matinadas de primavera.

Lo seny no pot pas retre la embrantzida
que 'l pols ne dona á las ardentas venas;
tampoch pot l' arbre deturar la sava
que activa puja a amorosir sas brancas
. . . .
Oh vesten seny; mon cos al cor se dona-
Amor jo cerco y ell amor me porta
. . . .
mon seny en brassos d' ilusions abona;
un altre cor mon jove cor ne busca
pera trenarhi lo que 'l meu destrena
per pendre en ell, com pren verda lianabrasca
pel tronch del arbre que aprop d' ella 's cria.

Y 'l poeta trova aquest altre *cor jove* per qui 's daleix:

era un matí d' abril, lo sol lluhia,
la dolsa primavera
son ram de flors á poch á poch guarnia

y 'l poeta la va veure per vegada primera

. . . . no en la espessura
d' un bosch ni vora 'l doll d' una font clara
sino en mitj d' un passeig.

Aquest amor permaneix clos dins son cor, essentne cruel tortura: escolteulo prorrompre en sentidas queixas que 'l forsat silencí li árrenca:

ara aprop meu tenirla,
aymarla, benehirla
y no poderli dir mon cor es teu,
¿quant ha pogut sentirla
may una pena aixís persona nada?
. . . .
¿Hont es, hont es dolor igual al meu?

La dolor va creixent: tal volta la ausencia será per á ella un lenitiu:

. . . . com mes me la contemplo
mes creix lo foch que lo meu cor abrusa
y ma gelosa Musa
mes se complau en lo meu cru dolor
Lluny: lluny entre las frescas
ubagas dels pinars y brumerosas
ayguas del riu fugim. Allí calmosas
las horas passan y s' hi adorm lo cor
. . . .
. . . . Lo camp falaga.
ab sa dolsa quietut:
s' hi oblida 'l mon; la dolsa pau s' hi troba
y 'l bri de la herba y dels remats la fressa
y 'l cel y terra y tot, tot allí bressa
en pau al seny que mal nafrat hi acut.

¡Inútil porfiar! Com diu lo cantar castellá,

la ausencia es aire,
que apaga el fuego chico
y aviva el grande:

aquella tranquilitat acreix sa amargura:

. . . . . en tot la oviro;
en lo cel, en lo pla. dalt la montanya
la seva imatge miro
flotant com un ensomni: nit y dia
repós no tinch en llochl..
. . . .

Digitized by Google

Fugim d' aquest torment que al pit concria
llavor de mort..... A tu retorno aymia!
Val mes morir que d' ella estarne lluny.

Llavoras li demana ab accent de súplica que calme sas penas, qué desxifre l' enigma que 'l corseca:

Desfes los llassos que lo meu cor nuan.
digam lo teu pensar; si per ventura
vens á minvar la meva desventura,
si ab ton amor ne calmas mon desvel
l' infern del cor convertirasme en cel.

y ella enternida, sentintse á sa vegada, dominada per l' amor, deixa escapar de sos llavis aquella confessió que es l' arch iris que calma la tempestat, de sos llavis hont los del poeta hi cullen besos apassionats que son per á ell

mel pura de rica bresca
que l' Amor fa en lo seu buch.

¡Quan grat per al enamorat lo mes petit objecte que l' hi recorde l' del seu amor!

Missatgera d' amor, murtra florida,
com fresca ho has estat, tot y marcida.
fins que talli ma vida
la corva dalla de la fera mort
sempre serás per mi tendre recort.
. . . .
Quant sia mort
sobre 'l meu cor
dintre ma caixa poseula ab zel
perque ella així
desde allí ab mi
pujará al cel.

Correspost ja l' amor, comensa per al poeta la nova vida, la del amor satisfet, del amor que apenas se veu may enterbolit per la gelosía, corda que sembla que no té la lira del poeta.

Si algun cop, arrastrat per una forsa irresistible, la atormenta ab sos recels, prompte 'l penediment ve á esbargir la nuvolada, y 'l poeta dirigintse á ella li canta:

Ja que 't so donat la pena
també te la vull curar
dihente que si tu ploras
també á mi 'm veurás plorar:
aixuga tas llagrimetas
d' eixa carona de cel,
aixúgalas, dolsa aymia
que no tinch lo cor de gel.

assegurantli que ha passat una mala nit, que no ho ha fet espressament, que no hi tornará may mes, y que

Digitized by Google

si 'm perdonas, cap mes dia
te podrás queixar de mi

y pren l' amor un biaix tant familiar que arriva fins al punt de que

ella sentada aprop meu
jo recolzat en sa falda.
ella 'm deya:—Dols amor,
contentam, alegram, canta:
entona aquella cansó
que á mi tantíssim m' agrada,
aquella de la destral
que Mestre Jan te á lá farga

y 'l poeta

esbadallat lo cor
d' amor y ab febro enchs llabis
sols per contentarla á n' ella,

proporcionant á la vegada un gran pler al lector, canta *La cansó del Mestre Jan,* aquella preciosíssima balada que obtingué en los Jochs Florals de 1871 la *Flor natural* y que ha encabit lo Sr. Briz dintre del *Llibre del cor meu*, com hi ha encabit l' *Entremitj*, quadro fantástich dialogat, en que l' autor manej^ la sátira archi-personalíssima d' un modo envejable y en que, segons algú preten, ha lograt imitar una de las mes celebradas produccions del alemany Heine.

No volem allargar mes lo present article: cumplert queda ja 'l nostre objecte, mes ó menos plenament, que era donar al lector per medi de la cita d' alguns fragments quasi presos al etzar una idea del *Llibre del cor meu.* Lo judici fórmise'l cada hú.

J. Sardá

Digitized by Google

NOVAS

Ha mort á Figueras D. Joseph Maria Ventura, conegut per «Pep de la Tenora» per sa habilitat en aquell difícil instrument. Lo Sr. Ventura era autor de varias sardanas entre ellas la titulada *Arreu moreu,* que ha sigut executada moltas vegadas per lo coro d' Euterpe, en concerts y altras funcions, y que havia lograt ferse molt popular. L' indicat coro te en ensaig altra composició del mateix autor que 's titula *La matinada del Ampurdá.*

L' erudit escriptor catalá en Pere Nanot Renart, ha sigut distingit ab un títol de soci honorari de la Academia de Bonas Lletras d' aquesta capital.

Lo dia 12 del corrent tingué lloch en lo teatro del Odeon la funció destinada á benefici del llorejat poeta y aplaudit autor dramátich en Joaquim Riera y Bertran.

Després de la representació de la comedia en dos actes *Bernat Pescayre*, que com sempre se feu aplaudir, s' estrená la nova producció del mateix autor *L' avi,* qu' obtingué un accéssit al premi ofert per *La Jove Catalunya* en los Jochs Florals d' enguany. La triada concurrencia qu' ocu-

Digitized by Google

pava 'l teatro saboreját ab verdadera fruició las moltíssimas bellesas qu' avaloran l' indicat quadro dramátich y de las quals tindrém ocasió de parlarne á nostres lectors; bellesas que feu posar de relléu la bona execució per part dels autors, especialment per la del Sr. Tutau que en lo paper del Avi demostrá sas grans dots de artista consumat. No cal dir que 'ls aplaudiments foren nutrits tant pels actors com per l' autor, á qui 's cridá duas voltas á l' escena en la mitat y al final del quadro.

Lo mateix Sr. Riera llegí desprès algunas de sas composicions de género popular que com sempre foren las delicias del públich, y lo Sr. Vidiella lluhí en un magnífich piano sas envejables qualitats, tocant los *Correus* de Ritter y una característica dansa habanera, y 'l Sr. Vanquells cantá ab gust y afinació una ária del D. Cárlos, y la pessa per *Caritá* del Sr. Sanchez Gabanyach, acompanyantlo en lo piano l' indicat Sr. Vidiella; essent també molt aplaudits.

Termená tant notable funció ab la comedia en un acte del mateix beneficiat *Lo Senyor Batlle*.

La *Gaceta de Madrid*, *Las Provincias* de Valencia y altres periódichs de fora Catalunya, han ressenyat extensament la passada festa dels Jochs Florals, ocupantse també la primera de la sessió celebrada per *La Jove Catalunya*.

Hem tingut lo gust de visitar l' Exposició de flors oberta en lo local del Foment de la Producció Nacional, habentnos demostrat aquella una volta mes los progressos que fan en Catalunya y especialment en esta provincia en aquest ram, y lo profitosos que son aqueixos concursos pera ajudar á son desenrotllament. En altre lloch d' est nú-

Digitized by Google

mero veurán nostres lectors ressenyada la varietat de flors y plantas d' ornament que ja solas, ja formant ricas toyas, omplan las principals salas y 'l jardí de la indicada Associació; per lo qual complaguentnos en fer constar l' éxit de l' Exposició, felicitarém al Foment y á la Societat La Forestal que l' ha ajudat en sa organisació.

La Jove Catalunya ha acordat oferir en lo certámen que deu verificar la Associació literaria de Gerona en lo próxim Novembre, un exemplar magníficament encuadernat de l' obra de Francis Wey, titulada: *Rome, description et souvenirs*, ilustrada ab mes de 300 grabats y un plan, al autor de la mellor biografía d' un catalá ilustre, que tinga al menys l' extensió d' una memoria ó fullet.

S' ha estrenat al Odeon un nou drama en cinch actes de D. Jaume Piquet, titolat: *La viuda de 'n Serrallonga*.

L' editor de Madrit D. A. de S. Martin, segons un prospecte que havém tingut á la vista, comensará á publicar en lo present mes de Maig, en volums de petit tamanyo, una colecció de las *Obras completas de D. Victor Balaguer*, nostre compatrici. Esta colecció se dividirá en tres seccions: literatura, historia y política, y las obras qu' en ella se comprenen, á escepció d' algunas pocas inéditas, serán variadas, corretgidas y aumentadas per l' autor ab diferents apéndices, comentaris y documents, deguts á major práctica y nous estudis.

Creyém que l' éxit d' esta publicació correspondrá als propósits del editor, emperó no duptem que, essent com es una edició de propaganda, ja que la major part de las

Digitized by Google

obras, mes ó menys esmenadas, han vist ja la llum, seria aquell mes felis, si lo preu de cada tomet, fos mes assequible á las petitas fortunas.

Lo setmanari *La Bandera Catalana*, que ve alcansant molt favor dels aficionats á nostra literatura, ha comensat á publicar una colecció de grabats, dibuix del aprofitat artista en Joan Serra y Pausas, de los catalans mes eminents en los diferents rams del saber humá. Acompanya á cada retrato una curta biografía. Creyém acertada l' idea del director de dit setmanari perque ve á umplir un buyt que 's deixava sentir en lo camp del modern renaixement.

TAULA DEL PRESENT NÚMERO

Joseph Blanch	Fragments de un llibre de viatje.	533
Maria de Bell-lloch	Lo mont del Fay	542
F. Xavier Tobella	Exposició de Floricultura	546
Joan Tomás y Salvany	A ma benvolguda amiga la senyoreta D.ª Maria del Pilar Senespleda	552
Antoni Molins y Sirera	Tribut	554
Frederich Renyé y Viladot	La flor d' Urgell	556
J. Sardá	Lo llibre del cor meu: acabament (Bibliografía.)	560

Estampa de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 8.

Digitized by Google

Digitized by Google

STANFORD UNIVERSITY LIBRARY

To avoid fine, this book should be returned on
or before the date last stamped below.

Digitized by Google

Digitized by Google